

משנת התלמוד / חלק השאלות והתשובות

כ"ח אב תשס"ו

משנת התלמוד השלם / מסכת בבא מציעא 5-מציעא 3333\4 אב ס"ו

דין נושא

חומר זה הינו ממשנת התלמוד על מסכת ב"מ מהדורה תשנ"ו רק עם שינויי עימוד בלא שעברתי על זה כלל, חוץ מפרק אלו מציאות והמפקיד שערכתים מחדש בזמן שלמדתי זאת שוב וחוץ מפרק איזהו נשך שיצא עכשיו לראשונה.

בקובץ זה בפרק שנים אוחזים אין שאלה ותשובה פ', אולי זה נמצא בגיטין

בהכנת חיבור "משנת התלמוד השלם והקצר" הושקעו עבודה רבה

ולכן כל הזכויות שמורות ומשוררות למחבר, הן על פי דין תורה והן על פי חוק הבינלאומי

ואסור בכל תוקף כל הדפסה, צילום, העתקה, שיכפול, הקלטה, תרגום, אחסון במאגר מידע, מולטימדיה

ו/או כל מאגר אחר, או כל אמצעי אלקטרוני אופטי, מכני או אחר, של כל חלק שהוא מהחומר ללא אישור בכתב.

בחיבורי "משנת זכויות היוצר" מהדורה תשס"ב פרק ה' הערה 1, הבאנו

שלפי הרבה פוסקים איסור העתקה כרוך באיסור גזל מהתורה, ולכן אסור להעתיק אפי' למטרה עצמית

גם אם בלא העתקה לא היה קונה את היצירה, ושכן פוסק מרן הגרי"ש אלישיב מובא בחיבורי שם פרק יח, וכן דעת הגר"ש הלוי ואזנר

פרק ראשון

שנים אוחזין

א. מה הדין בשנים האוחזין בטלית. 1. כשכל אחד אומר "כולה שלי כי מצאתיה" או "קניתייה מפלוני". 2. כשאחד מהם אומר "כולה שלי" והשני אומר "חציה שלי". 3. במקרים הנ"ל ובאופן שהטלית רק ביד אחד מהם. 4. כשאח"כ תקפה אחד מהשני. 5. כששניהם מודים או כשיש עדים, ומדוע? דף ב.ג. ה:

תשובה:

1. שנים אוחזין בטלית זה אומר "כולה שלי" וזה אומר "כולה שלי" - כל אחד ישבע "שאין לו בה פחות מחציה", ויחלוקו, ופי' "לדמי", ולא חותכים את הטלית - גמ' לקמן דף ז. ח.א. הגמ' (לקמן דף ה:) אומרת (וע"ע ברש"י במשנתנו ד"ה שאין): שלשון זה אפשר לפרשו גם שאין לו בה כלום, ולכן מסיקה הגמ' שנשבע "שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה", וכן צריך להוסיף לפני שנשבע "טענתי כולה שלי, ולדבריהם שאינכם מאמינים לי - שבועה שיש לי בה, וכו'", כדי שלא יראה כסותר טענת "כולה שלי" בזה שנשבע רק על "חציה". [כדלקמן תשובה כב, עיי"ש. וכל זה דוקא כשאוחזין ב"כרכשתא" דהיינו בפניות הבגד. דאילו באוחזין בגוף הבגד, הדין שכל אחד נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשוה - גמ' לקמן דף ז. וכדלקמן תשובה לד דין ב'. ואם לא אוחזים בה כלל ומונחת על גבי קרקע - עיין אמ"ה עמ' יד, ועמ' נח. ואם לאחד מהם יש סיוע של מינו או רוב, אמרין המע"ה - אמ"ה עמ' טו. ואם באופן שאחד מהם טוען "שמא" אמרין "ברי" עדיף - פנ"י, אמ"ה עמ' ד', ובהערה 26, ואם אמרין "ברי עדיף" גם כשכל אחד אוחזו בגוף הבגד, ודין שנים אוחזין נגד "מרא קמא" - עיין אמ"ה עמ' ה', ובהערה 34. ואם עד אחד מסייע לאחד מהם - עיין לקמן תשובה ה'.]

ה' פפא - ואיתימא ר' שימי בר אסי ואמרי ליה כרי - (בדף ב.) מדייק: שדין זה אמור בין בשנים אוחזין במציאה, ובין באוחזין במקח וממכר, באופן שהמוכר אינו לפנינו או שאינו זוכר או כשאינו נאמן לומר "למי מכר" [עיין לקמן תשובה ג'.]

2. שנים אוחזין בטלית זה אומר "כולה שלי" וזה אומר "חציה שלי" - האומר "כולה שלי" נוטל חצי מכח הודאת חברו, ומהחצי השני כל אחד נוטל רבע, [כיון שעליו חלוקים - רש"י. נחלקו הראשונים אם גם במקרה זה מדובר כשאוחזין בכרכשתא או שמדובר כשכל אחד תופס כפי שטוען - אמ"ה עמ' ר']. ולענין שבועה: האומר "כולה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוררות ומשוררות כולל העתקה וכו' למחבר, וייפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שלי" נשבע "שאינ לו בה פחות מג' חלקים", והאומר "חציה שלי" נשבע "שאינ לו בה פחות מרביעי". ועיין בנימוקי שמשביר מדוע זה שטוען "כולה שלי", צריך להשבע על יותר מדבר. אחרי שחבירו מודה לו בחציו.

3. באופן שהטלית היתה ביז אחד מהן - ברש"י (ד"ה שנים, ובגמ' לקמן דף ו.) מבואר: דבזה שרק אחד מוחזק, השני נקרא "מוציא מחבירו" ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו, ואינו נאמן ליטול בשבועה.

שבועה זו, אם זה מעיקר הדין או מתקנת חכמים - עיין לקמן תשובה כג.

4. תקפה אחד בפנינו - עיין במש"כ לקמן תשובה כט. [דין שלשה שהיו אוחזין בטלית, זה אומר "כולה שלי", זה אומר "חציה שלי", וזה אומר "חציה שלי" - עיין אמ"ה עמ' ט"ז].

5. כששניהם מודים או כשיש עדים לכך - עיין במש"כ לקמן בתשובה לח.

ב. מה הדין באופנים הבאים, ומדוע כל מקרה דינו שונה מחבירו. 1. כששנים אוחזים בטלית וטוענים שמצאוה או שקנו אותה. 2. כשאוחזין בטלית וכל אחד אומר "ארגתיה". 3. בבעה"ב שאמר לחנוני "תן לפועל" או "תן לבני סחורה", זה אומר "נתתי" וזה אומר "לא קיבלתי". 4. בשור תם שנגח את הפרה ונמצא עובר בבעה"ב. 5. בשנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתיים וכל אחד אומר "מאתיים שלי". 6. שנים אדוקים בשטר. 7. כספינה כשכל אחד אומר "קספינה שלו". 8. זה אומר "אני מלאתיה היום, וזה אומר "אני מלאתיה אתמול". 9. כקנה אחד מחמשה ואינו יודע ממי קנה?

תשובה:

א. שנים אוחזין בטלית שמצאוה

יחלוקו בשבועה, וכנ"ל תשובה קודמת דין א'. עיי"ש, הואיל והחלוקה יכולה להיות אמת, ואין ודאי רמאי, דאימור תרווייהו אגבהוה בבת אחת, וכל אחד מורה היתר לעצמו, וכן במקח וממכר - דאימור לשניהם נתרצה למכור, וכל אחד סבור שלו נתרצה, ולא אמרינן חולקים בלא שבועה, ואפ"ל לבן ננס, הואיל ולא באים לודאי שבועת שוא, ואפ"ל לפי סומכוס נשבעין, והטעם עיין בתשובה כג, ומבואר בתוס' (ד"ה ויחלוקו): דלא אמרינן "כל דאלים גבר", הואיל ושניהם מוחזקים, [דעת הריב"א בתוס' בב"ב דף לד: ש"יחלוקו" אומרים. באם שניהם אוחזים אף שיש ודאי רמאי או כשאין ודאי רמאי אף שאין אוחזים - דעת הנימוק: דכשאין ודאי רמאי ואוהזים - אומרים "יחלוקו", ואם כשאין אוחזים אומרים "כל דאלים גבר", ואילו כשיש ודאי רמאי, אם אוחזים אומרים "יהא מונח" - אמ"ה עמ' לו, מב].

ב. זה אומר "אני ארגתיה" וזה אומר "אני ארגתיה"

לפי רש"י (ד"ה במקח וממכר) - יהא מונח עד שיבוא אליהו, הואיל ויש ודאי רמאי, [מיהו י"מ שדברי רש"י הם רק אליבא דר' יוסי, שרצה לפרש א"ש גם אליבא - אמ"ה עמ' לא-לז, ובהערה 226].

ולפי תוס' (ד"ה אי תנא) - הדין כדין שנים אוחזין בטלית, שאמרינן "יחלוקו בשבועה" כדי שהרמאי יפרוש, ומיגו דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא, [דבריהם לפי חכמים דר' יוסי, וע"ע לעיל סוף דין א'. שיטת ר' יוסי עיין לקמן דין ה], ולפי בן ננס - פטורים מהשבועה, שהרי ודאי יבואו לידי שבועת שוא.

ג. בבעה"ב שאמר לחנוני "תן לפועל" או "תן לבני סחורה", זה אומר "נתתי" וזה אומר "לא קיבלתי"

לפי חכמים - שניהם נשבעים ונוטלים מבעה"ב.

ולפי בן ננס - שניהם נוטלים מבעה"ב בלא שבועה, הואיל ואחד מהם ודאי בא לידי שבועת שוא, ולא אמרינן "יהא מונח", דכל אחד תובע את הבעה"ב, החנוני - טוען "שעשה שליחותו", ולוא היה צריך לתת לפועל בעדים - תוד"ה ולא. באם החנוני נוטל מכח תקנת חכמים או מעיקר הדין - עיין אמ"ה עמ' קה, והפועל נוטל, מפני שטוען "שעשה עבודתו ועדיין לא קיבל שכרו", וכ"א טוען לבעה"ב "סמכת עלי ואין לי להפסיד קלקולך", והטעם שלחכמים לא אמרינן "יחלוקו", דהרי אפשר לומר שפרע לפועל חצי, והחלוקה יכולה להיות אמת, יש שכתבו, שזה מפני שאינם מוחזקים - שיטמ"ק, וע"ע אמ"ה עמ' קד, קה].

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. כשור תם שננה את הפרה ונמצא עוברת כצדה ואין ידוע אם ננחה לפני הלידה או לאחריו

לפי רבנו - אם אחד מהם מוחזק [או מרא קמא - תוד"ה התם], אמרינן "המוציא מחבירו עליו הראיה", ולכן לא אומרים יחלוק בשבועה, ואפי' כשטוענים ברי וברי, [עיי' תוד"ה התם, ואם שניהם אינם מוחזקים ואין מרא קמא - מודים רבנן שיחלוקו, כמבואר במסכת ב"ב דף לה. תוד"ה ומאין].

ולפי סומכוס - חולקים בלא שבועה, לפי סתמא דגמ', (ולפי רבא לקמן דף ק.): זהו מפני שהטענות "שמא ושמא", ולפי רבה בר רב הונא [דס"ל דסומכוס אומר דינו שחולקים בלא שבועה, גם בברי וברי] - זהו מפני שאיכא דררא דממונא.

רש"י מפרש: דהיינו שיש הפסד ממון, ותוס' (ד"ה יחלוקו, וד"ה ומה) מפרשים: מפני שבלא טענותיהם יש ספק לבי"ד, ולכן דין הוא שיחלוקו בלא שבועה, אף כשאין החלוקה יכולה להיות אמת, [ואין מוחזקים שניהם - תוס' דף ב. ד"ה יחלוקו, אם מחלוקת סומכוס ורבנן הוא בכל ספק ממון - עיי' במש"כ במסכת ב"ב פרק ה' תשובות א', ד'].

ה. שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתיים, זה אומר "מאתיים שלי" וזה אומר "מאתיים שלי"

לפי ת"ק - נותן לזה מנה ולזה מנה, הואיל ולכל אחד ודאי שייך לו מנה, ורק על המנה השלישי שיש לנו עליו ספק למי הוא שייך, אומרים "יהא מונח עד שיבוא אליהו", ולא אמרינן בו "יחלוקו", התוס' (בד"ה יחלוקו) מפרשים: הואיל והוא ודאי שייך רק לאחד מהם, ואין החלוקה יכולה להיות אמת, [והרא"ש מפרש: מפני שקודם שנודע מחלוקתם ידוע לנפקד שהוא של אחד מהם ואינו של שניהם, בביאור כוונתו - עיי' אמ"ה עמ' כה].

ולפי רבי יוסי - הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו, טעם א': כיון שיש ודאי רמאי, טעם ב': דיש לקנוס את הרמאי במקום שיש פסידא לרמאי, כדי שיודה, [משא"כ בטלית שהחלוקה יכולה להיות אמת, ואין ודאי רמאי, ולא שייך לקנוסו שהרי אינו מפסיד], והגמ' דחתה את הטעם השני.

התוס' הסתפקו: אם הגמ' חזרה בה לגמרי מהטעם השני או שרבי יוסי סובר שקונסים רק במקום שיש גם ודאי רמאי, וגם יש הפסד לרמאי, וכתבו: שמסתבר שהגמ' חזרה בה לגמרי. [וע"ע בריטב"א "חדשים", ונפק"מ לענין דין ח' דלקמן].

בתוס' (ד"ה יחלוקו) מבואר: שלא אמרינן "כל דאלים גבר", הואיל ובמנה שלישי שניהם נחשבים למוחזקים, ואין לומר "כל דאלים גבר" להוציא ממוחזק.

ו. שנים אדוקים כשטר למ"ד "יחלוקו" [עיי' לקמן תשובה לו]

בתוס' (ד"ה יחלוקו) מבואר: שהטעם שהגמ' (בדף ז.) מדמה זאת לטלית הוא, מפני שהחלוקה יכולה להיות אמת, דאפשר שפרע לו החצי

ז. בספינה כשכל אחד אומר "שהספינה שלו"

בגמ' (מסכת ב"ב דף לד:) מבואר: שאמרינן "כל דאלים גבר", וכתבו התוס' (בסוגיין ד"ה יחלוקו): שבאופן זה לא אמרינן "יחלוקו", מפני ששניהם אינם מוחזקים, ואפי' לסומכוס, הואיל וליכא דררא דממונא, [וע"ע בתוס' בב"ב דף לד: ד"ה הריא].

ח. זה אומר "אני מצאתיה היום" וזה אומר "אני מצאתיה אתמול"

הדין כדלעיל דין ב', וע"ע בהערה שבסוף דין ה'.

ט. בלקח אחד מחמשה ואינו יודע ממי

בתוס' (ד"ה גבי, על פי הגמ' ביבמות) מבואר: שלפי ר"ע - נותן לכל אחד ואחד, [ולפי ר"ט - מניח דמי המקח ביניהם ומסתלק, בביאור מחלוקתם, עיי' מש"כ על מסכת ב"ב פ"ט תשובה מז], וכתבו: דזה מפני שהוא שהפסיד את עצמו, שהיה לו לזכור ממי לקח.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לסיכום:

נושא א': כשאין דררא דממונא ושניהם מוחזקין - אומרים "יחלוקו בשבועה", משום שהחלוקה יכולה להיות אמת, ואפי' סומכוס מודה שנשבעין.

נושא ב': כששניהם מוחזקין ואחד מהם ודאי רמאי - מחלוקת רש"י ותוס', באם אמרינן "יהא מונח" או "יחלוקו בשבועה". ואם דבריהם אליבא דרבי יוסי או אליבא דרבנן - עיין מש"כ בפנים דין ב'.

נושא ג': כשאינם מוחזקים, ואחד מהם ודאי רמאי, וודאי שאחד מהם יבוא לידי שבועת שוא - מחלוקת חכמים וכן ננס, אם חולקים בשבועה או בלא שבועה.

נושא ד': כשיש דררא דממונא ורק אחד מהם מוחזק ובטוענים שמא ושמא - מחלוקת חכמים וסומכוס, אם אמרינן המע"ה או חולקים בלא שבועה, ולפי רבה בר רב הונא - סומכוס אומר חולקין בלא שבועה גם בברי וברי.

נושא ה': (לפי שיטת התוס') כששניהם מוחזקים, ואחד מהם ודאי רמאי, ואין החלוקה יכולה להיות אמת - מחלוקת חכמים ורבי יוסי אם אומרים רק על המנה השלישי "יהא מונח" או שעל כל הסכום אומרים "יהא מונח".

נושא ו': כנ"ל דין א'.

נושא ז': כששניהם אינם מוחזקים, וליכא דררא דממונא - אמרינן "כל אלים גבר", אף שהחלוקה יכולה להיות אמת.

נושא ח': כמו בדין ב'.

נושא ט': בלקח אחד מחמשה ואינו יודע ממי - לפי ר"ע נותן לכל אחד ואחד, ולפי ר"ט - מניח דמי המקח ביניהם ומסתלק.

ג. האם אמרינן "מיגו להוליא", ומדוע?

תשובה:

בתוס' (ד"ה וזה) מבואר:

1. מיגו שהיה יכול לטעון טענה אחרת יותר טובה - אין בכוחו להוציא ממון, נבזה תירצו מדוע האומר "חציה שלי" לא יהא נאמן לקבל "חציה בשבועה". במיגו שיכל לומר "כולה שלי". לשיטה אחת בתוס' לקמן דף קסז. ד"ה והא - אומרים מיגו להוציא, ובראשונים תירצו קושיה זו בכמה דרכים. דבריהם מובאים באמ"ה עמ' נב-נז.

2. אך מיגו דאי בעי שתיק - יכול להוציא ממון

לפי רבה (במסכת בבא בתרא) - אף כשהטענה הראשונה היא שקר, לדוגמא: שמוציא שטר ואומר "זיפתיו", ובלא אמירתו לא היינו יודעים שזה מזויף.

ולפי רב יוסף - במקום שהטענה הראשונה היא שקר, אין אומרים "מיגו" אפי' "מיגו דאי בעי שתיק" גם כשזה להחזיק ממון, ונע"ע בקובץ שיעורים מסכת ב"ב דף לב. על תוד"ה אמאי.

ד. האם אדם קונה מציאה או חפץ קל הפקר, ע"י הבטה, ומדוע?

תשובה:

ראיה במציאה - אינה קונה, ומבואר בתוס' (ד"ה דבראיה): שה"ה בחפץ של הפקר, ואם עשה מעשה אפי' כל דהו, לדוגמא: גדר גדר קטן - קנה. ואבל יש ראשונים שמבארים, שהפקר קל יותר ממציא, והבטה מועיל בה - אמ"ה עמ' סז.

ה. האם בעל מקח נאמן לומר "לזה מכרתי ולזה לא מכרתי"?

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

דין זה מקורו בגמ' קידושין דף עג:, ובמחלוקת רש"י ותוס' שם ובסוגיין, והדינים כדלהלן:

א. אם מקחו בידו.

לפי רש"י - נאמן, אף אם קיבל מעות מאחד מהם ואומר "נתרצתי למכור לשני", (אם לפי רש"י נאמן מכח תקנת חכמים או מעיקר הדין - עיין אמ"ה עמ' עה).

ולפי תוס' - אינו נאמן, ואמרינן שנתרצה למכור לזה שנתן המעות, ורק אם ידוע ששניהם נתנו מעות - נאמן.

ב. ואם מקחו אינו בידו.

לפי תוס' - אינו נאמן כלל להוציא ממון מזה וליתן לזה, אך לענין שבועה, אם נתן אחד מהם ממון - הרי המוכר כעד אחד לסייעו לפוטרו משבועה, ולחייב את שכנגדו בשבועה דאורייתא, שיטת רש"י: שאם שניהם נתנו מעות - אינו נאמן, הואיל ואחרי שהלכו מלפניו אינו מדייק בזה, כיון שלא מוטל עליו להעיד, (אם רש"י סובר כהראשונים החולקים על תוס' וסוברים שאין עד המסייע פוטר מן השבועה - עיין אמ"ה עמ' פ-פב). ואם אחד נתן מעות - נאמן בעל המקח להוציא מזה וליתן לזה, (משמע שנאמן אף אחר שהלכו מלפניו - עיין אמ"ה עמ' עט), ואם אומר "נתרצתי לשני" - אינו נאמן.

ו. מה הדין באופן שהתובע אומר "מנה לי בידך" במלוה או צפקון, והלה אומר "אין לך בידי כלום" והעדים מעידים "שיש לו חמישים", ומדוע? דף ג. ד. ה.

תשובה :

לפי רבי חייא (יש גורסים "תני רבי חייא" - תוס' לקמן דף ה. ד"ה רבי חייא) - נותן לו חמישים, וישבע על השאר, (אם חייב שבועה, בין אם העידו "שהלוהו" ובין אם העידו "שעדיין חייב לו" - עיין אמ"ה עמ' קז, ובהערה 57, בהר"א הלימוד הוא: שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו, מה פיו שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה, עדים שמחייבין אותו קנס לא כ"ש שמחייבו שבועה), למסקנת הגמ' הלימוד הוא מבמה הצד מפיו ומעד אחד, (מה לפיו שכן אינו בהכחשה, עד אחד יוכיח, מה לעד אחד "שכן על מה שהוא מעיד הוא נשבע", תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע, פיו יוכיח שמשלם במה שהודה ונשבע על מה שכפר, וחזר הדין, הצד השוה שבהן: שעל ידי טענה וכפירה הם באים ונשבע אף אני אביא עדים שעל ידי טענה וכפירה הם באים ונשבע, (וכן הוא לפי גירסתינו "מה לעד אחד שכן על מה שהעיד הוא נשבע", והיא גם גירסת רש"י, ולפי"ז הק"ו הוא "מפיו ועד אחד", וא"צ לדין של "גלגול שבועה", אך גירסת הרמב"ן "מה לעד אחד שכן שבועה גוררת שבועה, פיו יוכיח", ולפי"ז למדים מפיו ומגלגול שבועה דעד אחד - אמ"ה עמ' קנד). ולפי תני אבוב דרבי אפטוריקי (בדף ה.) - אינו נשבע על השאר, שנאמר "על כל אבידה אשר יאמר כי הוא זה", על הודאת פיו אתה מחייבו שבועה, ואי אתה מחייבו על העדאת עדים, (וק"ו של רבי חייא נדחה ע"י פירכא "מה להצד השוה שבהם שכן אינם בתורת הזמה, ורבי חייא "תורת הזמה לא פריך" - עיין במש"כ לקמן תשובה יא - ודורש את הפסוק הנ"ל, למודה במקצת הטענה, עיי"ש בגמ', ובמש"כ לקמן תשובה יז).

בגמ' (שם בדף ה.) מבואר: שדין רבי חייא אמור בין במלוה ובין בפקדון, אלא שבפקדון אינו יכול לישבע מפני שהוחזק כפרן, ושכנגדו נשבע ונוטל כדלקמן תשובה יט דין ב'. התוס' (שם ד"ה אי איתא, עיי"ש) פסקו: שהלכה כרבי חייא.

ז. האם באופנים הבאים הנתבע חייב שבועה, והאם מדאורייתא, ומדוע. 1. כשמודה במקצת. 2. כשהלוה כופר בכל. 3. צעד אחד המעיד "פלוני נגב מרלוכין", ורלוכין אומר "איני יודע". 4. המחויב שבועה מפני שחשוד ליטול ממון שאינו שלו. 5. גזלן: דף ג. ג.

תשובה :

1. מודה במקצת - מדאורייתא חייב שבועה, שנאמר "כי הוא זה", ובתוס' (ד"ה מפני) כתבו: דזה דוקא מפני שאמרינן "חזקה אין אדם מעיז בפני בע"ח", ואין לו "מיגו" שהיה יכול לכפור בכל, (נמשך דהוי "מיגו דהעזה" - תוד"ה מפני, והיינו מפני שלא אמרים "מיגו דהעזה לאפטורי משבועה", ובאם אמרינן "מיגו דהעזה לאפטורי ממון" - עיין אמ"ה עמ' קיד), אבל באופן שיש לו "מיגו" - פטור משבועה, ולכן ב"מנה לאבא בידי, והאכלתיו פרס"

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

נאמן. [באם שיטת התוס' שאומרים "מיגו שאינו הענה לאפטורי משבועה" – עיין אמ"ה עמ' קיב, וע"ע לקמן דף ד: תוד"ה אין, ובמש"כ לקמן תשובה יד].

2. לווה הכופר בכל - מן התורה אינו חייב שבועה, תוס' (ד"ה מפני) מפרשים: שלמדים זאת מ"כי הוא זה", גזוה"כ הוא דדוקא מודה במקצת הטענה חייב, ולא כופר הכל. [לפי רש"י במס' ב"ק דף קז. ד"ה כרבה – הטעם שכופר הכל פטור משבועה, זהו מפני שיש חזקה לנתבע שאינו מעיז, ובפקדון הדין לא כן, עיין מש"כ לקמן פרק שמיני תשובה ' דין ג'], ולפי רב נחמן (הובא בתוס' ד"ה בכליה, ובגמ' לקמן דף ה. ו.) - משביעין אותו שבועת היסת, משום שיש חזקה לתובע, שאין אדם תובע אא"כ יש לו. [והיינו כלישנא קמא במסכת שבועות, כמבואר לקמן דף ה. תוד"ה אין. פרטי דיני שבועת היסת – עיין במש"כ לקמן תשובה כא, וע"ע בגמ' לקמן דף ו. שהוכיחה מר"נ שלא אמרין מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, וכדלקמן תשובה כד, עיי"ש].

3. בעד אחד המעיד "פלוגי גנב מראובן", וראובן אומר "שאיני יודע" - בתוס' (ד"ה מפני) מבואר: שהנתבע חייב לישבע מדאורייתא, אף שלתובע יש טענת "שמא" בלבד, [והר"ן בשבועות פרק ששי דף מ. הביא בזה מחלוקת הראשונים, את שיטת הר"ף והראב"ד בפ"ד מגזילה ואבידה הי"ז, הסוברים כשיטת התוס' בסוגיין, ושדעת רבינו אפרים, הר"י מגאש, והרמב"ם שם, שאין שבועת עד אחד בלא טענת "ברי" – אמ"ה עמ' קכב, וה"מרחשת" ח"ב סי' לו, ס"ק ד' כתב לחדש, שגם רש"י – בסוגיין "וליצחוי זוזי" ובמסקנת סוגיין – ס"ל כשיטת הפוסקים, ולכאורה כן מוכח גם מדברי רש"י סוף דף ג: ד"ה מחייבו שבועה, ועיין גם רש"י בקידושין דף כח, ובביאור הגר"א סי' עה ס"ק עז, בליקוט].

4. כשהנתבע חשוד שרוצה ליטול ממון שאינו שלו, ובאופן שי"ל "שהוא משתמט" - חייב שבועה ולא חשיד אשבועתא, ואם כשאינו לומר "שהוא משתמט", לפי רש"י (ד"ה והאי) - חשיד אשבועתא, לפי תוס' (ד"ה בכליה) - לא חשיד אשבועתא, וכתבו: שכן מסקנת הגמ' לקמן [דף ו. וע"ע שם ברש"י ד"ה אביי, דס"ל: שאביי חולק על רבי יוחנן וס"ל שהחשוד אממונא חשוד על השבועה, ולכן יש שכתבו, שרש"י בסוגיין ס"ל שרבה שהוא תלמידו של אביי סובר כאביי – אמ"ה עמ' קכו, עיי"ש].

5. גזלן - בתוס' (ד"ה אבל) מבואר: שמן התורה יכול הוא לישבע, דחשיד אממונא לא חשיד על השבועה, [כתיורין ראשון בתוס' לקמן דף ה: ד"ה דחשיד – פנ"י, אמ"ה עמ' קלג, וע"ע במש"כ לקמן תשובה יח, אך יתכן שלא החליטו כאן כשיטה זו אלא רק כתבו איך מתיישבים דברי ר' חייא אף לשיטה זו].

ח. מה דינו של מי שמחויב שבועה ואינו יכול לישבע, ומדוע? דף ג: ה.

תשובה:

בתוס' (ד"ה בכליה, על פי הגמ' בשבועות) מבואר: שלפי רבי אבא - אמרין "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", וכתבו, דזה דוקא כשמחויב שבועה דאורייתא, אבל המחויב שבועה דרבנן - אינו משלם, [וע"ע במש"כ לקמן תשובה יח, ובמש"כ לקמן פרק ז' תשובה ט', ובאמ"ה עמ' קלא, קנד, ובהערה 13].

ט. באלו אופנים עדים נאמנים יותר מפיו, ובאלו אופנים כוחו יותר מהעדים, ומדוע? דף ג:

תשובה:

1. בממון - כח פיו גדול מעדים, דאמרין "הודאת בעל דין כמאה עדים דמי", ואף אם יכחישוהו או יזימוהו, [גדרה וטעמה של הלכה זו – עיין בקצה"ח סי' לד ס"ק ד', ואמ"ה עמ' קלו] - משא"כ בשני עדים שאפשר להכחישם ולהזימם.

2. לשבועה

לפי רבי חייא - בכח עדים לחייבו שבועה כמודה במקצת, דס"ל: העדאת עדים גדולה מפיו.

ולפי אבוב דרבי אפוטריקי - פיו מחייבו שבועה ולא עדים, שיטתם מבוארת לעיל תשובה ו'.

3. בקנס - עדים חזקים מפיו, שהרי מודה בקנס פטור, שנאמר "אשר ירשיעון אלהים", פרט למרשיע את עצמו, [ועיין במש"כ על מס' ב"ק פרק ז' תשובה 9, ובאמ"ה בסוגיין עמ' קלח].

4. בקרבן חטאת אשם וחומש

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי ר"מ - לעדים יש כח יותר מפיו, לחייבו קרבן חטאת, אשם, וחומש.

ולפי החכמים - לפיו יש כח יותר מעדים, שיטתם וסברתם - עיין לקמן בתשובה הסמוכה, ובתוס' (ד"ה אשם) מבואר: שהסוגיא במסכת ב"ק (דף קו:) חולקת על סוגייתנו וסוברת שלפי ר"מ - אין בכח העדים לחייב אותו אשם (וחומש) באם מכחישים, דכתיב "והתודה".

ג. **האם אדם מתחייב קרבן חטאת, אשם, וחומש כשאומר "עברתי עבירה בשוגג" או "במזיד", באופן שעדים מכחישים אותו או כשאינם מכחישים אותו, ומדוע:** דף ג: ד.

תשובה:

א. **האומר עברתי עבירה**

1. **אם אומר שהיה בשוגג** - חייב קרבן, שנאמר "והתודה אשר חטא והביא".

2. **אם אומר שהיה במזיד** - פטור

3. **ואם עד אחד או יותר מעידים "שאכל בשוגג" ואינו מכחישן** - חייב קרבן, (שנאמר "או הודע אליו" - כריתות דף יא.).

ב. **כשאפשר להסביר "שהתכוין שלא אכל בשוגג אלא כמזיד"**

לפי ר"מ - העדים נאמנים ומחייבים אותו חטאת, אע"פ שאמר אח"כ "אכלתי במזיד", וזהו מפני שבתחילה אמר "לא אכלתי" סתם ולא פירש דבריו. ונראה דס"ל כן גם לפי צד א' בגמ' דף יב. שהרי לצד א' רבנן טענו לר"מ לדבריו "מה אם ירצה", ומשמע שאעפ"כ לא חזר בו מדבריו.

ולפי החכמים - פטור, לצד א' (בגמ' שם): מפני שנאמן על עצמו יותר ממאה עדים, לצד ב' (בגמ' שם): מפני שיכול לומר "מזיד הייתי".

תוס' (בד"ה מה לפיו) פירשו: דאין הכוונה שנאמן מכח "מיגור" דהרי זה נגד עדים, אלא שנאמן רק באופן שכשאמר "לא אכלתי" לא בדקנוהו, ואח"כ תירץ דיבורו "שהתכוין שאכל במזיד, ואינו מכחישן", שמפרשינן את מה שאמר בתחילה "לא אכלתי", שכוונתו "לא אכלתי שוגג אלא מזיד".

ואילו מרש"י (בסוגיא, ד"ה והוא אומר) משמע, שנאמן מכח "מיגור", וע"ע באמ"ה עמ' קמג. תוס' (בסוגיא ד"ה מה לפיו) מפרשים סוגייתנו כצד א' בכריתות שם, ואילו מרש"י (בסוגיא שם) נראה שפירש סוגייתנו כצד ב' בגמ' שם.

ג. **שני עדים מעידים "שאכל בשוגג" והוא מכחישן "לא אכלתי" וא"א לתרץ דיבורו "שהתכוין למזיד"**

לפי ר"מ - העדים נאמנים (מק"ו, דאם במיתה שהיא חמורה מצינו שפיו אין מחייבו ועדים מחייבים אותו, קרבן וחומש ואשם כ"ש שעדים מחייבים אותו).

שיטת תוס' היא: שלפי צד א' בגמ' בכריתות אליבא דחכמים - פטור מחטאת, מפני שאדם נאמן על עצמו (בדברים שיש בהם כפרה - רש"י בכריתות) יותר ממאה עדים.

ושלפי צד ב' בגמ' שם אליבא דחכמים - חייב חטאת, דלעדים יש יותר כח מפיו, (ולא נאמן מכח "מיגור", שיכל לומר "מזיד הייתי", דמיגור במקום עדים הוא - תוס', לכאורה לפי רש"י גם לצד ב' חכמים פוטרים כה"ג, מכח "מיגור", אך רש"י בכריתות ביאר שהמיגור הוא, מדיכיל לומר עכשיו שמה שאמר "לא אכלתי" היינו "לא אכלתי שוגג אלא מזיד", וא"כ באופן שא"א לתרץ דיבורו - לצד ב' בגמ' שם, אינו נאמן, וע"ע באמ"ה עמ' קמג).

ד. **כשהוא אומר "אכלתי חלב" ושני עדים מעידים "שאכל שומן"**

בתוס' (ד"ה מה לפיו) מבואר: שלפי צד א' בגמ' שם אליבא דחכמים - חייב קרבן, מפני שפיו חזק יותר מכח עדים, (ונחלקו הראשונים בשיטמ"ק, באם הכהנים יכולים להקריב הקרבן או שאין יכולים, שהרי לפי דברי שני העדים הוי חולין בעורה, ו"פיו נאמן" רק כשהוא בא להקריב שלא מוחין בידו - אמ"ה עמ' קמא, אך יש ראשונים שחולקים על תוס' וסוברים, שפיו ועדים שווים הם ואינם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מחייבים קרבן אלא רק כשאנים מוכחשים – שיטתם ואופן פירושם את דברי הגמ' בסוגיין. עיין אמ"ה עמ' קמב. ולפי לר"מ - פטור, דכח עדים חזק מפיו, ונע"ע באמ"ה עמ' קמח, ושלפי צד ב' (בגמ' שם) בין להכביס ובין לר"מ פטור מקרבן, דלעדים יש יותר כח מפיו.

ה. כשפיו ועדים מכחישים זה את זה לגבי חיוב חומש

הדין כמו בקרבן.

יא. כדי לפרוך ק"ו או מה הצד, האם מספיק פירכא כל דהו, ומדוע? דף ד.

תשובה:

בתוס' (ד"ה הצד השוה) מבואר:

1. בשביל לפרוך ק"ו - צריך רק פירכא חזקה, דהיינו, שלמלמד ה"קל" יהיה "חומרא", ולא מספיק פירכא כל דהו, דהיינו, שלמלמדים יש רק "דין יחודי", בלא שהוא "חומרא".

2. כדי לפרוך מה הצד - מספיק לפרוך גם פירכא כל דהו.

3. אם הפירכא כל דהו נובע מקולא, סובר רבי חייא - דאין זה פירכא אפי' לפרוך "מה הצד", ולפי אבוה דר' אפטוריקי (דפליג על רבי חייא - עיין לעיל תשובה ו') - הוי פירכא, [נע"ע באמ"ה עמ' קנד].

יב. מה הפירוש "הילך", והאם "מודה במקצת" חייב שבועה גם אם לגבי אותו החלק שהודה אמר "הילך", ומדוע? דף ד-ה.

תשובה:

הילך - פירש"י (דף ה. ד"ה והילך): לא הוצאתים והן שלך בכל מקום שהם, עכ"ל. (הרשב"א והר"ן ועוד ראשונים ביאר בדעתו שדין "הילך" נאמר רק בפקדון, לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא בכל מקום שהוא, אבל במלוה שלהוצאה ניתנה ואינה ברשות מלוה, אפי' לא הוציאם הנתבע אין בה דין "הילך". וי"מ שדברי רש"י אמורים גם ב"מלוה" - עיין באמ"ה עמ' קנד-קסד, ואם גם הודאה בחפץ גזול שהוא בעין נקרא "הילך" - עיין שם עמ' קפא, ובהערה 133. שיטת הרמב"ם בדין הילך - עיי"ש בעמ' קצד).

לפי רבי חייא - הרי הוא חייב שבועה, כדין כל מודה במקצת.

ולפי רב ששת - פטור, כיון דאמר לו "הילך" ומודה לו בהם, הרי הכסף כאילו ביד המלוה, ובשאר הכסף שאינו מודה לו הרי הוא נחשב לכופר הכל. [לפי הפנ"י - אם הנתבע החזיר לתובע בפני ב"ד את הכסף שהודה לו, גם לפי רבי חייא פטור, וכל מחלוקתם כשנעדיין הנתבע לא החזיר לתובע כסף, ויש מפרשים, שלפי רבי חייא חייב גם באופן זה - אמ"ה עמ' קנד, קנט, ובהערות שם]. ומבואר בתוס' (ד"ה ורב ששת): שהלכה כרב ששת, [והביאו שמשפר "חפץ" משמע, שהילך חייב].

יג. מה הדין בשטר שכתוב בו "פלוגי ליה מפלוני סלעים" או "דינרים", ולא כתוב כמה, והמלוה תובע "חמש" והלוה מודה "בשתיים" או כשמודה ב"שלש", ומדוע? דף ד.

תשובה:

א. כשהמלוה אומר "חמש" והלוה אומר "שתיים"

לפי מסקנת הגמ' - פטור, מפני שני טעמים 1. משום דקמסייע ליה שטרא, דמיעוט "סלעים" או "דינרים" - שתיים, [לפי גירסת רש"י ד"ה ה"ג - כן הדין אף אם הלוה אינו מודה, וכתב בשיטת"ק: דלפי"ז צ"ל שמדובר בשטר מקויים או שנעדים מצויים לקיימו, עיי"ש], 2. משום שאין נשבעים על כפירת שיעבוד קרקעות. 3.35למ"ד "הילך" פטור, י"ל טעם נוסף, משום שכל שטר "הילך" הוא, רש"י (ד"ה טעמא, וד"ה א"ג) מפרש: שהרי הקרקעות משועבדים על מה שכתוב בשטר, וכשם שאין נשבעים על כפירת שיעבוד קרקעות כך אין נשבעים על הודאתן.

ב. כשהלוה אומר "שלש"

לפי ר"ש בן אלעזר - חייב שבועה, הואיל והודה במקצת הטענה, רש"י (שם) מפרש: דכשאמר "שלש סלעים", שלישי מלוה על פה הוא, שהרי אינו כלול במה שכתוב בשטר, ואין הקרקעות משועבדים, ולא

הילך הוא.

ולפי רבי עקיבא (ויש גורסין: ר' יעקב – תוד"ה אין) - אינו אלא כ"משיב אבידה" ופטור, שהרי היה יכול לומר "שתיים", והשטר מסייעו.

רש"י (ד"ה אינו) מפרש: שחכמים פטרו את משיב אבידה מן השבועה, ותוס' (ד"ה לעולם) מפרשים: שר"ש בן אלעזר ס"ל שאין זה "מיגו", לפי שנראה שמודה מחמת השטר, ואם לא היה השטר היה כופר בכל.

יד. האם נשבעין על קרקעות, טענות, ועכ"ל, ומנין למדים זאת? דף ד:

תשובה:

א. קרקעות ושטרות

ברש"י (ד"ה א"ג, על פי הגמ' במסכת שבועות) מבואר: שנתמעטו משבועה, והגמ' שם דורשת את הפסוק "כי יתן איש על רעהו כסף או כלים לשמור", בכלל ופרט וכלל. מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות ושטרות. וכן עבדים שהוקשו לקרקעות, ומבואר בתוס': שלפי ר"ע (ולגירסא אחרת: ר' יעקב) ור"מ שדורשים ריבוי ומיעוט וריבוי ולא מכלל ופרט - א"א למעט יותר מדבר אחד, ומסתבר למעט רק שטרות, (מפני שאין גופו ממון), ואעפ"כ ר"מ (לקמן דף ק:) סובר, שאין נשבעין על קרקעות, ולכן צ"ל שיש להם מיעוט אחר למעט קרקעות, וע"ע במש"כ לקמן פרק ח' תשובה כא.

ב. עבדים

בתוס' מבואר: שלפי רבנן הנ"ל - אין נשבעים, וכנ"ל דין א"ג, ושלפי ר"מ - נשבעין, וביארו זאת, דזה משום שלומד מהפסוק הנ"ל בדרך "ריבוי ומיעוט וריבוי", הממעט רק שטרות, ואין לו פסוק שלישי למעט גם עבדים.

טו. הכופר ממון, מאי נפק"מ אם יש בו שיעבוד קרקעות או לא, והאם כפירת ממון שיש עליו שטר או עלים [או עד אחד], וכן כל מודה במקלטה, נחשב ל"כפירת שיעבוד קרקעות", ומדוע? דף ד:

תשובה:

הנפק"מ הוא לענין שבועה כמבואר בסוגייתנו, וכשם שאין נשבעין על קרקעות, כך אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות, עוד נפק"מ יש, בדין מי שנשבע לשקר על דבר שבממון שחייב קרבן אשם, (כמבואר במסכת שבועות דף לז:), שאם נשבע על קרקע או דבר שיש בו שיעבוד כפירת קרקעות - אין מביא קרבן אשם, האופנים והדינים הם כדלהלן:

א. הכופר בממון שיש עליו שטר

פטור משבועה (ומקרבן), שהרי הקרקעות משועבדים על מה שכתוב בשטר, ואין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות, ומבואר בתוס' (ד"ה אין נשבעים): א. שזהו רק כשיש ללווה קרקעות - בני חורין או משועבדים, ולמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא. זהו רק אחרי שחכמים תקנו שיעבוד, אבל מדין תורה - בכל מקרה לא היה כפירת שיעבוד קרקעות, אפי' כשיש בני חורין, ב. למ"ד שיעבודא דאורייתא, מדין תורה יש רק שני אופנים שלא היה "כפירת שיעבוד קרקעות" 1. כשהמלוה מחל ללווה על השיעבוד, 2. כשאין ללווה קרקעות כלל לא בני חורין ולא משועבדים. ושיטת הרמב"ם בדין "אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות", ובביאורו - עיין אמ"ה עמ' קצח.

ב. המודה במקצת (למ"ד שיעבודא דאורייתא)

לפי שיטת התוס' (שם) - מדין תורה חייב שבועה וקרבן אשם רק בשני האופנים הנ"ל, דהיינו כשמחל על השיעבוד או כשאין ללווה שום קרקעות, לא בני חורין ולא משועבדים, ולאחר תקנת חכמים - כל שאין לו בני חורין חייב. ועוד כתבו: שאם המלוה טוען "מנה לי בידך בשטר", והלווה אומר "חמישים בשטר" - הרי כפירת שיעבוד קרקעות, שיטתם היא: שכפירת והודאת שיעבוד קרקעות אינה תלויה באפשרות לגבות בפועל את הקרקעות ממנו או מהלקוחות, שיטת הרמב"ן מובא ברא"ש במסכת שבועות פרק ה' סי' ג': ששני הדברים תלויים זה בזה, דכל שבפועל אין יכול לגבות מהקרקעות אינו נקרא "כפירת שיעבוד קרקעות", ולכן כל מודה במקצת חייב שבועה וקרבן, גם באם לא מחל על השיעבוד וגם כשיש ללווה שום קרקעות, ולפי שיטת התוס' במסכת

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומשמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב"ב דף קעה. ד"ה המלוה. בתירוצם השני – למ"ד שיעבודא דאורייתא זה רק כשמודה במקצת במקום שיש עדים על עיקר החוב, אבל אם עיקר החיוב היה על פי עצמו – לכו"ע שיעבודא לאו דאורייתא, ולא הוי כפירת שיעבוד קרקעות, בביאור מחלוקת התוס' בסוגיין והתוס' בב"ב – עיין אמ"ה עמ' קעד].

ג. הכופר ונשבע לשקר על ממון שיש לו עליו עדים

בתוס' (שם) מבואר: שאם יש לו קרקעות בני חורין, לפי מ"ד שיעבודא דאורייתא - הוי כפירת שיעבוד קרקעות, ופטור מקרבן, ולפי הרמב"ן – לא הוי כפירת שיעבוד קרקעות, שהרי אין גובין בפועל מהקרקעות, שהרי נאמן לומר "פרעתי", ולפי מ"ד שיעבודא לאו דאורייתא - אין כאן שיעבוד קרקעות וחייב קרבן, ואם אין לו קרקעות בני חורין - לכו"ע לא הוי כפירת שיעבוד קרקעות, למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא זהו מדאורייתא, מפני שאינו יכול לגבות קרקעות, ולמ"ד שיעבודא דאורייתא באופן שיש משועבדים, זהו רק אחר תקנת חכמים שהפקיעו את השיעבוד ומהלקוחות בלבד ולא ממנו – אמ"ה עמ' קעו. עיי"ש, והוי כמחילה, ולכן אינו נשבע ואינו מביא קרבן שבועה.

ד. הכופר בממון שיש לו עליו עד אחד

מחלוקת התוס' והרמב"ן הנ"ל לענין מודה במקצת היא גם בדין זה, וכן מבואר ברא"ש במסכת שבועות שם. הטעם שתוס' בסוגיין לא הקשו משבועת עד אחד – עיין אמ"ה עמ' קעב].

טז. מה הדין במי שטענו חיטים והודה לו בשעורים או טענו חיטים ושעורים והודה לו בלאחד מהם, לענין שבועה, ותשלומין?

תשובה:

א. טענו חיטים והודה לו בשעורים

לפי ת"ק - פטור מתשלומין, ומבואר בתוס' (ד"ה והודה): שפטור אף מדמי השעורים, והתוס' בב"ק דף לה: ד"ה לימא מפרשים: הואיל ויש כאן הודאת בעל דין והוי כמוחל לו, ורש"י שם ד"ה פטור, מפרש: דפטור מדין מחילה, והרא"ש שם מפרש: שזהו רק מפני ש"הודה לו" – עיין במש"כ על מסכת בב"ק פרק ג' תשובה מד], וכן פטור משבועה, דכתיב "כי הוא זה".

ולפי ר"ג - חייב שבועה, דמהפסוק "כי הוא זה" הוא לומד דין אחר, ולפי תירוץ א' בתוס' בב"ק שם – חייב גם בתשלומין, ולפי תירוצם השני – פטור מהתשלומין, וע"ע במש"כ על מסכת בב"ק פרק ג' תשובה מד. וכן במש"כ על מסכת כתובות פרק יג, תשובה טו].

ב. טענו חיטים ושעורים והודה לו באחד מהם

בתוס' (ד"ה א"ג), מבואר שמסוגייתנו מוכח שחייב, וכן הוא לפי שמואל ולפי ר' יצחק אליבא דרבי יוחנן, ובגמ' במסכת שבועות, ושלפי רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן שם – פטור].

יז. מה לומדים חז"ל מהפסוק "כי הוא זה"?

תשובה:

1. מ"כי הוא" למדים: שמודה במקצת חייב שבועה, ורש"י במסכת קידושין דף טה: כותב, שמכאן ל"הודאת בעל דין כמאה עדים דמי".

2. מהמילה "זה"

לפי ר' חייא - שחייב שבועת "מודה במקצת" הינו רק כאשר "מודה במקצת מין הטענה", וכרבנן דס"ל "טענו חיטים והודה לו בשעורים פטור", ובהכרח ס"ל שהעדות עדים מחייבתו בשבועה, דאין לו מיעוט נוסף לכך].

ולפי אבוה דרבי אפטוריקי - שהעדות עדים אינה מחייבתו בשבועה, ובהכרח ס"ל כר"ג שב"טענו חיטים והודה לו בשעורים חייב", דאין לו מיעוט נוסף לכך].

יח. גזלן, רועה בהמות, והחשוד על השבועה, האם פסולים לעדות ולשבועה, והאם מלאורייתא, ומדוע?

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים
 כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276
 ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. גולן

1. לענין עדות - פסול מדאורייתא, שנאמר "אל תשת רשע עד".
2. לענין שבועה - גם הוא פסול.

לפי תירוץ א' בתוס' (ד"ה דחשיד) - הפסול רק מדרבנן, ואילו מדאורייתא כשר, דליכא קרא לפסול, ושבועה חמורה מגזל, ולא חשוד ליטבע לשקר.

ולפי תירוץ ב' בתוס' - כל מי שמדאורייתא פסול לעדות פסול הוא מדאורייתא גם לטבעה, שמאחר ועבר עבירה אחת חשוד הוא לעבור גם עבירה אחרת, ואפי' על שבועת שקר, ותיירצם הראשון הוא רק לפי פשטות מסקנת הגמ' שאמרינן "מיגו דחשיד אממונא לא חשיד אשבעתא", וכנ"ל תשובה ז', דין ד', אבל לפי שיטת רש"י בסוגיין ד"ה אביי, דס"ל שלפי אביי "חשיד אשבעתא", א"כ ודאי שפסול מדאורייתא.

ב. רועה

1. כשרועה בהמות שלו - פסול לעדות ולשבועה, דאמרינן מסתמא "גזלן" הוא, ומדרבנן - גמ' סנהדרין כה:.
2. אבל כשרועה רק בהמות של אחרים - כשר לעדות ולשבועה, דאינו חשוד שיכניסן לשדות אחרים, ד"אין אדם חוטא ולא לו".

ג. הטוען טענה כבי"ד, שאנו מסופקים אם משקר

אפשר להשיעור, ולפי פי' א' בתוד"ה דחשיד - זהו מפני ששבועה חמורה, ולפי הי"מ בתוס' בשם הר' יהודה חסיד - הטעם הוא לא מפני חומרת השבועה, אלא שמחמת השבועה יפרוש מהגזל, כל עוד שלא הרחוק לגזלן.

ד. חמסן

עיי' לקמן תשובה כו.

יט. רועה שאומר "החזרתי" או "לא קיבלתי עשרה בהמות", ויש עדים שמעידים "ששנים ודאי קיבל", האם נאמן ואף בלא שבועה, או שחייב לשלם את הכל, ומדוע? דף ה. ה:

תשובה :

א. אם מסר לרועה בעדים

הרועה אינו נאמן לומר "החזרתי", ומבואר בתוס' (ד"ה מסרי): שזה רק באם המפקיד הוסיף, "אל תחזיר לי אלא בעדים", אבל באם לא הוסיף זאת - נאמן, שהרי להלכה אנו פוסקים "המלוה את חברו בעדים א"צ לפרועו בעדים".

ב. אם מסר לרועה ששומר רק בהמות של אחרים

1. אם המסירה היתה בלא עדים - הרועה נאמן לומר "להד"מ", ואף בלא שבועה.
2. אם יש עדים שכל יום מוסרים לו בעדים, וכן יש עדים שראו אצלו היום חלק מהתביעה

לפי רבי הייא קמייתא [דס"ל שיש שבועה בהעדאת עדים, וכן הלכה - תוד"ה אי איתא] - חייב לשלם כדברי התובע, ואין נאמן לומר "להד"מ", שהרי מחמת עדות העדים נחשב ל"גזלן דאורייתא", ואף שגזל רק פעם אחת - אמ"ה עמ' דא, עיי' שו"ן, וחייב ליטבע כמודה במקצת, והואיל ופסול ליטבע, תקנו חכמים "שכנגדו נטבע ונוטל", את כל מה שתבע.

ולפי אבוה דרבי אפטוריקי [דס"ל שאין שבועה בהעדאת עדים] - חייב לשלם רק את מה שהעדים מעידים, ולא את השאר, ואף בלא שבועה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ג. אם מסר בהמותיו לרועה שגם רועה בהמותיו של עצמו, ועדים מעידים שראו אצלו חלק מהבהמות

לא איתפריש בגמ'. [נחלקו הראשונים אם אמרינן בזה "שכנגדו נשבע ונוטל" – עיין אמ"ה ריא].

כ. האם אמרינן "משאיל"מ" במי שמחוייב שבועה לאורייתא או שבועה לרבנן, ואינו יכול לישבע, באופן שאינו תקוד לישבע לשקר או כשחשוד לישבע לשקר, ומדוע?

תשובה :

בסוגייתנו מבואר: שחכמים תיקנו שמי שחשוד על שבועה מן התורה ואינו יכול לישבע, אמרינן "שכנגדו נשבע ונוטל", ובמחוייב שבועה דאורייתא ואינו יכול לישבע באם אומרים משאיל"מ – הדין תלוי במחלוקת אמוראים בגמ' בשבועות, ובתוס' (ד"ה שכנגדו) כתבו שני ביאורים מדוע בחשוד לא אמרינן "משאיל"מ".

ביאור א': שאם נאמר "משלם" לא יוכל החשוד לחיות, דכל העולם יביאווה לידי שבועה דאורייתא ויטלו כל אשר לו, ונלפי"ז מן הדין היה חייב לשלם בלא שבועה "שכנגדו", והתקנה "שכנגדו" היא לטובת הנתבע.

ביאור ב': חשוד יכול ורוצה לישבע, רק אנו אין מניחים אותו לישבע, ולכן אין לחייבו בתשלום מפני כך, ויש שכתבו, שלתירוץ זה מן הדין פטור משלם שהרי מן התורה אינו נקרא ש"אינו יכול לישבע", והתקנה לטובת התובע, ויש שכתבו, שגם לתירוץ זה מן התורה היה חייב לשלם. והתקנה לטובת הנתבע – אמ"ה עמ' רט, ובנחלת משה. מיהו דברי התוס' הם למ"ד שאמרינן מ"שאיל"מ, וע"ע בתפארת ישראל מסכת שבועות פ"ז ב"בועז", סוף אות ג' שכתב שם, שלמ"ד בגמ' בשבועות, שלא אמרינן "משאיל"מ" ודאי שהתקנה לטובת התובע. ובתוס' לעיל דף ג: ד"ה בכליה, מבואר: שבמחוייב שבועה דרבנן לא אמרינן משאיל"מ – וע"ע בתוס' בסוגיין ד"ה ותקנתא, ובמהר"ם שם, ובמש"כ לקמן פרק ח' תשובה ט'.

כא. נתבע שטוען "לא לוית" או "פרעתי" או "איני יודע", בכל ההלואה או במקצת ההלואה, האם חייב שבועה, ומדוע?

תשובה :

מדאורייתא כל כופר בכל - פטור משבועה, כנ"ל תשובה ז' דין ב'. ולענין אם חייב בשבועת היסת - בתוס' (ד"ה אין, על פי הגמ' בשבועות) יוצא האופנים והדינים כדלהלן:

א. "מנה לי בידך", והנתבע טוען "פרעתיך"

חייב שבועת היסת, ונדיא בלא נקיטת חפץ כמבואר ברא"ש בגמ' שם פרק י' תחילת סי' ט', ובר"ן שם בדף כ', מדפי הרי"ף.

לפי תוס' (בסוגיין בדף ו'. ד"ה אלא) בתירוץ הראשון - נשבע שבועת היסת, אף באופן שא"א לומר "אישתמוטי", לדוגמא: היכא שתובע קרקעות, או כשאומר "חפץ זו שבידך שלי הוא", הואיל ואמרינן "לא פלוג".

ולפי תירוץ השני - כשא"א לומר "אישתמוטי" אינו נשבע.

ב. כשהנתבע טוען "אין לי בידך כלום"

לפי לשון הראשון (בגמ' שם) אליבא דר"נ - חייב שבועת היסת, אף שלא היה מצד הנתבע שום הודאה על עיקר החוב, ולפי הלשון השני אליבא דר"נ - פטור, כיון שאין דררא דממונא (פי' הודאה מצד הנתבע על עיקר החוב), וכתבו דמסוגייתנו משמע שהלכה כלישנא קמא, וכן נפסק בטוש"ע סי' עה, סעי' ז', ובסי' פו, סעי' א'.

ג. כשהנתבע טוען "איני יודע בכל"

התוס' (שם) בשם רב האי גאון כתבו: שחייב לישבע "איני יודע".

ד. כשהנתבע טוען "איני יודע במקצת"

דינו כהנ"ל בתשובה הקודמת, אם אמרינן משאיל"מ, הואיל ואין באפשרותו לישבע, עיי"ש.

כב. "שנים אוחזין בטלית, זה אומר וכו'", מהו נוסח השבועה, ומדוע?

דף ה:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

במשנה מבואר: שנשבע "שבועה שאין לי בה פחות מחציה", הגמ' אומרת: שמלשון זה משמע גם "שאינן לו בה כלום".

מסקנת הגמ': שלשון השבועה הוא, "שבועה שיש לי בה, ואין לי בה פחות מחציה", ולפני השבועה צריך לומר כך "כולה שלי ולדבריכם שאינכם מאמינים לי, אני נשבע שיש לי בה וכו'", ואינו נשבע "כולה שלי", שהרי בפועל מקבל רק חצי וחבירו חצי, ואם ישבע "כולה שלי", סותר הוא את טענתו הראשונה "כולה שלי". (הרי"ף הרמב"ם והסוד כתבו את הנוסח שבמשנה, ונראה שהם מפרשים שא"צ לומר "שבועה שיש לו בה וכו'", וכונת הגמ' לומר שפירוש דברים הללו כאילו אומר כן – ב"י סי' קלח, וע"ע באמ"ה עמ' ריד).

כג. "שנים אוחזים בטלית, וכו' זה נשבע וכו'", מדוע נשבע: דף ה: ו.

תשובה:

לפי רבי יונה (בדף ג. ובדף ה:) - תקנת חכמים היא, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף טליתו של חבירו, ואומר "שלי הוא", אבל בלא תקנת חכמים - חולקים בלא שבועה.

ולפי אב"י - טעם התקנה הוא, מפני שחוששין שספק מלוה ישנה יש לו עליו, ומכיר בו ששכחה ויכפור בו, והולך ותוקף את טליתו של חבירו, ואדם פורש מספק שבועת שקר, הואיל וליתא בחזרה, ואינו פורש מספק גזל, הואיל וממון איתא בחזרה. (בסו"ע סי' צב, גרסו "מלוה ישנה" בלא המילה "ספק" - עיין אמ"ה עמ' רלא).

כד. מי שחשוד שמא רוצה ליטול ממון שאינו שלו, האם חשוד הוא גם לשבועה, והאם מדאורייתא? דף ה: ו.

תשובה:

לפי פשוטת מסקנת הגמ' - אינו חשוד לשבועה, גם באופן שלא שייך לומר שהוא משתמט, כמו שמוכח מרב נחמן, ומתנא רבי חייא, ומרב ששת, וכ"כ התוס' (לעיל דף ג: ד"ה בכוליה - עיין לקמן תשובה כח).

אך לפי שיטת רש"י (בסוגיין דף ו. ד"ה אב"י) - אב"י חולק וסובר, שבאופן שא"א לומר שהוא משתמט, אמרינן "מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא", ונע"ע במש"כ לעיל תשובה ז'. דין דין, ומה ש"בשנים אוחזין" נשבע, זהו משום שחוששין שספק מלוה ישנה יש לו עליו, ואינו נקרא "חשוד על הממון", ואדם גונב ממון מספק הואיל ואיתא בחזרה, ואינו נשבע מספק כיון שאינו בחזרה.

ומבואר בתוס' (ד"ה ספק): שכן י"ל בג' הוכחות הנ"ל דהיינו מר"ג, מתנא רבי חייא, ומרב ששת, ואב"י הסובר "מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא" זה רק במי שכבר גזל או כופר בפקדון, דאין להכשירו מטעם ספק. (הרי"ף הביא רק את תירוצו של אב"י, מכלל דס"ל דל"א אמרינן מיגו וכו', ומיהו אין נפקותא בזה וכו' - רא"ש סי' ט', בביאור דבריהם - עיין אמ"ה עמ' רלד).

כה. הכופר במלוה או בפקדון ונמצא שקרן, כשנשבע וכשלא נשבע, האם נפסל לעדות ומדוע: דף ה:

תשובה:

א. הכופר במלוה או בפקדון

1. באופן שאין עדים המעידים שהפקדון בידו, ובלא שנשבע - כשר הוא לעדות, ואף אם יש עדים שהוא חייב לו, דאיכא למימר דאישתמוטי קמיכוין עד שיהיה לו כסף, ובפקדון אין נעשה עליו כגזלן, ואינו חייב באונסין - גמ' בב"ק דף קה: ועיין במש"כ שם בתשובה נהו, ושכשר הוא לשבועה.

לפי סתמא דגמ' - משום שלא אומרים "מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא".

ולפי רש"י אליבא דאב"י הסובר "דחשיד אממונא חשיד אשבועתא" - זהו משום שלא נקרא "חשוד אממונא", ומה שכפר, משום ש"ספק מלוה ישנה יש לו עליו".

2. ואם יש עדים שבשעת כפירה היה הפקדון אצלו, ודלא שייך לומר "אישתמוטי", לפי רב אידי בר אבין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

- נפסל לעדות ולשבועה, ובגמ' בב"ק שם מבואר: שלפי רב ששת נעשה גם גזלן, וחייב באונסי הפקדון, ושלפי רמי בר חמא – יתכן וס"ל שלא נעשה גזלן, וכשר הוא לשבועה.

ב. ואם כפר ונשבע

בתוס' (ד"ה היא שעתא) מבואר: שלכו"ע פסולים הם לעדות, ונפסקון – נעשה עליו גזלן וחייב באונסין – גמ' שם, ומבואר בתוס' שם, דף קז: ד"ה ושלח: שנעשה גזלן רק לענין להתחייב באונסין, אבל עדיין חייב הוא בכפל ככל גב, אך מרש"י שם, ד"ה מ"ט, משמע: שנעשה גזלן לגמרי משנת כפירה, גם לענין שפטור הוא מכפל.

כו. מי נקרא "חמסן", והאם פסול הוא לעדות ולשבועה, והאם מלאורייתא, ומנין למדים זאת? דף ה:

תשובה:

א. כשלא יהיב דמי

בתוס' (ד"ה בלא) מבואר: שעובר ב"לא תגזול" וגם ב"לא תחמוד", ונדוקא משום שלא יהיב דמי, דכך האנשים חושבים, וכן הוא האמת – מהרש"א שם, וכן הוא לפי תירוץ א' בתוס' בסנהדרין דף כה: ד"ה מעיקרא, וכן דעת הסמ"ג, וספר הכריתות, אכן התוס' בב"ק דף סה. ד"ה חמסין, סוברים שאף כשנותן דמים עובר בלא תחמוד, אלא שלא פסלוהו, משום שלא ינשי בלא דמי משמע להו, וכן משמע מהתוס' בב"ק דף קז: ד"ה וחמסים, ובמכילתין לקמן דף עב, ד"ה שטר – אמ"ה עמ' רכג בהערה 102, ולכן:

1. לענין עדות - פסול הוא מדאורייתא, ושנאמר "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס".

2. אך לענין שבועה

לתירוץ הראשון בתוס' (ד"ה דחשיד) - פסול הוא רק מדרבנן.

ולפי תירוץ השני - פסול מדאורייתא, כנ"ל תשובה יח דין א'.

ב. אם חמס מיד הבעלים ויהיב דמי

בתוס' (שם) מבואר: שנקרא "חמסן", ומדרבנן פסול הוא לעדות וכמו כן לשבועה, ואך אינו עובר על "לא תחמוד", כנ"ל בהערה שבדין קודם, מהרש"א כותב: שדבריהם אלו הם רק לפי הי"מ בשם הי"ר יהודה חסיד לעיל בתוס' ד"ה דחשיד, אבל לפי פירושם הראשון שם, י"ל שפטול הוא מדאורייתא לעדות ולא לשבועה, ומדרבנן פסול הוא גם לשבועה, אף באם מעלים חמסנותו.

ג. אם חמס בסתר

בתוס' (שם) מבואר: שאפי' מדרבנן כשר הוא לעדות ולשבועה, ואך עיין מש"כ בהערה שבדין הקודם, ולכן לפי רב הונא, שומר שרוצה לשלם ולא לישבע "שנגנבה", משביעין אותו מדרבנן, "שבועה שאינה ברשותו".

כז. שו"ח שטוען "נגנבה ורוצה לשלם" או "נאנסה", אלו שבועות חייב לישבע, והאם אף כשיש עדים שנגנבה או נאנסה, ומדוע? דף ו.

תשובה:

1. שומר שטוען "אינה ברשותי ואני רוצה לשלמה" - מדרבנן חייב הוא לישבע רק "שאינה ברשותו", דחיישין שמא עיניו נתן בה.

2. אם טוען "נאנסה" ובשו"ח גם כשטוען "נגנבה" - חייב לישבע מדאורייתא שנאנסה או שנגנבה, וסובר רב ששת שמשביעין אותו עוד ג' שבועות 1. שלא פשעתי בה. 2. שבועה שאינה ברשותו 3. שבועה שלא שלחתי בה יד.

לפי רש"י: - היינו "שלא עשה בה מלאכתו", דאם שלח בה יד הוי גזלן וחייב באונסיה.

ולפי ר"ת - היינו "שלא אכלה", דאינו בכלל שבועה שלא פשע בה ושאינה ברשותו.

3. אם יש עדים שנאנסה, בתוס' מבואר: שלפי רש"י - לכאורה עדיין חייב בשבועה "שלא שלחתי בה יד", דהרי יתכן ונאנסה לפני שהחזירה, ואפשר לומר שחייב בשבועה מכח גלגול שבועה של "נאנסה",

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

וכשיש עדים שנאנסה, אז גם לרש"י פטור מלישבע "שלא שלחתי בה יד", וכן אפשר לומר - שאפי' ע"י גלגול שבועה לא נשבע הואיל ואין מגלגלין אלא בדבר הדומה, ועיין לקמן דף צו. תוד"ה ביום, ובמש"כ לקמן פרק ד' תשובה ד'.

כח. הגמ' מביאה ראיה מרב ששת ש"מיגו דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא", איך ההוכחה? דף ו.

תשובה:

רש"י מפרש: שמשבועה שאינה ברשותו מוכח שאף שחושדים בו אממונא לא חשיד אשבועתא.

ור"ת מפרש: שמשבועה שלא שלחתי בה דהיינו "שלא אכלתיה" מוכח כן.

כט. מה הדין בשנים האוחזין בטלית ותקפה אחד מחבירו. 1. באופן שהתקפה היה "בפנינו" והנתקף שתק. 2. כשצוות. 3. כששתק ולבסוף צווה בתוך בי"ד [או מחולק לו], ומה הדין כשהאינו תפוס טוען "שתקפו מחוץ לבי"ד" או "השכרתי לו חוץ לבי"ד בלא עדים" [או "כעדים"], וכן מה הדין כשאחד מהם תקפה והקדישה או הקדישה בלא שתקפה, והקני עסק או לוות, ומדוע? דף ו.

תשובה:

א. אם הנתקף שתק

אמרין "שתיקה כהודאה" ושייך לתוקף, [אף אם כשיצא מבי"ד צווח - נימוק"י. ואף ראיה בעדים לא מהני שהרי הודה - ריטב"א. הגהות הגר"א].

ב. אם הנתקף צווח מיד כשתקפו

הדין כמו "שנים אוחזין", דמה היה לו לעשות.

ג. אם שתק בתחילה ואח"כ צווח, [והרי כולה בידו קודם שנשבעו - רש"י ד"ה תקפה, אמ"ה עמ' רמג]

הגמ' מסתפקת בזה, דזה ששתק לכאורה הוי הודאה, או שנאמר שזה שלבסוף צווח מגלה לנו שמה שהוא שתק תחילה זה מפני שהתקפה היתה "בפנינו", ופי' בפני בי"ד, אך הדין כשתקפה בפני עדים, לפי הרמב"ן והריטב"א - הוי ודאי הודאה, ולפי הרשב"א - לא הוי הודאה, והש"ך בסי' קלח סק"ו, כתב: שדינו כתקפה בפני בי"ד - אמ"ה עמ' רלז, עיי"ש, **ואמרין - המע"ה**, [פי' ראיה ע"י בעדים - רש"י, הגהות הגר"א. ועיין בטוש"ע ס"ק קלח סעי' ו' וברמ"א שם, אך הש"ך כתב, דאף בעדים לא מהני - אמ"ה עמ' רמט, עיי"ש. "ואח"כ צווח", לפי הנימוק"י - היינו כל זמן שנעדיין לא יצא מבי"ד אף שלא היה סמוך, ולפי הריטב"א - היינו דוקא כשצווח תיכף שהוציאה מידו, ואילו דעת רבו של הריטב"א - היינו שבסוף התקפה עוד קודם שיוציאנה מידו לגמרי, אבל צווחה שלאחר שהוציאה מידו אינה כלום - אמ"ה עמ' רלט. וסובר הנימוק"י: דכיון שהבעיה לא נפשטה - לא מוציאין מיד התוקף דאמרין "הודה לו", ואם אח"כ הנתקף הוציא בחזרה - חוזר הדין הראשון "יחלוקו", וכן נפסק ברמב"ם פ"ט מטו"נ הי"ב, והראב"ד והטור חולקים עליהם וסוברים "דכיון שזכה התוקף מתחילה משום הודאתו של זה אין האחר יכול לתוקפה בלא ראיה" - אמ"ה עמ' רנב].

ד. אם אחר שפסקנו להם "יחלוקו" [בלא שבועה, וכגון שמחלו זה לזה - שיטמ"ק], יצאו וחזרו כשרק אחד מהם תפוס, ואומר "השני הודה לי"

1. אם באופן שהשני אומר "השכרתי לו" - המוציא מחבירו עליו הראיה [בעדים - רש"י], הואיל ואומרים לשאינו תפוס, "עד עכשיו החזקתו בגזלן, ועכשיו הנך משכיר לו בלא עדים".

2. ואם באופן שהשני טוען "תקפה ממני מחוץ לבי"ד", לפי התוס' (ד"ה אגרת) - נאמן, ונשאר הדין הראשון "יחלוקו", [וכן שיטת הרשב"א והר"ן], ולפי הרמב"ם ב"פ מטוען ונטען הי"ג - אינו נאמן, דאמרין ליה "עד עכשיו לא יכול לך, ועכשיו גבר עליך", ואם אמר "השכרתי לו בעדים והלכתי למדינת הים", נאמן - נימוק"י, ואמ"ה עמ' רמו.

ה. כשאחד מהם תקפה והקדישה, [ועיין רש"י ומהר"ם שיף, ואמ"ה עמ' רנד]

את"ל "תקפה אהר בפנינו" [באופן ששתק ולבסוף צווח, עיי"ש] מוציאים אותה מידו - אינה מקודשת, ופירש"י

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

(ד"ה אינה): משום שלא אלים הקדש מתקיפה, אבל אם השני שתק אף כשהגזבר בא לקחת את החפץ - לכו"ע
הוא הקדש, דשתיקה כהודאה, ודינו כדין פיקדון שיש לו ביד אחרים שיכול להקדישו. כמבואר בתוס' ד"ה הקדישה.

ואת"ל "תקפה אחד בפנינו" (בשתק ולבסוף צווח) אין מוציאין אותה מידו" - הוי הקדש, שהרי לצד זה הוי
שתיקה כהודאה.

ו. כשאחד מהם הקדישה בלא שתקפה

לכו"ע לא הוי הקדש, וכמסקנת הגמ' בדף ז. - תוד"ה הקדישה, ועיין בתרומת הכרי סי' קלח, ומשום שהוי ממון שאינו יכול
להוציאו דיינים, "וכל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים לא הוי ברשותו, ולכן אינו יכול להקדישו".

ומבואר בתוס' (ד"ה הקדישה): 1. זהו דוקא כששתק בשעה שהקדיש ולבסוף כשבא הגזבר לקחתו "צווח",
(משום שלמסקנת הגמ' השתיקה בתחילה לא הוי כהודאה, ולא הוי ממון שיכול להוציאה בדיינים), 2. אבל אם שתק אף כשהגזבר
בא לקחתו - שתיקתו הוי כהודאה והוי הקדש, (וע"ע בחידושי הר"ן, ובאמ"ה עמ' רנה, רנז), ודינו כפיקדון שיש לו ביד
אחרים שיכול להקדישו, (יש שהוכיחו שהתוס' סוברים כשיטת בעל המאור, שנגזל יכול להקדיש חפץ שאצל הגולן באם הודה לו על
כך, ורוצה ליתנה לו - עיין בזה באמ"ה עמ' רנט).

ל. מה הם צדדי הספק של הגמ' בבעיות דלהלן, והאם הגמ' פושטת את הספק, ומה. 1. כששנים
אוחזין בטלית ותקפה אחד בפנינו. 2. כשאחד הקדיש את הטלית. 3. במסותא מקרקעי
ומטלטלי, ואיך הגמ' פשטה. 4. בדין "תקפו כהן" (פי' כהן שתקף מהישראל ספק בכור)? דף ו-ז.

תשובה:

א. כששנים אוחזין בטלית ותקפה אחד בפנינו

הספק הוא באופן ששתק ולבסוף צווח, דכיון ששתק הוי כהודאה שזה של התוקף או כיון שלבסוף צווח
לא הוי כהודאה, דמה ששתק בתחילה זהו מפני שהתקיפה היתה בפני ב"ד.

למסקנת הגמ' - לא נפשטה הבעיה, (כנ"ל בתשובה הקודמת דין ג', עיי"ש).

ב. כשאחד מהם הקדיש את הטלית בלא שתקפה

הספק הוא את"ל "תקפה אחד בפנינו אין מוציאין אותה מידו", האם שתיקתו הוי כהודאה, (וכן מבואר בתוד"ה
הקדישה, וכן משמע מרש"י בעמ' ב' ד"ה המוציא, ודינו אף לפי מה שביארוהו האחרונים המובאים באמ"ה עמ' רנה, רנו - והר"ן חולק, וכמש"כ
בסמוך), ופירושו בתוס' (ד"ה הקדישה): דהצד שלא הוי כתקיפה זהו "דלמה יצווח בשביל דבריו", ודוקא באופן
ששתק ולבסוף כשבא הגזבר לקחתו "צווח", אבל אם שתק גם לבסוף - הוי שתיקה כהודאה והוי הקדש.

למסקנת הגמ' - לא הוי שתיקה כהודאה, ולא הוי הקדש כדמוכח ממסותא, (לפי המהר"ם המובא בסמוך בסוף דין
הבא - הפשיטות לא ממסותא ממש, אלא מהברייתא "שכל שאין יכול להוציאה בדיינים אינו ברשותו ואינו קדוש", וה"ה לבעייתנו אינו יכול
להקדיש, ולפי המהרש"א המובא בסמוך - פשיטות הבעיה היא מעצם הבעיה במסותא, שמדובר שם ששתק ולבסוף צווח, ואעפ"כ היה פשוט
להם שאין שתיקתו כהודאה, והספק היה רק מטעם אחר, כדלקמן בדין הסמוך. התרומת הכרי שם, צידד לומר, שלפי ביאור התוס' "דלמה יצווח
בשביל דבריו", לכאורה יוצא שה"ה כששתק גם לבסוף, שהשתיקה לא הוי כהודאה, ולא הוי ממון שיכול להוציאה בדיינים, ושלא משמע כן
מהתוס' וע"ע באמ"ה עמ' רסא, הר"ן מעמיד אפי' כשצווח מתחילה, ומבאר את צדדי הספק ואת פשטות הגמ' באופן אחר - הובא בשיטמ"ק
בשינוי לשון קצת, ובאמ"ה עמ' רנז, רנח).

ג. במסותא כשאחד מבעלי הדינים הקדישה

מרש"י (ד"ה המוציא) בשמיע: שמדובר בשתק ולבסוף צווח, והספק הוא אם שתיקה כהודאה, ודומה לספק
הנ"ל "כשאחד מהם הקדיש את הטלית".

ובן משמיע מסותא דברי תוס' (בד"ה הקדישה), אך התוס' (ד"ה והא) פירשו אהרת, שמדובר במסותא מקרקעי
(ראה מסקנת הגמ' דף ז), ובקרקע הכלל הוא שאומרים בספיקות "כל דאלים גבר", ומסתבר לומר שאם ראובן
תקף את הטלית משמעון והקדישה ואח"כ חזר שמעון ותקפה מסתמא לא פוקע כח ההקדש, אפי' חזר
חבירו ותקפה ממנו, א"כ ה"ה י"ל שבהקדישה בלא תקפה ההקדש לא פוקע, וכח ההקדש חזק יותר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מתקיפה, אך י"ל להיפך כיון, שלשני יש כח לחזור ולגבור על חברו, והרא"ש במסכת ב"ב פרק ג' סי' נב, פוסק שאינו יכול לחזור ולגבור על חברו, אם פליגי ובמה – עיין אמ"ה עמ' רענ, א"כ כשהראשון הקדישה בלא שתקפה, לא יחול ההקדש כלל, שנאמר "ביתו" מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו, ולפי המהר"ם – התוס' הראשון בד"ה הקדישה, כתבו דבריהם רק לפי הה"א שמדובר "במסותא מטלטלי", ולכן מפרשים את בעית הגמ' "באם שתיקה הוי כהודאה", וכפירש"י שמדובר בשתק ולבסוף צווח, והתוס' בד"ה הוא, כתבו דבריהם לפי המסקנא שמדובר "במסותא מקרקעי", ולכן מפרשים את בעית הגמ' "באם כח ההקדשה חזק יותר מתקיפה", ולפי המהרש"א – הספק "כל דאליס גבר" הוא גם במסותא מטלטלין, באם כח הקדש עדיף מתקיפה, ואף אם נאמר שתיקה לאו כהודאה, ודלא כפירש"י.

למסקנת הגמ' – לא הוי הקדש, כיון שאינו יכול להוציאה בדיינים, ובאם יש לו ראייה יכול להקדישה, וזהו דוקא במסותא מקרקעי, אבל במסותא מטלטלין – אינו יכול להקדישה, אף אם יש לו ראייה, דכל זמן שלא הוציאה מידו, הוי "אינו ברשותו" של הנגזל.

ד. כהן שתקף ותפס ספק בכור

הגמ' מסתפקת: אם לא מוציאין מידו, והישראל הוא ה"מוציא" ועליו להביא ראייה, וזהו דוקא כשאין הישראל יכול לתבוע את הכהן שחטף ממנו מתנות כהונה – תוד"ה והא, וכפי שיתבאר בתשובה הבאה דין ד'ל, או שמוציאין מידו, והואיל ובשעת לידת הספק הבכור היה בחזקת הישראל, ולעולם הכהן הוא ה"מוציא".

לפי רש"י (ד"ה המוציא) – מדובר שהישראל שתק ולבסוף צווח, והאחרונים התקשו מה שייד כאן הודאה, וכתבו כמה דרכים לבאר – עיין באמ"ה עמ' רנה, רנו.

ולפי תוס' (ד"ה והא הכא) – אין חילוק בין אם הישראל שתק לבין אם צווח.

בתוס' (ד"ה פוסק) מבואר: שלפי מסקנת הגמ' – מוציאין אותו מידו, מפני שלעולם הישראל נחשב למוחזק, והכהן "מוציא" ועליו להביא את הראיה, וכן דעת שאר פוסקים, אבל הרמב"ם פוסק, שאם הכהן תפס אין מוציאין אותו מידו – הגהות הגר"א, עיי"ש, והיינו אף בצווח מתחילה – ועיין באמ"ה עמ' רצו.

@לאנתופס באחד מהאופנים דלהלן, האם מוציאין מידו, ומדוע: 1. בספק בכור של בהמה טהורה, ומה דינו לענין קדושה, וחיוב מעשר מספק. 2. שה שפדו בו ספק פדיון פטר חמור. 3. תפיסה בספק ממון שנפסק עליו "המע"ה. 4. ככהן שתפס מתנות כהונה מישראל דף ו. ז.

תשובה:

א. ספק בכור של בהמה טהורה

המע"ה, ואסור בגיזה ועבודה, וזהו גם לפי מאי דקיי"ל "הקדישה בלא תקפה לא הוי הקדש", ועיין לעיל בתשובה הקודמת דין ב'ל, ומשום שקדושת בכור היא קדושה הבאה מאליה, וחזקה מקדושה שחלה ע"י פיו.

לפי תוס' (ד"ה פוסק) – מסקנת הגמ' "תקפו כהן מוציאין מידו", כי לעולם הכהן הוא ה"מוציא" ועליו הראיה, ואעפ"כ פטור מלהכניסו לדיר להתעשר, והואיל ועל הצד שהוא בכור, אין עליו חיוב מעשר, שנאמר "יהיה קודש" ולא שכבר קדוש, ו"עשירי" ודאי אמרה התורה ולא עשירי ספק, (שיטת הרמב"ם – עיין בהערה שכתבנו בסוף התשובה הקודמת).

ב. שה שפדו בו ספק פדיון פטר חמור

שייד לישראל, ואם הכהן תפס מוציאין מידו ככל ספק ממון, "ועשרה שיין של ספקות נכנסים לדיר להתעשר" והואיל ואין בהם קדושה והן שלו, (והעשירי שיצא נקרא "עשירי ודאי" ולא ספק, ועיין עוד במש"כ לקמן בתשובה הסמוכה סוף דין א'ל).

ג. תפיסה בדבר שאמרינן בו "המע"ה", בתוס' (ד"ה פוסק) מבואר: שאם תפס שלא בהיתר – לא הוי תפיסה, ושאם תפס בהיתר – הוי תפיסה, ולא מוציאין מידו, אף אם תפס לאחר שנוגד הספק, ושכן דעת רש"י בכתובות, ובמסכת כתובות דף כ. תוד"ה ואוקי כתבו גם תירוץ נוסף על פי דברי רש"י שם, ועיין מש"כ שם בפ"ב

וצדקתו עומדת לעד וזהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה יט, וע"ע בפנ"י בסוגיין, מש"כ בביאור דברי רש"י ד"ה המוציא.

ד. כהן שחטף מישראל מתנות כהונה

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה והא) - תפיסת הכהן אינה תפיסה, [אפי' למ"ד טובת הנאה אינה ממון], והישראל יכול לתבוע אותו ולחייבו בהחזרתם, ויוכל לתתם לכהן אחר, חוץ מאופן שהכהן שחטף הוא ממכירי כהונה, ופי' שחטף מישראל שרגיל לתת לו את כל מתנותיו ושאר הכהנים מסיידים דעתם ממתנות אלו - רש"י בגיטין דף ל. ד"ה במכירי כהונה, לכאורה מוכח מתוס' שמכירי כהונה "הוי קנין", וע"ע בזה באמ"ה עמ' רע"א, וכן חוץ מאופן שכבר הכהן אכלם או הזיקן, משום שהמזיק מתנות כהונה או אכלם פטור.

ולפי התירוץ השני בתוס' - הכהן שתפס פטור מלהחזירם, ומ"מ למ"ד "טובת הנאה ממון" יכול הישראל לתבוע רק את טובת ההנאה שהפסיד לו, [בביאור מחלוקתם עיין אמ"ה עמ' רע"ב, ובהערה 160].

לסיכום:

דין א': בספק בכורות, לפי תוס' - הגמ' הסיקה שתפיסת הכהן לא הוי תפיסה, וזהרמב"ם חולק.

דין ב': שה שפדו בו ספק פדיון פטר חמור - לא הוי תפיסה ככל ספק ממון, שאין בו קדושה.

דין ג': תפיסה בדבר שאמרינן "המע"ה" - לא הוי תפיסה, ובתוס' מבואר: שתפיסה בהיתר הוי תפיסה, ואם לפני שנולד הספק - לרש"י הוי תפיסה.

דין ד': בכהן שחטף מתנות כהונה שהישראל חייב ליתנם בודאי, והוא אינו ממכירי כהונה - תלוי בשני תירוצי התוס'.

לב. האם יש לפדיון פטר חמור או לספיקו "קדושה", והאם קה אחד פוטר כמה פטרי חמורים, באלו אופנים יש חיוב מעשר, ובאלו פטורים מלהפריש, ומדוע? דף ו: ז.

תשובה:

1. שה שפדו פדיון פטר חמור - אין בו שום קדושה, רק התורה חייבה את הישראל ליתנו לכהן, ובתוס' (ד"ה מפריש על פי הגמ' בבכורות) מבואר: ששה אחד פוטר כמה פטרי חמורים. [לפי רש"י שם דף ט: ד"ה תנינא - זהו דוקא כשחזור וקנה את השוה מיד הכהן לאחר שנתנו לו, שאז חזור ופודה בו פטר חמור אחר, ולפי ר"ת שם תוד"ה ופודה - זהו דוקא לענין לפדות כמה ספק פטר חמור, הואיל והספק לא יצא מידו, אבל שה אחד אינו יכול לפדות כמה פטרי חמור אף שעדיין לא נתנו לכהן].

2. שה שפדו בו ספק פדיון פטר חמור - יש בו חיוב קדושת מעשר, שאם הם עשרה ספיקות ועיין מש"כ בהערה שבסוף הדין הקודם] - חייב הוא להכניסם לדיר להתעשר מספק, וא"צ ליתנו לכהן, כנ"ל בתשובה הקודמת דין ד'.

3. ספק בכורות - אין בו חיוב קדושת מעשר מספק, דכתיב "יהיה קודש" ולא שכבר קדוש, כנ"ל תשובה קודמת דין א'.

4. היו לו י' טלאים ומנה חמש ומת אחד מן שאינן מנויין - המנויין פטורים, דכתיב "כל אשר יעבור תחת השבט" ולא שכבר עבר, דמשעבר תחת השבט ולא עלה בידו לעשר אינו מעבירו פעם אחרת כשילדו לו טלאים לצרף עמהם, ומבואר בגמ' ובתוס' (ד"ה ותשעה): דאם היה לו גורן עשרה ולפני שהתחיל למנות מת אחד מהם - מצרפם לגורן אחר, הואיל והגיעו לכלל חיוב, אך אם היה לו רק תשעה ומת אחד מהם - אין צריך לצרפם לגורן אחר, הואיל ולא הגיעו לכלל חיוב.

5. קפץ אחד מן המנויין לתוכן - כולן פטורים, הואיל ונפטריין במנין הראוי.

6. הלקוח והניתן לו במתנה - בתוס' (ד"ה מפריש, על פי הגמ' בבכורות) מבואר: שפטורים ממעשר.

ג. האם דבר שבמנין או בלומד, או קבוע או זריה מהבטלנין זריה, והאם מלאורייתא, ומדוע? דף ו:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

בתוס' (ד"ה קפץ) מבואר, כדלהלן:

- 1. דבר שבמנין** ופירושו: כל דבר שנמכר לפי מנין של יחידה ויחידה] - מדאורייתא חד בתרי בטיל, [עיין מש"כ על מסכת "ביצה", תשובות יט-כב], אבל מדרבנן - לא מתבטל ברוב, הואיל והוא דבר חשוב, ואבל כשנמכר באומד - אינו חשוב ואף מדרבנן בטיל, ואם כשנמכר גם באומד - עיין מש"כ על מסכת ביצה פרק א' תשובה כב].
- 2. קבוע - לא בטיל ברוב**, ולדוגמא: תשע חנויות מוכרות בשר כשר, והעשירי מוכרת טרף, ונכנס אדם וקנה מאחד מהם ולא יודע מהיכן, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי - פסחים דף טו, ומפני שהספק הינו על מקומו הקבוע של הבשר, ואם מצא את הבשר בין החנויות - אזלינן אחר הרוב, ודין זה הוא מדאורייתא, שנאמר "וארב לו וקם עליו" - ב"ק דף מד:.
- 3. בריה - לא בטלה ברוב**, [והוה דוקא בבעל חי שלם או אבר שלם ממנו, ודוקא בדבר שאסור מתחילת ברייתו, והוה כוונת תוס' בדבריהם ואצלנו "בריה לא הוי" - מהר"ץ חיות, עיי"ש, אמ"ה עמ' רפב. עצם הדין שבריה הוי דבר חשוב, הוא מדאורייתא, כמבואר במסכת "מכות" דף טז: יז, ולפי ר"ש שם - אף חיטה שלימה נקראת בריה, וע"ע במש"כ על מסכת "מכות" פרק ג' תשובות טו, טז, יט. אם תוס' בסוגיין ס"ל שבריה אינה בטלה מן התורה - עיין אמ"ה שם].

לד. שנים אוחזין בטלית "זה אומר כולה שלי", וזה אומר "כולה שלי", או "חציה שלי", האם חולקין את הטלית ביניהם בשווה, והאם את הטלית עצמה או דמיו, ומדוע? דף ז. ז:

תשובה :

- 1. כשכל אחד תופס חלק מהטלית** - זה נשבע ונוטל עד מקום שידו מגעת, וזה נשבע ונוטל עד מקום שידו מגעת, ואת שאר הטלית חולקים בשווה, אף כשכל אחד אומר "כולה שלי", ואף בטלית מוזהבת כשחלק המוזהב קרוב לתפיסת האחד, ומבואר בגמ' (לקמן דף ז): שכל חלוקת טלית היא "לדמי", ונע"ע באמ"ה עמ' שחז].
- לפי שיטת תוס' (ד"ה מחוי) - כל אחד נשבע גם על מה שתופס, שהרי תקנת השבועה היא כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף טליתו של חברו, והשבועה היא בשביל הטענה, ומפני התקנה.** [הרמב"ם לא כתב כן אלא ע"י גלגול, והרא"ש הוכיח כדברי התוס' - הגהות הגר"א, ואמ"ה עמ' שיג].
- 2. כשכל אחד תופס בכרכשתא** [בציציות - רש"י, וע"ע ברא"ש סי' יג, ובאמ"ה עמ' שט, הרמב"ם פסק שבאדוקין בכלי לא אמרינן "כמאן דפסיק דמי, ותמיד חולקין בשווה - עיין אמ"ה עמ' שיז] - זהו דינו של המשנה "יחלוקו", שכל אחד נשבע וחולק בהתאם לפי מה שטען, ("כולה שלי" או "חציה שלי", וכנ"ל תשובה א').

לה. מוכר התפוס "בסודר" באופן שהקונה עדיין תפוס בו, האם הוי קנין, ואשה התפוסה בגט כשעדיין הבעל תפוס בחוט של הגט, האם מגורשת היא, ומדוע? דף ז.

תשובה :

- 1. בקנין סודר - הוי קנין, דכתיב "ונתן לרעהו", ונחשב לנתינה, הואיל וכמאן דפסיק דמי, [פי' חתוך ותפוס בו לגמרי. הרמב"ם פ"ה ממכירה ה"ז פסק; וכן אם אחז פחות משלש והיה יכול לנתק כל הכלי - קנה, בביאור שיטתו עיין אמ"ה עמ' שכ].**
- 2. בגירושין כשיכול להביאה אצלו - אינה מגורשת, דחסר ב"כריתות".**
- 3. ואם כשלא יכול להביאה אצלו - מגורשת, שהרי יש כריתות, ומבואר בתוס' (ד"ה אם): שזהו רק באם לא עשתה שום מעשה, לדוגמא: שהיתה ידה קפוצה והוא תחב בידה בחוזק או באם הגט היה כבד, והחוט ביד הבעל באופן שע"י משיכת החוט יתנתק החוט, אבל אם מה שלא יכול להביאה אצלו היה מחמת שקפצה ידה בחוזק - אינה מגורשת, דלא קרינן ביה "ונתן בידה", והוי כטלי גיטך מעל גבי קרקע שאינה מגורשת, כיון שהיא עשתה את המעשה של הכריתות ולא הבעל. [התוס' בגיטין דף עז: ד"ה אם יכול, כתבו: שגם באופן זה היא מגורשת - אמ"ה עמ' שיט].**

לו. מה הדין בלווה ומלוה שבאו לפנינו ואדוקים בשטר ההלוואה, כשהמלוה אומר "שלי הוא ונפל

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-052726

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ממני ומצאתיו", ולוה אומר "פרעתיו לך, וממני נפל", באופן שהשטר מקויים או כשאינו מקויים, ומדוע?

דף ז.

תשובה:

1. שנים אדוקים בשטר מקויים - יחלוקו בשווה, [פי' לדמי - גמ' דף ז-ז. וע"ע במה שנכתוב בהערה לקמן דין ב'].

2. כשאדוקים בשטר שאינו מקויים

לפי רבי - יתקיים השטר בחותמיו ויחלוקו בשווה, דס"ל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, ואם לא מקיים השטר לא מקבל כלום, ויתקיים בחותמיו. היינו ע"י שהעדים יעידו "כתב ידינו הוא" - רש"י ד"ה יתקיים. ולא מספיק קיום באופן אחר. עיין אמ"ה עמ' שלב.

ולפי רשב"ג - יחלוקו, אע"פ שאינו מקיים ליה, דס"ל מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו, ודוקא כששניהם אדוקים בטופס או בתורף, אבל כשאחד אדוק בטופס ואחד בתורף - זה נוטל טופס זה נוטל תורף, [פי' לדמי. ורבי יוחנן לא פליג על רב אלעזר - רש"י בדף ז: ד"ה דקאי. ויש שפירשו שכן פליגי - עיין אמ"ה עמ' שמב, שמג, ויש שפירשו ש"מחלוקת" דאמר רב אלעזר היינו מחלוקת רבי ורשב"ג - אמ"ה עמ' שמא. הרמב"ם וכן הרי"ף לא חילקו בין טופס לתורף. בביאור שיטתם - עיין אמ"ה עמ' שנ].

לז. מי שמצא. 1. שטר הלואה מקויים. 2. שאינו מקויים. 3. כתובת אשה, האם מחזירים את השטר למלוה או ללוה, ואת הכתובה לאשה, ומדוע?

דף ז.

תשובה:

א. מצא שטר הלואה שאינו מקויים

לא יחזיר, דחיישינן שמא כתב ללוות ולא לזה. [וגמ' בסוגיין נקטה כטעם זה. אבל עוד עיין במש"כ לקמן תשובה סא. סג].

ב. מצא שטר הלואה מקויים

הדין תלוי במחלוקת ת"ק ורבי יוסי אם לא יחזיר, מפני שחוששין לפירעון, או שלא חוששין לפירעון ומחזירים למלוה, ומשלם הלווה הכל, והשטר בחזקתו, [התוס' לקמן דף יג: ד"ה הא דקאמר כתבו: שמשמע שאם המלוה עצמו מצא שטר זה וקיימו לכו"ע גובה, כיון שבא לידו בהיתר. עוד כתבו התוס' שם: שכאן מדובר שהלווה לפנינו ומודה "שכתבו" וטוען "פרוע", לפי פי' א' של התוס' שם: יכול להחזירו למלוה, והלה יכול לגבות מיתומים ומלקוחות, ואין הלווה נאמן בטענת "פרוע", ולרבי יוסי אין "מינו דמוזיף", עיי"ש הטעם, ולפי תירוצם השני שם - "הרי הוא בחזקתו", לא שיחזירנו למלוה - הואיל ויש לחוש פן יוציאנו על יתומים ולקוחות - אלא שאם יקיימו המלוה בעודו ביד המוצא, יגבה מן הלווה ולא חיישינן לפירעון. ובתוס' שם כתבו עוד דינים באופן שהלווה טוען "מוזיף" או כשאינו לפנינו. תמצית דבריהם - עיין במש"כ לקמן תשובה סא בסוף שיטת שמואל, ובתשובה סג].

לפי ר"פ - לא אמרינן איפוך בברייתא, ויוצא: שלפי רבי יוסי לא חוששין לפירעון, ולא יחזיר, [עוד שיבוא אליהו או עד שיבואו עדים ויעידו "שראו מיד מי נפל" - רש"י ד"ה לא יוציאנה מידו, והקשו דמרש"י לקמן דף יב: ד"ה הני, מוכח: שאין מחזירים אף אם יש עדים ממי נפל, יש שכתבו לחלק, שבסוגיין הואיל והלווה לפנינו וטוען "ממני נפל", - כנ"ל בהערה הקודמת - ולכן מחזירים ע"פ עדים, שהרי החזק כפרן. משא"כ לקמן שטוען "פרעתי" בלבד, בלא שהחזק כפרן, וכוחו של השטר הורע ע"י הנפילה - אמ"ה עמ' שלזו, ומפני שס"ל, שיש חזקה שהלווה קורע את שטר מיד בלא להשהותו, ושלפי רבנן - חוששין.

ואילו לפי סתמא דגמ', ובז' לפי רבינא - אמרינן איפוך בברייתא, ויוצא: שלפי רבי יוסי - חוששין, ושלפי רבנן - לא חוששין, [ולקמן דף יב: נחלקו האמוראים בדינים אלו - שיטתם וטעמם עיין במש"כ לקמן תשובה סא. סג].

ג. מצא כתובה והבעל מודה "שלא נתן כתובתה"

יחזיר לאשה בין בעודה נשואה ובין כשנתגרשה.

בתוס' (ד"ה בזמן) מבוואר: שלא חוששין לקנוניא, [הטעם - עיין באמ"ה עמ' שלט], ושלפי רב אסי - מדובר כאן כשהשתעבד לה ע"י שטרי אקנייתא, אבל בלא זה - לא יחזיר לאשה, דחיישינן שתגבה את תוספת הכתובה מהלוקח שלא כדין באופן שכתב לה בניסן והתחתנו בתשרי, ולפי אביי - אף בלא שטרי הקנאה דס"ל "עדין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בחתומיו זכין ליה", ומשתעבד מניסן גם בלא קנין.

ד. מצא כתובה באופן שהאשה כבר נתארמלה או נתגרשה, והבעל אינו מודה שחייב לה

הדין בדיוק כמו לענין הלואה - ראה לעיל דין ב'.

ה. מצא כתובה בעודה נשואה ואינו מודה

לפי הסתמא דגמ' שאומרים "איפור" - מחזירים לאשה, ואפי' לפי רבי יוסי לא חוששין לפירעון, שהרי עודה נשואה, וכן לא חוששין לשתי כתובות.

ולפי רבינא (דסבר "אמרינן איפור") - לכו"ע לא מחזירים, לרבי יוסי - כי חושש לפירעון, ואבל לשתי כתובות אינו חושש - תוד"ה דחיישינן, ולפי רבנן - מפני שחוששין לשתי כתובות, ונהיינו כשאמר "אל תחזירו לה, הואיל וכתבו לה כתובה אחרת", ולא מדובר כשטוען "פרעתי" - רש"י ד"ה לעולם, וע"ע באמ"ה עמ' שלח.

ולפי רב פפא (דסבר לא אמרינן איפור") - הדין תלוי במחלוקת כמו בהלואה, ואפי' לפי רבנן ומפני שבכתובה יש לחשוש שמא הניח צררי, [בזמן שנשאה - רש"י, ועיין רשב"א וריטב"א, ובאמ"ה עמ' שלו. ולפי רבי יוסי - לא חוששין לפירעון כמו בהלואה].

לח. שני פקחים או שני חרשין או אחד פקח והאחד חרש, המודים שהגביהו ביחד מציאה או שיש עדים לכך, מי קנה, והאם מדאורייתא? דף ח.

תשובה:

א. שני פקחים שמצאו טלית

שניהם קונים את הטלית, הואיל וכל אחד מהם מגביה את הטלית לצורך שניהם. [הן כשהגביהו כאחד, והן כשהגביהו אחד את ראש הטלית תחילה ואח"כ בא השני והגביה ראש השני - טור סי' רסט, סמ"ע שם ס"ק ב].

לפי רמ"י בר המ"א זהו מפני שהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, אף במקום שמגביה רק עבור חבירו, ולפי הסמ"ע והקצה"ח סי' רסט סק"א - ויינו דוקא כשאמר בשעה שהגביה את המציאה שזוכה עבור חבירו, ולפי הש"ך - א"צ לומר בפה, וכן דעת הנהגות שם, ורק אם אמר בפירוש שמגביה לצורך עצמו לא קנה חבירו].

ולפי רבא - זהו רק כשמגביה לעצמו ולחבירו, מפני שמיגו דזכי לנפשיה זכי גם לאחרני, אבל אם הגביה רק עבור חבירו - לא קנה חבירו, משום שהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, [וע"ע בגמ' לקמן דף ט: י, ובמש"כ לקמן תשו' מד, מה ועל מסכת ביצה פרק ה' תשובה ח' דינים טז, יז, ובתשובה יב].

ב. שני חרשין שמצאו טלית

שניהם קנו, מפני דרכי שלום, שלא יבואו להתקוטט עם החוטפים מהם, אבל מעיקר הדין לא קונים, שהרי כל אחד מגביה עבור עצמו ולא עבור חבירו.

ג. פקח וחרש שמצאו טלית

לפי רבא - החרש גם לא קונה, הואיל ואין מיגו דזכי הפקח לנפשיה זכי החרש, וגם אין חשש של "אינצווי", שהרי החרש רואה שגם הפקח לא קונה, [והחוטפים מידם זכו, ומיהו מה שביד כל אחד קנה - שו"ע סי' רסט סעי' ד].

ולפי רמ"י בר המ"א - הפקח לא קנה, שהרי החרש הגביה לא על דעת להקנות לפקח, [ובאם החרש קנה - עיין אמ"ה עמ' שסב, ובהנדה 57 ובעמ' שסג שסד].

לט. מה הדין בשותפין שגנבו וטבחו, לענין כפל ד' וה', ומה הדין כשאחד גנב או טבח לדעתו ולדעת חבירו, באם השני גם חייב על הגניבה והטביחה, ומדוע? דף ח.

תשובה:

1. שנים שהגביהו יחד גניבה, וטבחו יחד - שניהם חייבים כפל וד' וה'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. אם אח"כ אחד טבח לדעת חבירו - שניהם חייבים, (רש"י ותוס' בסוגיין הביאו את הגמ' בב"ק דף עז. וכן בדף עא. שבטביחה ומכירה יש שליח לדבר עבירה, שנאמר "וטבחו ומכרו" מה מכירה ע"י אחד אף טביחה ע"י אחד, ויש שלמדו זאת מדכתיב "או" לרבות את השליח, ויש שלמדו זאת מדכתיב "תחת" לרבות את השליח).

3. שותף שגנב לדעתו ולדעת חבירו

לפי רש"י (בסוגיין ד"ה ושותפין שגנבו) - שניהם חייבים.

ולפי תוס' - זה שלא הגביה לא חייב בגניבת חבירו, (בביאור שיטת רש"י ומחלוקתם - עיין אמ"ה עמ' שנו, שנחז).

מ. מנהיג או רוכב על בהמת מציאה (כשלא מנהיג ברגליו וכשמנהיג ברגליו) **או הרוכב במקום מנהיג או התפוס במוסירה, האם קונים, ומה הדין במקח וממכר, ומדוע?** **דף ח:**

תשובה:

א. מנהיג לבד או רוכב ומנהיג ברגליו

קונה, ומבואר בתוס' (ד"ה מנהיג): דזהו דוקא למ"ד במסכת קידושין שבהמה נקנית במשיכה, [עיי"ש בדף כה. ובמש"כ שם תשובה קלג דין ב'. ולפי מאי דקיי"ל משיכה לא קונה בה"ד או בסימטא ה"ה הנהגה ורכיבה - רע"א], אבל למ"ד (שם) שאינה נקנית במשיכה הבהמה אינה נקנית בהנהגה וכ"ש ברכיבה.

ב. יושב בקרון (דהיינו שלא מנהיג ברגליו)

לפי רב יהודה - הדין תלוי במחלוקת ר"מ וחכמים באם עובר משום כלאיים, בין ביושב שלא תפוס במוסירה ולא מנהיג ברגליו, ובין ברוכב התפוס במוסירה, ושמואל פסק שלא קנה, [ולפי תוס' - זהו רק למ"ד שמשכה קונה כ"ל דין א'].

ומבואר בתוס' (ד"ה רכוב עדיף): שלמ"ד שקונה, זהו דוקא כשאזלא קצת מחמתיה וכבכלאיים, אבל אם לא אזלא מחמתיה - לכו"ע לא קנה. [ויש ראשונים שפירשו שרכוב הכוונה כשאינה הולכת מחמתו - אמ"ה עמ' שפה ובהערה 99, הרא"ש והסור פסקו כשמואל - שרוכב לא קנה, והרי"ף והרמב"ם והשו"ע בסי' רע"א סעי' ג', ובסי' קלח סעי' א', פסקו - שקנה, וע"ע במש"כ הביאור הגר"א על השו"ע סי' קצז ס"ק ה'].

ג. רוכב במקום מנהיג

1. המנהיג - ודאי קונה, [לפי תוס' - זהו רק למ"ד משיכה קונה, כ"ל דין א'].

2. ואילו הרוכב - הדין תלוי במש"כ לעיל דין ב', שנחלקו בדין זה ר"מ וחכמים, ודוקא כשאזלא מחמתיה, עיי"ש.

ד. תפוס במוסירה

1. במקח וממכר - קנה גם את הבהמה, הואיל ויש דעת אחרת מקנה.

2. ובמציאה ובנכסי הגר - לא קנה את הבהמה, הואיל ואין דעת אחרת מקנה, אך קונה את המוסירה, ולפי' הסמ"ע בסי' רע"א ס"ק ב' - קונה את כל המוסירה, הואיל ויכול לנתקה ולהביאה אצלו, ורק אם יש רכוב על הבהמה שקונה את הבהמה - כדלקמן בדין הסמוך - אין התופס במוסירה קונה אלא רק את מה שבידו, הואיל והרוכב שקונה את הבהמה מבטל הוא את המוסירה שקובע בראש הבהמה, וממילא התופס במוסירה לא קנה אף את מה שביני ביני, דלא כר' אבהו המוזכר לקמן בדין הסמוך. ולפי הנתיבות שם - גם כשיש דעת אחרת קונה גם את מה הוגבה מכוחו. לפי שיכול לנתקו מעל ראש הבהמה, ואע"פ שבדין ר' אבהו נידחו מ"מ נדחו רק לענין זה שר' אבהו אמר שקונה כולו - אמ"ה עמ' תא. אך לפי הש"ך הט"ז ועוד - תפיסת מוסירה אינה קונה אלא רק מה שתפוס בידו, ואף כשאין אחר הרוכב על הבהמה - אמ"ה עמ' תא.

ה. אחד רכוב בחמור ואחד תפוס במוסירה

1. התפוס במוסירה, לפי רב אבהו - קונה כל המוסירה, הואיל ויכול לנתקה ולהביאה אצלו, הגמ' אמרה שדבריו "ברותא" הם, ושקונה רק את החלק שתופס בידו, דהוי כמגביה לגמרי, (וחשיב כמאן דפטיק, כמבואר בגמ' לעיל דף ז. ולפי הנתיבות הנ"ל - קונה גם מה שמוגבה מכוחו, ואת השאר אינו קונה, שהרי ראשה השני

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מונח במקומו והגבהת הפקר לא קונה עד שיעקור את כל המציאה.

2. **הרוכב בחמור כשמנהיג ברגליו** - קונה את כל החמור ואת בית פגיה שבראש החמור דכחמור דמי, וקונה בין אם רוכב בשדה, ובין אם רוכב בעיר, והשאר לא קונים לא זה ולא זה, והבא לחוטפו מהם יכול לחוטפו.

3. **ואם הרוכב אינו מנהיג ברגליו, לענין אם קונה את החמור** - הדין תלוי במחלוקת ובפרטים שכתבנו לעיל דין ב', ונלא אמרינן שיקנה מכח המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, שהרי התפוס במוסירה אינו קונה, ומגביה על דעת לזכות הוא בעצמו ולא כדי שחבירו יקנה.

כל הדינים הנ"ל אמורים, רק בבהמה שדרכה בהנהגה לבד, וכן במשיכה לבד.

ו. **באופנים הנ"ל בבהמה שדרכה בהנהגה או במשיכה**

לפי רבי יהודה - לעולם לא קונה אלא זה שעשה את הקנין שדרכה בכך, ולכן גמל קונים רק במשיכה וחמור רק בהנהגה, ועוד עיין במה שנכתוב בדעתו בהערה אחרונה שבדין זה.

ולפי ת"ק - השיטות, האופנים והדינים הם כדלהלן:

1. **לפי סתמא דגמ' אליבא דמ"ד רוכב לא קני** - קונים הן במשיכה הן בהנהגה בין בחמור ובין בגמל, וכן סובר הרמ"ה - הובא בטור סי' קצז, אבל הרא"ש סי' יז, כתב: שזה רק להרא"א, אבל במסקנא אין חילוק בין המ"ד הסובר רוכב לא קני לבין מ"ד רוכב קני - עיין בסמוך.

2. **לפי מסקנת הגמ' אליבא דמ"ד רוכב קני** - יש צד אחד שלא קני, ללשון א': משיכה בחמור לא קנה, אבל הגמל נקנה בשניהם, ללשון ב': הנהגה בגמל לא קונה, אבל החמור נקנה בשניהם. לפי שיטת רש"י וד"ה איכא חז, במש"כ "ותנא הכא מושכין בגמל ומנהיגין בחמור" - עיין ביאור הגר"א סי' רעא סק"א וב' - שני הלשונות בגמ' קאי על שני חלקי המשנה, דהיינו אף על הרישא "שנים שהיו מושכין בגמל או מנהיגין בחמור". והרא"ש שם, כתב: "ולא ידעינן הי קני", והואיל ולא הוכרע הספק בגמ' אם חמור במשיכה או גמל בהנהגה אינו קונה, לכן במקח וממכר - בשניהם לא קנו, דהמוכר מוחזק, ובמציאה ובכספי הגר בשניהם קנו, וכתב בביאור הגר"א שם, ס"ק ב': דהרא"ש כשיטת רש"י דב' הלשונות בגמ' לא פליגי, אבל הרמב"ם והשו"ע, שם, פסקו: שמשכיכה והנהגה קנה רק בחמור, אבל בגמל אם היה אחד מנהיג ואחד מושך - המושך קנה ולא המנהיג, וכתב בביאור הגר"א שם: שהרמב"ם פסק "כאית דמותיב מסיפא", דהיינו שעני הלשונות קאי רק על הסיפא של הברייתא באופן שאחד מושך ואחד מנהיג, וכלישנא בתרא, שצד אחד בגמל היינו ש"הנהגה" לא קני, אבל באם שניהם במשיכה או שניהם בהנהגה - שניהם קנו, הן בחמור והן בגמל, דאילו ללישנא קמא - אפי' שניהם במשיכה או בהנהגה איכא צד אחד דלא קני, וע"ע בהשגות הראב"ד שם, ובאבן האזל על הרמב"ם שם, ואם רבי יהודה דפליג על ת"ק פליג גם כששניהם במשיכה או בהנהגה בין בחמור ובין בגמל - עיין פנ"י, ואמ"ה עמ' שצד.

מא. מה הדין לטלית שחציה מונחת על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד באופנים דלהלן: 1. כששנים הגביהו את הטלית כאחד זה מעל גבי קרקע וזה מעל גבי העמוד, [או כזה אחר זה]. 2. כשהלאשן שהגביה מעל גבי הקרקע גרס ע"י כך התנתק הראש שמעל העמוד בלופן שאין סופה שתגיע לקרקע, ועדיין תפוס בראשו מעל גבי הקרקע, ומה הדין בלופן שלא היה תפוס בראשו מעל גבי הקרקע. 3. כשבזמן שתפוס בחלק שעל גבי הקרקע ניתק את החלק שמעל העמוד בלא שהגביהו ג' טפחים ממה שהיה תחילה. 4. כשגרס שכל הטלית תהיה גבוהה ג' טפחים יותר משהיתה בתחילה ובאופן שסופה ליפול לארץ:

תשובה:

1. **אם הגבהת החצי שמעל גבי הקרקע היה באופן שהמגביה יכול לנתק את החצי שמעל גבי העמוד, והשני הגביה את החצי שעל גבי העמוד בבת אחת עם הראשון** - פשוט לגמ' שלכו"ע הדין כדין שנים שהגביהו טלית ביחד, ולא אמרינן שהראשון קנה הכל הואיל ויכול לנתקה, ודברי ר' אבהו שאומר שקנה והכל, הואיל ויכול להביאה אצלו - ברותא הוא. ויש שכתב שדין הגמ' שלא אמרינן "הואיל ויכול לנתקה" הוא דוקא כשהשנים הגביהו כאחת, אבל אם בזה אחר זה, אמרינן "הואיל וכו'", והראשון קנה כולו, אבל הנתיות בסי' קצז סק"ב, סובר שגם באופן זה לא אמרינן "הואיל ויכול לנתקה אצלו", וקנה רק מה שתפוס בו ומה שהוגבה מוכחו, וכן מוכח מהמאירי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בסוגיין – אמ"ה עמ' ת. ובהערה 184.

2. **אם כשהראשון הגביה את חציה שמעל גבי קרקע ניתק את החצי שמעל העמוד וגרם שעל ידו תוגבה הטלית למעלה משלש באופן שאין סופו ליפול על גבי הקרקע – בתוס' (ד"ה הואיל) מבואר: שקנה כולו, הואיל ואין סופו ליפול לארץ, וגם ראשו האחד תפוס בידו. והוסיפו: שאם בזמן שהתנתק מהעמוד לא היה תפוס בחצי שעל גבי הקרקע – לא קנה את מה שעל העמוד, ולכן המנקה בראש הזית אין בו גזל אלא משום דרכי שלום, וכן הזורק סלע של חבירו באדייה אדווי – פטור הוא מתשלומי הנזק.**

3. **אם החלק שעל גבי הקרקע תפוס בידו, והחצי השני שהתנתק מעל העמוד סופו ליפול לארץ ולא הגביהה הטלית יותר מתחילה.**

לפי התירוץ הראשון בתוס' (שם) – קנה כולו, שהרי בזמן שהתנתק מהעמוד עדיין מחזיק חלק מהטלית בידו.

ולפי תירוץ השני – לא קנה, שהרי סופו ליפול לארץ. [לפי הנתיבות הנ"ל – קונה את מה שתפוס בו ומה שהוגבה מכוחו, כיון שיכול לנתקה ולהביאה אצלו, ור' אבהו סובר שמכח סברא זו קנה כולו, והגמ' דחתה אותו וקונה רק מה שתפוס בו ומה שהוגבה מכוחו, אבל יש שפירשו, שלא קנה כלל – אמ"ה עמ' תא.].

4. **אם גרם שהטלית תוגבה ג' טפחים יותר ממה שהיתה בתחילה, לפי שיטת התוס' (שם) – קנה הכל אף אם לא אוחז כלל בטלית, ואך לפי תירוץ ב' בתוס' בב"ק דף צח. ד"ה והני מילי – לא קנה, דאין הבדל בין אם הגביה דרך עליה לבין אם הגביה דרך ירידה, ומה שבאפרוחים קונה, זהו מפני שהם בעלי חיים ודרך הגבתן בכך.]**

5. **כשאחד הגביה חציה שעל גבי קרקע, ואינו יכול לנתק את החצי השני, אף לפי הנתיבות (הנ"ל) – לא קנה אפי' חליה, משום שאגוד כקשות הפקר או כקשות חכירו – אמ"ה עמ' תא.**

מב. האם אפשר לקנות בהמה מחבירו ע"י שרוכב על הבהמה, כשמנהיג ברגליו או כשאינו מנהיג ברגליו, ומדוע? דף ט.

תשובה:

1. **כשרוכב ומנהיג ברגליו – קונה בכל מקום** [בקיני משיכה].

אך אם המוכר אמר לו "קני כדרך שבני אדם קונים" – אם שינה מהדרך לא קונה, ולכן בשדה קונה וה"ה בעיר ברה"ר, ואדם חשוב או אדם זול או אשה קונים אפי' בסימטאות העיר, הואיל ודרכם לרכב בכל מקום, ורק אדם בינוני בסימטאות העיר – לא קונה, הואיל ואין דרכו לרכוב בסימטאות משום צניעות. [יש מי שנטתפק, אם רק שלא בפניו אינו קונה ע"י רכיבה אבל בפניו קונה – אמ"ה עמ' תח. עיי"ש צדדי הספק].

2. **כשרוכב ואינו מנהיג ברגליו, לפי גירסת תוס' (דף ט. ד"ה אי הכי רכוב) – בכל מקרה אינו קונה, ואפי' בעיר אע"פ שיש בני אדם שמדברים – כלומר: שמנהיגים ביחד – אמ"ה עמ' תי. כמו שבמציאה אינו קונה, משום שלא אזלה מחמתיה, עיין בתוס' דף ח. ד"ה רכוב עדיף, ובמש"כ לעיל תשר' מ' דין ב'.**

@מהאם באופנים הבאים הקונה קונה, מדין מה, ומדוע. 1. כשהמוכר אמר לקונה "משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה". 2. כשאמר "משוך בהמה זו וקני כלים שעליה". 3. כשאמר "קני בהמה וקני כלים שעליה". 4. היה מהלך בספינה וקפצו דגים לתוכה. 5. כשאמר "משוך קופה וקנה כלים שבתוכה". 6. משך חמרין ופועלין לתוך ביתו.

תשובה:

א. האומר לחבירו "משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה"

לא קנה, שהרי לא אמר לו "קני", ופירש"י (ד"ה לקנות): דכשאמר לקנות פי' "אתה התכוין לקנות אני איני מקנה לך", ולפ"י דקדק הנימוק"י בטור חו"מ סי' קצז – שגם באומר "משוך חפץ זה לקנותו" אינו קונה, והרא"ש בפסקיו סי' כד, חולק על רש"י וסובר, שב"משוך חפץ זה לקנותו" קונה, דכאילו אמר לו "קנה אותו", ורק בכלים על גבי הבהמה אינו קונה את הבהמה עצמה – אמ"ה עמ' תיא, עיי"ש.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפ"ג-

ב. האומר לחבירו "משוך בהמה זו וקני כלים שעליה", (דהיינו באופן שרוצה להקנות את הכלים בלא הבהמה) - זהו ספיקו של ר' אלעזר אם קונה את הכלים ע"י משיכת הבהמה.

צדדי הספק לפי התוס' (ד"ה משום) הם: בדין "קנין משיכה", דהיינו אם משיכת הבהמה נחשבת כאילו מושך את הכלים, ואו שלא מועיל לפי שאינן משיכות שוות. דבהמה בהליכה וכלים בגרירה. יש ראשונים שמפרשים את צדדי הספק מצד קנין חצר. ולא כפי התוס' - עיין אמ"ה עמ' ת]. מרש"י (ד"ה והילכתא, ובד"ה בכפותה) משמע, שר' אלעזר מסתפק גם באופן שהבהמה כפותה, ויש שהוכיח מתוס' שסוברים שספק ר"א הוא רק במהלכת - אמ"ה עמ' תיד ובעמ' תטו].

הגמ' לא פשטה את ספיקו של ר"א. והלכך לא קונה את הכלים במשיכת הבהמה ואפי' בכפותה. דאוקי ממונא בחזקת מרא, אבל במציאה והפקד, אם אמר "אני מושך בהמה זו לקנותה והכלים שעליה" קנה, והוא מוחזק מספק, ואם אח"כ תפסה אחר, מוקמינן ליה בחזקת מרא קמא שהוא מוחזק מספק, יש החולקים על הרא"ש במקח וממכר, וסוברים שאם משך לא מוציאים ממנו, לפי שהוא תופס ברשות, ויש שכתב שגם במציאה אם בא אחר ונטלה זכה בה, שזה שמשכה הוא ספק והשני ודאי - אמ"ה עמ' תפה].

ג. האומר לחבירו "קני בהמה וקני כלים שעליה"

לפי רבא - קונה את הכלים במשיכת הבהמה רק אם הבהמה כפותה ומדין קנין חצר, אבל אם אינה כפותה, הוי ספק אם קונה מדין "קנין משיכה", אבל ב"קנין חצר" ודאי שאינו קונה, מפני שהיא חצר מהלכת וחצר מהלכת לא קונה, אפי' אם הבהמה עומדת או יושבת, ופירש"י (ד"ה מי קני): שהחצרן בחצר מהלכת הוא מפני שקנין חצר למדים מ"אם המצא תמצא בידו הגניבה" שדוקא לא נייד והוי משתמר, וולא מהני באם יעמוד לצד החצר המהלכת, הטעם שרש"י הוסיף "והוי משתמר" - עיין אמ"ה עמ' תיד. בעצם דין הזכיה בחצר המשתמרת ושאינו משתמרת - עיין לקמן תשו' מחז].

לפי פשוט דברי רש"י, ולפי התירוץ השני בתוס' (ד"ה משוך) - גם ר' אלעזר סובר שחצר מהלכת לא קונה.

ולפי התירוץ הראשון בתוס' - ר' אלעזר סובר חצר מהלכת קונה, וחולק על רבא הסובר שלא קונה, והצד שאינו קונה כשאמר "משוך", זהו מפני שלא השאיל לו את הבהמה לקנות הכלים מטעם חצר.

ד. היה מהלך בספינה וקפצו דגים לתוכה

קנה, דנחשב חצר שאינה מהלכת, (דהוי דומיא דיד דמינח נייחא וממטו לה עם גופה אנ"פ שמתנדנדת - תוד"ה ספינה).

ה. האומר "משוך קופה וקני כלים שבתוכה"

בתוס' (ד"ה משוך) מבואר: שפשיטא שקנה, דהוי כאילו משך את הכלים, לפי שהמשיכות שוות הן, משא"כ כשאמר "משוך בהמה" וכו' שר"א מסתפק דשמא לא קני, לפי שהמשיכות אינן שוות, שהרי הבהמה הולכת מעצמה ועי"ז מושכת את הכלים, ואין משיכת הבהמה נחשבת למשיכת הכלים.

ו. משך חמרין ופועלים לתוך ביתו

בתוס' (שם, על פי הגמ' בב"ב) מבואר: שלא קונה, אפשר לומר בזה ג' טעמים 1. את"ל בספיקו של ר"א (הני"ל דין ב') שלא קונה במשיכת הבהמה את הכלים שבתוכה, ה"ה באופן שמשך את החמרין, 2. מפני שלא אמר לו "קני". 3. מפני שמדובר שמשך רק את החמרין דהיינו המנהיגים של החמור, בלא שמשך את החמורים עצמם.

מד. מה הדין במי שהגביה מציאה ונתנה לחבירו, כשאמר המגביה "זכיתי בה תחילה" או כשלא אמר כן, וכן כשחבירו אמר "תנהו לי" או כשלא אמר, ומה הדין אם אח"כ בא אחר וחטפה מחבירו, ומדוע?

דף ט: י.

תשובה:

א. אם הגביה מציאה

1. וכבר נתנה לרוכב - לכו"ע לרוכב, ופירש"י (ד"ה לא אמר כלום): שזה ממה נפשך, עיי"ש, ובביאור דברי רש"י - עיין אמ"ה עמ' תכ, ובעמ' תכח].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. ואם עדיין לא נתנה

לפי עולא - אם המגביה אמר "זכיתי בה תחילה", המציאה למגביה, שהרי התכוין להגביה עבור עצמו ולא עבור חברו, ואם לא אמר "תחילה" - הרוכב קנה בין לר"א ובין לחכמים, הואיל ועולא סובר, שלכו"ע אמרינן "מיגו דזכי לנפשיה זכי לאחרני", ונה"ה אם הרוכב אמר "זכה לי".

לפי רבי הייא בר אבא א"ר יוחנן - יש חילוק בין אם אמר "נתנה", שאז הרוכב לא קנאו, ושייך למגביה, ומפני שלא עשאו שליח ליקנות בהגבהתה עד שעת נתינה - רש"י ד"ה ואם תאמר משנתנינן, לבין אם אמר "זכה לי", שאז עשאו שליח והרוכב קנאה, ומהרשב"א מוכח שגם לפי רבי יוחנן אם אמר "תחילה" הרי הוא של המגביה.

ולפי ר"ג - הדין תלוי במחלוקת ר"א וחכמים, שלפי חכמים - הרוכב לא קנה, דס"ל דהתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, אף במקום שיוכל לקנות לעצמו, וכן פסקו ר"ג ורב חסדא, ושאיין הבדל בין אם המגביה אמר "תחילה" ללא אמר "תחילה", ובין אם הרוכב אמר "נתנה לי", לבין אם אמר "זכה לי", ושלפי ר"א - הרוכב קנה, אא"כ המגביה אמר "תחילה" שאז המגביה קונה. בתוס' (ד"ה ולימא) מבואר: שר"ג מפרש שהמחלוקת בין ר"א לחכמים היא בדין התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, ולא מטעם מיגו, כלומר שלמ"ד שקונה זהו אף במקום שהמגביה לא יכול לזכות לעצמו, ובשיטתם"ק יש ב' צדדים אם גם לרש"י אף מעשיר לעני מחלוקת, והריטב"א הביא, גירסא "מעני לעני מחלוקת", בלא המילה "אפי", ולפי"ז ר"ג סובר, שמעשיר לעני ד"ה לא קנה, דלא אמרינן תרתי מיגו, עיי"ש.

לפי שיטת רש"י - אם הרוכב עשאו שליח, אף לפי ר"ג הרוכב קנה, ולפי שיטת תוס' (ד"ה תופס): שר"ג סובר שלא מהני תפיסה, אף אם עשאו שליח כיון שחב לאחרני. ולפי שיטת הש"ך סי' קה סק"א - רש"י מדבר משכר שליח שיגביה עבורו מציאה או שיתפוס חוב, והרי כפועל, אבל כשמינה שליח בלא ששכרו גם רש"י מודה לתוס' שלא קנה כדמוכח בגמ' בכתובות. לפי שיטת הנתיבות והתומים אליבא דתוס' - לא מהני שליחות אפי' כששכרו להיות שליח לתפוס חוב, והביא הנתיבות את המודכי שהסתפק אם פועל יכול לתפוס חוב עבור הבעה"ב, וע"ע באמ"ה עמ' תלדו.

סיכום:

1. **אם הרוכב אמר "נתנה לי", לפי ר"ג - מחלוקת ר"א וחכמים, ולפי רבי יוחנן - לכו"ע לא קנה, ולפי עולא - לא איתפריש אם סובר כרבי יוחנן.**
2. **כשאמר "זכה לי", לפי רש"י (ד"ה וא"ת משנתנינן) אליבא דר"ג - לכו"ע קנה, לפי תוס' אליבא דר"ג - הדין תלוי במחלוקת ר"א וחכמים, ולפי רבי הייא בר אבא א"ר יוחנן - בסתמא מחלוקת ר"ג ורבי חייא בר אבא א"ר יוחנן, אם יש בזה מחלוקת תנאים או לכו"ע קנה.**

ב. אם בא אחר וחטפה

1. **אם חטפה מהרוכב - לכו"ע לרוכב.**
2. **ואם מהמגביה, באופנים המוזכרים בדין א' ששייך לרוכב - לרוכב, באופנים שלא שייך לרוכב ועדיין המגביה לא התכוין לקנותו לעצמו - שייך לחוטף, ואך לפי שיטת רש"י בביצה בביאור מחלוקת ר"ג ורב ששת בדין מי שמילא מים עבור חברו כרגלי מי הולכים - דברי רש"י הובאו בסוגיין בתוד"ה ר"ג - לכאורה זהו רק לר"ג, ושלפי רב ששת שייך למגביה, וע"ע בתוס' שם ד"ה הכא, שם"ל שלמ"ד "לא קנה חברו" לית מאן דפליג שגם המגביה לא קונה, כיון שלא התכוין לקנות - אמ"ה עמ' תלסו.**

3. ואם באופנים שהתכוין לקנות לעצמו - המציאה למגביה.

מה. האם מיגו דזכי לנפשיה [פי' "דאי בעי זכי לנפשיה"] זכי לאחרני, ומה הדין. 1. בתופס לבע"ח במקום שחב לאחרני, וכשלא חב לאחרני. 2. בעני או עשיר שלקטו פאה עבור עני אחר, האם מהני תפיסתם. 3. בפועל שמצא מציאה אם שייך לפועל או לבעה"ב, ומדוע? דף ט: י.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

א. מינו דזכי לנפשיה - פי' "דאי בעי זכי לנפשיה" - אם זכי לאחריני

לפי עולא ולפי רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן - מעני לעני אומרים, אך מעשיר שאינו יכול לזכות לעצמו אלא ע"י שגם יפקיר נכסיו - הדין תלוי במחלוקת ר"א וחכמים, שלפי ר"א - זכה, מפני שסובר שתרי מינו אמרינן, ולפי חכמים - האחר לא זוכה, דאף שני מינו לא אומרים, [לעיל בתשובה הקודמת דין א' כתבנו שיש נידון בראשונים, אם גם לפי ר' נחמן ר"א חולק על רבנן בזה, עיי"ש, ושנתוס' סוברים שלא, כי הם לומדים שר"נ מפרש את מחלוקת ר"א וחכמים לא מטעם מינו, עיי"ש].

אך אם הגביה עבור עצמו ועבור חבריו - ברש"י (ד"ה אי אמרת, ע"פ הגמ' לעיל דף ח.) מבואר: שלכו"ע הרוכב קנה, משום "מיגו" דזכי בהגבהה זו לנפשיה זכי נמי לחבריה.

ב. התופס לבע"ח במקום שחב לאחריים

לפי ר"ב ורב חסדא - לא קנה. מתוס' (ד"ה ולימא) יוצא, שזהו אף במקום שהתופס אינו יכול לתפוס לעצמו, ורק אליבא דחכמים, אבל לפי ר"א - קנה, ולפי הריטב"א הנ"ל בתשובה הקודמת, דין א', במקום שאינו יכול לתפוס לעצמו - אף לפי ר"א לא קנה.

לפי רבא - התוס' (ד"ה איתביה, ע"פ הגמ' לעיל דף ח.) כתבו: דשמא קיבלה מר"נ שלא קנה.

ולפי רבי יוחנן - קונה, וכתבו התוס' (ד"ה א"ר יוחנן): שזהו רק באופן שהלווה חייב גם לתופס, דקונה הבע"ח מכח "מיגו דזכי לנפשיה", [נחלקו הפוסקים אם יכול לתפוס רק כדי חובו שחייבים לו, או שמועילה תפיסתו אף ביותר מכדי חובו - אמ"ה עמ' תמג]. וה"ה לעולא (הנ"ל תשובה קודמת דין א') אף אליבא דחכמים. אבל כשאין מיגו דזכי לנפשיה - הבע"ח לא קונה.

ואם באופן שהבע"ח עשאו שליח לתפוס, לפי רש"י - לכו"ע קנה, ונע"ע במש"כ לעיל בתשובה הקודמת בהערה שבסוף דין א', ולפי תוס' - לא קנה...האם גם לר"נ ורב חסדא.

ג. התופס לחבירו במקום שלא חב לאחריני

לפי ר"ת בפירושו הראשון (בתוד"ה רב נחמן) - רב נחמן (במסכת ביצה) מודה שקנה, והתוס' רא"ש בסוגיין הקשה, איך ר"ת יסביר את דעת רב ששת במחלוקתו עם ר"נ.

ד. המגביה מציאה לחבירו

דינו כבע"ח התופס לבע"ח חברו במקום שחייב לאחרים, עיין לעיל דין ב'.

לפי תוס' (ד"ה רב נחמן) בשם רש"י (במסכת ביצה) - רב ששת ור"נ סוברים שלא קנה חברו, ונחלקו אם המגביה קנה, שלפי רב ששת קנה אף שלא התכוין לקנות, ולפי ר"נ - לא קנה.

ולפי התוס' - למ"ד "לא קנה חברו" לית מאן דפליג שגם המגביה לא קנה, וכתב ר"ת בפירושו השני, שרב ששת ס"ל המגביה מציאה חברו קנה חברו.

ה. המלקט פאה עבור אחר שהוא עני**1. כשהמלקט הוא גם עני**

לפי עולא ורבי חייא בר אבא א"ר יוחנן - לכו"ע אמרינן "מיגו" זוכה לו.

ולפי ר"נ - הדין תלוי במחלוקת חכמים ור"א, שלפי חכמים - אינו קונה, ולפי רבי אליעזר - קונה.

2. כשהמלקט הוא בעל השדה, לפי רש"י (ד"ה מי שליקט) - אפי' רבי אליעזר מודה שהעני לא זכה, [ויש ראשונים החולקים על רש"י וס"ל שלפי ר"א העני זכה - אמ"ה עמ' תכב, עיי"ש].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחריים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

3. כשהמלקט הוא עשיר

לפי עולא - הדין תלוי במחלוקת ר"א וחכמים אם אמרינן תרי מיגו.

ולפי ר"נ - לכו"ע לא זכה. [לפי ר"נ - עיין במש"כ לעיל תשובה מד דין א'. בדברי השיטמ"ק והריטב"א המובאים בהערה שם].

ו. פועל שמצא מציאה

1. **אם באופן שהבעה"ב שכרו רק לפעולות מסוימות - המציאה לפועל**, ודהגבהת מציאה אינה ממלאכת בעה"ב, והוא הבעה"ב ינכה לו משכרו שכר פעולות ניכוש ועידוד כל שעת הגבהה - רש"י ד"ה נכש].

2. **אם באופן ששכרו לכל מלאכות שבכל היום, לפי ר"נ - מציאתו לבעה"ב**, דיד פועל כיד בעה"ב, ומהני תפיסתו אף שחב לאחריני, [מאיזה דין מועיל זה - עיין אמ"ה עמ' תכט. דין פועל נכרי אם ידו כיד בעה"ב - עיי"ש עמ' תלא. דין פועל אם יכול לתפוס חוב עבור הבעה"ב - עיין במש"כ לעיל סוף דין א'. רב פפא לקמן דף יב. חולק על רב נחמן וטובר, שרק אם שכרו מפורש ל"מציאות" - המציאה לרב, וע"ע במש"כ לקמן תשובה נו דין ד'].

3. **אם הפועל "אמר אני חוזר בי מההסכם להיות פועל" - בכל מקרה המציאה לפועל**, הואיל ופועל יכול לחזור בו באמצע היום. [אם פועל יכול לחזור בו אף אחר שקיבל שכירותו ואין בידו להחזיר עתה - עיין שם עמ' תמב].

מו. מדוע ד' אמות של אדם קונות לו, האם קונות דוקא כשאמר "יקנו ד' אמות דידי", באלו מקומות ואופנים אינן קונות לו, ומדוע:
דף י. י:

תשובה :

א. במציאה

1. **אם בסתמא - קנאו, כי חכמים תיקנו שאם יש בתוך ד' אמותיו של האדם דבר הפקר, הרי הוא קונהו**, ויש שכתבו שקונהו מתקנת חכמים, אבל לא מדין קנין חצר, ויש שכתבו שחכמים תיקנו שד' אמותיו הרי כחצירו ורשותו מדין הפקר ב"ד הפקר וקונהו בתורת חצר - אמ"ה עמ' תמז], ואין אחר רשאי לתופסו, כדי שלא יבואו לידי קטטה, מהגמ' משמע שקונות לו אף אם לא אמר "יקנו ד' אמות דידי", וע"ע במש"כ לקמן תשובה מז. דין ז', ואם קונים לו אף שלא מדעתו - עיין אמ"ה עמ' תנז].

לפי התירוץ הראשון בגמ' - ד' אמות קונות לו בכל מקום.

לפי רב פפא - תקנת חכמים היא רק "בעלמא", וכן גירסת רש"י, גירסת הרי"ף "בשדה דעלמא" - הגהות הגר"א, וע"ע במש"כ לקמן בהערה]. דהיינו שקונות לו בסימטא או בצדי רה"ר והיא הפקר לרבים למשוך לתוכה הצריכין לצאת מן הדחק, וכן תיקנו שיקנה ברה"ר, [אך עיין באמ"ה עמ' תס. מש"כ בזה], אבל בשדה דבעל הבית - אינן קונות לו, (שהרי אין לאדם שם ד' אמות מיוחדות, שהרבה חברים יש לו בתוכה עומדים אצלו - רש"י).

ולפי רב ששת - ברה"ר דקא דחקי רבים חכמים לא תקנו שיקנה. וובשדה שאין לה בעלים, קונות לו - טוש"ע על פי גירסת הרי"ף והרא"ש בסוגיין, "בשדה דעלמא". לפי הראב"ד - ד' אמות קונות לו רק אם הוא עומד אבל לא כשמהלך, ולפי הרא"ש - קונות לו אפי' מהלך - אמ"ה עמ' תיחז].

2. **אם גילה דעתו שאינו רוצה לקנות ע"י תקנת חכמים, לדוגמא: שפרס טליתו עליה, לפי התירוץ הראשון שבגמ' - הד' אמות אינן קונות לו, וחבירו שהגביה תחילה קנאו**, ויש שהסבירו שרב פפא ורב ששת אינם חולקים על התירוץ הראשון שבגמ', אך מפשטות לשון הגמ' ומדברי הפוסקים משמע שרב פפא ורב ששת חולקים על התירוץ הראשון - אמ"ה עמ' תנה, עיי"ש כמה דרכים להסביר במה נחלקו. עוד אופנים שבהם מודים הפוסקים שגילוי דעת מועיל שלא לקנות - עיין באמ"ה עמ' תנג, עיי"ש].

לפי שיטת תוס' (ד"ה מעבירין) - חבירו שקנאו אפי' רשע לא נקרא, דרק באופן שהעני יכול לטרוח ולקנות קרקע אחר יש איסור "עני המהפך בחררה", אבל במציאה או בדבר הפקר שלא שייך טעם זה - אין איסור, ורש"י בקידושין דף נט. חולק על תוס' ואוסר גם במציאה ובדבר של הפקר - הגהות הגר"א, וע"ע במש"כ על מסכת קידושין פרק ג' תשובות א-ג'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. בגמ'

האשה מגורשת ואפי' אם זה ברה"ד, כמבואר בגמ' בגיטין דף עז., דין זה אפי' לרב ששת הנ"ל דין א', הטעם עיין באמ"ה עמ' תנט. ואפי' אם היא קטנה, דחצר בגירושין משום "ידה" איתרבאי, וולקטנה יש יד לגירושין – עיין רש"י ד"ה כי היכי. בתוס' (ד"ה ארבע) מבואר: שהתקנה היא משום עיגונא, ואלא שלפי רב ששת י"ל שאחרי שתיקנו במציאה לא פלוג רבנן, עוד מבואר בתוס' (ד"ה רבי יוחנן) מבואר: שהיא מגורשת בכל מקרה ואף אם הבעל יכול לשמור כמוה, אבל מחוץ לד' אמות ובתוך מאה אמה שלה – צריך שתוכל היא לשמור את הגט בלא שהוא יכול לשומרו.

ג. בגניבה

בתוס' (ד"ה ארבע, על פי הגמ' בכתובות) מבואר: שלא קונה, מפני שאין שייך הטעם של "דלא ליתי לאינצויי", אלא שלפי רב ששת דס"ל שברה"ר לא תיקנו ד' אמות, י"ל שתקנת חכמים הנ"ל גם בגניבה, דלא פלוג רבנן. ולענין מקח וממכר – נחלקו בזה הראשונים, והטוש"ע והרמ"א פסקו שקונה – אמ"ה עמ' תנו., ודו"ק עוד בדברי התוס' ד"ה ארבע אמות, מה דעתם בזה.

ד. ד' אמות של קטן או קטנה לענין מציאה

לפי התירוץ הראשון בגמ', הדין תלוי במחלוקת אמוראים, שלפי ר"ל משום ר' אבא כהן ברדלא – אין להם חצר ואין להם ד' אמות, כי לא ילפינן מציאה בגט, ודממונא מאיסורא לא ילפינן – רש"י דף יא. ד"ה ומר סבר, ולפי רבי יוחנן – יש להם, דילפינן מציאה מגט, (הנ"ל דין ב', הילפותא היא רק מדרבנן, דמדאורייתא לכו"ע קטן או קטנה אין להם יד לקנות את המציאה – דף יא. תוד"ה ילפינן).

ולפי התירוץ השני בגמ' – המחלוקת בין ר"ל לרבי יוחנן היא רק לענין חצירו של קטן וד' אמותיו של קטן, אבל לענין קטנה – לכו"ע ילפינן מציאה מגט, והילפותא היא רק מדרבנן – תוס' שם, ולפי דבריהם, לענין קנין חצר אין הבדל בין איש לאשה, ונחלקו רבי יוחנן ור"ל רק לענין מציאת קטן, ויש ראשונים הסוברים שהמחלוקת היא לענין דאורייתא שלכו"ע חצר קטנה קונה לה מדין יד, ונחלקו בחצירו של קטן אם זה מדין יד או מדין שליחות – אמ"ה עמ' תק. ובהערה 14, ובעמ' תקד. עיי"ש, ויש לה חצר וד' אמות.

ולפי התירוץ השלישי בגמ', ולפירושו הראשון של רש"י – בין לר"ל ובין לרבי יוחנן, גם לקטן וגם לקטנה, לענין מציאה אין להם חצר ואין להם ד' אמות, ולענין ממונא חצר משום "שליחות" איתרבאי ולא משום יד, וקטן אינו בר שליחות.

ואילו לפי פירושו השני של רש"י – לכו"ע ד' אמות של קטן לא קונות לו, דמדין "שליחות" איתרבאי, ולא ילפינן מגט, אבל הקטנה לכו"ע חצירה וד' אמותיה קונות לה, דילפינן מגט ששם התורה ריבתה שגם קטנה תקנה את הגט. (הרמב"ם והשו"ע פסקו, שלענין מציאה – קטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות, וקטן אין לו חצר ואין לו ד' אמות, וכתבו הרי"ף והרא"ש: דחצר דאיתתא משום "ידה" איתרבאי, אבל חצר דגברא משום "שליחות" איתרבאי, והואיל ואין לו שליחות אין לו חצר ואין לו ד' אמות, דלא ילפינן קטן מקטנה, והא דאיתא לקמן דף יב. "חצר איתרבאי משום יד ולא גרע משליחות", יש שפירש שזהו רק בחצר של גדול, ואילו הרי"ף דיבר דוקא בשל קטן, וענ"ש תירוצו שלישי בזה, וענ"ע באמ"ה עמ' תקלד. בתוס' דף יב. ד"ה חצר, מבואר: שהשיטות הסוברות שקטן או קטנה יש להם חצר היינו דוקא כשעומדים בצד החצר, שרק אז הוא דומיא ד"יד", אבל הש"ך סי' רמג סק"י, כתב שחצר איתרבאי מ"יד" גם כשאנינם עומדים בצד החצר, ורק בגט בעיני עומדת בצד חצירה, משום "שאיין חבין לאדם אלא בפניו", וענ"ע באמ"ה עמ' תקלג, ובהערה 158. יש שכתבו שלפי הרי"ף והרא"ש חצרה של קטנה זוכה לה מתנה אף אם אינה עומדת בצידה ומדין שליחות, ויש שפירש, שהרי"ף דיבר רק על חצירו של קטן, אבל של גדול זוכה מדין יד, ויש שכתב שבחצר שעומד בצדה גם באיש מועיל מדין יד, אבל בקטן – לא מועיל עמידה בצד, והואיל ואין לו דעת, ורק בקטנה מהני מכח גזיה"כ – אמ"ה עמ' תקב).

מז. מהיכן לומדים דין שליחות, מהו הטעם ש"אין שליח לדבר עבירה", ומנין למלדים זאת, והאם באופנים הבאים "יש שליח לדבר עבירה". 1. כשכהן אמר לישראל "קדש לי גרושה" או כשגדול אמר לאשה שתקיף "פאת קטן" או "פאת גדול". 2. כששולח אשה עבד, חרש, שוטה, וקטן. 3. כשהשליח אינו יודע ש"ע"י בלועז שליחותו הוא עושה עבירה, ומדוע? דף י:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. דין שליחות

הגמ' בקידושין (דף מג, מובאת ברש"י ד"ה משום) לומדת דין שליחות מגירושין, שנאמר "ושלח" מלמד שהאיש עושה שליח, ו"שלחה" מלמד שהאשה עושה שליח.

ב. המעם שאין שליח לדבר עבירה

לפי רבינא - מפני שהשליח בר חיובא הוא, ופירש"י: דאמרינן "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין", [אם סברא זו נשארת גם לפי מסקנת הגמ' בקידושין - עיין באמ"ה בסוגיין עמ' תסז-תע, ובהערה 127].

לפי רב סמא - שהרי השליח יש לו בחירה, דאי בעי עבד אי בעי לא עבד.

לפי דעה אהת בגמ' בקידושין (מובא בתוס') - לומדים דין זה משחוטי חוץ דכתיב ביה "הוא" ולא שליח.

ולפי דעה שניה שם - לומדים זאת ממעילה וטביחה שהם שני כתובים הבאים כאחד "שיש שליח" ואין מלמדין.

ג. כהן שאמר לישראל "קדש עבדכי גרושה" או כשאיש אמר לאשה "להקיף פאת ראשו של קמין"

לפי רב סמא - השולח פטור, שהרי השליח אם רוצה יכול להימנע מלבצע את השליחות.

ולפי רבינא - השולח חייב, שהרי השליח שהוא ישראל אינו בר חיוב להתחתן עם גרושה.

ומבואר בתוס' (ד"ה אקפי ליה): שמחלוקת של רבינא ורב סמא היא גם כשאמר "להקיף פאת ראשו של גדול".

ד. השולח אשה או עבד או חרש שומה וקמין

1. כששלח אשה או עבד - בגמ' מבואר: שהמשלח פטור, מפני שנחשבים בני חיובא ומה שעכשיו פטורים, זה מפני שאין להם כסף, וכשתתגרש וכשיתחרר חייבים הם.

2. השולח חרש שומה וקטן לעשות עבירה - בתוס' (ד"ה אשה) מבואר: שאף לפי רבינא המשלח פטור, מפני שאינם בני שליחות, ונשאר הדין של "אין שליח לדבר עבירה". [אם באיסור דרבנן יש שליח לדבר עבירה - עיין אמ"ה עמ' תעז, ובהערות 177, 188, 253].

ה. בשליח שאינו יודע שע"י ביצוע שליחותו הוא עושה עבירה

לפי פי' אחר ברש"י (בגמ' ב"ק מובא בתוס' בסוגיין ד"ה אי) - אמרינן "יש שליח לדבר עבירה", והמשלח חייב ולא השליח. [הריטב"א בחידושים, ועוד, סוברים שגם בשוגג אומרים אשד"ע - אמ"ה עמ' תסז, ובהערה 108, עיי"ש, וע"ע במש"כ על מסכת קידושין פרק ב' תשובה ה', דין ד', ובמילואים שם אות א'].
מח. גגו, חצירו, וקרפיפו של אדם, וכן אוירו של חצר או חפץ המתגלגל בחצירו, האם קונות לו לענין גיטין, גניבה, מציאה, ומתנה, ומנין למדים זאת, והאם יק' הסדל אס' אומר "קרנא לקנות" דף י.יב.

תשובה :

א. בגמ'

1. אם עומדת בצד ביתה או חצרה - הוי גט, דחצר משום ידה איתרביאי, דכתיב ביה "ונתן בידה" מ"מ.

לפי רש"י (ד"ה ת"ל, וע"ע באמ"ה עמ' תצז) - אין לומר שחצירה זהו משום שליחות, דהרי שליחות כבר אנו יודעים מדכתיב "ושלחה", ובהכרח ש"ונתן בידה" בא לרבות מדין "ידה" ואף קטנה.

ולפי תוס' (ד"ה ואי) - משמעות "ונתן בידה" הוא אף בעל כרחה, ואפי' היא קטנה, וזה מהני רק אם נאמר חצר מדין יד. [בתוס' שם, מבואר: שאופן הלימוד הוא מ"כלל ופרט" דכתיב "ושלחה" חזר וכלל, יש ראשונים שפירשו שלא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מרבית זאת בדרך "כלל ופרט" – אמ"ה עמ' תצו].

2. אם אינה עומדת בצד חצרה - אינה מגורשת, [אפי' אם החצר משתמרת - תוד"ה ה"מ]. וזאת על אף שבגירושין יש דעת אחרת מקנה, רב פפא מפרש זאת: דלא מהני משום שגט הוי בעל כרחה, ורב אשי מפרש: משום שגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו, [התוס' שם כתבו, שזוהו משום שנתינת הגט בעל כרחה היא, בביאור דבריהם - עיין אמ"ה עמ' תקיא. עוד יש לדון באופן שזכות הוא לה להתגרש - עיין מש"כ בזה באמ"ה עמ' תקלה].

ב. נגניבה

לכו"ע חצירו של אדם קונה לו את הגניבה, שנאמר "אם המצא תמצא" מכל מקום, [בתוס' דף י: ד"ה ת"ל, מבואר: שאופן הלימוד הוא מכלל ופרט, דכל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכים זה לזה הסל פרט ביניהם, דהיינו אפי' כשבהמתו של חבירו נכנסה לחצירו, וסגר את הדלת אחריה כדי שלא תצא. דין זה לא מיבעיא אם נאמר שחצר משום "ידה" איתרביא, אלא זהו אפי' אם נאמר שחצר קונה משום "שליחות", ואע"פ שאין שליח לדבר עבירה, רבינא מפרש זאת: דזהו משום שהחצר אינו בר חיובא ולכן שולחו חייב, ורב סמא מפרש: משום שבחצר לא שייך לומר "אי בעי עבד אי בעי לא עבד".

ג. מציאה בחצירו של גדול

1. באופן שמשתמרת לדעתו - לכו"ע החצר קונה לו אפי' שלא מדעתו, [הפשטות היא - וכן דעת הר"ן - שקונים אפי' אם אינו עומד בצד שדהו, מפני שחצר איתרביא משום "יד" ולא גרע משליחות - עיין אמ"ה עמ' תקלד. בישוב סוגייתנו עם הסוגיא לעיל דפיס י: יא. - עיין באמ"ה עמ' תקב, ותקלג. אך מגירסה המצויה ברש"י דף יב. ד"ה מתנה, משמע לא כן, והמהרש"א הגיה שם "הילכך בעינן חצר המשתמרת". וקונה דוקא בחצר שאינה מהלכת, דבמהלכת אינו קונה אפי' עומד בצדה - כנ"ל דף טו, וברש"י שם ד"ה מי קני, וכנ"ל תשובה מג דין ג', לפי הראב"ד - השוכר קונה ע"י חצר שכורה, והרמב"ם פסק שלא קונה, והקשו עליו ממעשה דר"ג, המובא בגמ' לקמן דף יא. - בישוב דבריו עיין אמ"ה עמ' תקיז. עוד בענין זה - עיין מש"כ על פרק שמיני תשר' לא. לב].

2. וכן קונה לו כשאינה משתמרת באופן שעומד בצד שדהו, [דעכשיו משתמרת היא לדעתו - רש"י דף יא].

3. אבל אם אינה משתמרת ואינו עומד בצד שדהו - אינו קונה, הגמ' לומדת זאת משכחה, שנאמר "ושכחת עומר בשדה" ולא בעיר, דהיינו בזכור ולבסוף שכוח [פירושו עיין לקמן תשובה נ'] שהוי שכחה, משום שאינו עומד בצד שדהו.

ד. מציאה בחצירו של קטנה או קמן

עיין במש"כ לעיל תשובה מו דין ד'. [ובעיקר במש"כ בסוף ההערה האחרונה שם. ולענין הלכה - עיין אמ"ה עמ' תקב].

ה. מתנה שהונחה בחצירו של אדם

לפי ההוא מרבנן (דף יא: -) דינו כמציאה, שקונה רק אם החצר משתמרת, ובאינה משתמרת דוקא כשעומד בצד שדהו.

ולפי רב פפא - לא בעינן חצר המשתמרת, הואיל ועדיף מציאה, משום שדעת אחרת מקנה שאני, [והרא"ש בפסקיו ס' לא, פוסק כרב פפא שבמתנה קונים אף בחצר שאינה משתמרת, וכן דעת התוס' בדף יב. ד"ה חצר, אבל הרמב"ם בפ"ד מזכיה ומתנה הל' ט' פוסק, כהוא מרבנן שגם במתנה בעינן חצר המשתמרת, וזאת היא שיטת הרי"ף שהשמיט את תירוצו של רב פפא - הגהות הגר"א על התוס', אמ"ה עמ' תקל. ובהערה 135].

גם רב אשי ס' ל' כרב פפא, אך מפני שחצר משום "יד איתרביא" ולא גרע משליחות, ולכן במתנה שזכות הוא לו שיקנה אמרינן שקונה מדין שליחות, אפי' אם אינו עומד בצד חצירו, ואפי' אם החצר אינה משתמרת. רש"י ותוס' (ד"ה חצר, והראשונים) מפרשים: שרב אשי מחדש, שחצר קונה מדין יד, וזהו רק כשעומד בצד החצר, שאז החצר דומה ליד שסמוכה לו, אך אם אינו סמוך לחצר קונה מדין שליחות בדבר שזכות הוא לו, ולפי"ז כתבו התוס': קטנה שיש לה יד ויש לה חצר קונה רק כשעומדת בצד החצר, [אך יש להקשות דבסוגיא כאן מבואר: שחצר משום יד איתרביא. לדעת רש"י כאן ועוד ראשונים גם חצר דגברא לקנין מומן הוא מותרת יד, והקשו עליהם מהסוגיא לעיל דף י: ודף יא. שהסיקה שלא לומדים קטן מקטנה, ביישוב הסוגיות - עיין אמ"ה עמ' תקלג, וגם במש"כ לעיל סוף תשובה מו].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ו. חפץ באוירו של חצר

1. **אם באופן שסופו של החפץ לנוח בחצר - החצר קונה לו.**

2. **אם כשאין סופו לנוח - הגמ' נשאת בספק, התוס' (ד"ה ויצא) הוכיחו, שהספק רק כשיש דעת אחרת מקנה, והקשו על רש"י ד"ה זרק, שכתב שמירי בהפקירו, בישוב שיטת רש"י ובביאורו - עיין תוס' הרא"ש, ובאמ"ה עמ' תקל"ט, ולכן הזרק ארנקי לבית בפתח זה ויצא בפתח אחרת, ונתנו לבעה"ב במתנה, וחזר בו בעודו באויר - הוי ספק, ולא נותנים את החפץ לבעה"ב, (משום שמוקמינן בחזקת מרא קמא - שר"ע סי' רמג סעי' כד, יש סוגיות בש"ס שלכאורה משמע מהם "שלאו כמונח דמי", וכן הרמב"ם לא הביא ספק של רבא להלכה - הטעם עיין אמ"ה עמ' תקל"ז).**

3. **ואם כשמתגלגל - במתנה קונה אף אם אין סופו לנוח גם אם רץ אחריו ואינו מגיעו, משום שדעת אחרת מקנה שאני, אבל בהפקר דינו כחצר שאינו משתמרת ואינו קונה.** (הרמב"ם פסק דין זה, שבמתנה קונה ברץ אחריו ואין מגיעו, ואעפ"כ פסק לא כרב פפא הנ"ל בדין הקודם, לכאורה מוכח שדין זה הוא לכו"ע, הסבר לזה - עיין אמ"ה עמ' תקל"ב).

ז. באופנים הנ"ל אם יש הברל באם אמר "שרוצה לקנות"

בגמ' (בדף י') מבואר: שבקנין ד' אמות א"צ לומר כן, ובדף יא. מבואר בר' יוסי בר חנינא שה"ה בחצר המשתמרת, שקונה לו גם אם לא אומר כן, וחידשו התוס' (דף יא. ד"ה זכתה), שכן הדין בחצר שאינה משתמרת, (אבל הרמב"ם מחלק בין ד' אמות וחצר המשתמרת שקונה אף אם לא אמר "שרוצה לקנות", לבין חצר שאינה משתמרת שאינו קונה אא"כ אומר שרוצה לקנות - הגהות הגר"א, ובשיטמ"ק בשם רבינו יהונתן הוסיף: שד"א אינן קונות לו אא"כ אומר "יקנו לי ד' אמות דידי" - אמ"ה עמ' תמט, עיי"ש. ועיין מש"כ לעיל תשובה זו, דין א').

מט. מה הדין במשכנו של גר הנמלא ביד ישראל, ומת הגר ובא ישראל אחר ותפסו? דף יא.

תשובה:

בתוס' (ד"ה ה"מ, על פי הגמ' בב"ק) מבואר:

1. **שאם המשכון מונח בחצר המשתמרת - המלוה קנה הכל, אף אם אינו עומד בחצר, וה"ה במונח בחצר שאינה משתמרת ועומד בצד שדהו.**

2. **אבל אם מונח בחצר שאינה משתמרת, וגם אינו עומד בצד שדהו או כשאין המשכון מונח בחצרו - זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר.**

נ. האם שכחה שלאחריו או שלפניו או שבקן זוית הוי שכחה, והאם יש הבדל בין שכוח מעיקרו, לזכור ולבסוף שכוח, כשבעודו בשדה או כשכבר בעיר? דף יא.

תשובה:

א. שכחה שלפניו

לא הוי שכחה, שכחה שלאחריו הוי שכחה, שנאמר "לא תשוב לקחתו", ומבואר בתוס' (ד"ה זה הכלל): שאם דילג קרן זוית - הוי שכחה.

ב. שכוח מעיקרו בשדה

פירושו: שאם יש פועלים והבעה"ב שכח קודם שהפועלים שכחו - הוי שכחה, (אפי' ערוד בשדה, משום שחצר שאינה משתמרת אינה קונה לו מציאה שאינו יודע בה, ואפי' עומד בצד שדהו - אמ"ה עמ' תקי"ב).

זכור ולבסוף שכוח

לפי תוס' פירושו: שבזמן שהפועלים שכחו עדיין הבעה"ב לא שכח ואח"כ שכח.

הדין הוא: שאם הוא שכח בעודו בעיר - הוי שכחה, אף אם לפני ששכח אמר "עומר שיש לי בשדה פועלים שכוחו לא יהא שכחה", לפי ששדהו שאינו עומד בצדה הוי חצר שאינה משתמרת, אך אם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כששכח עדיין הוא בשדה - לא הוי שכחה, הואיל ובאופן זה שעומד בצידה, גם חצירו שאינה משתמרת קונה לו, ודכששכחו פועלים כבר נכנס לכלל שכחה, וכאילו יצא מרשותו של הבעה"ב, ועניים לא זכו שעדיין לא נגמרה השכחה, לפיכך יכול לזכות כשעומד בצד שדהו כזוכה מן ההפקר - תוס', ראשונים, אמ"ה עמ' תקיב. לפי הרמב"ן - לא הוי שכחה רק מפני שאמר "יודע אני שעומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו, לא יהא שכחה", אבל בלא אמירתו, הוי שכחה, וזהו אף לשיטת התוס' ד"ה זכתה ועוד ראשונים הסוברים, שחצר שאינה משתמרת, כשעומד בצדה קונה לו גם בלי אמירה, ומפני שמסתמא רוצה בקיום המצוה ואינו רוצה ליפטר ממנה ע"י זכיהו, אך הריטב"א בשיטמ"ק סובר שגם ב"שכחה" קונה אף בלי אמירה, וזהו אפי' לחולקים על התוס' הנ"ל, ולפי שעדיין לא יצאה לגמרי מרשותו, ומה שנקטה הברייתא "ואמר" לרבותא הוא, ששכחת העיר הוי שכחה אפי' אם לפני ששכח אמר "לא הוי שכחה" - אמ"ה עמ' תקיא. דין הנ"ל בשדה המשתמרת - עיין שם הערה 63.

רש"י (בד"ה אבל בעיר) **ביתב**: משכנס לעיר וכו', לא בעינן "ושכחת", שאף שכחת פועלים עושה אותה שכחה, עכ"ל, ויש מפרשים דברי רש"י כפשוטם, שדי בשכחת פועלים, "זכור ולבסוף שכוח" שנאמר בגמ', היינו בשכחת פועלים בלבד, והמשנה בפאה שהצריכה שכחת שניהם אינה אלא בשדה, וי"א שגם לרש"י צריך שתהא לבסוף שכחת שניהם, כמו שמשמע בדבריו בד"ה יכול לא יהא שכחה, ומה שכתב "שאף שכחת פועלים עושה אותה שכחה", הכונה היא שהם הגורמים לשכחה - אמ"ה עמ' תקיג].

נא. כולל מקיימים מלות "ביעור" בתרומה גדולה, במעשר ראשון, בתרומת מעשר, וכולל מקיימים מלות "ביעור" במעשר שני וזכוכרים, והאם חיוב הביעור הוא מלאורייתא?

דף יא.

תשובה :

בתוס' (ד"ה עישור) **מבואר**: שמצות ביעור היינו נתינת הפירות לבעליהן, ואם הפירות רחוקין ממנו יבערם ע"י קריאת שם בעלים, דהיינו שיבררו הבעלים למי יתנום, וא"צ לקבוע מקום, ונתוס' בקידושין מובא שזהו חוץ ממעשר שני - וכן ביכורים לת"ק דר"ש - שאם לא הביאם לירושלים והגיע זמן הביעור - צריך לבערם מן העולם, משא"כ בשאר מעשרות - שנאכלים בכל מקום - וכן ביכורים לר"ש, שא"צ לבערם מן העולם. להרמב"ם בפיהמ"ש פ"ה ממע"ש מ"ו - ביכורים אליבא דת"ק, ומע"ש שנשארו ולא נאכלו - אף בירושלים שורפם, וע"ע במאירי במסכת יבמות דף עג. בשם גדולי הדורות: שביעור מעשרות היינו, שמחלל על מעות ומעלן לירושלים, אבל אסור לשרוף את המע"ש בידים. עוד כתבו התוס' בקידושין, שמצות ביעור חיובה מדאורייתא חוץ מביעור תרומה גדולה, ותרומת מעשר, שלכל הפחות חייבים לבערם מדרבנן. וגם במשניות מפיק ליה מקרא].

נב. איזה חשש איסור תיקן רבן גמליאל בדבריו "עישור שאני עתיד למוד נתון וכו'?"

דף יא.

תשובה :

לפי רש"י - רבן גמליאל תיקן פירותיו מטבלם.

ולפי ר"ת - שעת ביעור מעשרות היה, ורבן גמליאל היה צריך לבער מעשרותיו מתוך ביתו וליתנם לבעליהן. נג. מדוע לא הזכיר רבן גמליאל גם תרומה גדולה?

דף יא.

תשובה :

בתוס' (שם) **מבואר**: שרבן גמליאל לא הזכיר תרומה גדולה, לפי שטרם שנסע הפרישה, הואיל והפרשתה קלה, שהרי חיטה אחת פוטרת את הכרי, ועוד שרגילות היא להפריש תרומה גדולה בשדה ומסתמא כבר הפרישם. [מדברי תוס' ד"ה עשיר, שכתבו "וכבר הפרישם" משמע שמדובר שכבר עישרם - עיין מהרש"ל בקידושין, אך המהר"ם בסוגיין והמהרש"א בקידושין, דקדקו מתוד"ה וכו', שמדובר שעדיין לא עישר את הפירות, וההפרשה היתה בקריאת שם בלבד, עיי"ש. בתוס' בקידושין לא הזכירו "שכבר הפריש", ונחלקו המפרשים בכונתם, יש שפירשו שבכלל לא הפרישו, לפי"ז מוכח שמצות ביעור ישנו גם בפירות טבל - אמ"ה עמ' תקטו].

נד. האם שאלה ושכירות נקנים בקנין חליפין?

דף יא.

תשובה :

בתוס' (ד"ה מקומו) **מבואר**: ששאלה ושכירות אינם נקנים בחליפין. [אולם הטור בס"י קצח פסק; שנקנה בחליפין, ואם נקנה בקנין סודר - עיין עינים למשפט על מסכת קידושין דף כו.].

נה. האם הישראל יכול להקנות את מתנות הכהונה לכהן בקנין חליפין או בקנין אגב או חצר, ומדוע?

דף יא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. בקנין חליפין

אי אפשר, לפי ההוא מרבנן ורבי זירא, וכן לפי מסקנת הגמ' - זהו משום שבמעשרות דרך "נתינה" כתיב, דכתיב "ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה", ולפי ר' אבא ורבא - זהו משום שזכות ישראל במעשרותיו הוי רק טובת הנאה, ואינה ממון לקנותו בחליפין, ומדברי רבא במסכת נדרים דף פג: משמע ש"ל שטובת הנאה ממון. בישוב הסתירה - עיין אמ"ה עמ' תקכ"א. וקנין סודר הוי דרך מקח, ופירש"י ("ה"ה נתינה): מפני שזה נותן לו כליו תחתיהן ונראה זה כמוכרן לו, ויש שדקדק מלשון רש"י זה, שרק לכתחילה אסור להקנותם ע"י חליפין משום שנראה כמכירה, אבל בדיעבד קיים מצוות נתינה - אמ"ה עמ' תקכ"ו.

ב. בקנין או חצר אנב

לפי ר' אבא ורבא - אי אפשר, הואיל וטובת הנאה אינה ממון לקנותו על גבי קרקע.

ולפי ההוא מרבנן ורבי זירא - אפשר, כי לא הוי דרך מקח, ובביאור כוונת דברי הגמ' "ולא היא" לדחות בזה את דברי רבא יש כמה פירושים, אחד מהם מפרש: שטובת הנאה נקנית באגב וחליפין אפי' אם נאמר טובת הנאה אינה ממון - עיין אמ"ה עמ' תקכ"ג ובהערה 76. עוד יש שכתב שאף שנתבאר בסוגיין שבמתנות כהונה צריך הקנאה עם כל ההלכות שנאמרו בקנינים, כל זה הוא רק כשמקנה לכהן ע"י דרכי הקנינים, אבל בנותן לידו נתקיימה מצות נתינה גם בלי דיני הקנינים - אמ"ה עמ' תקי"ט.

@נומי זכאי במציאות דלהלן, ומדוע. 1. של בתו הקטנה. 2. של בנו הקטן והגדול, כשסמוכים וכשאינם סמוכים ושל חרש ושוטה, והאם הלוקח מהם עובר משום גזל. 3. של עבדו ושפחתו הכנענים. 4. של עבדו העברי. 5. של אמתו העבריה. 6. של אשתו הנשואה. 7. של אשתו שגירשה ועדיין לא נתן לה כתובתה?:

תשובה :

א. מציאת בתו הקטנה

לאביה, רש"י (במשנתנו ד"ה מציאת) מפרש: שילפין זאת מפסוקים, דקטנה ואף נערה כל שבה נעורים לאביה, ותוס' (ד"ה רבי יוחנן) כתבו בשם רש"י: שלמדים זאת מדכתיב "נעוריה", ודחו את פירושו, שהרי הפסוק בהפרת נדרים הוא דכתיב, ולכן מפרשים: (על פי הגמ' בכתובות דף מו.), שזהו מסברא משום "איבה", דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין.

עוד כתבו התוס' (בד"ה רבי יוחנן): שמציאתה שלו הוא אפי' אם אינה סמוכה על שולחנו, הואיל ואיבתו עלולה להזיק לה ע"י שימסרנה למנוול ומוכה שחין. ורש"י בכתובות שם מפרש, שהאיבה היא משום "מזונות" שלא יפרסנה, ונפק"מ כשבתו הנערה שאינה סמוכה מצאה מציאה, שלפי רש"י - מציאתה לעצמה, שהרי אין "איבה", ולפי תוס' - לאביה, שהרי עדיין יכול למסרה למנוול ומוכה שחין, ועיין במש"כ על מסכת "כתובות" פרק ד', תשובה כד'.

ב. מציאת בנו הקטן

לאביו.

לפי שמואל - זהו מתקנת חכמים, מפני שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו, ופירש"י: הלכך כשמגביה לצורך אביו הגביהה, ובתוס' (ד"ה שמואל) מבואר: דמשמע ליה לשמואל מהמשנה שמציאת הבן לאביו אף אם אינו סמוך על שולחן אביו, והיינו מפני שמדאורייתא הקטן אינו זוכה לעצמו, ורבנן תיקנו שאביו זוכה בהגבהת בנו, ולפי שמואל - התקנה היא שהאב זוכה בהגבהת הבן, באופן ישיר בלא שהבן זוכה בה תחילה, ולכן האב זוכה בה אף אם הבן אומר "שמגביה לא עבור אביו", ולכן האב זוכה גם אם נסבור המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו - ריטב"א, שיטמ"ק, וע"ע באמ"ה עמ' תקמ"א.

ולפי רבי יוחנן - קטן שמציאתו לאביו, היינו מי שסמוך על שולחן אביו אפי' הוא גדול, ומשום איבה - רש"י ד"ה אדר' חייא בר אבא, יוצא, שלפי רבי יוחנן - הבן זוכה ואח"כ האב זוכה ממנו, וכן מבואר בשיטמ"ק ובמהר"ם שיף, וגדול היינו מי שאינו סמוך על שולחן אביו ואפי' קטן, ואז מציאתו שלו, ואם זכיתו היא מדאורייתא, או רק מדרבנן - עיין אמ"ה עמ' תתקמ"ח. הנימוק"י הביא, שיש מי שאומר: שלפי רבי יוחנן - אם האב נתן מתנה לבנו גדול הסמוך על שולחן האב, שלא זוכה הבן, מפני שאין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לו יד לזכות לעצמו, וכתב שהר"ן חולק וסובר, שכן גדול זוכה במתנת האב, דומיא דבעל הנותן מתנה לאשתו – אמ"ה עמ' תקנב, בהערה 19].
מציאת קטן [למשואל – דוקא כשאין לו אב, ולד' יוחנן – כל שאינו סמוך על שולחן אביו], **וכן מציאת חרש ושוטה - לעצמם**, לפי ת"ק - יש בהם גזל משום דרכי שלום, ולפי רבי יוסי - הוי גזל גמור מדבריהם, ופירש רב חסדא, וכן דעת שמואל, [דעת ר' יוחנן בזה – עיין מש"כ בהערה שבסוף דין זה], שהנפק"מ לענין להוציאה בדיינים.

ג. מציאת עבדו ושפחתו הכנענים

הרי הן של האדון [מדאורייתא, שהרי גופן קנוי לו עולמית, דכתיב "והתנחלתם אותם" – רש"י במשנה].

ד. מציאת עבדו העברי

כדין מציאת פועל, משום שהעבד לא גרע מפועל, [כן פשטות הגמ', אך עי' במש"כ לקמן בשם הריטב"א].

לפי רבי יוחנן ורביא (בתוס' ד"ה במגביה, מבואר: שרבא מודה בזה לרבי יוחנן) - אם שכרום למלאכה "בסתמא", מציאתם לרב ולבעה"ב, [דסתם מציאה של פועל הוי בכלל מעשה ידי], חוץ מאופן ששכרום לנקוב מרגליות - שאז המציאה לעבד ולפועל, משום שלא ניחא ליה לרב ולבעה"ב שייגביהו מציאה ויתבטלו ממלאכתם, והוי כלקחום למלאכה זו בלבד ולא למציאות, ופירש"י: שלכן צריכים הם לשלם לרב ולבעה"ב את שכר ביטולם. עיור אמר רבא, שאם הגביהו מציאה יחד עם מלאכתם באופן שלא התבטלו ממלאכתם שהמציאה לעצמם, [אך הריטב"א כ' שרק בעבד הדין כן, ואילו בפועל אף בכה"ג מציאתו לרב, עיי"ש].

ולפי רב פפא - אם שכרום למלאכה "בסתמא", מציאתם לעצמם, ורק אם שכרום מפורש למציאות המציאה לרב ולבעה"ב. [כן שיטת התוס' ד"ה ששכרו, אבל שיטת הרמ"ה – מובא בטור סי' רע, ברמ"א שם סעיף ג', ובהגהות הגר"א בסוגיין – שאם אמר לו "נכש עמי היום", והולכו ללקט מציאות, מציאותיו לעצמו, ואם שכרו סתם והולכו ללקט מציאותיו, מציאותיו לבעה"ב – ועי' בב"י שם, ובאמ"ה עמ' תקנב, ובהערה 32, ובמש"כ לעיל תשובה מה, דין ר'].

ה. מציאת אמתו העבריה

של האב, כדין כל מציאת בתו הקטנה שמדאורייתא זה שלו, כנ"ל דין א'. [ומה שהמשנה נקטה "הרי הן שלהן", הכוונה לחדש שלאדון אין זכות במציאתה, ואביה זוכה ממנה – גמ'], אך זה יתכן רק אם לא הביאה סימנים, וכן לפי ר"ל דוקא שגם עדיין האב קיים, אבל אם כבר הביאה סימנים או כשמת האב - מציאתה שלה, שהרי כבר יצאה מרשות האב והאדון ע"י הסימנים או ע"י מיתת האב.

ויבואר בתוס' (ד"ה רבי יוחנן): שמציאתה לאביה אפ"ל אם היא סמוכה על שולחן האדון, שהרי עדיין שייך "איבת אביה" שיכול למוסרה למנוול ולמוכה שחין, ולא שייך איבת האדון, דאיבה שייך רק בבנו שדרכו של האב לזונו.

ו. מציאת אשתו הנשואה

הרי אלו שלו, משום שחכמים תקנו לה זאת, כדי שלא תהיה לו איבה כלפיה, ולא יפרנסנה.

ז. מציאת אשתו שגירשה

הרי אלו שלה, אף שעדיין לא נתן כתובתה, ומפרשת הגמ': שהיינו רק "במגורשת ושאינה מגורשת", שבעלה עדיין חייב במזונותיה, מ"מ מציאתה לעצמה, כי הרי אין שייך הטעם "של איבה", אבל במגורשת לגמרי - פשוט שמציאתה שלה.

נז. עני ששכרוהו לקצור קציר או שקיבל עליו לקצור, האם בנו הקטן יכול ללקט אחריו את "הלקט", ומדוע?

תשובה:

1. **אם האב פועל הוא - לכו"ע בנו יכול ללקט אחריו, שהרי האב והבן שניהם עניים הם.**
2. **אך אם קיבל את הקרקע למחצה שליש ורביע**

לפי ת"ק - אין בנו יכול ללקט אחריו, מפני שהאב נקרא עשיר, [נעשיר"ד לאו דוקא, אלא הואיל ויש לו חלק בשדה,

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

אף האב גם שהוא עני חייב בלקט שמאותה שדה, דכתיב "לא תלקט לעני" להזכיר את העני על שלו – תוד"ה ואברה.

ולפי רבי יוסי - יכול בנו ללקט אחריו, ואף שהאב לא יכול ללקט כדין עשיר, אבי מפרש זאת: דזה משום שהו כשדה שהלכו בה הנמושת, דמאותו שעה העניים מתייאשים מהם וכל אדם יכול ללקט את הלקט, ורבא מפרש: דזהו משום ש"ל שעשו שאינו זוכה כזוכה, מפני שכל העניים נוח להם בתקנה זו, כדי שבזמן שישכרו אותם גם בניהם יוכלו ללקוט אחריהם.

נח. האם חכמים תיקנו שאינו זוכה יהיה כזוכה, מה נפסק להלכה, ומדוע? דף יב. יב:

תשובה:

א. בלקט

לפי רבי יוסי - תקנו חכמים שאינו זוכה יהיה כזוכה, לענין זה שבנו של עני אריס יכול ללקט אחריו את "לקט", (כנ"ל תשובה קודמת, עיי"ש).

ולפי ת"ק - חכמים לא תקנו תקנה זו, הגמ' אומרת: ששמואל פסק כרבי יוסי.

ב. המלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפריש עליהן מחלקן

פי' שהסכימו ביניהם שכאשר המלוה יפריש תרומה או מעשר ראשון יוכל למוכרה, ולקחת את התמורה.

התוס' (ד"ה ואמר) מביאים את הגמ' בגיטין שאומרת שאפשר, וסובר שמואל שזהו לא מפני שסוברים כרבי יוסי שעשו שאינו זוכה כזוכה, כי רבי יוסי יחידאי, וולכן יכולים לעשות זאת רק אם המלוה מזכה את התרומה לכהן וללוי ע"י אחר, ועולא חולק והעמיד אף כשלא זיכה לכהן ע"י אחר, וכרבי יוסי שעשו שאינו זוכה כזוכה.

ג. כל שחליפיו ביד בהן

פי' רחל שילדה שני זכרים, באופן שיצאו שני הראשים כאחת, ובאופן שלא ילדה קודם לכן כלל, והגמ' בבכורות אומרת שנתן אחד לכהן ואחד לישראל, ואותו של ישראל ירעה עד שיסתאב, ואז ישראל יוכל לשוחטו ולאוכלו.

לפי רבי יוסי - פטור מליתן מתנות כהונה של ספק זה. רבא מפרש: שזהו משום שעשו שאינו זוכה כזוכה, והו כאלו הגיע ליד הכהן ומכרו לישראל, שהדין הוא שהישראל פטור ממתנות כהונה.

ולפי רבי יאיר - הישראל חייב במתנות כהונה, דלא אמרינן שעשו שאינו זוכה כזוכה, ולא נחשב שקנה מהכהן, וולכן יכול הכהן לומר לישראל. "ממה נפשך, אם זה שבידך הוא הבכור, תן לי את כלו ואחזיר לך את מה שבידי, וממנו תתן מתנות כהונה, ואם זה שבידך אינו בכור, תן לי מתנות הכהונה שבו".

בתוס' (בסוגיין) מבואר: שרבנן החולקים על רבי יוסי בסוגיין גבי לקט, כ"ש שחולקים גבי מתנות כהונה.

נט. מה דינו של "קטן ממש" או של גדול הסמוך על שולחן אביו, לענין מציאה, ולענין שיתופי מבואות, כשאביו או אחר נתנו לו כדי שיזכה זאת לשאר הדיירים, ומדוע? דף יב. יב:

תשובה:

א. מציאת בנו הקטן

לאביו.

לפי שמואל - קטן קטן ממש, גדול גדול ממש, דס"ל דאין לקטן זכייה עבור עצמו מן התורה, והאב זוכה את מציאת בנו מכח תקנת חכמים.

ולפי רבי יוחנן - קטן היינו מי שסמוך על שולחן אביו אפי' הוא גדול, גדול היינו מי שאינו סמוך על שולחן אביו אפי' הוא קטן, דס"ל לקטן יש זכייה מן התורה, ואביו זוכה ממנו משום איבה, (כנ"ל תשובה נו דין ב').

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ב. לענין שיתופי מבואות

תנן "ומזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים, אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים מפני שידן כידו".

לפי שיטת ר"ת (בתוד"ה רבי) - כמו שנחלקו שמואל ורבי יוחנן בהגדרת "קטן" לענין מציאה, ה"ה שנחלקו לענין עירוב, שלפי שמואל - האב לא יכול לזכות את העירוב ע"י בנו הקטן אפי' שאינו סמוך, וע"י בנו גדול יכול אפי' סמוך, ולפי רבי יוחנן - האב יכול לזכות את העירוב ע"י בנו שאינו סמוך על שולחנו, אפי' הוא קטן, ואינו יכול לזכות על ידי בנו שסמוך על שולחנו אפי' הוא גדול, וזהו ש"קטן" היינו קטן ממש. מפני שחלוקה דין עירוב מציאה, בביאור מחלוקתם - עיין על ר"ת - ביאור הגר"א - וסובר שבעירוב מודה רבי יוחנן ש"קטן" היינו קטן ממש. מפני שחלוקה דין עירוב מציאה, בביאור מחלוקתם - עיין אמ"ה עמ' תקנ, תקנא, וענ"ש בהערה 16.

ג. כשאחד מהדיירים מקנה לקמן שאינו בנו שיוכה עבור שאר הדיירים

לפי תוס' - אפי' שמואל מודה שיכולים לזכות את העירוב אפי' ע"י קטן גם אם אינו סמוך, מפני ששאינו שיתופי מבואות שהוא מדרבנן. והקשו על שיטת רש"י (בעירובין) הסובר: שלפי שמואל הסובר עירוב משום קנין - א"א להקנות.

ס. האם קטן ממש יכול לזכות עבור עצמו או עבור אחרים. 1. במציאה - מדאורייתא ומלכבן. 2. בשיתופי מבואות, ומדוע: דף יב. יב:

תשובה:

א. במציאה

לפי שמואל - קטן ממש לא יכול, כי מן התורה אין לקטן זכיה, ולכן זהו אפי' כשאינו סמוך על שולחנו, וגדול ממש אפי' סמוך זוכה לעצמו. וסובר שמואל (במסכת גיטין דף סד:) שאם הגיע לגיל שאם נותנים לו צרור זורק אותו וכשנותנים לו אגוז הוא נוטלו, או לגיל שאם נותנים לו חפץ אז הוא מחזירו לאחר זמן מועט - יכול לזכות לעצמו ולא לאחרים, ויש שפירשו: שדין שמואל במסכת גיטין שגונה הוא דוקא כשיש דעת אחרת מקנה, אבל במציאה לא קונה אף שהגיע לשיעור הנ"ל, ויש שפירשו: שבמציאה שאינו זוכה היינו דוקא לפני שהגיע לשיעור זה - אמ"ה עמ' תקמח, ובהערה 49.

ולפי רבי יוחנן - מדאורייתא זוכה לעצמו, ורק אם סמוך על שולחן האב, המציאה לאב מדרבנן משום איבה, וכ"ל לעיל תשובה נה. דין ב'.

ב. בשיתופי מבואות

לפי תוס' - לרבי יוחנן האב יכול לזכור עבור שאר הדיירים ע"י בנו שאינו סמוך על שולחנו, אפי' הוא קטן, וכן ע"י קטן שאינו בנו - אך לא ע"י בנו הסמוך על שולחנו, אפי' הוא גדול, ולפי שמואל - האב לא יכול לזכות ע"י בנו הקטן עבור שאר הדיירים, אבל יכול לתת לקטן שאינו בנו שיוכה לשאר הדיירים, דשאני שיתופי מבואות דרבנן הוא, והקשו על רש"י הסובר (במסכת בעירובין): שגם באופן זה אליבא דשמואל לא יכולים לזכות ע"י קטן שאינו בנו, וכמו"כ יכול לזכות ע"י בנו הגדול, אפי' אם סמוך על שולחנו.

סא. המוצא שטרי חוב באופנים דלהלן, האם חייב להחזירם, ומדוע. 1. כשהלווה אינו מודה שחייב. 2. כשהלווה מודה שחייב ובשטר כתוב אחריות ולא אקנייתא. 3. כשמודה שחייב ואין בו אחריות ולא אקנייתא. 4. כשמודה שחייב וכתוב אקנייתא: דף יב-יד.

תשובה:

בהסבר המשנה (בדף יב.) יש כמה שיטות באיזה שטר מדובר, אם בשטרי אקנייתא, ורש"י ד"ה בשטרי הקנאה, מפרש: שמקנה לו נכסיו מהיום בין ילוה בין לא ילוה, בביאורו, ובשיטת הר"ף - עיין רא"ש סי' לו, ואמ"ה עמ' תקסח, תקסט. אם באופן שהלווה מודה, ומה הטעם שר"מ סובר שכשאין אחריות נכסים יחזיר, וכדלהלן:

שיטת רב אסי

וכן דעת ר' אבהו א"ר יוחנן בדף טז:, אך דעת רב אסי ורב כהנא בדף יז. בשם ר' יוחנן לא כן - תוס' לקמן דף טז: ד"ה אע"פ, ועיין במש"כ לקמן תשובה עה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

1. "כותבין שטר ללווה אע"פ שאין מלוה עמו" רק בשטרי הקנאה, שמקנה לו את השיעבוד משעת כתיבת השטר אף אם לא יהיה הלוואה, (נשיטת הר"ח והרי"ף שזוהו דוקא כשהגיע לבסוף לידי המלוה או המקבל, והרמב"ן, הרשב"א, והרא"ש בפסקיו סי' לו, ובסי' מט, חולקים עליהם - אמ"ה עמ' תרפ ובהערה 19, עיי"ש), אבל בשטר שאין בו הקנאה לא כותבין א"כ המלוה עמו, 2. שטר שנמצא ואין בו הקנאה - איתרע בנפילה, וחוששין שכתבו ללווה את השטר אע"פ שאין מלוה עמו, (והעדים שזחתמו עשו שלא כדין). 3. לא אמרינן "עדין בחתומיו זכין לו", 4. שט"ח שאין בו אחריות, לפי ר"מ הסובר "אחריות לאו טעות סופר" - גובין מבני חורין ולא ממשועבדים, 5. לא חוששין לפירעון ולקנוניא, (נדאם היה פורע היה קורע את השטר - רש"י, ע"פ הגמ' לקמן), לפי שיטתו, האופנים, הדינים, והסבר המשנה הם כדלהלן:

א. **כשהלווה לא מודה שחייב** - בכל מקרה לא יחזיר, בין אם כתוב בו אחריות נכסים ובין לא כתוב, בין כשכתוב בשטרות אקנייתא ובין שלא כתוב, ואפי' לפי ר"מ לא יחזיר, מפני שיש ריעותא של נפילת השטר, לכן חוששים לדברי הלווה שאינו מודה וטוען "פרוע" אף כשהשטר מקויים, וכן כשטוען "מזויף" באם אינו מקויים. (ולכן אי אפשר להעמיד את משנתנו באופן שאין הלווה מודה, דאם כן יקשה מדוע כשאינן אחריות לפי ר"מ יחזיר).

ב. **כשמצא שט"ח שיש בו אחריות נכסים, באופן שלא כתוב בו אקנייתא, וגם הלווה מודה שחייב** - לא יחזיר, וזהו המקרה הראשון במשנתנו שלכו"ע לא יחזיר, כי חוששין ל"כתב ללוות בניסן ולא לוח עד תשרי", ואתי למיטרף לקוחות שמניסן עד תשרי שלא כדין, ואף שלא כותבין שטר שאין בו אקנייתא בלא שהמלוה עמו, מ"מ כיון שנפל, הוי ריעותא וחיישינן שקרה מקרה וכתבו את השטר אף כשהמלוה אינו עמו, וגם ס"ל שלא אמרינן "עדין בחתומיו זכין לו". רש"י (ד"ה הני ריעי) מפרש: שחיישינן שנפל מהמלוה ואם השטר היה כשר היה המלוה נזהר בו שלא יפול, (ולפי"ז לא יחזיר אף אם יש עדים כשרים המעידים שנפל מהמלוה, ומדברי רש"י לעיל דף ז: ד"ה לא, משמע שמחזירים - עיין במש"כ לעיל תשובה לו, דין ב' ובהערה סס), ותוס' (ד"ה ולא) מפרשים: שחיישינן שנפל מהלווה, ושרוצה הלווה עכשיו ליתנו למלוה למטרת הלוואה חדשה, ובכך יהיה פטור מלשלם לסופר דמי כתיבת שטר חדש, (ולפי"ז אם יש עדים המעידים שנפל מהמלוה - מחזירים למלוה).

ג. **כשמצא שט"ח שאין בו אחריות, ולא כתוב בו אקנייתא, והלווה מודה שחייב** - הדין יהיה תלוי במחלוקת ר"מ וחכמים, וזהו המקרה השני שבמשנתנו, שלפי ר"מ - יחזיר, כי סובר אחריות לאו טעות סופר הוא, ולא אתי למיטרף לקוחות שלא כדין, ולפי חכמים - לא יחזיר, כי סוברים אחריות טעות סופר הוא, ונע"ע בזה לקמן תשובה טג, וגם ס"ל שלא אמרינן "עדין בחתומיו זכין לו", וחיישינן שאחרי שנחזיר יבוא לטרופ לקוחות שמניסן עד תשרי שלא כדין, דשמא כתב ללוות בניסן ולא לוח עד תשרי, ואף שלא כותבין שטר שאין בו אקנייתא בלא שהמלוה עמו, מ"מ כיון שנפל, הוי ריעותא.

ד. **ואם הלווה מודה שחייב וגם כתוב בו אקנייתא** - גם לפי חכמים יכול להחזיר למלוה, אף שיש בו אחריות נכסים, שהרי הלווה שיעבד נכסיו משעת כתיבת השטר, וגם אם בסוף לא לוח, ולפירעון ולקנוניא לא חוששין.

שיטת אביי

וכן דעת סתמא דגמ' אליבא דרבי יוחנן דף יג:, עיין במש"כ לקמן תשובה עה.

1. "כותבין שטר ללווה אע"פ שאין מלוה עמו" היינו אף בשטרות דלאו אקנייתא, ואפי' לכתחילה, 2. מצא שט"ח שאין כתוב בו הקנאה - אין חוששין לכתובת השטר בלא שהמלוה היה עם הלווה, 3. אמרינן "עדין בחתומיו זכין לו", אך זהו דוקא אם השטר נמסר לבסוף, אבל אם לבסוף לא נמסר השטר אין העדים מזכים לו בחתימתם, 4. לפי ר"מ - שטר שאין בו אחריות גובין מבני חורין ולא ממשועבדים. 5. חוששין לפירעון ולקנוניא, ופירש"י (ד"ה לפירעון): שמא פרעו ומן הלווה נפל, והא דקא מודה וכו', זהו מפני שרוצה לטרופ את הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות.

לפי שיטתו: **במקרה הראשון כשהלווה לא מודה שחייב** - אינו חולק על רב אסי, ולכו"ע לא יחזיר וחיישינן לפירעון, **במקרה השני כשמצא שט"ח שיש בו אחריות נכסים, באופן שלא כתוב בו אקנייתא, וגם הלווה מודה שחייב** - חולק על רב אסי בטעם, וסובר שאין את החשש "שכתב ללוות

בניסן ולא לוח עד תשרי", והטעם שלא יחזיר הוא מפני שחוששין לפירעון ולקנוניא. [ולפי אב"י – אף אם יש עדים שנפל מהמלוה, לא יחזיר], במקרה השלישי כשמצא שט"ח שאין בו אחריות, ולא כתוב בו אקנייתא, והלווה מודה שחייב – הדין כמו לר' אסי, [אלא שלאב"י, גם באופן שיש עדים שנפל מהמלוה – הדין אינו משתנה], ותלוי במחלוקת ר"מ וחכמים, אלא שלאב"י הטעם שלפי חכמים לא יחזיר – הוא מפני שחיישין לפירעון ולקנוניא, [וע"ע תוד"ה היינו מש"כ בזה], במקרה הרביעי: כשהלווה מודה שחייב וגם כתוב בו אקנייתא – חולק על רב אסי בדין, דהיינו באופן שיש אחריות נכסים – שאף לפי חכמים לא יחזיר, מפני שחוששין לפירעון ולקנוניא, [וע"ע תוד"ה היינו מש"כ בזה], ובאופן שאין אחריות נכסים – סובר שגם בזה יש מחלוקת בין ר"מ לחכמים, דלחכמים אחריות ט"ס, ולפי"ז את הרישא של המשנה אפשר להעמיד כהמקרה השני בלבד, ואת הסיפא של המשנה אפשר להעמיד הן כהמקרה השלישי והן כהמקרה הרביעי, דהיינו אף בלא אקנייתא, שהרי ס"ל שהשיעבוד מתחיל עם "חתימת העדים".

שימת שמואל

1. לעולם לא חיישין לפירעון – דאילו היה פורע, בודאי היה קורע את השטר, 2. בגמ' מבואר: שיתכן ושמואל סובר בדיוק כמו רב אסי בכל הדינים, ויתכן וחולק על רב אסי וסובר כאב"י, ש"עדיו בחתומיו זכין לו", וכותבין שטר ללווה כשאין מלוה עמו אף בשטרות דלאו אקנייתא, 3. שלפי ר"מ הסובר אחריות לאו ט"ס הוא – אין גובין בו אפי' מבני חורין.

רש"י (ד"ה אינו גובה) מפרש את טעמו של ר"מ: שבשטרא שלא שיעבד נכסים לאו שטרא הוא והוה כמלוה על פה ושאין עליו עדים, [בביאור כונת רש"י – עיין אמ"ה עמ' תקצב].

התוס' (בד"ה הני, ותוד"ה מאי) מפרשים: דכיון שמחל על השיעבוד מחל גם על הקרן, ושלפי רבנן י"ל שגובין אפי' ממשועבדים, דאחריות ט"ס, ולפי "ויש לדחות" בתוס' בב"ק דף צה. ד"ה חמשה – היינו בסתמא, אבל אם כותב במפורש "שאינו מקבל עליו אחריות", לפי רבנן גובה מבני חורין בלבד.

לפי צד זה שבגמ', שיטתו היא: במקרה הראשון, כשהלווה לא מודה שחייב ובאופן שיש אחריות נכסים – אף לפי חכמים לא יחזיר, דכשהלווה אינו מודה ויש ריעותא דנפילה, מאמינים ללווה, וזהו רישא דמשנתנו, וברש"י (ד"ה ושמואל) ובתוס' (ד"ה הא קאמר) מבואר: שזהו דוקא כשהשטר אינו מקויים, דאם הוא מקויים וטוען "פרוע" – אינו נאמן. [והדין כשאינו מקויים וטוען "פרוע" – עי' אמ"ה עמ' תקפד, תקפה]. ואם באופן שאין אחריות נכסים, לפי ר"מ דאמר אחריות לאו ט"ס – יחזיר למלוה לצור על פי צלוחיתו, שהרי אינו גובה אפי' מבני חורין, ולא יחזיר ללווה שהרי לדבריו, מעולם לא כתב שטר זה, [ואם טוען "פרוע" – עי' אמ"ה עמ' סס]. ולפי חכמים – לא יחזיר, שהרי סוברים אחריות ט"ס – ואם יחזירוהו למלוה יגבה בשטר אפי' ממשועבדים – ומאמינים ללווה שאומר "שהשטר מזויף", הואיל ויש ריעותא דנפילה, וזהו הסיפא שבמשנתנו.

לפי רש"י (ד"ה שמואל) – אין לגבות עם שטר שנפל, אפי' אם יקויים, משום ריעותא דנפילה, וגם הלווה לפנינו וטוען "מזויף", וכן דעת התוס' [ד"ה הא. ואם כתוב בו "הנפק" – עיין במש"כ לקמן תשובה סג]. והסתפקו: דשמא יוכל המלוה לגבות אחרי קיום, מהלווה עצמו אם הוא לפנינו, לפי שהוא יודע שהוא מזויף יטרח ליסתור ראיתו, והוסיפו: שאם אין הלווה לפנינו – אין לחוש שמא "מזויף" הוא, וכשירצה לגבות, נטען ללקוחות או ליתומים "מזויף" ואם יקיימו יגבה, ואפי' יבוא אח"כ הלווה ויטען "מזויף", אין לחוש כיון שבא לידו בהיתר. במקרה השני, דהיינו כשמצא שט"ח שיש בו אחריות נכסים, באופן שלא כתוב בו אקנייתא, וגם הלווה מודה שחייב, ובמקרה השלישי, דהיינו כשמצא שט"ח שאין בו אחריות, ולא כתוב בו אקנייתא, והלווה מודה שחייב – חולק על רב אסי ואב"י וסובר, שאפי' לפי חכמים יחזיר, שהרי מדובר שהלווה מודה, וגם סובר שלא מפריע מה שביצוע ההלוואה היה מאוחר משעת כתיבת השטר, דעדיו בחתומיו זכו ליה, וכן שלא חוששין לפירעון ולקנוניא. במקרה הרביעי, דהיינו כשהלווה מודה שחייב וגם כתוב בו אקנייתא – כדעת רב אסי ולא כאב"י.

שימת רבי אלעזר

1. שטר שאין בו אחריות, לפי ר"מ – אינו גובה אפי' מבני חורין, דאחריות לאו ט"ס, והטעם עיין במש"כ לעיל בשיטת שמואל, ולפי רבנן – גובה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לפי רש"י (ד"ה ורבנן) ולפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה דברי) - גובה רק מבני חורין כמלוה על פה, דאחריות לאו ט"ס, ואיתותב מברייתא שמבואר שם שגובה גם ממשועבדים.

ולפי הפירוש השני בתוס': גובה גם ממשועבדים, דאחריות ט"ס הוא, 2. שלפי כו"ע לא חוששין ל"פירעון וקנוניא", ואבל יתכן שס"ל שאם אין הלווה מודה חוששין ל"פירעון", ואעפ"כ אליבא דר"מ יחזיר אפי' בכה"ג, כיון דלאו בר גבייה הוא. ובה ביאר רש"י בדף יד. ד"ה וכ"ש, מדוע לר"א הגמ' מקשה תיובתא בחדא, ולשמואל בתרתי, וע"ע ברבינו חננאל ובאמ"ה עמ' תקצה, על תוד"ה הני תרתי, ובהערה 168, 3. ומבואר בתוס' (ד"ה דברי): שבדעת רבנן הוא סובר שלא חוששין "לכתב ללוות בניסן ולא לזה עד תשרי", וכדאביי.

לפי שיטתו: במקרה הראשון - סובר לדינא כמו שפירשנו לפי צד ב' בגמ' אליבא דשמואל, אלא שיתכן וס"ל בדעת חכמים שגם כשהלווה טוען "פרוע" לא יחזיר, ואפי' כשהשטר מקוים, ובמקרה השני, השלישי, וברביעי - סובר בדיוק כמו שפירשנו לעיל לפי צד ב' בגמ' אליבא דשמואל.

סיכום (האופנים והדינים לפי השיטות הנ"ל)

א. כשאין חייב מודה

1. **אם כשיש אחריות נכסים - לכו"ע לא יחזיר, הואיל ויש ריעותא לשטר דמזה שנפל מוכח שפסול הוא.**

לפי שמואל (לפי שני הצדדים בגמ') - היינו כשנמצא לפנינו וטוען "מזויף", דחוששין לדבריו, ונלא מהני אפי' קיום - רש"י ותוס'.

ולפי שאר הדעות - חוששין גם לפירעון, והיינו אף אם אינו לפנינו, ונלא יחזיר אפי' יש בו נאמנות וגם הוא בתוך זמנו, ואף אם אמר הלווה או המלוה נקב יש בו בצד אות פלוני - שר"ע סי' סה סעי' ו', אך אם המלוה נתן סימן מובהק שלא בגוף השטר כגון תכריך או אגודה של שטרות - וכמפורט לקמן דף כז, ובתשובה פו - יחזירו למלוה וגובה בו מבני חורין - ש"ך שם סק"כ, והקצה"ח ס"ק ז' חולק בכך וסובר, שבכה"ג יגבה אף ממשועבדים - אמ"ה עמ' תקנח, שיטת הרמב"ם בפ"ח מגילה ואבידה הל' יד, שכל שטר שנמצא שדינו "לא יחזיר" אם החזיר הרי אלו כשרים וגובין בו, והראב"ד שם השיגו, עיי"ש ובמ"מ - אמ"ה תקסה.

2. ואם כשאין בו אחריות נכסים

לפי חכמים - לא יחזיר, כדין שטר שיש בו אחריות, דס"ל אחריות ט"ס הוא.

לפי רב אסי ולפי אביי - אף אליבא דר"מ לא יחזיר, הואיל ויש ריעותא לשטר שנפל, וחוששין למזויף או לפרוע ואף אם הלווה אינו בפנינו, ואם נחזיר יגבו בשטר מהלווה, דס"ל אחריות לאו ט"ס הוא, ושטר שאין בו אחריות גובין עמו מבני חורין.

ולפי שמואל ור"א אליבא דר"מ - יכול להחזיר ללווה לצור על פי צלוחיתו, דס"ל שטר שאין בו אחריות אפי' מבני חורין לא גובה.

ב. כשחייב מודה ואין כתוב בו אקנייתא ויש בו אחריות נכסים

לפי רב אסי ואביי - אפי' לפי רבי מאיר לא יחזיר, לפי רב אסי - זהו מפני שחוששין שכתב ללוות בניסן ולא לזה עד תשרי ויטרוף מלקוחות שמניסן עד תשרי שלא כדין, ולפי אביי - זהו מפני שחוששין לפירעון ולקנוניא.

ולפי שמואל - אפי' לפי חכמים יחזיר, שהרי הלווה מודה, וס"ל שעדים החתומים בשטר זכין לו משעת הכתיבה, וגם ס"ל שלא חוששין לפירעון ולקנוניא.

ג. כשחייב מודה, וכשטר אין בו אחריות, ולא כתוב בו אקנייתא

לפי רב אסי ואביי - הדין תלוי במחלוקת ר"מ וחכמים, אם אחריות לאו ט"ס, ואין חשש שיטרוף כלל מלקוחות, או אחריות ט"ס ויש חשש שיטרוף מלקוחות שלא כדין, רב אסי מפרש: שהחשש הוא, שכתב ללוות בניסן ולא לזה עד תשרי, ואביי מפרש: דחיישינן לפירעון ולקנוניא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ולפי שמואל - אפי' לפי חכמים יחזיר, כנ"ל בסיכום בדין הקודם.

ד. כשחייב מודה, ובשפרי אקנייתא, ויש בו אחריות

לפי רב אסי ושמואל - אף לפי חכמים יכול להחזירו, כי אין חשש לכתב ללוות בניסן ולא לוח עד תשרי, שהרי שיעבד נפשו משעת כתיבת השטר גם אם לא ילוה, וגם סוברים שלא חוששין לפירעון ולקנוניא.

ולפי אביי - לכו"ע לא יחזיר, לפי שחוששין לפירעון ולקנוניא.

ה. כשחייב מודה, ובשפרי אקנייתא, ואין בו אחריות

לפי רבנן - אחריות ט"ס הוא, ולא רק שמואל סובר כן אלא זהו גם לרב אסי וגם לאביי - עיין תוד"ה היינו. ובדעת ר"א אליבא דרבנן - עיין מש"כ לעיל, והדין הוא כמו בדין הקודם, שנחלקו בו האמוראים, שלפי רב אסי ושמואל לכו"ע יכול להחזירו, ושלפי אביי לכו"ע אין יכול להחזירו, דחוששין לפירעון ולקנוניא.

ולפי ר"ב - אחריות לאו ט"ס, ויכול להחזירו, שהרי אין הפסד ללקוחות, והוא הרי מודה.

ס.ב. מלוה הבא לטרוף מיתומים או מלקוחות ע"י שטר, האם טוענים עבורם "פרוע" או "מזויף", ומדוע? דף יג:

תשובה:

1. **טענת "פרוע" - בתוס' (ד"ה הא קאמר) מבואר:** שטוענים רק לפי מאי דקיי"ל כשמואל הסובר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, דהיינו דכמו שהלווה עצמו נאמן לטעון "פרוע" כך אנו טוענים ליתומים וללקוחות, אבל לפי רב דאמר "א"צ לקיימו" - אין טוענים להם "פרוע" שהרי גם האב לא נאמן לטעון "פרוע" במיגו במזויף, והטעם שאינו נאמן במיגו - עיין אמ"ה עמ' תקפח ובהערה 28 שם. ובתוס' כתובות דף יט. ד"ה מודה, ובמהרש"א שם.

2. **טענת "מזויף" - התוס' (שם) הוכיחו,** שטוענים "מזויף" ליתומים וללקוחות אפי' למ"ד מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, דאל"כ לא שבקת חיים לכל בריה, וכן הוכיחו זאת מגמ' בב"ב עיי"ש, וכן שיטת התוס' בגיטין דף ב. עיי"ש, והמהר"ם שי"ף בסוגיין הוכיחו מתוס' בכתובות לא כן. וע"ע באמ"ה עמ' תקפו. הערה 16.

ס.ג. המולא שטר הקנאה או שטר שכתוב בו הנפק, האם חייב להחזירו, כשאין הלווה בפנינו או כשהלווה בפנינו וטוען "מזויף", והאם מועיל קיום, ומדוע? דף יג:

תשובה:

התוס' (בד"ה הא קאמר) הביאו: שלפי שמואל (לקמן דף טז:) - בשטר הקנאה יחזיר, דלא חוששין לשמא כתב ללוות ולא לוח, שהרי שיעבד נפשו, ולא חוששין לפירעון דאם איתא דפרע היה קורע את השטר, ושלפי רב אסי (לקמן דף טז:) - שטר שכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו בו ביום - גמ' שם - יכול להחזירו, וכתבו, שכל דבריהם אמורים דוקא כשהלווה אינו בפנינו, ולכן אין לחוש שמא מזויף הוא, וכשירצה לגבות נטען "מזויף", ואפי' יבוא אח"כ הלווה ויטען "מזויף הוא", אין לחוש כיון שבא לידו בהיתר, אבל אם הלווה בפנינו ואינו מודה - לא יחזיר, דכיון שנפל הוי ריעותא, וחיישינן שאף ההנפק מזויף, ואפי' קיום לא יועיל, דחוששין שמא זייף באופן שא"א להכיר את הזיוף, ויגבה מיתומים או מלקוחות או שלא בפנינו ע"י קיום השטר, [אך לפי תירוצם השני של התוס' בכתובות דף צב: ד"ה דינא - על "שטר מקוים" לא אמרינן "איתרע בניפלה" אף אם הלווה בפנינו וטוען "מזויף". דכיון שמקוים מסתמא דקדקו ביה ב"ד]. והסתפקו, אם מהלווה עצמו יכול לגבות ע"י קיום, לפי שהוא יודע באמת שהוא מזויף יטרח לסתור ראייתו, [מרש"י לעיל דף יג. ד"ה שמואל משמע. שלא יועיל גם כדי לגבות מהלווה].

עוד הביאו התוס' (שם): את שיטת ת"ק (לעיל דף ז.), הסובר שחוששין לפירעון אף אם השטר שמצא מקוים הוא, ושלפי רבי יוסי (שם) - הרי הוא בחזקתו, דלא חיישינן לפירעון, וכתבו ששמע שזהו אף אם הלווה בפנינו וטוען "פרעתו".

לפי תירוצם הראשון של התוס' (בסוגיין שם) בהסבר דברי רבי יוסי - יכול להחזירו למלוה, והמלוה יוכל לגבות מיתומים ומלקוחות.

ולפי תירוצם השני - אין הכוונה שיחזירנו למלוה, שהרי יש לחוש פן יוציאנו על יתומים ולקוחות או

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שלא בפני הלווה, אלא אם יקיימו המלוה בעודו ביד המוצא יגבה מן הלווה ולא חיישין לפירעון.

סד. האם אי כתיבת "אחריות" בשטרי הלואה או בשטרי מכר, טעות סופר הוא, ומדוע? דף יג. יד.

תשובה:

א. בשטרי הלואה

לפי ר"מ - אחריות לאו טעות סופר, נחלקו האמוראים אם גובה מבני חורין, דעותיהם הובאו לעיל תשובה סא, ומתומצת בסיכום סוף דין א' עיי"ש.

ולפי שמואל [וכן לפי אביי ורב אסי - עיין תוד"ה היינו] אליבא דרבנן - אחריות ט"ס הוא, שאדם לא נותן מעותיו לחינם, וגובה את הקרן אפי' מנכסים משועבדים, (אבל את השבח והעדיית אינו גובה, כיון שלא כתב לו אחריות עליהם - תוד"ה שנבדל).

והסתפקו התוס' (ד"ה דברי): אם ר"א סובר שגם לפי רבנן אחריות לאו ט"ס הוא, עיי"ש. [בשיטתם"ק בשם י"מ כתב: שאחריות ט"ס הוא, שטעה הסופר ולא כתבו, אבל הזכרה האחריות בשעת ההלואה ובשעת המקח, ולפי הרבה ראשונים - אחריות ט"ס אף אם לא הזכרה האחריות בשעת מעשה, לפי שיטת הרמב"ם בפ"ח מהל' מלוה ולווה, ושיטת השו"ע סי' קיב סעי' א' - אחריות ט"ס נאמר רק לגבי נכסים שהיו ללווה בשעת ההלואה אבל הנכסים שקנה אח"כ אינם משתעבדים, ולפי שיטת הרשב"א - אף נכסים שקנה אח"כ משתעבדים בסתם ואף בלא כתיבה - אמ"ה עמ' תרא, תרב].

ב. בשטרי מקח וממכר

לפי שמואל - מודים רבנן שאחריות לאו ט"ס, דעביד אינש דזבין קרקע לספק יום אחד, דשמא לא יטרפוה, ואם יטרפוה, שמא לזמן מרובה ואוכל בתוך כך פירות הרבה, ומבואר בתוס' (ד"ה שעבוד): דלכן אפי' מבני חורין אינו גובה, ויש לו עליו רק תרעומת בלבד. (והמהר"ם שיף הקשה: שהתוס' ב"ק דף צה, ד"ה חמשה, כתבו שגובה מבני חורין, עיי"ש, יש שכתבו לחלק בין שטרי מכר לשטרי הלואה, דבהלואה כשפירש "שלא באחריות" כונתו רק לאחריות משועבדים, ובשטר מכירה כשפירש "לא כאחריות", הכוונה לגמרי - אמ"ה עמ' תרו, ובהערה 162).

ולפי רבא (בדף טו.) - הילכתא "אחריות ט"ס הוא" בין בשטרי הלואה ובין בשטרי מכר.

עוד כתבו התוס': ששני הדינים הנ"ל הם דוקא כשבע"ח טרף את השדה, אבל אם נגזל טרפה - חוזר הלוקח אל הגזלן אפי' אם לא כתב הגזלן לו אחריות, וגובה את הקרן אפי' ממשועבדים, שהרי המקח היה טעות, והוי ליה שטר הלואה, (וכן כתבו התוס' לקמן בעמ' ב' ד"ה ושמואל, אך מרש"י בעמ' ב' ד"ה מאי לאו, לכאורה משמע. שזוהו דוקא כשכתב אחריות - עיין בהערה שכתבנו לקמן תשובה סט), אבל אינו גובה את השבח ואת העידית, כיון שלא כתב לו אחריות עליהם, ואם מפרש בשטר "שהמכר אינו באחריות כלל אפי' מטריפה של גזלן" - אינו חוזר עליו כלל, דהיינו שאפי' את הקרן אינו גובה.

סה. שטר שאבד האם חוששין לפירעון ולקנוניא, ומדוע? דף יג. יד.

תשובה:

לפי רב אסי ואביי - חוששין למזויף ול"פירעון ולקנוניא", הואיל ואיתרע בנפילה, (וחיישין שהשהה לפשיטי דספרא).

לפי שמואל - חוששין למזויף, ואין חוששין לפירעון כלל, דאם איתא דפרע, בודאי היה קורע את השטר, (הדין כשמוען פרוע בשטר שאינו מקיים - עי' אמ"ה עמ' תקפד, תקפה).

ולפי ר' אלעזר - חוששין למזויף, ויתכן שאף לפירעון, אבל ל"פירעון וקנוניא" לא חוששין, הואיל ולא חשודים על כך.

סאובן שמכר שדה לשמעון באחריות או שלא באחריות, מה הדין באופנים דלהלן: 1. האם יכול ראובן לדון עם הבע"ח, ולמאי נפק"מ ב) עדים הקרוצים לשמעון, האם ראובן יכול להביאם להעיד (לחייב את הבע"ח ג) עדים הקרוצים לראובן, האם מותר לשמעון להעיד לחייב את הבע"ח. דף יד.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. במכר

1. **אם המכר היה באחריות** - יכול ראובן לבא לדון עם הבע"ח, כדי ששמעון לא יחזור לגבות מראובן.

2. **ואם המכר היה שלא באחריות**

לפי הלשון הראשון בגמ' - לא יכול לדון.

ולפי הלשון השני - יכול לדון, משום שראובן אינו רוצה שיהיה לשמעון תרעומת עליו.

3. **הנפק"מ**

רש"י (ד"ה לאשתעווי) ברתב: שצריך את ראובן, הואיל ויכול לומר לו "פרעתידך", דקיי"ל שאע"פ שיש למלוה שטר יכול הלווה לומר "אישתבע לי שלא פרעתידך", או תביעה אחרת יש לי עליך, ואני מעכב חוב זה תחתיו.

ותוס' בתבו: דנפק"מ לראיה אחרונה, פי' ששמעון אמר "אין לי עדים ואין לי ראיה", ואח"כ מצא ראיה או עדים, דשמעון אין יכול להביאם וראובן יכול. וכו' לענין גלגול שבועה, באופן שהבע"ח חייב שבועה דאורייתא לראובן. א"נ כשראובן יותר פיקח משמעון. א"נ משום שאינו מעז פניו כנגד ראובן, לפי שידע שפרעו. א"נ אם יכול ראובן לילך לבי"ד הגדול ושמעון לא. או כשהנתבע טוען לבי"ד הגדול קאזלינא ושמעון לא יכול למיטרך כמו ראובן.

ב. **עדים הקרובים לשמעון - דהיינו לקונה, ורחוקים לראובן - לענין להעיד לראובן**

בתוס' (ד"ה דינא) מבואר: שאין ראובן (המוכר) יכול להביאם להעיד לחייב את הבע"ח, אף שאינם קרובים לראובן, הואיל וסוף סוף יש ריוח לשמעון, בזה שהשדה נשארת אצלו, והוא כעדים הקרובים לערב שאסור להם להעיד לענין החוב.

ג. **עדים הקרובים לראובן ורחוקים לשמעון, לענין להעיד לשמעון**

בתוס' (שם) מבואר [עכ"פ אליבא דל"ק]: שאם המכר היה באחריות - פסולים להעיד, כיון דאי טריף ליה משמעון אזיל ליה לראובן, ואם שלא באחריות - כשרים להעיד, שהרי גם ראובן עצמו יכול להעיד, וול"ב - תלוי במחלוקת תרוצים בתוס' ב"ב דף מג. ד"ה מפני, באם אף בלא באחריות יש נגיעה לפסול. משום "דלא ניחא ליה דתהוי ליה תרעומת", וכתב הש"ך סי' ל"ז ס"ק כ"א. שעיקר דעתם הוא שלא הוי נגיעה לפסול.

סז. **ראובן שמכר שדה לשמעון ויצאו עליה עוררין בעלי חוב או אנסין, האם שמעון יכול לחזור בו מהקנין, או לומר לו "שקול ארעך בזוזך", ומדוע?** דף יד.

תשובה :

...עייני תיקונים על ב"ק

א. **אם לא נתן מעות ולא החזיק** (בשום חזקה) - יכול לחזור בו, ואפי' מי שפרע ליכא, שהרי לא היה קנין, ובין בבע"ח ובין באנטין.

ב. **אם החזיק בקרקע בקנין גמור, לדוגמא: בקנין חליפין, וגם דייש אמצרי, ולא קיבל אחריות** - אין יכול לחזור בו, דא"ל "חייאת דקטרי סברת וקבלת", ולפי התוס' בב"ק דף ט. ד"ה משהחזיק - דין זה גם אם היה קנין גמור ע"י שטר או חזקה דנעל גדר ופרץ. וכן דעת הרא"ש בסוגייתנו, וע"ע באמ"ה בסוגיין עמ' תריג. ומבואר בתוס' (ד"ה עד שלא): שאינו יכול לומר "שקול ארעא בזוזך", דכיון שיצאו עוררים, אינה שוה כמו שהיתה בזמן שקנאה, ולפי תירוץ א' בתוס' בב"ק דף ט. ד"ה משהחזיק - מה שאינו יכול לומר "שקול ארעא בזוזך". זהו מפני שמדובר שהחזלו הקרקעות, וע"ע באמ"ה בסוגיין עמ' תריד הערה 110, **אבל אם קיבל אחריות.**

לפי לישנא קמא - יכול לחזור בו, ומבואר בתוס' (ד"ה ויצאו): דזהו רק כשהעסיקין הם בעלי חוב, אבל אם הם אנסין - אין יכול לחזור אף אם מכר לו באחריות, שיכול לומר לו "מזלך גרם, והטריפה היתה לא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מחמת".

ולפי ליסנא בתרא - אין יכול לחזור, דא"ל, "אחוי שטר טירפא ואשלם לך", ומבואר בתוס' (בסוגיין, ד"ה עד שלא, עיי"ש): דזהו דוקא כשלא נתן מעות, וול"ב אין הלוקח יכול לעכב המעות בידו - רש"י בעמ' ב' ד"ה איכא דאמרי, אמ"ה עמ' תריג ובהערה 102, אבל אם מלבד מה שהחזיק גם נתן מעות - אינו יכול לחזור בו, אפי' קנה באחריות, ואפי' לל"ק, דוכי לעולם הוא יכול לחזור בו, ונהרמב"ם מפרש בנתן מעות - הגהות הגר"א על התוס' בב"ק דף ט. אות ג', וע"ע באמ"ה בסוגיין עמ' תריג הערה 102.

ג. אם החזיק בקנין גמור ע"י שנעל גדר ופרץ ולא דייש אמצרי או שדייש אמצרי בלא שעשה קנין גמור.

לפי רש"י (ד"ה אינו) - דינו כקנין גמור, שנחלקו בו שני הלשונות בגמ' כנ"ל דין ב'.

לפי תוס' (ד"ה עד שלא) - אם לא נתן מעות, בכל מקרה יכול לחזור בו, דכל שלא דייש אמצרי, עדיין אין גילוי דעת גמור לקיים את המקח, ודייש אמצרי לבדו לא הוי קנין.

סח. בע"ח או נגזל כשטרופין את השדה מהלקוחות או מהיתומים או ממקבל מתנה, האם יכולים לטרוף גם אם השבח והפירות שהשביח הלוקח או המקבל מתנה, ומה הדין באופן שהגזלן הזיק את השדה שגזל או שנטלו אנשים מחמת הגזלן, לענין שהנגזל יגבה את הקרן והפירות מנכסים משועבדים, ומדוע?
דף יד. טו.

תשובה :

א. בע"ח מלוקח, שלקח נכסים שהיו ללווה בשעת ההלוואה

לפי שביאל - 1. גובה ממנו רק את השבח, אפי' משבח המגיע לכתפים, ודהיינו שקרובין ליקצר, אלא שעדיין צריכים לקרקע - רש"י דף טו: ד"ה המגיע לכתפים, וע"ע בגמ' בב"ק דף צה: תוד"ה שבח, מש"כ בזה, ובאמ"ה עמ' תרכה הערה 98, ומבואר בתוס' (ד"ה תדע): שזהו מפני שיכול הלוקח לחזור אל המוכר, ואין לו הפסד מהטריפה, ומשמע מדבריהם שגובה את השבח לא מן הדין אלא מכח תקנת חכמים - אמ"ה עמ' תרמט, ובהערה 130, עיי"ש. 2. את הפירות אינו גובה, (פ' המחזירים לקרקע ואינם צריכים לקרקע - רש"י דף יד: ד"ה לאכילת פירות), ופירש"י (בדף טו. ד"ה בלוקח מגזלן): דזהו מפני שהבע"ח לא יכול לומר "ארעאי אשבח", שהרי כל זמן שלא טרף, לא שלו הוא, וברשות לוקח אשבח.

בתוס' (ד"ה הא): מבואר: שאם החוב כשיעור הקרקע בלא השבח והקרקע באפותיקי - גובה את השבח ומעלה להם רק הוצאותיהם כדין יורד לשדה חברו שלא ברשות, שאינו מפסיד היציאה. ויש שכתבו, שרש"י חולק על תוס' וסובר, דהיכא שלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא אינו גובה את השבח אפי' עשאו אפותיקי - אמ"ה עמ' תרמו, תרג, תרג-תרגה. עיד מבואר בתוס' (ד"ה כגון): 1. לפי מסקנת הגמ' בסוגיין, אם החוב כשיעור הקרקע והשבח, ולא עשו את הקרקע אפותיקי - גובה את כל השבח, 2. אם עשו את הקרקע אפותיקי - יש להסתפק אם דין הלקוחות כדין היתומים שמקבלים את הוצאותיהם, כדין יורד לשדה חברו שלא ברשות, שאינו מפסיד היציאה, או שגובה הכל ולא מעלה להם אפי' הוצאותיהם, הואיל והלקוחות יכולים לחזור על הלווה, ואין להם הפסד. וכתוס' בב"ק דף צו. ד"ה הא, הביאו זאת כשני פירושים, וע"ע במש"כ לקמן פ"ט תשובה לה. 3. לטרוף מלוקח שלקח נכסים שהלווה קנאם לאחר ההלוואה, באופן שהלווה כתב למלוה "גם נכסים שיקנה" - התוס' (ד"ה תריץ) הביאו שלפי מסקנת הגמ' בב"ב, לכו"ע משתעבד דהיינו אפי' לפי רבנן הסוברים שאדם אינו מקנה דבר שלב"ל, (בסוגייתנו מבואר: שבע"ח גובה את השבח אף אם לא כתב לו "דאיקני", וכן משמע שגובה את כל השבח, והראשונים הקשו שהסוגיות סותרות בזה, ונחלקו בישוב הסוגיות - עיי' אמ"ה עמ' תרלח. עוד בדיני שבח של אפותיקי - עיי' מש"כ לקמן פרק ט' תשו' לד. לה).

ב. בע"ח ממקבל מתנה

גובה רק את הקרן, אבל לא את השבח, שהרי יש לו הפסד, בזה שאינו יכול לחזור אל הנותן.

ג. בע"ח מהיתומים

בתוס' (ד"ה כגון דשויא, ובד"ה בע"ח, על פי הגמ' לקמן פרק ט') מבואר:

1. אם החוב כשיעור הקרקע בלא השבח ועשו את הקרקע אפותיקי - מעלה להם רק את הוצאותיהם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כדין יורד לשדה חבירו שלא ברשות, שאינו מפסיד היציאה.

2. **אם כשלא עשו אפותיקי** - שמין לבע"ח קרקע ושבחה כשיעור חובו בלבד, ושאר הקרקע - ששוויה כשווי השבח - נשארת ליתומים.

3. **אם החוב כשיעור הקרקע והשבח ולא עשו אפותיקי** - גובה הכל וגם את השבח בלא שמעלה להם אפי' את הוצאותיהם, אע"פ שאין להם על מי לחזור.

4. **אם כשעשו אפותיקי** - מקבלים הוצאותיהם, [אך הרא"ש לקמן בפרק המקבל סי' מב, כתב: שדינו כלא עשו אפותיקין].

ד. **הנגזל מהלוקח או מהיתומים, או ממקבל מתנה**

גובה מהם גם את השבח וגם את הפירות, ופירש"י (דף טו. ד"ה בלוקח מגזלן): דזהו מפני שאומר להם "ארעאי אשבח", [דקרקע אינה נגזלת - תוס' ב"ק דף צה. ד"ה דאתא].

בתוס' (ד"ה ויש לו, ובד"ה תדע) מבואר: שנותן להם את הוצאותיהם, כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, [בגמ' בב"ק דף צה. בתוס' שם ד"ה דאתא, מבואר: שזהו רק לפי רבי יהודה, אבל לפי רבי מאיר נותן את היציאה דוקא כשהלוקח לא ידע שהיא גזולה, אבל אם הלוקח הוא ת"ח היודע שקרקע אינה נגזלת - אינו מקבל אפי' את הוצאותיו, דקנס שקנטוהו חכמים, מפני שידע וקנה, ואם הוא עם הארץ ידע ובכל זאת קנה - הגמ' שם מסתפקת אם קנטוהו].

ה. **הנגזל מהגזלן**

1. **באופן שהגזלן גזל שדה מלאה פירות**, [ההגהות הגר"א הביא שהרמב"ם לא גרס "מלאה פירות" - עיין במש"כ בהערה הבאה], **ואכל את הפירות וחפר בורות שיחין ומערות או כשאנסים עכו"ם נטלוה מחמת הגזלן** - דינו כדין מלוה על פה שגובה רק מבני חורין ולא ממשועבדים, [מגירסתינו "מלאה פירות" לכאורה יהא מוכח, שאם גזל ריקנית ואכל פירותיה שגדלו בה א"כ פטור מלשלם, ויש שכתב, שהגמ' נקטה "עם פירותיה", שאעפ"כ גובה הפירות רק מבני חורין - אמ"ה עמ' תרכז, ובהערה 114, עיי"ש].

2. **ואם הגזלן עמד בדין קודם שמכר נכסיו** - הנגזל גובה את פחיתות שווי הקרקע אפי' מנכסים משועבדים, וכן את הפירות באם עמד בדין גם על הפירות, דאחר שחייבו בי"ד את הגזלן, יש לזה קול והוה ליה כמלוה בשטר, ובלא שעמד בדין - אף את הקרן גובה רק מבני חורין, ויש שכתב שלמ"ד מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר גובה הקרן ממשועבדים גם אם לא עמד בדין - אמ"ה עמ' תרלד].

ט. המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו, כשחוזר הלוקח אל הגזלן, האם יכול לגבות את הקרן, השבח, והפירות מנכסים בני חורין ומשועבדים, ומדוע? דף יד. – טו.

תשובה :

לפי רב - יש לו ללוקח 1. מעות אפי' מנכסים משועבדים, התוס' (ד"ה שיעבוד) ביארו זאת: דכיון שיש ללוקח מהגזלן שטר מקח והרי המקח בטל, מפני שגזולה היתה, הוי ליה שטר הלואה, ואמרינן אחריות ט"ס הוא. 2. **וכן יש לו שבח**, [היינו השבח שהשביח את הקרקע בזבל או בגדר קודם שהוציא הנגזל מידו - רש"י ד"ה ויש] - אבל גובה זאת רק מבני חורין ולא ממשועבדים מפני תיקון העולם, [שאיין הלוקחות יודעין להזהר בכך - רש"י ד"ה מפני, וע"ע בתוס' דף טו., ד"ה כשעמד].

רש"י (ד"ה ויש) מפרש: שמדובר שגזלה משובחת והכסיפה ביד הגזלן, אבל אם גזלה ריקנית - אין הנגזל גובה את השבח, ותוס' (ד"ה ויש) מפרשים: שמדובר כשגזלה ריקנית, "ויש לו שבח" הכוונה שללוקח יש דין של יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, דאם השבח יותר מן היציאה נותן לו את היציאה, ואותו שבח היתר יקח הלוקח מן הגזלן, [ואם יש נפק"מ לדינא בין רש"י לתוס', ובמה - עיין רש"י בהמשך העמוד ד"ה בגזל ונגזל, בפנ"י, ובאמ"ה עמ' תרסז, ובהערות 18, 19, וכן בעמ' תרכא, על דברי התוס'].

ולפי שמואל - רק מעות יש לו ואפי' ממשועבדים, אבל לא את השבח, [ולא את הפירות] ואפי' מבני חורין.

רבא (בדף טו): פסק: כדעת רב.

הגמ' מסתפקת: אם שמואל מודה באופן שהגזלן התנה עם הלוקח, "שאם יטרפו ישלם לו גם השבח",

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שאם הטעם של שמואל הוא, משום שלא התנה "שאם יטרפו שלם את השבח", א"כ כשהתנה משלם את השבח, או שהטעם הוא, משום דמיחזי כריבית, דכיון שהתברר שלא היה כאן מכר - והמעות הן מלוה ביד הגזלן, וכשמשלם הגזלן ללוקח יותר, מיחזי כריבית. ולפי"ז אין לו שבח גם כשהתנה עם הלוקח לשלם לו את השבח.

לפי הלשון הראשון בגמ' בשם רב יוסף - שמואל מודה שהלוקח יכול לגבות מהגזלן גם את השבח, והוא באופן שיש לגזלן קרקע, ופירש"י (ד"ה כגון): שמגבה ללוקח קרקע ולא מעות, דהשתא לא מיחזי כריבית, [פירושים נוספים - עיין אמ"ה עמ' תרלז].

ולפי הלשון השני בגמ' - שמואל מודה באופן שקנו מידו על השבח, ופירש"י (ד"ה שקנו): דהוי ליה הגזלן מחויב משעה שמכר, קודם שיש שכר המתנת מעות. [נחלקו הראשונים אם אינו גובה אף שבח שאתי ממילא, ואף שבח שיתר על הרוצאה, ואף אם כתב "דאיקני" - עיין אמ"ה עמ' תרמב]. ומסבירה הגמ', ששני היתרים אלו הם מפני שזה "זביני", אבל הלואה ממש סאה בסאה אסור, אפי' כשיש לו קרקע או כשקנו מידו.

לפי תוס' (ד"ה ושמואל, וכ"כ בתוס' בעמ' א' ד"ה שעבוד) - הא דלוקח מגזלן שטרפו ממנו שחוזר וגובה את הקרן, ולפי רב גם את השבח, זהו אפי' כשקנאה שלא באחריות, [והראב"ד בשיטמ"ק חולק על התוס' וסובר, שלפי שמואל "בלא אחריות" גם מעות אין לו, ופירש שמדובר כאן שפירש לו "אחריות סתם", שרב סובר שאחריות סתם היא גם על השבח, ושמואל סובר שהיא רק על הקרן, יש שכתבו להוכיח מרש"י דף יד: ד"ה ושמואל, שסובר כהראב"ד - אמ"ה עמ' תרכג].

ע. הקונה קרקע ויודע שאינה של מוכר, האם אחר שטרפו ממנו יכול לחזור ולגבות מהגזלן את הקרן, את השבח, ואת הפירות, ומדוע?
דף טו:

תשובה:

1. **שבח** - לכו"ע אין לו, לפי שהקרקע אינה קנויה לו.

2. **מעות**

לפי רב - יש לו, ונתנית הממון היתה לשם פקדון.

ולפי שמואל - אפי' מעות אין לו, דנתנית המעות היתה לשם מתנה, שהרי ידע שהקרקע גזולה.

אמר רבא: הילכתא מעות יש לו שבח אין לו, [והרי"ף פסק: שבח דאיתי מחמת הוצאה שקיל ליה מנגזל, ונחלקו הראשונים אם כוונתו גם לשבח היתר מההוצאה, ובדין "מעות יש לו" נחלקו בעל התרומות והסור אם גובה אף ממשועבדים או רק מבני חורין - אמ"ה עמ' תרנט. תרס. הרמב"ם פסק: כרב שאם הכיר בה שאינה שלו, המעות חוזרים, והקשו עליו, שלגבי מקדש אחרתו פסק כשמואל שהמעות מתנה, בישוב שיטתו - עיין באמ"ה עמ' שס].

בתוס' (ד"ה מעות) מבואר: שאם הגזלן קיבל עליו אחריות - יש לו אפי' את השבח גם כשהכיר בה שאינה שלו, דלא שייך לומר שנתן לשם מתנה או לשם פקדון, [ודבריהם הם רק לפי רב הסובר שבלא הכיר בה יש לו שבח ומפרש "לאכילת פירות" בלוקח מגזלן, אבל לשמואל - אין לו שבח אפי' כשפירש שמקבל עליו אחריות, ויעמיד ברייתא זו כאוקימתא דלעיל, ביש לו קרקע או שקנו מידו - מהרש"א, ובשיטמ"ק הביא מחלוקת ראשונים בהכיר בה, וכתב לו אחריות, וקנו מידו או שיש לו קרקע, אם לשמואל יש לו שבח - אמ"ה עמ' תרסה ובהערה 199].

עא. גזל קרקע ומכרה או נתנה במתנה, וחזר ולקחה מבעלים הראשונים, האם יכול הגזלן להיות במקום הבעלים כאילו לקחה אחר, ויוציאה מיד לוקח, ומה הדין אם קודם או אחר שלקחה מבעלים הראשונים מכרה לאחר או נתנה לאחר או הורישה לאחר מבניו, או נפלה לו בירושה או גבה אותה בחובו או שהנגזל נתנה לו במתנה, ומדוע?
דף טו: טז:

תשובה:

א. חזר ולקחה מבעלים הראשונים, לענין להוציאה מיד לוקח

לפי רב - לכו"ע אינו יכול להוציאה, הגמ' אומרת: שקונה מפני שנתן הנאה לגזלן בזה שהאמין לגזלן, ועי"ז חוזר הגזלן ומקנה ללוקח.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי רש"י (ד"ה גמר) - מקנה לו בזמן שלוקח מהבעלים הראשונים.

ולפי תוס' (בד"ה בהיא) - קונה למפרע, דהוי כאומר לו "שדה זו תהא קנויה לך לכשאקחנה", עוד כתבו (בתירוצם השני שבד"ה האי): שבלא זה לא קונה, הואיל והוי מלוה, ולא קונים במלוה, וזהו ד"ה והרא"ש חולקים וסוברים, שקונים - אמ"ה עמ' תרפב, תרפג, ובהערה 100, אך אין הכרח שהתוס' בתירוצם הראשון סוברים כהר"ף והרא"ש, וע"ע במש"כ לקמן פרק ד' תשובה טז, דין ר"ו. מר זוטרא מפרש: מפני שנוח לו שלא יקראו לו גזלן, רב אשי מפרש: מפני שנוח לו לעמוד בנאמנותו, וזה בין אם מת הלוקח אחר שהגזלן לקחה מהגזלן ובין לפני שלקחה, וכן אם מת הגזלן לאחר שלקחה. ומבואר בתוס' (ד"ה ארצי): שהלכה כרב אשי, וכן פסק הרא"ש סי' מ', וע"ע באמ"ה עמ' תרעג.

הסברא שנוח לו לעמוד בנאמנותו: לפי רב הובא - אומרים זאת דוקא כשלקחה עד שעת העמדה בדין, אבל לקחה אחר העמדה בדין, הוי גילוי דעת שעומד ברשעו ולקחה לא כדי להעמידה אצל לוקח ראשון. ולפי הייא בר רב - אומרים זאת עד דמטא אדרכתא לידה, פי' עד שיחייבוהו בי"ד לפרוע ללוקח מעותיו, ועמד במרדו עד שכתבו פסק הדין, ונתנו ללוקח על נכסיו של גזלן, והיינו תשעים יום לאחר שעמד בדין. ולפי רב פפא - עד שמתחילין ימי אכרזתא, דהיינו לאחר שמצא זה קרקע של גזלן ובא לבי"ד והן מכריזין "שכל מי שרוצה לבוא לקנות יבא ויקחנה".

בתוס' (ד"ה חזר, וד"ה מה) מבואר: שכל דברי רב שאמר שאינו יכול להוציאה מלוקח, הם דוקא כשלא הכיר בה שהיא גזולה, דאם הכיר בה שהיא גזולה, ודאי יכולה להוציאה מהלוקח, שהרי לא היה מכר, וואחרים מפרשים שהבעיה גם בהכיר בה שאינה שלו, ושכן משמע מרש"י ד"ה דלא, ומרש"י דף טז. ד"ה תהא במאמינו, ויש שכתב שהבעיה דוקא כשהכיר בה - אמ"ה עמ' תרסה, ובהערה 105, עיי"ש, וכן זהו אפי' לפי חכמים הסוברים אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הטעם - עיין מהרש"א, אמ"ה עמ' תרפד, ובהערה 111.

והביאו שלפי רב האי גאון - זהו רק מפני שרב סובר שאדם מקנה דשלב"ע, אבל לדין שפוסקים שאין אדם מקנה דשלב"ל - בכל מקרה יכול להוציאה מהלוקח. והרא"ש סוף סימן מ' כתב, שרב האי גאון חזר בו.

ב. לענין להוציאה מיד המקבל במתנה

לפי מר זוטרא - יכול להוציאה, שהרי יכול לומר לו "מה גזלתי ממך", ונתתן מעות ללוקח - תוד"ה חזר.

ולפי רב אשי - אינו יכול לומר לו, דגם במתנה שייך הטעם של "נוח לו לעמוד בנאמנותו".

ג. כשחזר ומכרה או נתנה לאחר לבד מן הראשון או הורישתה לאחר מבניו

1. **אם קודם שלקחה מהבעלים הראשונים - פשוט לגמ' שלא קנאה כדי להעמיד את הקרקע אצל הלוקח הראשון, שהרי מכרה לשני.** [הרמב"ן דייק מרש"י ד"ה זבנה, שלוקח שני קנאה, והשיג עליו - אמ"ה עמ' תרעג ובהערה 22, עיי"ש].

2. **ואם נתנה לאחד מאלו, לאחר שלקחה מהבעלים הראשונים, לפי רש"י (ד"ה זבנה) ולפי התוס' (ד"ה דמית) - אינו יכול להוציאה מהראשון והדין כהנ"ל דין א', ולפי הרמב"ם - גם בזה יכול להוציאה מלוקח ראשון, שהקניה לא היתה כדי להעמידה אצל לוקח ראשון - הגהות הגר"א, שיטת הראב"ד: שאפי' אם אחר שקנאה מהגזלן מכרה או הורישתה סמוך ללקיחתו מבעליה אין הראשון זוכה בה, ויש שכתב שרש"י אינו חולק על הראב"ד, ולא בא רש"י למעט בדבריו אלא כשמכרה לאחר זמן - אמ"ה עמ' תרעג, ובהערה 23, 24.]**

ד. נפלה לגזלן בירושה

יכול להוציאה מהלוקח, שהרי ירושה ממילא באה, ואין גילוי דעת שרוצה לעמוד בנאמנותו, ויכול להוציאה מהלוקח ולתת לו מעות.

אם גבה הגזלן בחובו מהגזל, ויש לגזל קרקע אחר - אינו יכול להוציאה, כי להעמידה ללוקח הוא.

אם אין לו קרקע אחר - אין גילוי דעת שרוצה לעמוד בנאמנותו, ויכול להוציאה מהלוקח ולתת לו מעות.

ואם הגזלן נתנה לגזלן במתנה - הדין תלוי במחלוקת רב אחא ורבינא, אם הוי כירושה, שהרי ממילא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בא לו, או שהוי כמכר, דמסתמא הגזלן טרח לרצותו כדי לעמוד בנאמנותו. והרא"ש בסי' מ' פסק כרבינא לקולא שמתנה כירושא, ולא מפיקין ממונא מחזקת הגזלן, ועל הלוקח להביא ראיה שנתכוון להעמידה בידו, והרמב"ם בפרק ט' מגילה ואבידה ה"ג, פסק: שמתנה כמכר, בביאור שיטתם ומחלוקתם – עיין אמ"ה עמ' תרעא].

עב. מה הדין במי שאומר לחבירו. 1. "מה שאירש מאבא מכור לך" או "מה שאירש מאבא היום מכור לך". 2. שדה שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו, והאם יש הבדל אם אמר "שדה זו", ולאם לא אמר "מעכשיו", ומדוע? דף טז. טז:

תשובה:

א. "מה שאירש מאבא מכור לך"

1. **כשלא אמר "מהיום"** - לא אמר כלום, הואיל והלוקח לא סומך בדעתו על הקנין, דשמא ימכור אביו נכסיו בחייו, ונחה דוקא למ"ד אין אדם מדשלב"ל.

2. **אבל אם אומר "מה שאירש מאבא היום, מכור לך"** - דברי קיימין, מכח תקנת חכמים, משום כבוד אביו, ופירש"י: שהיה אביו גוסס וצריך מעות לקבורתו ולתכריכו, ומוזהר בכבוד אביו שלא להשהותו בבזיון.

ב. "שדה שאני לוקח, לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו"

1. אם כשלא אמר "שדה זו"

לפי ר"מ - קנה, דאדם מקנה דלשב"ל, וכן פסק רב. בתוס' (ד"ה קנויה) מבואר: שלפי ר"מ קונה אף אם לא אמר "מעכשיו", וכל הנפק"מ אם נקרע השטר או שאבד קודם שלקחה זה דקני, כיון שאמר "מעכשיו", ובלא שאמר "מעכשיו" לא קני, כיון דכלתה קנינו, ונע"ע במסכת כתובות סוף פרק ז', ובמש"כ שם תשרי.

ולפי חכמים - לא קנה, דאין אדם מקנה דשלב"ל.

2. אם כשאמר "שדה זו"

לפי רבא - מסתבר שאף לפי ר"מ לא קנה, דמי יימר שימכור לו שדה זו, וחסר בסמיכות דעת.

והגמ' אומרת: שדברי ר"מ ורב הסוברים שקנה זהו גם בשדה "זו".

עג. המוצא שטר הקנאה או שטר שכתוב בו הנפק, האם חייב להחזירו, ומדוע? דף טז: יז:

תשובה:

לפי שביא"ל - המוצא שטר הקנאה יחזירו למלוה, דלא חוששין לשמא כתב ללוות ולא לזה, שהרי שיעבד נפשו, ולא חוששין לפירעון דאם איתא דפרע היה קורע את השטר.

ולפי רב אסי בשם רבי יוחנן - המוצא שטר שכתוב בו הנפק, יחזירו למלוה, ודבריהם הובאו לעיל דף יג: תוד"ה הא קאמר, עיי"ש. תמצית הדברים - עיין במש"כ לעיל תשובה סג, דעת רב כהנא אליבא דרבי יוחנן - עיין לקמן תשובה עה.

עד. המוצא שטרי חלטאתא ואדרכתא האם יחזירם לבעליהם, ומדוע? דף טז:

תשובה:

1. **שטרי חלטאתא** - לכו"ע יחזיר, מפני שאין לחוש לשמא נמלך, שהרי בי"ד לא כותבים אלא בדבר מקוים - רש"י לקמן דף כ. ד"ה הרי זה, ונחלקו האמוראים אם זהו מפני שלא בני פירעון הם או מפני שאיהו דאפסיד אנפשיה בזה שהיה צריך לקרוע את השטר, או ליכתוב שטר מכר שקנויה לו לחלוטין.

2. **שטרי אדרכתא** - בגמ' מבואר: שדינם כדין שטרי חלטאתא, ומבואר בתוס' (ד"ה בשטרי): דזהו רק אליבא דרבה בפרק המפקיד דאית ליה, שאוכל פירות מזמן שמגיע אדרכתא לידו, ולא יכול לומר עוד

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

"פרעתי", כיון שכבר זכה בקרקע, אבל לפי רבא שסובר שאוכל פירות ממי שלמו ימי אכרזתא - "שטרי אדרכתא" לא יחזירם, דבני פירעון הם, וגם אין לו לקרוע את השטר, כיון שעדיין לא זכה בקרקע, ועדיין הלווה יכול לומר "פרעתי", וכל הדין שנאמן לומר "פרעתי" זהו רק מפני שאיתרע בנפילה, אבל אם זה ביד המלוה פשיטא שאין נאמן לומר "פרעתי" - רש"ש, ועיין מהר"ם, ואמ"ה עמ' תרצב].

עה. מהו דעת רבי יוחנן בדין מי שמוצא שט"ח שכתוב בו הנפק או כשלא כתוב בו הנפק, כשהלווה מודה וכשהלווה אינו מודה, ומדוע?

דף טז: יז.

תשובה:

לפי ר' אבהו אמר רבי יוחנן - לא יחזירו לבעלים, בין כשכתוב בו הנפק, דחיישינן לפירעון, ואם הוחזק הלווה כפרן - יחזיר לבעלים, ורבא חולק על ר' אבהו וסובר, שזהו אף כשהוחזק כפרן באמירתו "פרעתי", רש"י מפרש: שהוחזק זה כפרן פעם אחרת, ותוס' מפרשים: לאותו ממון, והראב"ד בשיטמ"ק מפרש: דוקא כשהוחזק לכפרן בעסק אחר, ולכאורה כן שיטת רש"י - עיין בזה באמ"ה עמ' תרצה]. ובין כשלא כתוב בו הנפק - שאז חוששין גם לכתב ללוות ולא לזה, ומבואר בתוס' (ד"ה אע"פ): שר' אבהו סובר כדעת רב אסי (לעיל דף יב:): "שלא חוששין לקנוניא", והחשש של "פירעון" הוא רק כשאין חייב מודה, וגם לא כתוב בו זמנו לבו ביום, אבל כשאין החשש שכתב ללוות ולא לזה, דהיינו בשטרי הקנאה או כשכתוב בו הנפק, וגם אין את החשש של פירעון, דהיינו שהלווה מודה או כשכתוב בו זמנו לבו ביום [ואם הכוונה לזמנו של השטר או לזמנו של הנפק - עיין אמ"ה עמ' תשב, ובהערה 40, - יחזיר.

ולפי רב כהנא [אמר רבי יוחנן - רש"י דף יז. ד"ה רב כהנא] - שטר שכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו "בו ביום" יחזירו לבעלים רק אם הלווה מודה שלא פרע, ומבואר בתוס' (ד"ה רב כהנא): שרב כהנא סובר, שחיישינן לקנוניא או לפשיטי דספרא, ולכן אם אין כתוב בו ביום - לא יחזיר, אפי' כתוב בו הנפק דודאי לזה, ואף כשהלווה מודה, עוד מבואר בדבריהם: שאם כתוב "בו ביום" והלווה מודה - מחזירים אפי' בלא הנפק, [אך יש ראשונים הסוברים שאין מחזיר בלא הנפק - אמ"ה עמ' תשז, ובהערה 98, וע"ע במש"כ לעיל תשובה סג].

עו. אמרו לו הדיינים "צא תן לו", או "חייב אתה ליתן לו", האם נאמן לומר לאחר זמן "פרעתי", ומה הדין אם אח"כ באו עדים ואמרו "לא פרע", ואחר זמן טען "פרעתי", ומדוע? דף טז: יז.

תשובה:

א. אמרו לו הדיינים

1. "צא תן לו" ואמר לאחר זמן "פרעתי" - נאמן, ופירש"י: שנאמן בשבועת היסת. בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו.

2. וב"חייב אתה ליתן לו"

לפי רב יוסף בר מניומי אמר ר"ג - אינו נאמן, [ונשכנגדו נשבע נוטל - רש"י, ובהחזק כפרן רש"י לא פירש כן, הטעם - עיין רא"ש סי' מב, ובאמ"ה עמ' תש, ובהערה 26, ואם בא מלוה לכתוב כותבין ונותנין לו.

ולפי רב זביר משמיה דר"ג - נאמן לומר "פרעתי" גם כשאמרו לו "חייב אתה ליתן לו".

ב. אמרו לו הדיינים

1. "צא תן לו" ואמר לאחר זמן "פרעתי", והעדים מעידים אותו "שלא פרעו" - הוחזק כפרן לאותו ממון, ואין נאמן עוד עליו, רש"י (ד"ה והעדים) מפרש: שהעדים מעידים "בפנינו תבעו לפרוע לו על פי בי"ד ולא פרעו", הואיל ובפניהם העיז לעבור על פי בי"ד אינו נאמן שוב לומר "פרעתי שלא בעדים", [הרא"ש סי' מב ועוד ראשונים חולקים על רש"י וסוברים, שבאופן זה לא הוחזק כפרן, ולכן מפרשים: שאמרו העדים "שבאותה שעה שאתה אומר שפרעת, עמנו היית, וידענו שלא פרעת אז - אמ"ה עמ' תרצז, תשר].

2. ובאמרו לו "חייב אתה ליתן לו"

לפי רבי יוסף בר מניומי - שכנגדו נשבע ונוטל, [וגם לולי שבאו העדים, כנ"ל דין א'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ולפי רב זביד משימה דר"ג - לא הוחזק כפרן, דאמרין אישתמוטי קמשתמט, הואיל ולא היה פסק דין סופי, ולכן יכול להשבע וליפטר.

@עאשה שתובעת כתובה, והבעל טוען "פרעתי את הכתובה", מי נאמן, ומדוע? 1. כשהוציאה גט ואין עמו כתובה. 2. כשהוציאה עידי גט בלא גט ובלא כתובה. 3. כשהוציאה כתובה בלא גט ובלא עידי גט. 4. מן הסכנה ואילך?

תשובה:

א. כשהוציאה גט בלא כתובה

גובה כתובה.

לפי רבי יוחנן - אינו נאמן לומר "פרעתי", בין במקום שכותבין כתובה בין במקום שלא כותבין, מפני שס"ל 1. שכותבין שובר, והיה לו לשמור שובר, מתוס' (ד"ה לא אמר) משמע, שס"ל שכותבין אף במקום שכותבין שובר, ואף אם אומרת "ששטר הכתובה עתה בידה", ונע"ע באמ"ה עמ' תשטו. ויש שדייקו כן מרש"י ד"ה לא גביא, ושיטת הרמב"ם הרא"ש והר"ן, שלמסקנת הגמ', דברי רבי יוחנן הם רק במקום שאין כותבין כתובה, ושכן מדייק מרש"י דף יח. ד"ה דאי ס"ד - אמ"ה עמ' תשי"ט, 2. הטוען אחר מעשה בי"ד לא אמר כלום, דמעשה בי"ד כמאן דנקט שטרא דמי.

לפי רב - בתוס' (ד"ה הוציאה, על פי הגמ' בכתובות) מבואר: שבין במקום שכותבין כתובה בין במקום שלא כותבין, ע"י הגט גובין רק את עיקר הכתובה, וקורעין את הגט וכותבין "גיטא דנן" וכו', וע"י כתובה ועדי גט (שאז אין לו מיגו "שלא גרשתין") - גובה את התוספת, דס"ל 1. הטוען אחר מעשה בי"ד נאמן לומר "פרעתי", 2. וגם ס"ל אין כותבין שובר.

לפי שמואל - בתוס' (בסוגיא) מבואר: שסובר 1. הטוען אחר מעשה בי"ד לא אמר כלום, [אך לפי תירוץ ב' בתוס' בכתובות - שמואל סובר שנאמן לומר "פרעתי"], 2. דס"ל כאביי דאמר "שלא קורעין את השטר, כדי שתוכל להינשא", ולכן במקום שלא כותבין כתובה [או במקום שכותבין ויש עדים שלא כתבו] - כותבין שובר, ואם לא הביא את השובר האשה נאמנת ע"י הגט או עדי הגט אף בלא הכתובה, אבל במקום שכותבין כתובה או במקום שלא כותבין ויש עדים שכתב - אינה נאמנת, שהרי אז לא כותבין שובר, ומה ששינוי "הוציאה גט בלא כתובה גובה כתובה" היינו רק במקום שאין כותבין כתובה, [ואו שיש עדים שהכתובה נשרפה - עיין במש"כ בהערה שבסוף דין זה, ולפי"ז כתבו, שאביי מסביר את המשנה בכתובות "הוציאה גט בלא כתובה" שגובה, היינו דוקא כשיש עדים שהכתובה נשרפה ואז כותבין שובר, מפני שנחשב לא אפשר, דעדיף להסביר כן ממה שלהעמיד במקום שאין כותבין שובר].

סיכום שלשת השיטות: לפי רבי יוחנן - גובה את כל כתובה, דהיינו אף את התוספת, [לפי תוס' - זהו אף במקום שכותבין כתובה], הואיל ואין לו שובר, לפי רב - גובה ע"י הגט רק את עיקר הכתובה, [ואף במקום שכותבין כתובה, דס"ל שבשום מקום לא כותבין שובר], 66לפי שמואל - רק במקום שאין כותבין כתובה שכותבין שם שובר ואין לבעל שובר גובה כל כתובה, דהיינו אף את התוספת, אבל במקום שכותבין כתובה, לא כותבין שובר, ואז אינה מקבלת אף את עיקר כתובה, ומבואר בתוס' (ד"ה הוציאה): שאביי כרבי יוחנן, [וכן הוא לפי תירוץ ב' בתוס' בכתובות דף פז: ד"ה הוציאה, אבל לפי תירוצם הראשון שם - אביי סובר כשמואל].

ב. בעדי גט בלא גט ובלא כתובה

בתוס' (ד"ה הוציאה) מבואר:

שלפי רבי יוחנן - הדין הוא כדין הוציאה גט בלא כתובה (הנ"ל דין א'), שאינו נאמן לומר "פרעתי" הואיל ואין לו שובר.

לפי רב - מהגמ' בכתובות יש לדייק, שאינו גובה לא את העיקר ולא את התוספת, [מפני שס"ל הטוען אחר מעשה בי"ד נאמן לומר "פרעתי" - תוס' בסוגיא סוד"ה הוציאה].

ולפי שמואל - בתוס' (בסוגיא שם) מבואר: שדינו כמו שהוציאה גט בלא כתובה (הנ"ל דין א'), שבמקום שלא כותבין כתובה או שיש עדים שכתב - כותבין שובר, ואם לא הביא את השובר - האשה נאמנת, ובמקום שכותבין כתובה, או כשיש עדים שלא כתב - לא כותבין שובר, והבעל נאמן לומר "פרעתי" עד שתביא את הכתובה. [אך התוס' בכתובות דף פז: ד"ה הוציאה, כתבו: שלפי שמואל - בעדי גט בלבד אינה גובה לא עיקר ולא תוספת, לפי ביאורם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הראשון. מפני שס"ל שאין כותבין שובר אף כשא"א, דהיינו במקום שאין כותבים כתובה, ולפי ביאורם השני, מפני שס"ל כרב, הסובר שהטוען אחר מעשה ב"ד נאמן לומר "פרעתי".

ג. כשהוציאה כתובה בלא גמ ובלא עידי גמ

בתוס' (ד"ה הוציאה, על פי הגמ' בכתובות) מבואר: שלא יפרע לא עיקר ולא תוספת, הואיל ונאמן לומר "פרעתי" במיגו "שלא גרשתי".

ד. כשהוציאה כתובה עם עידי גמ ובלא הגמ

לפי רבי יוחנן - גובה כל כתובתה ע"י עידי הגירושין, אף במקום שכותבין כתובה, דהרי ס"ל כותבין שובר אף במקום שכותבין כתובה.

לפי תוס' בסוגיין אליבא דשמואל - רק במקום שאין כותבין כתובה כותבין שובר, ולכן רק במקום זה הדין כמו לרבי יוחנן שגובה כתובתה ע"י עידי הגט, ואינו יכול לומר "פרעתי", דס"ל גם שהטוען אחר מעשה ב"ד לא נאמן לומר "פרעתי". אבל במקום שכותבים כתובה לא כותבים שובר, ואז אינה גובה כלל, דגט היינו כתובתה. [לפי תוס' בכתובות אליבא דשמואל - אינה מקבלת כלום, דלביאורם הראשון שם, זהו מפני שס"ל לשמואל שלא כותבין שובר אפי' במקום שאין כותבין כתובה, וגביית הכתובה היא רק ע"י הגט, ולביאורם השני שם, זהו מפני שחולק על רבי יוחנן, וס"ל שנאמן לומר "פרעתי"].

ולפי תוס' בסוגיין אליבא דרב הסובר שלא כותבין שובר אף במקום שלא כותבין כתובה - אינה גובה אף את עיקר הכתובה, מפני שחולק על רבי יוחנן וסובר, שנאמן לומר "פרעתי".

ה. מן הסכנה ואילך

דהיינו שיראה להביא עידי גט, ובשעה שמקבלת את הגט שורפתו - רש"י בכתובות] - התוס' (הביאו מהמשנה בכתובות): "שגובה כתובתה שלא בגט", ושלפי רב (בגמ' שם) - היינו דוקא כשיש עידי גירושין, דאם אין עידי גירושין, הבעל נאמן לומר "פרעתי" במיגו שיכל לומר "לא גירשתי", וכתבו: שלפי רבי יוחנן - גובה כל כתובתה אף שאין עדים, ולא אמרינן "מיגו", דהואיל ומצינו שלפני הסכנה אלמנה רבנן לכח האשה שהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום, ה"ה בשעת הסכנה לא נאמן אף כשאין עידי גירושין, משא"כ לרב שלפני הסכנה נאמן לומר "פרעתי" ולא אלמנה, כך בשעה הסכנה אם אין עידי גירושין הבעל נאמן.

ע. האם הבעל נאמן לומר "פרעתי". 1. על מזון האשה והבנות. 2. על תוספת הכתובה, ומדוע?

תשובה:

א. על מזון האשה והבנות

לפי רבי יוחנן ודעמיה (הסוברים הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום - עיין בתשובה הקודמת) - ברש"י (ד"ה הטוען, וד"ה במקום) מבואר: שדינו כעיקר הכתובה, [עיין בתשובה הקודמת], וכן מה שלפי רבי יוחנן היתומים אינם נאמנים לומר "פרענו" על מזון האשה והבנות, זהו רק על מזון שלהבא, אבל על מזון שלעבר - הוי ספק בגמ' בכתובות, והגמ' שם פושטת שנאמנים, רש"י בכתובות מפרש: דהגמ' בכתובות מדברת על מזונות שלהבא - אמ"ה עמ' תשיג, עיי"ש].

ולפי הדעות החולקות על רבי יוחנן - נאמן לומר "פרעתי" [כן נראה, ואף שהוציאה כתובה].

ב. על תוספת הכתובה

בתוס' (שם) מבואר: שאינו כמעשה ב"ד, ודינו כשאר חובות, ולכן אפי' אם יש עדים שהתנה לה, נאמן לומר "פרעתי".

ע. האם לארוסה או לאלמנה מן האירוסין יש כתובה, ומדוע? דף יז: יח.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

א. לארוסה**1. אם כתב לה כתובה - יש לה.**

2. ואם לא כתב - הדין תלוי בספק שבגמ' ולא איפשטא, אך התוס' (ד"ה מן האירוסין) כתבו: שבגמ' בקידושין מבואר, שיש לארוסה כתובה, בין אם התאלמנה ובין אם התגרשה, והגמ' בסוגייתנו לא הביאה זאת, הואיל ורצתה לפשוט מברייתא או ממשנה ולא מאמוראים, ונע"ע בדברי רש"י במסכת כתובות דף נד. רש"י ד"ה כיון דאית, ובתורי"ד שם על דף יב:.

ב. אם כשנתאלמנה מן האירוסין**1. אם כתב לה בעודה ארוסה ונתאלמנה**

לפי רבנו - יש לה.

ולפי רבי אלעזר בן עזריה - אין לה, מפני שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה. **ואם לא כתב לה**, לפי רבנו - הדין תלוי בספק שבגמ' הנ"ל דין א', אם לארוסה יש כתובה, ובמש"כ בהערה לעיל דין א', עיי"ש, ולפי רבי אלעזר בן עזריה - ודאי שאין לה כתובה.

ג. אגלוסמא שאינה יתומה פ.**פא. מי שמצא שטר שיחרור בשוק האם צריך להחזירו לעבד או לאדון, ומדוע? דף יט.**

תשובה :

1. בזמן שהרב לא מודה - לא יחזיר לא לזה ולא לזה.**2. בזמן שהרב מודה - יחזיר לעבד.**

הגמ' אומרת: שלמ"ד חובה היא לעבד שיוצא מתחת ידו, אם העבד בא לטרוף מלקוחות נכסים שקנאם מניסן, והרב מכרן לפני תשרי [מכח "מה שקנה עבד קנה רבו" - מאירין] - הלקוחות אומרים לו "תביא ראיה מתי היתה קבלת השטר", אבל למ"ד זכות הוא לו לעבד לצאת שיוצא מתחת ידו לחירות, אם ס"ל גם כאביו שעדין בחתומיו זכין לו - א"צ להביא ראיה שהרי העבד יצא למפרע, ומה שטרוף מלקוחות כדין הוא. [מהראשונים ומרש"י ד"ה זכות במש"כ "איכא לתרצ"י" משמע, שלמסקנת הגמ' - אף לאביו העבד צריך להביא ראיה, גם אם ס"ל זכות לעבד וכי, ומשום שלא זוכה למפרע בעצמו - עיין אמ"ה עמ' תסס-תססה].

פב. המוצא שטר של מתנת בריא או של שכיב מרע, האם יחזירו, ומדוע? 1. כששניהם מודים. 2. כשהנותן אינו מודה. 3. כשהשכיב מרע מת מחוליו והיורש מודה. דף יט. יט.

תשובה :

א. מצא שטר מתנת בריא

לא יחזיר לא לזה ולא לזה, ואע"פ ששניהם מודים, מפני שחוששין שכתב ליתן ולא נתן, ואחר שכתב שטר זה ומכר שדה זו או נתנה לאחר במתנה, חזר בו ורוצה ליתנה לראשון, וזה שמודה לזה, הוא כדי לעשות קנוניא על האחרון שנתן לו או מכר לו.

בתוס' (ד"ה ברייתא) מבואר: שזהו לא כאביו דסבר עדין בחתומיו זכין לו, שהרי לפי אביו - אם עכשיו נותן לראשון את השטר, הראשון זוכה בה כדין למפרע, משעת החתימה שהיתה לפני המסירה לשני, מדין עדין בחתומיו זכין לו, עוד מבואר בתוס' (שם): שאף לפי אביו אם השטר הגיע לראשון אחרי שהנותן מת - לא אמרינן שזכה למפרע מכח עדין בחתומיו זכין ליה.

בתוס' (ד"ה והא) מבואר: שאם מפורש בשטר "שנותן לו גוף ופירי מהיום אם לא יחזור בו עד לאחר מיתה", והנותן אמר "תנו" - נותנים למקבל, גם אם השטר ממתנת בריא, שהרי אף אם נתן קודם לאחר, מ"מ הרי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

יכול לחזור בו מנתינתו לראשון, ונתינתו עכשיו כדין הוא.

ב. מצא שטר מתנת שכיב מרע ועדיין השכיב מרע חי

1. **אם באופן שמודה שנתן לזה** - נותנים למקבל מתנה האחרון, הואיל ושכיב מרע שנתן לשנים זה אחר זה האחרון קנה.

2. **ואם אינו מודה שנתן** - לא נותנים.

ג. מצא שטר מתנת שכיב מרע שמת מחוליו

לא יחזיר לא לזה ולא לזה, אע"פ שהיורש מודה שנפל מהמקבל, מפני שחוששין שמא האב כתב ליתן ולא נתן, והיורש מכרה או נתנה לאחר וחזר בו, ועכשיו הוא רוצה לעשות קנוניא עם הראשון כדי להפקיע נכסי זה האחרון שלא כדין.

ומבואר בתוס' (ד"ה ובתר): שה"ה באופן שהאב נתן מתנת שכיב מרע, ואח"כ כתב לשני ולא נתן לו, ומת - שנתקיימה המתנה לראשון, [אף שגילה בדעתו שאינו רוצה ליתן לראשון. הטעם - עיין אמ"ה עמ' תשנח].

לסיכום:

1. **כשאנים מודים או כשהשכיב מרע מת** - לא מחזירים אף אם הבן מודה.

2. **במתנת בריא כשמודה** - תלוי במחלוקת אביי ורבא אם אומרים "עדין בחתומיו זכין לר".

3. **במתנת בריא שאמר "תנו", באופן שכתב "מהיום ולאחר מיתה אם לא יחזור בו", או בשכיב מרע שאמר "תנו", אף כשלא כתב** - יחזיר כדבריהם, שהרי בידם לחזור מנתינתם הראשון.

פג. **מצא שובר של אשה שכתבה לבעלה "התקבלתי כתובתי" ועודה תחתיו, האם חייב להחזירו לבעל, ומדוע?**
דף יט: כ.

תשובה:

1. **אם האשה אינה מודה** - לא יחזיר לא לזה ולא לזה, שהרי האשה אינה מודה, ומבואר בתוס' (ד"ה מצא): שזהו דוקא כשהאשה טוענת "שחזרה מהנתינה", ובשטר שאין בו הקנאה, או כשטוענת "מזויף" ואף בשטרי הקנאה, אבל אם לא טוענת "מזויף" ובשטר כתוב בו הקנאה - יחזיר גם אם האשה אומרת "שחזרה בה מהנתינה".

2. **ואם האשה מודה - יחזיר לבעל**, [הטעם שיחזיר לבעל - עיין אמ"ה עמ' תשנח. וזהו גם בשובר של בע"ח שאם המלוה מודה יחזיר ללווה, וכן נפסק בשו"ע חו"מ סי' סה סעיף יח - אמ"ה עמ' תשנח. נחלקו הפוסקים האחרונים במצא שובר, והבעל או האשה "מודים שלא נפרע" אם מחזירים למלוה, ויש שכתב שכין שהורע השובר בפילה חוששין לקנוניא ואין מחזירים - אמ"ה עמ' תשנח].

רבא מפרש: שזהו רק לשיטת שמואל הסובר "המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל", ולכן אף אם כתבה ליתן בניסן ונתנה בתשרי, ומניסן ועד תשרי מכרה כתובתה בטובת הנאה, הבעל יכול לטרוף מלקוחות כדין, שהרי נתינת השובר לבעל בתשרי הוי מחילה, אבל למי שחולק על שמואל [עיין גמ' קידושין דף מח. ובמש"כ שם תשובה לג. וכן במסכת כתובות דף פה: פו. ובמש"כ שם תשובה יג.] - לא יחזיר, שהרי יש לחשוש שהבעל יטרוף שלא כדין, וזהו אפי' אם מביאה לפנינו כתובה, דחיישינן לשני כתובות.

ואביי מפרש: שאפי' מי שחולק על שמואל מודה לכך, משום שאמרינן "עדין בחתומיו זכין לו למפרע", יחזיר אף אם לא הביאה כתובה לפנינו, משום שלא חוששין לשני כתובות.

פד. **המוכר קטר חוב לחבירו וחזר ומחלו האם מחול?**
דף כ.

תשובה :

א. המוכר שט"ח לחבירו

1. אם לא במעמד הלווה, דהיינו לא "במעמד שלשתן"

לפי שמואל - המחילה מחילה, ולפי תוס' בקידושין דף מח. ד"ה המוכר - זהו משום שקנין שטרות הוא רק מדרבנן, ולא אלים הקנין להפקיע כח הראשון שלא יוכל למחול.

ובתוס' (ד"ה ש"מ) מבוואר: שלפי צד אחד בגמ' בקידושין, דינא דשמואל שנוי במחלוקת תנאים, ושהגמ' בכתובות דף פו.), אומרת: שלמאן דדאין דינא דגרמי - חייב המוכר לקונה מדינא דגרמי, וכתבו, שגובה רק את דמי קניית השטר, וכן פסק הרמ"א סי' סו סעי' לב, ולפי שיטת רש"י בכתובות דף פו. - גובה כל החוב שבתוכו. וכן דעת הרמב"ם בפ"ז מחובל ה"י, וכן פסק השו"ע שם, ונ"ע מש"כ הקצוה"ח סי' יב, סק"א בשם ר"ת.

2. ואם המכירה היתה במעמד הלווה, דהיינו "במעמד שלשתן", לפי התוס' (שם) - אינו מחול, אלא שלתירוץ ב' של התוס', חכמים לא תיקנו "מעמד שלשתן" באופן שאין ראוי לגבות מיד, ולפי"ז אשה אינה יכולה למכור כתובתה לפני גירושיה. (הרמב"ן בפרק מי שמת חולק וס"ל: שיכול למחול - אמ"ה עמ' תשצד).

ב. לענין נאמנותו לומר "פרוע"

לפי שמואל - נאמן, שהרי בידו למחול.

ולפי החולקים על שמואל - לא נאמן.

פה. "עדיו בחתומיו זכין לו" האם זה מלאורייתא ואף לענין איסור, ומה הדין במי שכתב לראובן ולא מסר לו, ואח"כ לשמעון ומסר לו אם אזלינן אחרי זמן המסירה או אחרי זמן החתימה? דף ב.

תשובה :

התוס' (ד"ה שובר) כתבו בזה את הדינים דלהלן:

1. שתקנת חכמים היא שזוכה משעת חתימה, אע"פ שלא נמסר לו עד ימים רבים אחרי כן, שאל"כ לעולם לא יוכלו העדים לחתום אא"כ ראו את המסירה, משום חששא דכתב בניסן ולא נתן עד תשרי ובינתיים מכר נכסים. (המהרש"א כתב: שזהו רק מפני שאביי סובר כר"א דאמר "עדי מסירה כרתי", אבל לפי ר"מ הסובר "עדי חתימה כרתי", זוכה: למפרע מדאורייתא, וע"ע באמ"ה עמ' תרצו).

2. לענין איסור, דהיינו כשעבד כנעני בא על בת ישראל אחר שהעדים חתמו על הגט השיחרור, ולפני שהגיע לידו, יש להסתפק אם לא אומרים בזה "עדיו בחתומיו זכין ליה" לעקור דבר מן התורה או שאמרינן "לא פלוג", ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה.

3. שני שטרות שנכתבו בזמנים שונים - החתום ראשון קודם אע"פ שלמאוחר נמסר תחילה, דעדיו בחתומיו זכין לו.

4. אם נכתבו ביום אחד שאין ניכר מתוכם איזהו מהם קודם - אזלינן בתר מסירה, ואף אם החתימה היתה קודם לכן, משום דקיי"ל כר"א דאמר "עדי מסירה כרתי".

5. אם כתב לראובן בבקר ולשמעון אחה"צ, ולא ידוע למי מסר ראשון - בזה נחלקו האמוראים במסכת כתובות, שלפי רב ששת - למי שנכתב תחילה, דמסתמא גם לו נמסר קודם, ולפי רב נחמן - לא אומרים "מסתמא נמסר לו קודם" כיון שהשטר לא מוכיח כן, ולכן אמרינן "שודא".

פו. המשנה (בדף ב.) מפרטת שטרות שאם נאבדו חייב המוצא להחזירם, מה הם, ומדוע: דף ב. - כא.

תשובה :

השטרות המנויים במשנה שחייב להחזירם, הם:

1. אגרות שום, רש"י מפרש: ששמו ב"ד נכסי לוה למלוה, [עוד פירושים - עיין אמ"ה עמ' תרצט].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. **אגרות מזון**, שקבל עליו לזון את בת אשתו.
3. **שטרות חליצה ומיאונין**, שהם עדות שמותרת לינשא.
4. **שטרי בירורין**, שהדיינים כותבין להם "זה בורר לו את פלוני וזה בורר לו את פלוני", ופירש"י (ד"ה זה בורר): שע"ז לא יכולים לחזור בהם.
5. **כל מעשה ב"ד**, פירש"י (דף כ. ד"ה הרי זה יחזיר): דאין לחוש שמא נמלך, שהרי ב"ד לא כתבום אלא בדבר מקוים, ואין לחוש לפירעון, כי שטרות אלו לא בני פירעון, ונהיינו בשטרי חלטאתא ואדרכתא – גמ' לעיל דף טז:; ואפי' למ"ד "שומא הדר", מ"מ איהו דאפסיד אנפשיה, ושהיה צריך לקרוע את השטר ולא כתב שטר מוכר שקנייה לו לחלוטין. – גמ' שם. וע"ע במש"כ לעיל תשר' ע"ד.
6. **גט שנמצא בי דינא דרב הונא** - יחזיר, ופירש"י (דף כ: ד"ה הרי זה יחזיר): דכיון שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת, לעיר אחרת שאינה ידועה לנו לא חוששין.
- לפי רבה** (לעיל דף יח:): - יחזיר אף שנמצא בב"ד מקום שהשיירות מצויות.
- ולפי ר' זירא** (שם) - יחזיר רק כשנמצאו מחוץ לב"ד, דהוי תרתי לטיבותא, אבל נמצאו בב"ד לא יחזיר, [עיין מש"כ לעיל תשר' פ' דין ד]. וכן יכול להחזיר באופנים המוזכרים בגמ' לעיל דף יח:, ומבוארים לעיל בתשובה פ' דין ז'.
7. **וכן כשמצא שטר בחפיסה** היינו בכלי שנותנים בו יין, שאין דרך להניח שם שטרות.
8. **וכן כשמצא שטר בדלוסקמא**, דהיינו בכלי שזקנים מניחים שם כלי תשמישם שלא יצטרכו לחפש אחריהם, ומבואר בתוס' (ד"ה מצא): דזהו דוקא אם נותן סימן בדלוסקא עצמה אפי' סימן שאינו מובהק, דבלא נתינת סימן בדלוסקמא לא יחזיר, הואיל והדרך הוא להניח שטרות בדלוסקמא ולא הוי סימן.
9. **וכן שלשה שטרות כרוכים כל אחד בראשו של חבירו**, ומבואר ברש"י (ד"ה ש"מ): שאם השלשה קשורים ולא כרוכים - הדין תלוי בספק אם קשר הוי סימן, ומהגמ' לקמן דפיס כג: וכה: משמע לכאורה שקשר ודאי הוי סימן - עיין ריטב"א לקמן בדף כג:.
10. **וכן אגודה של שטרות**, דהיינו לפחות שלשה שטרות המונחים אחד על השני, וכרוכין זה בזה, והוי סימן, הואיל וכולם כורכין כל שטר בנפרד, ודוקא כשהמוצא מכריז "שטרות מצאתי", והאובד אומר את מנין השטרות שאבד, והוסיף רש"י (בד"ה שטרי): שצריך לומר גם "שהיו כרוכים", ואם דברי רש"י אלו הם בדוקא - עיין אמ"ה עמ' תתיד. דעת הש"ך: סי' סה ס"ק כ', שבכל האופנים שמחזירים שטר למלוה על פי סימנים, גובה רק מבני חורין, והקצה"ח ס"ק ז' חולק וסובר שגובה אף ממשועבדים - אמ"ה עמ' תקנח:.

פז. ג' שטרות על שם לווה אחד שלוה מג' אנשים, או ג' שטרות של שלשה לווין מן האחד, האם יחזיר, והאם יש הבדל כשיש סימן או כשאין סימן, ומדוע? דף כ. כ:

תשובה:

א. ג' שטרות על שם לווה אחד שלוה מג' אנשים

1. **אם השטרות מקויימים**, לפי רשב"ג - יחזיר ללווה, דמסתבר שנפל מלווה אחד ממה שלתלות שנפל מג' מלוים שנזדמנו יחד, ואם רשב"ג מדבר דוקא כשהשטרות גם כרוכים, ואם ת"ק חולק על רשב"ג, ובמה, ואם "ג' שטרות" שנקט רשב"ג הוא לאו דוקא וה"ה לשנים - עיין אמ"ה עמ' תתג, תתד:.
2. **אם כשאין השטרות מקויימים** - לא יחזיר, מפני שחוששין שהשטרות נפלו מג' מלוים שנזדמנו לילך ביחד לקיים את השטרות.
- ב. ג' שטרות של שלשה לווין מן האחד**
1. **אם כשכתובים ע"י ג' סופרים**, לפי רשב"ג - יחזיר למלוה, דמסתבר לומר שנפל מלווה אחד ממה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שנאמר שג' לווין נזדמנו יחד סתם ונפל מהם, [עיי' מש"כ בהערה הקודמת בדין א', עוד עיי' במהרש"א שכתב ש...מחזירים למלוה אף אם השטר אינו מקוים - אמ"ה עמ' תתיז].

2. **ואם כשכתובים ע"י סופר אחד - לא יחזיר, מפני שיש לחשוש שכל השטרות נפלו מהסופר.**

פ.ח. מה דינו של סימפון או שובר שנמצא ביד אחר (שאינו הלווה או המלוה) או ביד המלוה או זיל הלווה, ואין ידוע מה טיבו, ומדוע: דף כ.בא.

תשובה:

א. מלוה שמצא סימפון בביתו

1. **אם אין עליו עדים - הסימפון פסול, לא רק אם כתוב בכתב יד סופר, די"ל שהזדמן לו סופר שיכין לו שובר כדי לתת ללווה בזמן שיבא לפרוע, ובלא זה הלווה לא ירצה לפרוע, אלא אפי' כשכתוב בכתב ידו גם הסימפון פסול, די"ל שהמלוה רצה להכין מחשש שהלווה יבא בערב שבת בין השמשות שאין זמן לכתוב שובר.**

2. **אם מצאו בין שטרות קרועין - יעשה מה שכתוב בסימפונות, וולפי המהרש"ל - פרועין, ואין נפק"מ להלכה בין הגירסאות - אמ"ה עמ' תתיז. ע"ע הביא רש"י שתי פירושים, אם השטר נמצא בין שטרות קרועים או השובר נמצא בין שטרות קרועים, הנפק"מ - עיי' אמ"ה עמ' תתכ"א, והשטר בחזקת פרוע, ופירש"י: ואע"פ שהיה לשובר הזה להיות מונח ביד הלווה, אמרינן האמינו הלווה למלוה, ואמר לו "מחר תנה לי" ושכח לקחתו.**

3. **אם באופן שהמלוה הלוח לשני יוסף בן שמעון ובכל אחד מהשטרות מוכח לאיזה יוסף בן שמעון הוא, ודאל"כ בלאו הכי אינו יכול לגבות מהם - רש"י ד"ה שטרות, על פי הגמ' בב"ב, אם בשובר לא מוכח מי מהשנים פרע, וכל אחד אומר "שוברי הוא" - אינו יכול לגבת מאף אחד מהם.**

4. **אם יש עליו עדים, והעדים מעידים שראו את הפירעון, או שהשובר מקוים וכתבו בו בי"ד "הנפק" - השובר כשר.**

5. **אם אומרים "שלא ראו את הפירעון" או בשובר שאינו מקוים אף שיש עדים תתומים - הסימפון פסול, דנאמן המלוה לומר "שלא נכתב השובר אלא כדי שיהיה מוכן לכשיפרע", ודין סימפון שנמצא ביד המלוה ואינו יודע מה טיבו - עיי' רש"י דף כ: ד"ה ואם יש, ובאמ"ה עמ' תתכ"א.**

ב. סימפון הכתוב ב"שטר חוב" אחר החתימה

כשר, שאם לא היה פרוע, לא היה מרע את השטר, ואם מדובר גם באופן שהמלוה טוען "ברי לי שלא נפרע" - עיי' אמ"ה עמ' תתכ"ד.

ג. **אחר שמצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע אם הלווה הפקידו או המלוה או מקצתו פרוע**

1. **אם האחר אינו שלישי - יהא מונח עד שיבוא אליהו.**

2. **ואם האחר הוא שלישי של המלוה ואומר "שהשובר כשר" - כשר, שהרי המלוה מסרו לשלישי והאמין לו.**

ד. סימפון שיוצא מתחת יד הלווה

בתוס' (ד"ה סימפון) מבואר: שפשיטא שכשר ע"י קיום.

פרק שני

אלו מציאות

א. אלו מציאות שלו, אלו אינם שלו, ואלו חייב להכריז, ומדוע? דף כא. – כה:

תשובה:

א. פירות

1. **אם מצאן דרך הינוח - לא אמרין הרי אלו שלו, ופירש"י:** מפני שעתיד לחזור וליטלן, ונראה שה"מ אליבא דמ"ד מקום לא הוי סימן. אבל למ"ד הוי סימן. או בדבר שיש בו סימן – עיין לקמן תשובה י' דין 2, ומתוס' משמע שהרי אלו שלו, אפי' ברה"י, והרא"ש מקשה: הרי כל ספק הינוח לא יטול, עיי"ש ובקצה"ח סי' ר' ס"ק א' בענין קנין חצר. עוד עיין במהרש"א. ולדעתם צ"ל שהגמ' מדברת כשיש סימן.

2. אם מצאן בדרך דרך נפילה

לפי סתמא הגמ' (דף כא.) - הרי אלו שלו, אפי' לא היו מפוזרין. אפי' כמות גדולה והריטב"א בשיטמ"ק כותב: שהרי אלו שלו אף אם האובד מביא עדים שהאבידה היתה שלו.

ולפי המקשה (בדף כא:) על אביי - זהו רק לרבא הסובר יאוש שלא מדעת הוי יאוש, הרי אלו שלו, אבל לאביי אינם של המוצא, כיון שהמאבד לא ידע שנפל ממנו ולא התייאש. וכתבו תוס' (ד"ה וכמה): שרבי יצחק ס"ל כאביי, ונוקט אף הוא כהמקשן. והרמב"ן והרשב"א מדקדקין מהרי"ף שסובר: שאף לאביי הרי אלו שלו. וכן נפסק ברמב"ם פט"ו מגזילה הל' ח' – אמ"ה עמ' י' הערה 69.

3. **אם מצאן במכנשתא דבי דרי, המפוזרין קב בד' אמות - לכו"ע הרי אלו שלו,** ורש"י פירש: בשעת אסיפת הגרנות, ולפי הרמב"ם והטור – אפי' לא בשעת אסיפת גרנות – אמ"ה עמ' ח"ו, דאבידה מדעת היא, מפני שהפקירם מדעתו, הואיל ויש טורח לאספם, ולכן גם אם יש סימן הוי הפקר, ונע"ע בקצה"ח סי' רסא ס"ק א', מש"כ לפרש את סוגיין אליבא דהרמב"ם.

4. כבדין הקודם אך חצי קב בב' אמות - הגמ' נשארה בספק.

לפי התירוץ השני בתוס' (ד"ה חצי) - הספק בגמ' רק חצי קב בשתי אמות על שתי אמות, וכן בשתי קבים בשמונה על שמונה אמות, אבל חצי קב בשתי אמות על ארבע, הרי אלו שלו כמו בבקב בד' אמות, הואיל והפיזור הוא באותו יחס.

ולפי התירוץ הראשון - הספק גם בשטח אחר ובאותו יחס של קב בארבע אמות. והריטב"א חולק על התירוץ... הראשון... של התוס' וסובר שחצי קב בשתיים על שתיים לא הוי הפקר – וע"ע באמ"ה עמ' יג, ובהערה 104.

בשומשוּמין או רימונים, [כן הוא לפי גירסתינו – ועיין הגהות הגר"א] - הגמ' נשארה בספק אם דינו כמו קב בד' אמות. ולפי האור זרוע – כל בעיות שבגמ', לכתחילה לא יטול, ואם נטל לא יחזיר, ויהא מונח עד שיבוא אליהו, ולפי הרא"ש – חייב להכריז, ולפי הרמב"ם פט"ו מאבידה הל' יב – אינו חייב להכריז – אמ"ה עמ' יג.

5. במכנשתא דבי דרי באופן שהן לא מפוזרין - לא יטול, משום שבעה"ב עתיד לחזור וליטלן.

5. ציבור אחד של פירות

למ"ד מקום הוי סימן (הוא רבא בדף כב:) - חייב להכריז, [בין ברה"ר ובין ברה"י – תוד"ה אלו, ועיין מהרש"א].

ולמ"ד מקום לא הוי סימן (הוא רבא בדף כב:) - הרי אלו שלו, [ואף ברה"י – על פי תוס' דף כא. ד"ה אלו, רש"י במשנה שם ד"ה ברה"ר נקט כדעתו, והקשו עליו, דהרי הלכה כרבא].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

6. **ציבורי פירות - הגמ'** (לקמן דף כה). אומרת: שלכו"ע חייב להכריז, שהרי מנין הוי סימן, וואף כשמצאן ברה"ד - תוס' דף כא. ד"ה אלון.

7. **פירות בכלי או מעות בכיס - בגמ'** לקמן (דף כד: כה). מבואר: שחייב להכריז, רש"י (ד"ה כיס) מפרש: שזהו מפני שבכלי ובכיס יש סימן. ואך הריטב"א מפרש: שאינו נותן סימן בכלי, אלא שאומר אלו פירות היו בכלי, בביאור שיטת רש"י והריטב"א - עיין אמ"ה עמ' קחז.

8. **כלי ולפניו פירות, כיס ולפניו מעות, באופן שמקצתן בכלי או בכיס, ומקצתן בחוץ**
לפי רש"י (דף כה. ד"ה והא) - חייב להכריז.

ולפי התוס' (שם ד"ה הא) בשם הר"ה - אם אין לכלי אוגנין הוי הוכחה שהפירות לא נפלו מהכלי, והרי אלו שלו, ואם יש אוגנין - חייב להכריז.

9. **כלי ריק ועל ידו פירות** [דף כה].

לפי רב פפא - אם יש הוכחה שהפירות לא נפלו מהכלי כגון: שיש לכלי אוגנין, והיינו לפי גירסת הגר"א אליבא דרש"י או אפי' כשאין לו אלא שגבו כנגד הפירות, הרי אלו שלו.

לפי רש"י - בפירות לא נחשב להוכחה שהפירות לא שייכין לבעל הכלי, וחייב להכריז, הואיל ודרך ליפול כולן מחוץ לכלי, ואילו בפשתן הרי אלו שלו, שאילו בא ממנו היה משתייר קצת בכלי. [לפי הפילפולא חריפתא בדעת רש"י - רב זביד לא חולק לדינא על רב פפא, אך מרש"י ד"ה בכובא ובד"ה והא, משמע: שרב זביד חולק על רב פפא, וס"ל: שאף בכלי שיש לו אוגנין חייב להכריז, וכן הוא בשיטמ"ק].

לפי התוס' - ר"ז לא פליג על ר"פ, וסובר להיפך, שבפשתן כיון שהוא קשור יחד חייב להכריז, משא"כ פירות, כיון שאינם מחוברים, מוכח שהם לא מן הכלי, כי אם היה מן הכלי, קצת היה נשאר בכלי.

ולפי הר"ה - כשכולן בחוץ בכל מקרה הרי אלו שלו, בין בפירות ובין בפשתן, וכל חילוקי הגמ' הם כשחלק בפנים.

ב. מצא מעות

1. **אם מצאן מפוזרות** - הרי אלו שלו. רש"י (במשנה ד"ה מעות) מפרש: הואיל ואין להם סימן "ניכר". הגמ' אומרת שאפי' אביי מודה לכך, כיון שאדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה, והמוצא מצאן אחר יאוש.

2. **כשמצא ציבורי מעות - במשנה ובגמ'** (לקמן דף כד: כה). מבואר: שחייב להכריז, ואפי' מצאן ברה"ד - תוס' דף כא. ד"ה אלון, שהרי "מנין" הוי סימן, ולמ"ד "מקום" הוי סימן, כל שהיה דרך הינות, גם אם היה רק "ציבור" אחד חייב להכריז, אף אם אין שום מנין וסימן אחר.

3. **כשמצא שלשה מטבעות - הגמ'** (דף כה). אומרת: שאם המטבעות בשלשה גדלים שונים, ומונחין כמגדלין, היינו שרחב למטה וצר מלמעלה, לכו"ע חייב להכריז, אפי' אם שלשתן של מלך אחד.

ופירש"י (ד"ה והוא): מגדלין הוי דרך הנחה והיה דעתו לחזור וליטלן ושכחן, ונוטל ומכריז, והאובד אומר כמגדלין היו עשויין.

4. **כשמצא שלשה מטבעות בגודל שווה**

לפי רבי הנינא - הרי אלו שלו, דחיישינן שנפלו ביחד והזדמן שנפלו אחד על השני.

ולפי רבי יוהנן - כל שעשויין כמגדלין והן יותר משני מטבעות חייב להכריז, גם כשגודלן שווה, ונפי רבינא - טבעא מכריז, והמאבד יתן סימן כמה היו.

רבי ירמיה מסתפק: כשהמטבעות היו כשיר, כשורה, כחצובה, כסולם - האם דינם כמגדלין, וחייב להכריז. (הרא"ש פוסק: מספק אזלינן לחומרא, וחייב להכריז, ולפי הרמב"ם - מספק לא יטול - אמ"ה עמ' קכב ובהערה 91.)

ולפי ר"נ אמר רבה בר אבוה - אם הוי כסולם הוי סימן וחייב להכריז, [זהו כהגירסא המצויה בידינו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

"פשוט מיהא חדא", ההגהות הגר"א מביא שהרמב"ם לא גרס זאת, ולשיטתו הגמ' נשארה בספק גם בכסולסם.

אם היה כאבני בית קוליס - בברייתא מבואר: שחייב להכריז.

5. מצא מטבע אחד - בכל מקרה ולכו"ע הרי אלו שלו, אף אם יש בו סימן, דחיישינן שמא הוציאו ומאיש אחר נפל. [הריטב"א לקמן דף כ: כותב: שאם יש סימן במעות חייב להכריז, ורק אם מצאן בחזל הרי אלו שלו].

6. המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ובכל מקום שהרבים מצויין שם - בגמ' (דף כא: ובדף כד.) מבואר: שר"ש בן אלעזר ס"ל שהרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשין מהן, ואם דין זה אפי' במקום שרוב ישראל, ואם רבנן פליגי עליה - עיין במש"כ לקמן תשובה ח'. הקצה"ח סי' רנט ס"ק א', כותב: שגם הרמב"ן הסובר שיאוש ברשות לא מהני, מ"מ מודה שבביהכ"נ אף שהיו כחצר השותפין הרי אלו שלו, הואיל וזה מקום שאינו קונה לו - אמ"ה עמ' כג, עיי"ש].

ג. מצא כריכות ברשות הרבים - במשנה (דף כא.) מבואר: שהרי אלו שלו.

לפי רבה (בגמ' לקמן דף כב:) - הרי אלו שלו אפי' בדבר שיש בו סימן, דס"ל "סימן העשוי לידרס לא הוי סימן". [וכן נקט רש"י במשנה דף כא. ד"ה ברה"ר, ועיין אמ"ה עמ' ב' הערה 11]. רש"י (דף כד: ד"ה לא) מפרש: שאין בעליו סומך לתת בו סימן, מימר אמר נשחת הסימן בדריסת הרגלים. [והשיטמ"ק כותב: שלרש"י והרמב"ן משום יאוש... לא ... סמכו עליה, ושלכן הרי אלו שלו גם אם מצאם בלא דריסה או סמוך לפילה, והשיטמ"ק עצמו מפרש: משום שמתנתה הסימן, ושלפ"ז אם מצאן בלא דריסה או סמוך לפילה צריך להכריז, עיי"ש].

ולפי רבא - המשנה מדברת רק כשאין סימן, אבל אם יש סימן חייב להכריז, דס"ל "סימן העשוי לידרס הוי סימן", וואע"פ שס"ל לרבא "מקום" הוי סימן, מ"מ כריכות ברה"ר הרי אלו שלו, הואיל והם מתגלגלים ממקום למקום, משא"כ באלומות שלא מתגלגלים - עיין לקמן דין ה'.

ד. מצא כריכות ברשות היחיד

1. כשאין בהם סימן והיה דרך נפילה - במשנה ובגמ' (לקמן דף כג.) מבואר: שלכו"ע הרי אלו שלו, כיון שאין בהם שום סימן ואפי' מקום, דכל שהיה דרך נפילה גם לרבא המקום לא סימן. [ומתייאש].

2. כשיש בהם סימן ולא היה דרך הינוח - לכו"ע חייב להכריז, שהרי ברה"י לא עשוי לידרס, [ואינו מתייאש].

3. כשאין בהם סימן והיה דרך הינוח

לפי רבא - חייב להכריז, דסבר מקום הוי סימן.

ולפי רבה - אין חייב להכריז, דסבר מקום לא הוי סימן, [אם דינו שלא יגע בהם או הרי אלו שלו - עיין דף כא., תוד"ה אלו, ובמהרש"א שם בד"ה "בא"ד"].

ה. מצא אלומות

בגמ' (לקמן דף כג.) מבואר: שבין ברה"ר ובין ברה"י נוטל ומכריז.

לפי רבה - זהו דוקא כשיש סימן וכיון שגבוהים לא מדרסא, והסימן נשאר.

ולפי רבא - חייב להכריז אפי' בדבר שאין בו סימן, דס"ל ש"מקום" הוי סימן, וכיון שהם כבדים אינם מתגלגלים ממקום למקום. [רבה סובר מקום לא הוי סימן].

ו. עיגולי דבילה וכברות של נחתום

במשנה (דף כא.) מבואר: שהרי אלו שלו, [משום שאין בהם שום סימן], הגמ' אומרת: אפי' אביי הסובר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, מודה לכך, משום דאגב דיקירי מרגיש שנפל ממנו, והמוצא מצאן אחר יאוש.

בתוס' (שם ד"ה אלו) מבואר: שבדרך נפילה אפי' רבא מודה שהמקום לא סימן, והרי אלו שלו, ואפי' מצאן ברה"י, [יש שהקשו: מדוע ברה"י הרי אלו של המוצא ובעל החצר לא קנאן בקנין חצר, עיין אמ"ה עמ' ד'. תוס' בדף כד. ד"ה אבל, כותבים: שבדרך נפילה המנין לא הוי סימן, כי אינו יודע שנפלו לו בבת אחת], אבל אם מצאן דרך הינוח [ואין סימן אחר] - לרבא דס"ל

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מקום הוי סימן חייב להכריז, ולרבה דס"ל מקום לא הוי סימן, אין חייב להכריז.

לפי רש"י (דף כב: ד"ה ה"ג, וד"ה מכריז) - המוצא מכריז מקום.

ולפי התוס' (שם ד"ה אי) - האובד מכריז.

ז. בכרות של בעה"ב

במשנה (לקמן דף כה) מבואר: שחייב להכריז, ומפני שכל אחד עושה אחרת מחבירו, ומשמע אפי' מצאן ברה"ר, שהרי יש סימן.

לפי רבא (דף כב:) - זהו כפשוטו, דסבר סימן העשוי לידרס הוי סימן.

התוס' (דף כג. ד"ה והא איכא כלבים) כותבים: שזהו דוקא בכרות גדולים שאי אפשר שבהמה וכלבים יאכלום, אבל בקטנים מודה רבא שמתחילה מתייאש מהם.

ולפי רבה [דס"ל סימן העשוי לידרס לא הוי סימן] - הגמ' (שם) מפרשת: שלשיתו צ"ל שחייב להכריז רק מפני שיהודי לא דורס על דברי מאכל, וחייב להגביתו - רש"י ותוס', והסימן נשאר, ושצ"ל שמדובר שגם גויים לא דורסים עליהם, מפני שחוששין לכשפים, וגם מדובר במקום שלא שכיח בהמה וכלבים, אבל בלא זה אינו חייב להכריז. [אם דינו שלא יגע בהם או הרי אלו שלו - עיין דף כא, תוד"ה אלו, ובמהרש"א שם בד"ה "בא"ד].

ח. מחרוזת של דגים

במשנה (דף כא.) מבואר: שהרי אלו שלו, ונה"ה מחרוזת של בשר - תוד"ה מחרוזות, ומשמע לכאורה מהגמ' (בדף כג:): שזהו דוקא כשיש קשר של ציידים, שכולם קושרים כך, ולא הוי סימן, אבל קשר שלא כולם קושרים כמותו, הוי סימן, [ורש"י דף כ: ד"ה ש"מ כותב: שהגמ' מסתפקת בקשר כזה אם הוי סימן. ועיין מש"כ הריטב"א בסוגיא, וה"ה כשהמשקל, המדה והמנין שונים מהרגיל, שהוי סימן, ונע"נ במה שכתבו התוס' דף כד. ד"ה אבל, וה"ה כשחתך חתך מיוחד שהוי סימן, ומיהו לענין בשר שיש בו סימן. אם אסור באכילה. מדין בשר שנתעלם מן העין - עיין תוד"ה מחרוזות, ולענין סימן בשולח ע"י נכרי או ישראל חשוד - עיין תוד"ה אתלתא].

ט. גיזי צמר

1. **אם הלקוחין ממדינתו,** [פי' שהן גזוזות כשאר כל גיזת המדינה, ואין בהם סימן - רש"י] - במשנה (דף כא.) מבואר: שהרי אלו שלו.

2. **אם הלקוחות מבית האומן -** במשנה (דף כה.) מבואר: שחייב להכריז.

י. **כל דבר שיש בו שינוי, לדוגמא: עיגול ובתוכו חרס, כבר ובתוכו מעות**

לפי רבי יהודה (במשנה דף כא.) - חייב להכריז. הגמ' (בדף כג.) אומרת: שסובר "סימן הבא מאיליו", הוי סימן, [טעמו עיין לקמן תשובה ז'...דין ג' עיי"ש].

ולפי ת"ק (שם) - אין חייב להכריז, הגמ' (שם) אומרת שסובר: "סימן הבא מאיליו", הוי סימן.

יא. **כלי אנפוריא,** [פי' כלים חדשים]

לפי ר"ש בן אלעזר - אין חייב להכריז, הגמ' (דף כג.) אומרת: שהיינו דוקא בכלים חדשים שלא שבעתן העין, ואין בהם סימן, אבל אם שבעתן העין, חייב להכריז, וצריך להחזיר רק לצורבא מרבנן שלא משנה "במסכת, בפוריא, ובאושפיזא", ודוקא כשמצאן אחד אחד, אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז גם אם לא שבעתן העין, משום ש"מנין" הוי סימן.

בתוס' (דף כד. ד"ה ומודה) מבואר: שלפי רבנן - בדברים שיש בהם טביעות עין ובמקום ששכיחי רבנן, חייב להחזיר לצורבא מרבנן בטביעות עין, אפי' בכלים שלא שבעתן העין, אפי' כשאין בו סימן כלל, אבל במקום שלא שכיחי רבנן, מודים שאין צריך להכריז. וכן דעת הרמב"ן בשיטמ"ק, ועוד ראשונים, אבל הראב"ד סובר שבין כשמצא במקום דשכיחי רבנן ובין כשמצא במקום דלא שכיחי, צריך להכריז פעמיים או שלוש במקום דשכיחי רבנן, כגון בביהכ"נ או בבהמ"ד, ותו לא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

יב. כשמצא כרי יין וכרי שמן [דף כד:]

1. אם הם פתוחים - הרי אלו שלו, דאבידה מדעת היא.
2. אם הם סגורים ומצאן דרך הינוח לא ברקתא דנהרא, [ואין סי' של רשום ולא מצאן אחר שנפתחו האוצרות] לפי רבא - חייב להכריז, דס"ל מקום הוי סימן.
- ולפי רבה - הרי אלו שלו, דס"ל מקום לא הוי סימן. [הרמב"ם פט"ו מאבידה הל' ט' פוסק: הרי אלו שלו, והראב"ד השיגו: שזהו רק ברקתא דנהרא, אבל לא ברקתא דנהרא מקום הוי סימן, ויעיין אמ"ה עמ' פג.]
3. אם הם ברשום דרך הינוח וברקתא דנהרא, ונמצאו קודם שנפתחו האוצרות - חייב להכריז. תוס' (ד"ה ברשום) מבארים: שזהו מפני שכל בעה"ב עושה רשימתו משונה מחבירו, ולכן "צורת הרשום" הוי סימן. [תוס' מוסיפים: שפירושו רש"י לא נראה, המהר"ם מפרש: שרש"י סובר שעצם העובדה שזה רשום הוי סימן, אף שלא משונה מחבירו, והרש"ש מפרש: שרש"י גם סובר כתוס' שצריך "רשום" משונה מחבירו, ויעיין אמ"ה עמ' פה ובהערה 34.]
4. אם הם ברשום דרך הינוח וברקתא דנהרא, אך נמצאו אחר שנפתחו האוצרות - הרי אלו שלו, דכיון שיש עוד שעושים "רשום", לכן הרשום לא הוי סימן. תוס' (ד"ה אביי) מפרשים: מפני שבעה"ב אחד מוכר להרבה חנונים וכולם רשומים באותו ענין. עוד מבואר בתוס' (ד"ה חביות): שכאן מדובר כשאין סימן בחבית, וגם החבית מלאה, אבל אם יש סימן בחבית או כשאין החבית מלאה, חייב להכריז, שהרי יש סימן בכלי או שהמידה הוי סימן.

ב. יאוש שלא מדעת האם הוי יאוש? דף כא. – כב:

תשובה :

1. בדבר שיש בו סימן - לכו"ע לא הוי יאוש, שהרי יש בו סימן, וזהו אפ"ל באופן ששמענו אותו מתייאש, משום שבאיסורא אתא לידיה, [ורק במקום שרבים מצויין שם הוי שלו - תוד"ה ת"ש. לפי התוס' בב"ק דף סו. ד"ה הכא - אינו קונה מפני שנתחייב בהשבה, ולפי הרמב"ן - זהו מפני שיאוש ברשות לא מהני.]
2. בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר, [באופן שאינו יכול להציל] - רחמנא שרייה, אפ"ל מצאן לפני יאוש, ואף בדבר שיש בו סימן, דכתיב "אשר תאבד ממנו ומצאתה". [בטעם הריתור, לפי הרמב"ן לקמן דף כו. הרשב"א, הרא"ש בפסקיו סי' ו', וכן נראה מהתוס' לקמן דף כב: ד"ה ואיסורא, כו. ד"ה מה שמלה - זהו מכח גזיה"כ ולא מטעם יאוש, ולפי רש"י ב"ק דף סו. ד"ה מוצא - זהו מטעם יאוש - אמ"ה עמ' יז.]
3. בדבר שאין בו סימן, ואינו בזוטו של ים, וכן בתמרים שיש בהם שקצים ורמשים והם של יתומים

לפי רבא - הוי יאוש, שהרי אחרי שיודע שנפל ממנו הוא מתייאש, הוי כאילו התיאש עכשיו, ולכן גם ביתומים התמרים מותרים, [הריטב"א בשיטמ"ק כתב: שהוי יאוש אף אם לבסוף לא נתייאש, דכיון דלית בה סימן, כאבודת ממנו ומכל אדם, והאחרונים דקדקו מהראב"ד ומחידושי הריטב"א, דלא הוי יאוש - אמ"ה עמ' יד, הערה 2.]

ולפי אביי - לא הוי יאוש, שהרי בפועל לא ידע שנפל ממנו, וה"ה ביתומים שאין יאושם יאוש. [לפי הרמב"ם - לדעת אביי אם נטל אינו צריך להחזיר, הש"ך סי' רס כתב: שזהו מפני שאינו יודע למי להחזיר, ולפי הסוג והראב"ד - יהא מונח עד שיבוא אליהו. וע"ע בשיטמ"ק.]

הגמ' (דף כא. – כב:) אומרת: שאביי מודה, במעות ודברים כבדים שאדם רגיל למשמש בהם כל שעה, והתייאשו בהם הבעלים קודם שמצאן זה, וכן בתאנה הנוטה לדרך ומצא תאנים תחתיה, הואיל ורגילות שהם נושרות, ולכן מעיקרא מתייאשים, מפני שסבור שהמוצא יקחנה, ולפי רבא - זהו מפני שתאנים עם נפילתם נמאסים, ויעיין רש"י ד"ה עס, ובאמ"ה עמ' לג לד, וכן בתמרי דזיקי, דאיכא וויש גורסים "באתרא דאיכא" שקצים ורמשים שאוכלים אותן, ולכן מעיקרא הבעלים מתייאשים מהם, ותוס' ד"ה מאחז, כתבים: שמתיאשים אפי' את אותן שמתחת לעץ, ושצ"ל שהם רגילים לישור כמו תאנים, אבל דברים שלא רגילים לישור, לאביי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לא הוי יאוש, וכן מודה בשליח שתרם מיפות, והבעה"ב גילה דעתו שניחא ליה מהתרומה, שהתרומה תרומה. [ועיין שך סי' שנח ס"ק א'].

4. בזיתים [עכ"פ שמתחת לעץ] - אפי' לרבא אסור ליקחון, דכיון שנפילתם לא גורמת שימאסו, והבעלים לא מתייאשים מהם.

לפי גירסת רש"י - הואיל "וחזותו" מוכיח עליו.

ולפי גירסת תוס' - הואיל וזיתו מוכיח עליו.

5. זית שלא מתחת לעץ

לפי אב"י - ודאי לא הוי יאוש.

ולפי רבא - לכאורה תלוי בשתי הגירסות של התוס' [יעיין אמ"ה עמ' נו].

ג. האם פירות הפקר או של הקדש קנפלו חייבים במעשר? **דף כא:**

תשובה:

הפקר - פטור ממעשר, ומבואר בתוס' (ד"ה ופטורות): דזהו רק כשהפקיר קודם גמר מלאכה, אבל הפקיר לאחר גמר מלאכה שכבר נתחייב במעשר, אין ההפקר פוטרו, ושפירות הקדש שהקדישן קודם גמר מלאכה ונפדו קודם גמר מלאכה, חייב במעשר.

ג/1. מה דין של גנב וגזלן שנטלו מזה ונתנו לזה, ומדוע? **דף כא: כב.**

תשובה:

1. גזלן וליסטים מזוין - מה שנטל נטל ומה שנתן נתן, כיון שהנגזל רואה את הליסטים ומתייאש.

תוס' (ד"ה מה) כותבים: שזהו רק כרבי הסובר: סתם גזלן וגנב הוי יאוש בעלים, ואבל למ"ד שלא מתייאש אף לפי רבא אין נתינתו נתינה.

2. גנב במסתרים שאינו ליסטים מזוין

לפי רבא - כיון שבסוף יתיאש, נתינתו נתינה כדין גזלן בדין הקודם, וכדעת רבי שסתם גנב וגזלן הוי יאוש בעלים. בגמ' בהגזל נחלקו על רבי, לת"ק גנב מתייאש גזלן לא, ולר"ש להיפך.

ד. שטף נהר קוריו עציו ואבניו ונתנו בתוך שדה חבירו, האם בעל השדה זוכה בהן ומדוע? **דף כב.**

תשובה:

1. אם לא היה בהם סימן ונתיאשו הבעלים - הרי אלו שלו.

2. אם בסתמא כשלא יודעים אם הבעלים נתיאשו ופי' שלא היו בזמן שטיפת הנהר - תוד"ה שטף] - הדין תלוי במחלוקת אב"י ורבא בדין יאוש שלא מדעת בדבר שאין בו סימן באם הוי יאוש.

3. אם יש בדברים סימן ויכול להציל - בעל השדה לא זכה בהם, גם אם הבעלים לא מרדפין אחריהן.

4. אם יכול להציל ע"י הדחק - אם הבעלים מרדפין בעל השדה לא זכה, שהרי יש גילוי דעת שלא מתייאש, אבל אם הבעלים יודעים ולא מרדפין - הרי אלו שלו, דמוכח שהם מתייאשים מהם.

5. כשהבעלים היו בשעת שטיפה ואינו מרדף אחריהם, לפי התוס' (ד"ה שטף...האם רש"י חולק) - אם אח"כ יכול להציל רק ע"י הדחק, הרי אלו שלו, דאמרינן שודאי שהבעלים מתייאשים, שהרי לא היו מרדפין. [וע"ע בתוס' ובאמ"ה עמ' מ'].

6. אם לא יכול להציל אפי' ע"י הדחק - רחמנא שרייה. [פירושו עיין לעיל תש"ב דין 2].

ה. התורם שלא מדעת האם תרומתו תרומה, ומדוע? **דף כב.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

1. **אם לא עשאו שליח - לא הוי תרומה.** [מדברי הגמ' "ה"נ מסתברא", מדייק הכס"מ פ"ד מתרומות הל' ג', שגם רבא מודה לזה, והקשה מסוגייתנו על הרמב"ם שפוסק: שאם היו יפות מהן תרומתו תרומה גם כשלא עשאו שליח - אמ"ה עמ' מד].
לפי רש"י (ד"ה וליקט) - זהו אף כשליקט לצורך בעה"ב, [ולפי הרמב"ם פ"ד מהלכות תרומות הל' ג' - זהו רק כשליקט לצורך עצמו - אמ"ה עמ' מא, עיי"ש].
2. **אם כשעשאו שליח ותרם מהפירות היפים ביותר - אין תרומתו תרומה, אף אם לאחר שתרים בא בעה"ב ואמר לו "כלך אצל יפות".**
3. **כשעשאו שליח ונמצאו יפות מהם ואמר לו "כלך אצל יפות מהם" - תרומתו תרומה, מפני שמוכח שהתרצה למה שהשליח תרם.**
4. **אם כששלחו אמר לו "כלך אצל יפות" - תרומתו תרומה.**

בתוס' (ד"ה ואם, על פי הגמ' בכתובות דף צט:) מבואר: **שאם השליח פחות י' או הוסיף י', ותרם אחד מארבעים או אחד משישים - תרומתו תרומה, מפני שיכול לומר "בהכי אמדתיך", הואיל והן שיעור תרומה, משא"כ לתורם מיפות שלא מדעת לא מהני לומר "בהכי אמדתיך".**

1. אריס שנותן לחבירו פירות, האם מותר לו לאוכלם, ומדוע? דף כב.

תשובה :

לפי אמימר ורבי אסי - מותר, ותוס' (ד"ה מר) מפרשים: שזהו משום שתלינן שזה שלו.

לשיטת תוס' (שם) - אין לומר שרבי אסי אכל, משום שהיה סומך שיתרצה מרי בר איסק, שהרי הלכה כאביי שלא הוי יאוש, [אבל הריטב"א כן פירש כך, דסובר שבדבר שברור שיתרצה, אביי מודה שמותר - אמ"ה עמ' נ"ז].

ולפי מר זוטרא - אסור, דחיישינן שהם פירות של בעה"ב ונתנם ללא ידיעת הבעלים, והוי גזל.

בתוס' (ד"ה מר) מבואר: שאם האריס מביא מביתו לכו"ע מותר, ובסוגיין מדובר שהביא מן הפרדס, ופליגי האם חוששין שבשעת חלוקה האריס לא יאמר לבעל הפרדס "תטול כנגד מה שנתתי להם". ונע"ע במש"כ במסכת ב"ק פרק י' תשו' נה דין ב'.

2. האם סימן העשוי לידרס הוי סימן, האם מקום, משקל, קשר, מדה, ומנין, וכן סימן הבא מאיליו הוי סימן, ומדוע? דף כב-כג.

תשובה :

1. סימן העשוי לידרס

לפי רבה - לא הוי סימן. [הטעם - עיין מש"כ לעיל תשו' א' נושא ג'].

ולפי רבא - הוי סימן.

2. מקום

לפי רבה - לא הוי סימן.

ולפי רבא - הוי סימן, [אך זהו דוקא שלא היה דרך נפילה, אבל כשהיה דרך נפילה, לכו"ע לא הוי סימן, שהרי אינו יודע היכן נפל ממנו]. הגמ' (בדף כג): אומרת: שיש שני מקרים שרביא מודה שלא הוי סימן, 1. ברקתא דנהרא שכולם שמים, משום דאמרין ליה "כי היכי דאיתרמי מקום זה לך כך איתרמי לחברך". 2. כשקדחי ביה חילפי.

3. **משקל, קשר, מדה, ומנין - אם הם מיוחדים הוי סימן, [בדין "קשר סימן" - עיין רש"י לעיל דף כ: ד"ה ש"מ, ובגמ' לעיל דף כג, ובמש"כ לעיל פרק א' תשובה פ, ולעיל תשובה א' נושא ח"ז, ואם באופן שכולם עושים כן - לא הוי סימן.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הגמ' דף כד. אומרת: ששנים נחשב למנין, ואילו הגמ' בדף כה, אומרת: ששנים לא מנין, ובישוב הסתירה – עיין תוס' דף כה. ד"ה והוא, ובאמ"ה עמ' ז, צא, ובהערה 9.

4. סימן הבא מאיליו

לפי ת"ק - לא הוי סימן. (וכן פוסק הרא"ש, מפני שהלכה כרביים).

ולפי רבי יהודה - הוי סימן. (וכן פוסק הרמב"ם פט"ו מאבידה הל' יא. הכס"מ מסביר, מפני שגרס במשנה ר"מ, דהלכה כמותו כנגד רבי יהודה).

רש"י מפרש: דאמרינן שלשם סימן נתנו, ולא נפל מאיליו, [אבל אם ידוע שנפל מאיליו – רבי יהודה מודה שלא הוי סימן].

ותוס' מפרשים: שאמרינן שידע שנפלו לו שם, ומדובר שרגילות הוא שיבוא מאיליו, ות"ק שחולק סובר כיון שלא ניכר מבחוץ אמרינן שמסתמא לא ידע שנפלו לו שם, אבל אם ניכר מבחוץ, או שהוא דבר שאין רגילות לבוא מאיליו ואין ניכר מבחוץ, מודה ת"ק שהוי סימן.

5. דג נשוד וצורת חיתוך מיוחד - לכו"ע הוי סימן.

6. חלק מיוחד ומסוים בבהמה - לא הוי סימן.

ז/1. האם מעבירין על האוכלין?

דף כג.

תשובה:

לפי רבה - אין מעבירין. רש"י ותוס' מפרשים: דהיינו שחייב להגביהן.

ולפי רבא - מעבירין.

ח. מה הדין במי שמצא אבידה במקום שרבים מצויין שם, ומדוע?

דף כד. כד:

תשובה:

אם מצא טמון או באשפה - עיין לקמן תשו' יא, **אם מצאם לא טמון ולא באשפה**, לפי רבי שמעון **בן אלעזר** - הרי אלו שלו, הגמ' מסתפקת אם דבריו אפי' ברוב ישראל, ואם רבנן פליגי ביה אפי' ברוב עכו"ם, וכפי מי ההלכה. האופנים והדינים הם כדלהלן:

1. **אם יש באבידה סימן ונמצא ברוב ישראל** - הלכה שחייב להכריז, [כמו שפסק רב יהודה באבידה שאבדה בנהר בירן]. הגמ' מסתפקת: אם זהו כרבנן והאם ר"ש בן אלעזר חולק.

2. **אם ברוב עכו"ם** - הלכה שהרי אלו שלו, [כמו שפסקו רב אסי במי שמצא חבית יין, ורבי יוחנן במצא פרגיות]. הגמ' אומרת: שזהו עכ"פ כר"ש בן אלעזר, ומסתפקת: אם רבנן חולקים וס"ל שחייב להכריז. [לפי רב נחמן אמר רבה בר אבוה לקמן דף כו. – יש אופן שאפי' ברוב ישראל ולכו"ע הרי אלו שלו, עיי"ש, וע"ע ברשב"א בסוגיין הכותב: ש"ריב"ם" זהו דוקא כסרטיא ופלטיא, אבל ברשות הרבים דעלמא, שהרבים מצויין שם קצת אפי' רבי שמעון מודה שחייב להכריז].

ח/1. מהיכן למדים שיש לילך לפני משורת הדין?

דף כד:

תשובה:

תוס' (לפנים) כותבים:

1. **באבידה של אחר י"ב חודש** - זהו מסברא ולא צריך פסוק לכך, כי מעיקר הדין כולם פטורים מלהחזיר האבידה עצמה.

לפי רש"י (ד"ה בתר) - כי מצאה אחר י"ב חודש.

ולפי התוס' (ד"ה לבתר) - כי אין חיוב למוצא לטפל בהם אחר י"ב חודש בחמורים שמצא, שאוכלים ועושים.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. החזרת אבידה בזקן ואינו לפי כבודו, ובמטבע שנמצא רע - למדים מ"אשר יעשון", שאף שמעיקר הדין פטור מלהחזיר ומומחה פטור מלשלם, יחזיר וישלם כמו שאחרים מחזירים והשאינם מומחים משלמים.

3. בפועלים ששברו חבית לבעלים - למדים מ"למען תלך בדרך טובים", שלא יקח מהם תשלום, למרות שעשו לו הפסד גדול.

ח2/2. בשר שמתעלם מן העין האם מותר?

תשובה:

לפי רב - אסור, ובעוף שנטל בשר והשליכו והאדם עומד ורואהו משנטלו עד שהשליכו מותר. תוס' (ד"ה אתא) מביאים: שיש מחלוקת אם בשר שנתעלם מן העין אסור, וכותבים:

1. אם בעומד ורואהו משנטלו עד שהשליכו - לכו"ע מותר, כי לא נקרא נתעלם.

2. אם ראה עוף מביא בשר ולא ידוע מהיכן - לכו"ע אסור, ומפרשים: שזהו לכו"ע מפני שיכול להיות שהעוף הביאו מעיר שרובה גויים.

3. אם ראה עוף מביא בשר מעיר שרובא טבחי ישראל - בזה נחלקו האמוראים אם בשר שנתעלם מן העין מותר או אסור.

4. אם בבשר יש בו סימן - התוס' (לעיל דף כג:) כותבים: שאפי' לפי רב מותר.

ט. מה הדין במי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו, והלך ומצאן שחוטין?

תשובה:

1. אם רוב טבחי כנענים הם - בכל מקרה הבשר אסור באכילה.

2. אם רוב טבחי ישראל ומצאן באשפה או מצאן בדרך

לפי רבי יהודה - אסור.

ולפי חנניא בנו של ריה"ג - מותר.

אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה כשמצאן באשפה, ודברי רבי חנניא בנו של ריה"ג כשמצאן בבית. בביאור דבריו כותבים התוס' (ד"ה שמצאן, על פי הגמ' בחולין): שאשפה שנחלקו בזה התנאים, היינו באשפה שבבית, וכן בסוגיין כשמצאן בדרך בלא אשפה, משום שהוי כאשפה שבבית, אבל כשמצאן באשפה שבשוק - לכו"ע הבשר אסור באכילה, וכשמצאן בבית לא באשפה לכו"ע מותר.

דין מצא מטבעות - עיין לעיל תשובה א' נושא ב'.

י. מה הדין במי שמצא אחר הגפה או אחר הגדר, גוזלות מקושרים, ומדוע?

תשובה:

1. אם אין סימן ויש ספק הינוח, לדוגמא: גוזלות מדדין - לא יטול, ואם נטל לא יחזיר. (רש"י לקמן דף לז: ד"ה ואם, מפרש: שיהא מונח עד שיבוא אליהו, אחרת מהרמב"ם שפסק שזכה בו - אמ"ה עמ' קלו, עיי"ש).

בתוס' (ד"ה אחר) מבואר: שלא יטול דוקא כשמצא במקום המשתמר או כשמשתמר אפי' קצת, ושם נטל לא יחזיר, שהרי אין אדם שיכול לתת סימנים, אבל אם לא משתמר כלל, הרי אלו שלו, דודאי אבודה היא ונתייאשו הבעלים.

2. אם יש סימן - יטול ויכריז, אפי' יש ספק הינוח. [מכאן הקשו על הרמב"ם שפסק שגם ביש סימן לא יטול בספק הינוח - אמ"ה עמ' קג]. ומבואר בתוס' (ד"ה אחר): שכל זה במקום שאין משתמר או משתמר קצת, [אפי' בודאי הינוח - אמ"ה עמ' קל, 13], אבל נמצא במקום המשתמר לא יטול, [ולפי הר"ן - בודאי הינוח לא יטול אף בדבר שיש בו סימן, שאין זו אבידה שמוזהר עליה, ולכן לא יטלנו גם ממקום משתמר ושאינו משתמר - אמ"ה עמ' קל], ובתוס' (ד"ה ואם) מבואר:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

שדברי הגמ' 'ואם נטל לא יחזיר' מדובר אף בדבר שיש בו סימן, דהיינו שלא יחזיר למקום שנטלה אלא יכריז, אחרת מרש"י המפרש, שמדובר בדבר שאין בו סימן, ולא יחזיר, כי אין אדם שיביא סימנים.

3. "לא יחזיר"

לפי תוס' בשם יש מפרש - זהו רק כשנטלה לביתו ויש לחוש שמא באו בעלים ולא מצאו מה שהניחו, אבל אם נטלו בלא שזז משם וראה שלא באו בעלים בתוך כך, חייב להחזיר למקום שנטלו. וזכאורה אפי' בדבר שאין בו סימן גם אם זה מקום המשתמר קצת.

ולפי התוס' - מסכימים לפירוש זה רק כשמונח במקום המשתמר, והריטב"א בשיטתו ק' חולק וסובר שגם באופן זה לא יחזיר - אמ"ה עמ' קמא, אבל בספק אבידה, דהיינו כשמונח במקום שמשתמר קצת, ויתכן והבעלים שכחוהו שם, לא יחזיר למקום שנטלו, גם בהגביה בלא שזז משם, הואיל וכשהגביהו מחוייב בשמירתה מספק, והוי "שומר אבידה", ואפי' אין בו סימן. ותהא בידו עד שיבוא אליהו. או עד שיביאו הבעלים עדים, והרשב"א והר"ן חולקים וסוברים שבמקום שמשתמר קצת לא הוי ספק אבידה, כי לא חוששין ששכחוהו, לפיכך אם לא זז משם יחזירו למקום - אמ"ה עמ' קמא קמב.

יא. מה הדין במי שמצא כלי באשפה, ומדוע?

דף כה:

תשובה:

1. באשפה מגולה או באשפה העשויה ליפנות ואפי' טמון - אבידה מדעת היא.

2. באשפה שאינה עשויה ליפנות כשנמלכו לפנותה, וכן בדבר כסכיני והמניק שיתכן ונפלו לאשפה בלא דעת - נוטל ומכריז.

תוס' (לעיל דף כד. ד"ה בטמון) כותבים: שזהו רק מפני שהוי יאוש שלא מדעת [ולפי"ז למ"ד הוי יאוש - הרי אלו שלו].

התוס' (ד"ה אחר) כותבים: שמדובר בסכיני והמניק שיש בהם סימן, כשנמצאו במקום המשתמר קצת, אבל כשאין בו סימן, הרי אלו שלו, דודאי אבידה היא ונתייאשו הבעלים.

2. אם באשפה מכוסה שאינה עשויה ליפנות, והוא במקום המשתמר, ובדברים ככובי וכסא שהם דברים גדולים שאין חשש להשליכם בלא כוונה - לא יגע בהם.

יב. מה הדין במי שמצא אבידה בתוך כותל, ומדוע?

דף כה: כו.

תשובה:

1. בכותל ישן ובדשתיך, [ורש"י: "שתיך" היינו שהאבידה העלתה חלודה, הש"ך סי' רס ס"ק ב' בשיטת שיטת הרמב"ם פט"ז מגזילה ואבידה הל' ז', כותב: שהיינו שנמצא עמוק מטה מטה כדרך כל המטמנות הישנות, והשו"ע שם סעי' א' מביא כרש"י וכהרמב"ם, הש"ך שם מפרש: שהשו"ע פסק לחומרא כשני השיטות, ועיין נתיבות שם ס"ק ג'] - הרי אלו שלו גם כשמצאו מחציו ולפנים. הברייתא מפרשת: שזהו "מפני שיכול לומר לו של אמורים הן", ומדברי רש"י משמע, שטעם הדין הוא, משום שתולים באמת שהוא של אמורים, ולפי הריטב"א בשיטתו ק' בשם ר"י - אף אם בא ישראל ונתן סימן, הרי היא שלו, דכיון ששתיך טפי, הבעלין מתייאשים, מפני שיודעים שהמוצא יתלה באמורים - אמ"ה עמ' קמה ובהערה 25].

רש"י (במשנה ד"ה מחציו) והתוס' (ד"ה בכותל) מפרשים: שזהו מפני שמוכח שזה לא של בעל הכותל, וזה שהניחו כבר התייאשו. תוס' (שם) מוסיפים: שזהו אפי' בדבר שיש בו סימן.

לפי התוס' (ד"ה בדשתיך) - הטעם שחצירו אינו קונה לו, זהו לפי שאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאו לעולם, [והרמב"ם שם הל' ח', מפרש: שזהו לפי בדבר שאינו ידוע לבעל החצר ולא לאחרים נחשב אבוד כזוטר של ים, ועיין בראב"ד ובאמ"ה עמ' קמח].

2. בכותל חדש והאבידה נמצאה מחציו ולפנים - הרי אלו של בעל הבית.

רש"י (שם) ותוס' (ד"ה בכותל) מפרשים: שזהו גם אם העלה חלודה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. **בכותל חדש והאבידה מחציו ולחוץ, בדברים שאין הוכחה שבני רה"ר נתנוהו, לדוגמא: צמר ופלטא של כסף שאין להם בית אחיזה - הרי אלו שלו.**

ברש"י (דף כח: ד"ה מחציו) ובתוס' (שם) מבואר: שמדובר אף בדבר שיש בו סימן, ודוקא בחפץ שהעלה חלודה, משום שיש כאן יאוש בעלים, וולפי הרמב"ן – זהו משום שהוי כאבידה מדעתו, דאם לא כן הוי ספק הינוח, שהדין שלא יטול, וכגון שחזר זה הוא מקום המשתמר – הג"א, ועיין ש"ך סי' ר"ס ס"ק א', ואם נטל יכריז. ומזה תוס' הנ"ל מוכיחים: שמדובר אף בדבר שיש בו סימן.

4. **בכותל חדש בסכין או בכיס שיש בהם בית אחיזה - אזלינן בתר הידית של הסכין והשנציה של הכיס, שאם זה כלפי פנים, הרי הוא של בעה"ב, ואם כלפי חוץ, הוי ראייה שאחד מבני רה"ר הניחו.**

גם באופן זה מדובר בדשתיק, ודאם לא מדובר בשתיק, לא יטול אפי' בדבר שיש בו סימן. ככל ספק הינוח במקום המשתמר – עיין לעיל דף כה: דף ד"ה אחר.

5. **בכותל חדש כשהאבידה ממלאת את כל הכותל - חולקין, אפי' שכשהחזר משופע לצד אחד. וגם כאן מדובר בדשתיק.**

6. **בכותל חדש באופן שהיה משכירו לאחרים - אפי' מצא בתוך הבית הרי אלו שלו. תוס' (ד"ה בתוך) מפרשים: שזהו דוקא באופן שנראה שהיא אבידה.**

לפי רב מנשיא - לרבנן החולקים על ר"ש בן אלעזר זהו רק באופן שעשאו פונדק לשלשה עובדי כוכבים, שא"א לומר שנלך אחר האחרון, ונהיינו מדין "מקום שרוב עכו"ם מצויין", ולכן אין להוכיח מהברייתא שהלכה כר"ש בן אלעזר במקום שרבים מצויין שם אפי' ברוב ישראל, אך לפי ר"ש בן אלעזר – הרי אלו שלו גם כשעשאו פונדק לשלשה ישראל, שהרי נקרא מקום שרבים מצויים שם, ועיין ריטב"א וריצב"א בשיטמ"ק שמבארים: שבפונדק יכולים להמצא אינשי דלא מעלי כמו בסרטיא ופליטיא, אבל במקום שלא עשאו פונדק, שיכולים לומר של האחרון נותנים לאחרון. וגם באופן שהמטבעות העלו חלודה – אמ"ה עמ' קסג.

לפי רש"י (ד"ה הכא נמי) - "נותנים לאחרון", היינו לשוכר האחרון, דסתם שוכר מחפש כל זוויתיו, ואם נשאר מסתמא זה של האחרון ולא מהראשונים, ולפי"ז פירש"י (בד"ה שלשה עובדי כוכבים): דלאו דוקא שלשה עכו"ם, דגם בעכו"ם אחד אמרינן הרי אלו שלו.

ולפי התוס' (ד"ה וניזל, ובד"ה לשלשה, ובמהרש"א ובמהר"ם שם) - אזלינן בתר הבעה"ב שמסתמא גר אתם בבית ועדיין הוא בביתו, ואפי' בדבר שאין בו סימן, שהרי אינו מתייאש מזה, ורק אם עשאו פונדק לשלשה עובדי כוכבים ועדיין הם בבית, הרי אלו שלו, דמסתבר שנפל מהרוב שהם עכו"ם.

עוד כתבו התוס' (ד"ה הכא נמי): שמדובר במעות שנמצאו במקום שנבדק ע"י כיבוד, ולכן אזלינן בתר אחרון, אבל בנמצא במקום שלא נבדק ע"י כיבוד, כגון בגומא עמוקה, לא אזלינן בתר אחרון, והרי אלו שלו.

ולפי רב נהמ"ן - לכו"ע זהו גם כשעשאו פונדק לג' יהודים, ורבנן לא פליגי בזה על ר"ש בן אלעזר, משום שזה שנפל ממנו מתייאש מפני שתולה שהאחרים המכירים אותו ודאי מצאו ולא רוצים להחזירו, מזה שלא הודיעו לו שמצאו.

יג. **מה הדין במי שראה סלע נופל משני בני אדם או משלשה, ומדוע?** דף כו:

תשובה:

א. **נפל משנים והן יהודים**

לפי ר' נהמ"ן - חייב להחזיר, וולא ראה ממי, עכ"פ כשיש באבידה סימן, דאי כשאין סימן, יהא מונח עד שיבוא אליהו – שו"ע רס"ב סעי' ד', דזה שנפל ממנו מתייאש כשממשש ולא מצא, מפני שתולה שחבירו לקחו, ואינו מאמין לו עד שישביענו.

לשיטת רש"י (ד"ה אימור): זהו רק לפי מאי דקיי"ל כאביי הסובר "יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש", וחייב

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

להחזיר, הואיל ובא לידו באיסורא לפני יאוש, אבל לפי רבא הסובר "הוי יאוש", אינו חייב להחזיר.

לשיטת התוס' (ד"ה שנפל): זהו אפי' לפי רבא, ומפני שאינו מתייאש לעולם, ומדובר ששניהם חיפשו את האבידה קודם לכן, וסבור שודאי חבירו לקחה, וחושב שיחזירנה לו, ואפי' בדבר שאין בו סימן אינו מתייאש וחייב להחזירה, והוי ליה לבעל האבידה כדבר שיש בו סימן - ריטב"א. וע"ע בשיטמ"ק בשם הרא"ש כותב: שמדובר בצרורין שיש בהם סימן.

ב. נפל משלשה יהודים שאינם שותפין

לפי רב נחמן - אינו חייב להחזיר, שודאי התייאש לפני שבא ליד המוצא, שהרי אינו יודע ממי לתבוע, דכל אחד יאמר "אני לא מצאתי".

לפי הלשון הראשון בגמ' אליבא דרבא - רק כשאין שו"פ לכל חד וחד, אינו חייב להחזיר, ולכן הוא מתייאש, ואינו צריך להחזיר, דאם הם שותפין זה מפני שאין כדי השבה לכל אחד, ואם אינם שותפין, הרי כל אחד ידחהו על חבירו - תוס', אבל אם יש בו שו"פ לכל חד וחד חייב להחזיר, דאימור שותפי ניהו, ולא מייאשו.

ולפי הלשון השני בגמ' אליבא דרבא - אע"פ שאין בזה אלא שוה שתי פרוטות חייב להחזיר, דאימור שותפי ניהו ואחד מחל לשני, וכל הב' פרוטות שייכים רק לשני שותפים. ויש ראשונים שכתבו: שלשון זה, דינו של רב נחמן יתקיים כשאין בהם שווי שתי פרוטות, שכן אפי' ימחול האחד לחבירו עדיין אין פרוטה לכל אחד, ויש שכתבו: שדינו של רב נחמן מדובר כשהמוצא יודע שאין שותפין, ואילו הרי"ף לומד: שרבא בלשון זה חולק על רב נחמן, ולרב נחמן אפי' שלשה פרוטות אינו חייב להחזיר - אמ"ה עמ' קעב. וע"ע באמ"ה עמ' קסד הערה 117.

רש"י מפרש: שהאובד אומר "שהשותף ששותק לצערני הוא שותק" ונמצא שבא ליד המוצא לפני יאוש, זהו רק לאביי דסבר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, אבל לרבא דס"ל הוי יאוש, הרי אלו שלו.

ולפי התוס' - באופן זה גם רבא הסובר "הוי יאוש" מודה שחייב להחזיר, שהרי לעולם אינו מתייאש מהם.

ג. נפל משלשה יהודים שותפין ויש פרוטה לכל אחד ואחד

מהגמ' משמע, שחייב להחזיר, (הכס"מ בפט"ז מהל' גזילה ואבידה ה"א. הבין בדעת הרי"ף, שזהו רק לרבא החולק לגמרי על רב נחמן, ופסק כרבא, אבל לר"נ לא חייב להחזיר, אחרת מהראשונים הנ"ל).

ד. כשראה שנופל בין החולות

רבא אומר: שהרי אלו שלו, הואיל וזה שנפל ממנו מתייאש, ואע"ג שראה דאייתי ארבלא וקא מירבל. ולפי השיטמ"ק בשם השיטה - זהו אף בדבר שיש בו סימן, כגון זוז צרור, הואיל והוי כזוטר של ים, שאבודה ממנו ומכל אדם, וע"ע ברמב"ם פ"ד מגזלה ואבידה הל' ט', באמ"ה עמ' קפו ובהערה 105.

יד. באלו אופנים המוצא אבידה עובר ב"לא תגזול", ו/או "השב תשיבם", ו/או "לא תוכל להתעלם"?
דף כו:

תשובה:

1. אם הגביה לפני יאוש ע"מ לגזלה [עיין רש"י וראשונים ובאמ"ה עמ' קעו] - עובר בכלן, משום "לא תגזול", משום "השב תשיבם", ומשום "לא תוכל להתעלם", ואם החזירה לאחר יאוש, לא הוי תקנה על מה שעבר, דמתנה בעלמא הוא.

בתוס' (ד"ה מתנה) מבואר: שכוונת הגמ' שלא תיקן את לאו של "לא תוכל להתעלם", אבל את לאו של "לא תגזול" ומצות "השב תשיבם" תיקן, ואם החזירה לפני יאוש הוי תקנה גם על לאו של "לא תוכל להתעלם". והרמב"ן חולק על תוס' וסובר: שאף שלא דגילה ניתק לעשה ומתקן את העשה, זהו רק בגזלן אבל המגביה אבידה ע"מ לגזלה והתייאשו הבעלים, המוצא קונה את האבידה ביאוש ואינו חייב להחזיר לא את האבידה ולא את דמיה, ולכן אם החזירה לא מתקן גם את ה"לא תגזול" וגם את "השב תשיבם" והוי מתנה ממש, ולא דמי למוצא אבידה לפני יאוש שלא קונה ביאוש, משום שמתכוון להחזירה והוי שומר אבידה, ויאוש ברשותו לא קונה למוצא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. נטלה לפני יאוש ע"מ להחזירה, ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה - עובר רק משום "השב תשיבם".
3. המתין עד שנתייאשו הבעלים ואח"כ נטלה - עובר רק משום "לא תוכל להתעלם".
4. ואם נטלה ע"מ להחזירה, ולפני היאוש נמלך לגוזלה - בתוס' (ד"ה אינו) מבואר: שעובר גם על "לא תגזול", אך מרש"י (ד"ה עובר) משמע, שאינו עובר.

טו. מה הדין במי שמצא אבידה בחנות או לפני שולחני, באופן שהאבידה נמצאה על גבי קרקע או על גבי שולחן?
דף כו:

תשובה:

1. אם נמצא במקום שהקונים עומדים שם - אם אין בו סימן הרי אלו שלו, ותוס' בעמ' א' ד"ה דשתיך. כותבים: הטעם שאין חצירו של החנוני קונה לו. משום שמעות הם דבר קטן ואין סופו להמצא. הרמב"ם מפרש: שמדובר שבחצר שאינה משתמרת, ואינו קונה אא"כ אומר "תיקני לי חצרי", והראב"ד חולק וסובר שלא מהני אפי' יאמר "תקני לי חצרי", משום שהחפץ הגיע לחצירו קודם יאוש. אבל אם יש בו סימן - נוטל ומכריז.
- בתוס' (ד"ה אפי') מבואר: שבמקום שרוב עכו"ם מצויין שם, הרי אלו שלו אף אם יש בו סימן.
2. אם נמצא במקום שהמוכר והשולחני עומדים - חייב להחזיר למוכר ולשולחני, גם בדבר שאין בו סימן.
3. כשנמצא מונח על השולחן של השולחני - רבי אלעזר אומר: הרי אלו שלו, והדין כהנ"ל דין 1, ואם על שולחנו של חנווני - הדין כהנ"ל דין 2, וכן מדוייק מהגמ' "מתניתין קשיתיה", עיין שיטמ"ק, ועיין ברמב"ם שבהגהות אשרי שכותב, שהרי אלו שלו. בהגהות הגר"א, ובאמ"ה עמ' ...

טז. מה הדין במי שלקח פירות מחבירו, ומצא בתוכם מעות או חפץ אחר, ומדוע?
דף כו: כז.

תשובה:

1. אם יש סימן - נוטל ומכריז.
2. אם אין סימן ובלוקח מן התגר - הרי אלו שלו, כיון שאינו יודע של מי הן.
- התוס' (בדף כו. ד"ה דשתיך) כותבים: שזהו רק במעות שהם דברים קטנים, ואין סופן לימצא, אבל בדבר שסופו לימצא הרי אלו של בעה"ב, הואיל וחצירו של אדם בדבר שיכול לימצא קונות לו שלא מדעתו.
3. אם אין סימן ובלוקח מבעה"ב - חייב להחזיר לו.
4. שאם הלוקח הוא תגר, ומצאן קודם ששהה כדי לערבו בפירות אחרים וגם קודם ששהה כדי למכור לאחרים - חייב להחזיר, ואפי' אם אין בהם סימן, וזהו בין לרש"י ובין לתוס'.
5. אם כבר ערבן וגם שהה כדי למכור לאחרים - בין לרש"י ובין לתוס' אם יש בהם סימן נוטל ומכריז, ואם אין בהם סימן הרי אלו שלו.
6. אם התגר קנה מבעה"ב אחד ושהה למכור לאחרים
לפי רש"י - חייב להחזיר.
ולפי התוס' (ד"ה מלוקח) - הרי אלו שלו.
7. אם ששהה כדי לערב, אבל לא שהה כדי למכור
לפי רש"י - הרי אלו שלו.
ולפי התוס' - חייב להחזיר.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

יז. מה דורשים חז"ל מהפסוק "וכן תעשה לחמורו, וכן תעשה לשמלתו, וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה", וכן מ"שה" ו"שור" המוזכרים בהשבת אבידה? דף כז.

תשובה:

1. מ"וכן תעשה לחמורו" - שמחזירים חמור בסימני האוכף או בעדי האוכף.
2. מ"וכן תעשה לשמלתו" - מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין חייב להכריז, אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז, אבל אם אין סימנים, אינו חייב להחזיר.
רש"י ותוס' מפרשים: שזהו מפני שמתיימש, ומכאן לומדים שיאוש מועיל מן התורה, והביאו שהירושלמי בשם רבי יוחנן לומד זאת מדכתיב "אשר תאבד ממנו ומצאתה", פרט לאבודה ממנו ומכל אדם.
3. מ"לכל אבידת אחיך" - שאבידת גוי מותרת.
4. מ"אשר תאבד"
לפי אביי אליבא דת"ק, ולפי רבא אליבא דכו"ע - למדים שאין חייבים להחזיר אבידה שאין בה שוה פרוטה.
ולפי אביי אליבא דרבא דהודה - למדים שאין חייבים להחזיר אבידה שאבודה ממנו ומכל אדם.
5. מ"ממנו" - אביי אליבא דת"ק, ורבא אליבא דכו"ע למדים: שאין חייבים להחזיר אבידה שאבודה ממנו ומכל אדם.
6. מ"ומצאתה"
לפי אביי אליבא דרבא דהודה - למדים שאין חייבים להחזיר אבידה שאין בה שוה פרוטה, ומה"ו של "ומצאתה" למדים שאבידת גוי מותרת גם אם הגביהו.
ולאביי אליבא דת"ק, ולרבא אליבא דכו"ע - למדים שאבידת גוי מותרת גם אם הגביה את האבידה.
בגמ' מבואר: שלפי אביי - ת"ק ורבי יהודה חולקים רק במשמעות דורשין, ולפי רבא, הם חולקים בדין פרוטה שהוזלה וחזרה והוקרה, שלפי רבי יהודה - אינו חייב להחזיר, הואיל וצריך שיהיה שו"פ משעת אבידה עד שעת מציאה, ולפי ת"ק - חייב, הואיל ובשעת מציאה האבידה היה שו"פ. ונע"ע ברמב"ם פרק יג מגילה ואבידה. במ"מ שם. ובאמ"ה עמ' רכג.
7. מ"שור" - לכאורה יוצא מהגמ', שלמדים שחייב להחזיר אפ' גיזת זנבו של השור, וכ"ש שה לגיזתו, אך התוס' (בדה"ה ושה) כתבו: שאחר שנכתב שור לגיזת זנבו, הוי שה בכלל "כל אבידת אחיך". עוד מבואר בתוס' (ד"ה לגיזת): שאם זה פחות משו"פ פטור מלהחזיר, והפסוק מרבה לנו שחייב לגיזתו בזמן גיזה ולהחזירה, אף שבשעת גיזה אין בה שו"פ. והנימוק"י הביין שלפי התוס' - חייב מפני שיחזור ויגדל ויגז, ויחד ישוה פרוטה, ולפי הר"ן - חייב להשיב השער, גם אם לעולם לא ישוה פרוטה, וזהו מפני שיש בעיקר האבידה שור"פ ומצטרפין יחד, אך יש שפירשו כן גם בכונת התוס' - אמ"ה עמ' רט הערה 123.]
הגמ' אימרת ש"שה" האמור באבידה, לכאורה מיותר הוא.

יח. האם סימנים מדאורייתא הן, לכל דבר שבתורה? דף כז. כז.

תשובה:

1. סימן מובהק וכגון נקב בצד אות פלונית, כמבואר בגמ' לעיל דף יח: - הוי סימן אף לענין להחזיר גט אשה שאבד מהשליח לפני שנתנו לה, וכן אם מצא ג' שטרות מג' מלוים ולווה אחד, שמחזיר ללווה, ואם מג' לווין ומלוה אחד, יחזיר למלוה. ויש הסוברים שגם סימנים מובהקים בכלל בעיית הגמ' אם סימנים דאורייתא. יעוין אמ"ה עמ' רלה, ובעמ' רעו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. סימן לא מובהק - הוי ספק בגמ' אם נקרא סימן, ונפק"מ לב' אופנים הבאים:

א. אם מהתורה חייב להחזיר גט אשה בסימנים, רש"י מפרש: שאבד מן השליח, [בכוונת רש"י עיין אמ"ה עמ' רעז].

ב. להחזיר אבידה למי שאינו רמאי בנתינת סימנים לא מובהקים בלא עדים.

ג. אם מתירים לאשה להנשא על פי עדות סימנים לא מובהקים שבגופו. [רש"י חולין דף עט. כותב: שלמסקנא סימנים דאורייתא, וע"ע בטור סי' יז, ברמב"ם, ובנוב"י אהע"ז קמא סי' לא, שמחלק בין להוציא מחזקה כמו בגט ואבידה לבעלמא, עיי"ש, ובאמ"ה עמ' ער, רעא].

3. הגדרת סימן לא מובהק

סימנים שיש אותם להרבה אנשים, דהיינו ארוך או גוך - לכו"ע לא נקרא סימנים. [יש הסוברים שאינו סימן כלל ואין סומכין עליו אפי' בממון, ויש חולקים וסוברים שהוא סימן בינוני ומחזירים אבידה על פי זה - אמ"ה עמ' רמה, עיי"ש].

נתינת סימנים שהיו בכליו [שלא בחיורי וסומקין].

לפי התירוץ הראשון בגמ' - לכו"ע לא הוי סימן, דחיישינן לשאלה.

ולפי התירוץ השני בגמ' - אם נאמר סימנים דאורייתא, הוי סימן.

סימן של "שומא", לת"ק - אין מעידין, ולא לעזר בן מהבאי - מעידין. [רש"י ד"ה אין מעידין, מפרש: כשאמר סימן היה בו שומא באבר פלוני, בכוונתו עיין אמ"ה עמ' כז]. **בסברת מחלוקתם הגמ' אומרת ארבעה אופנים:**

א. דפליגי אם סימנים דאורייתא או דרבנן.

ב. דפליגי בשומא אם מצויה בבן גילו.

ג. דפליגי בסימנים אם עשויים להשתנות לאחר מיתה.

ד. דפליגי אם שומא סימן מובהק הוא, ומחזירין. [אם הוי סימן מדאורייתא, עיין לעיל דין 1].

4. רמאי שהביא סימנים - לא יתן לו, שנאמר "עד דרוש אחיך אותו", עד שתדרוש את אחיך אם הוא רמאי, [דין רמאי שהביא סימנים מובהקין - עיין אמ"ה עמ' שכז]. אבל אם הביא עדים פשוט שמחזירים לו, [וכן נפסק בשו"ע, ועיין בפנ"י דף כז].

ט. מה הדין בשנים הטוענים שאבד להם אבידה, 1. כשכל אחד מביא סימנים. 2. כשאחד מביא סימנים ועד אחד מסייעו, והשני רק סימנים. 3. כשאחד מביא סימנים והשני עדים. 4. כשאחד מביא עדי אריגה והשני עדי נפילה: דף כה.

תשובה:

1. סימנים וסימנים - "יניח", גם אם אחד מהצדדים מביא עד אחד האומר שזה שלו. רש"י (ד"ה סימנים) מפרש: יניח עד שיבוא אליהו, [וע"ע ברמב"ם פי"ג מגזילה הל' ו' ובאמ"ה עמ' שטז. נחלקו הראשונים בשיטמ"ק; כשאחד הביא סימנים מובהקים והשני שאינם מובהקים, עיי"ש, ובאמ"ה עמ' שטז].

2. כשאחד יש סימן טוב יותר משל חבירו, לדוגמא: שאחד מביא סימנים של אורכו ורוחבו, והשני מדת גמיו - ינתן לאומר מדת אורכו ורוחבו, שהוא סימן יותר טוב מהאומר רק מדת גמיו.

3. כשאחד מביא עדים והשני מביא סימנים - ינתנו לו, הואיל והם עדיפי מסימנים.

4. כשאחד מביא עדי אריגה והשני מביא עדי נפילה - ינתנו לעדי נפילה, ומשמע שמחזירים בעדי נפילה בלבד, באם אין עדי אריגה נגדו.

כ. מי צריך להכריז, האם המוצא "מצאתי אבידה" או האובד "אבדתי אבידה", ועד מתי חייב להכריז? דף כה. כה: כה:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

1. **המכריז** - לפי פשטות הסוגיא המוצא אבידה הוא הצריך להכריז, כמבואר "זה עומד ומכריז, וזה נותן סימנים ונוטלה". [נחלקו הנימוק"י והרא"ש אם צריך להשבע כנגד העד. וכן סוברים התוס' לעיל דף כב: ד"ה אי, והביאו את רש"י הסובר שהאובד מכריז].

2. משך זמן ההכרזה

לפי ר"מ - עד שידעו שכיני המקום שבו נמצאת האבידה... משחרב ביהמ"ק... משרבו האנסים

לפי רבי יהודה - בזמן שביהמ"ק קיים ממתין שלש רגלים, ואחר הרגל האחרון ז' ימים, שהוא שיעור שאחרון עולי הרגל ילך לביתו שלושה, וישהה שם יום אחד לעיין בכיליו, ויחזור לירושלים שלושה,.... מכאן עד סוף הפיסקא האם ר"מ חולק... משחרב בית המקדש - התקינו שיהו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ומשרבו האנסים (פי' שהיו אומרים שהאבידה למלך) - התקינו שיהיו מודיעין לשכיניו ולמודעיו ודיו.

רב יוסף סובר: ששיעור שאחרון עולי הרגל ילך לביתו ז' ימים, הוא רק במקדש ראשון, שהיו ישראל רבים כחול הים, אבל במקדש שני מספיק ג' ימים.

ואב"י סובר: להיפך, ששיעור זה הוא רק במקדש שני, שלא היו שיירות מצויות, אבל במקדש ראשון שהיו שיירות מצויות מספיק שיעור של ג' ימים, ור"ב סובר: ששיעור זה הוא בין במקדש ראשון ובין בשני, אלא שלא הטריחו את המוצא שיששה יותר מז' ימים.

כא. המוצא פרה, חמור, עגלים, וסיחין, אוזיון, ותרנגולין, האם צריך לטפל בהם לעולם, ומדוע?
דף כח:

תשובה :

1. **דבר שעושה ואוכל לדוגמא:** פרה חמור, ותרנגולת נקבה המטילה ביצים - מטפל בהם עד י"ב חודש, מכאן ואילך אינו זקוק לטרוח, ויכול לשום דמיהן ולהניחן. [הרא"ש סי' ט"ז כותב: שמרש"י ד"ה שם דמיהן. משמע: שצריך למוכרן ב"ד, וחולק עליו וסובר שיכול למוכרן לעצמו ב"ד, עיי"ש ובב"י סי' רסז].

2. **דבר שאין עושה ואוכל** - ימכר, שנאמר "והשבותו לו" ראה היאך תשיבנו לו, ולכן חייב למוכרן אחר שנגמר הזמן שקצבו לו לטפל בהם. בברייתא מובא:

זמן הטיפול בעגלים וסייחין באופן שאין טיפולן מרובה, דהיינו בארץ מרעה ובזמן הדשאים - הוא שלשה חדשים, ואח"כ חייב למוכרן, ... רש"י מפרש: כדי שלא יאכילן חצי דמיהם ויפסיד את בעליהן.

בזמן שטיפולן מרובה, דהיינו כשאין מרעה - הוא רק חודש אחד

בתרנגולין זכרים שאין מטילין ביצים שטיפולן מרובה משכרן - ג' ימים, ויש ששיעורן הוא שלושים יום, וזה תלוי אם הם גדולים או קטנים, לפי רש"י - גדולים אוכלים הרבה ולכן ג' ימים, והרמב"ם פי' להיפך, וכן נ"י בשם ר"ת - הגהות הגר"א].

כב. אלו חיובי שמירה מוטלים על מוצא אבידה: כשמצא כלים או צעלי חיים או מעות, מה הדין כשיש אצלו דמי אבידה, לעניני היתר השתמשות בהן, חיובי שמירה, ובתשלומי גניבה ואבידה, ואונסין, ומדוע?
דף כח:–כט:

תשובה :

1. חיובי שמירה במוצא כלים

לפי רבה - כשומר חינום.

לפי רב יוסף - כשומר שכר, משום שכר שמירת מצוה, ויש לו הנאה בזה שאינו צריך לתת פת לעני, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, [טעם זה הוא כלישנא קמא במס' ב"ק דף נו: אך ללישנא בתרא שם - זהו מפני שהתורה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שיעבודתו בעל כרחו להכניס האבידה לביתו, ונ"ע במש"כ במסכת ב"ק פרק "הכונס" תשובה יג, ... דין ... א'.

2. **חיובי שמירה במוצא בהמות שאינם כפותים** - בתוס' (ד"ה והוי, על פי הגמ' בב"ק) מבואר: שרבה מודה לרב יוסף, שיש לו חיוב שמירה כדין של ש"ש, מפני שצריכים נטירותא טפי, [ועיין במש"כ שם ... דין ... ב'].

3. **לענין היתר השתמשות בדמי אבידה** [פ' שמצא אבידה ומכרן על פי בית דין, כמבואר בתשובה הקודמת]

לפי ר"ט - מותר להשתמש בהם.

ולפי ר"ע - אסור להשתמש בהם.

4. **חיובי שמירה כשהשתמש בדמי אבידה** (כנ"ל) - לכו"ע חייב באחריותו.

בתוס' (ד"ה עד, ובד"ה והוי), מבואר: שלפי ר"ע - זהו מפני ששלח יד, שהרי אסור לו להשתמש בהן, ולא מועיל החזרה למקומם, ובעינין דעת בעלים, ולפי ר"ט - זהו מפני שהוי כ"לווה", (ולשון הגמ' "הוי כשואל" לאו דוקא הוא, עיי"ש בתוס'), שהרי סובר שמותר לו להשתמש בהן, ויכול לתת לבעלים מעות אחרים, גם אם עדיין לא נשתמש בהם.

5. **חיובי שמירה כשעדיין לא השתמש בדמי האבידה** (הנ"ל)

לפי ר"ע (הסובר שאסור לו להשתמש בהם) - דינו כדין שומר אבידה הנ"ל דין 1, שנחלקו בזה רבה ורב יוסף, אם הוי שומר חינם או שומר שכר.

לפי רב יוסף אליבא דר"ט (הסובר שמותר לו להשתמש בהם) - חייב באונסין כשואל, דכיון שהתירו לו חכמים להשתמש בהם, הוי כאילו נשתמש בהם.

ולפי פשטות הגמ' בדעת רבה אליבא דר"ט - נעשה כשומר שכר שחייב בגניבה, ופטור מאונסין, ולא הוי כשואל. [אך ע"ע אמ"ה עמ' שלו ובהערה 25].

6. **חיובי שמירה במצא מעות**, (כגון שמצא בכיס או שלש מטבעות העשויין כמגדלין - רש"י)

לפי ר"ע (הסובר שאסור לו להשתמש בדמי אבידה) - דינו כדין שומר אבידה הנ"ל דין 1, שנחלקו בזה רבה ורב יוסף אם הוי שומר חינם או שומר שכר.

לפי ר' הלבו בשם רב הונא - במצא מעות ר"ט מודה לר"ע שאין לו היתר להשתמש, מפני שרק בדמי אבידה שטרח בהם נתנו לו היתר השתמשות, [יש שדקדק מדש"י ד"ה בדמי, שלא התירו להשתמש בדמי אבידה, אלא באבידה שהיה עליו לטפל בה כפי הזמן שקבעו חכמים, אבל לא באבידה שמוכרה - אמ"ה עמ' שמזו, אבל במצא מעות, כיון שלא טרח בהם, דינו כשומר אבידה הנ"ל דין 1. [לא איתפריש בגמ' אם רב יוסף חזר בו וסובר כרב הונא או שלא חזר בו וס"ל שגם בזה ר"ט חולק על ר"ע, ויעיין אמ"ה עמ' שמזו הערה 15].

כג. האם למודל הנאה מותר להחזיר לזכיה, ומדוע?

דף כט.

תשובה:

בתוס' (ד"ה והוי, על פי הגמ' בנדרים דף לג:) מבואר: שהדין תלוי במחלוקת אמוראים, שיש מ"ד שאוסר, משום "פרוטה דרב יוסף", שפטור מלתת לעני, דעוסק במצוה פטור מן המצוה, ויש מ"ד שמתיר, משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיח.

לפי התוס' בשם רבנו הננאל והבה"ג - כל המחלוקת בנדרים היא רק אליבא דרב יוסף, אבל לרבה פשיטא דשרי, שהרי ס"ל, שפרוטה דרב יוסף לא נחשב להנאה, [ולכן פסק ר"ח כמו רב יוסף כסתמא דגמ' בנדרים, וכן נפסק בשו"ע בס"י רסג, סט"ז].

לפי התוס' בשם ר"י - גם רבה מודה שיש הנאה, רק ס"ל שבגלל הנאה כזו אינו נעשה שו"ש, ולפי"ז המחלוקת בנדרים היא גם אליבא דרבה, [ופסק ר"י שהלכה כרבה, והרמ"א שם הביא שיטה זו דהוי כשו"ז, וכתבו הסמ"ע שם בסק"ז, והש"ך בסק"ד, שהוי ספיקא דדינא].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כד. מה הדין למי שקלוה מעות כנגד משכון, ואכל המשכון, ומדוע? דף כט.

תשובה:

בתוס' (ד"ה והוי, על פי הגמ' לקמן דף פא: פב.) מבואר: שלפי ר"א - ישבע שאבד המשכון ויטול מעותיו, ולפי ר"ע - אבד המשכון אבדו מעותיו, והגמ' (שם באוקימתא האחרונה) מדמה זאת לשומר אבידה, שלפי רב יוסף צ"ל שאבדו מעותיו, שהרי שו"ש הוא, משום שכר מצוה, וכל מחלוקתם הוא במלוה צריך למשכון, שלכן לפי ר"א הוי כשו"ח, שהרי להנאתו קמיכוון, והביאו את שיטת רש"י שם ה"פ: שר"ע הסובר "אבדו מעותיו" ודאי לא ס"ל כרבה, הסובר "שומר אבידה כשו"ח", והתוס' חולקים עליו וסוברים, שגם ר"ע יכול לסבור כרבה, ומ"מ פוטר, דס"ל כשמואל דהוי כהתנו מפורש שאם יאבד המשכון יפסיד הממון, ואפי' אם המשכון אינו שווה כהחוב, ור"א לית ליה דשמואל ואפי' שווה המשכון כנגד המעות, ונע"ע במש"כ לקמן פרק ו' תשובה כג).

כה. היתר שימוש במעות או בפיקדון ועדיין לא נשתמש בהם, האם מחייבו כשו"ח או כשו"ש או כשואל? דף כט.

תשובה:

1. **במעות אבידה** - עיין לעיל תשובה כב, דין 6.

2. **בפיקדון** - התוס' (ד"ה לפיכך) כותבים: שהדין תלוי במחלוקת אמוראים לקמן דף מג. ...מה המחלוקת

כו. המוצא ספרים, בגדים, כלים, ותפילין, האם מחויב לטפל בהם לצורכן, וכיצד, והאם מותר לו להשתמש בהם כשזה גם לצורכו או רק לצורכן, ומדוע? דף כט: ל.

תשובה:

1. **כשמצא ספרים** - קורא בהן אחד לשלושים יום, [אבל אסור לו למוכרן. כיון שלא מצוי לקנות כמותם - עיין מש"כ לקמן נושא ה'].

לפי רש"י (ד"ה כאן, אימא) - זהו רק לתנא דמשנתינו, דס"ל כראב"י המובא בברייתא, לענין המפקיד ס"ת אצל חבירו, (ודין ספרים כדן ס"ת), אך ת"ק וסומכוס (בברייתא) פליגי עליה - דעותיהם הובאו לקמן בתשובה הבאה עיי"ש. ומבואר ברש"י: שאין לחלק בין אבידה לפיקדון. אך הרמב"ם וכן השר"ע סי' רצב ס"ב. סוברים שבאבידה קורא בהן אחת לל' יום, ובפיקדון אחת ל"ב חודש - אמ"ה עמ' שנב. ובהערה 140.

אם אינו יודע לקרות בהם - גוללן, אבל לא ילמוד בהם בתחילה, פי' בתחילת לימודו, מפני שצריך להשהותו לפניו, ולא יקרא אחר עמו, לפי שזה מושך אצלו וזה מושך אצלו ונקרע.

בברייתא מבואר: שאסור לקרוא בה פרשה ולשנותה או לתרגמה, ולא יפתח בה יותר מג' דפין, ולא יקראו בו ג' בני אדם, ופירש אביי: שיש הבדל בין ענין אחד לשני ענינים.

לפי רש"י - בפרשה אחת אין לקרות בה שני אנשים, אבל שתי פרשיות מותר, וכן פירש הראב"ד. אבל הרמב"ם פי' הריפך - הגהות הגר"א.

בתוס' (ד"ה לצורכן) מבואר: שההיתר לקרוא בספרים הוא אף אם זה לצרכם וגם לצרכו, כיון שאין חשש שישתמש בהם עד שיתקלקלו, שהרי יכול ללמוד בהם רק אחת לשלושים יום בלא שאחר קורא עמו, ולכן אין חשש שהספרים יתקלקלו מחמת השימוש.

2. **כשמצא כסות** - מנערה אחד לשלושים יום, ואסור ששנים ינערוה כדי שלא תקרע, ויש חילוק בין עמרא לכיתנא.

רש"י מפרש: שעמרא נמתחת יותר ולכן אסור לשנים לנערה, [הרי"ף והרמב"ם פי' להיפך - הגהות הגר"א].

ושוטחה לצרכה להתאוורר, כדי שלא יתעפשו, אבל אסור לשוטחה לכבודו, תוס' (דף ל. ד"ה לצורכן) מפרשים: שזהו משום שחיישינן שישתמש בה הרבה עד שיתקלקל.

הגמ' מ"סתפקת: אם מותר לשוטחה כשזה לצורכן ולצרכה, ואם נזדמנו אורחים אפי' רק לצרכה אסור,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מפני שגורם לה להיפסד, ע"י עין רעה של האורחים, וכן שיש חשש שיגנבוה.

ג. מצא כלי כסף וכלי נחושת

משתמש בהן לצרכן, אבל לא לשחקן, דהיינו שאסור לו להשתמש בהם זמן ארוך, וההיתר להשתמש בכלי נחושת הוא בחמין, וכ"ש בצונן – רש"י, אבל אסור להשתמש בהן באש, וכלי כסף מותר רק בצונן, אבל לא בחמין, מפני שמשחירן.

בתוס' (ד"ה לצורכו) מבואר: שההיתר להשתמש בהם הוא גם כשזה לצרכו בלבד, כיון שע"י התשמיש לא יכול לבוא לידי קלקול, וע"ע באמ"ה עמ' שנב. ובהערה 12.

ד. מצא כלי זהב וכלי זכוכית

לא יגע בהם עד שיבוא אליהו, שהרי אינם מתעפשים ואינם צריכים אוורור, וכלי זכוכית מפני שיכולים להשבר.

ה. המוצא תפילין בשוק

מותר לו לשום דמיהן כדי לקנותם לעצמו ולהניחם מיד, (הרא"ש סימן טז, מביא מחלוקת ראשונים אם מניח את הדמים או את התפילין. וע"ע באמ"ה עמ' שמש. ובהערה 15), מפני שמצוי לקנות כמותן, והאובד יכול לקנות בדמים תפילין כמותם, [אבל ספרים דלא שכיחי לקנות כמותן – חייב לטפל בהם ולא לשום דמיהן – כנ"ל דין א'].

ו. מצא כלי עץ - משתמש בהן [אפי' בחמין] כדי שלא ירקבו.

ז. מצא מגריפות וקרדומות - משתמש בהם ברך אבל לא בקשה, מפני שפוגמן.

כז. השואל ספר תורה מחבירו או מי שהפקידו אצלו ס"ת, האם חייב לטפל בהם, אלו שמושים נאסרו עליו, ומדוע?

דף כט: ל.

תשובה:

1. **השואל ספר תורה מחבירו** - הרי זה לא ישאלנו לאחר, פותחו וקורא בו, ובלבד שלא יקרא בו בתחילה, ולא יקרא אחר עמו.

2. **המפקיד ס"ת אצל חבירו** - אסור לו לקרות בס"ת עבור עצמו, אך מותר לו לקרות בו בזמן שגוללו לצורך הס"ת.

לפי ראב"י - המפקיד קורא בהם או גוללן אחד לשלושים יום, בין בספר חדש ובין בישן. [אבל השואל יכול לקרוא מתי שרוצה].

לפי ת"ק דברייתא - אחד לי"ב חודש.

ולפי סומכוס - בחדש שלושים יום, ובישן י"ב חודש.

כדרך שאמרו חכמים את אופן השימוש באבידה, [כנ"ל בתשובה הקודמת], כך אמרו בפיקדון, ופירש רב אדא בר חמא בשם רב ששת: דהיינו בפיקדון שהלכו בעליהן למדינת הים.

לפי פשטות דברי רש"י - בפיקדון כשלא הלכו בעליהן למדינת הים אסור לו להשתמש ולטפל בהם, דיבוא בעליו וישתמש בו.

ולפי התוס' (דף ל. ד"ה לצורכו) - כל שאין חשש שישתמש בהם יותר מצרכן מחויב לטפל בהם שלא יתקלקלו, כיון שיש לו דין "שומר", ואף אם הבעלים לא אומרים לו להשתמש.

כח. הכניס עגלה ערופה או פרה אדומה לרבקה ודשה מעצמה או שעלה עליה זכר, האם נפסלת בכך, ומדוע?

דף ל.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

1. **אם הכניסה לרבקה רק כדי שתינק** - כשירה, ואינה נפסלת גם אם דשה מעצמה, כיון שלא ניחא ליה שתפסל. ... תוס' (ד"ה אף) מוסיפים: שגם בלאו היא, נדושה התבואה.
2. **אם כדי שתינק ותידוש** - פסולה, כיון שניחא ליה במלאכתה.
לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה אף) - רק ניחא ליה של בעל הפרה פוסל.
ולפי פירוש השני - לא צריך ניחותא דבעלין, ומספיק ניחותא של העושה המלאכה.
בתוס' (ד"ה אף) מבואר: שבגמ' בסוטה איכא מ"ד, שפסול עבודות בפרה למדים בגז"ש מעגלה ערופה, ואיכא מ"ד, שלומד זאת מפרה עצמה, ופסול דוקא כש"ניחא ליה" אמור בעגלה ערופה, וכתבו: שה"ה בפרה אדומה, מזה שמצינו שהם שווין בפסול עול ועבודות.
3. **כשעלה עליה זכר** (נכ"פ כשידע בשעת עליית הזכר) - פסולה, ומבואר בתוס' (שם): דזהו מפני שאם היתה כשרה היה ניחא ליה, ויהיה לו רווח בגוף הפרה, ופסולה אף שעכשיו לא ניחא ליה.
לפי הפירוש הראשון בתוס' - ר"א סובר כרבי יהודה שרק בהעלה פסולה ולא כשעלה מעצמו למרות שיודע.
ולפי ר' יצחק מסימפון - ר"א מכשיר רק ולד של המעוברת, אבל הפרה עצמה נפסלת בעלית זכר, ופליג על רבי יהודה.
4. **כבאופן הקודם אך כשלא ידע בשעת עליית הזכר מעצמו**
תוס' מסתפקים: אם נפסלת בכך, דיתכן ודומה להכשר זרעים שאם ידע רק אחר שנגבו, אינו מוכשר לקבל טומאה. ולפי רבי יהודה רק בהעלה פסולה.
ולפי ר' יצחק מסימפון - פשוט שנפסלת. ולפי רבי יהודה רק בהעלה פסולה. ולפי הרע"ב - בעלה עליה זכר נפסלת אפי' בלא ידיעת הבעלין. ולרמב"ן - פשוט שצריך שיהיה ניחא ליה בשעת עבודה. דבעינן עובד דומיא דעבד - אמ"ה עמ' שם ובהערה 45, עיי"ש.

כט. מה הם האופנים שאין חייבים במצות "השבת אבידה", ומדוע? דף ל. ל:

תשובה :

1. **כהן בבית הקברות** - אסור לו להיטמא, מפני ש"עשה" של השבת אבידה, לא יכול לדחות את "לא תעשה" ו"עשה" הנלמד מ"לנפש לא יטמא" ו"קדושים תהיו", וכן מפני שלא דחינן איסורא מחמת ממון.
2. **כשהפסד שלו מחמת השבת אבידה גדולה משוויות האבידה** - אין חייב להשיב, דכתיב "אפס כי לא יהיה בך אביון" שלך קודם לשל כל אדם.
3. **זקן ואינו לפי כבודו**, ולפי הריטב"א - הגדרת זקן. הוא דוקא תלמיד חכם, ומשום כבוד התורה, ולפי הרמב"ם פ"א מאבידה הל' י"א - ה"ה זקן מכובד - אמ"ה עמ' שנו, שנאמר "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם.
אם הכישה הכשה אחת כדי להשיבה - חייב להשיבה, רש"י (ד"ה הכישה) מפרש: הואיל והתחיל בהשבה, (ומשמע דס"ל, שבכל המטלטלין אם עשה הכשה יש חיוב להחזיר, אך לפי התוס' לעיל דף כה: ד"ה ואם, ולפי הרמב"ם - הכשה מחייבת אותו להחזיר רק בבע"ח הואיל דנקטי נגרי ברייתא - אמ"ה עמ' שנוא).

מצד לפני משורת הדין - כל זקן מחויב בקיום מצות "השבת אבידה", ונע"ע בזה באמ"ה עמ' שפב.

כשדרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר - הגמ' מסתפקת: אם חייב בהשבה, והגמ' נשאה בתיקו, וזכיון דלא איפשיטא יש שפסקו שאזלינן לחומרא ומחויב להחזיר בשדה ואח"כ בעיר, כיון שהתחיל בהכשה בשדה, וכ"פ הרמב"ם בפ"א מגזילה ואבידה ה"א, והרא"ש פסק, שלא יחזיר, הואיל והווי ספק איסור. דהיינו יזלוול בכבוד התורה, והרי"ף פוסק: הלכך לא יחזיר בעיר, הנימוק"י מפרש בכונתו: שלכן לא יתחיל להחזיר בשדה, שאם יתחיל יתחייב להחזיר גם בעיר, הלכ"מ והמהר"ם ש"ף מפרשים

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בכוונתו: שודאי שבשדה חייב להחזיר, והספק בגמ' הוא אם חייב להמשיך בעיר, ופסק הרי"ף לקולא, והטור אחר שהביא את דברי אביו הרא"ש, מסיים: אלא יחזירנה מן השדה עד שיביאנה לעיר ואז יניחה, עיין ב"י מה שתמה עליה, וברע"א – אמ"ה עמ' שענד.

ל. האם עשה דוחה לא תעשה ועשה? דף ל.

תשובה:

1. **אם ה"לא תעשה" וה"עשה" שווים בכל** - לכו"ע העשה אינו דוחם.
 2. **אם אינם שווים בכל** - מבואר בתוס' (ד"ה הא): שדוחה, כמו שמצינו בתגלחת מצורע, שדוחה ל"ת ועשה של כהנים שאינו שווה בכל, וזהו רק למ"ד שמתיר מצורע בתשמיש המטה, אבל למ"ד שאסור בתשמיש המטה - אין ראייה שדוחה, די"ל מפני "שגדול השלום". [השיטתו"ק בשם התוס' משאנ"ץ כותב: שגם אבידה היא עשה שאינו שווה בכל, שהרי לזמן ולאשה אין חיוב להשיב].
- למסקנת התוס': עשה של אלמנה לכה"ג גם נחשב עשה השווה בכל, ודינו כהנ"ל דין 1 שאינו דוחה.

לא. האם כבוד הבריות דוחה מצות עשה או ל"ת? דף ל.

תשובה:

- כבוד הבריות** - בסוגייתנו מבואר: שדוחה מצות עשה של השבת אבידה.
- בתוס' (ד"ה אלא) מבואר: 1. מכאן למדים רק שכבוד הבריות דוחה ממונא, ואין ראייה לאיסורא. 2. כבוד הבריות של מת מצוה - דוחה מצות מילה, ושחיתת פסח, מפני שמוטל בבזיון, אך זהו רק מפני שדוחם ב"שב ואל תעשה". 3. כבוד הבריות אינו דוחה כלאיים, מפני שדחייה ב"קום ועשה" בכל מקרה כבוד הבריות אינו דוחה.

לב. הפקר כלל או בפני פחות משלשה אנשים האם מהני, והאם מלאורייתא? דף ל.

תשובה:

- התוס' (ד"ה אפקרה, על פי הגמ' בנדריים) כתבו: אין הפקר אלא בפני שלשה.
- לפי תירוץ הראשון - צ"ל שרבי ישמעאל ברבי יוסי (בסוגיין) הפקיר בפני שלשה.
- לפי תירוץ השני - מדאורייתא אין צריך בפני שלשה, [משמע שלתירוצם הראשון מדאורייתא צריך בפני שלשה], ובמקום שיש אומדנא שמפקיר, אפי' מדרבנן אין צריך בפני שלשה, ומספיק גם אם מפקיר בלב. [וע"ע באמ"ה עמ' שפה].

לג. מצא חמור או פרה רועין או רצים בדרך או בין הכרמים, האם חייב במצות השבת אבידה? דף ל: לא.

תשובה:

1. **כשמצאן בלילה** - חייב בהשבת אבידה, אפי' רועין בדרך.
2. **כשמצאן לפני עלות השחר או בחשכתא** [פי' או בתחילת חשכת הלילה – רש"ל] - אם הם כך יותר מג' ימים הוי אבידה, אבל פחות מג' ימים כשהן רועין - אינו חייב בהשבת אבידה, מפני שיכול להיות שהזדמן שבעלי הפרה הניחוה שם.
3. **אם מצאן רועין ביום** לכו"ע אינה אבידה, אפי' כשפניהם הפוך מן העיר, ואפי' רועה בין הכרמים, שמצד אבידת הקרקע, דהיינו הפסד הכרמים, חייב להוציאה, מרש"י (ד"ה באבידת) משמע, שאחר שמוציאה מהשדה אין חייב להשיבה לבעלים, [והרא"ש ע"כ, כב, כותב: שחייב להחזירה – אמ"ה עמ' שפח].
4. **אם מצאה כשהיא רועה בכרמים של עכו"ם במקום שהורגים ללא התראה** - חייב להחזירה מיד, מצד אבידת הבהמה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

5. **כבדין הקודם ובמקום שאין הורגים בלא התראה** - פטור מהשבה, ממה נפשך, דאם התרו בו ולא נזהר, הוי אבידה מדעת, ואם לא התרו בו אין זו אבידה כלל.

6. **אם מצאה כשהיא רצה בדרך**

לפי אביי - בכל מקרה חייב במצות "השבת אבידה".

לפי רבא - הוי אבידה רק כשרצה בכיוון הפוך מהעיר, או כשרצה בין הכרמים משום שמתקלקלת מעצי הכרמים, אבל רצה בדרך לכיוון העיר אינו אבידה.

לד. **מצא קורדום בצד גדר, האם חייב במצות השבת אבידה?** דף לא.

תשובה:

אין חייב להתעסק בה, הואיל ואין זו אבידה, בתוס' (ד"ה קורדום), מבואר: שלא יגע בה אפי' אם יש בקורדום סימן, ומיירי בספק הינוח במקום המשתמר, אבל במקום שאין משתמר יטול ויכריז, אי נמי מדובר בודאי הינוח, ומפני שדרך פועלים שמניחין טליתן או קרדומן בצד שדה של אותה שדה, ולכן לא יגע בו.

לה. **האם המוצא אבידה יכול לחייב את בעל האבידה ליתן לו שכר עבור טירחתו בהשבת אבידה?** דף לא:

תשובה:

1. **אם צריך לבטל ממלאכתו, ולא התנה עמו או עם בני"ד** - מקבל כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל ממנה.

רש"י מפרש: דהיינו כמה אדם מוכן לוותר על שכרו כדי שלא יעבוד עבודה קשה כמו שעובד, ויעבוד עבודה קלה של טרחת השבה ויקבל פחות, ותוס' כאן ציינו לעיין בדבריהם לקמן דף סז. ד"ה ונתן. יעור"ש שפירשו כרש"י בסוגיין. ובהגהות הגר"א שם, ציין שהתוס' בבכורות מפרשים אחרת. ועיין אמ"ה עמ' שצח, שצט.

2. **כשהתנה עם בני"ד** - מקבל לפי מה שסיכם עם בית הדין.

תוס' (ד"ה אם) כותבים: שנותנים לו מחיר עד שויות האבידה, אם יש כושרא דחיתא או טירחא יתירא, יכולים ליתן לו כל שכרי.

3. **אם טרחת האבידה לא מבטלתו ממלאכתו** - בתוס' (ד"ה אם) מבואר: שחייב להשיב בחינם.

לו. **המציל את נכסי חבירו מהפסד, האם זכאי לתשלומי שכרו או הפסדו, ומדוע?** דף לא:

תשובה:

1. **אם יש למציל פסידא וגם מדעתו** - אין נקרא "מבריא ארי", ולכן הבעלים חייבים לשלם לו שכרו.

2. **אם אין לו פסידא או שמדעתו** - אין הבעלים חייבים לשלם לו, מפני שנחשב ל"מבריא ארי".

לפי התוס' (ד"ה אם) - 1. פטור רק כשאין ודאי שיבא לידי הפסד, ומצילו רק מדאגה ופחד שמא יבא הפסד. 2. אם ברור שיבא הפסד - המציל יכול לומר "מהפקר קא זכינא". 3. אם יכולים הבעלים להציל ע"י הדחק - המציל נוטל שכרו בלבד ולא הפסדו.

לפי התוס' בשם רש"י (בגיטין) - אפי' בהפסד ברור וגם מדעתו נחשב מבריא ארי ופטור.

לו. **האם המקרים הבאים נחשבים ל"מבריא ארי", והבעלים פטורים מתשלומי הצלה, ומדוע.**

1. **משיב אבידה המתבטל ממלאכתו או שומר חנם שהיה לו לקדם צרועים וצמקלות בשכר.** 2. **בבהמה שנפלה לגינה ונהנית.** 3. **פורע חובו כזכ"ח דוחק וכשאינו דוחק והמפרנס אשתו של חבירו.** 4. **שטף נהר חמורו.** 5. **עכו"ס שגזל קרקע מישראל ואחר קנאו** דף לא:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

א. משיב אבידה ושומר חנם שקידם ברועים ובמקלות בשכר

בסוגייתנו מבואר: משיב אבידה שהתבטל ממלאכתו, נוטל שכרו רק כפועל בטל, תוס' מביאים: שכ"כ מצינו בשומר חנם שקידם ברועים ובמקלות בשכר, שנוטל מבעל הבית רק את מה ששילם.

לפי שיטת התוס' בסוגיין (וכן הוא לפי ר"ת בתוס' בכתובות) - השכר הוא מעיקר הדין, כיון שהיה ודאי בא הפסד, ולפי התוס' בכתובות - הוי תקנה דרבנן שלא ימנע מלהציל... האם רש"י סוף תשובה קודמת חולק.

ב. בבהמה שנפלה לגינה ונהנית

תוס' מביאים את הגמ' (בב"ק) האומרת: שבעל הבהמה חייב לשלם לניזק מה שנהנית, כיון שיש למציל הפסד, וכן זה לא מדעתו, ומבואר בתוס' (שם ובסוגיין): שאם זה היה מדעתו, המזיק חייב רק באם הוא מצילו מהפסד ודאי, ומה ששמע שם בסוגיית פטור, זהו כשמצילו רק מצער של חבטה בלבד, בלא שהיו דמיה נפחתין, ולפי רש"י בתשובה הקודמת אף הפסד ודאי נחשב ל"מבריא ארי" ופטור.

ג. הפורע חובו של חברו, בתוס' (שם, על פי הגמ' בנדרים) מבואר: שפטור, מפני שנקרא "מבריא ארי".

לפי ביאורם הראשון של התוס' - זהו מפני שפריעת חוב היא הצלה מצער בלבד, אבל אינו נחשב להצלה מהפסד, שהרי נתחייב לו.

לפי ביאורם השני - יתכן שהמלוה היה מוחל ללוה על החוב, ופטור אפי' בבעל חוב דוחק, כמבואר בירושלמי, ולא פליגי על הבבלי ודומה למפרנס את אשתו של חברו.

ולפי התוס' בשם ר"ת - כל פורע חובו הוי הנאה גמורה וחייב לשלם, ורק במפרנס את אשתו של חברו פטור, דאפשר שתהא עושה ואוכלת או תתפרנס מן הצדקה או מקרוביה ויתנו לה בחינם, וכך רק הבבלי סובר ושהירושלמי חולק, וס"ל שגם פורע חובו על חברו פטור. ונע"ע במש"כ על מסכת "כתובות" פ"ג תשובה יב.

ד. שטף נהר חמורו

בתוס' (שם, על פי הגמ' במס' ב"ק דף קיז), מבואר: שנוטל שכרו, ומביאים: שלא זכה בחמור, מפני שיכולים להציל את החמור ע"י הדחק, דמסתמא ניחא ליה לבעה"ב לשלם למציל את שכרו, אבל אם א"א להציל אפי' ע"י הדחק - המציל זוכה בחמור ככל זוטו של ים.

ה. עבו"ם שגזל קרקע מישראל, ובא ישראל אחר וקנה ממנו

תוס' (שם) מביאים: שהקרקע חוזרת לבעליה, כיון שלא גמר ומקני.

לפי התוס' בשם רש"י (בגיטין) - הקרקע חוזרת בחינם, כדין "מבריא ארי" אף שהפסד ודאי, וכשיטתו בתשובה הקודמת, ורק בבא מחמת סקריקון - הקרקע אינה חוזרת לבעלים, והלוקח נותן רביע לבעלים, ששיערו חכמים שסקריקון מוזיל רביע.

לפי ר"ת ורבינו גרשום - הבעלים משלמים דמים לישראל שקנה, כיון שההפסד ודאי, ולכן לא נחשב ל"מבריא ארי".

לפי התוס' בשם ר"י - אף אם אין ההפסד ודאי גם משלם (מה שהנהיר, ולא כל מה שהוציא - עיין רא"ש במס' ב"ק, ובאמ"ה ב"ק ח"ג עמ' סז, ובהערה 48), כיון שהבית יצא מחזקת היהודי ובא ליד הנכרי. [בנטל צרור והוועיל, דסכר מינה מיא והוציא משם מיא, וכן במשביח נכסי חברו, חייבים לשלם לו, ולא נחשב למבריא ארי - הטעם עיין במש"כ על מסכת ב"ק פרק שישי, תשובה יט, ובמש"כ על מסכת "כתובות" פרק יג, תשובה יב].

לח. האם שותף יכול לחלוק את הנכסים שלא בפני חברו?

דף לא:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

רב ספרא סבר, שאין צריך בפני בי"ד של שלשה אנשים, הואיל ואת שלו הוא לוקח, ומספיק בפני שני עדים, לגילוי מילתא, שידעו שהחלוקה היתה אמת, אבל רבה בר רב הונא פסק, וכן סובר ר"נ, שצריך בפני בי"ד של שלשה, ואפי' הדיוטות.

ברש"י (ד"ה פלג) מבואר: שזהו רק בדבר שצריך שומא, אבל בדבר שאין צריך שומא, לדוגמא: מעות - לכו"ע יכול לחלוק בלא בי"ד, וייתכן ואפי' שנים לא צריך.]

לט. אלמנה שרוצה למכור נכסי יתומים או נפקל קלריך למכור את הפיקדון כלי קלא ירקבו, האם מותר להם למכור לאחרים או לעלמס, בפני בי"ד ושלא בפני בי"ד? דף לא: לב.

תשובה :

1. **אלמנה** - אינה צריכה בי"ד של מומחין, רב ספרא הבין שלא צריך אפי' בי"ד של הדיוטות, אך רב נחמן סובר: שמ"מ צריכה בי"ד של הדיוטות.

בתוס' (ד"ה בית דין, על פי הגמ' בכתובות) מבואר: שאם שמה לעצמה - לא הוי שומא אפי' שמה על פי בי"ד של הדיוטות, כיון שנראה שמעכבת נכסי אחרים לעצמה. אך בב"ד של מומחין - מוכרת אפי' לעצמה, משום חינא.

2. **פיקדון שצריך למכרו, כפירות שהתחילו להרקיב** - התוס' (שם, על פי הגמ' בהמפקיד ובפסחים) כותבים: שמוכרין רק בב"ד, ורק לאחרים ולא לעצמו.

בדיעבד אם מכר לעצמו בפני בי"ד

לפי התירוץ הראשון בתוס' (שם) - מהני.

ולפי תירוץ השני - לא מהני.

3. **פיקדון של יתומים שבאו לידו ע"י בי"ד, ומכרן לעצמו בב"ד**

לפי התירוץ הראשון בתוס' (הנ"ל) - רק בדיעבד מהני.

ולפי תירוץ השני - מהני ואפי' לכתחילה, וע"ע במש"כ לקמן פרק ג' תשובה טו.

מ. מצא פרה ברפת או ברה"ר האם חייב בהשבת אבידה? דף כח: כט.

תשובה :

1. **כשמצא ברפת שמתעה** - חייב להשיבה למקום המשתמר.

2. **אם הרפת משמרת** - בכל מקרה לא יגע בה.

3. **אם מצא ברפת שאינה מתעה ואינה משמרת והיא בתוך התחום** - לא יגע בה.

4. **כשמצא ברה"ר בתוך התחום או ברפת שמוץ לתחום**, [דהיינו כשיש רק חדא לטיבותא]

לפי ליטנא קמא אליבא דרבי יצחק - חייב בהשבה.

ולפי הליטנא בתרא - אינו חייב. [הרא"ש והטור פסקו כליטנא קמא דר' יצחק, וע"ע ברמב"ם פט"ו מגזילה ואבידה הל"ה, ובנושאי כליו, ובאמ"ה עמ' תט].

מא. מנין שחייבים לפרוק ולטעון את חמור של חבירו הרובץ תחת משאו, והאם החיוב הוא בחינם? דף לב. לב.

תשובה :

1. **פריקה - בחינם, שנאמר "עזב תעזב"**, [בתוס' לעיל דף לא: ד"ה אבל, מבואר: שאם אין בעליו עמו - חייב לעזור בחינם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

גם מדין השבת אבידה. בטור ריש סי' רעב, ובב"י שם נפסק כדעת הרא"ש: שאם בטל ממלאכתו מקבל שכר.

2. טעינה

לפי רבנו - חייב שנאמר "הקם תקים", ומקבל על זה שכר, ומיתור הפסוקים, ודהרי יכולים ללמוד פריקה מטעינה בק"ו, למדים שחייב בשכר.

ולפי רבי שמי' - אף טעינה בחינם. [לפי הרשב"א בתשובה - מצות טעינה שייכת גם באדם, כדמוכח במעשה של רבי ישמעאל ברבי יוסי לעיל דף ל. ואילו לפי הרידב"ז - אינה שייכת באדם, כיון שהוא בר דעת ואין לו להטעין על עצמו יותר מדאי].

מב. באלו מקרים פטורים מלפרוק ולטעון, האם פטורים גם מדין צער בעלי חיים, בין בשכר ובין בחינם, ומדוע?
דף לב-לג.

תשובה:

א. כשבעלי הבהמה יכולים לסייע

1. אם אינם רוצים לסייע בטעינה - פטור, שנאמר עזב תעזב "עמו", וכיון שפטור, לכו"ע יכול הוא לדרוש על הטעינה שכר.

2. אם אינם רוצים לסייע בפריקה

למ"ד צער בעלי לאו דאורייתא וכן היא שיטת ריה"ג - כדין טעינה.

ולפי מ"ד צער בעלי חיים דאורייתא - חייב לפרוק, ויכול לדרוש שכר על צעבע"ח.

ב. אם היה עליו יתר על משאו

לפי ריה"ג דס"ל צעבע"ח לאו דאורייתא - פטור לגמרי, ואף אם מציע ליתן לו שכר, שנאמר "תחת משאו", משאוי שיכול לעמוד בו.

ולפי רבנו - חייב לפרוק, למ"ד צעבע"ח דאורייתא חייב לפרוק משום כך.

תוס' (ד"ה מכלל) כותבים: שלדעה זו יכול לדרוש שכר על הפריקה, כיון שכל החיוב הוא רק משום "צעבע"ח", ולא משום "עזב תעזב", וזהו סובר כל שחייב אפי' מחמת צעבע"ח אינו יכול לדרוש שכר, ואילו למ"ד "לאו דאורייתא", החיוב לפרוק הוא מכח דין הפסוק "עזב תעזב", ולפי"ז חיוב הפריקה הוא מדאורייתא ובחינם.

ג. כשבעלי הבהמה הם עכו"ם

1. אם המשא הוא של העכו"ם - מדאורייתא פטור מלטעון, שנאמר "וחדלת".

למ"ד צעבע"ח דאורייתא - בפריקה חייב מדאורייתא רק מדין צעבע"ח, ובטעינה חיובו רק מדרבנן, משום "איבה", ואם המשא הוא יין נסך - אסור מלטעון וחייב בפריקה.

ולמ"ד צעבע"ח לאו דאורייתא - חייבו רק מדרבנן משום "איבה" הן לפרוק והן לטעון, אם המשא הוא יין נסך - הגמ' אומרת: שאסור אפי' לפרוק, שהרי אין איבה.

תוס' (ד"ה מכלל) כותבים: שלכן [בין שאינו נסך] בכל מקרה יכול לדרוש שכר על הטעינה והפריקה.

2. אם המשא של ישראל - למ"ד צעבע"ח דאורייתא חייב מדין צעבע"ח, ולמ"ד לאו דאורייתא - לא איתפריש. [לפי הב"י פטור, אפי' מדרבנן, כי אין שייך הטעם של "איבה", ולפי הטור - גם חייב מדרבנן משום "איבה" - אמ"ה עמ' תלא].

ד. אוהב לפרוק ושונא לטעון

מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו, ואפי' למ"ד צעבע"ח דאורייתא, והמנחת חינוך מצוה פ', כותב: שהטעם הוא, שאם צעבע"ח הותר לצורך אדם כ"ש לתיקון מדות נפשו, ומבואר בתוס' (ד"ה לכוף): דמיירי בשונא לא מחמת עבירה, אבל

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בשונא מחמת שראה בו דבר ערוה או עכו"ם - אין חייב לעזור לו לטעון, ועיין הגהות הגר"א שפירש, שאין צריך להקדים, אבל מ"מ חייב לעזור לטעון, וע"ע בשיטת התוס' בפסחים דף קי: ד"ה שראה, שס"ל ששונא של הפסוק שחייב להקדים הוא גם בשונא מחמת עבירה.

ה. חיוב פריקה לחמור "שונאך"

לפי מ"ד צעבע"ח לאו דאורייתא - כוונת הפסוק רק לשונא "ישראל".

ולמ"ד דאורייתא - חייב לפרוק אפי' בשונא עכו"ם, ומבואר בתוס' (ד"ה מה): דהיינו שחייב בשכר, וע"ע לעיל נושא ג'.

ו. בפריקה כשהוא רבצן או עומד

לפי רבי יוסי הגלילי הסובר צעבע"ח לאו דאורייתא - פטור לגמרי.

ולמ"ד צעבע"ח דאורייתא - חייב.

ז. אם החמור במרחק למעלה מרים - פטור, שנאמר "כי תראה" [עייין הגהות הגר"א], ונאמר כי תפגע".

ח. זקן ואינו לפי כבודו

בגמ' לעיל (דף ל:): מבואר שפטור, דכל שבשלו פורק וטוען גם בחבירו פורק וטוען.

מג. מה הפירוש "ומדדה עמו עד פרסה ונוטל שכר"?

תשובה:

רש"י (ד"ה מדדה) מפרש: לאחר שהטעינו, שמא יחזור ויפול, [ולא איתפריש אם ס"ל שחייב לדדות בפריקה ואם נוטל שכר]. תוס' הקשו, דבזה [אליבא דרבנן הסוברים טעינה בשכר] פשוט שנוטל שכר, ולכן פירשו: שמדובר בפריקה, שירא פן ירבץ, [ולא איתפריש אם לפי התוס' החיוב לדדות בטעינה הוא מדאורייתא או רק מדרבנן, ועיין אמ"ה עמ' תלז תלח].

מד. אבידתו אבידת אביו אבידת רבו, וככול אכיו, את מה צריך להקדים, ומהי הגדרת "רבו", ומדוע?

דף לג.

תשובה:

1. **אבידתו** - קודמת לאבידת אביו או של רבו, שנאמר "אפס כי לא יהיה בך אביו", שלך קודם לכל אדם, אך לפני משורת הדין - אין לו לדקדק בכך, ופירש"י: אם לא בהפסד מוכיח, ואם תמיד מדקדק, פורק מעליו עול גמ"ח וצדקה, וסוף שיצטרך לבריות.

2. **אבידת רבו קודמת לאבידת אביו**, לפי שרבו מביאו לעוה"ב, ומבואר בתוס' (ד"ה אבידתו): שאבידתו קודמת לאבידת אביו.

אם אביו חכם - של אביו קודמת לרבו, וכן היא הגירסא במשנתנו. אך לפי גירסת הרי"ף ושאר פוסקים הגירסא "ואם אביו שקול לרבו", והרמב"ם פ"ח מת"ת הל' א' פוסק: שבאביו חכם קודמת אבידתו גם כשלא שקול לרבו, ובכס"מ מעמידו, שזהו דוקא כשרבו אינו רבו המובהק, אבל ברבו המובהק מחזיר לרבו חוץ מכשאביו שקול לרבו.

3. **תלמיד וצריך לו רבו** - ספק.

4. **הגדרת רבו**

לפי ר"מ - רבו שלמדו חכמה, ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה. ופירש"י: "חכמה" היינו גמרא.

ולפי רבי יהודה - כל שרוב חכמתו הימנו, ופירש"י: אם מקרא אם משנה אם גמרא.

ולפי רבי יוסי - כל שהאיר עיניו אפי' במשנה אחת זהו רבו. [הרמ"א יור"ד סי' רמב סעי' לד, פוסק: שרב בשכר אינו קודם לאביו].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

רבי יצחק בר יוסף בשם רבי יוחנן פוסק כרבי יהודה, ורב אבא בר רב הונא בשם רב ששת פוסק כרבי יוסי.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-02 123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

פרק שלישי

המפקיד

א. במקרים הבאים כשנמצא הגנב, למי נותנים את הכפל. 1. שו"ח או שו"ש ששילמו ולא רצו להשבע, ומדוע? 2. כשאמר "הריני משלם", והאם אף כשהשו"ח [או שו"ש] אמר "פשעתי" "והריני משלם". 3. כששואל אומר "הריני משלם", וכן כשהתנה להיות כשו"ח. 4. כשהשואל שילם. 5. כשנשבע הקומר ולאח"כ קילס. 6. כשאמר "איני משלם" וחזר ואמר "הריני משלם". 7. באלו מקרים הגמ' מסתפקת למי הכפל, ומדוע? דף לג:–לד: לו:

תשובה:

דעת שמואל ור"א לקמן דף לו:, אליבא דרבי יוסי דאמר לקמן דף לה: "אין אדם עושה סחורה בפרתו של חברו" - בכל מקרה הכפל למפקיד, וחולק על תנא דמשנתנו דף לג:, ולפי רבי יוחנן - רבי יוסי לא פליג על רבנן בזה

לפי תנא דמשנתנו (דף לג:)

בדרך כלל הכפל לשומר ששילם, האופנים והדינים הם כדלהלן:

א. שו"ח או שו"ש ששילמו ונמצא הגנב

הכפל לשומר, גם כשהשומר טען "פשעתי", ונ"ע בזה באמ"ה עמ' תססו, לפי שיכולים לפטור עצמם בטענת גניבה או נאנסה, ומדלא עשו כן, המפקיד מקנה להם את הכפל, והריטב"א והראב"ד מפרשים: שקנין זה הוא מדין אומדן דעת שכך רוצה הבעלים, והרשב"א מפרש: שזהו מתקנת בית דין שניחא להו לבעלין בכך - אמ"ה עמ' תענ.

רב הונא (לקמן דף לד:) אומר: שמשביעין את השומר שבועה "שאינה ברשותו", דחיישינן שמא עיניו נתן בו, וכדלקמן תשו' ה' נושא א', עיי"ש לפי הרי"ף והרמב"ם - שו"ח שאמר "הריני משלם", משביעין אותו "שאינה ברשותו" ואח"כ משלם, הריטב"א מבאר: שזהו מפני שאם קידם ושילם אין משביעין אותו, ושלפי הרא"ש - משביעין אותו גם אם קידם ושילם.

אם בשעת הגניבה היתה נמצאת באגם

ללשוני הראשון בגמ' אליבא דרבא - הכפל לשומר, משום דהוי כאומר המפקיד לשומר "לכשתגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו".

ולפי הלשוני השני בגמ' אליביה - הכפל למפקיד, משום דהוי כאומר לו "סמוך לגניבתה קנויה לך", ולכן כל מקום שנכתוב בהמשך "הכפל לשומר", זהו דוקא כשלא נמצאת באגם, אבל כשנמצאת באגם, הדין תלוי בשני הלשונות האלו אליבא דרבא, וע"ע במש"כ לקמן תשובה ג'.

תוס' (ד"ה כגון) בתירוצם השני כותבים: שלפי הצד בגמ' בגיטין בדין עבד שמכרו רבו לקנס אפי' לרבנן קונה דהוי כדקל לפירותיו, ה"ה בסוגיין פשיטא שבכל מקרה הכפל לשומר, משום דהוי כדקל לפירותיו שמהני אפי' לרבנן.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. שומר חנם ושו"ש**1. כשאמרו "הריני משלם"**

השומר זוכה בכפל, והטעם עיין ברעק"א על תוד"ה אלא מהא. בד"ה והנה, וכן אם אמר "פשעתי, והריני משלם" (כמבואר בגמ' דף לד., אך עיין מה שהקשה הרש"ש דף לד. על רש"י ד"ה השוכר).

2. כשהשו"ש אמר "נגנבה והריני משלם" - הכפל לשומר, שהרי היה יכול לפטור עצמו בטענת "מתה

מחמת מלאכה". ונחלקו הראשונים באופן שיש עדים שנגנבה מהשו"ש בפשיעה, אם המפקיד מקנה לו את הכפל - אמ"ה עמ' תמט. דין שומר שאמר "הריני משלם" באופן שיש עדי פטור, דהיינו שמעידים בשו"ח "שנגנבה", ובשו"ש "שנאנסה", וכן כשוריה שמירה בבעלים, באם המפקיד מקנה לו כפל - עיין אמ"ה עמ' תצב. תצג].

ג. שואל שאמר "הריני משלם"

לפי הלשון הראשון בגמ' - לכו"ע כל שלא שילם אינו זוכה בכפל, אף שיכול לפטור עצמו "בשבורה ומתה", לרב פפא זהו מפני שזה טענה שאינה שכיחה, ולרב זביד, זהו מפני שבדיבוריה לא מקני ליה כפילא, משום שכל הנאה שלו.

ולפי הלשון השני בגמ' - ר"פ סובר שהשואל זוכה בכפל.

אם השואל התנה להיות כשו"ח - בתוס' (ד"ה שואל) מבואר: שאפי' לפי הלשון הראשון בגמ' אליבא דרב פפא יש לשואל כפל, שהרי יכול לפטור עצמו בטענת גניבה ואבידה שהיא שכיחה, ולפי רב זביד, אף במקרה זה כל שלא שילם לא קנה, הואיל וכל הנאה שלו.

ד. שואל ששילם

לפי רבי זביר - הכפל לשואל.

לפי רש"י (ד"ה ללישנא) ובן לבי תוס' (ד"ה ללישנא) - רב פפא לא חולק על רב זביד בזה.

ולפי רבינו הננאל (בתוס' שם) אליבא דל"ק - השואל לא קנה את הכפל, וטעם רב פפא "שלא שכיח" שייך גם בשילם. ונעייין בהגהת הגליון על ר"ח אות ד'.

ה. כשנשבע השומר ואח"כ שילם

התוס' (ד"ה אלא, על פי הגמ' במס' ב"ק) הביאו: שלפי אביי - אין הכפל לשומר, משום דאטרחיה לבי"ד, ולפי רבא - הכפל לשומר, ונע"ע במש"כ במס' ב"ק פרק ט' תשר' ... והוסיפו: שזהו דוקא כששילם ממש, אבל אמר "הריני משלם" - אף לרבא הכפל אינו לשומר, ויש ראשונים שחולקים על תוס' וסוברים: שלפי רבא - גם באמר "הריני משלם" מקני ליה כפילא.

בתוס' (דף לה. ד"ה אטרחיה, ע"פ הגמ' לקמן שם) מבואר: שרבא מדבר רק כשנשבע ואח"כ שילם מרצונו, אבל אם הוצרך לגבות ממנו ע"י בי"ד, מודה רבא שאינו מקנה לו, כיון שאטרחיה.

ו. כשהשומר אמר "איני משלם" וחזר ואמר "הריני משלם"

השומר קונה את הכפל, שהרי אמר "הריני משלם". הגמ' מסתפקת:

1. כשאמר "הריני משלם" וחזר ואמר "איני משלם", דיתכן דדחויי קא מדחי ליה או שלא קונה, מפני שאטרחיה למפקיד לבית דין. תוס' מביאים: ב' גירסאות בדין אם השומר רשאי לחזור בו, ור"ת פוסק: שאינו יכול.

2. כשאמר "הריני משלם" ומת, ובניו אמרו "אין אנו משלמים", דיתכן דדחויי קא מדחי ליה.

3. כשהבנים של הנפקד שילמו, שיתכן והמפקיד לא מקנה להם, משום שהבנים לא עביד ליה ניח נפשיה, משא"כ אביהם דעביד ליה ניח נפשיה ומקנה לו.

לפי רש"י - מדובר שנגנבה בחיי האב ולא הספיק לומר "הריני משלם" עד שמת, ולפי הפירוש המיוחס

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לרשב"א – הספק גם כשהפיקדון נגנב לאחר מיתת השומר, וע"ע באמ"ה עמ' תקדז.

4. כשהנפקד שילם לבנים, דיכולים לומר "לא עבדת לן ניח נפשיה"

לפי רש"י - מדובר שמתו הבעלים ונגנבה ואמר השומר לבנים "הריני משלם" או שילם - כלומר שנגנבה לאחר מיתת האב, ואך יש שפירשו: שבניית הגמ' היא באופן שנגנבה בחיי האב, אבל אם נגנבה אח"כ פשיטא שלא קנה - אמ"ה עמ' תקנ, ע"ע במהרש"א הכותב: שכל הספק הוא רק ללשון השני שבגמ' דף לד. שהמפקיד מקנה את הכפל, לשומר סמוך לגניבתה, ולכן פירש רש"י שנגנבה לאחר מיתת האב, אבל ללשון הראשון שמקנה משנת הגניבה - אין הספק של הגמ'.

5. ספיקות נוספים: כשבנים שילמו לבנים, וצדדי הספק - עיין ברעק"א, כששילם מחצה באם קנה מחצה, כששאל שתי פרות ושילם רק על אחת מהם, כששאל מן השותפין ושילם לאחד מהם, האם קנה מחצה, כששותפין שאלו ורק אחד מהם שילם, וע"ע ברעק"א, אשה ששאלה ושילם בעלה, שאל מן האשה ושילם בעלה.

לפי שיטת רש"י - היינו ששאל מן האשה פרה מנכסי מלוג שלה, שהקדן שלה והפירות של בעל, האם כששילם לבעל הוא תשלומין מעליא או לאו.

ולפי שיטת התוס' - במקרה כזה פשיטא שמשלם כפל לבעלה, שהרי הבעל והאשה כאחד הם, לכן פירשו בשיטת רש"י, ששילם לבעלה את חלקו, כמו שהפרה היתה שווה לפירותיה ולא שילם הקדן, וכן וכתבו שזה דוחק, ושיש לפרש בשיטתו, ששאל מן האשה כשהיא פנויה, ושילם אחרי שניסת, והספק אף כששילם לאשה ממש, דכיון שניסת היא כנתינה לבעל, משום שבנכסי מלוג שלה הוא אוכל הפירות וכן כששאלה כשניסת והבעל שילם דהפירות שלו. והריב"ן פירש: ששאל מן האשה ומתה, ושילם לבעל. וכן באשה ששאלה ומתה ובעלה שילם. בכל אלו הבעיות הגמ' נשארה בתיקו. ונחלקו הראשונים להלכה בכל אלו הבעיות שנשארו בתיקו, לפי הרי"ף - יחלקו מספק, דבבל לא מגבינן, ואם תפס לא מפיקין, וכך פוסק הרמב"ם, והרא"ש ...הקשה אין ... חולקים מספק ועיין בגר"ח על הרמב"ם. ובאמ"ה עמ' תקטז.

ב. האם אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם, ומדוע?

דף לג:

תשובה:

א. המקנה דבר שלא בא לעולם

לפי ר"מ - דבר ששכיח שיבוא, כגון פירות דקל יכול להקנות, כיון דעבידי דאתו, אבל אם לא שכיח שיבוא, לא יכול להקנות.

ולפי רבנן - בכל מקרה לא יכול, כיון שאינו בעולם.

ב. כשמקנה את הדקל לפירותיו

בתוס' (ד"ה כגון, על פי הגמ' בב"ב דף קמו:) מבואר: שלכו"ע קנה, וכתבו: שזהו דוקא מפני שעבידי דאתו.

ג. במקנה עבד לקנם

התוס' (ד"ה כגון) מביאים את הגמ' בגיטין שמסתפקת בזה, (בין לפי רבנן ובין לפי ר"מ), אם לא יכול להקנות הואיל ונחשב "לא עבידי דאתי", או שנאמר שיכול להקנות משום שהעבד לפנינו.

ד. במקנה לחבירו פרה לכפילא

לפי התירוץ הראשון בתוס' (שם) - לכו"ע לא קנה, כיון שלא שכיח יותר ממוכר עבד לקנס, שבזה גופא הסתפקה הגמ' וכנ"ל אות ג' וילא דומה למפקיד לשומר שמקנה לו את הפרה לגמרי.

ולפי תירוץ השני - הוא כדן עבד לקנס, דהוי ספק בגמ' בגיטין, והגמ' בסוגיין קאי כהצד שלא יכול להקנות.

ג. שומר ששילם [בלא שהטריח את המפקיד], איזה שבח המפקיד מקנה לו, ואיזה לא? דף לד. לה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה:

א. כפל

1. באופן שנגנבה מבית שומר - מקנה, כיון דהוי שבח שבא מעלמא.

2. אם נגנבה מהאגם

לפי הלשון הראשון בגמ' אליבא דרבא - קונה, וכו"פ הרא"ש סי' א' להלכה.

ולפי הלשון השני אליביה - לא קונה.

ב. גיזות וולדות [עכ"פ מה שנטען עד הגניבה].

אינו מקנה, כיון שאדם לא מקנה שבח הבא מגוף הבהמה, וגם ניכר בגוף הבהמה - תוס' דף לה. ד"ה ואותיבניה, דין גיזות וולדות שנטענה אחר גניבה - עיין אמ"ה עמ' תעד, תעוד.

התוס' (ד"ה אי נמי) כותבים: דשמא י"ל שקנה לכל הפחות את הגיזות והולדות שהיו בשעת מסירה, ואף אם היתה באגם, משום שנעשה כאומר לו "הרי פרתי קנויה לך מעכשיו וסמוך לגניבה".

ג. יוקר של החפץ - אדם מקנה, ומבואר בתוס' (שם): הואיל והוי שבחא מעלמא כיון שלא ניכר בבהמה, והוי כמו כפל.

ד. האם מודה בקנס פטור?

דף לד.

תשובה:

1. אם לא באו עדים - פטור.

2. אם אח"כ באו עדים, באופן שהודאתו מחייבתו בקרן, התוס' (ד"ה דילמא, על פי הגמ' במס' ב"ק) הביאו: שלפי רב - פטור, ולפי שמואל - חייב, ואם כשפוטר עצמו מכלום - אפי' לפי רב חייב, (וע"ע במש"כ בב"ק פרק ז' תשו' ...).

ה. "המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון", מה הדין כשהמלוה טוען "שההלואה היתה יותר משווי המשכון", ומה הדין כשהלוה טוען "שהמשכון היה שווה יותר מההלואה", ומדוע?

דף לד: לה.

תשובה:

א. אם הנתבע כופר בכל

כשהמלוה תובע את הלווה, ואומר "שהמשכון היה שווה פחות מסכום ההלואה", והלווה כופר בכל, דהיינו שאומר "שהמשכון היה כסכום ההלואה" או באופן שהלווה תובע את המלוה, ואומר "שהמשכון היה שווה יותר מסכום ההלואה", והמלוה כופר בכל, דהיינו שאומר "שהמשכון היה כסכום ההלואה" - הלווה פטור משבועה.

הגמ' (בסוף הסוגיא) אומרת: שלפי רב הונא - המלוה פטור משבועה "כמה היה שווה", רק "במאמינו" לווה למלוה שאינו ברשותו, אבל בלא מאמינו - המלוה צריך לישבע שני שבועות: 1. שהמשכון אינו ברשותו, מפני שחוששין שמא עיניו נתן בה, [לפי הר"ן]. המאירי והפירוש המיוחס להריטב"א - השבועה היא מדאורייתא, ולפי הרא"ש, הרמב"ם פ"ז משאלה ופקדון הל' ו' ועוד ראשונים - הוא מדרבנן, והב"י כותב: שהיא שבועת המשנה שנשבעים בנקיטת חפץ, ורק כשטוען "נאנסה" חייב לישבע מדאורייתא. והגמ' לעיל דף ה', מוכיחה מכאן, שלא אמרינן "מיגו דחשיד אמנותא חשיד אשבועתא", וע"ע במש"כ לעיל בפרק א' תשובה כב. 2. כמה היה שווה, וזה מכח "גילגול שבועה", ולכן כשיש עדים שהמשכון נשרף שאז המלוה פטור מלישבע "שאינו ברשותו" אז גם אינו נשבע "כמה היה שווה". ואם יש עדים שנגנב - עיין תוד"ה מגר.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. כשהמלוה מודה במקצת - חייב שבועה מדאורייתא.

ג. כשהלווה מודה במקצת

1. כשיש עדים שהמשכון נשרף - הלווה חייב מדאורייתא בשבועה, "כמה היה שווה המשכון", וכאן כשנשרף חכמים לא פטרוהו, שהרי כשנשרף אין חשש שהמלוה יוציא את הפיקדון, ומפני שאם יוציא, יפסל גם הוא לעדות מחמת שבועתו לשקר.

2. כשיש עדים שהמשכון נגנב - מן התורה הלווה חייב להשבע שבועה "כמה היה שווה", אך חכמים פטרוהו, וחייבו את המלוה להישבע "כמה היה שווה", כי חששו שהמלוה יטרח וימצא את הגנב, ויוציא את הפיקדון להכחיש את הלווה.

רש"י (ד"ה ויוציא) מפרש: ויפסלנו ללווה לעדות ולשבועה.

ולפי התוס' (ד"ה שמא) - זהו משום שנראה כמו שבועה לבטלה. [והרי"ף כתב: שהחשש שמא יוציא הלה את הפיקדון ונמצא שם שמים מתחלל].

3. כשאין עדים שנגנב או שנשרף

לפי רב יוסף ורב אשי - הלווה צריך לישבע "כמה היה שווה", ואין חשש שהמלוה יוציא, שהרי המלוה נשבע "שאינה ברשותו", וא"כ איך יוציאה, וטובר רב אשי שהמלוה נשבע תחילה.

ולפי אב"י - רק המלוה נשבע "כמה היה שווה", מפני שחוששין שיוציא את הפיקדון ויאמר "לאחר שבועה מצאתיו".

ו. האם "שומא" הדר, ומדוע? **דף לה.**

תשובה:

א. שומא כמעות

לכו"ע חוזר לעולם. [לפי הרשב"א והריטב"א - צריך לעשות קנין חדש, ולפי הנימוק"י - לא צריך].

לפי רש"י - לדוגמא: בפיקדון כשסבור שאבד ושילם ואח"כ נמצא, אבל אבד ואח"כ נמצא יהיה הדין כמו שומא שלא בטעות, ולפי הרמב"ן הריטב"א והרמב"ם - גם כשאבד ונמצא נחשב "טעות".

ב. שומא שלא כמעות

כשבי"ד שמו את נכסי הלווה עבור המלוה, ואח"כ הלווה השיג מעות ורוצה לפדותן

לפי נהרדעא - חוזר עד שנים עשרה חודש.

ולפי אמימר - חוזר לעולם, שנאמר "ועשית הישר והטוב", וכן הילכתא, וה"ה כששמו לבע"ח של הבע"ח, שהרי אינו עדיף מהבע"ח הראשון. [לפי הרא"ש - אם נתייקר אינה חוזרת, וכ"ש כשהמלוה השביחה, ולפי הטור בשם אב"י הרא"ש - רק אם השביחה אינה חוזרת, אבל אם נתייקרה חוזרת, והטור עצמו סובר: שחוזרת אף אם נתייקרה, דאל"כ הוי ריבית, והבי"ד כתב: דכל שחוזרת, משום "ועשיתם הישר והטוב", אין בו משום ריבית].

ג. אם הבע"ח מכר את השרה או נתנה במתנה או הורישה [בתוס' ד"ה לוקח, מבואר: אפי' בירושה ממילא, והרא"ש בסי' ד' חולק ופירש שחוזרת, וס"ל שרק אם כתבה בחייו לאחד לירשיו אינו חוזר - אמ"ה עמ' תקנד, ובהערה 158].

לכו"ע השומא אינו חוזר, הואיל והם ירדו על דעת לקבל קרקע, ולא על דעת לקבל מעות, וכן הדין באשה שגבתה ומתה וירשה בעלה, משום שהבעל כלוקח הוא.

בתוס' (ד"ה זבנא) מבואר: שהדין של "שומא הדר", שבא מכח הפסוק "ועשית", מן הדין אינו מבטל את המקח, שהרי אוכל פירות בלא שצריך להחזירם, אלא זהו דין על האדם הראשון להחזירו, ועל כן אין דין על השני (שקנאו או ירשו או שקיבלו במתנה) להחזירו, ובשומא בפירות חוזרות לבעליהם הראשונים, מטעם מחילה בטעות - אמ"ה עמ' תתקמא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. ואם גבו מאשה ונשאת

אין מחזירין, ומבואר ברש"י (ד"ה האשה שמכרה): שזה דוקא אחר שמתה, [הרי"ף והרמב"ם אינם גורסים "ומתה" – אמ"ה ענף תקנ – תקנב. עיי"ש].

ה. שומא שהלווה שם מעצמו את קרקעו למלוה

פליגי ביה רב אחא ורבינא, חד אמר - לא חוזר, כדין מכר גמור, שהרי מדעתו הגבהו למלוה, וחד אמר - חוזר, שלא הוי כמכר, ומה שהגבהו מדעתו ולא בא לבי"ד, זה משום כיסופא.

ז. מי ששמו לו בי"ד קרקע בחובו, מאימתי קנויה לו לאכול פירות? דף לה:

תשובה:

לפי רבה - ממתי שמגיע אדרכתא לידו, פי' שטר פסק דין שבכל מקום שימצאם המלוה יקחם.

לפי אבבי - מיום שנחתם שטר האדרכתא בבי"ד ואף שלא בא לידו.

ולפי רבא - מכי שלמו ימי אכרזתא אע"פ שבאה אדרכתא לידו, אכרזתא פי' לאחר שנשלמת זמן ההכרזה שיש קרקע למכירה.

בתוס' (ד"ה רבא) מובא גירסא הפוכה: שלפי רבה "מכי שלמו ימי אכרזתא", ולפי רבא "ממתי שמגיע אדרכתא לידו".

ח. השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה, האם השוכר או השואל חייבים לשלם ולמי, ומדוע? דף לה:–לו:

תשובה:

שימת ת"ק

ישבע השוכר שמתה כדרכה ונפטר מלשלם, והשואל ישלם לשוכר.

רב מבאר: השוכר נשבע ונפטר, מפני ששומר שמסר לשומר פטור, דהא מסרה לבן דעת.

אבבי אליבא דרבי יוחנן [הסובר שומר שמסר לשומר חייב, מפני ש"אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר"] מבאר: שצ"ל שת"ק פוטר רק באופן שהבעלים נתנו לשוכר רשות להשאיל "לדעתך", שאז אין את הטעם של "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר".

ורבא אליבא דרבי יוחנן [הסובר שומר שמסר לשומר חייב, מפני שיכול לומר "את מהימנת לי בשבועה והאיך לא"] מבאר: שהמשנה כפשוטה, דכיון שהשוכר נשבע, אין את הסברא לחייב.

שימת רבי יוסי

הפרה חוזרת לבעלים, הואיל ואין השוכר יכול לעשות סחורה בפרתו של חבירו.

בגמ' מבואר: שת"ק אינו סובר כן, משום שהשוכר קונה את הפרה משעת מיתה, ומיד כשהפרה מתה נפטר מהתשלומים, והשבועה היא רק כדי להפיס דעתו של בעל הבית, ולכן הבעלים לא יכולים לומר לשוכר "דל אנת ודל שבועתך", בסברת רבי יוסי בותביים התוס' (בד"ה תחזור): דס"ל כהמקשן בגמ', שהשוכר קונה את הפרה רק על ידי השבועה, ועד השבועה חל עליו חיוב תשלומין, ולכן יכול המשכיר לומר לו "דל אנת ודל שבועתך", וה"ה באם יש לו עדים שמתה כדרכה, משום דאמר ליה "אני פוטרך מהבאת עדים", והוסיפו, שנראה שאם המשכיר עצמו היה שם בשעה שמתה ביד שואל - אפי' רבי יוסי מודה לדברי רבנן שקני ליה משעת מיתה, שהרי אין השוכר צריך לעשות כלום. [הרשב"א והר"ן ועוד ראשונים סוברים, שלפי רבי יוסי לעולם השואל משלם למשכיר].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לסיכום:

1. **אם המשכיר אמר לשוכר "שיכול להשאיל לדעתו", וגם המשכיר לא היה שם בשעה שמתה ביד שואל, לפי ת"ק -** השואל משלם את הפרה לשוכר, והשוכר נשבע ונפטר, לרבי יוסי השואל משלם את הפרה לבעלים, וה"ה באם יש לו עדים שמתה כדרכה, משום דאמר ליה "אני פוטרך מהבאת עדים".
 2. **אם הבעלים נתנו לו רשות להשאיל -** לכו"ע השואל צריך לשלם לבעלים.
 3. **אם המשכיר היה שם בשעה שמתה ביד שואל -** בתוס' מבואר: שרבי יוסי מודה שהפרה שייכת לשוכר ולא לבעלים, והראשונים חולקים על תוס' בזה.
 4. **אם כשלא נתנו לו רשות להשאיל, לרבי יוסי -** השואל צריך לשלם לבעלים, למרות שהשוכר רוצה ליטבע לבעלים ולקבל תשלום, ולפי ר' אמי ואביי אליבא דרבי יוחנן, [דס"ל שומר שמוסר לשומר חייב משום "אין רצוני וכ"ו"] - רבנן לא פליגי על רבי יוסי בזה, אבל לרבא [דפליג על ר' אמי ואביי], ולפי רב [הסובר, שומר שמוסר לשומר פטור] - רבנן פליגי על רבי יוסי, וס"ל שאם השוכר נשבע, השואל צריך לשלם לשוכר.
- ט. שומר שנשבע לשקר, מתי חייב קרבן חטאת, מתי חייב אשם, ומתי פטור לגמרי, ומדוע: דף לו.**

תשובה:

1. **כשנשבע לשקר על כפירת ממון -** חייב קרבן אשם.
2. **כשנשבע לשקר שבועת ביטוי** (דהיינו לא על כפירות ממון), **ושינה מפטור לפטור או מחיוב לחיוב** לפי רב אמי - פטור, "דכל שבועה שהדיינים משיעין אותה, אין חייבים עליה משום שבועת ביטוי". ולפי ר' ירמיה - חייב חטאת.
3. **בתוס' (ד"ה לאפוקי, על פי הגמ' בשבועות) מבואר:** שלפי שמואל - פטור, דס"ל שכל שבועת ביטוי שאינה ב"להבא" פטור מקרבן ולכן בשומר פטור, שהרי שבועה שנאנסה אינה בלהבא.

י. האם שומר שמוסר לשומר חייב, ומדוע? דף לו. לו.

תשובה:

לפי רב (ולפי עולא א"ר אלעזר במס' ב"ק דף יא:), רב חסדא בסוגיין סובר שרב לאו בפירוש איתמר) - פטור אפי' שו"ש שמסר לשו"ח, הואיל ומסר לבן דעת, [ואף שיכול לומר לו "אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר". מ"מ סובר עולא א"ר אלעזר שזה רק לכתחילה, אבל בדיעבד לא מצינו שיתחייב בשביל כך - תוד"ה רב, וכן הוא לפי התירוק השני בתוס' ד"ה דאם, ומוסיפים: שרק לבני מותר לכתחילה למסור].

לשיטת רש"י (ד"ה רב אמר פטור): הראשון פטור בכל אותן האופנים שהיה פטור אילו לא מסרה, ולכן שו"ח שמסר לשו"ש - פטור מגניבה ואבידה, ושו"ש שמסר לשו"ח - פטור רק מאונסין, [וכן דעת הרבה ראשונים - אמ"ה עמ' תקפה, ובהערות 15, 16], ומשמע מרש"י: שהראשון חייב על פשיעתו של שני, [וכן שיטת תוס' לקמן דף מב: ד"ה כל, וד"ה הכא, עיי"ש, אך לפי הרשב"א והר"ן - הראשון פטור אף על פשיעת השני, אפי' אם אין לשומר השני ממה לשלם, כיון שטוען לו שמסרה לבן דעת, ויכול לדחות את המפקיד לשומר השני, ואם הראשון שו"ש והשני שו"ח, אין הראשון חייב אלא רק לאחר שהשני נשבע שלא פשע, ושנגנבה ואבדה, ואז חייב הראשון כדינו, בביאור מחלוקתם, ואם רש"י מחייב את הראשון מחמת פשיעת שני גם בשו"ש שמסר לשו"ש - עיי' אמ"ה עמ' תקפד].

אם מסרה לחש"ו ומתה כדרכה בבית החש"ו - בתוס' (ד"ה אין, וד"ה את) מבואר: שרב מודה שהדין תלוי במחלוקת אביי ורבא המובא בתשובה הבאה.

ולפי רבי יוחנן - חייב, אפי' בשו"ח שמסר לשו"ש, וכן פסק רבא להלכה, ומבואר ברש"י: שאפי' באונסין חייב, [ואם חייב גם באונסין שהיו ראויים לבא ברשות השומר הראשון - עיי' במש"כ לקמן תשובה יא].

אביי מבאר: שזהו משום שיכול לומר "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר". תוס' (ד"ה אין) מבארים: שלכן הוי כאילו פירש המפקיד "שאם ישנה מדעתו וימסרנה לאחר, שיהיה כאילו פשע בהם", וכל אונסין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכ' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שיארעו לה שנוכל לתלות שלא היה קורא - חייב.

ורבא מבאר: משום דאמר ליה "את מהימנת לי בשבועה, והאי לא מהימן לי בשבועה", והש"ך סי' רצא ס"ק מ"א, תכב: דמ"מ אם השני פשע רצה מזה גובה רצה מזה גובה - אמ"ה עמ' תרד, הערה 18.

תוס' (ד"ה את) כותבים: שהנפק"מ בין אביי ורבא הוא כשהראשון יכול להשבע "שמתה כדרכה" או כשיש עדים שהיה אונס, שלפי אביי - חייב, שהרי מסירתו לאחר הוי פשיעה, ולפי רבא - פטור. (בתוס' ב"ק דף יא: ד"ה את, יש עוד נפק"מ, באופן שהשני נאמן יותר מהראשון, שלפי רבא - פטור, ולפי אביי חייב, מיהו לפי הריטב"א המיוחס, בסוגיין, והרא"ש בסוגיין סי' ו', סוברים: שגם לפי רבא באופן זה חייב, לפי שאין להאמין בשבועה למי שאין לו עסק עמו, ועיין במש"כ על ב"ק פרק א' תשר' נא).

רבי יוחנן מודה שפטור: באופן שהבעלים רגילים להפקיד ביד השני או כשנתן רשות למסור לשני או כשמסר לאשתו לבניו, ומשום שכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד, ואין המסירה להם נחשבת לפשיעה. (הרמב"ם פוסק: שומר שומר לשומר חייב, אפי' שר"ח שומר לשר"ש, משום דאי"ל "את מהימנת לי בשבועה והיאך לא", וכ"ש בשו"ש שומר לשר"ח דגרע בשמירתו, וה"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס, ולפי הרא"ש - שכשומר לבן דעת לא הוי פשיעה, וא"כ הטעם שחייב זהו משום שאין השומר יכול להפטר ע"י שבועת השני, והנימוק"י מפרש: שחייב מכח הדין שמתוך שאינו יכול להשבע משלם).

יא. מה הדין ששומר שפשע בה ויצאת לאגם ומתה כדרכה, והאם זה תלוי במחלוקת האמוראים בדין תחילתו בפשיעה וסופו באונס, ומה הדין כשהולכה הוא בעצמו לאגם ומתה כדרכה, ומה הדין באם החזירה לבית הבעלים ומתה כדרכה, מדוע?
דף לו:

תשובה:

לפי אביי - חייב, וחייב אפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו פטור, משום שאמרינן "שההבל של האגם גרם לה תחילת חוליו".

התוס' (ד"ה איך) כותבים: שזהו דוקא כשפשע בתחילה, (ושלא נעל בפניה כראוי - רש"י), אבל אם לא פשע, לדוגמא: כשהולכה בעצמו לאגם ומתה כדרכה, אף לאביי פטור, ולפי השיטת"ק בשם הריטב"א בתירוצו השני - חייב אפי' הולכה הוא והקיפה חומה של ברזל, דהולכה לאגם הוי פשיעה, בגלל ההבל).

הגמ' אומרת: שאביי מודה שאם החזירה לבית בעליה ומתה שפטור, שהרי ההבל לא השפיע עליה לרעה. (לפי הרשב"א והמאירי - ה"ה אם החזירה לבית שומר ואח"כ מתה כדרכה, שהשומר פטור, וע"ע בפירוש המיוחס לריטב"א).

ולפי רבא - פטור גם כשפשע בה ויצאה לאגם מעצמה, ופטור אפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, שהרי מתה כדרכה, ואמרינן "מלאך המות מה לי הכא מה לי התם", וע"ע במש"כ לקמן תשובה כו'.

יב. שומר שהעלה את הפרה לראשי הרים חדים ומשופעים ונפלה ומתה, האם חייב ומדוע? דף לו:

תשובה:

1. כשהעלה אותה למרעה שמן וטוב, או שעלתה לבד וירדה בעל כרחו ונפלה ומתה - פטור.

2. אם היה יכול להחזיק בה שלא תפול - חייב.

3. אם כשהעלה אותה לא לצרכה שלא למרעה שמן וטוב

לפי אביי - חייב, בין כשנפלה אף שלא יכל להחזיק בה ובין כשמתה כדרכה, הואיל והעלאה שלא לצורך חשיב פשיעה, (שיש לו לחוש שמא ישכח ולא ישמרנה מליפול - תוד"ה א"י).

ולפי רבא - אם מתה כדרכה פטור, דס"ל מלאך המות מה לי הכא מה לי התם, ואם כשתקפתו וירדה חייב, כיון שפשע בהעלאה.

יג. האומר לשנים "אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה, ואיני יודע איזה הוא", וכן שנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתיים, וכל אחד אומר "שהמאתיים הם שלו", האם צריך לשלם לכל אחד, כמה ומדוע?
דף לז.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

1. **כשהפקידו בשני כריכות, ובשמה ושמה, לדוגמא: כשאמר לשנים "אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא" - נותן לזה מנה ולזה מנה, משום דהוה ליה למידק מי הפקיד אצלו, הגמ' אומרת: שזהו רק באם בא לצאת ידי שמים, אבל מעיקר הדין פטור לגמרי, שהרי מספק לא מוציאין ממון.**

בתוס' (ד"ה התם) מבואר: שדין זה הוא בין לר"ע ובין לר"ט, והמהרש"א כותב: שלפי תירוץ ב' בתוס' בב"ק דף קד. ד"ה שכבר, אליבא דר"ט - פטור אפי' כדי לצאת ידי שמים, כיון שלא עשה איסור, ולפי דבריהם דין זה של משנתנו, קאי רק כר"ע, וע"ע באמ"ה עמ' תרנה.

2. **כשנים הפקידו אצל אחד בכרך אחד, ולפי שיטת רש"י - היינו שהפקידו זה בפני זה, וע"ע בשיטמ"ק בשם הגאונים, שכתב: שבשני כריכות חייבים אף אם הפקידו זה בפני זה, וע"ע באמ"ה עמ' תרמג, זה מנה וזה מאתיים, זה אומר "שלי מאתיים" וזה אומר "שלי מאתיים", (דהיינו בברי ושמה)**

לפי ת"ק - נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהיה מונח עד שיבוא אליהו, כיון שלא היה לו למידק, שהרי הפקידו זה בפני זה, ומבואר בתוס' (שם): שפטור אפי' בבא לצאת ידי שמים, בין לר"ט ובין לר"ע, הואיל ולא הוי ליה למידק.

ולפי רבי יוסי - הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו, ולא ס"ל כת"ק "דא"כ מה הפסיד הרמאי".

3. **בשני כריכות** [דהיינו שהפקידו אצלו זה שלא בפני זה, זה מנה וזה מאתיים], **ובברי ושמה** (כנ"ל דין ב') - נותן לכל אחד מאתיים, שהרי הוי ליה לנפקד למידק. ואלבא דרבי יוסי - הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו.

בתוס' (שם) מבואר: שלפי ר"ע - מעיקר הדין חייב לתת לכל אחד ואחד, כיון שיש כאן טענת ברי ושמה, וגם הוי ליה לנפקד למידק, ולפי ר"ט - חייב רק אם בא לצאת ידי שמים. וולשיטת תוס' בב"ק בתירוץ השני אליבא דר"ט - פטור אפי' לצאת ידי שמים.

4. **בשני כריכות באופן שהפקידו אצלו בעדרו שלא מדעתו - מניח ביניהם ומסתלק, ויניח בידו עד שיבוא אליהו, דכיון שהיה שלא מדעתו - לא הוי ליה למידק. בתוס' (ד"ה התם) מבואר: שכיון שלא הוי ליה למידק, לכו"ע פטור אפי' מלצאת ידי שמים.**

בתוס' (ד"ה שלא) מבואר: ששלא מדעתו זהו לאו דוקא, והכונה היא שהפקיד שלא בראיתו של רועה.

יד. האומר לשנים "גזלתי לאחד מכן מנה ואיני יודע איזה מכם", וכן כשגזל אחד מחמשה, וכל אחד אומר "אותי גזל", האם צריך לשלם לכל אחד, כמה, ומדוע? דף לז. לז:

תשובה :

1. **האומר לשנים "גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם" - לכו"ע מניח ביניהם ומסתלק, ואם רוצה לצאת ידי שמים צריך לשלם לכל אחד ואחד, ואף ר"ע ס"ל כן, הואיל ושמה ושמה הוא, וגזילה היא, והוי ליה למידק.**

2. **גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהם גזל, זה אומר "אותי גזל" וזה אומר "אותי גזל"**

לפי ר"ט - מעיקר הדין מניח ביניהם ומסתלק, ופירש רב ספרא: דהיינו שמניח גזילה בפניהם בב"ד ומסתלק מן הדין, אבל הגזילה בידו עד שיבוא אליהו - רש"י. אבל השיטמ"ק הביא בשם הראב"ד, שמסתלק מן הגזילה ויהא מונח בב"ד, ואם רוצה לצאת ידי שמים, צריך לשלם לכל אחד ואחד.

לפי רב יהודה אמר רב - ר"ט פטור אפי' כשהגזלן שותק, ולא אמרינן ביה שתיקה כהודאה.

ולפי רב מתנה אמר רב - אם הנגזל שותק מודה ר"ט שחייב, דאמרינן שתיקה כהודאה, וע"ע א"ת כרך ז' ערך דיני שמים עמ' שפט.

ולפי ר"ע - מעיקר הדין צריך לשלם לכל אחד ואחד, הואיל וברי ושמה הוא, וע"ע במש"כ בפ"ט ממסכת ב"ק

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה זו. הרי"ף פוסק: כר"ע שחייב לשלם לכל אחד ואחד ואף שלא מפיקן ממונא מספק. מ"מ בגזילה דעביד איסורא חייב, משא"כ במקח וממכר. דמניח ביניהם ומסתלק.

טו. המפקיד פירות אצל חבירו, והתחילו להרקיב או להאכל ע"י עכברים, האם הנפקד יכול למכור את הפירות כדי להצילן, והאם המפקיד יכול לעשותן תרו"מ על פירות שלו, ומדוע? דף לח.

תשובה:

לפי ת"ק - לא יגע בהן אפי' הן אבודין, ולכן יכול המפקיד לעשותן תרו"מ על פירותיו, ולפי רשב"ג - מוכרן בפני בי"ד, מפני שהוא כמשיב אבידה, ולפיכך אין יכול המפקיד לעשותן תרו"מ על פירות שלו.

נחלקו האמוראים ונחלקו רש"י ותוס' באיזה אופן פליגי ת"ק ורשב"ג, ומהו טעמם, האופנים והדינים הם כדלהלן:

1. **אם נפחתו פחות מכדי חסרון - בתוס' (ד"ה מחלוקת) ב"בואר:** שפשוט הוא שלכו"ע לא יגע בהם.

2. **אם נפחתו בכדי חסרון - בזה המחלוקת שבין ת"ק לרשב"ג.**

לפי רש"י - "בכדי חסרון" היינו פחת שנפחת כדרך שאר תבואות.

ולפי התוס' - "פחת כדרך שאר תבואות", נחשב כפחות מכדי חסרון, שלכו"ע לא יגע בהם, ו"בכדי חסרון" היינו שנחסר בחדש או שני חדשים יותר משרגילות להתחסר עד אותו הזמן, ורק בזה פליגי ת"ק ורשב"ג, ובלבד שלא יתחסר יותר כשיעור חסרון של שנה שלימה, שאז הוא יותר מכדי חסרון שדינו יתבאר לקמן דין 3. וכן פירש הדרישה סי' רצב, והב"ח מפרש אחרת את דברי התוס' - אמ"ה עמ' תרצד, עיי"ש.

רב כהנא ורבה בר בר חנה מבארים: טעמו של ת"ק הסובר שלא יגע בהן, זהו מפני שאדם רוצה בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו, [דהיינו אפי' בפירות מענושרין או פשתן - תוד"ה מזבנין]. רש"י מפרש: שזהו משום שעמל בהם, ולפי"ז זהו רק בקרקע שלו, אבל בקנה פירות מהשוק מותר לנפקד למוכרו, וכתב ה"מצפה איתן" בטעמו של רש"י: שזהו משום שיש ברכה בדבר שאינו לוקח בדמים, והריטב"א סובר שגם בקנה פירות אפשר שלא יגע בהם, הואיל וטרח לקנותם - אמ"ה עמ' תרעג, עיי"ש.

ורב נחמן בר יצחק מבאר: שחוששין שמא המפקיד עשאו תרומה ומעשר על מקום אחר, ונמצא המוכר מאכיל תרומה לזרים, ואין לו למוכרן אפי' לכהנים בדמי תרומה, דקלקול פירות משכח שכיח, ואם נתיר לו למכרן מיד, יש חשש שהבעה"ב יעשם תרומה ומעשר על פירותיו בלא שידע שמכרם, וקא אכיל טבליים.

מדברי התוס' (ד"ה מזבנין) יוצא: שלפי רנב"י - כל שפחתו "בכדי חסרון" לא יגע בהם אף אם הפירות מתוקנים, דס"ל גם את הטעם של רב כהנא שאמר: "רוצה אדם בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו".

3. **ואם יותר מכדי חסרון**

לפי רבה בר בר חנה - אפי' לפי ת"ק יכול למכרו, אבל דוקא לכהנים בדמי תרומה, ולא חוששין שמא הבעה"ב יפריש אחרי שהנפקד ימכרם, משום דס"ל, שיותר בכדי חסרון לא שכיח, ולכן מסתמא הבעה"ב הפריש קודם שנחסר יותר מכדי חסרון, ונמצא שמכר רק לאחר שהבעה"ב הפריש עליהם תרומה.

ולפי רנב"י - גם בזה ת"ק ס"ל שלא יגע בהן, ולא ימכרם אפי' לכהנים, דס"ל שקילקול הפירות יותר מכדי חסרון שכיח הוא, ויש את החשש שמא הבעה"ב יפריש אחר שהנפקד מכרם, ונמצא שהבעה"ב אוכל טבליים (כנ"ל דין 2). ומבואר בתוס' (שם): שאם הנפקד קיבל את הפירות בפקדון כשהן מעושרים, אף לפי רנב"י יכול למוכרן בבי"ד. ובפחתו יותר מכדי חסרון, לא אמרינן אדם רוצה בקב שלו יותר מפי' קבין של חבירו.

4. **ההלכה כפי שנפסק בגמ' - רב נחמן פוסק כחכמים, ורבי יוחנן פוסק כרשב"ג.** והרי"ף פוסק כרב נחמן, משום

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שהוא בתרא, וע"ע ברא"ש.

לסיכום:

לפי רשב"ג - יכול למוכרן בבי"ד, ומודה שבפחות מכדי חסרונן לא יגע בהם, ולפי ת"ק: **בפירות לא מעושרין** - לא יגע, ואם יותר מכדי חסרונן מחלוקת אמוראים אליביה, אם ת"ק מודה שיכול למוכרן לכהנים, וכתבו התוס': שבפירות מעושרין - לכו"ע יכול למוכרן בבי"ד, וע"ע במש"כ לעיל פ"ב תשובה לט, דין ... ב'.

טז. האם בי"ד מורידים קרוב לנכסי שבויים, נטושים, רטושים, וכן לנכסי בורח מחמת מרדין או מחמת מס, ומדוע? דף לח:–לט:

תשובה:

שבוי שנשבה [כשהוא גדול – ראב"ד בשיטמ"ק ד"ה ולא קרוב], והניח קמה לקצור, ענבים לבצור, זיתים למסוק, בי"ד יורדין לנכסיו ומעמידים אפוטרופוס שיקצור, שיבצור, ושימסוק, ולא איתפריש בגמ' אם מדובר כששמעו בו שמת או כששלא שמעו, ועיין היטב בחי' הרשב"א, מאירי, ואור זרוע המובא בהגהות אשרי, יש שהבינו מלשון זה, שהאפוטרופוס יטפל בקרקעות בחינם ולא יטול אפי' כאריס], אך אין מעמידים את האפוטרופוס לעולם, הואיל והשבוי הוא גדול, [רש"י פירש: שזהו מפני שיש טורח למצוא אפוטרופוס לעולם], ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו, וכדלהלן:

1. להוריד קרוב לנכסי שבוי כששמעו בו שמת [על פי קול ועד אחד – תוד"ה בששמעו] או לנכסי בורח מחמת מרדין - לכו"ע בי"ד מורידין את הקרוב, וזאת כדי שיעבדו בהם וישמרום.

בתוס' (ד"ה היורד, ובד"ה בששמעו) מבואר: שמורדין אפי' לכתחילה, ואף כששמעו בו שמת רק ע"י קול ועד אחד בלא עדים. [יש לדון בדברי התוס' "קול ועד אחד" אם כוונתם לשניהם, אבל עד אחד בלא קול או קול בלא עד אחד נחשב ללא שמעו בו שמת – אמ"ה עמ' תשיט].

אם שמעו ע"י עדים שמת - בתוס' (ד"ה בששמעו) מבואר: שפשוט שמורדין ויורש הכל.

פירות שאכל לפני שהבעלים באו - זריז נשכר, שנוטל הכל בחינם, וא"צ להחזירם אף אם הבעלים אח"כ באו.

אם באו הבעלים קודם שאכל זה פירות

לפי רש"י (ד"ה בששמעו, ובד"ה השתא, כפי שהבינוהו התוד"ה וכולם, ועיין בפנ"י ובאמ"ה עמ' תשכו) - יטול כמנהג אריסי המקום ויחזיר השאר.

ולפי התוס' (ד"ה וכולם) - אין מניחים אותו להקדים ולתלוש, ולא יטול אפי' כשאר אריסים, [ודמייא דאשה גדולה, וע"ע בהגהות אשרי].

2. להוריד קרוב לנכסי שבוי כשלא שמעו בו שמת, (פי' נכסי נטושים)

לפי רב [ולפי ת"ק דרשב"ג – וע"ע בתוד"ה היורד, וכן עיין בשיטת האור הזרוע המובאת לקמן בסמוך אליבא דת"ק, לפי רב ששת – גם ר"א ס"ל כרב, ולפי רב עמרם ורבא – אין הכרע מה ר"א סובר] - **אין מורדין**, [דס"ל שאין שמין להם כאריס, ולכן אין מורדין, שהרי הם מפחדים שמא הבעלים יבואו קודם שיקצור ויאכל, ולא יטול כלום ולא ישיבחו הקרקע, אלא כל מה שימצא יאכל בחינם – תוד"ה וכולם, יש שהסבירו שרש"י ס"ל שאליבא דרב שמין כאריס – אמ"ה עמ' תשי. לפי הראב"ד ו"חידושי הריטב"א" – עיי"ש – מורידים אדם שאינו קרוב, כדי שישמור את השדה, אך הרמב"ן, הרשב"א, הר"ן והריטב"א "החזשים" סוברים: שכ"ש שאין מורדין אדם שאינו קרוב, דס"ל לרבי שעדיף שיפסדו מאליהם ממה שעל ידינו, אמ"ה עמ' תשז, תשח, ובהערה 79], **ואם ירד מוציאין אותו**.

ולפי שמואל [ורשב"ג, וע"ע באור זרוע שלמד, שת"ק לא חלק באופן זה, וכן עיין ב"יפה עינים" בסוגיא] - **בי"ד מורדין קרוב כדי שיעבוד וישמור את הקרקע, דס"ל שנטושים כשבויין, ואין חשש שהם יפסידו את השדה, הואיל ושמין להם כאריס, אך אסור לו למוכרן**. [ולפי רוב הראשונים – מורדין רק קרוב, וכן כתבים הרשב"א והרמב"ן בשם הראב"ד – אמנם החידושי הריטב"א כותב בשמו: שמורדין גם רחוק – הרשב"א והרמב"ן כותבים: שהטעם שאין מורדין רחוק, זהו משום שאין לנו לתקן בזמן שיתכן שהיורשים יפסידו, ואילו הריטב"א "החזשים" ובשיטמ"ק בשמו, כותב טעמים אחרים, עיי"ש ובנימוק"ו ובאמ"ה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עמ' תשח].

שיטת רש"י (ד"ה השתא, וד"ה דאילו): ששמין לו כאריס גם על הפירות שאכל קודם שבאו הבעלים, שהרי לא שמעו בו שמת, והקרוב ירד על דעת "ליטול כאריס", ונע"ע באמ"ה עמ' תשכו. מה שכתב לדקדק מרש"י, וכן עיין בפנ"י בביאור שיטת רש"י.

שיטת תוס' (ד"ה וכולם): היורד זכאי לאכול בחינם את כל הפירות שאכל קודם שבאו הבעלים, כדין שבוי, ותיקנו חכמים, שאם באו הבעלים לפני שהספיק לאכול, [או שאכל פחות מכדי הוצאותיו – עיין רש"י ד"ה כמוציא] - שמין לו את השבח כאריס.

3. היורד לנכסי אדם שיצא לדעת (פ"י נכסי רטושין) **וכן היורד לנכסי בורח מחמת כרגא** - מוציאין אותו מידו, דכיון שהיה להם לצוות "הורידו יורשיי לנכסי" ולא ציוה ש"מ לא ניחא ליה. [נחלקו הראשונים בנכסי רטושים כששמעו שמת, באם מורידים קרוב לנכסיו, ועיין ברמב"ן וברמב"ם מה שנחלקו בזה – אמ"ה עמ' תשד].

4. להוריד קטן לנכסי שבוי או קרוב לנכסי קטן – רב הונא סובר: שאין מורידין.

לא קטן לנכסי שבוי, הואיל וחוששין שיפסיד את השדה, תוס' (ד"ה מוקמינן) מפרשים: אין מורידין [ואפי' נ"י אפוטרופוס] עבור התינוק, מפני שחוששין שהתינוק יאמר לאוטרופוס מה לעשות ויפסד השדה, אבל יכולים להעמיד אפוטרופוס שישמור עבור הסבתא ויקבל כדין אריס ויתפרנס הקטן מזה. ויש הסוברים שאין מורידין קטן בנכסי שבוי אף אם שמעו נ"י עד אחד שהשבוי מת, ויש סוברים שאם יש עד אחד שמעיד שהשבוי מת, מודה רב הונא שמורידים – אמ"ה עמ' תשמט].

ולא קרוב לנכסי קטן, שהרי הקטן לא ימחה, והקרוב יטען שהוא ירשה ולא הקטן.

ולא קרוב מחמת קרוב מאימא לנכסי קטן, ואפי' הגדיל. לפי מסקנת הגב' - אין מורידין קרוב לנכסי קטן, בין אם הקרוב הוא אח מאמא ובין אם הוא אח מאבא, ל"ש לקרקע ול"ש לבתים, ל"ש אם עשה שטר חלוקה ול"ש בלא שטר. [המהר"ם שי"ף לומד: שאין מי שחולק על רב הונא בזה, שרב הונא דיבר רק באח מאם כשיש צד ירושה, אבל מודה רב הונא שבאח מאם לחוד בלא צד ירושה ביניהם מורידין לנכסי קטן, וזהו אחרת מהשיטתם"ק בשם הרא"ש – עיין אמ"ה עמ' תשלז].

לפי שיטת רש"י (ד"ה ש"מ מרב הונא) - לא הוי חזקה אפי' החזיק ג' שנים אחר שהקטן הגדיל, וכן דעת הראב"ד והר"י מיגאש, ואילו הרמב"ם פ"ג מסוען ונטען הל"ז, פסק: שאם החזיק ג"ש אחר שהגדיל הוי חזקה.

5. להוריד אחר בנכסי קטן - רבא אומר, שמרב הונא משמע מורידין, כיון שאין מחזיקין בנכסי קטן.

יז. המוציא הוצאות: א. על נכסי אשתו גדולה או קטנה. ב. על נכסי אחיו הקטנים. ג. על נכסי שבויים. ד. על נכסי נטושים, האם מקבל את הפירות, ומדוע? דף לט. – מ.

תשובה:

א. המוציא הוצאות על נכסי אשתו

1. אם כשהיא גדולה - מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל.

2. אם כשהיא קטנה, [כשהוציא ולא אכל כדי הוצאתו – רש"י ד"ה כמוציא] - דינו כדין מוציא על נכסי אחר, הואיל ויכולה למאן, ולכן תיקנו חכמים שיטול כאריס, כדי שישמור על השדה.

ב. הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים

1. אם באופן שידעו שיש אחים קטנים - הגמ' אומרת: שהשביחו לאמצע. [ולא מקבלים כאריס על מה שעבדו בחלק של האחים הקטנים].

רש"י (ד"ה וכן אמר רבה) **ביפרש**: שלפי רבא (בב"ב דף קמג:) - זהו דוקא כששביחו נכסים מחמת נכסים, אבל אם השביחו מחמת האחים, השבח כולו לאחים הגדולים, אבל לפי רב חסדא ואביי בסוגיין, ולגירסא השניה ברש"י - גם לרב השבח לאמצע אפי' הנכסים מחמת האחים. [ועיין ברא"ש בשם הראב"ד, ובאמ"ה עמ' תשכז].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשנח.

והתוס' (ד"ה וכן, עיי"ש) בותבים: שלא יתכן שרבה יחלוק על רב, אלא גרסינן "רבה", ואין ראה שרב למד כרב חסדא.

2. אם כשלא ידעו שיש אחים קטנים

לפי רב חסדא - השבח לאמצע כנ"ל בדין הקודם.

ולפי אב"י - האחים הגדולים נוטלין מהחלק של הקטנים כאריס, שהרי לא ידעו מהקטנים ולא מחלו. ונראה שלפי התוס' הנ"ל - רבה ס"ל כרב חסדא.

ג. קרוב שירד לנכסי שבוי גדול בלא שבי"ד הורידוהו

לפי רב חסדא - אינו מקבל פירות, ואפי' כאריס, [לפי הראב"ד בשיטתו: זהו מפני שירד שלא ברשות והוי כנכסי רטושין, ויש ראשונים שלא גרסו "ועוד", ולפי גירסתם אינו מקבל פירות, כיון שזה נכסי קטן, אבל אם בנכסי גדול בלא שבי"ד הורידוהו כשהדין שמורידין, שמין לו כאריס - אמ"ה עמ' תשסג].

ולפי רבי אמי - דינו כדין קרוב היורד ברשות בי"ד לנכסי שבויים או נטושים, וכפי שנתבאר בתשובה הקודמת. [הרי"ף פוסק כרב חסדא, שהשביח לאמצע, ובבגדול כשלא ידע דאתי ומחיל ליה, לא השביח לאמצע ושמין לו כאריס].

יח. מי שאינו לפנינו האם חושקין שהוא מה, מאי נפק"מ, ומדוע?

דף לט:

תשובה:

בסוגייתנו מבואר: שחוששין למיתה, ולכן אין מורידין קרוב לנכסי קטן, אך התוס' (ד"ה דילמא) הוכיחו שיש מקומות שלא חוששין ויש מקומות שחוששין, וכדלהלן:

1. **אדם שהגיע לגבורות ולא הפליג בגילו ואינו לפנינו** - חיישינן למיתה, [אם אפליג - עיין לקמן דין ו], ולכן אם שלח גט לא מוסרים לאשתו, ואם הוא כהן שנסע למדינת הים ואין לו בנים אין אשתו ישראלית יכולה לאכול בתרומה, ואם יש לו בן קטן אין מורידים קרוב לנכסי הקטן, וכן אם שלח קרבן חטאת - אין מקריבים אותו.

2. **אם לא הגיע לגבורות והוא אינו שבוי, לענין מסירת גיטו, לענין אכילת אשתו בתרומה, ולהקריב קרבנו** - הרי הוא בחזקת קיים.

3. כבדין הקודם אך לענין להוריד קרוב לנכסי קטן

לפי תירוצם הראשון של התוס' - בנכסי יתומים החמירו שחוששין למיתה ואין מורידין.

ולפי תירוצם השני - לא חוששין, [דרך בשבויים חוששין שמתו. הואיל ועושין להם יסורין].

4. **אם לא הגיע לגבורות ובשבוי, לענין להוריד קרוב לנכסי קטן** - חיישינן למיתה ולא מורידין.

5. כבדין הקודם אך לענין תרומה קרבן וגט

לפי תירוצם הראשון של התוס' - לא חוששין למיתה.

ולפי תירוצם השני - חוששין, לפי שבשבויים חוששין יותר למיתה מחמת שעושים להם יסורין.

6. **אדם שהפליג בגילו** - התוס' כותבים: שלענין גיטין משום עיגונא ובשביל אכילת קרבן ותרומה אמרינן שהוא בחזקת קיים, משום שאמרינן כיון דאפליג אפליג, אבל לענין שבוי לא אמרינן כן.

יט. הטוען "זה אחי ואני רוצה לחלוק עמו בנכסים", האם נאמן, ומדוע?

דף לט:

תשובה:

אינו נאמן, ורק אם הנתבע אלים, ולתובע יש עדים שמפחדים להעיד, הנתבע צריך להביא עדים "שהוא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לא אחיר".

ומבואר בתוס' (ד"ה שיצא, ועיין רש"י ד"ה דלאו אחיך הוא. דכס"מ סוף פ"ג מעדות, ובאמ"ה עמ' תשנח): שרק בסוגיין הנתבע צריך להביא עדים, כיון שהוא אלים ואומר "לא ידענא לך", אבל אם הנתבע מכחיש, או התובע לא יצא בחתימת זקן ואין לתובע טענה שיש לו עדים - על התובע להביא ראיה, כיון שלתובע יש "ברי גרוע".

כ. מהו שיעור חסרונות של חיטים ואורז, כוסמים וזרע פשתן, לכור, ליותר מכור ולפחות מכור, ומה גורם לחסרונות? דף מ.

תשובה:

א. שיעור חסרונות לכור

1. של חיטים ולאורז קלוף - תשעה חצאי קבין, במשך שנה.
2. לאורז שאינו קלוף או לכוסמין ולזרע פשתן כשהן בגבעולין - שלשה סאין לכור במשך שנה.
3. לזרע פשתן כשהן לא בגבעולין דהיינו קלופין - התוס' (ד"ה ולאורז) כותבים: דשמא דינם חלוק.

ב. ליותר מכור

לפי רבנן - מודדים לפי היחס הנ"ל בנושא א', דהיינו תשעה חצאי קבין לכל כור וכור, לכל שנה ושנה, שהרי טעמם מפני שאובדות ומתפזרות, ומבואר בתוס' (ד"ה וכי): שבירושלמי מפורש, שגם לפי רבנן יש את הטעם של עכברים, ורק ס"ל שהם קוראים לחבריהם לאכול.

לפי רבי יוחנן בן נורי - לא מודדים לפי יחס אלא כפי השיעורים השנויים במשנה ומוזכרים בנושא הקודם, דס"ל שעכברים אוכלים אותו כמות, בין אם יש כור ובין אם יש הרבה כורים. [השיט"מ"ק בשם הראב"ד כותב: שאם באופן שיעיר עם פירותיו - מחלקין ה' חצאי קבין לשניהם ומוריד לו רק חצי מהכמות הזו, ואילו בחסרון הבא מחמת רקבון - מוריד לו כל ה' חצאי קבין].

רבי יהודה אומר: אם היתה מדה מרובה דהיינו עשרה כורין, באופן שמדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים, אינו מוציא לו חסרונות, מפני שמתירות פי' מתנפחות ומשלימות את החסרונות. [כן משמע מותך דברי רש"י במשנה, אבל רוב הפוסקים קבעו ברייתא זו להלכה, שאם מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים, אינו מוציא לו חסרונות, ומפרשים: שרבי יהודה סובר שלא מהני ניפוח. בימות הגשמים אלא בהפקיד מידה מדובה, ולת"ק מהני ניפוח אפי' כשהפקיד מדה מועטת].

לפי רש"י (ד"ה אם היתה) - הניפוח ב' כורין משלים את כל החסרונות, שהם ב' וג' כורין שהעכברים אוכלין לשנה, ודוקא כשהתבואה מ' כורין ואילך, אבל בפחות מכאן, מוציא לו את כל החסרונות. [המהרש"א כותב: שלפי רש"י - רבי יהודה הוא דעה ג', ועיין באמ"ה עמ' תשע ובהערה 17].

ולפי התוס' (ד"ה מדה) - הניפוח משלים עשירית משיעור חסרונו, ולכן ב' כורין הניפוח משלים את החסרון של כור, ובפחות או יותר מ' כורין משערין לפי אותו יחס.

ג. שיעור חסרונות לפחות מכור

לפי רבנן - כיחס שיעור חסרונות לכור, כנ"ל נושא קודם ב', ומבואר בתוס' (ד"ה אלא): שרבי יוחנן בן נורי הסובר שמוציא לו לפי חשבון הראוי להתחסר, לא פליג בזה על רבנן, דא"א שלא יתחסרו. [יש שפירשו: שזהו כפי יחס של כור הראוי להתחסר גם מחמת אכילת כגרים, ויש שפירשו: מחמת איבוד ופיזור, ושאיין להוציא בשביל אכילת עכברים, אמ"ה עמ' תשנח].

ד. הגורם לחסרונות

לפי רבי יוחנן בן נורי - מחמת אכילת עכברים.

ולפי ת"ק - מחמת שאובדות ומתפזרות, ומבואר בתוס' (ד"ה וכי): שבירושלמי מפורש, שלפי ת"ק - זהו גם מחמת עכברים.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כא. המפקיד פירות אצל חבירו, באיזה מקרים מוציא לו חסרונות, כמה, ומדוע? דף מ.

תשובה:

1. **אם לא עירבן עם פירותיו** - מחזירים למפקיד כמו שהוא, מפני שאומר לו "הרי שלך לפניך".
2. **אם עירבן עם פירותיו בלא שהוציא מהן לאכילה או אם יודע כמה הסתפק** - יחזירם לפי יחס כמות פירותיו לכמות הפיקדון.
3. **אם עירבן וגם הסתפק מהם ולא יודע כמה הסתפק** - יוציא חסרונות לפי השיעורים שנאמרו במשנה, וכפי שנתבארו לעיל בתשובה הקודמת.

כב. מהו שיעור חסרונות ביין או שמן, ומדוע? דף מ.

תשובה:

א. ביין

לפי ת"ק - שתות, ולפי ר"י - חומש. הגמ' אומרת: שהם לא חולקים לדינא, אלא כל מקום ומקום לפי עשית החבית.

לפי רש"י (ד"ה ליינ) ולפי הפי' הראשון בתוס' (ד"ה במזופפין) - השיעורים הנ"ל הם לפי מה שהקנקנים בולעים, ומדובר שנסתפק מהן ולא ידע כמה נסתפק, ולכאורה חילוק המשנה בין קנקנים חדשים לישנים יהיה גם לענין יין.

ולפי פירושם השני של התוס' - ליינ יש בלע אפי' בקנקן ישן.

ב. בשמן

1. **כשאינו מזוקק ובקנקנים חדשים** - שיעור החסרונות הוא שלשה לוגין למאה לוג, הואיל ויש לוג ומחצה שמרים, ולוג ומחצה בלע.

2. **אם היה שמן מזוקק בקנקנים חדשים** - לפי הטעם שבדין הקודם, שיעור החסרונות לוג ומחצה.

3. **בשמן מזוקק** - לפי הטעם לעיל דין 1, אין חסרונות.

4. **שמן שאינו מזוקק בקנקן ישן שלא מזופפין**

לפי אב"י - לוג ומחצה.

ולפי רב נחמ"ג - ג' לוגין.

5. **שמן מזוקק בקנקן ישן שלא מזופפין**

לפי אב"י - כלום.

ולפי רב נחמ"ג - לוג ומחצה.

כג. המוכר שמן לחבירו בלא שעירב בשמן שמרים, האם יכול לערב שמרים, והאם יכול לנכות לו כשיעור השמרים, ומדוע? דף מ:

תשובה:

לפי ר"פ אליבא דרבי יהודה - יכול לנכות לו כפי הפירוט המבואר במשנה, [אפי' כשהשמן כבר אינו בעין - תוד"ה לדברין, משום דס"ל שלרבי יהודה אסור לערב שמרים, ואם לא ינכה לו לא יהיה לו רווח, ועל דעת כן הקונה קנה, ונראה דזהו אף לשיטת הקרני ראם על המהרש"א כאן. עיי"ש], ולכן מחילה ליכא, ומבואר בתוס' (ד"ה זבון) אליביה: שמדובר שלא היה מוצא למכור ביוקר משלקח, [משמע שאם יהיה לו רווח גם אם לא ינכה, לא יכול לנכות. אך עיין אמ"ה עמ' תשצ].

ולפי רב פפא אליבא דהכמים, וכן לפי אב"י אליבא דרבו"ע, הנושאים והדינים הם כדלהלן:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

א. בלוקח על מנת למכור

אינו מנכה לו, שהרי הלוקח לא יוכל למכור את השמרים בנפרד.

בתוס' (ד"ה לחודיה) מבואר: שזהו דוקא כשהשמן לא בעין, שלקחו מעט מעט ומכרו או אכלו, **אבל כשהשמן בעין, לפי אביי אליבא דר"ד "מותר לערב שמרים", וכן לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה לדברי חכמים) בדעת ר"פ אליבא דכו"ע - יכול לתת לו שמרים** [כפי הפירוט המבואר במשנה] **שיערבם וימכרם, ואילו לפי אביי אליבא דר"ד "אסור לערב שמרים" - אינו יכול לתת לו שמרים אף באופן זה, ולפי התירוץ השני בתוס' (ד"ה לדברי חכמים) - גם לפי רב פפא אליבא דר"ד שמוותר לערב אינו יכול לתת לו שמרים, משום שאע"פ שהוא בעין שייך מחילה, כיון שמדד לו מזוקק.**

ב. בבעה"ב הלוקח לאכילה

במשנה מבואר: שלפי ת"ק - אינו יכול לנכות לו כשיעור השמרים, ולפי רבי יהודה - יכול לנכות לו.

לפי אביי - רבי יהודה סובר שמוותר לערב שמרים, ושהולך לשיטתו דלית ליה מחילה, [בדין המוכר צמד ובקר. ואמרינן "הדמים מודיעים"], **ולכן גם בנידון דידן המוכר יכול לנכות, ולא אמרינן מדלא עירב מוכח שמחל,** [התוס' ד"ה לדברי ר"י, כתבו: שר"פ ס"ל שבשמן שהוא דבר מועט אף רבי יהודה הסובר "דמים מודיעים" היה מודה ששייך הטעם "מדלא עירב אחולי אחיל". ורק מטעם דלקמן אמרינן שיכול לנכות]. **ות"ק במשנה סובר: שאסור לערב שמרים, ולכן סובר שלא יכול לנכות לו.**

תוס' (ד"ה לדברי חכמים) מפרשים בדעת חכמים: שלא יכול לנכות לו אפי' כשהשמן עדיין בעין, מפני שלא שייך לומר שמחל, כיון שעדיין יכול לתקן ע"י שיערבם, דאם השמן לא בעין - גם אם היה מותר לערב, לא היה יכול לנכות לו, ד"מדלא עירב מוכח שמחל".

ולפי רב פפא - ת"ק סובר שמוותר לערב שמרים, ומדלא עירב אחולי אחיל, ולכן אין מנכה לו, [לפי הפי' הראשון בתוס' שם - טעמו של ר"פ אליבא דת"ק שהי מחילה שייך רק כשהשמן לא בעין. אבל אם הוא בעין - לא שייך מחילה, ומנכה לו. ולפי פירוש השני - טעמו של ר"פ אליבא דת"ק שהי מחילה שייך אפי' כשהשמן בעין. מפני שמדדו מזוקק], **ורבי יהודה סובר, שאסור לערב שמרים, ודוקא משום כך יכול לנכות.** [וסברתו וחילוקי דינו - מבוארים לעיל בתחילת נושא א'].

לסיכום:

1, בלוקח ע"מ למכור והשמן כבר אינו בעין - לפי ר' פפא אליבא דרבי יהודה יכול לנכות, ואם השמן בעין - הדין תלוי במחלוקת התנאים במשנתנו באם מותר לערב, אלא שלפי תירוץ א' בתוס' (ד"ה לדברי) אליבא דר"פ - לכו"ע יכול לתת לו את השמרים, וסוברים התוס' (בד"ה זבון), שבמקרה שגם אם לא ינכה יהיה למוכר רווח, לפי ר"פ אליבא דרבי יהודה בכל גווני לא יכול לנכות.

2, בלוקח לאכילה, לפי ת"ק - לא יכול לנכות, ולפי רבי יהודה - יכול לנכות, לפי אביי, ולפי פירוש ב' בתוס' (ד"ה לדברי חכמים) אליבא דר"פ: מחלוקתם בין כשהשמן בעין ובין כשאינו בעין, ולפי פירוש א' בתוס' אליבא דר"פ: מחלוקתם רק כשהשמן לא בעין, אבל אם הוא בעין אפי' לפי רבנן יכול לנכות, וסוברים התוס' (בד"ה זבון), שבמקרה שגם אם לא ינכה יהיה למוכר רווח, לפי ר"פ אליבא דרבי יהודה בכל גווני לא יכול לנכות.

3, לפי חכמים - אית להו מחילה, ולכן "הדמים לא מודיעין", ולפי רבי יהודה - לית ליה מחילה ולכן "הדמים מודיעין", לפי ר"פ - בשמן שהשמרים הם דבר מועט מודה רבי יהודה שיש מחילה. התוס' (דברי ר"י) כותבים: שלפי אביי - לית ליה מחילה אפי' בדבר מועט, [הרא"ש פוסק: כרב פפא שמוותר לחנוני לערב ולבלבל את השמן שהוא מוכר כדי למכור את השמרים שבחבית עם השמן. ואילו הרמב"ם פוסק: שאסור לערב שמרים בין ביין ובין בשמן. ואם הערה את היין מכלי לכלי נותן שמרים לתוכו, ודנים המפרשים אם זהו גם בשמן].

כד. שומר שטילטל את פקדונו של המפקיד לצורך הפיקדון או ע"מ לגזלה או שנטלה ע"מ לשלוח בה יד או להשתמש בה בלבד, והפיקדון נשבר או נתקלקל, האם השומר חייב לשלם למפקיד, והאם אף כשהחזירו למקומו הראשון, ומדוע? **דף מ: מא.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

א. אם מילטל את הפיקדון לצורכה

פטור אפי' נשברה מתוך ידו, [מפני שעדיין שומר הוא ולא גזל].

ב. אם נמלה על מנת לגזולה

1. **אם נשברה בזמן שנטלה - חייב, שהרי הוי שליחות יד ממש, תוס' (ד"ה שנטלה) מבארים: שהיינו חסרון, מפני שהכל גוזל ונוטל לצורך עצמו. ונע"ע באמ"ה עמ' תתא-תתג.**

2. אם אחר שהניחה נשברה

לפי ר"ע - חייב באונסיה, דס"ל השבה צריכה דעת בעלים, ואף אם בעליה ייחדו לה מקום והחזירה למקום שייחדו.

ולפי רבי ישמעאל - אם לא ייחדו לה מקום [והניחה ואח"כ נשברה] או אם החזירה למקום שייחדו לה הבעלים [ואח"כ נשברה] פטור, דס"ל השבה [אפי' של גזול], אינה צריכה דעת בעלים, וחייב רק כשייחדו לה מקום והניחה במקום אחר, [או כבדין הראשון שנשברה מתוך ידו].

ג. אם הנביה ע"מ לשלוח בה יד וליטול רק מקצתה, ועדיין לא נטל את המקצת

לפי רב ולפי רבי יעקב בר אבא - פטור, דס"ל שליחות יד צריכה חסרון, ובלא חסרון אינו חייב באונסיה עד שיטול המקצת.

ולפי לוי ור' נתן בר אבא - חייב באונסיה אף שלא נטל את המקצת, דס"ל שליחות יד אינה צריכה חסרון, [מחלוקתם היא רק אליבא דב"ה, אבל לב"ש דס"ל לקמן דף מד. "החושב לשלוח יד חייב", ודאי שא"צ חסרון], ושאם החזירה למקומה או למקום אחר - הדין כבנושא הקודם דפליגי ביה ר"ע ורבי ישמעאל.

בתוס' (ד"ה שנטלה) מבואר: שזהו דוקא בשמן, שאם היה נוטל אפי' מקצת, היה נשמר גם בלא שאר החבית, אבל ביין שלא נשמר טוב בפני עצמו, לכו"ע חייב מיד בהגבהה גם בלא שנטל המקצת, (כמבואר לקמן דף מד.).

ד. אם מילטלה לא ע"מ לנומלה אלא רק כדי להשתמש בה

למ"ד שואל שלא מדעת גזלן הוי (עיין לקמן דף מג., ובמסכת ב"ב דף פח.) - כיון שנטלה הדין כנ"ל נושא ב'.

ולמ"ד לא הוי גזלן - חייב באונסיה עד שיחזיר לבעלים כדין שואל מדעת, [ודינו כמו כל ש"ח שחייב במתה מחמת מלאכה, מכיון שהבעלים לא השאילו מדעתם]. **ואם כשלא יחדו לו מקום והחזירם למקום אחר - ברש"י (ד"ה תרגמה) מבואר: שלפי רבי ישמעאל פטור.** [בביאור שיטת רש"י שמהני החזרה לכל מקום - עיין אמ"ה עמ' תרצו, הערה 32, ובעמ' תתסו הערות 171-166. ואם הרשב"ם במסכת ב"ב דף פח. ד"ה ורבי יהודה חולק - עיין אמ"ה עמ' תתא בהערה 57, ואם ר"ע מודה בכל זה לרבי ישמעאל - עיין אמ"ה עמ' תשצז-תשצט, ובהערות 33-32-57, ובעמ' תתיא-תתסו. אם גם בשואל מדעת הדין כהנ"ל - עיין אמ"ה תתיב, הערה 141].

שיטת רש"י (ד"ה והא לא חסרה): שאם נטל פיקדון ע"מ להשתמש בו שימוש כזה, שבמשך הזמן יביא לו נזק, יש בו רק דין של שליחות יד ולא דין של שואל שלא מדעת, [המפרשים ביארו שיטתו בדרכים שונות - עיין אמ"ה עמ' תתכב-תתלב].

ה. אם חישב לשלוח יד או אמר "שרוצה לשלוח יד"

עיין לקמן תשובה לו. ואם טלטלה לצורך מקומה - עיין באמ"ה עמ' תשצז.

כה. האם שו"ח, שו"ש, ושואל חייבים בשליחות יד אף כשעדיין אין חסרון, האם אף "כשבעלי עמו", מנין למדים זאת, ומנין למדים ששו"ח פטור מגניבה ואבידה ושו"ש חייב? דף מא:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יוד"ד סימנים קפג-ד

תשובה:

א. שליחות יד

1. בשו"ח ובשו"ש - מחייבתם באונסין.

שו"ח - שנאמר (שמות כב, ו) "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו", ולפי רבא - גם שו"ח למדים משואל וא"צ פסוק מיוחד.

בשו"ש, לפי דעה אחת בגמ' - שנאמר (שם, פסוק י) "אם לא שלח יד במלאכת רעהו", ולפי הדעה השנייה - ק"ו משו"ח או משואל, ולפי דעה זו הפסוק המיותר (שם פסוק י) מלמדינו ששליחות יד ואף בשו"ח אינה צריכה חסרון, והדעה הראשונה (הוסברת שאין פסוק מיותר) ס"ל "צריכה חסרון".

2. שואל - בתוס' (ד"ה חדא לומר לך) מבואר: שלכו"ע מתחייב באונסין משעת משיכה, גם כשעדיין לא השתמש ולא חיסרה, ואם שלח יד לעבור על דעת הבעלים - חייב גם במתה מחמת מלאכה, וגם כשבעליו עמו, ולמ"ד שליחות יד צריכה חסרון גם בזה צריכה חסרון.

ב. בעליו עמו

1. בשואל - פטור, שנאמר (שם, פסוק יד) "אם בעליו עמו לא ישלם".

2. שו"ח ושו"ש "ששלחו יד" כשבעליו עמו - חייבים באונסין, דכתיב קרא יתירא. [דין שו"ש בבעלים שטען נגנבה - עיין לקמן תשר' כז].

ג. גניבה ואבידה

שו"ח פטור ושו"ש חייב, דפרשה ראשונה שפוטרת מגניבה ואבידה נאמרה בשו"ח, ושנייה המחייבת נאמרה בשו"ש, למ"ד "קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה" - יודעים זאת מסברא, שהרי שו"ש שטען נגנב ומשלם קרן חמור משו"ח, ולכן מסתבר לחייב רק את השו"ש בגניבה ואבידה.

לפירוש הרשב"ם בתוס' (ד"ה קרנא) - גם אליבא המ"ד הסובר, שלא אומרים "קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה" לומדים זאת מסברא, דהרי בפרשה ראשונה כתיב "כסף או כלים" דאין בהם טירחא, ושמירתן בדרך כלל בחינם, ובפרשה שניה נאמר "בהמה" שיש בהם טירחא, ושמירתן בדרך כלל בשכר, [ועיין רמב"ן שחולק].

ולפי הא"נ בתוס' - לכו"ע קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה, רק שנחלקו אם הדין ששו"ח משלם כפל הוי פירכא לענין ששו"ש לא יוכל ללמוד דינים משו"ח בק"ו.

כו. שו"ח שקיבל כספים לשמור, היכן אסור לו להניחם, היכן חייב להניחם, ומדוע? דף מב.

תשובה:

שו"ח צריך לשמור כדרך השומרים, ולכן:

1. אם צררן והפשילן לאחוריו - חייב, שנאמר "וצרת הכסף בידך", דהיינו שאע"פ שצוררין הן מ"מ יהיו בידך.

2. כשמסרם לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהם שלא כראוי - חייב. וכן הוא לפי גירסת רש"י. אבל הרא"ש והרי"ף גורסים "או" נעל בפניהם שלא כראוי - עיי"ש ובאמ"ה עמ' תתנח].

3. אין להם שמירה אלא בקרקע. [אם דין זה נוהג בכל מקום ובכל זמן - עיין אמ"ה עמ' תתנג].

4. במקומות שיש גנבים שמגששים - אין להם שמירה אלא בכותל בטפח הסמוך לקרקע או בכותל בטפח הסמוך לשמי קורה. [הרי"ף לא גרס "והאידידא דשכיחי גשושאי פרומאי - אמ"ה עמ' תתנו].

5. נתנם במקומות אחרים שגנבים יכולים למוצאם ע"י גישושים וכו' - הוי פשיעה וחייב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

6. **אם נתינת הפיקדון היתה בערב שבת בין השמשות - פטור מלהטמינם, משום שחכמים לא הטריחוהו להטמינם כשהוא טרוד בצרכי שבת, וברא"ש מבואר: ד"בין השמשות" לאו דוקא, והכוונה "סמוך לשבת", ובמרדכי כתב, וז"ל: לאו דוקא בין השמשות, אלא אפי' מחצי יום ואילך, ובפירושו ר"ח לא היה כתוב "בין השמשות", שיטת המרדכי הרבאה בש"ך סי' רצא, ס"ק כב, עיי"ש, ועוד עיין באמ"ה עמ' תתנג, ובערה 62.**

אם שהה במוצ"ק שיעור שאפשר לקבור בלא שהטמינם ונגנבו - חייב, ואם צורבא מרבנן הוא - פטור, דשמא צריך זוזי להבדלה, רש"י בפרש: שצורבא מרבנן הכוונה למפקיד החרד על מצות הבדלה, ונלפי הראב"ד, בהשגותיו על הרמב"ם בפ"ד משאלה ופיקדון ה"ה - הכוונה לנפקד, ע"ע ברא"ש שכותב: שזמנו כל הלילה עד שיבדיל, ואילו הרמב"ם סובר: שזמנו רק כשיעור זמן עשיית הבדלה - אמ"ה עמ' תתנד.

7. **כשהטמינם בצריפא דאורבני - הוי תחילתו בפשיעה שהרי אינו מוגן מאש, וסופו באונס, ויש בזה שני לשונות בגמ' אם רב יוסף סובר שחייב, והילכתא שחייב.**

לפי התוס' (ד"ה ה"ג) - מחלוקת הלשונות היא רק באופן שבלא הפשיעה לא היה נארע האונס, אבל אם האונס אינו מחמת הפשיעה - פטור, והתוס' לעיל בדף לו, ד"ה אין, ולקמן דף עז, ד"ה הוחמה, כתבו: שגם לפי אביי לעיל דף לו - פטור, אך הרי"ף בסוגיין, והובא גם לקמן דף עז, תוד"ה הוחמה, וכן בב"ק דף נב: תוד"ה ושכית, חולק וס"ל, שלפי אביי חייב, וכן משמע משיטת תוס' בקידושין דף נב, ד"ה בועל, והוסיפו שכן הילכתא, וע"ע בהגהות הרש"ש על התוס' שם, ובאמ"ה עמ' תתרכד, הביא שיש שכתב שאף לפי הרי"ף, אינו חייב אלא באונס ששכח קצת, אבל אם לא שכח כלל מודה שפטור, ודלא כהבנת התוס' לקמן בדף עז, ד"ה הוחמה, בשיטת הרי"ף, ועיין במש"כ לעיל תשובה יא, ובמס' ב"ק פרק ה' תשובה לד.

כז. ש"ס שהיו בעלים עמו, וטען "טענת גנב" או טען "נגנבה ממנו כשנכנס לעיר בזמן שאנשים אחרים נכנסים או כאלו טען "נגנבה באונס", האם חייב בתשלומין, ומה הדין כשנמלא בידו לענין לחייבו בכפל? דף מב.

תשובה:

לפי תוס' (ד"ה אמר) - יש שלשה טענות שהשו"ש שטען אותם פטור מלשלם, ולכן אם אח"כ נמצא בידו - משלם כפל, ואלו הן:

1. **שו"ש בבעלים כשטען טענת גנב.** ונע"ע באמ"ה עמ' תתנח ובהערה 92.
2. **כשטען "טענת גנב" כשנכנס בזמן שכולם נכנסים לעיר - דעת רבה (לקמן דף צג:) שפטור מתשלומין, ולכן אם נמצא בידו לאחר שנשבע חייב בכפל.**
3. **כשטען "נגנבה באונס גמור".** וואילו לפי שיטת התוס' בב"ק דף נו, ד"ה כגון: שחייב בתשלומין אפי' באונס גמור, דעת הרמב"ם בסוגייתו: שבאונס גמור חייב, ופטור רק אם אירע אונס בגופו של השומר - אמ"ה עמ' תתסב, וכן על מסכת ב"ק פרק הכנס, עמ' נא, נב, ובהערות שם, וע"ע במש"כ על מסכת ב"ק פרק ו' תשובה טז.

כח. שאל שטען "נגנבה באונס גמור" האם חייב, ומנין למדים זאת? דף מב.

תשובה:

בתוס' (שם) מבואר: שהשואל חייב בכל האונסין, דהיינו אף כשטען "נגנבה באונס", דכתיב "וכי ישאל", ו' מוסיף על ענין ראשון, והוי כאילו כתיב גניבה ואבידה אצל שואל **במפורש**, וע"כ א"א לפוטרו אף כשנגניבה באונס. ורק בהו"א כשהייתי מחייבו בגניבה ואבידה ק"ו משו"ש, הייתו פוטרו גם מגניבה באונס, מדין דיו לבא מן הדין להיות כנידון.

כח/1. האם יש חיוב לבדוק חמץ תחת מפולת וכחולין וכסלקים בזמן שיש סכנת עקרב? דף מב.

תשובה:

...חסר אופן שני, ולכן לבדוק שוב התשובה... 1. תחת מפולת

לפי ת"ק - הרי הוא כמבוער.

ולפי רשב"ג - כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-7

...על מה זה קאי... בסוגייתנו מבואר שחייב. לפי תוס' (ד"ה שאין) בתירוץ הראשון - הוא חייב רק כשיכול לפנות את המפולת, [בפשוט לפי התירוף השני בתוס' - לא חייבים לפנות גם כשיכול לפנות את המפולת. עיין אמ"ה עמ' תתסה].

ולפי תירוץ השני - זהו דוקא כשיש ודאי חמץ אבל כשאין ודאי חמץ אין חייבים לבדוק מחמת הסכנה.

כט. האם שומר שמסר לשומר חייב? דף מב. מב.

תשובה:

דין שומר שמסר לשומר התבאר לעיל בפירקין תשובה י', עיי"ש. וכאן מתוס' (ד"ה כל, וד"ה הכא) מוכח שסוברים כשיטת רש"י שם, אליבא דמ"ד שפטור, שהראשון פטור רק בדברים שגם הוא היה פטור, אך לא על פשיעתו של שני, [אפי' אין לשני מה לשלם, ויש חולקים על רש"י ותוס' עיי"ש, ובמש"כ לקמן תשובה לא].

ל. אפטרופוס שקנה שור עבור היתומים ונמצא שאין לו שיניים, ולא ידוע מי המוכר, האם הוא פשיעה בכך, ואם ידוע מי המוכר האם הוא מקח טעות, ומה הדין אם לפני שידע שאין לו שיניים נתן לו לאכול, והשור מת הואיל ולא יכל לאכול? דף מב.

תשובה:

1. אפטרופוס של יתומים שקנה שור בלא שידע שאין לו שיניים ולא מכיר את המוכר והשור מת - האפטרופוס חייב, משום שאי בדיקת השור לפני הקניה הוא פשיעה.

2. אם מכירים את המוכר - הוא מקח טעות, והמוכר צריך להחזיר את הכסף ליתומים, ומזמן שנודע לאפטרופוס שאין לשור שיניים עד שמחזירו למוכר, הוא האפטרופוס "שומר" של המוכר, ולכן: אם השור מת מחמת שלא יכל לאכול ובאופן שהמוכר ידע שאין לו שיניים או באופן שהאפטרופוס לא יכל לדעת שאין לו שיניים - האפטרופוס פטור, ואם האפטרופוס ידע שאין לו שיניים ולא אמר זאת למוכר, והמוכר לא ידע שלשור אין שיניים [כגון בספסירא] - האפטרופוס חייב לשלם למוכר, כיון דהוי פשיעה.

3. אפטרופוס שקנה מספסירא שלא ידע שלשור אין שיניים, והאפטרופוס מסרו לרועה שיש לו כמה בהמות, והשור לא אכל ומת - אם הרועה רועה בחינם הרועה פטור, ואם בשכר - הרועה חייב לשלם לספסירא דמי בשר בזול, מפני שהיה לרועה לראות שאינה אוכלת והאפטרופוס ישבע "שלא ידע". [נתקשו הראשונים: מדוע שהאפטרופוס לא נחשב לפושע בזה שלא בדק - עיין אמ"ה עמ' תתנו. ולענין אם האפטרופוס חייב שבועה שלא ידע - עיין אמ"ה עמ' תתפו].

רש"י בותב: שזהו רק לפי מאי דקיי"ל כרבי יוסי שבמשנתנו, בדין השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה, שהבעלים עושים דין עם השואל, דעומדים במקום השוכר, ולכן בנידון דידן הספסירא עומד במקום היתומים לגבות מהרועה שפשע אילו הוא שומר שלו, ותוס' מסתפקים בזה, [יעיין בזה אמ"ה עמ' תתפו].

לפי רש"י - מה שהרועה משלם לספסירא "דמי בשר בזול" זהו מכח פשרה, ורק באופן זה של הגמ' שהספסירא מחזיר ליתומים את כל דמי השור ואין ליתומים הפסד, אבל באופן שאין הספסירא משלם ליתומים, [כגון שא"א למוצא] - הרועה צריך לשלם ליתומים את כל ההפסד, דהיינו שחייב לשלם את כל דמי השור, [ומשמע שאם הרועה פשע - משלם כל דמי השור].

ולפי התוס' (ד"ה דמי) - גם כשהרועה משלם ליתומים משלם דמי בשר בזול, הואיל וזה הוא שויות של שור העומד לשחיטה, [ולפי"ז ה"ה גם כשהרועה פשע], ומבואר בתוס' (ד"ה הכא): שמסירת השור מאפטרופוס לרועה דומה לדין שו"ח שמסר לשו"ש - עיין לקמן תשובה לב.

לא. אפטרופוס שפצע בשמירת שור היתומים והשור אזל או הזיק אחרים, האם חייב לשלם ליתומים או לניזק, האם חייב ליטבט שלא פצע, ומדוע? דף מב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

התוס' (ד"ה נימא) כותבים :

1. **אפוטרופוס שפסע והשור אבד** - חייב, ואין את הטעם של "מימנעי ולא עבדי", כיון שהחזיקוהו בנאמן, וכדאי לאדם לשלם על הפשיעה ולהתחזק כאדם נאמן, ובמסכת ב"ק דף לט. ד"ה דאי, הביאו שתי שיטות בזה והסיקו שחייב.

2. **כשטען "לא פשעתי" לענין לחייבו שבועה** - הדין תלוי במחלוקת תנאים במסכת גיטין, בין אבא שאול לרבנן, עיי"ש, ולפי השיטה שבתוס' בב"ק המובאת בדין הקודם הפוסרת את האפוטרופוס מתשלומין אף שפשע. פשיטא שפטור גם מלישבוע.

3. **כשהשור הזיק**

לפי רבי יוחנן (במסכת ב"ק, הובא בתוס' שם) - האפוטרופוס פטור, מטעם "דמימנעי ולא עבדי".

ולפי רבי יוסי בר הנינא (שם) - האפוטרופוס משלם, וכשהיתומים יגדלו חוזר האפוטרופוס וגובה מהם, וכתבו התוס': שמחלוקת התנאים בחיוב שבועה אינו תלוי במחלוקת האמוראים בחיוב תשלומים לניזק, ונע"ע במש"כ על מסכת ב"ק פ"ד תשובות טו. טז.

לב. מה הדין כש"ח שמתקן לש"ק, והש"ק פסע או טוען "שנגנבה" או "שאלדה", מי משלם, ולמי? **דף מב:**

תשובה :

למ"ד שומר שמסר לשומר חייב - בכל מקרה הש"ח חייב לבעלים, אף אם אין לשו"ש מעות, הואיל והוא פשיעה, ואילו למ"ד שפטור - הדינים כדלהלן:

1. **אם השו"ש פשע**, לפי התוס' (ד"ה כל, ובד"ה הכא) - לכו"ע השו"ח משלם לבעל הפרה, אף אם אין לשו"ש מהיכן לשלם, ויש ראשונים שחולקים על רש"י ותוס' בזה - עיין במש"כ לעיל תשובה י'.

2. **אם השו"ש טוען "נגנבה" או "אבדה"**, בתוס' (ד"ה הכא) מבואר: שלפי רבנן דפליגי על רבי יוסי (לעיל דף לה: במשנה) - השו"ש משלם לשו"ח, והשו"ח אינו חייב לשלם לבעלים, ולפי רבי יוסי (שם) - השו"ש משלם לבעלים, ולא משלם לשומר, כיון שאין אדם עושה סחורה בפרתו של אחרים.

לב. מה הדין במי שאמר לשלוחו "קח לי מכאן", לענין פיקדון, עירוב, ומעילה. 1. כשהוסיף "ולא מכאן" או הוסיף "ולא ממין אחר" או הוסיף "ולא ממקום אחר". 2. כשלא הוסיף את הנ"ל, ומדוע? **דף מב:**

תשובה :

א. כשאמר לשלוחו "קח לי מכאן ולא מכאן" והשליח שינה

1. **לענין פיקדון** - השליח חייב, מדין מזיק.

2. **לענין עירוב** - תוס' (ד"ה מי) כותבים: שלא הוא עירוב.

3. **לענין מעילה** - תוס' (ד"ה מי) כותבים: שהשליח מעל.

ב. כשלא הוסיף "ולא מכאן", באופן שהכרי שלו קרוב ושל פיקדון רחוק

1. **לענין שומר והשליח שהה כדי להביא ולא הביא** - הנפקד חייב, שהרי גילה דעתו שניחא ליה במה שהשליח מביא משל הפיקדון.

2. **אם כשלא שהה כדי להביא מהרחוק ולא הושבח נכסיו של הנפקד** - הנפקד פטור, כי לא הוא פשיעה, והראשונים מפרשים: שהנפקד פטור רק אם הוא שו"ח, והשליח גם דינו כשו"ח - אמ"ה עמ' תתשח, וגם השליח פטור.

3. **אם הושבח נכסיו של המשלח** (דהיינו הנפקד) - המשלח חייב לשלם למפקיד לפי מה שהושבח נכסיו,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תוס' (ד"ה בכיס) כותבים: שזהו אע"פ שהחפץ שווה יותר עבור מטרה אחרת. ואם כשהכרי שלו רחוק ושל הפיקדון קרוב - עיין אמ"ה תתפט, ובהערה 135.]

בתוס' (ד"ה מי) **בבואר**: שזהו דוקא כשלקח מאותו מין ומאותו מקום שאמר לו ליקח, (רק שלא הוסיף "ולא מכאן"), אבל אם השליח לקח מין אחר או אותו מין מבית אחר - הוי פשיעה מצד השליח, ונעניין במש"כ על מסכת גיטין פרק ו' תשובה טז. **ולכן: לענין פיקדון** - השליח חייב, כי הוא מזיד. **לענין עירוב** (כשהשליח לקח ממין אחר של בעה"ב - על פי הגמ' בגיטין, המובא בתוד"ה מי אמר לי, עיי"ש) - לא הוי עירוב, **ולענין מעילה** - השליח מעל.

לד. המפקיד מעות אצל שולחני או אצל בעל הבית או אצל חנוני, וכן מוכר שקיבל מעות מלוקה, ועדיין הלוקח לא משך, האם מותר להם להשתמש במעות, ומדוע? דף מג.

תשובה:

- 1. כשהנפקד שולחני והצורות לא היו קשורים** - מותר לו להשתמש בהן.
- 2. כשהנפקד שולחני והצורות צרוּרין וחתומין** - אסור לו להשתמש בהן, משום שאם הם צרוּרין וחתומים, הוי גילוי דעת שאינו מרשה להשתמש בהם.
לפי הלשון הראשון בגמ' אליבא דרב מרי - גם בקשרן קשר משונה הוי גילוי דעת שאינו מרשה לו להשתמש במעות.
ואילו לפי הלשון השני בגמ' - בקשר משונה הוי ספק אם נחשב גילוי דעת שאינו מרשה להשתמש.
- 3. כשהנפקד בעל הבית** - אסור לו להשתמש בהן בין אם הם צרוּרין ובין חתומין, ואף כשהפקידן בלא שקשרן. [ונע"ע באמ"ה עמ' תתצד מש"כ בהו.]
- 4. כשהנפקד חנוני**
לפי ר"מ - כבעל הבית.
ולפי רבי יהודה - כשולחני, [ביאור מחלוקתם - עיין שיטמ"ק].
- 5. במוכר שקיבל מעות ועדיין הלוקח לא משך**
לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה מאי) - אסור למוכר להשתמש בהם, כי יש לו על המעות דין של שו"ח.
ולפי התירוץ השני בתוס' - הדין יהיה תלוי במחלוקת רבי יוחנן ור"ל אם דבר תורה מעות קונות, לרבי יוחנן דס"ל שקונה, מותר להשתמש במעות ולכן הוי ליה עליהם כשואל, ואילו לר"ל דס"ל שאינו קונה, אסור להשתמש, ולכן הוי ליה כשו"ח.
- 6. בפוסק עמו על הגדיש או על שער שבשוק**
לפי הפירוש הראשון בתוס' - מותר למוכר להשתמש במעות רק אם פירש "ע"מ להשתמש במעות" ואז הוא שואל, אבל אם לא פירש - אסור להשתמש ולכן כל שלא משתמש יש לו דין רק של שו"ח.
ולפי הפי' השני בתוס' - מותר, משום שאדעתא דהכי נותן שישתמש בהן, שהרי פוסק לו מעות חצי שנה קודם, וא"כ יש לו על המעות דין של שואל. וזהו עכ"פ לפי התירוץ הראשון בתוס'. המהרש"א כותב: שלפי תירוצם השני - כך צ"ל אליבא דר"ל.]

לה. באופנים שבתשובה הקודמת, האם יש להם דין שומר, איזה שומר, ומדוע? דף מג.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

א. **בנפקד ובמוכר שקיבל מעות ועדיין הקונה לא משך**1. **באופנים שכתבנו בתשובה הקודמת שאסור לו להשתמש - דין שומר חנם יש לו.**2. **באופנים שכתבנו שמותר**

לפי ר"נ - דין שו"ש יש לו, הואיל ויש לו הנאה שיכול להשתמש.

ולפי רב הונא - דין שואל יש לו. והתוס' לעיל דף כט. ד"ה והוי, כתבו: דדין "לווה" יש לו, ו"שואל" דנקט לאו דוקא הוא.

ב. **במוכר ופסק עמו על שער שבשוק**

לפי הפירוש הראשון בתוס' - דין שומר חנם, שהרי אסור לו להשתמש בהן.

ולפי פירוש השני - מותר לו להשתמש, דאדעתא דהכי נתן לו, ויש לו דין שואל [עיין בהערה הקודמת].

ג. **במוכר שקיבל מעות ועדיין הקונה לא משך**

לפי התירוץ הראשון בתוס' - דין שו"ח, שהרי לכו"ע אסור לו להשתמש בהן.

ולפי התירוץ השני בתוס' - רק אליבא דרבי יוחנן, יש לו דין שואל, [עיין בהערה שבנושא א'].

לו. הגוזל חפץ ואח"כ הוקר או הוזל או שהושבח, לפי איזה שער משלם, ומדוע? דף מג:

תשובה :

א. **אם בשעת הגזילה היה שווה ד' ואח"כ הוזל**

לכו"ע משלם כשעת הגזילה (דהיינו ד'), דכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, בין שהזיקה בידיים ובין כשהזיקה ממילא. התוס' (ד"ה והתנו) מביאים את שיטת רב, דס"ל שהיינו רק על הקרן, אבל את הכפל ד' וה', משלם לפי שעת העמדה בדין].

ב. **אם הגזילה הושבחה,** [לדוגמא: גזל רחל וגזזה או גזל רחל ונתעברה אצלו וילדה - רש"י ד"ה אלא, ועיין מהרש"א, גאון צבי ובאמ"ה].

לפי ר"מ וב"ש - משלם אותה את גיזותיה ואת וולדותיה, דס"ל שינוי אינו קונה, [דקנסא קניס במיד - תוד"ה משלם, דברי התוס' הם רק לפי ר"מ - עיין גמ' בב"ק דף צה, ובמש"כ שם פרק ט' תשר' ... אבל לפי ב"ש - מדאורייתא שינוי אינו קונה, כמבואר בגמ' ב"ק שם].

ולפי רבי יהודה וב"ה - משלם כשעת הוצאה מבית בעלים, דס"ל שינוי קונה.

ג. **אם כשעת הגזילה היה שווה ז' ואח"כ הוקר לד' ז'ו**1. **אם נשבר ממילא**

לפי ב"ה וב"ש - משלם כשעת הגזילה (דהיינו ז').

ולפי ר"ע - כשעת התביעה, [בביאור שיטתו - עיין בנושא הבא], שנאמר "לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו".

התוס' (ד"ה ר"ע) כותבים: שר"ע סובר כב"ה בדין "שינוי קונה", ופליג על ב"ה רק לענין יוקרא וזולא, [בביאור "זולא" עיין אמ"ה עמ' תתקט"ו], ולא כשהיה שינוי. [ולפי הרי"ף - ר"ע חולק על ב"ה ... רצוי להוסיף... גם ... נחלקו הפוסקים כשאבידו בפשיעה אחר שהוקר לד' כאיזה זמן חייב לשלם - אמ"ה עמ' תתק"ו]. ... לראות אם ואיך משתלב עם הרי"ף הקודם... [הרי"ף כותב: שמשלם כשעת התביעה, ולכן אם היתה טעונה בשעת התביעה, משלם גיזותיה וולדותיה אף שלא היתה טעונה בשעת גזילה, המהר"ם שיף מבאר: שאף ששינוי קונה, מ"מ שנת התביעה נחשב לשנת הגזילה, ומסיים הרי"ף שלהלכה יש לפסוק כרבא שפוסק כב"ה, משום שרבא בתרא הוא].

רבי יהודה אמר שמואל, סובר: שבמקום שיש עדים [ושגזלה דהוי יום אשמתו - רש"י, וכן שיטת בעל המאור,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

והרי"ף מפרש באופן אחר – אמ"ה עמ' תתקיד] - אף לפי ר"ע משלם כשעת הגזילה.

ורבי יוחנן סובר: שר"ע חולק אף כשיש עדים.

2. **אם כששברו בידים, לפי רבה** [הרי"ף גורס רבא. ועין תוס' ד"ה אלא בשם ר"ת] - משלם כשעת השבירה, [לפי הקצה"ח סי' לד ס"ק ג' - חייב מדין מזיק, ולפי הנהיבות - חייב מדין גזלן, הואיל ועשה מעשה גזילה חדשה].

ד. **ההלכה כפי שנפסק בגמ'**

רבי יוחנן פוסק: כר"ע לעולם, רב אשי מסבירו, דהיינו אף כשיש עדים, וא"נ כשהחזירה למקומה ונשברה, לאפוקי מרבי ישמעאל דאמר א"צ דעת בעלים. ורבא פוסק כב"ה, רש"י (ד"ה ורבא) כותב: ואנן כרבא עבדינן, דהוה ליה בתראה.

לז. **שליחות יד שהתורה חייבתו באונסי כולה, האם זה רק כשנטל כולה או גם כשנטל מקצתה או כשאמר "שרוצה לשלוח יד" או כשחשב לשלוח יד, [ומה הדין אם נשכרה אחרי שהחזירה למקומה?]** דף מג: מד.

תשובה:

א. **החושב לשלוח יד בפיקדון**

לפי ב"ש - חייב באונסי כל הפיקדון, שנאמר "על כל דבר פשע", [וכ"ש שסוברים שאינה צריכה חסרון - תוס' ד"ה בית שמאי].

ולפי ב"ה - פטור, דכתיב "אם לא שלח ידו", דמחשבה בלבד אינה מחייבתו עד שישלח ממש.

לפי שיטת רש"י ותוס' (ד"ה החושב): "החושב" היינו **בדיבור**, [כשאמר לפני עדים - רש"י בביאורו, עיין באמ"ה עמ' תתקיד], **אבל בלא דיבור - לכו"ע פטור**. [הגהות הב"ח מקשה: שרש"י בקידושין ס"ל "שהחושב" הכונה כפשוטו דהיינו במחשבה].

ב. **אם המה את החבית ונטל ממנה רביעית**

1. **אם נשברה** [לאחר זמן - רש"י, וע"ע באמ"ה עמ' תתקיד] - חייב רק דמי רביעית ולא דמי החבית, שהרי לא היה מעשה קנין על החבית ושאר היין.

2. **אם החמיצה** - משלם כולה, דגריה דיליה הוא דאהנו לה, ופירש"י (ד"ה אבל): דפשיעה היא, ומזיק בידים הוא. שכן דרך היין שמחמיץ בכלי חסר, וי"מ שנדנדוד גורם שיחמיץ - אמ"ה, עיי"ש את הנפק"מ].

ג. **אם הנביחה כדי ליטול ממנה רביעית**

1. **בדבר שאינו חבית יין ולא ארנקי** - חייב באונסי כולה, שנאמר "אם לא שלח ידו".

למ"ד שליחות יד אינה צריכה חסרון - בכל מקרה חייב גם אם לא נטל ממש.

ולמ"ד צריכה חסרון - חייב באונסי כל הפיקדון, רק באם נטל ממנה ממש ואפי' נטל רביעית, ואם באופן שדעתו ליטול רק רביעית - הדין תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד, ביאור שיטתם עיין אמ"ה עמ' תתקיד].

2. **בחבית יין** - לכו"ע חייב באונסי כולה, בהגבהה מיד אף כשלא נטל מקצתה, הואיל וניחא ליה שכל החבית תהיה בסיס לאותו מעט, ופירש"י מפני שיין אינו משתמר אלא בכלי מלא, [וככל המחלוקת הנ"ל הוא בדבר שנשמר בפני עצמו, כמו בשמן - עיין לעיל דף מא. תוד"ה שנטלה. לפי הריטב"א אליבא דרש"י - מודה המ"ד "צריכה חסרון" רק על המקצת, אבל על שאר החבית ס"ל שאין נחשב לשליחות יד, הטעם עיין אמ"ה עמ' תתקכט, תתקל, ודינו כשואל מדעת, משום שבשאלה כזו אין הבעלים מקפידים. דיני שואל מדעת מבוארים באמ"ה עמ' תתיא-תתסו, ובהערה 141, והריטב"א חולק על רש"י וס"ל

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שגם על שאר החבית חייב כדין שולח יד בפיקדון וחיסרו, יש אחרונים שפירשו שגם רש"י ס"ל כהריב"א – אמ"ה עמ' תתקכט, תתקל.

3. בהגביה ארנקי כדי ליטול הימנה דינר - הוי ספק בגמ', דדילמא שאני נטירותא דארנקי מנטירותא דדינר. (הראשונים נחלקו: אם הספק בגמ' הוא אף למ"ד שליחות יד אינה צריכה חסרון כיס – אמ"ה עמ' תתקכה).

ד. אם החזירה למקומה או למקום אחר ואח"כ נשברה או כאם פלטה רק כדי להשתמש בה

עיי' במש"כ לעיל תשובה כה, (ובאמ"ה עמ' תתקיח).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פרק רביעי

הזהב

א. באופנים הבאים האם קונה, ומדוע: 1. מטלטלין את המעות. 2. להיפך. 3. מטלטלין את המטלטלין. 4. זהב את הכסף ולהיפך. 5. נחושת את הכסף ולהיפך. 6. אסימון, וכן מעות הרעות לגבי היפות. 7. מעות היוצאות בדוחק לגבי היוצאות שלא בדוחק. 8. נסכא העשויה כתיקון מטבע ומוכנה לצור עליה את הצורה לגבי מעות. 9. כסף לגבי פירות. 10. זהב את הזהב, וכסף את הכסף. 11. זהב את הנחושת, ולהיפך?

תשובה:

1. **מטלטלין קונים מעות** - הגמ' (בדף מה): מפרשת: שהכוונה שמחייבים מעות, שאם משך את המטלטלין קנאן, ואין יכולים לחזור בהם, ונתחייב המושך לשלם כפי מה שסיכמו, ולמ"ד מטבע נעשה חליפין ניתן לפרש "קונים" כפשוטו, דהיינו אף בחליפין כמבואר בתוס' דף מה: ד"ה מאי, עיי"ש, ובמש"כ לקמן תשובה ז' נושא ג'.

2. **המעות אינם קונים את המטלטלין**

לפי רבנן - כל זמן שהקונה לא משך, שניהם יכולים לחזור בהם אף שהלוקח כבר נתן את המעות, ולפי ר"ל - דבר תורה מעות לא קונות, ולפי רבי יוחנן - מדאורייתא קונות, ומדרבנן לא, שמא יאמר המוכר לקונה "נשרפו חייך בעליה".

ולפי ר"ש - משנתן מעות רק המוכר יכול לחזור בו, הואיל והכל בידו. ור"ש ס"ל דבר תורה מעות קונות, עוד עיין בהערה הקודמת ובמש"כ לקמן תשובה טז. בגמ' לקמן דף מה: איכא מ"ד המפרש שמעות אינן קונות את המטלטלין היינו דוקא בתורת דמים, אבל בתורת חליפין - קונות, ועיין במש"כ לקמן תשובה ז', נושא ג'. אבל אמרו חכמים "מי שפרע" וכו' הוא יפרע ממי שחוזר בו, [עכ"פ באופנים מסוימים, עי' לקמן תשובה יז].

3. **מטלטלין את המטלטלין** - קונים זה את זה בתורת חליפין, וכן בתורת דמים, [ועיין במש"כ לקמן תשובה יא, וע"ע ברש"י במשנתנו דף מד. ד"ה כל, ובאמ"ה עמ' טז].

4. **זהב לגבי כסף החריף יותר מהזהב, אך אינו חשוב כהזהב** [פי' עובר לסוחר]

לפי מה ששנה רבי במשנתנו בזקנותו, [וכן ס"ל לר' יוחנן לתי' ב' בתוד"ה אלא לב"ש. בילדותו סבר רבי שרק ב"ש ס"ל הכי, וכתבו הראשונים דלזקנותיה הופכים את דברי ב"ש וב"ה, והרא"ש כתב, שבזקנותו סבירא ליה שלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כלל, ולפי הריטב"א ומקצת מרבנותא - הובאו ברשב"א - כ"ע, ב"ש וב"ה סברי כזקנותיה דרבי, ורק לגבי חילול טוברים בת הלל שזהב הוא טיבעא - אמ"ה עמ' כט, בהערה 76, ובהערה 93, וכל זה לפי לישנא קמא בגמ', אך לפי הלשון האחרון בגמ' שנחלקו ב"ש וב"ה אם אמרינן גזירה שמא ישעה עליותיו - עיין רמב"ן ורשב"א ואמ"ה עמ' מ' - הזהב פירא הוי וקונה את הכסף, ואילו הכסף נחשב מטבע ואינו קונה את הזהב, דס"ל שהחריף יותר הוא הטיבעא. ויש שהקשו: למסקנת תוס' לעיל מג. ד"ה מאי אירא, בכספים אינו יכול לומר "נשרפו חייך בעליה", א"כ למה לא יקנה זהב את הכסף - אמ"ה עמ' ב.].

ולפי ילדותיה דרבי אליבא דב"ה, [ור' אשי הוכיח שכך מסתבר לשנות במשנה] - הזהב "טיבעא" הוי, הואיל וחשוב יותר מכסף. ולכן אינו קונה את הכסף, והכסף פירא הוי, וקונה את הזהב.

התוס' (דף מה. ד"ה ושאני) הסתפקו: אם הלכה כמתניתין או דשמא כילדותיה מסתברא. והביאו את הר"ח בשם רב האי גאון שפסק: שהזהב הוי פירא לכל מילי, [ומיקני בחליפין], וכתבו: שמא בימי האמוראים היה זהב יוצא בהוצאה ובימי הגאון לא היה יוצא כלל, ולכך אמר דהבא פירא. [הר"ף פוסק, שלגבי פירות הוי טיבעא, וכן נפסק ברמב"ם בפ"ו ממכירה ה"ג: דפירא הוי וקונה את הכסף כמשנתנו וכזקנותיה דרבי, וכ"כ הרבה ראשונים, ואילו בעל העיטור פוסק: כילדותיה דרבי - אמ"ה עמ' מז. ובהערה 84, עיי"ש].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

5. **נחושת לגבי כסף - "פירא" הוי וקונה את הכסף, לילדותיה דרבי - זהו משום שכסף חשוב יותר, לזקנותיה דרבי - זהו משום שכסף יוצא בכל מקום, ואף שנחושת באתריה דסגי חריף יותר, מ"מ אינו יוצא בכל דוכתא, ולכן גרוע יותר מכסף.** וכתבו ב"תורת חיים" וב"כוס הישועות" ועוד אחרונים, שבמקום שכן יוצא, נחשב פירא רק מדרבנן משום "לא פלוג", אבל בריטב"א "חדשים" משמע, שהנחושת יוצא בכל המקומות, ומפרש שכונת הגמ' היא: שאין משתמשים בו בכל העיסקות, אלא משמש רק ככסף קטן, ובתוס' הרא"ש משמע שלא גרס כלל כגירסתנו, אלא שהנחושת חריף כמו כסף ויש מקומות שאף יותר, והטעם שהי' פירא לגבי כסף הוא רק משום שהכסף חשוב יותר והוא גם חריף סד"ס - אמ"ה עמ' ד' הערה 23 ועמ' יח הערה 13, וענ"ש.

...חסר כסף לגבי נחושת

6. **אסימון, וכן מעות הרעות לגבי היפות - האסימון ומעות הרעות נקראים פירא וקונים את היפות, אבל היפות אינם קונים אותם, הואיל ונקראים מטבע.** ולפי הרשב"א והמאירי - מעות הרעות שלא נפסלו לגמרי הוי טיעא לגבי הזהב - אמ"ה עמ' ר'.

מעות רעות - רש"י פירש: נפסלו, ופירש המ"מ שם ה"ו, שהיינו לגמרי, וכן נפסק ברמב"ם שם, ובשו"ע סי' רג סעי' י', וכ' הגר"א שם בס"ק לד, שלדידהו אין שום חילוק בין מעות היוצאות בדוחק למעות יפות - אך בב"י כתב שכונת רש"י היא שלא נפסלו לגמרי, ולא פליג על התוס', וכן פסקו הטור והרמ"א שם. ויש שכתב: שלפי ההבנה ברש"י שנפסלו לגמרי, אם כן קונים אפי' את המטלטלין - אמ"ה עמ' ר'.

ואילו התוס' פירשו: שיוצאות קצת בדוחק.

אסימון, לפי רש"י - היינו שאין בו שום צורה ואינו יוצא כלל, אך עשוי כתיקון מטבע היוצא באותו מקום וחסר רק צורה, ובדבר מועט יטביעו בו הרבה מהם ויהיה מטבע גמור, ולפי ר"ת - היינו מטבע שיש בו צורה ויוצאת בדוחק, אך לא כ"כ בדוחק כמו מעות הרעות. ונחלקו הראשונים בדין אסימון לגבי עצמו - אמ"ה עמ' ז' ובהערה 442.

מעות היוצאות בדוחק, לגבי מטלטלין, ואסימון לגבי מטלטלין - בתוס' (ד"ה הזהב) מבואר: שנקרא טיעא, אף שלגבי כסף פירי הם, ונפק"מ: שאינם קונים מטלטלין, ולמ"ד מטבע לא נקנה בחליפין א"א לקנותו בחליפין מטלטלין - מהרש"ל ומהרש"א, ועיין פנ"י, ויש שכתבו שדין מטלטלין לו - אמ"ה עמ' יד, כמו"כ נחלקו הטור סי' רג, והנ"י בדעת רש"י, בדין אותו שחסר צורה ומוכן להטבעה לגבי מטלטלין, עוד נחלקו הראשונים בדינם של ב' סוגי האסימונים לגבי עצמם, אם הוי פירא או מטבע - אמ"ה עמ' ז', מעות שנפסלו לגמרי - עיין בגמ' לקמן דף מז, הרמב"ם והשו"ע פסקו: שדינם כמטלטלין לכל דבר, ועי' בגר"א סוס"ק לד'.

7. **מעות היוצאות בדוחק לגבי אותם שיוצאות שלא בדוחק - לדעת ר"ת: הרעות פירא הוי לגביהם,** וכן הוא הפשוט, ובדעת רש"י נראה, שהדין תלוי במחלוקת המ"מ והב"י - שהבאנו לעיל בהערה שבנושא הקודם - בביאור כוונת רש"י ב"נפסלו".

8. **נסכא העשויה כתיקון מטבע ומוכנה לצור עליה את הצורה, לגבי מעות** (אפילו שיוצאות כך בדוחק) - לדעת ר"ת: הוא פירא לגביהם, וכן דעת הטור סי' רג, אע"פ שפסק כרש"י דס"ל שהיינו "אסימון", וכ"ש לפי הנ"י הנ"ל - בהערה שבדין הקודם - שלומד ברש"י ש"אסימון" זה אינו מטבע אף לגבי מטלטלין.

9. **כסף לגבי פירות - טיעא הוא, ואף למ"ד שלגבי זהב פירא הוא.**

זהב לגבי פירות - הזהב טיעא הוא לגבי הפירות, ודינו כמו לעיל דין 1, ומבואר בתוס' (ד"ה שאני): שזהו אף למ"ד שלגבי כסף נחשב הזהב לפירא, וחוקן מאשר ללישנא קמא בגמ' בדף מד: בדעת ר"ל אליבא דב"ש, נראה שהי' פירא ממש, ודינו כדין מטלטלין כנגד מטלטלין - המבואר לעיל דין 3, והביאו שרב האי גאון פסק שהוא פירא ממש, [ועיין עוד במש"כ לעיל סוף דין 4].

10. **זהב וכסף לגבי עצמם - נחשבים כמו שהם נחשבים לגבי פירות, וכפי שהתבאר בדין הקודם, עיי"ש,** דהיינו למ"ד דינר זהב נקרא פירא אסור ללוות דינר זהב בדינר זהב, ואם נקרא טיעא מותר ללוות דינר זהב בדינר זהב, ומבואר בתוס' (ד"ה לגבי וד"ה שאני): שדינר כסף למסקנת הגמ' לענין הלואה דינו כמקח וממכר, שלמ"ד שנקרא פירא - אסור ללוות דינר כסף בדינר כסף, ואם נקרא טיעא - מותר.

11. **זהב לגבי נחושת - לפי הרשב"א ועוד ראשונים - הזהב קונה את הנחושת, ואין הנחושת קונה אותו, שהי' אפי' הנחושת לגבי כסף הוי חידוש כדאיתא בגמ', משום דחריף טפי מכסף, וזוהו רק אם נאמר "הזהב קונה את הכסף",**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כזקנותיה דרבי, אבל לילדותיה - כ"ש שהנחושת קונה את הזהב, והזהב אינו קונה את הנחושת. השיטמ"ק בשם גליון תוס', הרמב"ן והרא"ש חולקים על הרשב"א - אמ"ה עמ' ד' ובהערה 14. ולענין זהב אם קונה זהב וכסף את הכסף - עיין בעל המאור ורמב"ן במלחמות.

לסיכום:

מטלטלין קונים מעות, מעות אינם קונים מטלטלין, מטלטלין קונים זה את זה ועיין מש"כ לקמן תשובה יא. זהב לגבי כסף - הדין תלוי אם כזקנותיה דרבי או כילדותיה, נחושת קונה כסף, אסימון או מעות רעות קונות את היפות, להיפך - לא, לפי ר"ת - מעות שיוצאות בדוחק קונות את אותם שלא בדוחק, כסף לא קונה פירות, זהב לא קונה פירות, ושיטת רב האי גאון - עיין מש"כ בפנים דין 9. לפי הרשב"א ועוד ראשונים - זהב קונה נחושת, ואין הנחושת קונה אותם.

ב. הגמ' זנה בדין מטבע לגבי מטבע אחר, איזה נחשב "פירא" ואיזה "מטבע", למאי נפק"מ?
דף מד.-מה:

תשובה:

- 1. לענין חזרה מקנין - משיכת ה"פירא" מחייבת את המושך לשלם את הטיבעא, אבל משיכת הטיבעא לגבי הפירא, אינה פועלת שום קנין והתחייבות, ולענין "מי שפרע" או מחוסרי אמנה - עיין לקמן תשו' יז, כג.**
- 2. לענין ריבית - אם מותר ללוות דינר זהב בדינר זהב או דינר כסף בדינר כסף, אף שאין לו דינרים מאותו סוג כלל, ובאם עשה כן [אף בהיתר] והדינר התייקר אם מחזיר לו כדהשתא או כדמעיקרא, דמהסוג שנחשב פירא לגבי הסוג השני, אסור מדרבנן ללוות דינר בדינר, [ואם יש לו בבית דינרים מאותו סוג, קיי"ל שמותר, כבתשובה הבאה דין 1], ואם אותו דינר התייקר צריך לפרוע כשוויו בשעת ההלואה.**
- שיטת תוס' (ד"ה ושאני): שלפי הדעה שכסף נחשב לפירא לגבי זהב - אסור ללוות דינר כסף בדינר כסף. [ואבל הרבה ראשונים סוברים שמותר - אמ"ה עמ' מה, מז, מט, ובהערות 84, 87, 90.]**
- 3. לענין פדיון הבן - אם צריך לתת ה' סלעים של כסף בכל ענין, וזהו אם כספא טיבעא, אבל אם הזהב הוא הטיבעא והכסף הוא פירא, צריך לתת תמיד ארבעה חמישיות משווי של דינר זהב.**
- 4. לענין פרוטה דקידושי אשה, [וכן לענין שאר פרוטות המוזכרות לקמן דף נה - תוד"ה לקידושי] - אם הוא חלק אחד מקצ"ב בדינר כסף, או 1/4800 של דינר זהב.**
- 5. לענין לחלל סלעין על דינרים ולהיפך - אותם שהם פירא, א"א לחלל עליהם מחוץ לירושלים, שנאמר "וצרת הכסף בידיך". [וע"ע לקמן בתשובה הסמוכה לענין חילול פירות מע"ש על מטבע הנחשב פירא.]**

ג. האם מותר ללוות דינר זהב בדינר זהב או דינר כסף בדינר כסף, ומדוע?
דף מה:

תשובה:

1. דינר זהב בדינר זהב

לפי הדעות הסוברות כהנא דמשנתנו ובזקנותיה דרבי שזהב הוי "פירא" לגבי כסף - אם אין לו בבית דינרי זהב אסור, דשמא יוקירו ויבא לידי ריבית, ואם יש לו מותר.

תוס' (ד"ה נעשה) מביאים: שלפי הלל - אסור גם אם יש לו.

ולפי הדעה הסוברת שהוי טיבעא בילדותיה דרבי - מותר, אפי' אין לו בבית.

2. דינר כסף בדינר כסף, לפי תוס' (ד"ה ושאני) - הדין תלוי בהדעות הנ"ל אם נקרא פירא או מטבע. [ואבל יש ראשונים הסוברים: שדינר כסף בדינר כסף, לכ"ע לא הוי ריבית - אמ"ה עמ' מה, ובעמ' מז, מט, ובהערות 84, 90.]

ד. פירות מע"ש מחוץ לירושלים על מה מותר לחללן, על מה לא, האם מותר לחלל שם מטבע על פירות, ומדוע?
דף מד.-מה:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

1. **פירות על מטבע - מחללין**, [כדכתיב "וצרת הכסף והלכת", ואף אותם המטבעות שנקראים ש"פירא הוה לגבי אחר", משום שלגבי פירות הכל נחשב "טיבעא", ובדיעבד נתפסת קדושת מעשר. [לפי שיטת התוס' לקמן דף נג. ד"ה דילמא - א"א לחלל על פרוטות בלא איסור עמו. ולפי התוס' ראש שם - מותר, מחלוקתם הובאה לקמן תשובה לז. דין ג'. לקמן בגמ' דף נג. הובא מחלוקת תנאים בדין המחלל פירות על מטבע ואח"כ את המטבע על פירות אם יכול לחלל שוב את הפירות על מטבע, ועיין בתוס' שם ד"ה כרבי, ובמש"כ לקמן תשובה לז נושא ב'.
 2. **פירות על אסימון - לרבי דוסא ורבי ישמעאל** (לקמן דף מז:): מחללין, ולת"ק דר' דוסא ור"ע אין מחללין. **לפי רש"י - מחלוקתם באסימון שאין בו שום צורה ואינו יוצא כלל, אך עשוי הוא כתיקון מטבע היוצא באותו מקום וחסר בו רק מעט, ובדבר מועט יטביעו הרבה מהם ויהיה מטבע גמור, וזה"ה כשיש בו צורה שאינה חשובה - מהר"ם על התוס' אליבא דרש"י, אבל כשיש בו צורה ויוצאת שלא בדוחק] - לכו"ע מחללין.**
 - ולפי ר"ת - מחלוקתם באסימון שיש בו צורה ויוצאת בדוחק, אבל כשאין בו צורה, דברי הכל אין מחללין בו אף שעומד לטבוע, וזה"ה כשיש בו צורה ואינו יוצא כלל - כן מבואר במהרש"א.
 3. **מעות הניתנין לסימון**, [ודוגמא לבגן בבית המרחץ] - בתוס' (ד"ה אסימון, על פי הגמ' לקמן דף מז:): מבואר: שלכו"ע אין מחללין וגרועים הם מאסימון.
 4. **מטבע על פירות - אין מחללין**, **לפי רש"י** (דף מה. ד"ה הכסף, ובדף מה: ד"ה ואין מחללין) - שנאמר "וצרת הכסף, והלכת", ולכן אף בדיעבד לא חל, ואילו מתוס' (דף מד: ד"ה וטבעא) משמע שאסור מדרבנן, לכן כשקשה להוליך את המעות, כגון כשמלכויות מקפידות - מותר לחלל על פירות. [וכ"כ החזו"א - עיין אמ"ה עמ' לד הערה 104, ובעמ' נד הערה 12].
 - כשאין אפשרות לחלל על מעות - בתוס' (דף מד: ד"ה וטבעא) מבואר: שאף לכתחילה מותר לחלל על פירות**, ונע"ע במש"כ על מסכת קידושין פ"ב תשובות נט, סו.
 5. **פירות על דינר זהב - לב"ה מחללין**, הואיל והזהב טיבעא הוי. **לפי רבי יוחנן - ב"ש לא חולקים על ב"ה בזה.**
 - ולפי ר"ל אליבא דב"ש - אין מחללין, ללשון הראשון בגמ', סברת ב"ש היא, שזהב פירא הויואין מחללין. [לפי רש"י - המובא בדין הקודם - זהו מדאורייתא, ולפי לשון אחרון, אף שזהב טיבעא הוי מ"מ מדרבנן אין מחללין, גזירה שמא ישנה עליותו, ובדיעבד נתפסת קדושת מעשר. [שיטת רב האי גאון להלכה - מובאת לעיל במש"כ תשובה א' דין 4].
 6. **פירות על פירות**, לפי הראב"ד - מדאורייתא אין מחללין, והרמב"ם פסק שמחללין - אמ"ה עמ' ל, הערה 80.
- ה. האם מותר לחלל מחוץ לירושלים מטבעות של זהב, כסף, ונחושת של מע"ש, על כל סוג מטבע של חולין כדי להעלותם לירושלים, ומדוע?** **דף מה. מה. מה:**

תשובה :

1. **כסף על כסף או זהב על זהב - מותר**, דהכסף כסף ריבה, ולא אמרינן כסף ראשון ולא כסף שני, ונע"ע במש"כ לקמן תשובה לז דין ב', וזהו אף למ"ד פירא הוי, הואיל ולא הוה ממש פירות.
- רב האי גאון** (בתוס' ד"ה ושאני) פוסק: שאין מחללין על זהב כלל דהוי ממש פירא. וכתבו עליו התוס' (שם): שמא בימי האמוראים היה זהב יוצא בהוצאה ובימי הגאון לא היה יוצא כלל, ולכן אמר דהבא פירא.
- לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה לפלגי) - מותר לחלל דוקא שאינו חריף על חריף, אבל כשניהם חריפים בשווה א"א לחלל.**
- ולפי תירוץ השני - לר"מ אין מחללין, ולרבנן מחללין**, [לפי החזו"א דמאי סי' ג' אות יב: התירוץ הראשון בתוס']

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הוא אליבא דרבנן. והתירוץ השני ס"ל שלפי רבנן מחללין אף כששניהם חריפים בשווה, ולפי שני התירוצים אליבא דר"מ – אין מחללין אפי' אינו חריף על חריף. ביאורים אחרים בתוס' – עיין אמ"ה עמ' נא, נב.

2. כסף על זהב - לב"ש אין מחללין, ולב"ה מחללין.

לפי הלישנא קמא בגמ' - שורש מחלוקתם הוא, אם זהב נחשב לפירא עכ"פ לגבי כסף או שנחשב לגביו טיבעא, ולפי"ז לב"ש - אין מחללין, לרש"י זהו מדאורייתא, שנאמר "וצרת הכסף, והלכת", בתשובה הקודמת דין 4].

ואילו לפי הלישנא בתרא - מדאורייתא לכו"ע אפשר לחלל, דהוי טיבעא, וטעמם של ב"ש זהו משום גזירה דרבנן שמא ישהה עליותיו, וולא נחלקו רבי יוחנן ר"ל בדין זה, ולרב האי גאון שבדין הקודם – מעיקרא אין מחללין את פירות המע"ש על זהב].

3. זהב על כסף - מחלוקת ב"ש וב"ה להיפך מהדין הקודם, שלפי ב"ש מחללין, ולב"ה לא מחללין.

4. נחושת על כסף - מותר, שהרי הנחושת נחשב פירא לגבי הכסף.

לפי ב"ה - יפרוט חציין, דהיינו בשקל כסף בשקל מעות, שהרי כשיגיע לירושלים יהא צריך מיד פרוטות לצרכי סעודה, ואם יפרוט הכל על כסף, יוקירו הפרוטות ונמצא מע"ש נפסד.

לפי ב"ש - בכל הסלע מעות, רש"י מפרש: שיכול לעשות מה שירצה, ויוצא שב"ש מקילים, ותוס' מפרשים: שחייב לחלל כלם כאחת, או כדי שלא לשלם פעמים לשולחני ונמצא מפסיד מע"ש, או כדי שלא יתעפשו מעות הנחושת בדרך קודם שיגיע לירושלים, ויוצא שב"ש מחמירים].

5. כסף על נחושת - לכו"ע אין מחללין, שהרי הנחושת לכו"ע פירא הוי לגבי כסף.

ו. האם בירושלים מותר לחלל מטבעות של זהב, של כסף ונחושת של מע"ש, על כל סוג מטבע של חולין, ומדוע?

דף מה.

תשובה:

1. **כסף על נחושת** - במס' מע"ש (פ"ב מ"ט) שנינו: שיכולים לפרוט כסף על נחושת לצרכי סעודה, הטעם מבואר בסוגיין, דזהו משום שהנחושת נחשב לפירא לגבי כסף, וכתבו התוס': דלא ממועט מכלל ופרט וכלל, הואיל ויכולים לקנות בו "פרי מפרי וגידולי קרקע".

לפי ב"ה - בשקל כסף בשקל מעות, רש"י (ד"ה וב"ה) מפרש: שהיינו שלא יפרוט אלא חציין, והטעם עיין רש"י בסוף העמוד ד"ה וב"ה].

לפי תוס' (ד"ה בכל) בדעת רש"י אליבא דב"ש - יכול לעשות מה שירצה.

ולפי תוס' אליבא דב"ש - חייב לחלל כלם כאחת, שהרי בכל פעם שפורט השולחני משתכר, ונמצא מפסיד מע"ש.

2. **נחושת על כסף** - [לכאורה] לא יחלל, הואיל ואין מחללין פירות על כסף בירושלים אף לצורך אכילה, וברש"י (ד"ה וב"ה) מבואר: שאם נשאר לו פרוטות נחושת ורוצה להפקידם עד רגל אחר יחליפם לכסף, הואיל ופרוטות נחושת מתעפשות.

3. זהב על כסף

למ"ד שזהב טיבעא לגבי כסף - אפשר לחללו עליו.

ולמ"ד שהוי פירא לגביו - א"א לחלל עליו, ותלוי במחלוקת שהבאנו לעיל תשובה א' דין 4.

4. **כסף על זהב** - לכאורה אי אפשר לחלל אף למ"ד שכסף הוי טיבעא לגבי זהב, הואיל ולא הוי צורך אכילה.

ז. האם אפשר 1. לעשות קנין חליפין בכלי, בפירות, במרוקא, באיסוה"נ, במטבע רע,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

במטבע היוצא, בשור חי או בבשר שור, [כזסג], 2. האם ניתן לקנות את כל אחד מהנ"ל בחליפין, כיצד אנו נוהגים למעשה, ומדוע? דף מה:–מז.

תשובה :

א. בכלי

אפשר לעשות קנין חליפין, גם כשאינו שו"פ, דכתיב "ושלף איש נעלו", ונעל - כלי הוא. כמו כן אפשר לקנותו בחליפין.

ב. בפירות

לפי רב נחמן - אי אפשר לעשות עמם קנין חליפין, דכתיב "נעלו", דהיינו כלי דוקא ולא דבר אחר, ואפי' שווה הרבה - רש"י, אבל אפשר לקנותם בחליפין, דכתיב "לקיים כל דבר".

ולפי רב ששת - אף אפשר לעשות עמם קנין חליפין, דדרשינן "לקיים כל דבר" לקיים בכל דבר. ויש שכתב שלרב ששת שסובר שקונים בפירות. מ"מ צריך שווה פרוטה - אמ"ה עמ' קלא].

אם הפרי הוא אינו מסוים [פי' שאינו שלם - רש"י], **כגון חצי רימון וחצי אגוז** - לכו"ע אי אפשר לעשות בו קנין חליפין, דאינו דומה לנעל. [אם יכולים לקנותם בחליפין - עיין אמ"ה עמ' נח הערה 34].

במרוקא [רש"י דף מז: מפרש: כלי העשוי מגללי בקר. ותוס' פי' גרעיני תמרה שמחליקין בהם את הקלף. אם יש חילוקי דינים ביניהם - עיין לחם שלמה ק"ס אות יט] - **לפי שמואל** - קונים, **רב ששת בריה רב אידי, ועוד אמוראים פסקו:** שלא קונים.

בפירות האסורים בהנאה - לכו"ע לא קונים, [דהא לית בה ממשות - רבינו חננאל].

חליפין שווה בשווה של פירות, מרוקא, ודבר שאינו מסוים

לפי ר"ת (בתוד"ה ופירי, ובד"ה ולרב נחמן, ובד"ה גאולה) - לכו"ע קונים, דדרשינן "גאולה" זו מכירה שלא בחליפין, "לקיים כל דבר" לרבות חליפין לא שווה בשווה, "תמורה" זו חליפין שווה בשווה, התוס' **כותבים:** ששווה בשווה זהו לאו דוקא, ובלבד שלא יהיה האחד שווה עד כפלים מהשווי של חבירו, וכך לשון התוס'. אך החזו"א בליקוטיו סי' כ' כותב: דדברי התוס' "כפלים" הם לאו דוקא. אלא כל שלא הקפיד להיות שווה בשווה, ונתן מתנה בעלמא לא מיקרי שווה בשווה, לאפוקי כשהפרש קטן שאז הוי ויתור בעלמא ונחשב שווה בשווה, וכתב שמתוס' ב"ק דף ע: ד"ה באומר, משמע, שכל שמקנהו בעד חפץ מיקרי חליפין שווה בשווה, ורק כשפסק דמים על המקח, ואין נתן החפץ אלא לקנין לא הוי שווה בשווה, ולכאורה יש להוסיף שגם התוס' בב"ק מודים שאם כוונתו לתת ממש מתנה, ואין נתן החפץ אלא לקנין גם לא הוי שווה בשווה. התוס' **מוביחים:** שר"ת מודה שלמ"ד מטבע לא נעשה חליפין, לא מהני החליפין אפי' שווה בשווה, [התוס' שאנץ כותב, שלפי ר"ת מהני שווה בשווה אפי' במטבע, גם למ"ד מטבע אין נעשה חליפין - אמ"ה עמ' קה].

ולפי רש"י (בד"ה גאולה זו מכירה, ובד"ה לא, וד"ה הוא) - לא מהני שווה בשווה אף שאינם כלי.

ג. במטבע

1. במטבע רע שפסלתו מלכות או מדינה, לפי ר"ל - אפשר לעשות עמו קנין חליפין, וקונה מטבע רע אחר כדין מטלטלין שקונים מטלטלין בתורת חליפין, [אם דברי ר"ל הם גם אליבא דר"נ דסבר פירא לא עבדי חליפין - עיין אמ"ה עמ' ע'].

2. במטבע היוצא - נחלקו בזה רב ולוי, וכן מצינו (בדף מו:): שרב פפא, עולא, רב אסי, רבה בר בר חנה, [ורב הונא עכ"פ לשיטתא בתרא בדף מז.] סוברים כמ"ד אין נעשה חליפין, ופירש רב פפא: משום שדעתו של מקנה החפץ על הצורה שבכסף, והצורה עשויה להתבטל ע"י המלכות, רש"י (דף מה: ד"ה משום) מבארו: שהחסרון בזה הוא מפני שהוי כדבר שאינו מסוים, שהפסוק מיעט אותו מדכתיב "נעל", [והוה אף לשיטת ר"ת הנ"ל, ולא מהני גם שווה בשווה דרך חליפין - תוס' דף מז: ד"ה ולרב. הראשונים כותבים: שטעמו של רש"י אינו מספיק אלא לאין מטבע נעשה חליפין, אבל לא לאין מטבע נקנה בחליפין - אמ"ה עמ' נח].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי התוס' (דף מו. ד"ה ש"מ) בתירוץ הראשון - למ"ד הסובר שאפשר לעשות בו קנין חליפין, זהו דוקא כשמפרש שהקנין הוא בתורת חליפין, אבל בסתמא הוא קנין מעות ולא קני.

ולפי תירוץ השני (וכן שיטת רש"י - אמ"ה עמ' נה, הערה 123) - כשמחזיר לו המטבע כדרך שמחזירים הסודר, גם בסתמא הוא קנין חליפין, ולא גורטין בזה שלא יקנה מכח חשש שיאמר לו "נשרפו חטיף בעליה", דבמילתא דלא שכיחא לא גורטין - עיין תוס' שם, ובמהר"ם שם. תירוץ זה אינו אלא כשנותן מטבע לקנות על ידה כדרך שקונים בסודר, אבל בחליפין שווה בשווה היינו כשנותן כל דמי החפץ, או זקוקים לתירוץ הראשון, דכשמפרש בתורת חליפין קנה, והמהר"ם שיף כותב: ששני התירוץ אחד הם, מהרשב"א בקידושין משמע שהם שני תירוץ - אמ"ה עמ' נה ובהרה 123.

3. מטבע לקנותו בחליפין

הגמ' הוביחה מהמשיבה (במעשר שני) כהסוברים [בדין הקודם], שאין מטבע נקנה בחליפין, ואיתותב הדעה הסוברת שאפשר לקנות מטבע בקנין חליפין. ומבואר בתוס' (ד"ה אלא): דכ"ש שאין נעשה עמו חליפין.

לפי רש"י (דף מה: ד"ה מאי טעמא) - הדעה שאמרה "מטבע נעשה חליפין" אינה יכולה לסבור כר"נ הסובר שצריך דוקא כלי, שהרי מטבע פירא הוא ולא כלי, וכן דעת בעל המאור והרמב"ם.

ולפי התוס' (ד"ה אין ועוד הרבה ראשונים) - יכול לסבור כר"נ, הואיל ומטבע נחשב כלי, שהרי אפשר לשקול בו משקולות, ועוד שאפשר לתלותו בצואר בתו, והביאו שי"א שנקרא כלי הואיל ויוצא בהוצאה, וקונים בו כל דבר, ותוס' דחו פי' זה, שהרי נקנה ונעשה חליפין גם אם אין יוצאים בהוצאה, וכנ"ל. ואיכא בזה ג' דעות: לרש"י - פירא, לתוס' - כלי, לי"א שבתוס' - יש לחלק בין מטבע שנפסל למטבע היוצא, דבנפסל הוא פירא - אמ"ה עמ' נא, עיי"ש.

ד. בדבר שאינו כלי ואינו פירות

בתוס' (ד"ה אין) מבואר: שאי אפשר לעשות בו חליפין.

ה. בשור ופרה

1. בבשר שור ופרה - לכו"ע הוא כפירא.

2. בשור ופרה חיים וכל בעלי חיים

לפי רש"י (דף מו: ד"ה הכי קאמר) - הוי "פירא". ונע"ע במש"כ על מסכת קידושין פרק א' תשו' קטג ...דין ...ב'.

ולפי התוס' (ד"ה ופירי) - הוי כלי, לפי שמשתמש בהם לטעון משאוי ולחרוש בהם.

ו. זהב

הרי"ף כותב בשם רב האי גאון: שהוי פירא לכל מילי ומיקני בחליפין, והוא חולק עליו - אמ"ה עמ' מח.

ז. המנהג בזמן הזה

הגמ' (בדף מז.) אומרת: שבזמן הזה כותבים "במנא דכשר למקניא ביה", ללמדינו: 1. "במנא" לאפוקי מדרב ששת דאמר קונים בפירות. 2. "דכשר" לאפוקי מדשמואל דאמר קונים במרוקא, ללישנא בתרא: רב זביד אמר - ויש אומרים שרב אשי אמר - למעט איסור"נ ואין צריך למעט מרוקא. 3. "למיקניא" לאפוקי מדלוי דאמר קונים בכליו של מקנה, הואיל ומשמע לקנות ולא להקנות. 4. "ביה", לר' פפא - לאפוקי מטבע, וכן הוא לפי רש"י, אבל הר"ז גרס שממעטים מטבע מ"מנא". ללישנא קמא: אליבא דר' זביד - ויש אומרים ר' אשי - למעט איסור"נ.

ח. מי שנמצא בגורן ורוצה להקנות לחבירו מעות או מטלטלין שיש לו בבית, כיצד יכול להקנותם?

תשובה:

1. מטלטלין - יכול להקנותם בקנין אגב, ובחליפין, ומבואר בתוס' (ד"ה ונקניניהו): שיכול להקנותם לחבירו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

גם בקנין "אודיתא" אע"פ שאנו יודעים שלא היה שלו תחילה.

2. **מעות** - יכול להקנותם בקנין אגב, ונחלקו האמוראים אם גם בחליפין, ותוס' (שם) מוסיפים: גם את קנין "אודיתא". [אם קנין "אודיתא" הוא מדאורייתא - עיין אמ"ה עמ' פו].

ט. **מי שרוצה לחלל קדושת מע"ש מפירותיו בלא להוסיף חומש, מה יעשה?** **דף מו.**

תשובה:

1. ע"י שיקנה לחבירו מעות וחבירו יחלל, באופן זה אינו נראה שמערים.
2. ע"י שיקנה לחבירו את הפירות והוא עצמו יחלל, באופן זה שהוא עצמו מחלל נראה כמערים, ולכן עדיף לעשות כהאופן הראשון, ובמקום שאינו יכול להקנות את המעות לחבירו, כגון שעומד בגורן שאינו שלו - יעשה כהאופן השני.

י. **באלו אופנים אסור לקבל סאה ע"מ לשלם סאתיים, באלו אופנים מותר, ומדוע?** **דף מו.**

תשובה:

1. **לקבל מעות או מתכות שאין בהם צורה ע"מ לשלם אחרים שחריפים יותר, באופן שאין לו אחרים כלל** - לכו"ע אסור מדרבנן.
2. **לקבל מתכת בלא צורה ע"מ לשלם מתכת אחרת בלא צורה, ויש לו אותם במקום אחר** - מותר, אף שמתחייב יותר ממה שקיבל, דהתחייבות לשלם במין אחר הוא דרך מקח וממכר, וביש לו לא גזרו רבנן.
3. **לקבל מתכות או מטבעות ע"מ לשלם יותר במעות אחרים ויש לו אותם במקום אחר**

לפי רבי אבא ועולא - אסור, דס"ל אין מטבע נעשה ואין נקנה בחליפין אלא הוא רק התחייבות, וואילו למ"ד נעשה ונקנה בחליפין - מותר לקנות מטבעות במשיכה בתורת חליפין ע"מ לקנות מטבעות יותר.

ולפי רב אשי - כשיש לו אותם בבית מותר, משום דהוי כאומר "הלויני עד שיבוא בני או עד שאמצא מפתח".

התוס' (ד"ה נעשה) מבארים: שזהו אפי' יתנה סאה בסאתיים, מפני שהוי דרך מקח וממכר, הואיל ומתחייב לשלם מין אחר, וסאה בסאה שאסור זהו דוקא כשמתחייב לשלם מאותו המין ואין לו.

אך מרש"י (ד"ה רב אשי) משמע: שגם בהלוואה גמורה מטבע במטבע אם יש לו בבית כאותו מטבע - מותר. וכך הבין השיט"ק בשם רבינו פרץ, וע"ע באמ"ה עמ' צב, ובהערה 121 וכן בנחלת משה על התוד"ה נעשה.

יא. **האם מטלטלין קונים זה את זה, בתורת חליפין או בתורת דמים, והאם אפשר לקנות חפץ במלוה, ומדוע?** **דף מו.**

תשובה:

1. **מטלטלין בתורת חליפין** - קונים זה את זה, [עיין רש"י ד"ה ואפי' כיס].
 2. **מטבע רע לקנות מטבע רע אחר בתורת חליפין, ולהיפך** - קונים זה את זה, דכיון דפסולים הם לא הוי מטבע אלא כשאר מטלטלין. [אם הוי פירי או כלי - עיין לעיל תשובה ז' סוף נושא ג'].
 3. **לקנות מטלטלין בתורת "דמים"**
- לפי ר' יונה [דאמר דבר תורה מעות קנות] - קונה, הואיל וקנין חפץ בתורת דמים הוי מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בהו רבנן.
- ולפי ר"ל [דאמר דבר תורה מעות לא קנות] - גם בתורת דמים לא קנה.
4. **במכר, לפי התוס' (ד"ה יש) - לא קונים חפץ במלוה שהוא חייב למוכר, ולפי הר"ף והרמב"ם - קונים, וע"ע**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

במש"כ לעיל פרק א' תשובה סו.

יב. אחז בידו מעות ואמר לחבירו "מכור לי חפץ זה באלו המעות שבידי", האם קנה, האם יש "אונאה", ומדוע?

דף מז: מז.

תשובה:

א. לענין קנין

לפי רב הונא - קנה, ואין אחד מהם יכול לחזור.

מר הונא בריה דר' נחמן מבאר: שזהו משום שר' הונא ס"ל כרבי יוחנן דאמר "דבר תורה מעות קונות, וכו', ומפני מה אמרו משיכה קונה כדי שלא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה", ורק במילתא דשכיחי גזרו ביה רבנן, אבל במילתא דלא שכיחי, כגון דאמר ליה "מכור לי באלו" לא גזרו רבנן, וזה דאמר "דכי חליפין דמי", הכי פירושו: והני דמים כיון דלא שכיחי כחליפין דמו - תוד"ה ר' הונא.

אבל ר' אשי הסתפק: דלמא ר' הונא ס"ל שמעות אינן קונות אפ"ל מן התורה, ובדיננו קונה בתורת חליפין, ואם כן, נצטרך לומר דס"ל כרב הונא, דאמר "מטבע נעשה חליפין", אבל אם אינו נעשה חליפין אינו קונה. [לפי הרא"ש - יש להסתפק כמי לפסוק, לכן מספק לא מוציאים את האונאה מהמאנה, אבל הרי"ף והרמב"ם פסקו: שיש לו אונאה].

ב. כשקנה, לענין אונאה

לפי רבה אמר רב הונא - יש אונאה, דזה שאמר "באלו", הוי קפידא.

ולפי רב אבא אמר רב הונא - אין אונאה, דכיון שאמר "באלו" הוי כחליפין שלא הקפידו על השווי. [לפי הרא"ש - יש להסתפק כמי לפסוק, לכן מספק לא מוציאים את האונאה מהמאנה, אבל הרי"ף והרמב"ם פסקו: שיש לו אונאה].

יג. קנין חליפין האם קונים זה מזה אף שאינם שווים, מה הדין אם אחד מהם גילה שמקפיד שיהיה שווה, ומדוע?

דף מז.

תשובה:

1. קבלת החפץ מיד המוכר בתורת חליפין - הוי קנין גם אם לא שווים ממש, ואף כשהחפץ פחות משו"פ.

2. אך אם הלוקח גילה דעתו שיהיה שווה

לפי רב ארא בר אהבה - משיכת האחד לא הוי קנין, דכיון שהקפיד הוי כדמים, שאינם קונים.

ולפי רבא - הוי קנין חליפין אף שמקפיד.

יד. חליפין האם נעשה בכליו של קונה או בכליו של מקנה, ומדוע?

דף מז: מז.

תשובה:

לפי ת"ק דרבי יהודה, ובן סובר רב - בכליו של קונה, הואיל ונוח לקונה שהמקנה יקנה את הכלי ועי"ז יגמור דעתו להקנות לו, ולא מהני בכליו של מקנה, כדמוכח מהגמ' דף מז: דכתבין "למקניא" לאפוקי מדלוי.

התוס' (ד"ה לאפוקי) מוכיח (מסוגייתנו ומהסוגיא בגיטין): שהלכה כמו רב דאמר בכליו של קונה.

ולפי רבי יהודה, ובן סובר לוי - בכליו של מקנה, דבההיא הנאה שהקונה מסכים לקבל את הכלי שעושים בו את הקנין, גומר המקנה להקנות את החפץ לקונה.

ומבואר בתוס' (ד"ה בכליו): שלוי ס"ל כליו של מקנה דוקא ולא בכליו של קונה. אם ס"ל אין מטבע נשעה חליפין וכן פירי, היינו טעמא, משום שהוי הנאת קבלת דבר חשוב. והתוס' בגיטין כתבו: שלפי רש"י אליבא דלוי כ"ש בכליו של מקנה, והצל"ח כתב שלא נמצא דבר כזה ברש"י, ורש"י ס"ל כתוס' - אמ"ה עמ' נט הערה 140. **עוד כתבו התוס'**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

(בד"ה ולרב) בתירוץ השני: שלפי ר"ת הסובר שבחליפין שווה בשווה לכו"ע מהני הקנין בכל דבר, וחזן מחספ – תוס' לעיל דף מו: ד"ה ולרב, דקרא ד"נעל" לא קאי על חליפי שווה בשווה, ושלכן אפשר לקנות בכל דבר – ה"ה לפי לוי קרא ד"ונתן לרעהו", ולכן כשכליו של קונה שוים לחפץ הנקנה ואו עד כפלים מהשווי ולא עד בכלל] – יכול לקנות בהם אף ללוי, [בפשוטו שני תירוץ התוס' לא פליגי אהדי. וע"ע במש"כ לעיל תשובה ז' נושא ב'].

טו. מהו אסימון, והאם יכולים לחלל מע"ש עליו או על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ? דף מז:

תשובה:

עיין במש"כ לעיל תשובה ג' דין ב', עיי"ש.

טז. מה הדין של הנותן מעות: 1. כדי לקנות מטלטלין מחבירו, האם קנה, ומנין למדים זאת. 2. כדי לקנות מטלטלין מנכרי. 3. במילתא דלא שכיחא. 4. הנותן מעות הקדש בשוגג באם מעל. 5. כשקנו מטלטלין בקנין כסף האם מקבל המעות יכול לקדש בהם אשה. 6. מהו אופן קנין דמים "שהם כחליפין"? דף מו:–מח. מט:

תשובה:

א. ישראל הקונה מישראל

לפי רבי שמעון – דבר תורה מעות קונות, ויולפינן זאת מהקדש – רש"י דף מו: ד"ה סבר לה. ועיין בשיטמ"ק, וחכמים תיקנו שמיכה קונה ולא מעות, ורק המוכר שהכסף בידו יכול לחזור בו, גזירה שמא יאמר לו "נשרפו חיטיך בעלייה".

הגמ' (לקמן דף מט:) מפרשת: הא דאמר ר"ש "כל שהכסף בידו" וכו', היינו בזמן שהכסף והפירות ביד מוכר, אבל כסף ביד מוכר ופירות ברשות לוקח באופן שלא היה משיכה, דהיינו כשהיתה עלייה של לוקח מושכרת ביד מוכר, סובר ר"ש שאין המוכר יכול לחזור בו, מפני שכל הטעם שתיקנו רבנן משיכה הוא משום גזירה שמא יאמר לו "נשרפו חיטיך בעלייה", וכאן ברשותו דלוקח הוא, ולא מפני שיש ללוקח קנין חצר. שהרי חצירו מושכרת למוכר. אלא מפני שמדאורייתא מעות קונות – רש"י, ואם יפול דליקה באונס הוא יטרח ויביא את זה, וה"ה אם היתה עלייתו של מוכר מושכרת ללוקח – רא"ש.

לפי ר"ל אליבא דרבנן – מעות אינן קונות הואיל ומן התורה רק משיכה קונה, דכתיב "קנה מיד עמיתך", ולכן לפני המשיכה שניהם יכולים לחזור בהם.

ולפי רבי יוחנן ור"נ אליבא דרבנן – מעות קונות מן התורה, ולפי הרמב"ן – לרבי יוחנן מדאורייתא משיכה אינה קונה במקום וממכר. ולפי הריטב"א משיכה דינה כמעות. אם גם בנותן מתנה לא מהני משיכה – עיין אמ"ה עמ' קלו, אלא ש"ל כרב חסדא שתיקנו משיכה בלוקחות כדרך שתיקנו משיכה במוכרין. (החוזר בו מהמקח לפני שנתן את המעות או לאחרי, אם יש לו "מי שפרע" או שאין רוח חכמים נוחה הימנו, ומתי מותר לחזור בו ואפי' לכתחילה – עיין לקמן בתשובה הבאה).

ב. ישראל הקונה מנכרי

קנינו הפוך מישראל הקונה מישראל, דכתיב "או קנה מיד עמיתך", ולכן לרבי שמעון וכן לרבי יוחנן אף לרבנן הסוברים שבישראל מעות קונות, א"כ בנכרי משיכה קונה ולא מעות, אבל לר"ל אליבא דהסובר שלרבנן בישראל קונה משיכה א"כ בנכרי מעות קונות.

לפי שיטת ר' חיים (בתוס' ד"ה נתנה) – מעות קונות בנכרי כמו בישראל, וסוגייתנו אינה סוברת כהסוגיא בבכורות שדורשת "לעמיתך" בכסף אבל לנכרי במשיכה, וזהו אחרת מר"ת הסובר שסוגייתנו כהסוגיא בבכורות, שנכרי במשיכה.

ג. במילתא דלא שכיחא

לדוגמא: באומר "מכור לי באלו", או באומר לחבירו "משוך שורי בכך וכך דמים" ואמר לו הלה "פרה לי יש שאני נותן לך בדמיו" והסכימו, ומשך הלה את השור, וע"ע במש"כ לקמן נושא ו'.
לפי ר' יוחנן – קנה, דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי ר"ל - לא קנה, דס"ל דדמים אינם קונים אפי' מהתורה, כנ"ל.

ד. לענין מעילה כשנתן פרוטה של הקדש בשונג לספר, לספן, ולסימון

דין המעילה תלוי בדין אם מעות קונות מדאורייתא, ולכן:

1. **בנתן לישראל** - לרבי יוחנן מעל, ולר"ל לא מעל.

2. **בנותן לנכרי** - הדין יהיה תלוי בשיטות שכתבנו לעיל נושא ב' אם דינו הפוך מישראל, או שדינו כישראל, שאם קנינו בכסף לא מעל.

3. **בנותן לבלן שלא מחוסר בו משיכה** - גם לר"ל מעל, דבדבר שלא שייך בו משיכה מודה ר"ל שהמעות פועלות קנין גמור, ועיין רש"י ד"ה דוקא בלן, באמ"ה עמ' קעז, ובהערה 116. בביאור שיטת הרמב"ם בפ"ו ממעילה ה"ט ו' - עיין אמ"ה עמ' קפג.

ה. **לענין קידושי אשה**

ברש"י (בדף מח. ד"ה קאי באבל) מבואר: שלפי רבי יוחנן - מקודשת, שהרי מדאורייתא קנה את המעות ושלו הן, ולפי ר"ל - אינה מקודשת, שהרי מדאורייתא מעות לא קונות. ויש להסתפק אם כונת רש"י שהלוקח קידש את האשה בחפץ שקנה ע"י מעות או דילמא כונת רש"י שהמוכר קידש אשה במעות שקיבל, הריטב"א פירש את רש"י כצד ב', וחולק על רש"י וסובר, שאף לרבי יוחנן אינה מקודשת, כיון שמדוברת אינם קונות והפקר ב"ד הפקר - אמ"ה עמ' קסד-קסו.

ו. **כאופן קנין דמים "שהם כחליפין"**

ברש"י (ד"ה כיצד - קמא) מבואר: שתחילה משך השור ואח"כ ניאותרו יחד על מכירת הפרה, וברש"י (ד"ה כיצד - בתרא) מבואר: שקונה את השור על דעת קנית הפרה, ולכאורה דבריו סותרים - עיין אמ"ה עמ' ק. קא.

לפי שיטת תוס' (ד"ה יש) - הא דקונה לר' יוחנן, זהו דוקא בהנאת מחילת מלוה, אבל במלוה עצמו א"א לקנות כלל, ונאף לא לענין "מי שפרע". ודעת הרמב"ם שבאופן זה אפשר לקנות לר' יוחנן אפי' במלוה עצמה, ובמלוה שלא מחמת מוכר - "מי שפרע" מיהא איכא לכו"ע - ביאור הגר"א, אמ"ה עמ' קיד.

יז. **מה הדין בלוקח שנתן מעות לקנות מטלטלין בלא שמשך ורוצה לחזור בו מהמקח, מה הדין כשהמוכר רוצה לחזור בו או כשאמר "קח את ממונך" והמעות נגנבו, ומדוע? דף מז: מח: מט.**

תשובה:

א. **לענין חזרה מהמקח**

לפי רש"י - לרבי שמעון דס"ל מעות קונות, הלוקח אינו יכול לחזור בו אפי' כשנשרף, ורק לרבנן הסוברים מעות לא קונות, יכול לחזור בו, ויש "מי שפרע". [אם חזר בו מחמת יוקרא חולא, ודאי יש לו מי שפרע, דכ"ש הוא משיטת התוס'. אך יש להסתפק אם יש מי שפרע אף כשחזר בו מחמת שריפה].

ולפי ר"ת (בתוד"ה אי אמרת) - רבי שמעון חולק על רבנן וסובר: שהלוקח לא יכול לחזור בו רק באופן שהחפץ לא ניזוק ולא הוזל, אבל כשהוזל - מודה ר"ש שהלוקח יכול לחזור בו, דגם ר"ש ס"ל כרב חסדא דאמר "כשם שתיקנו משיכה במוכרים כך תיקנו בלוקחות", ויש לו "מי שפרע" לכו"ע, וה"ה שלמוכר יש "מי שפרע" אף אם חזר בו מחמת שהוקר. ואם הלוקח חזר בו מחמת שהחפץ נשרף ויש לו הפסד - לכו"ע אפי' מי שפרע אין לו.

"מי שפרע", לפי אב"י (לקמן דף מח:) - מודיעין אותו שאם יחזור בו הוא מקולל ועומד ב"מי שפרע", ולפי רבא (שם) - מקללין אותו, ומוותר לקללו רק על המקח הזה ב"מי שפרע" - שם תוד"ה בעושה.

ב. **בחזרה בו ממה שסיכם בלא שהיה נתינת דמים**

אין רוח חכמים נוחה הימנו, אבל "מי שפרע" ליכא. הגמ' (לקמן דף מט.) הוכיחה מכאן שדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה, כדעת רבי יוחנן דפליג על רב. ונע"ע במש"כ לקמן תשובה כג.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ג. החוזר בו מחמת שנתאנה

ברש"י (לקמן דף מט: ד"ה עד) מבואר: דאין לו מי שפרע ואפי' לכתחילה יכול לחזור בו, ונע"נ במש"כ לקמן תשובה כג נושא ב'.

ד. מוכר שקיבל מעות וחזר בו לפני שהלוקח משך, ואמר ללוקח "קח את ממונך" והלוקח לא לקח ונגנב הממון

בגמ' (דף מט.) מבואר: שהמוכר אפי' שו"ח אינו, אבל יש לו "מי שפרע", ופירש"י (שם ד"ה אפי'): שפטור אפי' פשע בשמירתו. ולפי הרי"ף אין הלכה כן - עיין מש"כ לקמן תשובה כג.

יח. באלו אופנים חייבים קרן, חומש וקרוב שבועה, באלו לא, ומדוע?

דף מח.

תשובה:

1. כשכופר בדבר שהוא בעין ונשבע והודה - חייב קרן חומש ואשם.

2. כשכופר בדבר שאינו בעין כהלואה ושכר שכיר, לפי רש"י (ד"ה תשומת) - פטור מחומש ואשם, וכן דעת הרא"ש, אך רבים מהראשונים חולקים וסוברים שחייב קרבן שבועה גם על הלואה גרידתא - אמ"ה עמ' קסחז.

3. אם הלווה ייחד למלוה כלי

לפי רבי יוחנן - חייב, הואיל ומהתורה מעות קונות.

ולפי ר"ל - אינו חייב אלא רק אם משך את הכלי וחזר והפקידו.

4. בקנס - בתוס' (ד"ה תשומת) מבואר: שאם יחד לו כלי ולא משכו - לרבי יוחנן אליבא דכו"ע, ולר"ל אליבא דר"ש - פטור מקרבן שבועה דכתיב "וכחש וכו'" יצאו אלו שהן קנס, אבל אם משכו וחזר והפקידו - חייב קרבן שבועה, הואיל והוא כשאר ממון.

יט. האם פועל וקבלן יכולים לחזור בהם בחלי היוס?

דף מח.

תשובה:

בתוס' (ד"ה והא, בשם ר"ת) מבואר: שרק פועל יכול לחזור בו מה שרוצה, דכתיב "עבדי הם" ולא עבדים לעבדים, ומחדשים: שקבלן או סופר שהשכירו עצמם, מזמן משיכת הכלים של האומן - אין יכולים לחזור בהם. [ואבל רבים מהראשונים סוברים שיכולים לחזור בהם, ועיין אמ"ה עמ' קפא ובהערה 143].

כ. הקונה קרקע או מטלטלין ונתן מקצת מעות לשם תחילת פירעון המקח, האם קנה את כל המקח ואינו יכול לחזור בו, ומדוע?

דף מח:

תשובה:

1. בקונה קרקע - אינו יכול לחזור בו, וקנה את כל הקרקע, מכיון שיפה כח הכסף לקנות את הקרקע בקנין גמור.

2. בקונה מטלטלין - החוזר מהמקח לכו"ע יש לו "מי שפרע", לפי רב - יש לו מי שפרע רק כנגד מעותיו, מכיון שאין כח הכסף לקנות מטלטלין קנין גמור, ולפי רבי יוחנן - יש לו מי שפרע על כל המקח.

כא. מה הדין במי שנתן ערבון לחבירו ואמר לו "אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך", והלה אומר "אם אני אחזור בי אכפול לך ערבונך", או כשאמר "ערבוני יקון" או כשאמר לו "שקנה ערבוננו כנגד כל המקח", ומדוע?

דף מח:

תשובה:

א. כשהמוכר אמר "אם אחזור בי אכפול לך ערבונך", ועיין תוד"ה אכפול, והלוקח אמר "אם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

אחזור כי ערבוני מחול לך

לפי רבי יוסי - נתקיימו התנאים, משום דס"ל אסמכתא קניא.

ולפי רבי יהודה - דיו שיקנה כנגד ערבונו, דס"ל אסמכתא לא קניא, ופירש"י (ד"ה דיו): לא זה ימחול ולא זה יכפול וכו', והראשונים דקדקו מרש"י: שגם במחילה אמרינן אסמכתא לא קניא, ויש חולקים על רש"י וסוברים שכשהלוקח חוזר - תנאו קיים וערבונו מחול, ולא אמר רבי יהודה אלא כשהמוכר חוזר שא"צ לכפול לו ערבונו - אמ"ה עמ' קצג.

רשב"ג ביאר: שמחלוקת רבי יוסי ורבי יהודה היא באופן שאמר "ערבוני יקון".

לפי רש"י - מדובר שנתן העירבון לא בתורת תחילת פירעון, אלא הוי כאילו אמר "שיקנה לו ערבונו כנגד כל המקח", ובביאור שיטת רש"י - עיין אמ"ה עמ' קצד.

ולפי התוס' (ד"ה בזמן) - בלשון זה מונח כאילו אמר "ערבוני קנוי לך אם אחזור בי, ושאם תחזור בך תכפיל לי ערבוני", אבל באופן של רש"י, שלא נתנה לו אלא בתורת עירבון שיקנה הכל.

ב. כשאמר בפירוש "שיקנה ערבונו כנגד כל המקח"

לפי תוס' הנ"ל - פשיטא שלכו"ע קונה כנגד כל המקח.

ולפי רש"י שם - הדין תלוי במחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי הנ"ל.

כב. האם השביעית משמטת חוב באופן שיש למלוה משכון עליו, ומדוע? דף מח: מט.

תשובה:

1. **אם המשכון כנגד כל החוב - אינו משמט, ופירש"י (ד"ה המלוה):** דלא קרינן ביה "לא יגוש", וכן פירש הרמב"ן עיי"ש, ויש שפירשו: דזהו מדכתיב "את אחיך תשמט ידיך" ולא של אחיך בידך.

2. **אם המשכון רק על חלק מן החוב**

לפי רב (דס"ל שעירבון כנגדו הוא קונה) - לרשב"ג השביעית משמטת רק את החוב שאינו כנגד מעותיו, ולרבי יהודה הנשיא משמט כולו, הואיל ולקחת המשכון היה לזכרון דברים בלבד.

ולפי רבי יוחנן אליבא דרשב"ג - השביעית לא משמטת כלל, שהרי כנגד כולו הוא קונה, ובגמ' לא איתפריש מהו סובר אליבא דרבי יהודה הנשיא. יש שפירשו, שסובר שמשמט כולו והמשכון לזכרון דברים בעלמא, ויש שפירשו שלרבי יוחנן ודאי תנאי היא - אמ"ה עמ' קצז, עיי"ש.

כג. האם יש בדברים משום מחוסרי אמנה, ומדוע? דף מט.

תשובה:

א. כמתנה מועטת, (הגדרתו - עיין אמ"ה עמ' ר' הערה 27), **ובמתנות כהונה**

לפי רב - אין בהם משום מחוסרי אמנה.

ולפי רבי יוחנן (ותניא כוותיה) - יש, דכתיב "הין צדק", ורב דורש מפסוק זה, שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב.

ב. כמתנה מרובה

אפי' לפי רבי יוחנן אין בהם משום מחוסרי אמנה, דלא סמכא דעתו של מקבל המתנה לקבל את הדבר.

ג. במקח וממכר

הדין תלוי במחלוקת רב ורבי יוחנן הנ"ל, ותניא כוותיה דרבי יוחנן.

לפי התוס' (ד"ה מודה) - לרבי יוחנן יש בו משום מחוסרי אמנה אף כשחזר בו מחמת יוקר, (נהי מוכח מדמייית הך דרבי יוחנן די שבו משום מחוסרי אמנה איוקר - מהרש"א, יש ראשונים החולקים וסוברים שלא אמר רבי יוחנן דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה אלא רק כשלא נשתנה השער, אך רוב הראשונים ס"ל כשיטת התוס', והרמ"א בסי' רד סי"א הביא את ב' הדעות

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אליבא דר' יוחנן ופסק, שהעיקר כהראשונים הסוברים שגם בהתייקר השער יש בהם משום מחוסרי אמנה – אמ"ה עמ' קצח ובהערה 14.

מפשטות דברי רש"י (דף מט. ד"ה שלא) מבואר: שכל המחלוקת בין רב לר"י הוא רק בנשתנה השער, אבל בלא נשתנה השער גם רב מודה שיש בהם משום מחוסרי אמנה, ויש שכתבו שרש"י לא נתכווין לומר שלפי רב יש נפק"מ בין נשתנה ללא נשתנה, ומה שכתב "אבל אם נשתנה השער" אורחא דמילתא נקט שאין דרך לחזור אלא בנשתנה השער – מהר"ס שיף, פנ"י, אמ"ה עמ' רט. ובהערות שם.

ד. בן ששכר פועלים עבור אביו ופסק להם מזונות

1. **אם עדיין לא התחילו לעבוד - אין בהם משום מחוסרי אמנה, וזהו אף לרבי יוחנן, הואיל ולא סומכים דעתן על הבטחתו**

2. **אם התחילו לעבוד - יש בהם משום מחוסרי אמנה, דכבר סמכו על דבריו, כי הם מבינים שכבר אמר לאביו והסכים, ונמ"מ יכול לחזור בו - עי' ריטב"א חדשים ומאירי - אלא שיש בו משום מחוסרי אמנה, ואף רב מודה לכך - משום שיש כאן יותר מדברים בעלמא - ריטב"א ה"ל2.**

כד. מוכר שקיבל מעות או אומן שקיבל מטלטלין לתיקון, האם כשאמרו "טול את שלך" פסק חיוב שמירתן על מה שקיבלו, ומדוע?

תשובה:

1. **מוכר שאמר "טול את שלך" - אפ"י ש"ח אינו.** [כן הוא פשטות הגמ', וכן מבואר בחידושי הר"ן בשם התוס', אבל הר"ף פירש שזהו רק לפי הנוסחא הראשונה במעשה דרבא, אבל מאחר שנדחתה "לא היו דברים מעולם" - אין ההלכה כך, עיי"ש - אמ"ה עמ' דר-רט, עיי"ש].

2. **אומן שאמר "טול את שלך" - בתוס' (ד"ה אלא) מבואר: שאם בתחילה היה שו"ש - אמירה זו מוציאתו מידי שו"ש ונשאר שו"ח, ואם היה שו"ח - אמירה זו מוציאתו שאינו שומר כלל. ויובה בתוס': שאם אמר "איני רוצה להיות שומר כלל" - פסקה שמירתו לגמרי, גם אם הוא שומר שכר.**

כה. האם יש אונאה או ביטול מקח באופנים דלהלן: בפחות משתות, ביתר משתות, ובשתות, ובדברים ואופנים שיש בהם אונאה, בדברים ובאופנים שאין בהם אונאה - עיין לקמן תשובה נד, מה פסק רבא להלכה, האם יש הבדל בין לוקח למוכר או תגר או ספסר או בעה"ב, ומדוע?

דף מט: נא.

תשובה:

א. פחות משתות

נקנה המקח ולא צריך להחזיר אונאה, משום שהוי מחילה. [אם המחילה היא מיד - עיין בתשובה הבאה נושא א'. ולענין אם יש איסור להונות פחות משתות - עיין לקמן דף נב. בתוד"ה אמר, וברא"ש סי' כ', ובמש"כ לקמן תשובה לא, ובאמ"ה עמ' רמט. יש שכתבו שאפ"י אמר בפירוש "איני מוחל" ג"כ אינו יכול לתבוע אונאתו - אמ"ה עמ' רט].

ב. יותר משתות לרבנן או יותר משליש לר"פ

יש ביטול מקח, [אם שניהם יכולים לחזור בהם, והאם לעולם - עיין לקמן בתשובה הבאה נושא ב'.]

ג. שתות מקח [דהיינו 6 ב-5 או 7-1]

לפי ת"ק - יש אונאה, [אם המקח קיים בע"כ או אם המוכר יכול להחזיר את המקח או אם גם הלוקח יכול להחזיר את המקח - עיין בתשובה הבאה נושא ב' ג'], והמתאנה יכול לדרוש החזרת האונאה אפ"י אם בזמן המכירה ידע את המחיר האמיתי, [כדמוכח ממעשה ד"ורשכי" ו"כיפי", כן הוכיח רבינו חננאל, וכ"כ במרדכי. הבי"ט רכז, הבין שיכול לדרוש אונאתו גם "אחר" השיעור של בכדי שיראה, והדרכי משה שם, כתב לפרש: שיכול לחזור רק כשידע בשעת המקח ושתק עד אחר המקח "תוך" בכדי שיראה, והב"ח העמיד הגמ', באמר הלוקח בפני עדים שאינו מוחל, ולכן יכול להחזיר המקח אף "אחר" בכדי שיראה].

ולפי ר"ט - הגמ' מסתפקת אם הוי מחילה [כדעת רבנן בפחות משתות] או שקנה ומחזיר אונאה ולא פליג על ת"ק בזה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. **שתות מעות** [דהיינו 5 ב-6 או 7 ב-6]

לפי רב - לא הוי כשתות מקח. תוס' (ד"ה שתות) מפרשים: שזהו מפני שהאונאה והטעות תלויה במקח שצריכה שומא, ולא במעות שאינם צריכים שומא.

ולפי שמואל - דינו כשתות מקח, [הראשונים פסקו כשמואל, דתניא כוותיה, ועוד דהלכתא כשמואל בדיני. בגמ' לא נתבאר מה הדין היכא שמצד אחד, מקח או מעות, הוי פחות משתות, ומצד אחד, מקח או מעות, הוי יותר משתות. המהרש"א על התוס' בדף מט: ד"ה שתות מעות, דייק מדבריהם שם, ומדבריהם שבדף נא: ד"ה שני פנדיונים, שהם טוברים שתמיד מודדים לפי שווי המקח, חוץ מאשר כשהאונאה בדיק שתות מעות, ויש הדוחים את דיוקו, ונחלקו בדין זה הראשונים והפוסקים - עי' אמ"ה עמ' ריז, רכג, רכד, ובהערה 53].

ה. **שליש מקח**

לפי רבנו - הוי ביטול מקח, כנ"ל נושא ב'.

ולפי רבי טרפון - הוי אונאה, דהיינו שקנה ומחזיר אונאה, כנ"ל נושא ג'.

ו. **פחות משליש ויותר משתות**

לפי רבנו - הוי ביטול מקח, שהרי הונהו יותר משתות, [עיין לעיל דין ב'].

ולפי ר"ט - הגמ' מסתפקת אם הוי מחילה (כדעת רבנן בפחות משתות), או שדינו כדין שתות אליבא דרבנן שהדין הוא שקנה ומחזיר אונאה.

ז. **לענין הלכה**

אמר רבא הלכתא: פחות משתות - נקנה מקח, יתר על שתות - ביטול מקח, שתות קנה ומחזיר אונאה.

לפי רש"י (ד"ה ומחזיר) - בשתות רבא פסק שקנה בע"כ (כדעת ר' נתן), ומחזיר אונאה, ולפי"ז בפחות משתות הוי מחילה לאלתר, [ועיין אמ"ה עמ' רמב]. **תוס' (ד"ה אמר) כתבו בשיטתו:** שרבא אינו חולק על רב חסדא [שהוא רב] **דאמר בב"ב קנה חפץ השווה 5 ב-6 והוקר 8,** שהלוקח יכול לומר "אי לאו דאוניתי", כלומר שידו על העליונה, וביארו: שזהו מפני שהוקר "בכדי שיראה" והוקר לביטול מקח, ולכן הלוקח יכול לחזור בו.

ולפי התוס' (ד"ה אמר רבא) - בשתות רבא סובר כרבי יהודה הנשיא שאמר "ידו על העליונה", ומה שאמר רבא "קנה ומחזיר אונאה" פי' אם רצה, ומ"מ הוכיחו מהגמ' לקמן (דף נא) בעובדא של ורשכי, שבפחות משתות הדין עם רש"י, שיש לפסוק שהוי מחילה לאלתר. [וכן סובר ר"ת - כמבואר בשיטתו"ק].

ח. **אחד לוקח ואחד מוכר**

1. כשהמוכר אינו תגר - יש להם אונאה, והדין כבנושא הקודם. (כן מבואר בגמ' בדף נא), ללוקח - שנאמר "וכי תמכרו ממכר לעמיתך אל תונו", [וע"ע במש"כ בתשובה הבאה בסוף נושא ג' אליבא דרבה], ולמוכר שנאמר "או קנה אל תונו".

2. כשהמוכר נתאנה והוא תגר

לפי רבנו (דף נא) - שייך בו אונאה ככל לוקח וככל מוכר, וכבנושא הקודם.

לפי רבי יהודה - אין אונאה לתגר.

ר"נ אמר רב מסביר: שדברי רבי יהודה שאין לו אונאה, הם רק בתגר ספסר אף שמיכר בזול, מפני שהוא בקי ויודע כמה זה שווה ואחולי אחיל גביה, [אבל כשהתגר הספסר הוא הלוקח - יש לו אונאה, כי לא שייך טעם זה, וכן משמע מתוד"ה והתנן, וברש"ש כתב, שגם בתגר לוקח אין אונאה - אמ"ה עמ' רסז].

ורב אשי מסביר: שלרבי יהודה תגר אינו בתורת אונאה, ולכן אפי' פחות מכדי אונאה חוזר, וגם אם הוא לא ספסר, [ופירש"י (ד"ה שאפי')]: שזהו מפני שחיינו תלויים בכך ותיקנו לו שיחזור.

3. כשהלוקח נתאנה והוא תגר או כשלוקח מבעה"ב דברים העומדים לימכר - שייך בהם אונאה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ככל לוקח וככל מוכר.

4. כשלוקח מן הבעה"ב כלי תשמישו היקרים עליו - אין ללוקח על הבעה"ב שום אונאה.

רש"י בשם השאילתות מפרש: דכיון שחביבים עליו אינו מוכרו אלא ביוקר, והוי ליה כמפרש הלוקח מן הבעה"ב "יודע אני שיש בו אונאה", כדלקמן עמ' ב' וכמבואר בתשובה הבאה.

5. בעה"ב שמכר כלי תשמישו ונתאנה, לפי שיטת תוס' (ד"ה והתנן) - יש לו אונאה, וכן סוברים הרבה ראשונים, אך יש ראשונים הסוברים שאם הנה"ב עצמו נתאנה אינו יכול לחזור בו - אמ"ה עמ' רסג. המעשה בגמ' מדובר "בשתות", ונחלקו הפוסקים האם הדין כן אף כשהנה"ב יותר משתות - ג' הדעות הובאו בשו"ע, סי' רכז סעיף כד, ועי' באר הגולה שם ובהערות והארות על ספר "תוס' הרא"ש" את רכב. ואם הלוקח לא ידע דין זה, או שלא ידע שהמוכר הוא בעה"ב, או שקנה מסרסור חפץ שידע שהוא של בעה"ב - עי' שו"ע שם סעיף יג ובנו"כ שם, ובהערות והארות לס' "תוס' הרא"ש" את רכד.

כ. האם יכול הלוקח או המוכר לכתחילה להחזיר את המקח שנמכר ביותר או בפחות משוויו, ועד מתי, האם המאנה גם יכול להחזיר את המקח, מה הדין כשמכר פוזה ה' בו' וקוקר ועמד על ח' או על ז', ומדוע? דף מט: נא.

תשובה:

א. באופנים שהוי מחילה

1. פחות משתות - הוי ספק בגמ': האם לכו"ע לאלתר הוי מחילה או שלרבנן הוי מחילה רק אחר "בכדי שיראה" לתגר או לקרובו, ואלבא דר"ט הוי מחילה רק אחר שיעור כל היום, אבל בתוך זמן זה קנה ומחזיר אונאה, ונאפי' לכתחילה, ואין "מי שפרע" להחזיר הונאתו - רש"י במשנה ד"ה עד מתי. המאירי מוסיף: שאפי' מחוסר אמנה אינו, אם אין "מי שפרע" כשלא משך גם לפי מאי דקיי"ל "שתות קנה ומחזיר אונאה", או בפחות משתות - עיין אמ"ה עמ' ריז.

רבא הכריע: "שבכדי שיראה", ותניא כוותיה. רש"י (ד"ה הלכתא) מפרש: שרבא הכריע שלא לתר הוי מחילה. והשיטמ"ק כותב: שלפי התוס' בתוד"ה אומר - אפשר לפרש שלא הוי מחילה לאלתר, אבל מעובדא של ורשכי מוכח שהוי מחילה לאלתר. לפי אביי לקמן דף נב: - שיעור "בכדי שיראה" היינו רק בכרכים, אבל בכפרים לא, ושיטת רבא - דין זה הוא גם בכפרים, משום שטלית כל איניש קים ליה בגויה.

2. פחות משליש ויותר משתות ואלבא דר"ט - הגמ' סברה שהוי מחילה לאלתר, כמו לרבנן בפחות משתות, והגמ' אומרת: שאפשר לומר שר"ט מודה שהוי כשתות לוגין, שאמרין קנה ומחזיר אונאה, כנ"ל תשו' קודמת נושא ג', ובנושא הבא.

ב. באופנים שיש ביטול מקח

הגמ' מסתפקת: האם לעולם יש ביטול מקח או ששניהם יכולים לחזור בהם, לרבנן רק "תוך בכדי שיראה לתגר או לקרובו", ולר"ט רק "לפני שעבר כל היום", אבל אחר זמן זה הוי מחילה, ומהמתאנה יכול לחזור בו אף אם המאנה רוצה להחזיר לו אונאתו - רש"י ד"ה שתות, רא"ש סי' טו. רבא הכריע "שבכדי שיראה", ותניא כוותיה.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה ואילו) - הטעם שהמאנה יכול לבטל את המקח, אפי' שיש סברא "דאי לאו דאוניתני", מפני שיותר משתות רחוק הוא מן המקח יותר מדאי, וכאילו לא מכר לו כלל, דהוי ליה כיון ונמצא חומץ.

ולפי הריב"ם בתוס' - הגמ' דיברה שהמאנה יכול לבטל את המקח רק באם המתאנה תובע אונאתו. והשו"ע סי' רכז סעי' ד' פסק כשיטת הריב"ם, והרמ"א פסק כשיטה הראשונה של התוס', ואם נתרצה המאנה פעם אחת או ששתק גם המאנה לא יכול לחזור בו - אמ"ה עמ' רמב. ובהערה 83 עיי"ש.

ג. באופנים שאמרנו בתשובה הקודמת "שיש אונאה", ודהיינו לרבנן - שתות, ולר"ט - באופנים שדינו כשתות אלבא דרבנן

1. אם זה לאחר שיראה לתגר או לקרובו אלבא דרבנן או לאחר שעבר כל היום אלבא דר"ט - לכו"ע המקח קיים ואין יכול לבטלו או לקבל אונאה, [משום שהוי מחילה על אונאתו - רש"י במשנה], וביבואר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בתוס' (בסוגיין ד"ה בכדי): ששיעור "בכדי שיראה" נקבע הוא לפי מה שמצוי ברוב פעמים. וב"זרע יצחק" כתב, שלדינא משערים בכל מקום לפי המצוי רוב פעמים באותו מקום. ואף יותר מיום אם כך מצוי שם. עיי' אמ"ה עמ' רכב, רכג ובהערה 44. הטור בסי' רכז, הביא את דעת אביו הרא"ש, שאם נתעצל ולא חקר לידע אם נתאנה בלא עיכוב אונס – מוחל על אונאתו, ובשר"ע שם פסק: שאם יברר שהיה לו אונס, וע"כ לא חזר בתוך זמן זה לידע אם נתאנה יכול לחזור בו עדיין. ב"חכמת שלמה" שם תמה אמאי השמיטו הפוסקים את חידוש הדין של התוס' הנ"ל, עיי"ש, ומשמע מדבריו שלמד שדינו של השו"ע הנ"ל אינו סותר בהכרח לתוס', וגם ב"אבני החושן" – הובא באמ"ה שם הערה 48 – כתב שאפשר שכ"ע ס"ל שאם גר רחוק צריך להודרו יותר להראות לתגר, ושם נאנס ממש – מתחשבים באונס. יש שכתב שאם הלוקח מוחזק במערתו יכול לתבוע אונאתו גם אחר "כדי שיראה", ויש חולקים – אמ"ה עמ' רמד, רמה, ובהערה 101 עיי"ש. ואם הלוקח נשתמש במקח – עיי' אמ"ה עמ' רמז].

2. אם חזר בתוך זמן זה

לפי ר' אלעזר - לר' נתן קנה בע"כ ומחזיר אונאה, אבל לרבי מוכר שנתאנה ידו על העליונה, רצה יכול לחזור בו, רצה יכול לומר "תן לי מה שאניתי", ולוקח שנתאנה אינו יכול לחזור בו, ולפי תנא דמתניתין - אף לוקח שהתאנה יכול לחזור בו וכ"ש המוכר.

לפי רבה - לרבי כהנ"ל בר' אלעזר שרק מוכר שנתאנה יכול לחזור בו, ולר' נתן אף לוקח שנתאנה יכול לחזור בו וכ"ש מוכר, ומה שבברייתא כתוב שלפי ר' נתן "קנה ומחזיר אונאה" פי' אם רצה, (עיי' רש"י ד"ה ותני, ובריטב"א מש"כ בזה, ובאמ"ה עמ' רסט).

ולפי רבא - לרבי אף לוקח שנתאנה יכול לחזור בו וכ"ש מוכר, ולר' נתן - קנה בע"כ ומחזיר אונאה, ואין אחד מהם יכול להחזיר את המקח. (לפי רש"י - רבא פסק כר"נ שקנה בע"כ, ולפי תוס' - רבא פסק כרבי שאם רצה יכול לחזור בו).

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה ואילו) - בכל מקרה אין המאנה יכול לחזור בו, ד"בשתות" לא הוי מקח טעות, [ואף לפי תירוץ הריב"ם הדין כן, וגם אליבא דרבי הסובר שבשתות ידו על העליונה – אמ"ה עמ' רמ הערה 177–80].

ד. כשהמוכר התאנה

לדעת רב נחמן (בדף נ:) - לעולם הוא יכול לחזור בו, משום שאין מקחו בידו ואינו מכיר בטעותו עד שיזדמן לו חפץ אחר כמותו, ושיעור "בכדי שיראה" ו"כל היום" אמור רק כשהתאנה לוקח, משום שמקחו בידו ויכול להראותו, [לפי הרי"ף, וכ"פ הרמב"ם פ"ב מהל' מכירה ה"ז ז' – אם המקח הוא דבר שאין בו שינוי וכו' או אם נודע שבא ליד המוכר ממכרו ולא תבע, אינו יכול לחזור ולתבוע שהרי מחל, ועיי' ברשב"א מה שהשיג על הרי"ף – אמ"ה עמ' רנו ובהערה 168].

ברש"י (ד"ה מוכר) מבואר: שהמוכר יכול לחזור בו אם לא נתייקר החפץ שמכר בינתיים, [הרמב"ן הבין שאם נתייקר – אינו יכול לחזור בו, דאמרינן: בשעת הזול ראה והכיר ושתק עד עכשיו וכבר מחל, והשיטתו"ק השיג על הרמב"ן, ופירש: שכונות רש"י שיכול לחזור כל זמן שראה חפץ כמותו שנמכר בדמים יקרים שלא מחמת שנתייקר החפץ אלא מחמת שטעה ונתאנה].

ה. כשמכר שווה ה' בו' והוקר "תוך בכדי שיראה לתגר או לקרובו" ועמד על ח'

בתוס' (ד"ה ואילו, על פי דברי רב חסדא במסכ' ב"ב) מבואר: שהוי אונאה ורק הלוקח שנתאנה יכול לחזור בו, ואילו המוכר אינו יכול לחזור בו, משום דא"ל "אילו לא אוניתן לא הוה מצית הדרת בך, השתא דאניתן גם לא מצית הדרך בך".

לפי תירוץ הראשון - רק בסוגיין שניהם יכולים לחזור, כיון שזהו יותר משתות ורחוק מן המקח, וכאילו לא מכר כלל, כדין יין ונמצא חומץ, והלוקח לא יכול לקיים המקח וגם לתבוע אונאתו. [מתירוף זה שהתוס' ומתירוף הריב"ם המובא בסמוך, מוכח שתוס' סוברים שרב חסדא בב"ב שנקט "מכר שווה ה' בו" סובר כשמואל שבשתות מענת גם אמרינן קנה ומחזיר אונאה, ולפי"ז כשמכר ה' בו' והוקר לח', לתירוף הראשון בתוס' – הלוקח לא יכול לומר "אי לא דאוניתני", ולתירוף הריב"ם – הלוקח יכול לומר כן, אך עיי' אמ"ה עמ' רמב ובהערה 83].

ולפי תירוץ השני בשם הריב"ם - כשאין הלוקח תובע אונאתו, אין המוכר יכול לחזור בו מהמקח, אף שהאונאה יותר משתות, ובסוגיין ששניהם חוזרין, זהו מפני שהלוקח תובע אונאתו. [וע"ע אמ"ה עמ' רמג ובהערה 89]. עוד כתבו התוס' (ד"ה אמר): שדין זה שיכול לומר לו "אי לא דאוניתני" הוא אפי' אליבא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דר' נתן דאמר "קנה ומחזיר אונאה", משום שהוקר ל-ח', דהיינו ביטול מקח, אבל כשהוקר ל-ז', שהו הפרש שתות, גם הלוקח לא יכול לחזור בו. ואבל הרשב"ם במסכת ב"ב כתב: שדברי רב חסדא הם רק אליבא דרבי, וא"כ דעתו שלר' נתן אינו יכול לחזור בו אף בכה"ג שהוקר לח' - אמ"ה עמ' רג נד ובהערות שם, עיי"ש.

כז. מה הדין באומר לחבירו "על מנת שאין לך עלי אונאה" או שאמר "על מנת שאין בו אונאה" או כשהמוכר מפרש "יודע אני שאינו שווה אלא מנה ואני ומוכרו לך במאתיים", ומה פסקו תוס' לסלכה, ומדוע? דף נא. נא:

תשובה:

א. על מנת שאין לך עלי אונאה

לפי רב - יש לו עליו אונאה, ודהיינו שהתנאי בטל והמעשה קיים.

ולפי שמואל - אין לו עליו אונאה.

אביי מפרש: דפליגי במחלוקת ר"מ ורבי יהודה אם מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, דהיינו שרב כר"מ "ושמואל כרבי יהודה" (כן הוא לשון הגמ' אך בפשטות שמואל יכול לסבור גם כר"מ, עוד עיין בריטב"א, וברמב"ן - אמ"ה עמ' רפו).

רבא מפרש: שזה שתי מחלוקות שונות, דאפשר לפרש שרב כרבי יהודה, ומודה רבי יהודה "באין לך עלי אונאה" שלא יודע אם יש אונאה ולכן לא מחל, וכן שמואל יכול לסבור כר"מ, דמודה ר"מ "באין לך עלי אונאה סתמא, דמי יימר דעקר", ופירש"י: דשמא לא יהא בו אונאה, וולא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, משמע שלפי ר"מ אם כשיודעים שיש בו אונאה הדין יהיה ככל מכר שיש בו אונאה - מהרש"א.

ב. ע"מ שאין לך בו אונאה

לכו"ע תנאו בטל, ויש בו דיני אונאה, ואפי' לרבי יהודה.

רש"י (ד"ה שאין בו) מפרש: שזהו לשון הבטחה שאין בו אונאה, והרי יש בו אונאה ומקח טעות נמי הוי ואם רצה לחזור חוזר לגמרי.

ותוס' (ד"ה על מנת) בשם רבינו שמואל מפרשים: שזהו כאילו אמר "ע"מ שלא יחול איסור דלא תונו", וחוזר הדבר לדין תורה שבפחות משתות הוי מחילה, ובשתות קנה ומחזיר אונאה, ולפי רש"י, הוי מקח טעות וחוזר בו לגמרי אם ירצה - טור ס' רכו, הב"ח כתב שלפי רש"י אפי' פחות משתות יכול לחזור, אך מהסמ"ע שם ס"ק לח' - כן דקדק בנתיבות שם סק"ד - שרק בשתות יכול לחזור בו, אבל פחות משתות לאו שם אונאה עליה - אמ"ה עמ' רעט, ובהערה 140.

ג. כשהמוכר פירש "חפץ שאני מוכר לך במאתיים, יודע אני שאינו שווה אלא מנה ע"מ שאין לך עלי אונאה"

בברייתא מבואר: שהמכר קיים ואין בו דיני אונאה.

לפי רש"י (ד"ה מפרש) זהו כרבי יהודה דס"ל "תנאו קיים", אבל לר"מ תנאו בטל ויש בו דיני אונאה, ומוסיפים התוס' (ד"ה במה) בשם הריב"ן: שאתיא לא רק לרב אלא אפי' כשמואל, ואחרת מרבינו חננאל הסובר: שלפי שמואל לא מיתוקמא הברייתא לא כרבי יהודה ולא כרבי מאיר.

ולפי הא"ב י"ל בתוס' (שם) - הברייתא אף לפי ר"מ, ותנאו קיים, משום שזה שאמר "אני יודע וכו'", תלינן שזהו גוזמא בעלמא ובאמת המוכר אינו יודע, ושייך הטעם "מי יימר דעקר", ונאף לפי תירוץ זה, אם יודעים שהמוכר או הלוקח ודאי יודעים ששווה מנה - לכו"ע אליבא דר"מ תנאו בטל ויש בו דיני אונאה ככל מכר בעלמא.

ד. לענין הלכה

לפי התוס' (ד"ה במה) בשם הר"ה - הלכה כרב, הואיל והילכתא כרב באיסורא, והתוס' עצמם הקשו: הרי אין הנידון אם מותר לעשות, אלא הנידון אם חייב להחזיר אונאה שווה "מומנא", והילכתא כשמואל במומנא, תוספת ביאור, והכרעות הראשונים - עיין אמ"ה עמ' רצח.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ושהשאלות דרב אחאי מבאר: שהלכה כרב, משום שהברייתא קאי כוותיה, והתוס' עצמם כתבו: שאפשר להעמיד את הברייתא אף כשמואל.

כח. המתנה על מה שכתוב בתורה האם תנאו בטל, ומדוע? דף נא. נא:

תשובה:

אם זה לא דבר שבממון - לכו"ע המעשה קיים והתנאי בטל, ואם בדבר שבממון - האופנים והדינים כדלהלן:

א. לענין מי שרוצה לפטור עצמו משאר כסות

לפי ר"מ - תנאו בטל ומעשה קיים.

ולפי רבי יהודה - תנאו קיים, ומבואר ברש"י: דזהו מפני שניתן למחילה.

ב. לענין מי שרוצה לפטור עצמו מחיוב כתובה מנה ומאתיים

בתוס' (ד"ה הכא, על פי הגמ' בכתובות) מבואר: שלפי ר"מ - תנאו בטל, ולפי רבי יהודה - תנאו קיים, משום שבדבר שבממון תנאו קיים.

לפי התירוץ הראשון והשני שבתוס' (שם) - לאבוי מה שלרבי יהודה תנאו קיים זהו אף לרב, ולרבא צ"ל שזהו רק לשמואל, אבל לרב - באופן זה אף לפי רבי יהודה תנאו בטל, שהרי לא ידעה דקמחלה.

ולפי התירוץ השלישי בתוס': אף לרבא - מודה רב שלפי רבי יהודה תנאו קיים, דכיון דקלה בעיניו להוציאה ידעה וקמחלה.

ג. לענין בעל המסתלק מירושת אשתו

בתוס' (ד"ה הכא, על פי הגמ' בכתובות פד.) מבואר: שהדין (למ"ד בעל יורש את אשתו מדאורייתא) תלוי במחלוקת ר"מ ורבי יהודה, ונע"ע במש"כ על מסכת כתובות פרק ה' תשרי כ. כב].

ד. לענין אונאה

לפי אבוי - הדין תלוי במחלוקת ר"מ ורבי יהודה שבתשובה הקודמת, רב ס"ל כר"מ, ושמואל כרבי יהודה.

ולפי רבא - הדין תלוי רק במחלוקת שבין רב לשמואל, ואינה תלויה כלל במחלוקת שבין ר"מ ורבי יהודה, ורק אם יודעים שהחפץ שווה פחות - הדין יהיה תלוי במחלוקת ר"מ ורבי יהודה.

ה. ע"מ שלא תשמטני בשביעית

בתוס' (ד"ה אבל, ובד"ה על, על פי הגמ' במכות) מבואר: שזהו ממש כדין אונאה, והנ"ל תשרי קודמת נושא א' ב', וע"כ לפי שמואל אפי' לפי ר"מ תנאו קיים דמי יימר דעקר, דשמא יפרע לו קודם השביעית, ורק כשאמר ע"מ שלא תשמטני שביעית" - שביעית משמטת. והרמב"ן חולק על תוס' וסובר ששביעית ודאי עקר, והסוגיא דעלמא דשמואל כרבי יהודה ולא כר"מ - אמ"ה עמ' רצד. מה שהגמ' במסכת מכות מושהו בין שביעית לאונאה אם זהו גם לרב - עיין אמ"ה על מסכת מכות עמ' קיא.

כט. כמה יהא המטבע חסר ויהא בו אונאה, ושפחות מכך הוי מחילה, ומדוע? דף נא. נב:

תשובה:

לפי ר"מ - אם חסר אחד מכ"ד, לפי רבי יהודה - אחד מי"ב, ולפי ר"ש - שתות.

לפי רבא - שיעור אונאה בסחורה שווה לשיעור אונאה במטבע שנחסר, ולפי"ז המשנה בדף מט: היא רק כרבי שמעון, ונלפי"ז שיטת רבי טרפון שחולק על רבנן שם היא שיטה רביעית - מחלוקת רבנן ור"ט הובא לעיל תשובה כה, עיי"ש.

ולפי אבוי - המחלוקת במטבע אינה קשורה למחלוקת שבמקח וממכר, ומה שר"מ ורבי יהודה מחמירים בשיעור אונאה של מטבע שנחסר זהו משום שבמקח וממכר עד שתות אדם מוחל, על פי מה שאנשים אומרים "עשיק לגביך ושוי לכרסיך", פי' שאנשים מוכנים לשלם על בגדים יותר משוין, משא"כ במטבע

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

שנפחתה, "הואיל ואינו יוצא בהוצאה", וכן הדין במוכר שנתאנה, וכן בקונה פירות, או מפני שלא פלוג רבנן או מפני שהטעם שמתבטע אינו יוצא בהוצאה עיקר – תוד"ה עשיקן.

בתוס' (ד"ה איסור) מבואר: שכל הנ"ל אמור רק כשנותן לו בתורת שוויות מטבע, אבל כשנותנו לו בתורת משקל - הוי אונאה גם בפחות מהשיעורים הנ"ל כדעת רבא (לקמן דף נ"א:) דס"ל "כל דבר שבמדה ושבמשקל אפי' פחות מכדי אונאה חוזר", "נע"ע במש"כ לקמן תשובה נד, דין 2].

עוד מבואר בתוס' (ד"ה שני פונדיונים): שכל הנ"ל מדובר רק כשמכר לו טלית ולא כשמכר מטבע. ולענין הלכה: הרי"ף פסק כרבא לגבי אביי, והילכך הלכה כר"ש בסלע, דסתם לן תנא בטלית כותיה, והרא"ש סי' יט גרס "רבה", ופסק כאביי, והמשנה באונאת טלית לכו"ע היא, ובמתבטע קיי"ל כרבי יהודה לגבי ר"מ.

ל. המקבל מטבע שנחסר ממנו שיעור אונאה, עד מתי יכול להחזירו, ומדוע? דף נב. נב:

תשובה:

1. בכרכים - עד שיראה לשולחני.
2. בכפרים - עד ערבי שבתות.
3. מידת חסידות היא: שאם המוכר מכיר את המטבע, יקבלנה חזרה אף אם עברו י"ב חודש, ואם לאו - יש לו עליו תרעומת. [נחלקו אביי ורבא באם הבדל זה אמור גם באונאת חפץ - עיין במש"כ לעיל תשובה כו. הדין ש"ממדת חסידות הוא שיקבלה אף אם עברו י"ב חודש", אם מדובר במטבע שאינה יוצאה אף ע"י הדחק - עיין אמ"ה עמ' שה, ואם תוך זמן י"ב חודש חייב לקבלה אף שאינו מכירה - עיי"ש עמ' שז].

לא. המאנה את חבירו, האם עובר איסור, ומדוע? דף נב.

תשובה:

בתוס' (בדף נב. ד"ה אמר אביי) מבואר:

1. המאנה את חבירו בכדי אונאה - עובר איסור.
- לפי תירוץ הראשון - אם דעתו להחזיר האונאה אם יתבענו קודם שיראנו לשולחני, אינו עובר איסור.
- ולפי תירוץ השני [כן נראה לפרש בדעתם] - עובר איסור. הרמב"ן סובר כהתירוץ השני.
2. אם פחות מכדי אונאה - בתירוץ הראשון מבואר: שאין איסור אפי' אין בדעתו להחזיר אונאה, משום שלא לתר הוא מחילה, [וכנ"ל תשובה כו נושא א' עיי"ש, ולא נתבאר אם התירוץ השני בתוס' גם סובר כך, ועי' נתיבות סי' רכו בביאורים סק"ב. הרא"ש בפסקיו בסוגיין כתב, שמתבטע שנפחתה פחות מכדי אונאתה מותר להוציאה כאילו היא יפה ובשאר מקח הסתפק אם מותר לכתחילה - עיי"ש בצדדי ספיקו - וסיים בצ"ע, ושירא שמים יצא ידי כולם, וכ"פ בטוש"ע שם סעיף ו' שהוי ספק, ועי' חדושי רעק"א שם].
 3. אם יותר מכדי אונאה - עובר איסור אפי' אם דעתו להחזיר האונאה, כיון שהמקח טעות הוא, ולפי"ז רבא בסוגיין סובר: שעובר אפי' אם זה משהו יותר מכדי אונאה, אבל לפי אביי - במשהו עד כאיסור יותר מכדי אונאה דינו כמו "בכדי אונאה" שאין איסור, ובלבד שיחזיר האונאה באם יתבענו.

לב. עד כמה תופחת הסלע ויהא מותר לקיימה, ומה יעשה עמה? דף נב. נב:

תשובה:

- א. כשנפחתה לפחות מחציה עד שקל [סלע ב' שקלים, שקל ב' דינרים]
- אסור לקיימה כמו שהיא, ולכן סלע שנפחת וירד לפחות משקל - אסור לקיימה, אף כשירדה לדינר מכוון, והואיל והפחת של הסלע אינו ניכר לגבי שקל, ויכול לרמות אנשים להוציאה בתורת שקל.
- לפי שיטת רש"י (ד"ה בסלע עד שקל) ותוס' (ד"ה יתר) - כן הדין אפי' אם ירד לפחות מחציה אפי' במשהו,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

[וכן דעת הרא"ש בתוספותיו, אבל דעת הרשב"א עד מחצה ואונאתו קאמר – אמ"ה עמ' שיא, שיט, ובהערה 111, עיי"ש], ואינו יכול למוכרה לתגר או לחרם ולא להרג, [ואף אם המכירה היא ע"מ שינקבה – תוד"ה יתר], מפני שמרמים בה אחרים, אבל יכול לנוקבה באמצע המטבע ולתלותה בצואר בנו ובתו, וכן יכול למוכרה לאחרים [שאינם חשודים לרמות] ע"מ שינקבה באמצעה, אולם נקב מן הצד לא מהני, לפי שהרמאי שימצאנה יכול לקוץ אותה סביב עד שיוציא את הנקב ויוכל לרמות אחרים.

ב. כשנפחתה לשקל בריוק

1. **כשנפחתה לשקל בדיוק** - מותר לקיימה ולהוציאה בתורת שקל, ואף רב הונא מודה לכך, הואיל וניכרת פחיתתה ולא יוכל לרמות אנשים למוכרה כמקודם, [ולדידה משכחת לה אופן זה רק כשנפחתה בבת אחת לחציה, שאם לא בבת אחת – יקוץ, כדלקמן דין 3, וה"ה לשקל שנפחת לדינר מדויק שמותר להוציאו לדינר, שהרי הפחת ניכר].

2. **כשנפחתה לפחות מכדי אונאה**, [לר"מ כדאית ליה ולרבי יהודה כדאית ליה, כנ"ל תשובה כט] - מותר לקיימה ולמוכרה בשוויה.

לפי רש"י (ד"ה מוכרה בשוויה) וכן דעת התוס' (ובד"ה אמר אביי בתירוצם השני) - מותר להוציאה בסלע יפה, וולא איתפריש אם תירוצם הראשון חולק בדבר. והראב"ד פי' בשוויה ממש – אמ"ה עמ' שט].

3. **כשנפחתה יותר מכדי אונאה**, [לר"מ כדאית ליה ולרבי יהודה כדאית ליה] **עד מחציתה**

לפי רב הונא - יקוץ, כדי שלא יוציאה כמקודם.

ולפי רבי אמי - יקיים, הואיל וניכר פחיתתה. [הראשונים פסקו כרב הונא].

4. **כשנפחתה יותר מכדי אונאה**, [לר"מ כדאית ליה ולרבי יהודה כדאית ליה, **משהו עד כאיסר**

לפי אביי - מותר לקיימה, [ודינה כסלע שנפחתה בכדי אונאה, כנ"ל דין 2, תוס' (ד"ה אמר) מפרשים: דס"ל לאביי שלהפסד מרובה חששו ושלמועט לא חששו.

ולפי רבא - הדין תלוי במחלוקת רב הונא ורבי אמי שבדין הקודם. [שלפי רב אמי אפי' נפחתה יותר מכאיסר עד מחציתה ג"כ יקיימנה]. תוס' (שם) מפרשים: דס"ל לרבא שאף להפסד מועט חששו.

5. **כשנפחתה בכדי אונאה בדיוק** - בתוס' (שם) מבואר: שאף לפי רבא מותר להוציאה [עכ"פ בשוויה], ובלבד שיחזיר האונאה אם יתבענו הלה קודם שיראנה לשולחני, ומותר כיון שהמקח יתקיים. [לפי התירוצ' השני בתוס' – לרבא אסור להוציאה ביפה אנ"פ שרוצה להחזיר אונאה כשיתבענו. עיין נחלת משה].

לג. **מה הדין של מטבע לענין קבלת טומאה, ומדוע?**

תשובה:

מטבע אינו מקבל טומאה, שהרי אינו כלי, ולכן אם התקינו שיהא כלי - מקבל טומאה.

ומבואר בתוס' (ד"ה והתקינה): שאם נאמר שמטבע נחשב למחוסר מעשה - במחשבה אינו מקב"ט, מפני שכל שמחוסר מעשה אינו מקב"ט במחשבה, ואם נאמר שאינו נחשב למחוסר מעשה - מקבל טומאה במחשבה בעלמא אף בלא מעשה.

לד. **סלע שנפחתה ורוצה ליתנה בחילול מעשר שני, האם וכיצד מחללה?**

תשובה:

א. **אם פחתה "כרי אונאה"** [לר"מ כדאית ליה ולרבי יהודה כדאית ליה]

לפי רש"י (ד"ה בתורת יפה בשויה) ולפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה נותנה) - מחלל בשוויה, [השיטמ"ק בשם ר"פ, והריטב"א דקדקו מדברי רש"י בד"ה בתורת יפה שמחלל, במש"כ "לא יחלל על זו אלא בדמים ודאין שלה", והיינו כפי מה שנותנים עבורה בני אדם המזולזין בדמיה וכגון שנפחתה ואינה שווה אלא כ' ובני אדם נותנים עבורה רק י"ט שמחלל בי"ט, ובריטב"א בשם התוס' חלק וכתב שמחללה בכ' – אמ"ה עמ' שכו, ובהערות 65-70].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי התוס' בשם הריב"ם - לא איתפריש, אם נותנה בשויה או הוי כאסימון שאינו מחלל עליה כלל.

ולפי התוס' בשם הריב"ז - נותנה בתורת שלימה, וכן נפסק ברמב"ם בפ"ד ממע"ש הי"ט, ולפי שיטת הרמב"ן - אינו מחלל עליה כלל, מפני שאסור לקיימה והיא כאסימון - אמ"ה עמ' שכזו.

ב. אם פחתה פחות מכרי אונאה

מכל השיטות הנ"ל יוצא שיכול לחללה בתורת שלימה, ולפי שיטת הרמב"ן - מחלל כפי שוויה - אמ"ה שס.

לה. מה הדין של תרומה וביכורים: 1. לענין כהן טמא או ישראל שאכלו מהם בזית, או פחות מכזית. 2. לענין לקדש בהם אשה או ליקנות בהם אוכלים, ופ"א דכריס. 3. לענין להצריך טבילה, הערב שמש, רחיצת ידים לאכילה או למגע. 4. כשנפלו לתוך חולין אם בטלין ברוב, ומדוע: דף נב: נג.

תשובה:

1. זר האוכל או כהן שאכלן כשהוא טמא ובמזיד - חייב מיתה, וכן פירש"י את המשנה, "חייבים עליהם מיתה", אך לפי שיטת רב במסכת סנהדרין דף פג: הסובר שזר שאכל תרומה עובר בלאו ואינו חייב מיתה, צריך לפרש שמשנתנו רק בכהן טמא - אמ"ה עמד שלג.

2. אם הזר אכל בשוגג - חייב חומש.

3. אסורים לזרים, התוס' (ד"ה ואסורים) מפרשים: שקמ"ל שאסורים אפי' כשאכל רק חצי שיעור, שפליגי בזה רבי יוחנן ור"ל אם זהו מדאורייתא או מדרבנן, וזאין להם פדין - תוס' שס.

4. הן נכסי כהן

רש"י (ד"ה אין) מפרש: שזהו לענין שהכהן יכול לקדש בהם אשה, בתוס' (ד"ה והן) מביאר: שהן נכסי כהן לענין שהכהן יכול ליקח בהן עבדים, קרקעות, ובהמה טמאה. [בפשטות אין נפק"מ בין רש"י לתוס'].

5. וטעונים טבילה והערב שמש, לטומאה דאורייתא.

6. טעונים רחיצת ידים - לפירות, מכח גזירת חכמים שגזרו שהידים טמאות שניות, ושני עושה שלישי בתרומה, ומבואר בתוס' (ד"ה וטעונים): דטעונים רחיצה אפי' למגע.

7. עולין באחד ומאה, בתוס' (ד"ה ועולה, ובד"ה באחד ומאה) מבואר: שזהו מדרבנן, ולפי רש"י בחולין דף צט. ד"ה אין בהם בנו"ט - צריך ק"א אף באינו מינו. ולפי תוס' שם - רק במינו צריך ק"א, אבל באינו מינו מספיק ס' - אמ"ה שס, אולם מדאורייתא - בטלים ברוב ביבש, ובלח בס', [דברי תוס' "ובלח בס" צ"ב - גליון הש"ס, ועיין אמ"ה עמ' שטט, ובהערה 102]. ולוקחים מדה אחת ונותנים לכהן, ומבואר בגמ': שלא נקרא דבר שיש לו מתירין, ולכן מתבטלין.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה הוה ליה) - זהו אף דאיתא בשאלה, דמ"מ אין מצוה להשאל.

ולפי תירוץ השני - מדובר שכבר נתנה לכהן שאינו יכול להשאל עוד לפי שאינה ברשותו. והאחרונים התקשו, שהרי כבר נאמרו שני התירוצים האלו בגמ' בנדרים, ומסקנת הגמ' שם כתירוץ א'.

לו. מה דינו של מעשר שני לענין הדינים המוזכרים בשאלה הקודמת, ומדוע? דף נג: נג.

תשובה:

1. מעשר - שונה מתרומה בזה שמותר לזרים לאוכלו, ורק בירושלים, וכן לא נחשבים לנכסי כהן.

רש"י (ד"ה והן) כותב: שזהו לענין שאינו יכול לקדש בהם אשה, דס"ל כר"מ הסובר מעשר שני ממון גבוה הוא, אבל לפי רבי יהודה הסובר ממון הדיוט הוא - אינו שונה מתרומה, ויכול לקדש בהם אשה.

התוס' (ד"ה והן) מביאים את המשנה בסוף ביכורים: שאין לוקחין במעות מעשר שני עבדים וקרקעות ובהמה טמאה. לפי תירוץ הראשון - המשנה היא רק אליבא דר"מ, והאיסור הוא מדאורייתא, אבל לרבי יהודה מותר, וכן הן דברי רש"י ד"ה והן נכסי, לפי תירוץ השני - גם רבי יהודה מודה שמן התורה אסור לקנות בהם את הנ"ל מיתורא דקרא, והמהר"ם מביא שזהו מדכתיב "בבקר ובצאן", דדרשינן מכלל ופרט, בנחלת

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

משה מביא שזהו מדכתיב. "זאכלת", ולרבי יהודה מותר ליקנות רק בגדים שנהנה מהם, (והרש"ש הקשה: דאם מהלימוד "בבבקר ובצאן" – עיין הערה קודמת – א"כ גם בגדים אסור. דהרי לא הוי דבר אכילה, ולכן פירש שליקח בגדים מותר היינו לא דרך חילול, והדמים ישארו בקדושת מעשר אצל המוכר, ועבדים אסור אפי' בכה"ג, ולפי תירוץ השלישי - רק לר"מ אסור לקנות בגדים, אך כל האיסור הוא רק מגזירת חכמים שאסרו לקנות דברים שאינם אוכל, אבל לרבי יהודה מותר אפי' מדרבנן.

לפי שלשת התירוצים - לכו"ע מותר לקנות בהם שמן לסיכה, הואיל וסיכה כשתיה, ושמן התורה אסור לקנות לצורך מת אפי' שמן לסיכה, אך מותר לסוך בשמן שנטמא.

2. ואינם טעונים הערב שמש, דהיינו שעל ידי טבילה בלבד מותרים באכילת מעשר.

3. ואינם טעונים רחיצת ידים לפירות, ומבואר בתוס' (ד"ה וטעונים): דהיינו דוקא למגע בפירות, דאילו לאכילה ודאי שמעשר שני טעונים רחיצת ידים, כדעת רבי יהודה במסכת חולין, ור"מ פליג עליה וסובר שאינם צריכים רחיצת ידים אף לאכילה, [ועיין אמ"ה עמ' שנב].

4. כשמע"ש נפל בחולין - מדאורייתא בכל גווני הוי ביטול, [אם מתבטל ברוב או בס' – עיין רשב"א], אך באופן שיש לו מתירין ע"י פדייה או ע"י העלאתם לירושלים כדי לאוכלם - חכמים גזרו שלא מתבטל. [והאופנים ופרטי הדינים – עיין תשו' הבאה].

לז. פירות מע"ש שנתערבו בחולין, באלו אופנים הם נחשבים ל"דבר שאין להם מתירין", ומדוע?

תשובה:

א. מע"ש שני [טמא שנתערב בחולין – רש"י ד"ה ועולין]

הגמ' אומרת: שאם אין בו שו"פ, ואין לו שום איסר שהתפסו בו קודם מע"ש, הפירות נקראים "דבר שאין לו מתירין", הואיל אין להם תקנה, כיון שא"א להעלותם ולאוכלם לירושלים, [ושהרי נטמא], וכן א"א לפדותן [כדחזקיה, כיון שאין בהם שו"פ, כמבואר בתשובה לח], וכן א"א להביא מע"ש אחר ולצרפן להיות יחד שו"פ, [הגמ' מבארת: שזהו משום שמדאורייתא הפירות המעורבים בטלין ברוב, ורק מדרבנן לא בטיל, הואיל יש לו מתירין בפדין, ולכן מע"ש דאורייתא – לא מצטרף עמו. דדאורייתא ודרבנן לא מצטרפין, וכן א"א להביא "דמאי" שחיוב המעשר הוא רק מדרבנן ולצרפו ולחללן יחד, משום שחכמים גזרו שלא יביאם, דשמא יטעה ויביא דאורייתא], וכן אין עצה להביא שתי פרוטות, ולחלל עליהם בפרוטה ומחצה, [כיון שפרוטה תפסה פרוטה וחצי פרוטה לא תפסה, וחזרו המציאות להיות דאורייתא אין מצטרפין לדרבנן], ולכן גזרו שלא יחלל מע"ש ודאי בשווי יותר מפרוטה ויחללן על איסר, משום שחיישנן שמא יביא פרוטות, ויהא מעשר בפרוטה ומחצה, ונמצא שווה חצי פרוטה נאכל בלא חילול.

לפי שיטת תוס' (בסוגיין ד"ה דילמא, השני) - אסור לחלל בפרוטות בלא איסר עמו, משום שא"א לצמצם שישה מעשר לפרוטות שלימות, וא"כ אותו פחות משהו פרוטה אוכל בלא חילול, [והתוס' רא"ש חולק וסובר, שאפשר לחלל על פרוטות אף בלא איסר עמו, וכן דעת הרמב"ן – אמ"ה עמ' שנג].

ב. מע"ש מהור הנמצא חוץ לירושלים

1. אם הוא קרוב לירושלים - לא בטיל, שהרי יכול להעלותו לירושלים או לפדותו, ולכן הוי דבר שיש לו מתירין.

2. ואם הוא רחוק מירושלים ואין בו שו"פ [או בזמן שביהמ"ק אינו קיים]

לפי תוס' (ד"ה ליהדר) - זהו שהוא רחוק מחשיבו ל"אין לו היתר", ולכן אם הוא פחות משו"פ, בטיל כבנושא הקודם. [ונפק"מ לקערה שנאסרה מחמת בלע שנתערבה בין הקערות, דלא מיקרי דשיל"מ ע"י הגעלה, הואיל ולא נחשב דשיל"מ אלא כשהוא יכול להתיירו בלא טורח – רשב"א, אמ"ה עמ' שלו. ולפי רש"י ד"ה ועולין – יתכן ונקרא יש לו מתירין, ועיין מהרש"א ומהר"ם על התוד"ה ליהדר].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. בלקוח בכסף מע"ש שנשטמא

לפי ת"ק - יכול לפדות אף בירושלים, ואם נתערבו בחולין והם יותר משו"פ לא מתבטלין, הואיל והוי דבר שיש לו מתירין, ואם הם פחות משו"פ, מתבטלין ברוב, שהרי אין להם מתירין, שהרי אין להם תקנה כמבואר בנושא א', ונעיי' גם בהערה הקודמת.

ולפי רבי יהודה דאמר "יקבר" - לא יכול לפדותן אף אם הם יותר משו"פ, והוי כדבר שאין לו מתירין ובטיל ברוב, כנ"ל נושא א'.

התוס' (ד"ה כרבי) הביאו: שבספרי מבואר, שרבי יהודה דורש זאת ממאי דכתיב "הכסף" כסף ראשון ולא כסף שני, לפי תירוצם הראשון - עיקר הטעם הוא מסברא [דאין ללמוד לקוח ממעשר, משום שמעשר נפדה טהור בריחוק מקום, אבל לקוח אינו נפדה וכו'], והפסוק הוי אסמכתא, ולפי תירוצם השני - טרח וכתב לה קרא, והוסיפו: דדברי רבי יהודה "כסף ראשון ולא כסף שני" בא למעט רק לקוח, שאין להם פדיון, אבל לא ממעט כסף מע"ש, ואפשר לחלל אח"כ על כסף שני, דאמרינן כסף כסף ריבה, [פרטי הדינים עיי' לעיל תשובה ה' דין 1, בטעם החילוק שאפשר לחלל ב' פעמים כסף על כסף ולא ב' פעמים פירות על כסף - עיי' בתוס' רא"ש, ובאמ"ה עמ' ססד].

2. אם המע"ש נטמא - הברייתא אומרת: שעולין באחד ומאה, הגמ' מפרשת: שלפי חזקיה צ"ל שזהו רק... היכן ההמשך... וכן היכן דין 1, לראות במהדורא קודמת.

ד. כשהפירות נכנסו לירושלים ונפלו המחיצות

00 הברייתא אומרת שאין להם פדיון, ולכן לא הוי דבר שיש לו מתירין, ועולין באחד ומאה. הגמ' מפרשת: שזהו מפני שא"א לאוכלם בירושלים, כי מדובר שנפלו מחיצות, וזהו רק למ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבוא. לפי התוס' שאנץ - כוונת הגמ' בסוגיין "נפלו מחיצות" דהיינו שגם חרב הבית, אבל אם הבית קיים כל הקדושות קיימות אף אם לא קדשה לעתיד לבוא, אך האחרונים הוכיחו מדברי התוס' ד"ה לא פלוג, וד"ה דנפול משמע שכן הוא אף אם הבית קיים - אמ"ה עמ' שנו, ובהערה 13], וא"א לפדותם אפי' אם הפירות טהורים, [בין כשיש בהם שו"פ ובין כשאין בהם], וזהו מכח גזירת חכמים שמחיצה קולטת.

1/2 מה דינו של מעשר שני של עיר הנדחת שהעלוהו לירושלים, ומדוע: 1. כשנגמר דינו של עיר הנדחת בעוד שהמחילות קיימות. 2. כשנפלו המחיצות לאחר גמר דין. 3. כשנפלו לפני גמר דין. דף נג:

תשובה:

התוס' (ד"ה לא) הביאו את הגמ' בסנהדרין, שמה ששנינו במשנה "יגנזו" הכוונה שהעלו מע"ש טהור לירושלים ונפלו המחיצות, ודנו אם כוונת הגמ' שנפלו המחיצות קודם גמר דין או לאחריו, הדינים היוצאים מדבריהם הם כדלהלן:

א. מעשר שני של עיר הנדחת שהעלוהו לירושלים והמחיצות קיימות

יגנזו, הואיל ומדאורייתא חל על המעשר גמר דין [של דין עיר הנדחת, כיון שיכול לאוכלו אם ירצה, ולא נקרא "שלל ירושלים", שהרי יכול להוציאו ולפדותו, ומדרבנן העמידו דבריהם על דין תורה להתירו באכילה.

ב. כשנפלו המחיצות לאחר גמר דין

לפי הפירוש הראשון בתוס' - יגנזו מדרבנן, ולא העמידו דבריהם על דין תורה שיקרא "שלל ירושלים" ולאוכלו [כשיבנו המחיצות - אמ"ה עמ' שסה].

ולפי פירוש השני - רבנן העמידו דבריהם על דין תורה ליקרא "שלל ירושלים", דכיון שהוי "שלל ירושלים" בשעת גמר דין תו לא פקע, [פי' שאין גומרים את דין עיר הנדחת על המע"ש ולא יגנזו - חזו"א, אמ"ה עמ' שסה].

ג. כשנפלו המחיצות קודם גמר דין

לפי הפירוש הראשון שבתוס' - הוי ליה "שלל שמים", כיון שאינו ראוי לאוכלו, ולא לפדותו, שהרי קלטהו מחיצות, ונעיי' רש"י, ודינו כמע"ש בגבולין שלכו"ע נחשב ממון גבוה, ולא חל עליו דין עיר הנדחת, ויעלוהו ויאכלוהו כשיעשו מחיצה, [אם זהו רק מדאורייתא או שזה בין מדאורייתא ובין מדרבנן - עיי' מהרש"א, ומה שהשיג עליו המהר"ם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-

שיף.

ולפי פירושה השני - לא דומה למע"ש בגבולין, הואיל והיה ראוי לאוכלו בירושלים שעה אחת, ולכן הו' ליה ממון הדיוט, ורבנן לא העמידו דבריהם על דין תורה ליקרא "שלל ירושלים", כיון שבשעת גמר דין לא היו מחיצות.

היוצא מדברי התוס': שמה ששינונו במסכת סנהדרין "יגנזו", לפירוש הראשון בתוס' - מדובר רק כשנפלו המחיצות לאחר גמר דין, כבנושא קודם, ולפי פירושה השני - מדובר כשנפלו המחיצות קודם גמר דין.

לח. האם יכולים לפדות פירות מע"ש שאין בהם שו"פ, והאם אף כשאין בחומשו שו"פ? דף נב: נג:

תשובה:

1. **אם אין בו שו"פ** - אינו יכול לפדותן על מטבע חדשה, [דהיינו שעדיין לא הותפס בה קודשת מע"ש], שנאמר "אם גאל יגאל איש ממעשרו" ולא כל מעשרו, וסובר חזקיה שיכול לפדותן על איסר שכבר התפיסו עליו מע"ש בפרוטה.

2. **אם יש במע"ש פרוטה ואין בחומשו שו"פ**

לפי רב אמי ור' יוחנן - יכול לפדותו במטבע חדשה.

ולפי רב אסי ור"ל - אינו יכול. יש שכתבו שזהו רק באם הבעלים פודים, אבל כשפודה מע"ש שאינו שלו שאין חומש - אין צריך ראוי לתוספת חומש, ויש חולקין. כל זה לפי שיטת רש"י בסוגיא שפירש שמחלוקת האמוראים היא לענין אם המע"ש בר פדיון. אבל הרמב"ם פירש שמע"ש שאין בחומשו שו"פ אינו מוסיף עליו חומש, דהמיעוט לא לענין פדיון אלא לענין חומש - אמ"ה עמ' שסא.

לט. נפלו המחיצות בירושלים מה הדין לענין אכילת קדשים, ופדיון מעשר שני ואכילתו, ולענין טילטול כסכת, ומדוע? דף נג:

תשובה:

לענין פדיון מעשר שני - מדאורייתא אפשר לפדותם, ומדרבנן אי אפשר לפדותן, משום שדינו כמע"ש בירושלים שא"א לפדותן וא"א לאוכלן.

בתוס' (ד"ה דנפול) מבואר: שזהו רק כשנפלו רוב מחיצות, אבל כשנפלו מקצת מחיצות - מיקרי מחיצה לענין אכילת מעשר וקדשים קלים, משא"כ לענין שבת, שאסור בטלטול גם כשנפלו מקצת המחיצות.

מ. חיוב חומש 1. האם הוא מלבר או מלגיו. 2. האם החומש מעכב מדאורייתא או מדרבנן או שאינו מעכב. 3. האם הדמאי יש לו חומש ויש לו ביעור, ומדוע? דף נד.

תשובה:

א. **אם מלגיו או מלבר**

לפי רבי יאשיה - חומש מלבר, שהוא רביע של קרן.

ולפי ר' יונתן - חומש מלגיו, דהיינו חמישית של קרן.

ב. **אם מדאורייתא החומש מעכב**

לכו"ע החומש אינו מעכב, ולכן אם חילל פירות מע"ש בלא שהוסיף חומש, מותר לו לאוכלן ולא לוקה על האכילה משום "לא תוכל לאכול בשעריך", אך מדרבנן, הדינים כדלהלן:

לפי רבי אליעזר - בכל מקרה אינו מעכב, בין במעשר בין בהקדש, בין בחול ובין בשבת.

לפי רבי יהושע - מעכב ואינו יכול לאכול הפירות, בין במעשר ובין בהקדש, דחיישינן לפשיעוּתא ולא יתן חומש.

רבי יוחנן אומר: שמודה רבי יהושע בהקדש בשבת שיכול לאוכלן, דכתיב "וקראת לשבת עונג", ועוד

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק.

הלפי רבי - נראין דברי רבי אליעזר בהקדש ואפי' בחול, הואיל וגזברין תובעין אותו, וכן נראין דברי רבי אליעזר במעשר בשבת, והואיל וכתב "זקראת לשבת עונג" - תוד"ה אמר, ונראין דברי רבי יהושע במעשר בחול, ודאין עונג, וחיישין לפשיענותא - תוס' שם.

ג. הדמאי

אם פודים אותו אין לו חומש ואף אם נפדה ע"י בעליו - רש"י ד"ה אין לו חומש, דחומש אינו מעכב, ואין לו ביעור, והואיל ורק הקרן שמעכב בדאורייתא איתא דדרבנן, אבל החומש שאינו מעכב בדאורייתא ליתא דדרבנן, וענ"ע באמ"ה עמ' תח.

ומבואר ברש"י (ד"ה הדמאי): שכוונת הגמ' למפריש מעשר שני של דמאי ופודהו, וללא לאוכל תרומת מעשר של דמאי, שדינו מבואר במשנה הסמוכה, שהאוכלו חייב חומש - אמ"ה עמ' שנג, וענ"ע לקמן תשובה מד דין 2.

מא. האם החומש הוא כמותו של הקרן בהקדש, בתרומה, ובמעשר, לענין מה, ומנין למדים זאת?

דף נד. נד:

תשובה:

1. **הקדש - אינו מתחלל על הקרקע,** [דין תלוש ולבסוף חיברו - עיין לקמן בתשובה הסמוכה], שנאמר "ונתן הכסף וקם לו", ורש"י ד"ה נתן הכסף, פי', שהכוונה לפסוק "ויסוף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו" וביארו התוס' דהיינו מכלל ופרט - עיין מהרש"א, ובאמ"ה עמ' שטג, והגמ' מסתפקת אם החומש כמותו, שלא מתחלל על הקרקע. רבא מבריע: שבספק זה ובשני ספיקות הבאים החומש כמותו, שנאמר בהם "עליו", ומבואר בתוס' (ד"ה עליו): שדין רבא הוא אף אם אמרינן ש"חומש אינו מעכב", ד"עליו" לא בא לומר שהלכות החומש כמו הקרן, אלא לומר שסוג תשלומי החומש שווין לקרן.

2. **תרומה - אינה משתלמת אלא מפירות חולין,** לפי רש"י (ד"ה תרומה וד"ה אינה) - מדובר בזר שאכלה בשוגג, שהתשלומין נעשין תרומה. [מבואר מדבריו: דזהו דוקא מפני שהתשלומין תרומה ולכן משתלם מן החולין, אבל באכלה במזיד שהתשלומין חולין - יכול לשלם אפי' בגדים ומעות, אבל הרמב"ם בפ"י מתרומות הי"ח, פסק שגם האוכל תרומה במזיד משלם מן החולין - אמ"ה עמ' שטג], שנאמר "ונתן לכהן את הקודש", דבר הראוי להיות קודש, והגמ' מסתפקת אם חומשו כמותו, שאינה משתלמת אלא מן החולין, רבא מכריע: שהחומש כמותו שנאמר "עליו".

3. **מעשר - אין מתחלל על אסימון,** שנאמר "וצרת הכסף בידך", לרבות כל דבר שיש לו צורה, והגמ' מסתפקת אם חומשו כמותו, רבא מכריע: שהחומש כמותו שנאמר "עליו".

מב. האם אפשר לחלל הקדש על קרקע, או על תלוש שלכסוף מיכרו, ומדוע?

דף נד.

תשובה:

1. **על קרקע - א"א לחלל כנ"ל בתשובה קודמת.**

2. **על תלוש ולבסוף חיברו - התוס' (ד"ה הקדש) הביאו את דעת שמואל שאפשר לחלל, וכתבו: שלפי מ"ד (בגמ' בחולין) תלוש ולבסוף חיברו נחשב לתלוש - בכל מקרה אפשר לחלל, ולמ"ד שנחשב למחובר - אפשר לחלל רק אם עומד להתלש או באופן שאם לא היה קדוש סופו ליעקר, מפני שאז נחשבים לתלוש, אבל באופן שאינו עומד להתלש, הוא כמחובר, ואי אפשר לחלל.** [עיין תוס' רא"ש, ובאמ"ה עמ' שטג, ובהערות 64, עיי"ש].

מג. האם מוסיפים חומש על חומש בגזל, בתרומה, במעשר, בהקדש, ובקדשים קלים, ומנין למדים זאת?

דף נד:

תשובה:

1. **כשנשבע שלא גזל והודה, שמתחייב קרן וחומש, ושוב נשבע על החומש - מוסיף חומש על חומש, דכתיב "וחמישיתיו יוסף עליו", עד שיתמעט הקרן פחות משו"פ.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. **האוכל תרומה שמוסיף חומש מן החולין, אם חזר ואכל אותו חומש - מוסיף חומש על חומש, דכתיב "איש כי יאכל קודש בשגגה, ויסף חמישיתו עליו", והגמ' מסתפקת אם אופן הלימוד הוא מדכתיב "ויסף" או מפני שגורעין מוסיפין ודורשין.**
3. **במעשר - אין מוסיף חומש על חומש, דלא אשכחן רמז בפסוק לחייבו חומש על חומש, ומבואר בתוס' (ד"ה הקדש): שעל חילול שני מוסיף חומש.**
4. **בהקדש - מוסיף חומש על חומש, דכתיב "ויסף חמישית כסף ערכך", מקיש חומשו לכסף ערכו, מה כסף ערכו מוסיף חומש אף כסף חומשו מוסיף חומש, בתוס' (ד"ה דילמא) ב'בואר': שדרשה זו אמורה לענין מקדיש בית, אבל המקדיש מטלטלין המקור שמוסיף חומש על חומש, הוא מדכתיב ביה "ואם גאל יגאל ויסף חמישיתו על ערכך", ונאי שדית וא"ו ד"ויסף" אהמישיתו הו"ל חמישיות כדרך שאמרו בתרומה - רמב"ן. רשב"א. ר"ן. ועיין רש"י. לפי המהר"ם ש"ף - במקדיש קרקע מוסיף חומש על חומש רק פעם אחת בלבד. דומיא ד"כסף ערכו". ולפי הרש"י - לעולם מוסיף חומש על חומש - אמ"ה עמ' שנטו. ומוסיף חומש דוקא על חילול ראשון ולא על חילול שני, במקדיש קרקעות כתיב, "ואם המקדיש יגאל את ביתו", ומשמע ולא המתפיס, [נמצא שהקדש ומעשר הפוכים זה מזה - תוד"ה הקדש], ובמקדיש מטלטלין [עיי' תוד"ה דילמא], כתיב "ואם בבהמה הטמאה", ומשמע הטמאה טמאה ראשונה, ולא באמצע הקדש.**
5. **בקדשים קלים - בתוס' (ד"ה לענין, על פי הגמ' במנחות) מבואר: שמוסיף חומש על חומש, ונהיינו כשנפל בהם מום, וע"ע במהרש"ל על דף נה. בתוד"ה פרה, שכן אפשר לפדות אף תמימים בלא מומים כגון שידו על הקודש], ושבתורת כהנים לומד זאת מדכתיב "בבהמה טמאה", "ואם כל בהמה טמאה". [וכתבו: שדברי הש"ס שלא מוסיף הם רק להו"א].**

מד. האומר "טלית זו תחת טלית של הקדש" או כשאמר "טלית זו בחמש סלעים תחת טלית של הקדש", האם הקדשו פדוי, האם צריך להשלים את החסרון, ומדוע? דף נה.

תשובה :

לפי גירסת תוס' (ד"ה טלית, גירסת רש"י ושיטתו אם חולק על התוס' - עיי' ריטב"א ומהר"ם ש"ף ובהערה הבאה) - בשני המקרים הקדשו פדוי, ומחולל אע"פ שעדיין לא הוסיף את הדמים.

במקרה הראשון גורסים "יד ההקדש על העליונה", ופירושו: דזה שלא הזכיר שום שיווי הוי גילוי דעת שלא היה בדעתו לקנות ההקדש אלא לחללו שווה בשווה, ולכך אם היה הקדש שווה יותר - ישלים עד שווי ההקדש, ובמקרה השני לא גרסו "יד ההקדש על העליונה", ופירושו: שאינו צריך להשלים [ואפי' מדרבנן], משום שהמתכוון לחלל הקדש אפי' שווה הרבה על דבר מועט - מחולל.

רש"י כותב: שגם כשאמר "טלית זו בחמש סלעים וכו'", [דהיינו במקרה השני], הוא צריך להשלים, [לפי התוס' רא"ש אליבא דרש"י - היינו עד שיווי ההקדש, כמו במקרה הראשון. ולפי"ו תוס' חולקים על רש"י, עיי' מה שהקשה על רש"י בזה, ולפי המהר"ם ש"ף אליבא דרש"י - היינו עד חמש סלעים כמו שאמר, ורש"י ותוס' לא פליגי. הרש"ש מוכיח וכן המהר"ם ש"ף לקמן, מהסוגיא לקמן דף נז. שם פורש שם שצריך להשלים - אמ"ה עמד שצד, וכמו שכתבנו לקמן תשובה נה דין ב', ובתשובה נז. אמנם כל הנ"ל הוא לפי גירסת רש"י ותוס' ועוד ראשונים, אבל לפי גירסת הראב"ד, במקרה הראשון כשאמר "טלית זו תחת טלית של הקדש" - אין הקדשו פדוי, לפי שאין פדיון אלא בדבר הנישום והנערך, דכתיב "זפדה בערכך" - ר"ן, ולגירסא זו יש שאין גורסין במקרה הראשון "יד ההקדש על העליונה" - ריטב"א בשיטת"ק, אמ"ה עמ' שצ].

מה. מה הם הדברים ששיעורם בפרוטה? דף נה. נה:

תשובה :

1. **הודאה במקצת - כדי לחייבו שבועה מדין מודה במקצת צריך להיות טענת שתי כסף והודאה בפרוטה. וכן פירש רש"י, וזהו לפי שיטת שמואל במסכת שבועות דף לט: אך לפי רב שם - צריך שהטענה תהיה שתי כסף ופרוטה, ויכפור בשתי כסף ויודה בפרוטה, והפוסקים פסקו כרב, ואולי רש"י פוסק כרב - אמ"ה עמ' שצז].**
2. **האשה מתקדשת בשווה פרוטה ויותר, וכדעת בית הלל במשנה מסכת קידושין דף ב. אך לפי ב"ש שם ובדף יא. שם - קידושי אשה בדינר ויותר].**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. **הנהנה מהקדש בשווה פרוטה - משלם את הקרן חומש ואשם, ובפחות משו"פ - חייב רק בהשבון,**
והיינו קרן אבל לא חומש ואשם - תוס' ראש.
4. **המוצא שווה פרוטה - חייב להכריז, ואע"ג שהחפץ הוזל לפחות משו"פ, רש"י (ד"ה אע"ג) מפרש: שהוזל בין מציאה להכרזה, ונאבל אם הוזל בין אבידה למציאה אינו חייב להכריז, כמבואר לעיל דף כו. - מהרש"א, ובמאירי פירש שמה שאמר "אע"ג דזל" היינו אף שזל בינתיים וחזרה הוקרה - אמ"ה עמ' ת, והיינו כדעת רבא אליבא דרבי יהודה בגמ' לקמן דף כז.**
5. **גזל את חבירו בשו"פ ויותר ונשבע לו והודה שנשבע לשקר - יוליכנו אחריו אפי' למדי, וכמבואר במסכת ב"ק דף קה, ובמש"כ שם תשובה נב.**
6. **אונאה בפרוטה ויותר, זהו רק לפי לוי הסובר יש אונאה לפרוטות, ונתניא כותיה היא דמוכר שטרותיו לבשם לקמן דף נו:ג, אבל לפי רב כהנא - אין אונאה לפרוטות, ודכן דייק מתנא דמתניתין.**
- רש"י (ד"ה אין אונאה לפרוטות) **מפרש: אין אונאה לפרוטות בפחות מאיסור, (משמע דס"ל עד שיהא המקח כאיסור, וכן פירש בהדיא לקמן דף נו: ד"ה לפרוטות, ומהרא"ש משמע: עד שתהיה האונאה כשיעור מנה - רש"ש יעו"ש, ודעת השיטמ"ק בשם הרא"ה: שבעינין שתהא האונאה כאיסור, והביא שיש שפירשו: דהיינו שהמקח היה בפרוטה ונמצא שהאונאה היא בפחות משו"פ, ופחות משו"פ מחיל אינש - אמ"ה עמ' שצח, ולענין הלכה: הריטב"א, הרי"ף, הרמב"ם, והמחבר בשו"ע סי' רכו סעיף ה', פסקו כרב כהנא וכסתם מתניתין, אבל הרא"ש הכריע כדעת הרמ"ה שפסק כלוי, שהרי תניא כותיה, והרמ"א שם הביא דעה זו בשם י"א - אמ"ה עמ' שצח.**
7. **ישיבת הדיינים בתחילת הדין - לכו"ע אין נזקקין בפחות מפרוטה.**
8. **ישיבת הדיינים בסוף דין** (רש"י ד"ה גומרין, מפרש: היינו כשחזר השני ותבעו פחות משו"פ קודם שנמדדו ב"ד משם. יש מדייקים מדבריו, שזהו רק אם הנתבע חזר ותבע, שאז הוי גמר דין של הראשון ונזקקין לו, שהלא אם יצא השני זכאי לא יתחייב לו פרוטה, אבל אם הנתבע חזר ותבע פחות משו"פ, אין נזקקין לו, ויש שדייק מהרמב"ם להדיף, ויש ראשונים שפירשו: דאין הכוונה לתביעה אחרת אלא על אותו דין עצמו, וכגון שהזקקו ב"ד לתביעה של פרוטה ובסוף נמצא שהוא פחות מפרוטה או שבאמצע הודה לו זה הנתבע במקצת התביעה - אמ"ה עמ' תב, ובהערה 7, **לפי רב קטינא - נזקקין לו, (לפי גירסת המהרש"א בתוס' ד"ה ותנא, וכן הוא גירסתינו בסוגריים - לוי אינו חולק על רב קטינא, וגירסא אחרת יש בדברי התוס' - עיין בגליין שבגמ' על התוס', ולפי גירסתם לוי מצריך ישיבת דיינים בפרוטה אפי' בגמר דין, וחולק על רב קטינא - אמ"ה עמ' תא, לענין הלכה: הרא"ש סי' כ' פוסק דלא כרב קטינא, אבל הרמב"ם פוסק כרב קטינא - אמ"ה עמ' תג, ובהערות 10-9).**
9. **מעשר בפרוטה ויותר - דבפחות מזה לא תופס פדיונו, וזהו רק למ"ד "אין בו פרוטה", אבל למ"ד "אין בחומשו פרוטה" הפדיון תופס רק אם המעשר שווה ד' פרוטות ויותר, שאז הוא ראוי לתוספת חומש.**
10. **דברים אחרים המוזכרים במפרשי הש"ס והפוסקים:**
- קנין כסף בקרקע אינו בפחות משה פרוטה, והתנא לא מנה זו, דהוא בכלל קידושי אשה, דגמר קיחה קיחה משדה עפרון - ריטב"א.
- אם חלות הקדש גם על פחות משו"פ, לפי רש"י בגיטין דף יב: - אינו חל, ולפי תוס' שם - חל, והוכיחו כן ממשנתנו שלא מנתה זאת.
- אם איסור ריבית הוא גם בפחות משו"פ, לפי התוס', הרא"ש, והטור - יש איסור, ולא תנא זאת מפני שתנא ושייר - ש"ך, בנקודת הכסף סי' קלג סעי' ו'.
- אם שכר יין נסך אוסר אף בשיעור השווה פחות מפרוטה - השו"ע סי' קלג סעי' ו' פסק שאינו אוסר את השכר כולו.
- אם איסורי הנאה שיעורם בכזית או בפרוטה, הוי ספק באחרונים - אמ"ה עמ' שצו.

מו. באלו אופנים מוסיפים חומש על הקרן, ומדוע?

דף נה:

תשובה:

1. **כשאוכל תרומה בשוגג, דכתיב "ויסף חמישיתו", וולענין להוסיף חומש על חומש - עיין לעיל תשובה מג, וכן האוכל תרומת מעשר, שקרוי "תרומה" דכתיב, "והרמותם ממנו תרומת ד'", וכן האוכל חלה, דכתיב**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ביה "תרימו תרומה", וכן האוכל ביכורים, דכתיב "ותרומת ידך" אלו הביכורים.

2. **האוכל תרומת מעשר של דמאי, לפי הנא דמישנתינו - מוסיף חומש, וסוברים שמואל, רבא, ורב ששת: שזהו רק לפי ר"מ הסובר שעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה, אבל לפי רבנן, אינו חייב חומש על אכילת תרומת מעשר של דמאי, ואמנם לפי חד מ"ד בירושלמי - משנתינו אף לפי רבנן, עיי"ש, ויש מי שכתב, שגם אביי לומד כאותו מ"ד - אמ"ה עמ' תו, תיחז.**

3. **כשפודה נטע רבעי וכן כשפודה מעשר שני שלו.** [ולענין להוסיף חומש על חומש - עיין לעיל תשובה מג], אבל כשפודה מעשר שני של אחרים או של דמאי, אין מוסיף חומש.

4. **הפודה את הקדשו,** [ולענין חומש על חומש - עיין לעיל תשובה מג], אבל הפודה של אחרים פטור, דכתיב "המקדיש". [ועיין לעיל תשובה מג דין 5.4], והיינו כשפודה קדושת בדק הבית, והתוס' לעיל דף נד: ד"ה לענין, כתב: שדין חומש יש גם בפודה קדשים קלים - עיין מש"כ לעיל תשובה מג, שם].

5. **הנהנה שווה פרוטה מן ההקדש.**

6. **הגוזל את חברו שו"פ וכפר ונשבע לשקר והודה לו על כך.** [ולענין להוסיף חומש על חומש - עיין לעיל תשובה מג דין 1].

מז. מה הדין בשליח שהביא גט ממדינת הים וכשנתנו לה לא אמר לה "בפני נכתב ובפני נחתם" ונשאת, או כשלאמר לה "בפני נחתם" ולא אמר "בפני נכתב", ונשאת, ומדוע? דף נה:

תשובה:

א. **כשלא אמר לה "בפני נכתב ובפני נחתם" ונשאת**

1. **לענין אם יוציאה ולענין הולד**

לפי ר"ב - יוציא והולד ממזר, דאומר היה ר"מ "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר", דעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה.

ולפי חבמים - אין הולד ממזר, ומבואר בתוס' (ד"ה וחכמים): שגם לפי חכמים חייב להוציאה, וכל מחלוקתם רק אם הולד ממזר.

2. **לענין אם יש תקנה כשנשאת וכשלא נשאת - בגמ' מבואר:** שיטלנו ממנה ויחזור ויתננה בפני שנים ויאמר לה "בפני נכתב ובפני נחתם". בתוס' (ד"ה כיצד) בפירושים הראשון מבואר: שזהו רק לפי חכמים, אבל לר"מ אין לו שום תקנה וחייב להוציאה, (כדין אשת איש שנישאה באיסור), ובפירושים השני כותבים: שגם לר"מ לפני שניסת יש תקנה זו ולא יצטרך גט נוסף.

ב. **אם כשאמר לה רק "בפני נחתם" בלא שאמר "בפני נכתב"**

בתוס' (ד"ה ולא) מבואר: שלפי ר"מ כשר הוא, דהא אפי' אם מצאו באשפה ונתנו לה סובר ר' נחמן שכשר, ומה שהגמ' נקטה גם "בפני נכתב" זהו רק אליבא דרבנן. ומיהו כתב הרש"ש, על פי התוס' בגיטין דף ג: סוד"ה התנן, שזהו דוקא לפי רבה דאמר שהצורך לומר "בפני נחתם ובפני נכתב" זהו "לפי שאין בקיאיין לשמה", אבל לפי רבא דאמר שזהו "לפי שאין מצויין לקיימו" ושאימירת "בפני נכתב" הוא משום איחלופי - לא נחלק ר"מ על רבנן בזה.

מח. האם הקלית יכול לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" אחרי הנתינה, ומה הדין כדעבד? דף נה:

תשובה:

בתוס' (ד"ה יטלנו) מבואר: שמועיל לומר זאת אחר נתינה מיד כשנתגרשה בעודם עסוקים באותו ענין, ואם לא אמר תוך כדי דיבור - עיין בתשובה הקודמת. והתוס' בגיטין דף ה: ד"ה יטלנו, הסתפקו בזה דאולי בעיני דוקא תוכ"ד - ועיין רש"ש בסוגיין - כמ"כ הסתפקו אם מועיל אמירה לפני הנתינה.

מט. האם אפשר לחלל מחוץ לירושלים כסף של מע"ש ודאי על כסף או על פירות או על נחושת, וכן האם אפשר לחלל מע"ש דמאי על כסף, על נחושת? דף נה:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. כסף של מע"ש ודאי

- 1. על כסף - אפי' מדוחק לא מחללין, דלא דרך חילול הוא,** [לפי התוס' לעיל דף מה. ד"ה לפלגי, בתירוץ הראשון - זהו דוקא כששני המטבעות חריפין בשווה, ולפי תירוץ השני - זהו דוקא לפי ר"מ שנחלק עם חכמים בזה, עיי"ש, ועיין במש"כ לעיל תשובה ה' דין א'].
- 2. וכן אין מחללין על פירות, לפי רש"י (ד"ה ויחזור ויפדה) - זהו מדאורייתא, דכתיב "וצרת הכסף", ומתוס' (ד"ה ויחזור) משמע, שהאיסור לא מדאורייתא, [וכן משמע מתוס' לעיל דף מד: ד"ה וסיבעא, ועיין לעיל תשובה ד' דין 4, ובמש"כ על מסכת "קידושין" פרק ב' תשובה נט. ס'].**
- 3. על נחושת - מחללין בדוחק, ודהיינו באופן שסלע של מע"ש נתערב בשל חולין, ואע"פ שאמרו "מחללין בדוחק" מ"מ חוזר ומחללין על הסלע היפה שביניהם.**

רש"י (ד"ה מפני שאמרו) מפרש: שחייב לחזור ולחלל מפני ב' סיבות, א. משום בזיון מע"ש, וכשמחלל מכסף על נחושת ומשאיירו בנחושת. ב. משום שפרוטות של נחושת מחללות. והמאירי כתב: שאינו חייב לחזור ולחלל, אלא שאם רוצה בכך אז צריך לחלל על היפה שביניהם - אמ"ה עמ' תסו, ובהערה 1, עיי"ש].

ב. כסף של מע"ש של דמאי

אפי' לכתחילה מחללין אותו על כסף או על נחושת, וכן נחושת על נחושת.

ג. נחושת של מע"ש דמאי על הפירות

מחללין אפי' לכתחילה.

שיטת רש"י (ד"ה ויחזור, וד"ה וחכ"א): שלפי חכמים - אם רוצה מעלה את הפירות לירושלים, ואם רוצה מחללן שוב על כסף, ולפי ר"מ - צריך לחללן רק על כסף ולהעלותן לירושלים, נמצא שר"מ מחמיר.

שיטת תוס' (ד"ה ויחזור): שלפי ר"מ - אם בזמן שחילל על הפירות היתה מחשבתו להעלותן לירושלים, צריך להעלותן לירושלים, ואינו יכול לחללן על כסף, אבל אם מתחילה היתה מחשבתו לחללן שוב על כסף, רוצה מעלן לירושלים רוצה מחללן על כסף, ולפי חכמים - בשני המקרים צריך להעלות את הפירות לירושלים ואינו יכול לחללן, נמצא שחכמים מחמירים.

ד. הלוקח פירות טבל או דמאי מעם הארץ, האם יכול למוכרן לאחר בלא שעשרן, ומדוע? דף נו.

תשובה :

- 1. פירות טבל - הלוקח חייב לעשרן ואסור לו למוכרן אפי' לסיטון, הואיל והפירות ודאי לא מעושרין.**
 - 2. סיטון המוכר פירות דמאי לחבר - מותר לו למוכרן לא מעושרין, וכתב רש"י (ד"ה אלא):** דהכל יודעים שהסיטון קונה מעמי הארץ ואינו מעשרן, ועל כן סומך על הקונה שיעשרם.
 - לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה לא) - הסיטון יכול למכור את הדמאי רק לחבר, דאילו לעם הארץ אסור, דחיישינן לתקלה שעם הארץ שקנאם לא יעשרם.**
 - ולפי תירוץ השני - מותר למכור אפי' לעם הארץ, כמו שהתירו להאכיל את הפירות לעניים ואכסנאים.**
 - 3. בעה"ב המוכר פירות דמאי במדה דקה - לכו"ע אסור, הואיל והקונה יחשוב שהפירות משדהו של הבעה"ב ומעושרין, מכח חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו.**
 - 4. למכור פירות דמאי במדה גסה לבעה"ב שימכור במידה גסה**
- לפי ר"ב - אסור, משום שהקונים ממנו עלולים לחשוב שזה מעושר הואיל והוא בעה"ב, [וכנ"ל בדין הקודם].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי חכמים - מותר, הואיל ומוכר בגסה הוי דינו כסיטון [נ"ל דין 2], ולענין אם מותר לבעה"ב למכור במידה גסה את הדמאי לעם הארץ - הדין תלוי בשני תירוצי התוס' המובאים לעיל דין 2.

נא. הלוקח ככרות דמאי מן הנחתום או מן הפלטר האם יכול לעשר מדפוס אחד על השני כששניהם צוננים או כששניהם חמים או כשאחד חם ואחד קר, ומדוע? דף נו.

תשובה:

א. הלוקח מן הנחתום (עם הארץ - רש"י)

לפי ר"ב - מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה ואפי' מדפוסים הרבה, ולא חוששים שיפריש מהחיוב על הפטור, [דהיינו משאינו מעושר על מעושר] ולהיפך, שהרי הנחתום קונה מעט, ולכן תולים שקנה מאדם אחד שעושה בדפוסים שונים ולא חיישינן שקנה משני בני אדם.

התוס' (ד"ה הלוקח) הביאו: שלפי רבי יהודה - אסור, ופירשו: שהיינו שאסור להפריש צוננת מדפוס זה על חמה מדפוס אחר, אבל כששניהם מדפוס אחד, כשאחד חם ואחד צונן או שניהם חמים וכל אחד מדפוס אחר - מודה רבי יהודה שמותר.

ב. הלוקח מן הפלטר (מסיטונאי - רש"י, ועיין רש"ש)

לפי ר"ב - מעשר מכל דפוס ודפוס, שהרי קונה מהרבה אנשים, ולכן חוששינן שיעשר מן הפטור על החיוב, [דהיינו מדפוס מעושר על דפוס שאינו מעושר], ולהיפך.

התוס' (הנ"ל) הביאו: שלפי רבי יהודה - מותר להפריש מאחד על הכל, ופירשו: שכל מחלוקתם בפלטר רק באופן שזה מדפוס שונה ושניהם חמים או שניהם צוננים (דהיינו שינוי אחד), אבל כשיש שתי ריעותות, דפוס שונה וגם אחד חם ואחד צונן - אף לפי רבי יהודה אסור להפריש מאחד על השני, נביא: שלפי רבי יהודה, פלטר ונחתום אותו דין, שכשיש שתי ריעותות - אסור להפריש, וכשיש ריעותא אחת - מותר להפריש, ושלפי ר"מ - בנחתום מותר אפי' כשיש שתי ריעותות, משום שתלינן שקנה מאדם אחד, ובפלטר אם זה בשני דפוסים מעשר מכל דפוס ודפוס בפני עצמו, אף אם שניהם חמים או שניהם צוננים.

נב. האם אפשר לעשר מן הרע על היפה בטבל ובדמאי, ומה הדין בדיעבד, ומדוע? דף נו.

תשובה:

1. בטבל - לכתחילה אסור להפריש, ובדיעבד תרומתו תרומה, שנאמר "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו", אם אינו קודש נשיאות חטא למה, אלא מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה.

2. בדמאי - מותר אפי' לכתחילה, [כדמשמע בגמ' "בשלמא מן הצוננת על החמה"].

נג. האם באופנים דלהלן חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. 1. במביא גט ממדינת הים ולא אמר "בפני נכתב ובפני נחתם" ונישאת. 2. באוכל תרומת מעשר של דמאי לחייבו בחומש. 3. במחלל כסף מעשר שני של דמאי על כסף או על פירות. 4. בלוקח ככרות מנחתום או מפלטר להפריש מאחד על השני, ומדוע? דף נה: נו.

תשובה:

א. המביא גט ממדינת הים ולא אמר "כפ"נ וכפ"נ"

לפי ר"ב - הולד ממזר, דחכמים עשו חיזוק לדבריהם, [אנ"פ שאינו סייג - תוד"ה וכו'].

ולפי רבנן - אין הולד ממזר, [כי אינו סייג - תוס' ד"ה ויחזור].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ב. באוכל תרומת מעשר של דמאי לחייבו בחומש

לפי שמואל, ורב ששת - רק לפי ר"מ חייב בחומש, דס"ל במביא גט שעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה וס"ל לשמואל, דעשו חיזוק לדבריהם הן בדבר שעונשו מיתת בי"ד והן בדבר שעונשו במיתה בידי שמים, וביאר רבא את הטעם, דשם מיתה בעולם, אבל לפי רבנן - פטור מחומש.

ולפי אביי - מה שס"ל לר"מ שעשו חכמים חיזוק לדבריהם בגט, זהו מפני שחמור הוא, שהרי עונשו בידי אדם, ואינו ראה לאוכל תרומת מעשר שעונשו בידי שמים. ויש שכתבו שמ"מ ס"ל שמשנתנו כר"מ, אלא שהראיה היא מדין "פלטור" הנ"ל תשובה נא, אמנם לפי חזקוני בירושלמי - משנתנו אף לפי רבנן, עיי"ש, ויש מי שכתב, שגם אביי לומד כאותו מ"ד - אמ"ה עמ' תו, תיחז.

ג. במחלל כסף מע"ש דמאי על כסף או על פירות

אפי' לפי ר"מ לא עשו חכמים חיזוק לדבריהם, דרק באכילה החמיר, ולא בחילול, ולא בדינים הנוהגים בטבל ודאי לכתחילה.

ד. בלוקח ככרות מנחתום או מפלטר

דין זה אינו קשור לעשו חיזוק לדבריהם, דכאן זה תלוי במציאות אם הנחתום או הפלטר קונים ככרות מאדם אחד או משנים, וכ"כ התוס', אבל יש שכתבו שמכאן יוכיח אביי שלר"מ עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה - אמ"ה עמ' תיחז, פרטי הדינים - עיין במש"כ בתשובה הקודמת.

נד. אלו דברים שאין בהם אונאה, ובאלו דברים הגמ' מסתפקת, ומנין למדים זאת: דף מו. נו. נח:

תשובה :

א. לקרקעות

אין אונאה, דכתיב "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך", דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, ומפני שקרקע שווה כל כסף שנותנים עליו - רשב"ם ב"ב דף סא: ד"ה בבקעה, והחינוך פירש: לפי שהקרקע דבר קיים לעולם, ודרך הבריות למחול בו כל אונאה אחר שלקחו אותה, והתוס' בב"ב שם ד"ה ש"מ כתבו דזהו גזוה"כ. יש מן הפוסקים שכתב שבקרקע שבחז"ל יש אונאה. לפי הרמב"ן - יש איסור אונאה בקרקעות, אולם מדברי התוס' דף סא. ד"ה אלא, נראה שקרקע ועבדים נתמעטו גם מאיסור אונאה - אמ"ה עמ' תיט-תכב. בדין אם יש אונאה לשכירות קרקע - עיין במש"כ לקמן תשובה נו.

אם כשאונאה במדה ובמנין - בסוגייתנו מוכח וכן הוכיחו התוס' (ד"ה כל): שדינו כמטלטלין שאפי' פחות מכדי אונאה חוזר, והביאו שלפי הרשב"ם (בב"ב) - אין לקרקע אונאה אף כשאונאה במדה ובמנין. ויש שפירשו: שאין כוננת הרשב"ם לחלק בין קרקעות למטלטלין לענין מדה - אמ"ה עמ' תמב. בדין "שאינן אונאה במדה במשקל ובמנין" יש כמה שיטות בראשונים: לפי שיטת הר"י מיגש בב"ב דף צ, ושכן דעת הרשב"א בקידושין דף מב. - המקח קיים ומחזיר מה שחסר, ואין ביטול מקח אפי' ביתר משותת, בין אפשר להשלים בין א"א להשלים, לפי הרמב"ן - בב"ב דף קג, וכן נקטו הכס"מ והר"ן בשיטת הרמב"ם - שבדבר שאפשר להשלימו המקח קיים, אבל בדבר שא"א להשלימו בטל המקח, ולפי הרמב"ם בב"ב דף צ. - המקח קיים רק בדבר שיכול האדם ליהנות מן המקצת לפי ערך הנאה אילו היה הדבר שלם, אבל אם אינו יכל ליהנות לפי ערך הנאה המקח בטל - אמ"ה עמ' תמא.

ב. לעבדים

אין אונאה, מפני שהוקשו לקרקעות, דכתיב "והתנחלתם אותם וכו' לרשת אחוזה", ובמס' בב"ק דף יב, נחלקו בגמ' אם עבדי כמטלטלי, וסוברים תוס' שם, שהמחלוקת בגמ' הוא רק למילי דרבנן, אבל למילי דאורייתא כאונאה ושבועה - לכו"ע היא כמקרקעי, ויש ראשונים שכתבו שמחלוקתם אף במילי דאורייתא - עיין מש"כ על מסכת בבא קמא פרק א' תשובה נג... ובדין... ו' שם. אם לפי הרמב"ן הנ"ל נושא א' יש איסור לאונות בעבדים, בשטרות, ובהקדשות - עיין באמ"ה עמ' תכ הערה 9.

ג. לשטרות

1. **המוכר שטרותיו לגבות את החוב שבתוכו - אין אונאה, דכתיב "וכי תמכרו ממכר" לרבות כל דבר שגופו מכור וגופו קנוי, יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי, ואינן עומדות אלא לראיה שבהם.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחוזות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. המוכר שטרותיו לצורך השתמשות בנייר, (לדוגמא: לבשם)

לפי מ"ד "יש אונאה לפרוטות", (עיין רש"י בסוגיין ד"ה לפרוטות, ובמש"כ לעיל תשובה מה דין 16 - יש להן אונאה שהרי גופן קנוי ומכור.

ולפי מ"ד אין אונאה לפרוטות - אין להם אונאה.

בתוס' (ד"ה יצאו) מבואר: שמשכחת ליה אונאה בשטרות מן התורה אפי' למ"ד מכירת שטרות לאו דאורייתא, והיינו כשהלוהו על פה ונתן לו יותר מדי, כדי שיכתוב לו שטר שיעבוד או כשהלוהו בשטר והלוהו נתן לו יותר מדי, כדי שיחזיר לו את השטר, ויהיה מלוה על פה, ולפי ר' חיים (מובא בתוס') - משכחת ליה באופן שיש ללוה קרקעות, שאז המלוה מוכר את השיעבוד שיש לו בקרקעות ומהני מדאורייתא. [דעת הקצוה"ח סי' קכו סק"ט - המוכר חובות עצמן בעל פה במעמד שלשתן גופן ממון ויש להם אונאה, ויש חולקין - אמ"ה עמ' תלג].

ד. להקדש

פי' קדשי גבוה, אבל הקדש מתנות עניים ובית הכנסת יש להם אונאה כמו להדיוט - אמ"ה עמ' תלו.

1. כשאינו חייב באחריותן - אין אונאה, דכתיב "אחיו" ולא הקדש, ולפי ר"ש (במשנה דף נו. ובגמ' דף נח. נח.) - זהו מדכתיב "בעמיתו וכחש".

לפי סתמא רגמ' - "אין אונאה" הכוונה שאין לפדיונם אונאה, (עיין במה שנכתוב בתשובה הבאה נושא ב'. בהערה [ס.]).

ולפי רב הסדא - הכוונה שאינו בתורת אונאה, דאפי' פחות מכדי אונאה חוזר, ולכן תמיד הוא ביטול מקח. [פירוש "ביטול מקח" - עיין בתשובה הבאה נושא ב', וחמור הוא מן ההדיוט, (הטעם שלפי רב חסדא הקדש חמור הוא מן ההדיוט לענין אונאה, עיין במש"כ השיטמ"ק בשם הרא"ש והראב"ד - אמ"ה עמ' תסו).]

2. אם זה הקדש שחייב באחריותן

לפי ת"ק - "אין אונאה" כקדשים שאין חייב באחריותן הנ"ל.

ולפי ר"ש - יש אונאה, הואיל והן כנכסיו, דכתיב בשבועת הפיקדון "בד' וכחש" שאע"פ שקדושים חייב בשבועה, ושאינו חייב באחריותן פטור, מדכתיב "בעמיתו וכחש".

ה. במוכר חייבים שזרען בקרקע ועדיין לא השרישו

1. אם כשאמר זרעתי ועדים מעידים שזרע ה' - הוי הונאה, דכל דבר שבמה ובמנין הוי מקח טעות ואפי' בקרקעות.

2. אם באופן שאמר "זרעתי כדאיבעי לה" והוברר הדבר שלא זרע כמה שצריך לקרקע - הגמ' נשארה בספק אם מתבטל לקרקע ודינו כקרקע שאין בהם אונאה, או דילמא הוי כמי ששם את הזרעים בכד.

בתוס' מבואר: שאם הקרקע צריכה ו' - ודאי הוי מקח טעות, שהרי לא זרע אלא ה', ומפרשים שהספק בגמ' הוא באופן שהמוכר מודה שזרע רק ה' ואומר שהקרקע לא צריכה יותר מזה, וקרקע זו אם זרעה כדבעי לה שווה אותם דמים כמו ו', וכיון שלא זרע כדבעי לה, הוברר שצריך לזרוע ו', ולכן יש לצדד שהאונאה מן החיטים ולא מן הקרקע.

רש"י מפרש: שהספק אם יש להם אונאה כשמכרן, (משמע לו להב"ח: שמפרש שמדובר שזרע חיטים בקרקע, ומכר הזרעים לחבירו לקצור התבואה לכשתגדל, אולם מהטור נראה שהבין פירושו של רש"י: שמדובר שמכר אותו זרעים לחבירו עם הקרקע - אמ"ה עמ' תלח).]

ו. לם"ת, בהמה ומרגלית

לפי חכמים - יש אונאה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ולפי רבי יהודה - אין אונאה, ס"ת הואיל ואין קצבה לדמיה, בהמה ומרגלית, מפני שחשובים הם ואדם רוצה לזווגן.

אמימר מפרש: שזהו דוקא אם האונאה עד כדי דמיהם, אבל יותר מכן - מודה רבי יהודה שהיא אונאה. והמהרש"א כותב: לפי מה שהגמ' מסופקת לומר שאין ביטול מקח לדברים השניים במשנה. ה"ה בבהמה ומרגלית שאין להם אונאה כלל - אמ"ה עמ' תסט. התורת חיים כותב: שלס"ת אין קצבה בכל מחיר.

ז. לסום, סייף, וחטימים [נגן-רש"י], במלחמה

לפי רבי יהודה בן בתירא - אין אונאה, מפני שיש בהם חיי נפש, ונאפי' ביותר ממחצה - אמ"ה עמ' תסח. נחלקו הראשונים בשיטת"ק: אם ת"ק חולק עליו והלכה כת"ק או שאין חולק עליו והלכה כר"ב.

נה. האם יש ביטול מקח בקרקעות ובהקדשות, האם בהקדשות צריך להוסיף דמים, ומדוע? דף נו.

א. בקרקעות

1. **כשהאונאה היא שותות או פחות משותות - לכו"ע אין אונאה,** [וע"ע במש"כ בהערה לתשובה הקודמת נושא א'].

2. **כשהאונאה יותר משותות, דהיינו כשיעור ביטול מקח**

לפי ר"נ אמר רב חסא בשם רב אמי - המקח בטל.

לדעת רש"י (ד"ה ביטול מקח): שיעור ביטול מקח הוא יותר משותות.

ולדעת ר"ת (בתוס' ד"ה אמר, ובד"ה דאפי') - מפלגא (פי' כששילם חציו או כפליים) הוי ביטול מקח. והתוס' בקידושין הביאו את הירושלמי, ונסתפק להם אם "פלג" האמור בירושלמי שיש אונאה הוא דוקא או שהוא לאו דוקא, ורק בקצת יותר מפלג הוא אונאה, הרא"ש כותב בפשוטות שעד מחצה אין אונאה אבל במחצה יש אונאה, וכן דעת התוס' בכתובות דף צז. ד"ה אלמנה, והרמ"א סי' רכז סעי' כט פסק: שעד פלגא אין אונאה, וביותר יש, ובביאור הגר"א כתב, דס"ל כהתוס' בב"ק דף יד: וכהתוס' בסוגיין - אמ"ה עמ' תנג, ובהערה 13.

ולפי רב ירמיה - אין ביטול מקח בקרקעות.

3. **כשהמתאנה מוחל על האונאה, לפי תוס' (בסוגיין ד"ה יצא) - כל מקום שאמרינן בהדיוט "ביטול מקח", המקח בטל גם אם המתאנה מוחל.** [הרע"א בגליון הש"ס ציין לתוס' לעיל דף נ: ד"ה ואילו, שהביאו גם את שיטת הריב"ם שסובר שהמתאנה יכול לבטל את המקח רק באם המתאנה תובע אונאתו - ועיין מה שכתבנו לעיל תשובה כו סוף דין 2].

ב. בהקדשות

לת"ק זהו בין בקדשים שחייב באחריותו ובין שאין חייב באחריותו, ולר"ש דוקא בקדשים שאין חייב באחריותו - עיין במש"כ בתשובה הקודמת נושא ד'.

לפי סתמא דגמ' [וכן סוברים כמה אמוראים - עיין לקמן תשובה נט נושא א']: 1. **פחות משותות - החילול חל, 2. שותות - אין בהם אונאה, וחל החילול, וכשהדיוט התאנה אינו מקבל את מה שהתאנה, התוס' (ד"ה והאמר) הוכיחו: שאם ההקדש התאנה ההדיוט צריך להשלים מדרבנן. 3. יותר משותות, לפי רב נחמן אמר רב חסדא בשם רב אמי - יש ביטול מקח, והגמ' מביא: שנחלקו בזה ר' יוחנן ור"ל [עכ"פ לפי האוקימתא הראשונה בגמ']: חד אמר [לפי ר' יונה - זהו ר' יוחנן, ולפי ר' ירמיה - זהו ר"ל] שיש ביטול מקח כמו בהדיוט, וכתבו התוס' שהכוונה שצריך להוסיף דמים מן התורה, וחד אמר שאין ביטול מקח וצריך להוסיף דמים מדרבנן, [יש מי שכתב שלפי המ"ד שאין אונאה ואין ביטול מקח בהקדשות, בין אם נתאנה הקדש ובין אם נתאנה הדיוט, היינו רק שנתאנה דרך ממכר, אבל אם נתאנה הדיוט דרך חילול מחזירים לו אונאתו, כי לא נתפס המותר בקדושה, ושרק בהקדש שנתאנה אין הבדל בין דרך ממכר לדרך חילול - אמ"ה עמ' תנח].**

שיטת התוס' (ד"ה יצא): שלפי שמואל (דאמר הקדש מנה שחיללו על פרוטה, הרי הוא מחולל) - כל החפץ יצא לחולין, ולפי ר' יונה - יצא לחולין רק כנגד המעות שנתן והשאר יתחלל בדמים שישלם, [אך שיטת התוס' רי"ד: שלפי רבי יונה הסובר, שיש להם ביטול מקח מן התורה, כל הכלי יצא לחולין, וחייב ליתן את הפרש של הכסף - אמ"ה עמ' תנט, ובעמ' תסד הערה 73. לדעת ר"ת בד"ה אמר ר"נ, הסובר שבקרקעות מתבטל המקח ממחצה והלאה, יש שכתב שאין זה אלא בקרקעות, אבל הקדשות - לאמוראים דסברי דאין ביטול מקח - נתמעט מאונאה לגמרי אפי' כשהאונאה יותר ממחצה - אמ"ה עמ' תסז. יש

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שרצה לחלק בין אם היתה האונאה עד מחצה לבין יותר ממחצה, שלא אמרו כאן שיצא לחולין כנגד המעות אלא כשהיתה האונאה עד מחצה, אבל ביותר ממחצה בטל הפדיון לגמרי – אמ"ה עמ' תסטו.

ולפי רב הסדא - אפי' פחות משתות חוזר, דס"ל הקדשות אינן בתורת אונאה, אלא תמיד הוי ביטול מקח, והדין כר' יונה הנ"ל הסובר, שמן התורה פחות משתות צריך להוסיף דמים. (בביאור שיטת רב חסדא – עיין אמ"ה עמ' תסא).

נו. האם לשכירות יש אונאה, ומדוע? **דף נו:**

תשובה:

לשכירות מטלטלין - יש אונאה ככל מכירת מטלטלין, דמכירה ליומא גם נקרא מכירה, ולפי הרמב"ם – כשם שאין אונאה לקרקעות כך אין אונאה לשכירות קרקע, ויש חולקים – אמ"ה עמ' תלב, וכתבו התוס' (ד"ה והאי): דזה לא עיקר הטעם, ועיקר הטעם הוא, דבאונאה כתיב "ממכר" מיותר לרבות שכירות. (וע"ע במש"כ לעיל תשובה נד דין נושא א').

נז. האם מכירת פטרות הוי לאורייתא? **דף נו:**

תשובה:

לפי התוס' (ד"ה יצאו) בשם ר"י - הוי דרבנן.

ולפי התוס' בשם ר' חיים בהן - אם יש ללווה קרקעות הוי מכירה מדאורייתא.

נח. האם אפשר לחלל הקדש שווה מנה על שו"פ, לכתחילה ובדיעבד? **דף נז:**

תשובה:

לפי שמואל - אם חללו מחולל, ולפי רב חסדא - אינו מחולל.

לתירוץ הראשון בגמ' - איכא מאן דס"ל (לפי ר' ירמיה - היינו ר' יוחנן, ולפי ר' יונה - היינו ר"ל) שמן התורה אינו צריך להוסיף ממון, ורק מדרבנן צריך להוסיף, ואיכא מ"ד נוסף שחולק על שמואל, (לפי ר' ירמיה - היינו ר"ל, ולפי רבי יונה - היינו רבי יוחנן), וס"ל שמן התורה צריך להוסיף, (והואיל ומן התורה יש ביטול מקח. בביאור ביטול מקח מן התורה – עיין במש"כ לעיל תשובה נה נושא ב').

לתירוץ השני בגמ' - רבי יוחנן ור"ל סוברים כשמואל שמחולל, והם נחלקו אם לכתחילה יכול לחלל על שו"פ.

שיטת רש"י (ד"ה מר סבר): שלכתחילה, פירושו לחללו לכתחילה, וכן הוא פשוט לשון רש"י. אך המהר"ם שיף הסתפק קצת, אם אולי ס"ל כתוס' בסוגיין. יש שדקדק מרש"י, שלפי מ"ד הסובר שצריך להוסיף דמים מן התורה – חכמים אסרו עליו להשתמש במה שחזילל עד שישלים, ולמ"ד שצריך להוסיף מדרבנן – אפי' מדרבנן מותר לו להשתמש – אמ"ה עמ' תסז.

שיטת תוס' (ד"ה ומר): לכו"ע אסור לחללו במזיד לאנות את ההקדש, (והמהר"ם שיף פירש, שלפי תוס' – אם נתכוון לחלל פחות מדמיו, הרי זה מחולל ואין צריך להשלים אפי' מדרבנן, ויש שמגיהים בתוס' שאין צריך להשלים אפי' מדרבנן, והמחלוקת בין ר"ל לרבי יוחנן היא כשנתכוון לחללו שווה בשווה וטעה ונמצא שההקדש שווה יותר, ולכן למ"ד הסובר "אפי' לכתחילה" - מדאורייתא לא חייב להשלים, ולמ"ד "לכתחילה לא" - מדאורייתא חייב להשלים.

לתירוץ השלישי בגמ' - לא איתפריש אם רבי יוחנן סובר כשמואל, (שהרי נחלקו בדבר חסדא הסובר, שמן התורה גם פחות מכדי אונאה הוי ביטול מקח, דהקדש אינו בתורת אונאה, וחמור הוא מן ההדיוט, ולפי תירוץ זה לכאורה צ"ל, שרבי יוחנן ור"ל חולקים על שמואל, שסובר שמחולל, אך י"ל שרבי יוחנן מודה לדיוט של שמואל שבדיעבד מתחלל גם אם פדה הקדש שווה מנה על שו"פ – אמ"ה תסא, עיי"ש).

נט. מה הדין באופן שהקודש היה בעל מום, ואין הבהמה שוה כמותה, ואמר "זו תחת זו", וכשחל החילול האם צריך להוסיף דמים, ומדוע? **דף נז:**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. אם אונאת ההקדש היה פחות מכדי אונאה

לפי רב הסדא - מן התורה הוי ביטול מקח, דהקדש אינו בתורת אונאה. התוס' (בד"ה יצא) מבארים: שכנגד המעות התחלל והשאר יתחלל בדמים שישלם, [בביאור שיטת רב חסדא - עיין אמ"ה עמ' תסא, ואם יש חילוק בין קדשים שחייב באחריותן לשאינו חייב באחריותן - עיין מה שכתבנו לעיל תשובה נד דין ד'].
ולפי כל האמוראים החולקים על רב הסדא (היינו ר' אמי, ר' יונה, ר' ירמיה, וכן ר' יוחנן ור"ל, חוץ מלאוקימתא ג' בגמ' הסוברת שר"ל סובר כרב חסדא) - הוי חילול, וצריך להוסיף דמים מדרבנן.

ב. אם אונאת ההקדש היה בכדי אונאה

לפי רב הסדא - כנ"ל נושא א'.

ולפי שאר האמוראים דפליגי על רב הסדא - אין ביטול מקח, וקנאם לוקח, והוכיחו התוס' (ד"ה והאמר): שצריך להוסיף דמים מדרבנן.

ג. אם אונאת ההקדש היה יותר מכדי אונאה - הדין כבתשובה הקודמת.

ס. האם הקדש חמור מהדיוט או הדיוט חמור מהקדש לענין אונאה וריבית? דף נז:

תשובה :

א. לענין אונאה

לפי רב הסדא - הקדש חמור מהדיוט, דבהקדש אפי' פחות מכדי אונאה חוזר, [כנ"ל תשובה נד נושא ח'. ובתשובה נה נושא ב', עיי"ש].

ולפי מי שחולק על רב הסדא [עיין לעיל תשובה נט] - הקדש קל מהדיוט, שהרי אין אונאה וביטול מקח בהקדשות, [כנ"ל תשובה נה... דין... ב'].

ב. לענין ריבית

האיסור ריבית נוהג רק בהדיוט ולא בהקדש, [אופן ריבית להקדש - עיין בתשובה הבאה].

סא. האם יש ריבית. 1. כשגזבר הלוח להדיוט מאה מעות ע"מ שיחזיר מאה ועשרים כשהלואה היתה בשוגג או כמזיל. 2. כשהלואה היתה ממון של הקדש בלא שיש בממון קדושת הקדש. 3. לקבל מראש כסף עבור הספקת אוכל לתקופה מסויימת כשיצא השער, כשלא יצא השער, וכשיש לו, בהדיוט ובהקדש. 4. כשהלוח מלווה להדיוט ע"מ שיחזיר להקדש יותר, ומדוע? דף נז:

תשובה :

א. כשהגזבר הלוח מאה מעות במאה עשרים

1. כשהלוח בשוגג (ורש"י מפרש: שסבור שמותר משום שכר הקדש, ועיין אמ"ה עמ' תעז) - הגזבר מעל, ועליו לשלם קרן וחומש, והמעות יצאו לחולין ושייכים לגזבר, ולכן עובר בכך על איסור ריבית, ככל הדיוט המלוה להדיוט.

2. כשהלוח כן במזיד - בתוס' (ד"ה כיון) מבואר: שאין איסור ריבית, שהרי במזיד המעות אינן יוצאות לחולין, ואין כאן "אגר נטר", כיון שללוה אסור להשתמש בהן, שהרי לא זכה בהם. [והרמב"ם לא הביא דין הברייתא, "שאין ריבית להקדש", הטעם עיין באמ"ה עמ' תעה],

ב. בדין ממון הקדש שאין בו קדושת הקדש, שהגזבר הלוח מאה במאה עשרים, כדבר שאין בו מעילה (כאבני בנין המסורים לגזבר)

לפי רב פפא - מותר לגזבר להלוותם, הואיל וממון הקדש הן, ונע"ע במה שנכתוב לקמן סוף נושא ד'. דעת רב הושעיא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לא איתפריש בגמ', ויתכן שסובר שאבני בנין אינם נחשבים למזון הקדש וממילא אסור להלותם בריבית.

ג. ראובן שקיבל משמעון כסף מראש כדי שיספק לו מאכלים לתקופה מסוימת

1. אם באופן שיצא השער - אין איסור ריבית.

2. אם כשלא יצא השער - בסוגייתנו מבואר: שבהדיוט אסור אבל בהקדש מותר.

בתוס' (ד"ה לספק) מבואר: שביש לו - אף בהדיוט מותר, ואם לא יצא השער כלל ואף של לקוטות - אף בהקדש אסור מדרבנן, דילמא אתי לאחלופי בהדיוט, ואם יצא השער של לקוטות - זהו סוגייתנו שמותר להקדש לעשות כן, הואיל וגם הוי דרך מקח וממכר.

ד. הדיוט שנתן לחבירו ק' מעות על מנת שיחזיר ק"ב להקדש

בתוס' (ד"ה לספק) מבואר: שאפי' מדאורייתא נראה שאסור, דחשיב כאילו מקבל המלוה עצמו, וזהו מדין "ערב", דחשיב כאילו קיבלה ממנו, ובאבני בנין (שכתבנו לעיל נושא ב') שמותר אפי' מדרבנן, זהו מפני שהגזבר עצמו נותנם, וגם אבנים הם, דמוכחא מילתא שהם של הקדש, [דהוי תרתי לטיבותא].

סב. מה דינם של קרקעות עבדים, שטרות, והקדשות. 1. לענין תשלומי כפל. 2. לענין תשלומי ד' וה'. 3. לענין שו"ח ושו"ש לחייבם בשבועת השומרים שלא פשעו, ושו"ש לחייבו לשלם אף שלא נגנב ונאבד. 4. לענין שו"ח ושו"ש לחייבם בתשלומין מחמת פשיעתן. 5. לענין שו"ש שטוען "נגנבה" או "נאנסה" ומבקש את שכר השמירה, ומנין למדים זאת? דף נז: נח.

תשובה:

א. לענין תשלומי כפל

1. בקרקעות, בעבדים, בשטרות ובקדשים שאינו חייב באחריותן - הגנב פטור, דאיתמעטו מכלל ופרט וכלל, כלל דכתיב "על כל דבר פשע", פרט דכתיב "על שור על חמור על שה על שלמה", כלל דכתיב "על כל אבידה אשר יאמר", כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון, [אך בתוס' ד"ה כי. מבואר דהני כלל ופרט וכלל אסמכתא הם, וממעטים את הנ"ל מ"על חמור שור ושה" דמיותירים בפרשה הן לתשלומי כפל והן משבועה], יצאו הקדשות דאמר קרא "רעהו" ולא הקדש. [ה"ה מע"ש אליבא דר"מ דסבר ממון גבוה הוא שאינו חייב בכפל, וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מהלכות מע"ש הל' כד - אמ"ה עמ' תפד. הערה זו שייכת גם לכל הדינים שבתשובה זו. אך עיין שם הערה 183.]

2. בקדשים שחייב באחריותן

לפי ת"ק - הגנב פטור דינו כדין קדשים שאינו חייב באחריותן.

ולפי ר"ש - כדין נכסיו שלו שחייב הגנב בכפל.

ב. לענין תשלומי ד' וה'

1. בקרקעות עבדים ושטרות, ובקדשים שאינו חייב באחריותן - לכו"ע פטורים, הואיל ואין כפל, ותשלומי ד' וה' אמרה תורה ולא תשלומי ג' וד'.

2. בקדשים שחייב באחריותן - לת"ק פטור, וולר"ש חייבים, כדמוכח בגמ' ב"ק מובא באמ"ה עמ' תל.

ג. דין שו"ח ושו"ש לחייבם שבועת השומרים

1. בקרקעות, בעבדים, בשטרות ובקדשים שאינו חייב באחריותן - פטורים מלישבע "שלא פשעו", הגמ' (בדף נז): לומדת זאת ממה שנאמר בשו"ח "כי יתן איש על רעהו כסף או כלים לשמור", דהוי כלל ופרט וכלל, ו"רעהו" למעוטי הקדשות.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. בקדשים שחייב באחריותן

לפי ת"ק - פטורים מלהשבע, כדין קדשים שאינו חייב באחריותן.

לפי שמואל - אפי' מדרבנן פטור הוא מלהשבע, שאף אם הוא כש"ש פטור הוא מלישבע שלא נגנב ונאבד, דכתיב "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור" דהוי כלל ופרט וכלל, ו"רעהו" למעוטי הקדשות, וכיון שפטור מלהשבע מפסיד שכרו, חוץ מכשונגבו בליסטים מזוין או כשטבעה ספינתו בים, שנשבע לבני העיר במעמד הגזברין ומקבל שכרו.

לפי ר' אלעזר - רק מדאורייתא הוא פטור מלהשבע שלא נגנב, אבל מדרבנן חייב שבועה, כדי שלא יהיו בני אדם מזלזלין בהקדשות, ולענין אם נוטל שכרו - עיין במש"כ לקמן בהערה שבנושא ה'.

ולפי ר"ש - הוי כנכסיו שחייב בכפל. אך לפי שמואל - זהו אף מדרבנן.

ד. דין שו"ח ושו"ש על קרקעות עבדים ושטרות והקדשות שפשעו אם לחייבם בתשלומין

1. כשקיבלו שמירה בסתמא

לפי רש"י (במשנתנו ד"ה אינו נשבע, וד"ה אינו משלם, כפי שדייקו הנ"י והמהר"ם שי"ף, וכן שיטת הרמב"ם בפ"ב משכירות ה"ג) - אם פשעו חייבים לשלם.

ולפי התוס' (דף נז: ד"ה שו"ח, וכן לפי שיטת הרמב"ן הרשב"א והראב"ד בהשגות שם) - פטורים לשלם, דמכל דין של הפרשה נתמעטו. ועיין אמ"ה עמ' תקיא, שיתכן שדעת הרמב"ם, שעל פי התקנה "שלא יהיו בני אדם מזלזלין בהקדשות" - בהקדש חייבים מדרבנן בכל דיני שומריין.

2. אם השו"ח או השו"ש עשו קנין "שאם יקלקלו שמירתן ישלמו" - חייבים בתשלומין, [אף מדאורייתא], שהרי הורידו עצמם לכך ושיעבדו נכסיהם.

לפי התירוץ הראשון (בתוס' ד"ה אמר) - זהו דוקא כשעשו קנין להתחייב בתשלומים, אבל בלא קנין פטורים אף אם השומר אומר שרוצה להיות כשואל, משום שאם לא היה קנין פטור אף משבועה, לא משעבד נפשיה בלא שבועה.

ולפי תירוץ השני - כשמתחייב לחבירו להיות כשואל ההתחייבות חלה גם בלא קנין, "דכיון שמתחייב כשואל סבורים העולם שהשאל לו, ובההיא הנאה משעבד נפשיה", (מסתבר שבהקדש לא שייך סברא זו).

לפי רש"י (ד"ה השוכר) - "קנו מידו" היינו אף באופן שגזבר של הקדש שכר פועלים בכסף של הקדש. יש שהקשה איך יתכן קנין בהקדש, הא קי"ל בכליו של קונה, והקונה בכלים של הקדש ה"ז מועל, ועוד יש להקשות בהקדש אמאי בעי קנין, הרי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט - בביאור גמ' זו עיין אמ"ה עמ' תקנ. שיטת הר"ח: "קנו מידו" מועיל רק בהדיוט ולא בהקדש, והקושיה מהברייתא היא, דשנינו שם "זרעים", שהם כקרקע, ומוכח ששו"ש משלם על הקרקע - אמ"ה עמ' תקד, ותקין.

ה. לענין שו"ש שמועז "נגנבה" או "נאנסה" ומבקש את שכר השמירה

לפי שמואל - אחר שנשבע (ושלא פשע - רש"י ד"ה נשבעין, ועיין רש"י, ובאמ"ה עמ' תצב) מקבל שכרו רק אם נאנס, שהרי קיים את מה שמוטל עליו לשמור, אבל אם נגנבו או אבדו שלא באונס, אינו נוטל שכרו, שהרי לא קיים חיובו לשמור. (האחרונים דנו בגדר השבועה "שנאנס" כדי ליטול השכר, אם מדין תורה נוטל בלא שבועה, והשבועה מדרבנן כדין "כל הנשבעין נוטלין", שהיא שבועת המשנה, ושי"א שמדינא אינו נוטל כלל, דהוי המפקיד "איני יודע אם נתחייבתי" - אמ"ה עמ' תצג, עיי"ש. יש שכתב שר"א חולק על שמואל וסובר שאינו נוטל שכרו, ויש חולקים וסוברים שלא משמע כן בש"ס. עוד יש מי שכתב שמה שאמר שמואל "נשבעין ליטול שכרן" אין הדברים אמורים אלא בשכר נתרמה התרומה דנשבעין להדיוט במעמד הגזברין, אבל בלא שנתרמה התרומה אינו נשבע להקדש אלא להדיוט, והשבועה היא שבועת השומרים להפטר מתשלומין אע"פ שכבר נתקדשו השקלים - אמ"ה עמ' תצד, תצה ובהערה 26, עיי"ש. עוד נחלקו הפוסקים בדין כל שו"ש שהתנה להיות כש"ש או אבד שהוא פטור כפי שהתנה, באם מקבל השכר - אמ"ה עמ' תצו).

סג. שלח שקלו ואבד האם חייב לשקול שנית. 1. כשנאבד לאחר שנתרמה התרומה. 2. כשנאבד

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

קודם שנתרמה התרומה וגם נודע לו קודם שנתרמה התרומה. 3. כשלא נודע לו עד שנתרמה התרומה?

דף נח.

תשובה :

1. **נאבד לאחר שנתרמה התרומה** - הבעלים פטורים מלשקול שנית.
2. **אם נאבד קודם שנתרמה התרומה, וגם נודע לו קודם שנתרמה התרומה** - חייבים לשקול שנית.
3. **אם נאבד קודם התרומה ולא נודע לו עד שנתרמה התרומה**
לפי רש"י (ד"ה ואם לאו) - בכל מקרה פטור מלשקול שנית (אף אם לא הגיע לידי הגזבר).
ולפי תוס' (ד"ה נשבעין) - פטור מלשקול שנית רק באם כבר בא לידי הגזבר, אבל אם קודם שהגיע לידי הגזבר הבעלים חייבים לשקול שנית.

סד. מה הפירוש "תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות"?

דף נח.

תשובה :

1. **תורמין על האבוד** - היינו על שקלו שנאבד אחר שנתרמה התרומה.
לפי רש"י (ד"ה ואם לאו) - גם כשנאבד קודם שנתרמה התרומה ונודע לו אחר שנתרמה התרומה, אף אם עדיין לא הגיע לידי הגזבר.
ולפי תוס' (ד"ה נשבעין) - דוקא כשכבר הגיע לידי הגזבר.
 2. **על הגבוי, רש"י מפרש:** ועודנו בדרך, התוס' מוסיפים: אע"ג שנאבד אחר שתרמו.
 3. **על העתיד לגבות**
לפי רש"י (בכתובות - מובא בתוס' ד"ה נשבעין) - תורמין עבור מי שנאנס ולא שלח שקלו באחד באדר ואפי' לא נגבה לאחר מכאן.
ולפי התוס' - על העתיד לגבות לאחר זמן ולשלחו לגזבר אע"פ שבשעת הרמה לא נתנה עדיין לשליח.
- סה. כשבני העיר שלחו את שקליהן ונגנבו או אבדו, באיזה אופן השליח נשבע לגזברין, באיזה אופן לבני העיר, ומדוע נשבע?**

דף נז:

תשובה :

1. **אם נגנבו או אבדו אחר שנתרמה התרומה** (שאז אין אחריות אבידה על הבעלים אלא על ההקדש) - "נשבעין לגזברין".
לפי שמואל - מדאורייתא פטורים מלשלם גם בלא שבועה, והשבועה היא רק מדרבנן כדי ליטול שכרן, (מה נשבע - עיין מש"כ לעיל תשובה סב דין ה').
לפי רבי יוחנן - "נשבעין לגזברין" רק מפני שמדובר בקדשים שחייב באחריותן, ואליבא דר"ש הסובר שהוי כנכסיו, אבל לפי רבנן - פטור מלשלם גם בלא שבועה, כנ"ל תשובה סג דין 3, ואיתותב רבי יוחנן מברייתא.
ולפי ר' אלעזר - שבועה זו היא "שלא פשעו" והיא רק מכח תקנת חכמים שחייבו את השומרים [לישבע שלא פשעו] כדי שלא יזלזלו בהקדש. [יש שכתב שרבי יוחנן שהעמיד כר"ש חולק על ר"א וסובר שלא היתה תקנת חכמים - אמ"ה עמ' תקג].

ברש"י (ד"ה אלא אר"א) מבואר: שלפי ר' אלעזר מדובר דוקא בשו"ח שחייב לישבע שלא פשע, ותנ"ע באמ"ה עמ' תצז. **ובלא השבועה חייב לשלם מדרבנן**, [אך ברמב"ם בפ"ג מהלכות שקלים הל' ח' ס' מבואר: שאף אם נגנבו או אבדו אחר שנתרמה התרומה חייבים הבעלים באחריות. כי פשעו במה ששלחו ביד שו"ח - בישוב שיטת הרמב"ם. עיין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אמ"ה עמ' תצ. דעת רב האי גאון, שאין נשבעין על הקדש אפי' שבועת היסות, וצ"ב מסוגיין, בביאור שיטתו – עיין אמ"ה עמ' תצז.

2. אם כשבאו לדין נתרמה התרומה

לפי רש"י (ד"ה נשבעין) - נשבעין לגזברין.

ולפי התוס' (ד"ה נשבעין) - לא נשבעין. [בביאור דברי רש"י – עיין אמ"ה עמ' תפסו].

3. ואם נודע לבעלים מקודם שנתרמה התרומה - נשבעין לבני העיר, שהרי באופן זה האחריות על הבעלים לשקול שנית.

סו. המלקט פירות מן המזומר האם מותרים באכילה, ומניין למדים זאת? דף נח.

תשובה:

לפי התוס' (ד"ה לשמור) - מן התורה משומר אסור באכילה, שנאמר "ואת ענבי נזירך לא תבצור" מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן ההפקר, ואפי' בדיעבד כשעבר ובצר גם אסור לו לאכול מהפירות, ולפי"ז הפירות אסורים אף להקדש, שנאמר "ממשקה ישראל" מן המותר לישראל. [לפי פשטות דברי התוס' במנחות דף פד. ד"ה שומרי – איסור אכילה מן המשומר הוא רק מדרבנן, ויש שפירשו שאף התוס' במנחות סוברים שאיסור אכילה מן המשומר איסורו מהתורה – אמ"ה עמ' תקיג].

התוס' מוסיפים: שאם השומר אינו מונע מאחרים שיקחו את הפירות ורק מודיעם שהפירות מיוחדים למטרה מסויימת, לדוגמא: עבור העומר, והם מעצמן נמנעין מליקח - אינו נקרא משומר" ומותר באכילה. ויש ראשונים שכתבו ששמירה מעופות וחיות ולא מאדם לא נקרא "משומר", וכן יש שכתבו ש"קצירך" ו"נזירך" אמרה תורה ולא כשמשומר עבור הקדש. הרש"ע כותב, שאיסור "משומר" הוא רק כשהבעה"ב עומד ומשמרם ולא כשאחר משמרם. וכן דוקא כשהוא שומר מתחילתו, אבל אם היה מופקר ואח"כ משמרים אותו אינו נקרא משומר – אמ"ה עמ' תקסו.

סז. מדוע בת שבע היתה ספק אשת איש, ומדוע כל האומר "דוד חטא" אינו חלל טועה? דף נט.

תשובה:

לפי רש"י (ד"ה כדרש) - משום שאוריה כשכתב את הגט התנה "שאם ימות ולא יחזור בסוף המלחמה הוי גט מעכשיו", ולכן הוי ספק אשת איש דשמה יחזור, ולכן כל האומר "דוד חטא" אינו אלא טועה – תוד"ה נחז.

ולפי התוס' (שם) - אוריה כתב גט ללא תנאי, מ"מ הגמ' קוראת לה "ספק אשת איש", משום שעושין כן בצינעא ולא ידוע אם עשה כן.

סח. מתי ראוי לילך אחר עצת אשתו, ומתי לא? דף נט.

תשובה:

1. במילי דשמיא - אין ראוי.

2. במילי דביתא - ראוי.

3. במילי דארעא

לפי הלשון הראשון בגמ' - אין ראוי.

ולפי הלשון השני בגמ' - ראוי.

סט. מה הפירוש "תנורו של עכנאי", האם מקבל טומאה, ומדוע? דף נט. נט.

תשובה:

תנורו של עכנאי היינו תנור שעשאוהו חוליות באופן שנתנו חול בין חוליא לחוליא, רש"י בפרש: שהאומן עשאו כן בתחילת עשייתו, וכן פירשו הרמב"ם והראב"ד, אך יש שפירשו, שהתנור בא מבית האומן שלם, ואח"כ הבעל הבית חתכו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ועשאו חוליות].

לפי רבי אליעזר - אין מקבל טומאה.

רש"י מפרש: מכיון שנתנת חול בין החוליות בתחילת עשיית הכלי מחשיבו ל"כלי אדמה" שאינו מקבל טומאה.

ותוס' מפרשים: משום שהחול מפריד את החוליות זו מזו (ולא נקרא כלי).

ולפי הבמים - הכלי מקבל טומאה.

רש"י מפרש: מפני שהולכים בתר החוליות.

ותוס' מפרשים: מפני שנקרא כלי חשוב.

הנפק"מ בין רש"י לתוס': בחוליות המחוברות בטיט, שלפי תוס' - לכו"ע מקבל טומאה, ולפי רש"י - גם בזה יש מחלוקת ר"א וחכמים.

ע. באופנים הבאים האם מותר למוכר לערב ולמכור ומדוע: 1. פירות חדשים בפירות חדשים, חדשים בישנים - ולהיפך. 2. יין קשה ברך. 3. יין רך בקשה. 4. שמרי יין ביין. 5. מים ביין: דף ס.

תשובה:

1. לערב פירות - אסור, רש"י (בד"ה אין) מפרש: שאם פסק לו פירות משדה פלוני לא יערב לו משדה אחרת, [נמשמע שרש"י סובר שקודם שפסק עם הלוקח מותר לו לערב פירות שדותיו ולמוכרו. אבל הרא"ש הראב"ד והמאירי סוברים: שאסור לערב פירות מעט רעים בהרבה פירות יפים כדי למוכרו בתורת יפים ואינו נראה וניכר בהן].

האיסור לערב הוא, אפי' חדשים בחדשים, וא"צ לומר חדשים בישנים, שאם פסק למכור לו ישנים לא יערב בהם חדשים.

רש"י מפרש: מפני שהישנים יבשים ועושה קמח יותר מן החדשים.

ותוס' פירשו: מפני שכל מילי עתיקי מעלי מחדתי, [הטעם שלא פירשו כרש"י - עיין אמ"ה עמ' תקמד].

לפי גירסתינו בגמ' שהיא גירסת רש"י: אסור לערב חדשים אף באופן שהחדשים יקרות יותר, מפני שאדם רוצה לישנו, דעילוי דמיהן של החדשות אינן מפני שהן טובות, אלא מפני שאדם רוצה לישנו, וזה שפסק עמו על הישנות אינו רוצה לישנו, וגירסת הרי"ף להיפך. דלא מיבעיא כשהישנות זולות יותר שאין מערבין בחדשות, אלא אפי' אם יקרות הן גם אין מערבים אותן בחדשות, מפני שהלוקח חדשות רוצה לישנו - אמ"ה עמ' תקלט]. **וסובר רש"י** (בד"ה מפני שמשביחו), **שמותר לערב ישנים בחדשים**. [הרא"ש חולק על רש"י, וסובר שאסור לערב אפי' שטובים יותר לאכילה, לפי שזה שקונה חדשים רוצה לישנם, וישנים אינם ראויים לישנם ויתקלקלו, וכן כתב הרמב"ם - אמ"ה עמ' תקלז].

2. לערב יין קשה ברך, אם זה בין הגיתות (פי' לפני שתסס) - מותר מפני שמשביחו, וכן הלכה היא, רש"י מפרש: שהיינו הלכה ברורה שאין לחסם ולגמגם בה, [והרמב"ם מנה דבר זה בין ההלכות למשה מסיני - אמ"ה עמ' תקלט].

אם לאחר שתסס - במקום שנהגו לערב אף לאחר שתסס מותר לערב, הואיל והלוקח יודע ומוחל על כך, אבל במקום שנהגו שלא לערב אסור. רב אחא בריה דרב איקא הביא שרבי אחא חולק ומתיר, בדבר הנטעם [שאדם טועמו קודם שלקחו - רש"י, וע"ע באמ"ה עמ' תקמ, ובהערה 37], **מפני שיכול להבחין שנתערב בו.** [נחלקו המפרשים אם רב אחא בריה דרב איקא מתכוון להעמיד את משנתו כרבי אחא, או רק לסמוך עליו לענין דינא במקום שנהגו לערב בלבד - אמ"ה עמ' 37].

3. לערב יין רך בקשה

לפי רש"י (במשנה ד"ה מפני) - **לכו"ע אסור לערב, אפי' בין הגיתות** (פי' לפני שנגמר התסיסה), **מפני שפוגמו, [אבל לפי הרא"ש - וכן פוסק הטור - מותר לערב רך בקשה לפי שמשביחו, אך חילק בין עירוב בקשה ברך שמוותר רק בין הגיתות, לבין**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

עירוב רך בקשה שזה מותר לעולם - אמ"ה עמ' תקלח, ובהערה 15.

4. לערב שמרי יין בשמרי יין

לפי רש"י (ד"ה אבל) - אם זה משל אותה חבית מותר, אע"פ שלא מודיעו, ונע"ע באמ"ה עמ' תקמב, ובהערה 47, אבל אם זה משתי חביות אסור, ואבל הריטב"א סובר: שאפי' באותה חבית אין לו לערב שמרים של אמש בשל היום מפני שמקלקלות אותה.

5. לערב מים ביין, במקום שנהגו לערב - אם זה בין הגיתות (פי' לפני שנגמר התסיסה), מותר לערב מים כפי המנהג אפי' עירוב שאינו ניכר למוכרו, דאין כאן טעות, שהרי כל היינות בחזקת כן, (ומשמע שמותר למכור את היין אפי' לתגר), אבל לאחר התסיסה אסור לערב.

במקום שנהגו שלא לערב - אסור.

אם מערב בו הרבה מים עד שניכר שמעורב בו מים - מותר למכור ואפי' לתגר.

אם נתערב לו מים ביין ואינו ניכר - לא ימכרנו בחנות אא"כ יודיע לכל קונה וקונה שמים מעורבין בו, אבל לתגר אסור למכור אע"פ שמודיעו, הואיל והתגר לוקחו על מנת לרמות.

6. התגר - מותר לו ליטול מה' גרנות וליתן לתוך מגירה אחת, ובלבד שלא יהא מתכוון לערב.

עא. כמה מים מוסיפים ביין השרוני, מהי מזיגת רבא, ומהי מזיגת סתם בני אדם?

דף ס.

תשובה:

בתוס' (ד"ה רבא) מבואר:

1. שבמזיגת סתם בני אדם וכן יין השרוני - על חד יין מוסיפים שנים.

2. במזיגת רבא - על חד יין היה מוסיף שלש מים, בתחילה פירשו התוס' - שמזיגת רבא משונה היא משאר בני אדם, ורק הוא מזג כן ולא אחרים, אך לפי בסקנתם - רבא ס"ל שסתם מזיגה היא על חד יין מוסיפים שלוש.

פרק חמישי

איזהו נשך

א. מהו נשך ומהו תרביית? דף ס:

תשובה:

נשך האסורה מדאורייתא

1. **המלוה סלע בה' דינרים** - כל שקצץ בשעת הלואה הוי ריבית האסורה מהתורה. [לפי הרמב"ם פ"ו הל' ג' - קציצה בשעת הרווחת זמן אינה אסורה מהתורה, ולפי הראב"ד ועוד הרבה ראשונים - אסורה מהתורה, מרש"י לקמן דף סד: משמע שהראב"ד ומרש"י בקידושין דף ו: משמע כהרמב"ם - אמ"ה עמ' רכו ובהערה 149].

2. **לקח סאתיים חיטין בשלש** - הריבית אסורה מדאורייתא, דגם הלואת פירות אסורה תורה.

מסקנת רבא: שאין נשך בלא תרביית ואין תרביית בלא נשך, ועל כרחק לא חילקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין. [דברי רבא הם על פי מסקנת הברייתא שלפנינו שלומדת מגז"ש שאין חילוק בין כסף לאוכל, או כרבינא שלומד כן מגוף לשון הפסוק, כדלקמן. לדעת התוס' לקמן דף סא: ד"ה רבא, רבא הוא לשיטתו הסובר שריבית קצוצה אינה יוצאת בדיינין, ולפי"ז נמצא שלוקין על הלאוין של ריבית שלא ניתנה להשבון, ולא ניתק לעשה כגזל, ובא הכתוב "לשני לאוין" לרבות שני מלקויות, אבל לפי מאי דקיי"ל שריבית קצוצה יוצאת בדיינין פוסק הרמב"ם פ"ד מהל' מלוה ולוזה הל' ג': שאין לוקין על הלאוין של ריבית מפני שניתנה להשבון - אמ"ה עמ' כג,פג ובהערה 1349].

תרביית האסורה מדרבנן

3. **לקח הימנו חיטים בדינר זהב** [הם כ"ה דינר כסף - רש"י] **הכור וכן השער, עמדו חיטים בל' דינרים, אמר לו: תן לי חיטיי שאני רוצה למוכרן וליקח בהם יין, והלווה ענה לו: הרי חיטיך עשויות עלי בל' והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו** - הוי ריבית רק מדרבנן, דכיון שאין לו יין לא הוי כמכר, נמצא שאם יוקיר היין מתרבה ממונו של המלווה, והאיסור הוא אף שפוסק לו כשער של עכשיו, אבל מן התורה אין איסור, הואיל והוי דרך מקח וממכר ולא דרך הלואה.

4. **ליתן מנה עכשיו ע"מ לקבל חיטין בשווי מנה כל השנה לפי שער של עכשיו** - רש"י (ד"ה וכן השער) מביא, שמותר, אף אם יוקיר שער של החיטין, כדתנן [י"ג כדתניא - עיין לקמן דף סב: תוד"ה והתנן] "יצא השער פוסקין, ואע"פ שאין לזה יש לזה", מפני שיכול המוכר הלז לקנותם עתה במעות הללו. ריבית שאסרה תורה על הלווה ועל המלוה

ב. ריבית שאסרה תורה, האם על הלווה ו/או המלוה, האם על כל דבר, ומנין למדים זאת? דף ס: סא.

תשובה:

א. ריבית שאסרה תורה

הלואה בריבית קצוצה שאסרה תורה בשעת מתן הלואה, גם המלוה וגם הלווה עוברים עליו בשני לאוין, בין בהלואת כסף בין בהלואת אוכל ובין בהלואת שאר דברים, [דהיינו אף עצים ואבנים - תוד"ה אם].

אופן לימוד הדינים הנ"ל מהתורה

המקור בתורה שגם הלווה וגם המלוה עוברים בשני לאוין - הברייתא (דף ס: סא.) לומדת זאת מפסוקים: אצל המלוה כתיב "את כספך לא תתן בנשך ובמרבית לא תתן אכלך", ואצל הלווה כתיב "לא תשיך לאחיק

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך", 1. מה"נשך" הראשון האמור אצל הלווה, הברייתא לומדת: אם אינו ענין לנשך כסף (האמור בלווה) שהרי כבר נאמר בתחילת הפסוק "לא תשיך" תנהו לריבית כסף, 2. מ"כל דבר אשר ישך" למדים שהתורה לא מחלקת אצל הלווה בין כסף לאוכל ולדברים אחרים, בין בנשך ובין בריבית. 3. מכח ה"נשך" השני המיותר, אנו לומדים שדין המלוה כדין הלווה מכח גז"ש נשך נשך.

בפירוש הברייתא עיין רש"י דף ס: ד"ה ת"ל ודף סא. ד"ה ת"ל. [בכוונתו נחלקו האחרונים, המהרש"א מפרש בכוונתו: שכונת הברייתא ללמוד נשך אוכל מלווה למלוה בלא גזירה שווה אלא ממשמעות הלשון. דכיון שמצינו בלווה לשון נשך באוכל, ממילא אנו אומרים שאף במלוה נוהג איסור נשך באוכל, ורק ריבית כסף במלוה נלמד בגז"ש נשך נשך מהלווה, ועיין אמ"ה עמ' כט ל', ובהערות 194-201, ויעיין מהר"ם הכותב שרש"י דף סא. ד"ה ת"ל, מפרש, שריבית אוכל בלווה ידעינן זאת: שכשם שדרשו חז"ל מ"נשך כסף" לאו לריבית כסף מאינו ענין לגופו, כך דורשים מ"נשך אוכל" ריבית אוכל מאינו ענין לגופו, ושאינו תוס' ד"ה אם אינו ענין התקשו כרש"י מנין לנו ריבית אוכל בלווה, ולא רצו לפרש כרש"י, הואיל ודרשה זו לא נזכרה בגמ' – פירושם עיין בסמוך].

ואילו תוס' (ד"ה אם אינו) מפרשים: שמ"נשך כסף" המוזכר בתורה לומדים ריבית לא רק בכסף, אלא אף באוכל, וממילא נמצא ש"נשך" האמור ב"נשך אוכל" מופנה לגזירה שווה, ואף "נשך" שאמור ב"נשך כל דבר" מופנה ומעמידים אותו במלוה.

ולפי רבינא [בפירוש הברייתא] - גם בלא הגז"ש יודעים שיש אצל המלוה נשך באוכל ותרבית בכסף, דכיון דכתיב "את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך", שדי ליה לכאן ולכאן, והגז"ש צריך ללמדנו שגם המלוה עובר "על כל דבר אשר ישך".

ב. הלואת מעות וריבית קרקע

תוס' (ד"ה אם) סוברים שאסור, ומביאים את הגמ' בערכין (דף לא). האומרת: שבת ערי חומה ריבית גמורה היא והתורה התירה זאת. [יש שהוכיחו מתוס' שתלוש ולבסוף חיברו דינו כמחובר, שהרי בית הוי תלוש ולבסוף חיברו – אמ"ה עמ' מח].

ג. הלואת קרקע וריבית קרקע

לפי שיטת התוס' (שם) - אפשר דשרי מן התורה, [משמע שנסתפקו בדבר, ומשמע שסוברים שמדברנו ודאי ריבית קרקע אסורה, וכן דעת הר"ן בכתובות, אך עיין באמ"ה עמ' נד נו ובהערות 150-152], ומתמעט מדכתיב "לא תשיך" כלל, "נשך כסף" פרט, "נשך כל דבר" חזר וכלל, כלל ופרט וכלל, למעט כל דבר שאינו מיטלטל ואין גופו ממון, ולפי הב"ח בדעת הרא"ש – ריבית קרקע פשוט שמוותרת אף מדרבנן, ולפי הר"ן – מ"מ מדרבנן אסור, דלא גרע מריבית דברים – אמ"ה עמ' נד.גו. אופן הלואת קרקע וריבית קרקע מדובר כשלוה י' גפנים טענות ע"מ לשלם י"א – רא"ש, עיי"ש ובאמ"ה עמ' מב-מו. ולפי הגהות הגר"א בשם הרשב"א – גם בהלואת קרקע יש איסור דאורייתא, וכן נפסק בשו"ע יור"ד סי' קסא סעי' א', וכותב הגהות הגר"א שם סק"ג, שמהטור משמע שהרמ"ה המובא – בנושא הבא – מודה לדין זה, כמה אחרונים תמהים על הגר"א בשם הרשב"א, שהרי הרשב"א סיים "ולפיכך נראה עיקר כדברי התוס' – אמ"ה עמ' מז ובהערה 107].

ד. פחות משו"פ

לפי התוס' (שם) - מהתורה אין איסור ריבית, [מתוס' בכתובות משמע: שאין איסור לא כשההלואה פחות משו"פ והריבית פחות משו"פ ולא כשהלוה לו פרוטה ע"מ שיחזיר לו פרוטה וחצי – אמ"ה עמ' נג. נד], דמתמעט מכלל ופרט וכלל הנ"ל, ולפי הטור בשם הרמ"ה – אסור מהתורה, וכן נפסק בשו"ע וברמ"א יור"ד סי' קסא סעי' א', השו"ע מוסיף: אבל אין מוציאין אותו בדיינין, וע"ע באמ"ה עמ' נה נו לענין אם יש לאסור פחות משו"פ מדין חצי שיעור].

ה. עבדים ושטרות

מתוס' (שם) שנקטו שהכלל פרט וכלל ממעט קרקעות ופחות משו"פ, ולא נקטו שממעט גם עבדים ושטרות, לכאורה משמע שיש בהם איסור ריבית, וכן משמע מתוס' ד"ה אלא, [אך י"ל שדעתם כדעת הרא"ש סי' א', המפרש: שלא שייך הלואה אלא בדברים שניתן להוצאה ולפרוע אחר במקומם – אמ"ה עמ' מב ובהערות שם. ויש שכתבו שדברי התוס' הם דוקא בהלואת עבד וריבית עבד, ועדיין יש ללמוד גזל עבדים מאיסור לקחת ריבית עבד בהלואת מעות – אמ"ה עמ' פד ובהערה 364].

ג. מדוע התורה כתבה לאוין נפרדים על גזל, ריבית, אונאה, כובש שכר שכיר, גניבה וטומן משקלותיו במלח וא"א ללמוד אחד מהשני או משנים? דף סא. סא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

1. **גזל ואונאה** - לא ניתן ללמוד מאיסור נטילת ריבית, שכן איסור ריבית חידוש הוא, שאפילו על הלווה אסרה תורה, אף שלא לוקח דבר מחבירו.
 2. **ריבית** הוי מדעתו, ולכן לא ניתן ללמוד איסור נטילת ריבית מגזל ואונאה, דלא ידע דמחיל. ולפי הרמב"ם פ"ד הל' יג - מועיל מחילת הלווה לפטור את המלוה מהחזרת הריבית, והראב"ד חולק וסובר שלא מועיל, ומשמע מדברי הרא"ש, שלפי הרמב"ם מהני מחילה גם על הריבית שעתידי לקבל, ואחרת מהמ"מ שם - אמ"ה עמ' סד].
 3. **אונאה** הוי דרך מקח וממכר, ולכן לא ניתן ללמוד איסור אונאה מריבית וגזל. והטור חו"מ סי' רכו כותב: שלא לוקין על לאו דאונאה - אמ"ה עמ' עא. אך מדברי התוס' בסוגיין ד"ה אמרי יש להוכיח שלוקין על אונאה - אמ"ה עמ' פא].
 4. **כובש שכר שכיר** לא ניתן ללמוד מריבית ואונאה שיהיה אסור, רש"י (ד"ה לכובש) מפרש: כיון שהכסף עדיין לא הגיע לידי השכיר ולא מחסר ליה, משא"כ ריבית ואונאה. ווע"ע מש"כ לקמן בסמוך לענין גזל.
 5. **איסור גזל** - הגמ' אומרת: שניתן ללמוד איסור גזל במה הצד מריבית ואונאה, ושלכן צ"ל שהלאו בגזל המיותר בא ללמדנו שהכובש שכר שכיר מלבד מה שעובר על לאו של "לא תעשוק שכר עני ואביון", עובר גם בלאו נוסף של "לא תגזול". בתוס' (ד"ה לעבור) מבואר: שהכובש שכר שכיר לוקה שני מלקויות.
 6. **לא תגנובו** - הגמ' אומרת שהפסוק בא ללמדנו שאסור אף אם גונב על מנת לצער או ע"מ לשלם תשלומי כפל. דאילו גניבה רגילה ניתן ללמוד שאסור במה הצד מריבית ואונאה. וכן מפרשים רש"י ורוב הראשונים, אך לפי תוס' רבינו פרץ בשם ר"ת - אין איסור לגנוב ע"מ לצער או ע"מ לשלם תשלומי ד' וה', דא"כ כל העולם עוברים בלאו זה, ומעשים וכל יום שעושים כן, לפיכך מפרש: שלא אסרה תורה אלא כשבדעתו לעכב הגניבה לעצמו, ואינו רוצה ליהנות מן הגניבה אלא רק לצערו, ואף "ע"מ לשלם תשלומי כפל" מתפרש לדעתו כאן שבדעתו לעכב החפץ לעצמו אלא שרוצה לשלם שויו כפלים - אמ"ה עמ' צט].
 7. **לאו של טומן משקלותיו "לא תעשו עול במשפט"** - הגמ' אומרת: שבא ללמדנו שעובר עליו משעת הטמנה, דאילו הטומן משקלותיו במלח ומוכר בהם הוי גזל גמור ולא צריך פסוק לכך, ווע"ע לקמן תשר' ו'.
- ד. **לאו של גזל 1. האם לוקין עליו, ומדוע, 2. כמה לאוין עובר מי שגזל את חבירו, 3. האם שייך גזילה בקרקע וכעבדים, ומדוע?**

תשובה :

1. **לאו של גזל** - בתוס' (ד"ה אמרי ובד"ה לעבור, זהו ע"פ הגמ' בחולין דף קמא). מבואר: שלא לוקין, הואיל והוי לאו הניתק לעשה, ומפרשים: שלכן הגמ' בסוגייתנו לא אמרה שלאו בגזל בא ללמדנו שיש בו שני לאוין.
 2. **על גזילת עבדים** - בתוס' (ד"ה אלא) מבואר: שעוברים על "לא תגזול" אף שהוקשו לקרקעות וקרקע אינה נגזלת, דמה שקרקע אינה נגזלת זהו רק משום שא"א להזיזה ממקומה, וכמבואר בדין הבא].
 3. **על גזילת קרקע**
- לפי שיטת התוס' (שם) - אין לאו של גזל בקרקע משום שאי אפשר להזיזה ממקומה, וזהו לפי מאי דקיי"ל כרבנן במסכת ב"ק דף קיז: קרקע אינה נגזלת, והאריכו המפרשים ליישב את דברי התוס', מהגמ' בב"ק שם, המביאה שסברת רבנן היא שיש להם מיעוט מכלל ופרט וכלל, ורבי אליעזר חולק עליו וסובר קרקע נגזלת. יש החולקים על תוס' וסוברים שאף לרבנן יש לאו דגזל אף בקרקע - אמ"ה עמ' פה-צ. ובהערה 380].
- ה. **האם יש אונאה ואיסור "לא תונו" במכירת עבדים?**

תשובה :

מתוס' (ד"ה אלא) משמע: ש"לא תונו" אינו נוהג בעבדים, והוא בכלל המיעוט שנתמעטו עבדים וקרקעות

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מאונאה, ואולם לפי הרמב"ן ויקרא כ"ה פסוקים יד טו, ולפי דעת החינוך מצוה שלו – שלא נתמעטו קרקעות אלא מביטול מקח וחזרת אונאה, אבל איסור "לא תנו" נוהג בכל דבר – אמ"ה עמ' פד].

ו. מה לומדים חז"ל מ"לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה"? דף סא:

תשובה:

1. **במדה** - זו מדידת קרקע, שלא ימדוד לאחד בימות החמה ואחד בימות הגשמים, ומפרש"י (ד"ה לא ימדוד): שמדובר באחין שבאים לחלוק שדה, וזהו מפני שהחבל לח בימות הגשמים ומתפשט כל צרכו ובקיץ מתוך יובשו מתכווץ, ורבינו חננאל מפרש: שבימות החמה הקרקע מתבקעת ומתרחבת ובחורף מתקצרת – אמ"ה עמ' קט. מרש"י משמע שהאיסור הוא על המודד ולא על האחין, ואחרת מהריטב"א – אמ"ה שם].

2. **במשקל** - שלא יטמין משקלותיו במלח, ומפרש"י: שבכך מכבידו, וכשהוא לוקח במשקל לוקח באלו. [הרשב"א כותב: ולפי פירושו – של רש"י – הזהיר הכתוב כאן ללוקח, ואינו מחזור, דפשיה דקרא קאי על המוכר, אלא נראה כדברי ר"ת שפירש, שהמלח שואב כח המשקולות ומקילן – אמ"ה עמ' קה].

הגמ' אומרת: ש"לא תעשו עול במשפט" הוי גזל מעליא, וכל חידוש התורה הוא לעבור עליו משעת עשיה, ופירש"י (ד"ה לאו דמשקולות): דהיינו לעבור עליו משעת הטמנה אע"פ שעדיין לא שקל בהם, ואם עובר על לאו זה אף שלקח אותם מיד מן המלח ולא השתנה משקלן עדיין – עיין אמ"ה עמ' קו קז].

3. **במשורה** - שלא ירתיח, רש"י מפרש: שע"י ששופך במהירות לתוך הכלי מעלה קצף כמו ברתיחה, והכלי נראה מלא, ונענין בתוס' ראש כאן ובריטב"א ובאמ"ה עמ' קי].

ז. באלו מצוות התורה הזכירה "יציאת מצרים", ומדוע? דף סא:

תשובה:

הגמ' אומרת: שהטעם שמוזכר יציאת מצרים בריבית, בציצית, במשקולות ובשרצים. [פירושו: שבכל המ"ח מקומות שמוזכרת יציאת מצרים, הרי זה במצוות השייכות לענין זה, אבל במצוות אלו מה טעם נזכרה יציאת מצרים – אמ"ה עמ' קיג]: אמר הקב"ה, אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה של אינו בכור, כך אני הוא שעתידי ליפרע מהאנשים הבאים:

1. ממי שתולה מעותיו בנכרי [הרי"ף גורס "ביד נכרי"] ומלוה אותם לישראל בריבית, ואומר של נכרי הם. [האופנים שאין איסור כאשר המעות הם באמת של נכרי – עיין תשו' הבאה].

2. ממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא, [עיין תוס' ד"ה שתולה ובמפרשי התוס'].]

3. ממי שטומן משקלותיו במלח, הגמ' מפרשת: שאע"ג דהוי גזל גמור ופשוט שאסור, מ"מ צריך את הפסוק לעבור עליו משעת הטמנתם במלח.

4. ממי שמערב קרבי דגים טמאים עם קרבי דגים טהורים ומוכרן לישראל. [מלשון הגמ' משמע, שמדובר באופן שהדגים הטהורים הם הרוב ואעפ"כ אסור, כי אין מבטלין איסור לכתחילה מן התורה או עכ"פ מכושר הדבר, ואפשר שמדובר שהביק יכול להכיר ע"פ סימנים את הדגים הטמאים – אמ"ה עמ' קסז].

ח. מעות של נכרי הנמלא ביד ישראל האם מותר לישראל להלוותם לישראל צריבית? דף סא:

תשובה:

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה שתולה מעותיו) - אם המעות באחריותו של הנכרי מותר. [בגמ' לקמן דף עא: מבואר: ישראל שלווה מגוי בריבית אסור לו להלוותם לישראל אחר אא"כ נטל הגוי ונתן ביד, ולכן הקשו התוס' את קושיתם, בכונת פירושם זה הראשון יענין בתוס' רבינו פרץ שמבואר שם יותר: שמדובר שהמעות הם פיקדון ביד הישראל על מנת להלוותם בריבית, ואין לו רשות להוציאם אלא לזה, וכל האחריות על הנכרי, והאיסור משום מראית עין, ורק אם הוא אפטרופוס של הנכרי מותר, ויש מן הראשונים שחולקים ואוסרים זאת מעיקר הדין, לפי שאין שליחות לנכרי, ורק אם הישראל עומד שם כסרוסר מותר, ולכן פירשו כהתירוץ השני של התוס' – המובא בסמוך – אמ"ה עמ' קסז קיז].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי פירושם השני - אם הלווה אמר לישראל "תהא שלוחי ללוות מנכרי והאחריות תהא עלי" או שנתן לו משכונות ללוות מן הנכרי מותר. [עכ"פ מדאורייתא, יש שהוכיחו מדברי תוס' שבלא שאמר שישמוך עליו או שנתן לו משכון הרי זה ריבית דאורייתא ולא איסור דרבנן בלבד - אמ"ה עמ' קיז, עיי"ש בהערה 145. מכאן יש שהקשה על המרדכי לקמן דף עא: הו"ב בשם רש"י: שמוות ללוות בריבית על ידי שליח, לפי שאין שליח לדבר עבירה, דא"כ למה אמרו "תולה מעותיו בנכרי" ולא בישראל אחר, יש שתירץ שלא התיר רש"י אלא רק בשליח הלווה אבל מודה רש"י שבשליח המלווה אסור - אמ"ה עמ' קיד].

ט. מי שקיבל מעות בריבית או ירש מעות של ריבית האם יוצאה בדינין או פטור מלהחזירן לפי זכא ללא ידי קמים, ומנין למדים זאת: דף סא: סב.

תשובה:

א. ריבית דרבנן [כל דרך מקח וממכר שאינו דרך הלוואה ואינה קצוצה]

אינה יוצאה בדינין, [לפי תוס' לקמן דף סב. ד"ה תנאי - לרבי יוחנן אינו צריך לצאת אפי' ידי שמים אף בריבית דאורייתא. ועיין בתשובה הבאה נושא ג', סוף דין 1. ע"ע ברש"י לקמן דף סו: ד"ה הכא, דס"ל שלרב נחמן אבק ריבית בדבר הלוואה שאינו מכר, הוי כריבית קצוצה ויוצאה בדינין. ולפי תוס' שם - לא יוצאה בדינין, וע"ע לקמן תשר' מ' נושא א'].

ב. ריבית דאורייתא [כל דרך הלוואה וקצץ הריבית בשעת מתן מעות]

לפי ר' אלעזר ולפי רב ספרא [לקמן תשר' יא] וכן סובר תנא דברייתא "הגזלנין ומלוי בריבית" - יוצאה בדינין והגמ' לקמן דף סה: פוסקת כרבי אלעזר, רש"י (ד"ה ע"כ) כותב: וכופין אותו ב"ד להחזיר אם תובעו בחייו. והט"ז חז"מ סי' ט' ס"ק ב' וביר"ד סי' קס"א ס"ק ג', מוכיח מרש"י שבלאו תביעה אין חיוב להחזיר, יש חולקים על הוכחה זו - אמ"ה עמ' קכט].

רב נחמן בר יצחק מסבירם: שזהו מכח הפסוק "וחי אחיך עמך" החזר לו כדי שיחיה, [נחלקו הראשונים כיצד יוצאה בדינין, לפי הרשב"א - לא יורדים לנכסיו, אלא הואיל ויש מצוה להחזיר, כופין אותו ומכין אותו עד שתצא נפשו, כמו בכל מצות עשה, ולפי החינוך - ב"ד יורדים לנכסיו המלוה ומוציאין ממנו כמו בגזילות וחבלות - אמ"ה עמ' קכא-קכד]. אך מוציאין רק מן הלווה עצמו אבל לא מן היורשין, דכתיב "וחי אחיך עמך", לדידה אזהר רחמנא ולא לבנים, דכתיב "יכין רשע וילבש צדיק".

ולפי רבי יונה - אינה יוצאה בדינין, [תוס', ד"ה רבא, כותבים: שרבא ס"ל כרבי יוחנן, ואילו התוס' רא"ש המובא בשיטמ"ק ותוס' רבינו פרץ סוברים שרבא כר' אלעזר, וע"ע לקמן דף סג. ובגליון הש"ס שם].

ר' יצחק מסביר את טעמו: דכתיב "בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה, את כל התועבות האלה עשה", למיתה ניתן ולא להשבון, ואילו רב אדא בר אבהה מסביר את טעמו: דאמר קרא "אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלקיך" למורא ניתן ולא להשבון, ורבא מסביר: דאמר קרא "מות יומת דמיו בו יהיה", הוקשו מלוי ריבית לשופכי דמים, מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון אף מלוי ריבית לא ניתנו להשבון. לפי תוס' (ד"ה תנאי) - אינה יוצאת בדינין אף לצאת ידי שמים.

ולפי התוס' (שם) בשם הריב"ן - יש לו להחזיר מיראת שמים "ולא להשבון" פי' על פי ב"ד. [הרשב"א כותב: שלענין הלכה אין נפקותא במחלוקת זה, הואיל וקיי"ל ריבית קצוצה יוצאה בדינין, והר"ן כותב: שיש נפק"מ לענין אבק ריבית, דאבק ריבית לרבי אלעזר כריבית קצוצה לרבי יוחנן - אמ"ה עמ' קכה].

לפי רש"י (ד"ה לא) - כל התנאים בברייתא "מלוי בריבית שגבו בריבית" סוברים כרבי יוחנן, שאם גבו לא מחזירין.

ולפי התוס' (ד"ה לא) - כל התנאים בברייתא סוברים כר' אלעזר, שאם גבו מחזירין.

ג. כשהאב הניח ליורשיו פרה או מלית וכל דבר מסויים

1. אם באופן שהאב עשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת - לכו"ע חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם, ואפי' למ"ד אינה יוצאה בדינין, משום לעז ובושת. [עיי' משנה למלך וספר "המפתח" הוצאת פרנקל פ"ד הל' ד'. הריטב"א החדשים כותב: שאבק ריבית בדבר המסויים חייב להחזיר בבא לצאת ידי שמים כשעשה תשובה - אמ"ה עמ' קמא].

2. אם באופן שלא עשה תשובה - לא חייבים להחזיר, דכתיב "ונשיא בעמך לא תאור", בעושה מעשה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עמך. ומבואר בתוס' (ד"ה אי): שה"ה כשעשה תשובה ולא החזיר למרות שהיה לו זמן להחזיר.

י. מי עובר על לאו דריבית, ועל איזה לאו, האם לוקין על לאו דריבית, מי, ומדוע? דף סב.

תשובה:

א. העוברים את הלאוין

בסוגיין (ע"פ המשנה לקמן דף עה): מבואר: שהמלוה הלווה הערב והעדים עוברים בלא תעשה. [וע"נ לקמן תשר' קג].

תוס' (ד"ה לא) מביאים את המשנה (לקמן דף עה): שהערב אינו עובר אלא משום "לא תשימון" בלבד, ומוסיפים: דזהו דוקא כשהערב לא קיבל ריבית מן הלווה, אבל אם הערב קיבל ריבית מן הלווה ונתנו למלוה חייב גם משום "אל תקח" לת"ק. [ואם דברי התוס' הם דוקא בערב קבלן – עיין אמ"ה עמ' קנד. אם הלווה עובר ב"לא תשימון", ואם העדים עוברים גם באופן שכתבו שטר לפני ההלוואה – עיין אמ"ה עמ' קמח עיין בהערה 111].

ב. מי לוקה

1. המלווה - בברייתא איתא: רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב פוטרין את המלוה ואת הערב, ועיין בדין הבא] מפני שיש בהם קום עשה לקרוע את השטר, רש"י (ד"ה פוטרין, ד"ה מפני) מפרש: פוטרין מן לא תעשה ומלקות, משום שהוי ליה לאו הניתק לעשה, [ודוק ברש"י שלא רק שאינו לוקה אלא גם לא עובר על הלאו – אמ"ה עמ' קנא], הגמ' מדייקת מכלל שת"ק סובר שאין בזה קום עשה ולוקין, ומסיימת שהתנאים בברייתא סוברים שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, ות"ק מחייב דס"ל "שומא מילתא" וחייב אף לפני שגבה, ולפי רבי נחמיה וראב"י - שומא לאו מילתא, ולכן פוטרין.

לפי שיטת רש"י (ד"ה לא) - למסקנת הגמ' כל התנאים בברייתא [הנ"ל] סוברים כרבי יוחנן שריבית קצוצה אינה יוצאת בדיינין, ואם גבו לא מחזירין ולפי"ז לוקין, שהרי לא ניתק לעשה, ופלוגתייהו בלא גבו אם שומא מילתא ולוקין, [ולפי"ז תנא דהמשנה "הגזלנים ומלווי בריבית" הסובר "אם גבו מחזירין" סובר שלא לוקין על לאו זה. מפני שניתק לעשה].

ולפי שיטת תוס' (ד"ה לא) - בס"ד של הגמ' התנאים פליגי בלאו ו"ואל תקח מאתו נשך", באם ריבית קצוצה יוצאה בדיינין, [הפנ"י מפרש דבריהם: דבס"ד כו"ע מודו דשומא לאו מילתא, וה"ה שגם הערב אינו עובר ב"לא תשימון", ולכן פליגי רק בלאו ד"אל תקח" לאחר שגבה], ולמסקנא כו"ע סוברים כר"א דאמר: שריבית קצוצה יוצאה בדיינין, ואין המלוה לוקה על לאו של "אל תקח" משום שניתק לעשה, ופליגי בלאו ד"לא תשימון", לת"ק לוקין, ולר' נחמיה וראב"י אם יקרעו את השטר קודם שיגבה הוי תקנה ללאו ולא לוקה. [והמהרש"א כותב בדעת התוס': שלאחר שגבה מודה ראב"י שלוקין מכח הלאו של "לא תשימון", אבל בחידושי הריטב"א נקט בדעת התוס': שר"נ וראב"י פוטרין מ"לא תשימון" גם לאחר שגבו – אמ"ה עמ' פב, ובמהרה"ה 346, עמ' קמט הערה 115, ובעמ' קנג הערה 141].

2. הערב - בברייתא המובא בדין הקודם מוזכר שערב כדין המלוה, שפליגי בזה ת"ק ורבי נחמיה וראב"י אם אמרינן "שומא מילתא". [בתוספתא ב"מ פ"ו ה"ו לא גרסו "הערב", ולפי הנוסחא שלפנינו קשה מה שייך חזרה אצל הערב, בישרב הנוסחא עיין בראשונים המובאים באמ"ה עמ' קמד קמה].

3. העדים - בגמ' מבואר: שלוקין משום דשומא מילתא היא, וזהו לכו"ע. [החילוק בין עדים שלכו"ע שומא מילתא לבין המלוה והערב דפליגי בהו תנאים הנ"ל בדין הקודם – עיין אמ"ה עמ' קמח].

4. הלווה - בסוגיין אין מוזכר אם הלווה לוקה ועל איזה לאו.

ברמב"ם (פ"ד מהלכות מלוה ולווה הל' ג') נפסק: אע"פ שהמלוה והלווה עוברים על כל אלו הלאוין, אין לוקין עליו מפני שניתן להשבון, [בביאור שיטת הרמב"ם עין אמ"ה עמ' קמח-קנ].

יא. ריבית קצוצה, אבק ריבית, הלואת סאה בסאה, משכנתא בלא נכיתא, ריבית מוקדמת ומאוחרת, האם בדיניהם מחזירין מלווה למלוה, והאם בדיננו מחזירין מן הלווה למלוה, דף סב. סב. ומדוע?

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

1. ריבית קצוצה

לפי רב ספרא - בדיני אומות העולם מוציאין מן הלווה למלוה "בתורת ריבית", (שלא נאסר להם ריבית - רש"י), ואילו בדינינו מחזירין מן המלוה ללווה, דס"ל כר' אלעזר (הנ"ל תשר' ט' נושא ב') דאמר "ריבית קצוצה יוצאה בדינינו".

ולפי רבי יוהנן - בדינינו אין מחזירין מן המלוה ללווה.

2. סאה בסאה - בדינינו אין מחזירין מן הלווה למלוה, אף שבדיניהם מוציאין מן הלווה למלוה, ואפי' לרב ספרא הנ"ל דין קודם, הואיל והם גובין זאת לא "בתורת ריבית" אלא בתורת פיקדון.

3. משכנתא בלא נכייטא [מלוה מעות על הכרם ואוכל את הפירות ואינו פוסק לנכות לו מן החוב כלום בשביל אכילתו ואוכל בתורת ריבית - רש"י] - בדיניהם מוציאין מן הלווה למלוה, [אם אכל הלווה הפירות משמשכנה - רש"י], כיון שהם מחשיבין זאת שבתורת זביני באו הפירות לידיה דלוקח, ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללווה, אף שאוכל "בתורת ריבית", רש"י מפרש: שזהו מפני שאבק ריבית הוא, כיון שפעמים אין עושין פירות מחמת שהכרמים לוקין, ולכן אין זו ריבית קצוצה. [וע"ע במש"כ לקמן תשר' טז דין 3, התוס' לקמן דף טו: ד"ה התם, כתבים: שמש"י משמע שרב נחמן סובר שגם במשכנתא בלא נכייטא מוציאין מן המלוה ללווה, ועיין במש"כ לקמן תשר' מא דין 1 ובהערה שם בשם הפנ"י].

4. ריבית מוקדמת וריבית מאוחרת - בדיניהם אין מוציאין זאת מן הלווה למלוה, שהרי לא פסק עמו בתחילה, ובדינינו אין מחזירין, אף שנתנו "תורת ריבית", וזהו משום שלא הוי ריבית קצוצה. [לפי הנימוק"י - דין אבק ריבית אם חייב להחזירו לצאת ידי שמים תלוי בדין ריבית קצוצה אם יוצאה בדינינו, ואילו לפי הרשב"א - אינו חייב לצאת ידי שמים - אמ"ה עמ' קנו, ובהערות 5, 4 עיי"ש].

5. המרבה פירות (מתניתין לעיל דף ס:) - בדינינו אין מחזירין, רש"י (דף סב: ד"ה אינהו) כותב: דמה שבדיניהם מוציאין מן הלווה למלוה, זהו מפני שהם מחשיבין זאת שבתורת זביני באו הפירות לידיה דלוקח, ולא "תורת ריבית".

ב. באיזה אופן מותר לפסוק על הפירות אף שאין לו פירות, [אם יש לו פירות - עיין לקמן תשר' יט], **באיזה אסור, ומדוע** [וע"ע תשר' עט, צד?]

דף סב:–סג:

תשובה :

1. הנותן מעות לחבירו ופוסק עמו שיתן לו תמורתם כור חיטין לסוף זמן גדול - במשנה (לקמן דף עב.) תנן: אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער, וברש"י (דף סב: אין פוסקין) מבואר: שאם לא יצא השער הוי ריבית מדרבנן, ולכן אסור לפסוק גם אם יש שנותנין אותו עכשיו בכך בתחילת הקציר.

2. כשפסק כשער של עכשיו ובאופן שיצא השער - הגמ' מביאה ברייתא "יצא השער פוסקין אע"פ שאין זה יש לזה", וי"ג והתנן. דגרסי כן במשנה לקמן דף עב. וכן גירסת רש"י במשנה בריש פירקין, ולא הוי ריבית, משום שיכול לקנותו עכשיו בדמים שקיבל. ומבואר בתוס' (דף סב. ד"ה אע"פ): דאע"פ שלא משך, מ"מ כיון שאם בא המוכר לחזור הרי הוא עובר ב"מי שפרע" לכן חשיבי כנתייקרו ברשות לוקח. [ועיין בפנ"י מה שהקשה עליהם ובאמ"ה עמ' קסו]. הגדרת "יצא השער" שמותר לפסוק אף שאין לו

לפי רבי יוהנן (בדף עב: מובא בתוס' בסוגיין ד"ה ופוסקין) - היינו שיצא כשער של דורמוס. [לפי רש"י לקמן דף עו: - היינו איטליז רב וגדול, ועיין מש"כ לקמן תשר' עט נושא ג'], וכ"ש כשיצא שער של אכלבאי [פירושו: אוצרי פירות] וארבי [פירושו: הספינות הבאות], דמשיך תרעיה טפי.

רש"י (דף סג: ד"ה מה לי דמיהן) כותב בדעת רבא אליבא דר' ינאי: כשער היוצא ע"י חמרים, והתוס' (שם ד"ה ופוסקין) כותבין: כשער היוצא בשוק של עיירות. [בנימוק"י מבואר: שלרש"י אין פוסקין כשער היוצא בשוק של עיירות. ועיין בפנ"י הכותב: שבין לרש"י ובין לתוס' רבא בסוגיין בדעת ר' ינאי אינו חולק על רבי יוחנן לקמן דף עב. ועיין אמ"ה עמ' קצה הערות 31-32, ובעמ' תעד ובהערה 28].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הטעם שמותר לפסוק כשיצא השער אף שאין לו

רבה ורב יוסף (דף סג:) אומרים: שזהו מפני שהלוקח לא מרויח כלום, כיון שהיה יכול לקנות בשער של עכשיו, וחכמים לא אסרו זאת, כיון שזה לא הלואה אלא מכר. ונכתבים הרא"ש והריטב"א: שלכן מנכה לו החסרונות שהיתה התבואה חסרה באם היתה בביתו בשעת הפטיקה עד שעת הפירעון לפי הזמן והמקום – אמ"ה עמ' קצג קצד.

חיוב נתינת דמי ספסירא למוכר

לפי רבא (סם) - הלוקח צריך ליתן למוכר דמי ספסירא, ושכר טירחת קניית הפירות.

ולפי רב אשי - פטור מליתן לו דמי ספסירא, "דזוזי דאינשי אינהו עבידי ספסירותא". ומחלוקתם רק בסתם במקום שאין נודע המנהג או במקום חדש שאין ידוע אם רגילים לקנות ע"י ספסירא, אבל במקום קבוע שקונים ע"י ספסירא או במקום שידוע שאין רגילים לקנות ע"י ספסירא כולם מודים – אמ"ה עמ' קצג.

3. כשנתן מעות ופסק עמו בזמן שיצא השער (כהנ"ל דין קודם) ואח"כ כשהתייקרו החיטין והלוקח תבעו לקבלן כדי לקנות יין, אמר לו המוכר: הרי חיטין עשויות בל', והרי לך אצלי בהן יין - במשנה (בדף ס:) מבואר: שאם אין למוכר יין הרי זה "מרבה בפירות" שאסור מדרבנן, למרות שיצא השער. (שיטת הפ"י שאם יש לו חיטין בזמן פטיקת היין, מותר אפי' כשאין לו יין – אמ"ה עמ' קסה הערה 159).

הגמ' (בדף סב:) אומרת: שהמשנה (לקמן דף ס:) אינה כפשטה, משום שבאופן שהמוכר נותן לו דמי חיטין מותר אף שאין לו יין, כדתניא (י"ג כדתנן – עיין תוד"ה והתנן וברש"ש) "יצא השער פוסקין על הפירות אע"פ שאין לזה יש לזה", ולפי"ז דין זה הוא בדיוק כבדין הקודם, ונחלקו רבה ורבא ואביי מהו האופן המדובר במשנה – שיטתם טובא בהמשך.

כשבא לחוב בדמיהן

4. כבדין הקודם אך באופן שבא לחוב בדמיהן, נפי' שהמוכר לא נתן ללוקח דמי החיטין שחייב לו שיחזור ויקבלם הימנו בשביל היין אלא פוסק היין בחובו שהיה חייב לו מכבר – רש"י] וגם אין למוכר יין - אסור מדרבנן אף שיצא השער, דכל שבא לחוב בדמיהן לא הוי כאיסרו הבא לידו, ודאין לומר אע"פ שאין לזה יש לזה, דכיון שאין לו מעות לא ימצא לקנות בהלואה – ריצב"ש בשיטמ"ק], והדין שאסור הוא עכ"פ כשאין לו יין, [זהו האופן שרבה מעמיד את משנתנו "יין אין לו", וכתבים התוס' ד"ה לקח: דקמ"ל דיין אסור אע"ג שבא מכח פסוק הראשון של חיטין שהיה דרך מקח וממכר ולא דרך הלואה. אביי האומר שמהמשנה מדויק שלא מדובר כך אינו חולק דין זה – עיין לקמן דין הבא. הב"י כותב: שרש"י הרמב"ם והטור טוברים שגם אם יש למוכר מעות אם אין לו יין אסור, ויש שטוברים שאם יש למוכר מעות מותר לפסוק אף שאין למוכר פירות – אמ"ה עמ' קעב ובהערה 113].

5. כשבא לחוב בדמיהן כבדין הקודם אך באופן שיש למוכר יין

לפי רבה ורבא (דף סב:) - מותר לפסוק על היין שיש למוכר אף אם המוכר לא נתן ללוקח דמי חיטין, כיון שהוי כאילו היין קנוי ללוקח מעכשיו. [רבה אומר שזהו האופן שתנא דמשנתנו מתיר כשיש לו יין, לפי הריטב"א בדעת רבה – תנא דברייתא דף סב: "דיה נושא בחבירו" חולק וטובר שלא הוי כאיסרו הבא לידו, ולכן אסור אף אם יש לו, והריצב"ש בשיטמ"ק מפרש: שתנא דברייתא אסור, כיון שמתחילה בא לו בהלואה ומיחזי כריבית, משא"כ משנתנו שבא באיסרו דרך משא ומתן, עיי"ש תירוץ נוסף]. רש"י (דף סג: ד"ה יש לו) מבאר: דאע"ג שלא משך מ"מ כי מוקרי ברשותיה אוקיר, ולא הוי ריבית הואיל ואם בא לחזור קאי עליהו במי שפרע. [הגהות הגר"א מפרש: שרש"י כהרמב"ם הסובר שמלוה קונה בקרקע קנין גמור ובמטלטלין לענין מי שפרע, ויש שכתבו: שלרש"י קונה בהנאת מחילת מלוה – אמ"ה עמ' קפא]. רבא (בדף סג:) אומר: שתנא דמשנתנו ס"ל כתני ר' אושעיא המתיר כשיש לו, דס"ל שהוי כאיסרו הבא לידו, [נמצא שהאוקימתא של רבה את משנתנו ואוקימתא של רבא הם אותו דבר "בבא לחוב לדמיהן", וכן כתבו הרשב"א והר"ן, עיי"ש – אמ"ה עמ' קסב בהערה 43. הרמב"ן והרמ"ם זייקו מהרמב"ם פ"י מהלכות מלוה ולוה הל' ו': שמותר לפסוק רק כנגד הפירות שיש לו – אמ"ה עמ' קע"א, עיי"ש].

ולפי אביי (דף סב:) - אסור, דכל שבא לחוב בדמיהן אסור לפסוק על היין גם אם יש לו יין, דלא הוי כאיסרו הבא לידו, ומפרש רש"י: שזהו כדמוכח דברייתא דף סב: שרבה עצמו הביא "דיה נושא בחבירו" וכו', ולפי"ז המשנה שנקטה "אין לו יין" בהכרח לא מדברת בבא לחוב בדמיהן, שא"כ גם אם יש לו יין אסור, [אביי ס"ל שהמשנה והברייתא בדף סב: לא פליגי, ושניהם אוסרים גם אם יש לו, מיהו אביי לכאורה צריך להעמיד את תני ר' אושעיא כמו האוקימתות בהמשך

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הגמ' שם בדעת רב: שמדובר שייחד לו קרן זוית או כרבי יהודה דאמר צד אחד בריבית מותר.

תוס' (ד"ה הרי) כותבים: שאבוי אוסר רק באופן שהמלוה לא פטר את הלווה מהחוב עד שיתן לו את החיטין, אבל אם פטרו מהחוב כבר בזמן הפסיקה - גם לאבוי מותר, כיון שהמלוה קנה את החיטין לגמרי במעות החוב, ואף שמדברנן מעות אינן קונות, מ"מ הכא קונה, דבמילתא דלא שכיח לא גזרו רבנן. והפנ"י מקשה: הרי א"א לקנות בחוב דלהוצאה ניתנה ואין נתינת מעות - אמ"ה עמ' קסו, עיי"ש.

6. **הלויני ל' דינרין, והמלוה ענה: חיטין בל' דינרין יש לי, ונתנם לו, וחזר המלוה וקנאם מהלווה בדינר זהב, וכשבא המלוה לתבוע את הל' דינרין, אמר ללווה: תן לי מעותי שאני רוצה ליקח יין בל' דינרין, והלווה אמר לו: הרי מעותיך עשויים לי בל' דינרין יין - אם יש ללווה יין דיהיב ליה בל' דינרין מותר ואפי' לכתחילה, דפירא הוא דשקיל מיניה ולא דומה לריבית, אבל אם אין ללווה יין מותר ואסורין לעשות כן מפני הערמת ריבית, דכיון שאין לו יין ודאי כל זה ע"מ ליקח מהלווה יותר מעות, ונראה כריבית.** ואב"י אומר: שמשנתנו דף ט: האוסרת כשאין לו יין מדברת באופן הזה, ואסורין מדריבית דר' חייא - עיין תשו' הבאה, רבא אומר: שמהמשנה מדויק שלא מדובר כך, אך אינו חולק בעצם הדין על אב"י. הרמב"ן כותב: שכך הלכה, וכן נפסק בשו"ע סי' קסג סעי' ג'.

יג. האם הערמת ריבית מותרת, ומדוע?

דף סב:

תשובה:

תני רב ספרא בשם רבי חייא [וכן מפרש אב"י לתנא דמתניתין דף ט:]: **לווה שאמר: הלויני מנה והמלוה ענה לו: מנה אין לי חיטין במנה יש לי שאני נותן לך,** [ואם הכוונה שנותן בהלוואה או במכר, ואם מדובר כשמשך את החיטין - עיין אמ"ה עמ' קס הערות 26, 27], **נתן לו המלוה ללווה חיטין במנה וחזר המלוה ולקחן מהלווה בכ"ז סלע - מותר,** [שהרי לא העלה לו דמי החיטין יותר מדמיהן בשכר המתנת המעות - רש"י], **ואסור לעשות כן מפני הערמת ריבית,** [החזו"ד מקשה: מדוע אסור רק משום הערמת ריבית, הרי שנינו המלוה לחבירו לא ישכור ממנו בפחות וה"ה לא ימכור בפחות, ותירץ שרק בחוב של הלוואה אסור אבל בשל מכר מותר - אמ"ה עמ' קס הערה 29], **אך האיסור הוא דוקא כשהלווה פרע במעות, אבל אם פסק לפרוע בפירות** [וכבתרובה קודמת דין 6], **ויש לו את הפירות ופרע בפירות מותר, כיון שהערמה לא ניכרת.** [הרמב"ן הרשב"א והר"ן כותבים: שאם על דעת כן משך בתחילה, הרי זה כמו ריבית גמורה, והט"ז יור"ד סי' קסז סק"ז, כותב: שהאיסור הוא רק כשבשעה אחת נעשה כן, אבל אם לאחר שעה שלקח החיטים במנה חזר ומכר בתשעים, היתר גמור הוא, ובנקה"כ השיג עליו. הרמב"ם פ"ה ממלוה ולווה הל' טו פוסק: אם עבר ועשה כן יכול המלוה להוציא מהלווה אפי' מעות אם אין ללווה פירות, שאפי' אבק ריבית אין כאן, וכן סובר הרשב"א בשיטמ"ק, ואילו הרמב"ן סובר: שאבק ריבית הוא - אמ"ה עמ' קס, ובהערה 31].

יד. האם מותר להעמיד את המלוה על גבי פירות, ומדוע?

דף סב: סג.

תשובה:

לפי הברייתא (דף סב:) - אם היה נושה בחבירו וכו', לא מעמידים אפי' יש לו, משום שלא הוי כאיסרו הבא לידו.

ולפי רבא הסובר בתני רבי אושעיא - אם יש ללווה את הפירות מותר להעמיד, משום שלא נחשב שאין בידו את איסרו, [ודברי רבה ועוד פרטים עיין מש"כ לעיל תשו' יב ובדין 5. הריטב"א בפירושו השני כותב: והוא שיש לו כדי כל מה שפסק, כנ"ל תשו' יב בהערה לדין 5. הרמב"ן והרשב"א כותבים: שהדין "מעמידים והוא שיש לו" זהו אע"פ שלא יצא השנער, והא דקתני ר' אושעיא "כשנער של עכשיו", לומר שאם אין לו אסור אף שיצא השנער, וכותב ה"ממוק": דמה שכתב רש"י בד"ה על גבי פירות "כשנער של עכשיו" לאו דוקא הוא, ואילו הפנ"י כותב: שרש"י לא ס"ל כהרמב"ן - אמ"ה עמ' קע ובהערה 4, 3, עיי"ש].

טו. האם יכולים לעשות אמנה בפירות ובדמים, מדוע?

דף סג.

תשובה:

1. **נתן מעות לחבירו ופסק עמו ליתן לו חיטין כשער של עכשיו** - הרי זה מותר ליתן חיטים אפי' החיטין הוקירו.

2. **כשפסק עמו שיתן לו דמי חיטים לכשיוקירו, וכשנתייקרו החיטין הלווה רוצה לפרוע בדבר אחר ממה**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שפסק

לפי רב - לרבנן הסבורים צד אחד בריבית אסור, אז גם בדין זה אסור לקבל דמי חיטים. רש"י מפרש: דזהו מפני שזווי יהיב וזווי שקיל ומיחזי כריבית. (הריטב"א החדשים ד"ה אמר רב כותב: דמה שרש"י נקט "זווי" זהו לאו דוקא, וה"ה שרב אסור לפסוק פירות אלו ולקבל פירות אחרים, ומשום דלא הוי דרך מקח וממכר), ואין התר אלא רק כשנוטל הפירות שפסק בתחילה וכבדין הקודם.

ולפי ר' ינאי - גם לרבנן מותר לקבל פירות אחרים ממה שפסק. (הריטב"א החדשים ד"ה ושמואל, כותב: דס"ל שגם זה דרך מקח וממכר, דעבידי תגרי דעבדי הכי).

לפי רש"י (ד"ה ושמע מינה) ולפי ר"ת (בתוד"ה דאמר) - לר' ינאי מותר לקבל אפי' דמים, [ועיין אמ"ה עמ' קפ"ד, קפ"ה].

ולפי הרשב"ם (בתוס' שם) - ר' ינאי מתיר לקבל פירות אחרים ממה שפסק אבל לא ממון. [וכן סובר הרא"ש - אמ"ה עמ' קפ"ו ובהערה 102].

אמר רבא: לדברי ר' ינאי יש לומר גם להיפך, מה לי דמיהם מה לי הם, ולכן יצא השער יכול לפסוק אפי' אם אין למוכר פירות.

טז. הבא דוגמאות של צד אחד בריבית, האם זה מותר אפי' כלכך שיעקרו היתא הלואה, ומדוע? דף סב: סג.

תשובה :

1. כשהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר באופן שהלוקח אוכל פירות - צד הפדייה בא לידי ריבית, וצד המכר אינו בא לידי ריבית, יוצא שבשעת פיסוק הוי צד אחד של היתר אבל בשעת פירעון הוי ריבית.

לפי חכמים - אסור מדרבנן שמא יוקירו הפירות ומשלם דמים יותר ממה שלוה.

לפי פשטות דברי התוס' (ד"ה ריבית) - צד אחד בריבית לדעת חכמים איסור הריבית הוא מדאורייתא, וכ"כ הב"י סי' קעב ד"ה משכן בדעת התוס'. וכן דעת הריטב"א החדשים לקמן דף סה: וכן דעת הריב"ש המובא בד"מ ס"ק יג. ואילו לפי התוס' לקמן דף סד: ד"ה ולא בשם ר"ת, לפי הרשב"א בתשובותיו, הב"ח שם, הש"ך שם ס"ק כ"ט, ובעה"ת - הוי אבק ריבית הב"ח כותב: שדברי תוס' הם לפי רבא אבל אביי סובר שלרבי יהודה מותר לכתחילה ולרבנן הוי רק אבק ריבית, ושקיי"ל כאביי בזה - אמ"ה עמ' קעז קעח].

לפי אביי ושמואל - רבי יהודה חולק על רבנן ומתיר [לכתחילה - תוס' ד"ה ריבית], כיון שבשעת הפיסוק לא היה ברור שיהיה ריבית. [בירושלמי שנינו שרב יהודה לומד זאת מבתי ערי חומה - אמ"ה עמ' קעז].

ולפי רבא - גם לרבי יהודה צד אחד בריבית אסור. [מחלוקתם אם חכמים אסרו ריבית ע"מ להחזיר].

לפי התוס' (שם) - לרבא בדעת רבי יהודה איסור צד אחד בריבית הוא רק מדרבנן, [ולרבנן הוי דאורייתא].

2. סאה בסאה - תוס' (ד"ה צד) כותבים: שאף לרבי יהודה אסור, משום שלא נחשב צד אחד בריבית, הואיל וצד אחד בריבית שייך רק בדבר שיש ביד הלווה או המלוה לעשות צד אחד שלא יהא ריבית, ולכן גם במשכן לו בית או שדה (האמור לקמן דף סה:) מותר לרבי יהודה אף שיעקרו הלואה ולא מכר, משא"כ סאה בסאה שהריבית אינו תלוי במלוה או בלווה, ותלוי רק באם יוקירו. (הריטב"א החדשים מוסיף: שרבנן פליגי עליה דרבי יהודה אפי' בדרך מכר - אמ"ה עמ' קעז הערה 37).

ואילו ברש"י (ד"ה רבי יהודה) מבואר: שרבי יהודה התיר רק בריבית שע"י מכר שאינו ע"י הלואה. (הריטב"א החדשים מוסיף: שרבנן פליגי עליה דרבי יהודה ואוסרים אפי' דרך מכר, ומה שבפוסק על הפירות מותר לרבנן אף שהוי דרך מכר, זהו משום שאין בו צד ריבית כלל, כי לא נחשב צד ריבית אלא באופן שאינו כדרך הלוקחין שאז מיחזי כהלואה, עיי"ש. את הוכחת התוס' שגם בהלואה הותר רבי יהודה צד אחד, מהא דאמרינן משכן לו בית משכן לו שדה, תירצו התוס' במגילה דף כז: ד"ה רבי: דבסאה בסאה ליכא צד מכר כלל, ובמשכן לו שדה איכא צד מכר - אמ"ה עמ' קעז קעח).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. במשכנתא בלא נכייטא

לפי רש"י (דף סב: ד"ה ובדינינו) - אפ"ל באתרא דמסלקי ליה אבק ריבית הוא, משום שלפעמים אין עושים פירות מחמת שהכרמים לוקין, ולכן אין זו ריבית קצוצה. [לכאורה זה תלוי בשיטות הנ"ל אם צד אחד בריבית הוא דאורייתא, עיין אמ"ה עמ' קעו, ובהערות 46, 47 המביא שכן דעת הרמב"ם, ושהרבה ראשונים חולקים על רש"י וסוברים: שכן הוא רק באתרא דלא מסלקי ליה, אבל באתרא דמסלקי ליה היא ריבית קצוצה].

יז. האם ריבית ע"מ להחזיר מותרת, ומדוע? דף סג.

תשובה:

לפי רבא - רבי יהודה מתיר בנושה בחבירו מנה ועשה לו את שדהו מכר, ופרש"י: שהתנו ביניהם "שאם אין אני נותן לך מכאן ועד יום פלוני הרי השדה שלך, ואם יתן לו מעותיו יחזיר לו הלוקח גם פירות שאכל", [והריטב"א מפרש: שא"א לפרש שהיה תנאי שאם יחזיר מעותיו תתבטל המכר, דא"כ אכילת הלוקח פירות היא ריבית גמורה, אלא התנו שיהיה מכר עד לאותה שנה ויחזור הלוקח וימכרה ללווה באותם דמים - אמ"ה עמ' קפז].

ורבנן אוסרים, ופרש"י: דמ"מ מעיקרא בתורת ריבית אכיל להו.

תוס' (ד"ה ריבית) אומרים: שחכמים אוסרים רק באופן שהמלוה מצריכו לפרוע את כל החוב קודם שינכה לו כלום, ורבי יהודה מתיר כי נראה כמקח וממכר, אבל אם התנו "שכשיבוא לפדות מנכה לו תחילה פירות שאכל" גם רבנן מודים שמותר. [הטור סי' קעד והש"ע והרמ"א שם סעי' ה' פוסקים כחילוק התוס', וע"ע בט"ז שם ס"ק ד' ובנתיבות ובאמ"ה עמ' קפז הערות 114, 115].

יח. הפוסק פירות עם חבירו האם המוכר יכול לחזור בו, ומדוע? דף סג.

תשובה:

1. הפוסק לפי השער החרף [פירושו: שער הבכיר שהוא תחילה לקוצרים לפני שיצא השער הברור - רש"י] כיון שפסק בלא שמשך, אין כאן קנין, והמוכר יכול לחזור בו, ואין עליו "מי שפרע" אלא רק בשני אופנים הבאים:

א. כשהלוקח הראה את עצמו על הגורן בשעה שהמוכר דש וזורה תבואתו, שאז המוכר סומך דעתו שהלוקח יקנה רק ממנו ולא מאחרים, גם אם ימצא פירות יותר טובים.

ב. כשהלוקח אמר למוכר "אני סומך עליך" וזהו גם אם מצאו בשוק, [כנ"ל תשו' יב דין 2 עיי"ש].

2. בפוסק על השער הברור אחר שכבר יצא השער [שמותר לפסוק יותר בזול אף אם אין למוכר פירות, וזהו משום שהרי כמכר גמור, כדלעיל תשו' יב דין 2].

יט. האם מותר למוכר להזיל את חפץ הקנין ללוקח שמקדים ליתן לו עכשיו מעות ופוסק עמו שיתן לו הפירות במועד מאוחר יותר? דף סג.

תשובה:

1. אם יש למוכר פירות שאינם צריכים תיקון - מותר [אף שלא יצא השער] למוכר להזיל פירות השווים ה' למוכר בד', ואף שנותן את הפירות במועד מאוחר יותר, דכל שיכול המוכר ליתן פירות מיד, הרי זה נחשב כמכר ולא נקרא שמוזיל לו בגלל הקדמת המעות, [וע"ע לקמן תשו' כג נושא ב'].
2. אם המוכר אומר ללוקח שימתין עד שיביאם מחוץ לעיר או עד שאמצא את המפתח או עד שיבוא בני - מותר, דכל שלא מחוסר גובנא, דינו כיש לו הנ"ל בדין הקודם.

תוס' (ד"ה מהו) כותבים: שזהו גם לרב נחמן שפסק כהלל [שבמשנה לקמן דף עה]. שאוסר ב"עד שאמצא מפתח או עד שיבוא בני", דהלל אסר כל דרך הלואה משא"כ בסוגיין שזהו דרך מקח וממכר.

3. אם אין למוכר פירות ופוסק עמו לפני שיצא השער - אסור להקדים ליתן מעות, ואם מוזיל הוא ריבית, דכל ההזלה היתה מפני הקדמת המעות.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

4. **אם המוכר יכול להשיג את הפירות באשראי** [פירושו: שאף המוכר נתן מעות לאחרים ופסק עמם על הפירות שרוצה למכור ללקוח] - אסור, דכיון שמחוסר גוביינא, דינו כאין לו הנ"ל דין קודם.
5. **אם היה תחילה לקוצרים לענין לפסוק עמו על הגדיש כהשער שבשוק** - מותר, ונעייין במש"כ לקמן תשר' כג נשא ג', **ואם כשפסק בפחות מהשער שבשוק** - בתוס' (ד"ה ואמר וד"ה מהו) מבואר: שאסור לפסוק, דכיון שמחוסר תיקון הרי זה נחשב שאין לו, ואם מוזיל הוי כאגר נטר, וכל שהשער ידוע הוי כאילו פירש "אם מעכשיו בפחות ואם לזמן פלוני ביותר", אבל מותר לפסוק כשער של לקוטות שבשוק, ואילו לפי רש"י לקמן דף עב: ד"ה פוסק - כיון שיש לו מותר לפסוק באיזה שער שירצה אף שמחוסר תיקון - אמ"ה עמ' ר' ובעמ' תעב הערה 12, וע"ע לקמן תשר' עט. צד.
6. **"טרשא"** [פירושו: למכור סחורה ביותר מדמיה בגלל המתנת המעות] - תוס' (שם) **מביאים: 33 שרבו נהמין** (לקמן דף סה.) מתיר ובלבד שלא יפרש "שאם מעכשיו בפחות", וכדלקמן תשר' כט דין 1, ומפרשים: שר"נ מתיר רק בדבר שאין שומתו ידועה כפרה וטלית, אבל פירות כשיצא השער ושומתן ידועה, אסור לעשות מהם טרשא, דכיון שפירות שומתן ידועה הוי כפירש "אם מעכשיו בפחות", כמבואר בדין הקודם. [המפרשים התקשו על דברי התוס' - עין אמ"ה עמ' קצט].

כ. מי שלוח מחבירו כסף ומצא שקיבל יותר ממה שאמר לו חבירו, האם צריך להחזירם, ומדוע?
דף סג:

תשובה:

1. **אם יש לומר שהמלוה טעה בחשבון ולא ידע מהטעות** - חייב להחזירו לו.
- טעות בכדי שהדעת נוטה**, היינו בעישורייתא וחומשייתא, וכותבים התוס' (ד"ה בעישורייתא): שהם היו רגילין למנות בחמשה כדרך שאנו מונין אחד אחד, אבל לדין שהדרך לספור אחד אחד, בכל ענין הוי בכדי שהדעת טועה וחייב להחזירן לו.
2. **ואם לא בכדי שהדעת נוטה** - אין חייב להחזיר לו, וזהו גם אם הנותן אדם קשה שאינו נותן מתנות. ודילמא גזליה ואבליע ליה בחשבון, ואף אם לא עשה משא ומתן עמו, דדילמא מישהו אחר גזלו, והגזלן שלחו שיבליע לו בחשבון, הריטב"א הקשה: אם הנותן בעיר מדוע לא ילך לשואלו - אמ"ה עמ' רא.
- כא. האם מותר למוכר להוזיל מחמת המתנת המעות עד שיגדל, כשמוכר דברים שדרכן לגדול ולהתרבות מאליהן, דהיינו: 1. דלועין גדולים לאחר זמן. 2. חלב, גיזות ודבש שיצאו מהעז, מהרחל ומהכוורת, 3. פירות קינולו כפרדיסא. 4. ליתן למלוה קרקע כמכנתא לסוכא, וכאופן קמוזיל לו את ענף הקרקע כחם לא יפדנה, ומדוע?**
דף סד.

תשובה:

1. **הנותן מעות לגנן ע"מ שיתן דלועין בגודל זרת, ואמר לו הגנן: שיתן לו בגודל אמה**
- לפי הלשון הראשון בגמ' ברעת רב בהנא בשם רב - אם יש לו [בגיתנו - עיין רש"י ואמ"ה עמ' רד] דלועין גדולים מותר ואם אין לו אסור. [הפנ"י מדייק מרש"י ד"ה יהיבנא, ותוד"ה ואמר: שכל האיסור הוא רק כשקבע שיתן לו לאחר זמן, אבל אם התחייב ליתן לו מיד מותר גם באין לו. משום דהוי זבינא מעליא].
- ולפי הלשון השני בשם רבא - מותר גם אם אין לו, כיון שהדלועין הקטנים היו בזמן המכר ומדידיה הוא דקא משבח ואזיל. תוס' (ד"ה מה) כותבים: שאפי' רב שאוסר (לקמן דף עג.) בפרדיסא [הטעם עיין לקמן דין 4] מודה כאן שמותר, דאיכא לאוקמי התם בפרדיסא כשלא יצא עדיין הפרי כלל.
2. **ההולך לחלוב את עיזו, לגזוז את רחליו, ולרדות את כוורתו, ומצאו חבירו ואמר לו: כל מה שיצא מכור לך בכך וכך מעות** - מותר, רש"י מפרש: שהרי הקונה קיבל על עצמו הפסד ושכר, ויכול להיות שהחלב שיקבל לא יהיה שווה למעות שנתן ויפסיד. [והריטב"א מפרש: דביצא השער לחלב אמרין - אמ"ה עמ' רד].
3. **כבדין הקודם אך באופן שאמר לו "ע"מ שאתן לך כך וכך חלב, כך וכך גיזה, כך וכך דבש",**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ובשביל הקדמת המעות אוזיל גביה - אסור, אע"ג דממילא הם גדלים, וזה אסור גם לדעה הראשונה הנ"ל דין ו, הואיל וכאן "לאו מיניה קרבו". **ואם לא אוזיל גביה - מותר** אם יצא השער על חלב שעזיו חולבות.

תוס' (ד"ה מה) כותבים: שאפי' שמואל שמתיר (לקמן דף עג.) **בפרדיסא** [דעתו מובאת בדין הבא], זהו משום שיכול הפרדיסא להתקלקל משום "תיוהא", משא"כ אצלנו שלא שייך תיוהא.

4. פרדיסא [דהיינו הקונה מן הכרם בעודן בוסר בדמים פחותים כל פירות שנה זו בכך וכך - רש"י לקמן דף עג.] - **תוס' (ד"ה מה) מביאים:** שלפי רב (לקמן שם) **אסור**, [ולשמאל שם מותר].

בתירוצם הראשון מפרשים: דרב אסור מפני שההזלה היא מחמת הקדמת המעות, לזמן רב משא"כ בסוגיין בהולך לחלוב עיזיו וכו' מה שמותר זהו מפני שאין רגילים להוזיל בשביל המתנת יום או יומים.

בתירוצם השני, כותבים: שרב אסור רק כשאמר לו "כך וכך הינין מכור לך", [הגהות הגר"א כותב: שכל המפרשים חולקים על כך], ושמואל החולק על רב ומתיר בפרדיסא, זהו משום שסובר שבפירות שייך בהו תיוהא שיתקלקלו הפירות, וכן ביין שיכול להיות רע ולא ישווה למעות שנתן, משא"כ בדילועין חלב וגיות [הנ"ל דין 3], מודה שמואל שאסור, כיון שלא שייך בה תיוהא.

בתירוצם האחרון כותבים: שרב אסור בפרדיסא רק כשלא יצא עדיין הפרי כלל, שלכן א"א לומר "ממילא קרבו". אבל אם בעודן בוסר רב מודה שמותר, [הרא"ש וש"פ כתבו בוסר או סמדר, וקושיית תוס' תירץ המ"מ, משום שאין דרך למכור פירות פרדס כך - הגהות הגר"א, גם רש"י לקמן דף עג. נקט בוסר].

5. משכנתא דסורא - תוס' (שם) מביאים: שלכו"ע מותר לאוזולי גביה, ומפרשים: **א.** שזהו מפני שקונה את הקרקע מעכשיו במעות או בשטר לפירותיה אם לא יפדנה הלווה, אבל פרדיסא אינו זוכה שום דבר עד הבצירה. **ב.** במשכנתא דסורא קנוי לו גם למישטח ביה פירי ולהעמיד בהמותיו וכל תשמישיו, משא"כ פרדיסא שאינו מוכר לו אלא יין בלבד.

כב. קנה יין ותקפה האם הוי מקח טעות, ומדוע?
תשובה:

בסוגייתנו משמע שלא הוי מקח טעות, אך תוס' (ד"ה אי) מביאים, שלפי דעה אחת (במסכת בב"ב) - אם היין היה בקנקני המוכר אמרינן שהוי מקח טעות, ואם בקנקני הלוקח לא הוי מקח טעות, ולמ"ד שני - גם בקנקני המוכר לא הוי מקח טעות, דאמרינן "מזלך גרם", וסוגייתנו המצריכה שהלוקח יתנה שהאחריות על המוכר, כותבים התוס': שלכאורה משמע שבלא שמתנה לכו"ע הוי מקח טעות ולא יכול לומר "מזלך גרם", ולכן מפרשים: שבסוגייתנו מדובר שהיין נתקלקל קצת אבל לא החמיץ, ולכן לא הוי מקח טעות אפי' בקנקני הלוקח, אבל בסוגיא בב"ב מדובר שהחמיץ.

כג. האם מותר לקנות חפץ ולהקדים ליתן מעות עכשיו, ובשכר הקדמת המעות המוכר יהיה אחראי על נזקי החפץ: 1. בקונה חבית יין ואחריות ה"תקפה" על המוכר. 2. כגס אחריות "הזולא על המוכר. 3. בקונה תבואה ופוסק על ענר שבזק ואחריות הקלוקל על המוכר. 4. צפוסק על גדיש שיש לו ואחריות הגדיש עלהמוכר, ומדוע?
דף סד. סד:

תשובה:

א. בקונה חבית יין

1. כשהאחריות ה"תקפה" על המוכר ואחריות הזולא על המוכר - רב שרביא אמר לאביי: שנחשב קרוב לשכר [שמא יתיקרו] ורחוק מהפסד [שיחמיץ] וצריך להיות אסור, [כדלקמן דף עג.], ואע"פ שאחריות הזולא על הלוקח, דמתברר שהמוכר קיבל אחריות ה"תקפה" בגלל הקדמת המעות, [ולא הוי מכר גמור - רא"ש ועיין ריטב"א המעמיד שרב שרביא אסר רק באופן שלא יצא השער].

אבל אביי אמר לו: שמותר, דכיון שמקבל עליו זולא נחשב קרוב לשכר וקרוב להפסד, [והרמב"ן מביא ב' גידסאות בגמ', עיי"ש. אין הכרח שרב שרביא לא קיבל את דברי אביי].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי תירוץ האחרון של התוס' (ד"ה אי תקפה) - "תקפה" בסוגייתנו הכוונה לקלוקל, ולכן הקונה יין ותקפה לא הוי מקח טעות, אבל ביין והחמיץ הוי מקח טעות, וכמו שהתבאר בתשובה הקודמת, עיי"ש.

2. כשאחריות ה"תקפה" וגם אחריות הזולא על המוכר - מאביי מבואר: שאינו מכר אלא הלואה ואסור, דזה ודאי נקרא קרוב לשכר לרחוק מהפסד.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה אי תקפה) - זהו כשהקונה משך את החבית, ואעפ"כ אסור, דכל שהאחריות ההפסד על המקבל לא שייך שיועיל תנאי להחשיבם פיקדון, ואפי' כשמתנה שאפי' יוקיר, המקח יהיה קיים מעכשיו ואין המעות הלואה, ואם יחמיץ או יוזיל יהא המקח בטל ויהיו המעות הלואה ויחזירם לו, אבל אם הקונה לא משך - גם אם לא מתנה יכול הקונה לחזור בו ואין לו "מי שפרע", כיון שמפסיד הכל. והפני' כתב: שגם באופן זה שלא משך ואין עליו "מי שפרע" אם חזר בו אסור, עיי"ש. וע"ע בחזו"א יור"ד סי' עו סעי' ג'.

לפי תירוץ השני - מדובר כשלא משך ואעפ"כ כדי שיוכל לחזור בו צריך להתנות, משום שאם לא מתנה וחוזר בו יש עליו "מי שפרע", הואיל ואין ביין והחמיץ כל כך הפסד, דאיכא דניחא ליה בחומץ יותר מביין, ולפי הרע"א בשו"ת סי' נג - תירוץ זה סובר שבמשך מודה אביי שמוותר לו להתנות את התנאי האמור בדין הקודם, והחזו"א יור"ד סי' עו סובר: דלתירוץ ב' יהא אסור כשבמשך - אמ"ה עמ' רי ובהערה 48. יש שדייק מרש"י ד"ה אחביתא כתירוץ זה של התוס' - אמ"ה עמ' רטו.

ולפי תירוץ האחרון ב"לכר נראה" - אם היין החמיץ הקונה יכול לחזור בו גם בלא תנאי ואין עליו "מי שפרע", משום שהוי מקח טעות, ואפי' הלוקח הביא את היין לביתו ושהה הרבה ואח"כ החמיץ, ובסוגייתנו הפירוש "תקפה" הוא קלוקל בעלמא שאין ראוי לעמוד מתשרי, ולכן צריך להתנות עם המוכר שיקבל את אחריות הקלוקל. ולפי תירוץ זה לכאורה היה אפשר לומר שבסוגייתנו מדובר בלא משך, והתנאי נצרך כדי שלא יצטרך לקבל עליו "מי שפרע", כיון שאין לו הפסד גמור, ושאו אין הכרח לחידוש של התוס' בתירוץ הראשון שבמשך אסור בכח"ג, אך עיין בחזו"א שם.

ההלכה בזה - עיין אמ"ה עמ' רטו...

ב. בפוסק על הפירות שיש לו ובאופן שהקלוקל על המוכר

תוס' (דף סד: ד"ה האי) כותבים: שמה שמבואר במשנה (לקמן דף עב:) "שאם יש לו פוסקין", מסתבר שזהו אף כשאין הלוקח מפסיד כלום באם יתקלקלו הפירות, ומפרשים: שזהו משום שאין הפירות מבוררין ללוקח ולא ניכר שהאחריות על המוכר. וולכן הוי דרך מקח וממכר בלא צד הלואה, אבל רש"י לקמן דף עז: ד"ה ומבחרי, מפרש: שחימוץ היין שכיח ולכן לא דומה לפוסקין על הפירות - אמ"ה עמ' ריד.

ג. בפוסק על הגדיש שיש לו אף שלא יצא השער

לפי התירוץ הראשון בתוס' (שם) - מה שכתוב בגמ' שמותר ווכנ"ל תשרי יט דין 5, צריך לפרש שזהו רק באופן שאם מתקלקל הגדיש או החיטין שיש לו, אין נותן לו אחרים אלא מאותם, וכן סובר רש"י לקמן דף עב: ד"ה פוסק.

ולפי תירוץ השני - מסתבר שפוסק על שער שבשוק שאין הלוקח מפסיד בכל ענין, משום שהמוכר יכול ליתן לו חיטים אחרים ואת אלו יכול המוכר לאכול, ולא דומה לחבית של יין הנ"ל נושא א', שהמוכר לא יכול להשתמש ביין ולתת לו יין אחר.

כד. הדר בחצר חבירו שלא מדעתו האם צריך להעלות לו שכר, ומדוע?

תשובה:

לפי הלשון הראשון בגמ' בדעת רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן - אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו ועכ"פ באופן שזה לא נהנה וזה לא חסר, אינו צריך להעלות לו שכר, הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר.

ולפי הלשון השני בגמ' - האיסור הוא רק באמר "הלוני ודור בחצרי". ובסוגיא במסכת ב"ק דף כ-כא. הגמ' מביאה מחלוקת כשהו נהנה וזה לא חסר, עיי"ש. ובמש"כ שם, את האופנים הדעות ואת כל פרטי הדינים.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כה. מי שהלוה לחבירו כסף האם מותר לו, 1. לדור בחצר הלווה בחינם או לשכור בפחות. 2. לקבל שדה בנכיתא. 3. לקבל בית בנכיתא. 4. לקבול בחינם כלים או את סוסו של הלווה. 5. לתקוף את עבדו של הלווה, ומדוע?

תשובה:

א. לענין לדור בבית הלווה בחינם או לשכור ממנו בפחות

1. **אם קצץ עמו בשעת מתן מעות שיזור בדירה בתורת ריבית - לכו"ע הוי ריבית,** [אם הוי ודאי ריבית דאורייתא. כיון שקצץ. והאם גם ר"נ המובא לקמן מודה לזה - עיין אמ"ה עמ' רכ. ובהערות 21 - 19], והוי ריבית לא רק בחצר דקיימא לאגרא ואדם דעביד למיגר, אלא גם בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר, ולפי שיטת התוס' לקמן דף ע' ד"ה אין - לדעת ר"ת שעושה נכיתא דבית כנכיתא דשדה, האיסור לשכור בפחות הוא רק מדרבנן, התוס' בבבבורות דף טז: ד"ה אין מקבלין. כותבים: שלפי רש"י החולק על ר"ת ומחלק בין נכיתא דבית שהוי ריבית לנכיתא דשדה שמוחה. האיסור לשכור בפחות לא הוי דאורייתא. ועיין במש"כ לקמן תשו' מא דין 1, ובהערה שם. ולפי הרמב"ם פ"ו ממלוה ולווה ה"א - האיסור לשכור בפחות הוא מהתורה ויוצאה בדיינין - אמ"ה עמ' ריח ובהערה 10. הרי"ף כתב: שמוציאין זאת בדיינין. משום דהוי ליה ריבית קצוצה, הרא"ש בשם הרמב"ן מפרשו: דבאמר "הלוני" יוצאה בדיינין רק בחצר דקיימא לאגרא, והבעל התרומות פירשו: אף בחצר שלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר הוי ריבית קצוצה באם אומר "הלוני" - אמ"ה עמ' רכא-רכב, וע"ע שם בהערה 23].

2. אם כשלא קצץ עמו

לפי הלשון הראשון בגמ' בדעת רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן - הוי ריבית. תוס' (ד"ה אבל) כותבים: שקיי"ל כלשון זה. (הרי"ף כתב: שקיי"ל כן אפי' באמר "הלוהו").

ולפי הלשון השני בגמ' אלביה - לא הוי ריבית.

ב. לקבל שדה בנכיתא

ברש"י (ד"ה קמ"ל, ע"פ הגמ' לקמן דף עב). מבואר: שמוחה, ומבאר רש"י: שזהו מפני שלפעמים לא שקיל מידי, ואפ"ה מנכה לו, והו"ל כקונה פירות בנכיתא על הספק.

הר"ת (בתוד"ה ולא) מפרש: דכל שהלוה על השדה [או על הבית] בנכיתא מותר, משום הטעמים שיבוארו בנושא הבא. [ולפי הרי"ף בדף טז - אפי' במשכון שדה אסור לאכול פירות בנכיון משום אבק ריבית. במקום שרשאי הלווה לסלק את המלוה מהקרקע בתוך הזמן].

ג. לקבל בית לדור בו בנכיתא

לפי רש"י (ד"ה קמ"ל) - אסור, [בין בחצר דקיימא לאגרא ובין דלא קיימא לאגרא - אמ"ה עמ' רל], הואיל ונהנה תמיד, ואין כאן ספק ונמצא שוכר בפחות. [מרש"י משמע שאסור גם בהלוהו סתם - אמ"ה שם].

ולפי ר"ת (בתוד"ה ולא) - בית גם כן לפעמים מפסיד ע"י שנושרף או נופל או לא יצטרך לו, ולכן צ"ל שדין מקבל שדה או בית שוים לענין שאם זה בנכיתא מותר, והטעם: משום שאין מפסיד בעל החצר, דבלאו הכי לא יוכל להשכירו לאחרים, שזה החזיק בו במשכון, וכן יש להסביר, דכיון שהלוה על הבית או על השדה בנכיתא, הוי כאילו השדה והבית בידו בתורת מכר כל אותן שנים, משא"כ בשוכר חצירו בפחות, שהחוב נשאר כמו שהיה.

ד. לקבל מהלווה דברים גם אם אילולי ההלוואה היה נותן לו בחינם

לפי התירוץ הראשון בתוס' (שם) - רק לדור בחצירו או לתקוף בעבדו דהוי מילי דפרהסיא אסור, אבל להשאיל לו סוסו או כלים שהם לא מילי דפרהסיא מותר באם אילולא ההלוואה היה נותן לו בחינם. [לפי השיטתם"ק בשם רבינו גרשום - מותר ללווה להשאיל ספרי קודש למלוה, ואין בזה ריבית, כיון דיש בזה מצוה, והביא עוד דעה שאסור - אמ"ה עמ' ריז, בהערה 12].

ולפי התירוץ השני בתוס' - האיסור רק כשנכנס לדור בלא דעת חבירו, וכיון דשלא ברשות עושה, נראה שסומך שבשביל שהלווה יסבלו הבעלים ולא ימחו בו. אבל אם זה מדעתו אין איסור גם אם זה במילי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילן לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דפרהסיא, ואסור רק בדבר שלא היה עושה הלווה למלוה בלא ההלואה, [אם שני תירוצי התוס' חולקים ובמה – עיין אמ"ה עמ' רלד].

ה. לתקוף את עבדו של הלווה

אסור, משום דמיחזי כריבית. [מהגמ' משמע: שאסור רק לפי הלשון הראשון בגמ' הסוברת "הלווה אסור וכ"ש בהלויני". אבל ללשון השני שרק "הלויני" אסור. אבל הלווה דמעיקרא לא על דעת כן הלווה מותר. ה"ה בלתקוף את עבדו של הלווה מותר, וכ"כ התוס' ד"ה אבל].

ו. למכור בפחות - עיין מש"כ לעיל בהערה לתשובה יג.

כו. מי שהיה נושה בחבירו ד' דינרים של ריבית ונתן לו הלווה בהן חפץ ששוה ה' או שהוסיף לו גלימא או שהשכיר לו המלוה מקום השוה י' דינרים בי"ב דינרים, האם מוציאין מהמלוה, כמה, ומדוע?
דף סה.

תשובה :

לפי אביי - למ"ד ריבית קצוצה יוצאה בדינין, מוציאים מהמלוה רק את הריבית שקצץ בשעת ההלואה ולא את היותר.

ולפי רבא - למ"ד יוצאה בדינין מוציאים גם את מה שקיבל עם דמי הריבית, דהיינו את כל הה', את הגלימא שלא יעידו שמתכסה בגלימא של ריבית [וה"ה בכל דבר מסוים - ראשונים]. ואת כל הי"ב הדינרים. [ועיין גליון הש"ס, ובמש"כ לעיל תשו' ט' נושא ב'].

כז. האם מותר לומר "אם תתן לי מעכשיו המחיר כך, ואם תתן לאחר זמן המחיר יהיה יותר", מדוע, ומנלן למדים זאת?
דף סה.

תשובה :

1. מרבין על השכירות, דהיינו שמותר לומר בזמן שמשכיר את חצירו [ואם אח"כ - עיין אמ"ה עמ' רמו רמז ובהערה 169]: אם מעכשיו אתה נותן לי, המחיר עשר סלעים לשנה, ואם אתה נותן לי כל חודש בחודש, המחיר סלע לחודש, הואיל וחובת השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, וכדכתיב "כשכיר שנה בשנה" שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת - גמ' בסוגיא, והמחיר הוא סלע לחודש, וכשנותן לו מראש הרי המשכיר מוזיל לו מן השכירות.

2. אין מרבין על המכר, דהיינו שאסור לומר בזמן שמוכר את שדהו: אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא שלך באלף זוז, ואם לגורן, המחיר הוא בשנים עשר מנה, הטעם שאסור הוא מפני שחייב דמי המקח חל מיד בשעת הקנין, דהיינו שהמחיר הוא אלף זוז, ואם לוקח יותר הוא בגלל המתנת המעות, והוי ריבית קצוצה האסורה מהתורה. [ועי'ע' לקמן תשו' כט].

כח. למאי נפק"מ אם שכירות אינה משתלמת לאלא לבסוף, ולמה אין נפק"מ?
דף סה.

תשובה :

תוס' (ד"ה שכירות) כותבים: שנפק"מ 1. לקידושין, באם נתנה לאומן כלי לתקן, ואמר לה התקדשי לי בזה, שאם אינה אלא לבסוף הרי היא מקודשת, ואם ישנה מתחילה ועד סוף אינה מקודשת, דכל רגע ורגע חייבת לאומן מעות שנהפכים למלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת, ועיין מש"כ במסכת קידושין פרק ב' תשו' ... ובמסכת בבא קמא פרק ט' תשו' ... ואמ"ה עמ' רנ

2. לענין הבונה בית לעי"ז...

מה האופן שאין נפק"מ

כט. מהו "טרשא", והאם אסור משום ריבית, ומדוע?
דף סה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

1. **"טרשא דרב נחמן"**, רש"י (ד"ה טרשא) ותוס' (ד"ה והלכתא) מפרשים: שהיינו למכור סחורה ביותר מדמיה בגלל המתנת המעות, באופן שהמוכר מוכרו בסתם ולא מפרש "אם מעכשו הרי הוא לך בפחות" - מותר, וכל הדין שאין מרבין על המכר זהו רק כשמפרש.

תוס' (ד"ה והלכתא, וכן לעיל דף סג: ד"ה ואמר) כותבים: שר"נ מתיר רק בדבר שאין שומתו ידועה כפרה וטלית, ולא בדבר שיש לו שער קבוע, אבל פירות כשיצא השער או כשקץ אסור לעשות מהם טרשא.

תוס' (ד"ה והלכתא) כותבים: שהלכה כרב נחמן. ויש הפוסקים לא כרב נחמן - אמ"ה עמ' רנא ובהערה 27, ובעמ' רנו ובהערה 3, עיי"ש.

2. **טרשא דרב פפא**, רש"י מפרש: עושה שכר תמרים היה ומוכר לו בזמן הזול בתשרי כשער של ניסן וממתין לו עד ניסן.

לפי רב פפא - אם המוכר לא דחוק לכסף והסחורה עמידה בהמתנה עד ניסן בלא שתתקלקל מותר.

תוס' (שם) כותבים: שמותר אפ' אם קוצץ וכן בשער קבוע שדינו כקץ, ושאינ הלכה כרב פפא. והגידולי תרומה מפרש בדעת רש"י: שרב פפא מתיר רק כשלא פירש "אם מעכשו", ואילו הרשב"א מפרש בדעת רש"י: שרב פפא מדבר גם ביצא השער דהוי כפירוש לו "מעכשו", וכן כתבו התוס' והרא"ש שרב פפא מדבר ביצא השער, ועיין בחידושי הרמב"ן - אמ"ה עמ' רנא.

ולפי רב ששת בריה דרב אידי - אסור, דאזלינן בתר הלקוחות שמשלמים יותר בגלל המתנת נתינת המעות.

3. **טרשא דרב חמא** - מותר, וכך הגמ' פוסקת להלכה. רש"י מפרש: מוכר פרקמטיא היה, מוכר במקום הזול כשער שהוא נמכר במקום היוקר, וממתין להם, והן מעלין את הסחורה למקום היוקר באופן שאחריות הסחורה בהליכתם על רב חמא, ואחריות חזרת המעות שקיבלו הוא על מקבלי המעות, ועיין לקמן תשר' פא דין 7, ואין המעות מלווה אלא רק אחר שמוכרים את הסחורה במקום היוקר. הטעם שמותר ליתן לרב חמא מעות כשער היוקר, הוא מפני שנוח למקבלי המעות שהסחורה לא תהיה באחריותם אלא באחריות רב חמא.

התוס' (ד"ה נקטי) מסבירים: שבלא שנקיט להו שוקא היה אסור, אף שאחריות הדרך בהליכת הסחורה למקום היוקר הוא על רב חמא, מ"מ הטירחא להביא את סחורתו למקום היוקר ולמוכרה עבורו הוי ריבית, ולכן נקיט להו שוקא עם הפטור מאחריות ההליכה למקום היוקר מהיום תמורה לטירחתם, ומוסיפים תוס': "והשתא דנקטי להי שוקא, אף בחזרתן הוי בשביל טורחן ושרי". [ולדעת הר"ז - אם אחריות הדרך על המוכר די בכך].

עוד כותבים תוס' (ד"ה והלכתא): שלפי רב חמא מותר, אפ' בדקץ או כשהשער קבוע, דהוי כקץ.

ל. **מכר לו את השדה ונתן לו מקצת הדמים ואמר לו "אימתי שתרצה הבא מעות"**, האם ומי אסור לו לאכול פירות, ומדוע?

תשובה:

1. **אם המוכר אמר ללוקח "קני כשיעור זוזך"** - לשניהם מותר לאכול פירות, רש"י (ד"ה קני מהשתא) מפרש: שהלוקח אוכל כשיעור המעות שנתן והמוכר את השאר.

2. **אם המוכר אמר ללוקח "לכשתביא את כל המעות תקנה הכל מעכשו"**

לפי סתמא דמישנתינו שהיא ברעת רבנו - לשניהם אסור לאכול, דסברי צד אחד בריבית אסור, ולכן משלשין את הפירות ביד שלישי, ואם יגמר המקח יתנו ללוקח, ואם לא, יחזיר המוכר מה שקיבל ויטול פירותיו. [ואם מוציאים את הריבית בדיינין כדין ריבית קצוצה - עיין אמ"ה עמ' רנח ובהערה 10].

ולפי רבי יהודה - אין כאן ריבית, דסבר צד אחד בריבית מותר. [ולפי רבא לעיל דף סג. - לא התיר רבי יהודה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אלא בריבית ע"מ להחזיר.

3. **אם המוכר אמר ללוקח "לכשתביא את כל המעות יהא השדה שלך"** - למוכר מותר לאכול פירות, כי אוכל את שלו, וללוקח אסור, שהרי אוכל פירות מקרקע שאינה שלו בשכר הלואתו.

4. **אם המוכר אמר ללוקח "קני מעכשיו והמעות יהיו גבך הלואה"** - ללוקח מותר, דאוכל את שלו, ולמוכר אסור, ונאפי' לרבי יהודה אסור, משום דאוכל מחמת המתנת המעות. (הרשב"א כתב: שהאיסור גם אם לא מתנה בפירוש כן - אמ"ה עמ' רנט ובהערה 15, עיי"ש).

לא. משכן לו בית או שדה ואמר לו "לכשתרצה למוכרם לא תמכרם אלא לי", האם הוא ריבית, ומדוע?
דף סה:

תשובה:

1. **אם אמר לו "תמכרם לי בשויהם"** - לא הוא ריבית. (החזו"ד כתב: שמוכר גם אם בזמן ההלואה היתה בשויהו, ובזמן המכירה השדה התייקר - אמ"ה עמ' רסא).

2. **אם אמר לו "לא תמכרם אלא לי בדמים הללו"** [פחות משויהם]

לפי רבנן - אסור, דצד אחד בריבית אסור, דהרי לכשירצה למוכרה יהא חייב למוכרה לו בפחות משויה. (לפי הריטב"א החדשים - הוא ריבית קצוצה, ולפי הגהות אשרי בשם הא"ז, הוא אבק ריבית - אמ"ה עמ' רס. יש שכתב שלפי רש"י שאפי' משמשכנתא בלא נכיתא אסור רק מדרבנן, ה"ה הכא אסור רק מדרבנן - אמ"ה עמ' רסב).

ולפי רבי יהודה - מותר אף שמוזיל גביה, דצד אחד בריבית מותר, דאולי לא ירצה למוכרה לעולם.

3. **אם כשאמר "לכשתרצה למוכרם תמכרם לי ויהיה קנוי לי מעכשיו"** - בתוס' (ד"ה לא) מבואר: שאין בזה ריבית אף אם מכרם בפחות, כיון שיש כאן מכר בלא הלואה.

4. **אם כבדין הקודם אבל לא אמר "מעכשיו"** - תוס' (שם) כותבים: שאסור כיון שהמלוה קיבלה במשכון, ומסתמא מקבלה בפחות משויה, אבל כשלא קיבלה במשכון מותר, כיון שיכול הלווה למוכרה לאחר, וכשמוכרה למלוה בפחות אזולי מוזיל גביה.

לב. האם מותר להלוות לחבירו על שדה ולומר לו "אם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי", ומדוע?
דף סה:

תשובה:

עיין לקמן תשו' לז.

לג. מכר לו בית או שדה ואמר המוכר ללוקח "לכשיהיו לי מעות החזירים לי" או שהלוקח אמר למוכר "לכשיהיו לך מעות אחזירים לך" האם הוא ריבית, ומדוע?
דף סה:

תשובה:

1. **כשהמוכר אמר ללוקח "לכשיהיו לי מעות החזירים לי"**

לפי רבנן - אסור, דסברי צד אחד בריבית אסור.

ולפי רבי יהודה - מותר, דסבר צד אחד בריבית מותר.

2. **כשהלוקח אמר למוכר "לכשיהיו לך מעות אחזירים לך"** - אם הלוקח אמר כן מאליו, הוא כאומר לו הלוקח למוכר "שאחזירים לך אם ארצה ולא שתתבעני בדין" וכל מה שאמרתי הוי פטומי מילי, שהרי איני חייב להתנות. כדלקמן תשו' לה דין 1, ולכן מותר, דאם ירצה הרי הוא מוכרו לו חזרה, אבל אם התנו שיוכל להוציא בדין - הדין תלוי במחלוקת רבנן ורבי יהודה שבדין הקודם.

לד. האם משכנתא בלא נכיתא דינו כמוכר שאמר ללוקח "לכשיהיו לי מעות אחזירים לי", ומדוע?
דף סה:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה:

תוס' (ד"ה לכשיהיו) כותבים: שאינו דומה, דבמשכנתא בלא נכייטא גם רבי יהודה הסובר צד אחד בריבית מותר הכא יודה שאסור, דמשום שלעולם יכולים לפדות בין הוא בין יורשיו הוי הלואה, משא"כ במוכר ולוקח רק הוא יכול לפדות ולא יורשיו, ואם הוא לא פדה אין זה מלוה אלא צד מכר, שלרבי יהודה מותר.

לה. המוכר שדהו שלא באחריות והוסיף "אם יטרפו ממך אחזיר לך שופרא שבחא ופירי", ואח"כ בא בע"ח וטרפה, האם חייב לקיים דבריו, ומדוע?
דף סה: סו.

תשובה:

1. **אם פירש בשטר "שלא באחריות" אך בעל פה אמר "שאם יטרפו יחזיר לו"** - אינו חייב להחזיר לו כלום, דכל מה שאמר המוכר בע"פ שיחזיר לו, [בלא שנעשה קנין - הגהות אשרי, פטומי מילי בעלמא הוא, רב אשי אומר כלל: כל שהלוקח היה צריך להתנות [כמו במקרה דידן] ולא התנה והמוכר התנה, אמרינן "פטומי מילי".

בתוס' (ד"ה פטומי) מבואר: שרק אם המוכר אמר לו "אם יטרפו ממך וכו'" אחר שכבר גמרו לקנות שלא באחריות והוא לא היה רוצה להניח מלקנותה בשביל כך, הוי פטומי מילי, אבל אם בתחילת הדברים פתח לו המוכר כך, הוי תנאי גמור.

2. **אם מכר את השדה בסתם בלא שפירש אחריות ובעל פה אמר "שאם יטרפו יחזיר"**

לפי מאי דקיי"ל אהריות טעות סופר [ורש"י נקט ששמואל סובר כן, ועיין מהר"ם ש"ף ובאמ"ה עמ' רע] - חייב להחזיר לו את דמי השדה שבחא ופירי שטרפו ממנו.

ולפי מאי דקיי"ל אהריות לאו טעות סופר - פטור כבדין הקודם.

לו. שכיב מרע שכתב גט לאשתו כדי שלא תזדקק ליבום, ולא כתב תנאי בגט, האם כשיבריא מתבטל הגט, ומדוע?
דף סו.

תשובה:

1. **אם האשה אמרה לו "לכשתקום אני שלך"** - הוי פטומי מילי, [מהטעם האמור בתשובה קודמת דין 1], אינו יכול לחזור בו, רש"י (ד"ה ואי) כותב: שזהו אף אם אמרה לו כן באמת ובקבלת שבועה גמורה, ויכולה לינשא לאחר. ולפי התוס' בשם רש"י בגיטין בדעת רב הונא - יכול לחזור בו.

2. **אם התנה כן בשעת מסירה** - הוי תנאי גמור, ואם עמד חוזר.

3. **שכיב מרע שגירש בסתמא והבריא** - תוס' (ד"ה קמ"ל) מוכיחים מסוגייתנו שאם עמד אינו חוזר, והביאו: שלפי רש"י בדעת רב הונא (בגיטין) - חוזר, ושצ"ל שרב הונא חולק על סוגייתנו ועל שמואל, כמו שרבה ורבא בגיטין חולקים עליו, אך לפי שיטת ר"ת - רב הונא סובר שחוזר רק כשאמר "מהיום אם מתי מחולי זה", אבל בסתמא מודה רב הונא שלא חוזר ולא פליג על סוגייתנו.

לז. המלוה לחבירו על שדהו ואומר לו "אם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי", האם קנה, ומדוע?
דף סה: סו.

תשובה:

א. **אם כשהוסיף: הרי היא שלי "מעכשיו"**

קנה, [וע"ע בקצה"ח סי' עג ס"ק יב מש"כ בדעת רש"י], רש"י (דף סו: ד"ה איבעית) מפרש: דלאו אסמכתא היא אלא קנין גמור היא, שע"מ מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואזולי אוזיל גביה. והפירות לרבי יהודה לוקח אוכלן, דס"ל צד אחד בריבית מותר, ולרבנן משלשין אותן, כנ"ל תשו' ל' דין 2. [ולפי בעל התרומות - המלוה אוכל את הפירות, ואם פרעו בזמן שקבע מחזיר לו הפירות, ואין כאן ריבית - אמ"ה עמ' רצ].

תוס' (ד"ה ומניומי) כותבים: שדוקא כאן מועיל "מעכשיו" משא"כ בשאר אסמכתאות שלא קני אלא בבי"ד

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יוד"ד סימנים קפג-ר

חשוב אפי' אמר מעכשו, והחילוק עיין בנושא הבא בדעת רב הונא. הרבה ראשונים חולקים וסוברים שבכל אסמכתאות אם אמר "מעכשו" א"צ ב"ד תשוב - אמ"ה עמ' רעט].

ג. אם בשלא הוסיף "מעכשו"

לפי רב הונא - אם אמר לו כן בשעת מתן מעות קנה הכל, ואם לאחר מתן קנה רק כנגד מעותיו.

תוס' (ד"ה לאחר וד"ה ומניומי) כותבים: שקונה כנגד מעותיו רק אם התנה עמו "קני לגוביינא", וקונה אף שקי"ל אסמכתא לא קני [עיין לקמן תש"ר לט], דכאן אינו כאסמכתא בעלמא, משום שכנגד מעותיו לכו"ע קנה, 1. מפני שעל דעת כן הלווה, 2. שיותר נראה כפירוש ר"י: שכאן קונה מפני שדומה למקח וממכר שמקנה לו כל הקרקע להשתעבד בו בתורת משכון וגם עשה לו טובה בהלוואה, ולכן מתרצה להקנות לו, לרב הונא כדאית ליה, ולר' נחמן לפני שחזר בו [המובא בהמשך] כדאית ליה. 3. כר"ת שפירש: שכאן קונה כנגד מעותיו מפני שתפס את המלוה גופיה. [הריטב"א כותב: שרב הונא סובר אסמכתא לא קניא].

לפי דעת ר' נחמן בתהילת הסוגיא - קנה הכל גם אם אמר לו כן אחר מתן מעות, כיון דהוי דרך מקח וממכר.

תוס' (ד"ה ומניומי) כותבים: שבר' נחמן אפשר לומר רק כהטעם השני הנ"ל ברב הונא.

עוד כותבים התוס' (דף סה: ד"ה לא תמכרם): שבאופן ולמ"ד שקנה הכל מסתמא מדובר בלוקח בפחות משווה, ואע"כ אין לאסור בזה משום "ריבית" [גם אם לא אמר לו "מעכשו"], מפני שהלווה יכול למכור את השדה לאחר וליקח לעצמו את המותר, וכשנותנו למלוה, מילתא בעלמא הוא דעבד שמחל לו בחינם.

ולפי ר' נחמן אחרי הזר בו - לא קנה ולא כלום גם אם אמר לו כן בשעת מתן מעות, דס"ל כמניומי שפסק להלכה [וכרבי יהודה לעיל דף מזח:]: שאסמכתא לא קניא, וכן הורה רב יהודה וקרע את השטר, אבל לפי רבי יוסי דאמר אסמכתא קניא קנה, [גם אם אמר לו כן לאחר מתן מעות].

לפי רב פפא (דף סו:) - אע"פ שלא קניא מ"מ הוי אפותיקי למיגבא מיניה, עכ"פ באם אמר "קני לגוביינא".

ולפי מר זוטרא בריה דרב מרי - לא קנה גם אם אמר "קני לגוביינא". [והפירות חוזרין לבעליהן - עיין לקמן תש"ר מ' נושא א'].]

לח. כבדין הקודם אך באופנים הבאים: 1. כשהלווה אמר למלוה "קני". 2. אם מצא המלוה את הלווה שותה יין או מחפש ממון. 3. אי קפיד בדמי, 4. אי קפיד בארעא. 5. אם הלווה עשה את שדהו אפותיקי, ומדוע:

תשובה:

הגמ' דנה האם באופנים הבאים גם לר' נחמן קונה, וכדלהלן:

1. **אם כשהלווה אמר למלוה "קני",** [ופרש"י: לא אקנה עור]

נהרדעא אומרים בסם ר' נחמן: שאם אמר לו כן "לאחר זמנו" לא קנה, דמה שאמר לו זאת, זהו מפני שדוחהו מחמת שמתבייש ממנו, אבל אם אמר לו "בתוך זמנו" קנה.

הגמ' אומרת: ולא היא, דלרב נחמן לא קנה גם אם אמר לו כן בתוך זמנו, מפני שמה שאמר לו כן, זהו כדי שלא יטריד אותו כשיגיע הזמן.

2. **אם מצא המלוה את הלווה** [ביום הזמן שהסתיים - רש"י] **שותה יין או מחפש ממון**

לפי רב פפא - אם מחפש ממון לדעת ר' נחמן הנ"ל לא קני, ואם שותה יין קונה, ומפרש רש"י: כיון שאינו עצוב לחזור אחר פדיון שדהו דעתו לשקעה.

ולפי רב אחא בדיפתי - גם כששותה יין לא קנה, דשמא שותה יין כדי להפיג דאגתו, או ששמח מפני שאחר הבטיח שיביא לו מעות.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. אי קפיד בדמי

לפי רבינא - קנה, דאינו חש שתשקע שדהו.

ולפי רב אחא מרפתי - לא קנה, מפני שלא רוצה שתיתזל ארעיה. וכן הוא לפי רבה הסובר בהמשך כל "דאי" לא קנה, יעוין הגהות הגר"א ס"ק א'.

שיטת רש"י

"אי קפיד בדמי" פירושו: שמקפיד במכירת חפציו שלא לפחות משוויו, תוס' (ד"ה אי) חולקים על פירוש זה, דבמכירת חפציו בשווים אין ראייה שרוצה שתשקע שדהו, ולא קונה אפי' לרבינא.

שיטת תוס'

"אם קפיד בדמי" פירושו: שהקפיד בשעת הלואה ליקח עליה שוויה בזה התנאי, בזה לרבינא קנה, דמוכח שדעתו היה לשקעה ביד המלוה, ולרב אחא מדיפתי לא קנה אלא רק באופן שאינו רוצה לעשות תנאי זה בשום קרקע אלא בזו, דרק אז מוכח שאין בדעתו לפדותה. [לא איתפריש דעת רש"י בידון זה].

4. אי קפיד בארעא [שלא ימכור שום קרקע אפי' בשוויו - רש"י]

לפי רב פפא - ודאי שקונה, [הרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה, מפני שסוברים כרבה דאמר לקמן, "כל דאי לא קני", דפליג אחא - הגהות הגר"א].

5. אם הלווה עשה את שדהו אפותיקי [שהסכימו עליו שיהא שלו אחר ג' שנים]

לפי רב פפא - אחר הג' שנים יכול לגבות רק מהשדה כנגד מעותיו אבל לא מנכסים אחרים. [לא מדין "אסמכתא קניה" אלא מדין "אפותיקי"].

לט. האם הדברים הבאים נחשבים ל"אסמכתא", האם קניא, ומדוע? 1. כשאמר ללווה: אם אי אתה פורע לי מכאן ועד ג' שנים הרי שדך זו שלי. 2. מי שמתפיס ביד שלי את מה שהתחייב באם לא יקיים הבטחתו. 3. כשאמר: אם לא אבוא לבי"ד עד ל' יום בטלן הני זכויותי, ונאנס ולא בא. 4. קנס שנוקם בזמן שידוכין. 5. המקבל שדה מחבירו ואומר: אם אוביר ולא אעביד אשלים במיטבא. 6. מלמד שקיבל עליו קנס בזמן ששכרוהו באם יחזור בו ולא נמלא מלמד אחר מזומן. 7. המקבל שדה מחבירו ואמר: אם מוכירנא לה היבנא לך אלפא זוזי. 8. הנותן עירבון לחבירו ואמר: אם אחזור בי ערכוני מחול לך, והלה אמר: אם אחזור בי אכפול לך בערכונך. 9. כשאמר: אם אי אתה פורע לי ליום פלוני תגבה מיין זה. 10. המקבל מחבירו מעות לקנות יין ואמר "אם לא אקנה לך יין אפרע משלי", ופשע ולא קנה והתייקר היין. 11. באופן שהוא תפוס בחפץ?

תשובה:

באסמכתא דרך מקח וממכר על שדה

1. הלווה על שדהו ואמר ללווה: אם אי אתה פורע לי מכאן ועד ג' שנים הרי שדך זו שלי - עיין לעיל תשו' לז.

מי שמתפיס ביד שלי את מה שהתחייב באם לא יקיים הבטחתו

2. מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו: אם לא אתן לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו (משנה בבא בתרא דף קסח. מובא ברש"י ובתוס' בסוגיין)

לפי רבי יוסי - יתן, דס"ל אסמכתא קניא.

ולפי רבי יהודה - לא יתן, דס"ל אסמכתא לא קניא. [אם זהו מדאורייתא - עיין ב"ח חו"מ ס' רז, ש"ך שם ס"ק יח, קצה"ח שם ס"ק א'].

לפי הגירסא המופיעה לפנינו בגמ' שם - ר' נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כרבי יוסי, וכן גרס הרמב"ן - אמ"ה עמ' רענן, אך תוס' (בסוגיין ד"ה ומניומי) כותבים: שא"א לגרוס כן, ושיש לגרוס שאין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

הלכה כרבי יוסי, כדמוכח במסכת נדרים, (ומובא בדין הבא), ואם כשקנו מיניה - גם לרבנן קניא, כמבואר בדין הבא.

במתפיש זכויותיו בבי"ד

3. מי שהתפיש שטר זכויותיו בבית הדין ואמר: אם לא אבוא עד ל' יום, בטלין הני זכויותי, ונאנס ולא בא (גמ' נדרים דף כז. מובא בתוס' בסוגיא)

לפי רב הונא - זכויותיו בטלות, הגמ' אומרת: אף שאסמכתא לא קניא מ"מ כיון שהתפיש זכויותיו ואמר "ליבטל זכויותי" לאו אסמכתא היא. [הר"ן שם מפרש: כלומר שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן שראיותיו בטלות, כלומר שהם שקר]. תוס' (ד"ה ומניומי בסוף דבריהם) כותבים: שהטעם שלא כנגד מעותיו לא קנה, אף שתפיש בקרקע, זהו מפני שאתפיש בקרקע לא חשוב אתפיש.

לפי תירוץ א' בתוס' - זהו רק כשמתפיש מטלטלין אבל כשמתפיש קרקע לא. ולפי התוס' בשם ר"ת - זהו דוקא כשהתפיש בידי הצד שכנגדו, ולא כשהתפיש ביד בי"ד או שלישי, ור"ת מפרש כן בקושית הגמ' בנדרים, וגם למסקנא שם כן הוא. עוד כתבו התוס': שכאשר שתיים מתחייבים זה לזה ורק אחד התפיש, שניהם לא קונים. [ועיין רא"ש].

ולפי רבא - לא בטיל זכויותיו, דאונס רחמנא פטריה.

הגמ' (בנדרים שם) אומרת: והלכתא אסמכתא קניא, והוא דלא אניס, והוא דקנו מיניה בבי"ד חשוב. [ומה נקרא חשוב - עיין אמ"ה עמ' רעט ובהערה 55], תוס' (בסוגיא) כותבים: דסתם קנו מיניה היינו קנין סודר, וקנין סודר אינו אלא מעכשיו, דלא מהני לקנות בו לאחר זמן, כיון דבההיא שעתא כבר הדר סודר למריה, וכלתה קנינו.

דבר שנוהגים כך כל העולם

4. קנס שעושים בזמן שידוכין

תוס' (ד"ה ומניומי) כותבים: שמועיל ולא הוי אסמכתא אפי' לא קנו מיניה בבי"ד חשוב. א. כיון שנוהגין בו כך כל העולם, הוי כמו סיטומתא. ב. בדין הוא להתחייב כל החוזר בו כיון שמבייש את חברו. [ואולם הרמב"ם סובר שגם בשידוכין התחייבות בלא קנין הוי אסמכתא - אמ"ה עמ' רפא].

דבר שיכול לעשותו ולא גזים

5. המקבל שדה מחבירו ואומר: אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא - תוס' (שם, ובד"ה ואי) מביאים את הגמ' (לקמן דף קד.) האומרת: ששמיין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו, ורבא (לקמן שם) מפרש: שלא נקרא אסמכתא, כיון שזה בידו ולא קא גזים. [ואולם לפי רב האי גאון - כל "דאי" לא קני אפי' בידו ולא גזים, ומה שמועיל כשאומר "אשלם במיטבא", זהו משום תקנת חכמים].

6. מלמד שקיבל עליו קנס בזמן ששכרוהו באם יחזור בו ולא נמצא מלמד אחר מזומן - תוס' (בסוגיא שם) כותבים: שלא הוי אסמכתא, דלא חשיב גזים, והוי כאומר שאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא, וכבדין הקודם. [עיי"ש].

דבר המגזים

7. המקבל שדה מחבירו ואמר: אם מובירנא לה יהיבנא לך אלפא זוזי - תוס' (לקמן שם, ובד"ה ואי) מביאים את הגמ' (שם) האומרת דהוי אסמכתא כיון שהגזים, ואסמכתא לא קניא, [כדעת רבי יהודה דפליג על רבי יוסי].

עירבון

8. הנותן עירבון לחבירו ואמר: אם אחזור בי ערבונני מחול לך, והלה אמר: אם אחזור בי אכפול לך בערבונך - בגמ' (לעיל דף מח:). מבואר: שהוי אסמכתא, תוס' (בסוגיא, רש"י שם, ועוד הרבה ראשונים) סוברים: שלשתי המתחייבים הוי אסמכתא. [אבל הרמב"ם פ"א ממכירה הל' ד', סובר: שהוי אסמכתא רק לאותו שלא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

התפיס, עיי"ש ובנושא כיליון].

באסמכתא דרך מקה וממכר

9. **אם כשאמר: אם אי אתה פורע לי ליום פלוני תגבה מיין זה** [ולבסוף היין התייקר – רש"י].

לפי מה שסבר רב פפא בתחילה - קונה, דכי אמרינן אסמכתא לא קניא זהו רק בקרקע שאינו עשוי למכירה, אבל יין זה כיון שעשוי למכירה כזווי דמי.

ולפי מה שקיבל מרב הונא בריה דרב יהושע בשם רבה - כל "דאי" לא קני. תוס' (ד"ה ואי) מסבירים: שלא קונה אף שיין עשוי למכירה ובידו למוכרה, מ"מ נחשב "גזים" לפי שעדיין לא היה זמן מכר היין ונותנו עתה בזול.

10. **המקבל מחבירו מעות לקנות יין ואמר "אם לא אקנה לך יין אפרע משלי", ופשע ולא קנה והתייקר היין - תוס' (ד"ה ואי) מביאים את הגמ' (לקמן דף עג:)** האומרת שלרב אשי הוי אסמכתא, כיון שלא בידו שימכרו לו יין.

11. **באופן שהוא תפוס בחפץ המתחייב**

א. **במתפיס שטרותיו - עיין לעיל אופן 3.**

ב. **בהלווה על שדהו והמלוה תפוס בקרקע - עיין לעיל אופן 1.**

ג. **בערבון - תוס' (ד"ה ומניומי) כותבים:** דהוי אסמכתא אף שהמוכר תפוס בערבון, משום שלא קני לוקח כפליים דאיהו לא תפיס.

מ. האם מחילה בטעות הוי מחילה, ומדוע?

דף סו: סז.

תשובה:

א. **בהלווה על השדה ע"מ שיפרע לו תוך ג' שנים** [הנ"ל תשר' לז]

דעת רב נחמן: שלפי מ"ד אסמכתא לא קניא - הפירות חוזרים עם הקרקע, הואיל ובא לו ע"י הלוואה.

לפי רש"י (דף סו: ד"ה הכא) - זהו משום שמיחזי כריבית, שמתחילה בהלוואה בא לו, וכריבית קצוצה דמי. [מרש"י משמע שיצאה בדיינים - אמ"ה עמ' שד ובהערה 133, עיי"ש ובמש"כ בתשובה הבאה דין 1 ובהערה שם], עוד מבואר ברש"י (ד"ה והדרא פירי): שרק הפירות שלאחר ג' שאכלן לוקח חוזרין, [ומבאר הגהות הגר"א: דבתוך ג' אבק ריבית הן ואינן חוזרין, ושהרמב"ם סובר שאף הפירות שבתוך ג' חוזרין - אמ"ה עמ' רצט, עיי"ש].

ר"ת (בתוס' ד"ה התם) כותב: שמרש"י משמע, שבמסקנא לרב נחמן מחילה בטעות הוי מחילה לבר מהלוואה, וחולק על רש"י וסובר [עיין לקמן נושא ה']: שגם לרב נחמן אין מוציאין בדיינים, ומפרש: דהואיל והלווה לא הקנה לו בתורת ריבית אלא בתורת מכר, והמכר לא כלום משום שאסמכתא לא קניא, נמצא שהוי מחילה בטעות שלא הוי מחילה, והדרי פירי, אבל אם היה נותנו בתורת ריבית, לא היה חוזר, כיון דאבק ריבית לא מפקינן.

ב. **במוכר פירות דקל חבירו** [לפני חנטה - רש"י] **לפני שבאו לעולם**

למ"ד שלא קנה ויכול לחזור בו, אומר רב נחמן: אי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה, הואיל והוי זבינא.

לרש"י [הנ"ל 2] - זהו משום שמחילה בטעות בדבר שאינו הלוואה הוי מחילה. ולתוס' [הנ"ל 2] - דכיון שזה זביני לא הוי מחילה בטעות, דאף שיכול לחזור מ"מ אין לו לחזור כדי לעמוד בנאמנותו, ולכן י"ל שאף אם היה יודע שיכול לחזור לא היה חוזר, כדי לעמוד בדיבורו.

ג. **כאונאה**

לא הוי מחילה וצריך להחזירו, הגמ' אומרת: שזהו משום שלא ידע שיש אונאה, הלכך אין כאן מחילה אפי' בטעות.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לרש"י [הנ"ל] - הוי כפשוטו, בכל הדברים מחילה בטעות הוי מחילה חוץ מהלואה שמיחזי כריבית, ולכן באונאה צריך טעם חדש לחייב החזרת האונאה.

ולתוס' [הנ"ל] - סברת הגמ' באונאה, זהו רק לרבא שהיה סבור שר' נחמן סובר שמחילה בטעות הוי מחילה, אבל האמת הוא שר"נ סובר שלא הוי מחילה.

ד. איילונית

מוחלת לבעלה את נדונייתה [אם יגרשה], למרות שיודעת שאין נישואיה נישואין מכח מקח טעות, משום שניחא לה שיצא ממנה שם נשואה.

ה. בשאר דברים

תוס' (ד"ה התם) מביאים: שלש סוגיות 1. חזקת קרקעות המבואר בגמ' בב"ב. 2. שומא בטעות המבואר בפרק המפקיד. 3. הקדש בטעות לב"ה לא הוי הקדש, שמבואר שם שלא הוי מחילה, וא"כ בכל מקום יש לפסוק שלא הוי מחילה, ואחרת מרש"י [הנ"ל] שמשמע ממנו שבכל מקום הוי מחילה. [בישוב שיטת רש"י - עיין אמ"ה עמ' שה].

מא. כשצריכים להחזיר את השדה שהיה במשכנתא או במכר החוזר או בטעות, האם צריך להחזיר גם את הפירות, ומדוע?
דף סו: סז.

תשובה:

1. **כשהלוה על השדה ע"מ שיפרענה תוך ג' שנים ולא קצץ שאכילת הפירות יהיה בתורת ריבית,** [כנה"ל תשר' לז] למ"ד אסמכתא לא קניא (דף סו:).

לפי רב נחמן - הפירות חוזרין, הואיל ובא לו ע"י הלואה, רש"י (דף סו: ד"ה הכא) מפרש: שזהו משום שמיחזי כריבית, וכריבית קצוצה היא, [לפי האבן האזל פ"ו ממלוה ולווה הל' ד' ד"ה אכן, ובחידושי ר"ש היימן - כונת רש"י שהאיסור הוא רק מדרבנן אך דומה לריבית קצוצה, ואילו הבית אהרן כותב בדעת רש"י: שהוי ריבית דאורייתא, ועיין פנ"י בסוגיין מה שהאריך בזה ולעיל דף סד: על תוד"ה שלא ישכור], ור"ת (בתוס' ד"ה התם) מפרש: שזהו משום שמחילה בטעות לא הוי מחילה. [מחלוקתם מובאת בתשובה קודמת נושא א', עיי"ש].

תוס' (ד"ה התם) כותבים: שצ"ל לפי רש"י שרב נחמן חולק על רבינא דאמר בריש פירקין (דף סב:): משכנתא בלא נכיתא לא מחזירין. [ועיין לקמן דין 6. הפנ"י כותב: שלרש"י אפשר לתרץ שרבינא מדבר באתרא דלא מסלקי ליה, כמו שמדוקדק ברש"י שם - אמ"ה עמ' שה ובהערה 136].

2. **במכר לחבירו פירות דקל** [קודם שחננו - רש"י ובאמ"ה עמ' שד], לפני שבאו לעולם ומשבאו לעולם אכלם

לפי רב הונא - הרי אוכל את שלו, ופירש"י: דקסבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולכן משבא לעולם אין יכול לחזור בו. [אולם התור"ד מפרש: שרב הונא גם סובר כרבנן, ולכן לפני שבא לעולם יכול לחזור בו, אבל לר"מ אינו יכול לחזור בו כר"מ גם לפני שבא לעולם - אמ"ה עמ' ש' ובהערה 119].

לפי רב נחמן - יכול לחזור בו, [רש"י מפרש: דקסבר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם], ואי שמיט ואכיל לא מוציאין ממנו, משום שבדבר שהוא מכר ואינו הלואה לא מוציאין, לרש"י (שבדין הקודם): משום שאמרינן מחילה בטעות הוי מחילה, ואילו לר"ת (שם): זהו משום שנוח לו למוכר לעמוד בנאמנותו ולא להחזיר את המכר אפי' שיודע שיכול לחזור בו.

3. **כשמחזיר לו את האונאה** (דף סז:). - מחזיר גם את הפירות, דכיון שלא ידע שנתאנה, אין כאן מחילה אפי' בטעות.

4. **באיילונית** (דף סז:). - שאיבדה כתובתה מחמת מקח טעות, ואין מחזיר לה פירות שאכל מהנכסים שהכניסה, משום שנוח לה שיצא עליה שם נשואה.

5. **מכר שדה ע"מ שיוכל לפדותה ובאופן שהלוקח אוכל פירות** (דף סז:).

לפי רבה בר רב הונא ולפי רבה - נחשב כאבק ריבית, שאם אכל אינה יוצאה בדיינין. ועיין לקמן

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשו' מג נושא ב'.

ולפי רבינא - מחזירין את הפירות.

לפי תוס' (ד"ה פירי ולפי הרא"ש) - זהו לא משום שהוי ריבית קצוצה אלא משום שמחילה בטעות ובדבר שהוא מכר ואינו הזואה, לא הוי מחילה, והטעם במוכר דקל שמוציאין את הפירות שאכל - עיין לעיל דין 2, אבל לפי פשוטות תחילת הגמ' - זהו מטעם דהוי ריבית קצוצה, וכן כתבו הר"ף והרמב"ם שאסור משום שהוי ריבית קצוצה - הגהות הגר"א.

6. כשאכל פירות של משכנתא בלא נכייטא ובשלא קצץ עמו (דף סז).

לפי רבה בר רב הונא ולפי רבה - לא מחזירין את הפירות, דכיון שלא קץ הוי אבק ריבית. רש"י מפרש: שלא קצץ שיאכל פירות בתורת ריבית, [בביאור כנתנו - עיין אמ"ה עמ' שיג].

רש"י (דף סז. ד"ה הכא) כותב: שרבה פליג על רב נחמן דאמר לעיל שבהלואה אמרינן "הדרא ארעא והדרא פירי". [דברי רש"י הם לשיטתו לעיל סוף דף סז. אך התוס' שם ד"ה התם חולקים. כמבואר בתשובה קודמת נושא א', וכמו כן עיין בהרי"ד בפסקיו ובהריטב"א החדשים כותבים: שר"נ לא פליג על רבה, דר"נ דיבר בהלואה בלא משכנתא, וכיון דאטמכתא לא קניא פירא דידיה נינהו וחזירין מדין גזל, דבהלואה מחילה בטעות לא הויא מחילה - אמ"ה עמ' שכב בהערה 86].

ולפי רבינא - מפשוטות הגמ' משמע שסובר שמוציאין כריבית קצוצה, וצ"ב מלעיל דף סב: דסבר רבינא שמשכנתא בלא נכייטא אין מוציאין מלווה למלוה, משום שהוי אבק ריבית, בישוב הקושיא עיין אמ"ה עמ' שיד].

מב. ממאנת שניה ואיילונית, האם יש להם מזונות ובלאות. 2. כשהן יוצאות מבעליהן מה הם נוטלות, ומדוע: דף סז.

תשובה:

הגמ' מביאה משנה: שאין להם לא כתובה, לא פירות, לא מזונות ולא בלאות, ביאור המשנה הוא כדלהלן:

1. **לא כתובה** - איילונית לא, מפני שהיא מוחלת, הואיל וניחא לה שיצא עליה שם נשואה. רש"י (ד"ה אין לה) כותב: ממאנת אין לה אף מה שהכניסה בנדונייתה וכ"ש שאין לה מנה ומאתיים, משום שבעל כרחו הוא מוציא. והשניה לא משום שקנסוה, מפני שמרגילתו עליה.

2. **לא פירות** - רש"י מפרש: שאין להם תקנת פירות שתקנו חכמים שבכל אשה שנשבת חייב לפדותה, ואפ"ה כשיוצאת אין מחזיר להם את הפירות, ותוס' (ד"ה והלאות) כותבים: דפירות שאכל פשוט הוא שלא מחזיר, וקמ"ל שאין להם פירות אפי' את אותן שליקט והם עדיין בעין, אי נמי כגון שנשבת ולותה ופדתה את עצמה ואח"כ מיאנה.

3. **לא מזונות** - תוס' (ד"ה הממאנת) מביא ברייתא: דאם בממאנת כשיושבת תחת בעלה פשיטא שיש לה מזונות, אלא קמ"ל כשהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה, וכתבו: שכן צריך לפרש באיילונית, ואילו בשניה לעריות אין לה מזונות אף כשיושבת תחתיו, שהרי אלמנה לכה"ג שיש לה כתובה אין לה מזונות אפי' כשיושבת תחתיו, וכשהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה גם אין לה כמו שאלמנה אין לה, וקמ"ל שלאחר מיתה אין לה, דס"ד שיש לה כמו באלמנה לכהן גדול.

4. ולא בלאות

ולפי רש"י - שהכניסה לו בגדים בנדונייתא אפי' יש מהם קיימין לא יחזיר.

ולפי תוס' (ד"ה ובלאות) - ממאנת שניה ואיילונית לא מפסידין בלאות קיימין.

מג. האם מותר למלוה לאכול את הפירות השדה שקיבל במשכנתא: 1. משכנתא באתרא דלא מסלקי. 2. באתרא דמסלקי בלא שפסק עמו בנכייטא. 3. כשפסק עמו בנכייטא ובאדם רגיל. 4. בצורבא מדרבנן בנכייטא או בקיצותא או במשכנתא דסורא, ומדוע: דף סז:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. משכנתא באתרא דלא מסלקי שנהגו לאכול המשכונא שנים קצובות

רש"י (דף סז. ד"ה לא מסלקינן, ובדף סג: ד"ה באתרא) כותב: שהכל מודים, שכל שלא מסלקי ליה מותר בלא נכייטא, הואיל וכל אותן השנים כמכר הוא אצלו, ואי נמי אכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה ולא מנכין לו את הפירות שאכל. ונע"ע בפני"ה ובאמ"ה עמ' שכג. והרמב"ן סובר שמנכין לו את הפירות שאכל. שתי הדעות הובאו ברמ"א יור"ד סי' קעב סוף סעי' א'.

ב. משכנתא באתרא דמסלקי ליה

לפי מר בריה דרב יוסה משמיה דרבא - 1. **אכל כשיעור זוזי** מסלקינן ליה, רש"י מבאר: שזהו מפני שהיה זריז ונשכר ואינו מניחו לאכול אלא כדי הקרן. 2. **אכל יותר** לא מוציאין את היותר, ולא מחשבין משטרא לשטרא, דהואיל ולא קצץ הוי אבק ריבית ולא מוציאין בדיינין. 3. **אכל משדה של יתומים** אם כשיעור זוזי - מסלקינן ליה, **ואם יותר משיעור זוזי** - מפקינן מיניה, והר"ף והרמב"ם גרסו: לא מפקינן מיניה - אמ"ה עמ' שכג. ומחשבין משטרא לשטרא, ומפרש רש"י: שבי"ד אביהן של יתומים והם לא מחלו את העוד שאכל, והוה ליה כמאן דסלקה משעתא דאכל כשיעור זוזי.

ולפי רב אשי - גם אם אכל כשיעור זוזי לא מסלקינן ליה בלא זוזי, ולא מוציאין מהמלוה גם אם השדה של יתומים, וקטנים דינם כגדולים - עיין הגירסא בסוגיין ובהגהות הגר"א אות ג', כי גם כשאכל שיעור זוזי נחשב לאבק ריבית, שהדין הוא שלא מוציאין בדיינין.

לפי שיטת רש"י (ד"ה לא מסלקינן) - "לא מסלקינן בלא זוזי" פירושו: עד שיתן לו כל שיעור מעות הלואתו, וכן מפרשים שאר הפוסקים. ואחרת מהרמב"ם שפירש: שאינו מנכה לו הכל אלא כמו שיראו הדיינין - הגהות הגר"א.

ג. באתרא דמסלקי ליה כשפסק עמו בנכייטא וכאדם רגיל

מותר, דהיינו שינכה לו מן החוב דבר קצוב לשנה, דנראה כמוכרו לו, ויורד מספק שמא תלקה, ולכן גם אם היה יותר פירות לא הוי ריבית.

ד. באתרא דמסלקי ליה בצורבא מדרבנן

1. **לא בנכייטא** - אסור מעיקר הדין כהנ"ל נושא ב', **ואפי' בנכייטא אסור**, רש"י מפרש: מפני שצריך ליישר דרכיו ולהתקדש אף במותר לו, פן ילמדו ממנו אחרים לזלזל באיסורין.

הגמ' אומרת (דף סז: בסופו): שרבינא אכל בנכייטא, כבשדה אחוזה שהלוקח אוכל פירות אע"פ שהמוכר יכול לפדותו, ורב הונא רב פפא רב אשי לא אכלו, דסברי שלא דומה לשדה אחוזה שהוי מכר, משא"כ בהלואה דמיחזי כרבית.

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה רבינא) - רבינא לא רצה ליטול את השם לעשות עצמו "צורבא מרבנן".

לפי פירושם השני - לא גרסינן "רבינא" בפלוגתא דקיצותא וגרסינן "רפרם", אבל רבינא סובר שאין איסור אפי' לצורבא מרבנן.

ולפי פירושם השלישי וכתבו שגם ר"ח סובר כן - מה שכתוב בהמשך הגמ' רבינא ס"ל שבנכייטא מותר, הכוונה כהפירוש השני של "בקיצותא", וקיי"ל כרבינא לקולא. והר"ף פסק שאסור לאכול, וכתבו הראשונים בדעתו. שריינו אפי' באתרא דלא מסלקי ליה - אמ"ה עמ' שלט, עיי"ש.

2. **בקיצותא** - מחלוקת בין רב אחא לרבינא [תוס' ד"ה רבינא מביאים שבספרו של ר"ת הגירסא "רפרם" ולא "רבינא"], אם מותר אפי' לצורבא מדרבנן לאכול את הפירות, ולרש"י הנ"ל נושא א' היינו במקום דמסלקי ליה, דבמקום שלא מסלקי לכו"ע מותר, ויש ב' לשונות בגמ' מהו הקיצותא שבו נחלקו להתיר אפי' לצורבא מדרבנן:

א. **אם כשאמר לו "עד חמש שנים אכילנא בלא נכייטא מכאן ואילך שיימינן לך כולהו פירי"** לפי הלשון הראשון בגמ' - בזה נחלקו אם מותר לצורבא מדרבנן, כיון שזה בקיצותא. ולפי הלשון השני - לכו"ע לצורבא מדרבנן אסור, הואיל וזה לא בנכייטא. [אבל בנכייטא יתכן ומודה שמותר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

– פנ"י, אמ"ה עמ' שמב].

ב. אם כשאמר לו "עד חמש שנים אכילנא בנכייטא מכאן ואילך שיימינן לך כולהו פירי", לפי הלשון הראשון בגמ' - לכו"ע מותר גם לצורבא מדרבנן, כיון שזה בנכייטא ובקיצותא, ואבל בנכייטא לא בקיצותא מודה שאסור לכל הפחות לצורבא מרבנן – תוד"ה רבינא]. ולפי הלשון השני בגמ' - זה האופן שנחלקו בו רב אחא ורבינא.

לפי תוס' (ד"ה רבינא) - קי"ל כרבינא לקולא.

ולפי הר"ה (בתוס' שם) - קי"ל כרב אשי שאוסר ומתיר רק במשכנתא דסורא [המובא בסמוך].

3. משכנתא דסורא [דכתבי ביה "במשלם שניא אילין תיפוק ארעא בלא כסף"] - לכו"ע מותר לאכול את הפירות ואפי' לצורבא מדרבנן.

רש"י (ד"ה במשלם) מפרש: שזהו מפני שלא נראה כהלואה אלא כלוקח הימנו פירות השנים האלו במעות הללו. ומוסיפים התוס' (ד"ה במישלם): דהיתר זה שנראה כמכר הוא מפני שמפרש וכותב זאת מראש "שיצא הקרקע בלא כסף", משא"כ במשכנתא דנכייטא, כיון שאינו קוצב סכום כל השנים, אלא מנכה לו בכל שנה ושנה, מיחזי כהלואה, ונראה שמוזיל לו את הפירות של אותה שנה בשכר מותר המלוה ואסור, [לכל הפחות לצורבא מדרבנן הוא דאסור – תוד"ה רבינא. הרא"ש כותב: כללא דמלתא, לפרש"י ולפירושו התוס', משכנתא באתרא דלא מסלקי ליה, אפי' בלא נכייטא שרי, דהוי כמכר עד אותו זמן. וכן משכנתא דסורא אנ"ג דמצי לסלק ליה ומנכה מחוב כפי שנים שאכל. מ"מ כיון שכתב סכום השנים מיחזי כמכר. ובאתרא דמסלקי בלא נכייטא הוי אבק רבית ואין יוצאה בדיינין. ובנכייטא שרי כרבינא. אלא שרש"י אסרה בבתיים משום דלית בהו תיוהא. ור"ת ור"י ז"ל לא חלקו בין בתיים לשדות. ולרב אלפס ז"ל באתרא דמסלקי בלא נכייטא הוי כרביית קצוצה ויוצאה בדיינין. ובנכייטא הוי אבק רבית לכלי עלמא. ובנכייטא פליגי אמוראי. והלכתא כמאן דאסר. דלא שרי אלא במשכנתא דסורא "במישלם שנין אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף". וכולה סוגיא מוכחת דלא כרב אלפס – אמ"ה עמ' שכטן].

מד. מה הם הבדלים בין משכנתא באתרא דמסלקי לבין אתרא דלא מסלקי ליה? דף סז:

תשובה:

1. משכנתא באתרא דמסלקי ליה

א. בע"ח של המלוה לא גובה אותה מהיתומים, רש"י מפרש: דהואיל ולא היה לאביהם בגוף הקרקע הוי כמטלטלי, ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי.

ב. הבכור אינו נוטל בה פי שנים, ואם אינו נוטל גם בגוף השדה הממושכן – עיין טור חו"מ סי' רעז ובאמ"ה עמ' שלא]. רש"י מפרש: דהואיל ויכולים לסלקו הוי מילוה, ואיכא מ"ד בב"ב שהוי ראוי דאינו נוטל בו פי שנים כבמוחזק.

ג. שביעית משמטתה, רש"י מפרש: דהוי כמלוה בשטר. תוס' (ד"ה ושביעית) כותבים: דגרע ממלוה על המשכון שאינה משמטת, הואיל והמשכון הוי מטלטלין שתפוס בהם וקני מדרבי יצחק, הן במשכון שקיבלה לא בשעת הלואה והן במשכון שקיבל בשעת הלואה, ונחשב "של אחיך בידך", משא"כ כאן שהוי קרקע שאינו נקרא של אחיך בידך.

ד. לענין היתר אכילת פירות, יש אופנים שמותר למלוה לאכול פירות ויש אופנים שאסור – עיין תשובה קודמת נושא ב' והלאה.

2. משכנתא באתרא דלא מסלקי ליה

א. בע"ח של המלוה גובה אותה מהיתומים.

ב. בכור נוטל בה פי שנים.

ג. אין שביעית משמטתה, מפני שזה כקנוי לו עד זמן הפירעון.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ד. מותר למלוה לאכול את הפירות אף בלא נכייתא, עיין תשו' קודמת נושא א'.

מה. באתרא דמסלקי ליה האם יכול לסלק את המלוה: 1. מתמרי דאבודיא. 2. אחר שהמלוה שם זאת בכליו, ומדוע?

תשובה:

1. מתמרי אבודיא - יכול לסלקו.
2. אם אחר ששם בכליו והגביהם - אינו יכול לסלקו.
3. ואם אחר ששם בכליו בלא שהגביהם
למ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר קנה - לא יכול לסלקו.
ולמ"ד לא קנה - יכול לסלקו.

מו. באתרא דמסלקי ליה האם יכול המלוה להתנות שהלווה לא יסלקו, ובאתרא דלא מסלקי ליה האם הלווה יכול להתנות שיסלקו, ומדוע?

תשובה:

1. באתרא דמסלקי - ודאי שיכול להתנות שלא יסלקו.

רש"י (ד"ה ואמר) מפרש: שבשעת מתן מעות התנה שלא יוכל לסלקו כך וכך שנים, ועל מנת להחזיק בקרקע נתן מעותיו. וואילו הרמב"ן והרשב"א מפרשים אפי' אחר מתן מעות, וכתבו שהרמב"ם כפירוש רש"י - הגהות הגר"א.

2. באתרא שלא מסלקי

לפי רב פפא - יכול הלווה להתנות שיוכל לסלק את המלוה, ולא צריך לעשות קנין לכך.

ולפי רב ששת בריה דרב אידי - צריך לעשות קנין על כך, והילכתא שצריך למקניא מיניה. רש"י מפרש: שבלא קנין הוי דיבור בעלמא ויכול לומר לא אשנה מן המנהג.

תוס' (ד"ה והלכתא) כותבים: שצריך לעשות קנין לא רק אם המלוה אומר "מסתלקנא", אלא זהו גם אם הלווה יתנה כן, ומדובר לאחר שלוח הימנו סתם, אבל בתחילת הלואה ודאי שהלווה יכול להתנות שיוכל לסלק את המלוה, ומהני אף בלא קנין, הואיל והמלוה לא יכול לזכות בשדה אלא רק מה שהלווה מקנה לו.

מז. אמר "אני הולך להביא מעות" או שאמר "אני הולך לטרוח להביא מעות לפדות את השדה", האם המלוה יכול להמשיך לאכול, ומדוע?

תשובה:

1. כשאמר "אני הולך להביא מעות" - אסור למלוה לאכול פירות. (הרמב"ם וכן הר"ף השמיטו דין זה - הגהות הגר"א).

רש"י (ד"ה לא אכיל) מפרש: דזהו מפני שהמעות מוכנים ובאתרא דמסלקי קאי, ולא נתן לו רשות להיות שומט ואוכל.

2. כשאמר "אני הולך לטרוח להביא מעות"

לפי רבינא - אוכל.

ולפי בריה דרב מרי - לא אוכל, והילכתא דלא אכיל.

מח. מה הם 1. טרשי דפונאי. 2. שטרי מחוזנאי. 3. חכירי נרשאי, והאם מותר לעשות כן, ומדוע?

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

אמר רבא: לית הלכתא לא כטרשי פפונאי, לא כשטרי מחוזנאי, ולא כחכירי נרשאי. פירושם:

- 1. טרשי פפונאי** - היינו עשיר שאינו צריך עכשיו את הכסף, ויש לו סחורה שאינה מתקלקלת, ומוכרה בזמן הזול [כגון בתשרי], כשער היוקר של ניסן, וממתין לקבל את הכסף עד ניסן.
לפי רב פפא (לעיל דף סה.) - מותר, דכל שהמלוה הוא עשיר ואינו צריך לכסף, לא הוי תרביית עבורו.
ולפי רב ששת (לעיל שם) - הוי ריבית, הואיל ואזלינן בתר הלווה שמשלם יותר מחמת המתנת הדמים, ולא אזלינן בתר המלוה שהוא עשיר.
- 2. שטרי מחוזנאי** - שנותן לאדם סחורה שימכרנו וזוקף לו בשטר את הקרן ועוד חצי ממה שמשער שיהיה ריוח, ואסור לעשות כן דשמה לא ירויח. רב אשי אומר שאסור אפי' כאשר המלוה מאמינו ללווה כשיאמר שלא היו רווחים, דחיישינן שהאב המלוה ימות ויפול השטר לפני יתומים. [הריטב"א כותב: שמסתבר שאם השטר ביד שליח מותר].
- 3. חכירי נרשאי** - הם בעלי בתים המלוים מעות לעניים על שדותיהן וחוזרין וחוכרים אותם להם בכך וכך כורים לשנה, ואסור לעשות כן, דאימת קניה, רש"י מפרש: נמצא שנוטל ריבית קצוצה, שהרי אין טורח בה, ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירותו כלום. יש ראשונים הסוברים שאינו אלא הערמת ריבית או אבק ריבית. יש אומרים אפי' התנה מראש על כך אינה ריבית קצוצה - עיין רא"ש ובטור סי' קעב].
הגמ' אומרת: שאם כותב "קנינא מיניה ושהינא כמה עדניה [ג' שנים - רש"י] והדר חכרה" מותר, כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, ומסיימת הגמ': שגם זה אסור, דהיינו אפי' שהה.

מט. איזו קבלת עיסקא מותרת, איזה אסורה, ומדוע? דף סח. סט.

תשובה:

א. עיסקא המותרת והאסורה

סתם המקבל עליו סחורה בעיסקא למחצית שכר, מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין ובזולא, ולכן חצי נחשב "מלוה" אצלו, שהרי שומא היא אצלו במעות כשער שבשוק, והחצי הקרן השני נקרא פיקדון, אך יש ומסכמים בתחילה שאינו מקבל אחריות, ויש שמסכמים שיקבל שכר על טירחתו בחלק הפיקדון וזהו בנוסף למחצית שכר, ויש המסכמים שהמקבל יקבל יותר בשכר ופחות בהפסד. האופנים והדינים הם כדלהלן:

- 1. אם מקבל עיסקא שכולה פיקדון**, [דהיינו שאחריות העיסקא כולה רק על הנותן ולא על המקבל, ובדרך כלל גם נותנים את העיסקא ללא ששמיין אותן בשעת נתינת העיסקא] - מותר למקבל לקבל מחצית שכר.
- 2. אם מקבל עיסקא למחצית שכר ולמחצית הפסד** [דהיינו שהמקבל נושא באחריות של חצי עיסקא], **ולשם כך שמו את העיסקא בשעת קבלת העיסקא** - אסור משום ריבית, [מדרבנן - אמ"ה עמ' שמח בהערה 1]. רש"י מפרש: שזהו מפני שנמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פיקדון אצלו בשכר קבלת מעות המלוה. [אם הוי "מלוה" ממש ששביעית משמטת - עיין אמ"ה עמ' שמט בהערה 6].
- 3. המקבל עיסקא למחצית שכר ולמחצית הפסד וגם מקבל שכר עבור עמלו בטירחת חלק הפיקדון** - מותר.

ב. גובה ה"שכר" הנצרך כדי להחשב לעיסקא המותרת

לפי רבי באיר (דף סח: בברייתא) - בין מרובה ובין מועט.

לרש"י (דף סח: ד"ה ר' יהודה): ר"מ מצריך שיטול לשם שכר.

ואילו לתוס' (ד"ה ונותן) - היינו עבור כמה שכר מוכן לשבת בטל ממש.

לפי רבי יהודה ורבי יוסי בנו, ולפי רשב"ג - מספיק שכר מועט כל דהו, ולכן אפי' לא טבל עמו אלא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת, זהו שכרו, רש"י מפרש: שלרבי יהודה מותר אפי' כשלא פסק לשם שכר, הגמ' אומרת: שה"ה שמותר כשנוטל בשכרו רק צמר הרחילות הנושר בשעת שטיפתם ומריטתם, וה"ה המקבל תרנגולות ונוטל בשכרו ביצים מוזרות, וה"ה כשמקבל עגלים ונוטל את הגללים בשכרו.

ולפי רבי שמעון בן יוחאי - נותן לו שכרו משלם, וכפועל בטל - רש"י, יעוין פנ"י ואמ"ה עמ' שנו, ולכן בעגלים ורחלים מותר רק אם נותן למקבל שכר טירחה להאכילם ולהשקותם, ובעגלים ורחלים לא שייך כפועל בטל. הואיל ואינו מתבטל ביום לשם כך אלא רק רגע אחד משא"כ חנוני - תוד"ה אלא, ובהושבת חנוני מותר רק אם נותן למקבל כפי מה שאדם העובד עבודה קשה ומשתכר שכר מרובה, רוצה ליטול לישב בחנות ולעבוד עבודה מועטת.

מי הוא התנא דמשנתינו שמתיר כשמקבל כ"פועל"

לפי רש"י (הנ"ל כפי שהבינוהו התוס' ד"ה ונותן) - משנתינו "אא"כ נותן לו שכרו כפועל" כרבי שמעון בן יוחאי ולא כר"מ שמיקל יותר מרבי יהודה.

ולפי התוס' (הנ"ל) - משנתינו "כפועל" פירושו בטל מכל מלאכה, וא"כ משנתנו כר"מ כפי שפירשוהו התוס' הנ"ל.

ד. הלכה במאן

לפי תוס' (דף סט. ד"ה אלא) בשם ר"ת - הלכה כרשב"ג הסובר שמספיק כשמקבל דבר מועט אפי' כל שהוא. ולפי התוס' (שם) ולפי רבינו חננאל - הלכה כרבי שמעון הסובר שנותן לו שכרו משלם.

נ. כשהתנו ביניהם חלוקה ברווחים ובהפסד אבל לא ביחס של מחצה בשכר ומחצה בהפסד?
דף סח: סט.

תשובה:

א. כשהתנו ביניהם שיקבל יותר בשכר ופחות בהפסד

אם מקבל חצי אחריות ושתי שלישי ריוח או שליש אחריות וחצי ריוח - מותר, הואיל ומתעסק בחציו של בעל הבית בשכר של העודף על המחצית ולא בשכר קבלת מעות המלוה.

ב. כשאמר למקבל "מותר שלישי בשכרך" [בנוסף למחצית שכר ומחצית הפסד] **עבור מרחק בחלק הפיקדון**

לפי שמואל - אסור, הואיל ולפעמים ליכא מותר שלישי, נמצא שמתעסק במחצה פיקדון ללא שום תמורה. לפי הלשון הראשון בגמ' אליבא דרב - כל שקצץ בדבר ידוע אין איסור, [דשמא יהיה יותר ממה שקצצו דהיינו יותר משליש, ויריח את מותר משליש].

תוס' (ד"ה אמר) כותבים: אף שרב סובר צד אחד בריבית אסור, מ"מ כאן ס"ל שהקילו חכמים, משום דשכיחי טובא שיהא מותר שלישי. [ל...להוסיף ללעיל בענין צד בריבית].

ולפי הלשון השני בגמ' בדעת רב - רב מתיר מותר שלישי בשכרך רק במקבל בהמה למחצית שכר ויש למקבל גם בהמה שטורח עבודה, הואיל ולא מתווסף לו טירחא מרובה, דאמרי אינשי "גביל לתורא גביל לתורי", ומוסיפים התוס' (ד"ה דאמרי): אבל אם אין לו בהמה מדידיה ללשון זה אסור, הואיל ואז לא היה צריך לטרוח על הבהמה של שותפות בכל יום אלא כל אחד יטרח ביומו.

ג. כבדין הקודם והוסיף: אם לא יהא מותר תקבל דינר או ראש העגל

לכו"ע מותר.

נא. האם באופנים הבאים מותר לקבל למחצית שכר, ומדוע? 1. להושיב תרנגולין לגדל אפרוחים או עגלים וסייחים למחצית שכר. 2. קבלת דבר העושה אוכל כפרה הנותנת חלב או חמור עגלים וסייחים למחצה שכר ולמחצית הפסד. 3. כבדין הקודם באופן שמעלה למקבל רק צמר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הנאחז בין הרוצים או פסולת החלב. 4. לקבל עגל עם אמו ונמשך אחר אמו. 5. כבדין 2, ובמקום שנהגו להעלות הולדות בשכר עמלו.

תשובה:

1. **הושבת תרנגולין לגדל אפרוחים או עגלים וסייחים למחצית שכר** - אם שמאום בתחילה כדי שהאחריות יהיה על המקבל אסור, ומותר רק אם נותן לו שכר עמלו ומזונו או שהאחריות על הנותן (משנה דף סח.). רש"י (במשנה ד"ה אלא) מפרש: הטעם שאסור הוא מפני שזה מקבל עליו אחריות דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו הוי ליה פלגא מלוה, ונמצא זה מגדל את חציו השני בשכר המתנת מעותיו.

2. **קבלת דבר העושה ואוכל כפרה הנותנת חלב או חמור עגלים וסייחים למחצה שכר ולמחצית הפסד** - אסורה, ומותר רק אם נותן לו שכר עמלו ומזונו (משנה שם), או שנותן למקבל את כל התוצרת שלהם.

3. **כבדין הקודם באופן שמעלה למקבל רק צמר הנאחז בין הקוצים או פסולת החלב, לפי רבי יוסי** - אסור, ולפי רבי שמעיון - מותר.

4. **לקבל עגל עם אמו** (העושה ואוכלת) **ונמשך אחר אמו**

לפי ת"ק - במקום שנהגו להעלות שכר כתף לבהמה, מותר רק אם מעלה לו שכר כתף לבהמה, אבל בלא זה אסור אף לקבל עגל עם אמו ונמשך אחר אמו, ואין משנין ממנהג המדינה.

ולפי רשב"ג - כיון שנתן לו עגל הנמשך אחרי אמו, וכיון שמקבל את הגללים, מותר גם אם אינו מעלה לו שכר עמלו ומזונו. (אבל ת"ק סובר שגללים הנותן מפקירו ולא נקרא שכר), ומספיק מה שמעלה לו שכר עמלו ומזונו רק מה שטרח על האם. רב נחמן פוסק לא כרשב"ג, (מה שאמר בתחילה "הלכה כרשב"ג" כוונתו שכולן כשיטה - גמ').

5. **כבדין 2, ובמקום שנהגו להעלות הולדות בשכר עמלו** (גמ' דף סח):

תוס' מביאים גירסא: שלפי ת"ק - מותר לקבל רק אם מעלה לו את הולדות, וכתבו התוס' בפירושם הראשון: שאפשר לומר שרשב"ג לא חולק על ת"ק בזה, ושאפשר לומר דכ"ש שרשב"ג חולק על ת"ק גם בדין זה, ושלא צריך להעלות את הולדות, כיון שהולך עם אמו.

נב. אריס שקיבל או שנשתתף בבהמה כיצד חולקין, ומדוע?

דף סט.

תשובה:

1. **אם קיבל בהמה למחצה שכר ולמחצה הפסד**

לפי רב ושמואל - נוטל חצי הבהמה וגם חלק נוסף כגון הראש, ובלא החלק הנוסף מיחזי כריבית מה שטורח במחצה של הנותן.

תוס' (ד"ה אלא) כותבים: שרב ושמואל אינם סוברים כרשב"ג האומר שמותר לקבל עיסקא גם אם מקבל שכר משהו בלבד.

2. **אריס שהשתתף עם הבעה"ב בבהמה** - נוטל חצי הבהמה בשווה ואין צריך להוסיף לשותף ראש או חלק אחר בעד טירחתו, דסתם אריס למרי ארעא משתעבד, ואין כאן מלוה.

3. **אם נשתתף עמו בלא שהיה אריסו** - ברש"י (ד"ה חזי) מבואר: שזהו כבדין הקודם שמותר לקבל עיסקא למחצה שכר בלא ליקח שכר עמלו ומזונו. (לפי הרמב"ם - אף בשותפין שאחד מתעסק הוא כדין עיסקא ובסוגייתנו מדובר שלקח בהמות אחרות לעצמו שאז מספיק ליתן לו דבר מועט כדשמואל, ובאופן שהוא אריסו א"צ ליתן לו כלל - הגהות הגר"א).

נג. המקבל עגלים וסייחים, אתונות וגודרות, עד מתי חייב לטפל בה, וכן מה הדין במי ששם בהמה לחבירו ונולדו ולדות, עד מתי חייב לטפל בולדות, ומה הדין אם המקבל או הנותן באים לפני כן לחלוק, ומדוע?

דף סט.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

א. זמן חיוב לטפל בבהמה דקה וגסה ובוֹלְדוֹתֶיהֶן שְׁקִיבֵל בְּעִיסְקָא

1. מי שקיבל עגלים וסייחין למחצית שכר בלא שקיבל עליהם אחריות - חייב לגדלן עד שיהיו משולשין, [לרש"י - עד שיעמדו על שליש גדילתן, ולרמב"ם - עד שיהיו בני שלש]. וחמור עד שתהא טוענת, ואז יחלקו ברווחים [משנה שם].

תוס' (ד"ה אבל) כותבים: דקמ"ל דבסתמא אין מקבל עליו שום אחריות ולא הוי עיסקא, משא"כ כששמין בשעת קבלה, בסתם מקבל עליו חצי אחריות.

2. אתונות - סומכוס אומר שחייב לטפל עד י"ח חודש.

3. בגודרות (בהמה דקה - רש"י) - סומכוס אומר שחייב לטפל עד כ"ד חודש.

ב. כשהמקבל או הנותן מתחרט ורוצה לחלוק לפני תום הזמן

לפי רש"י (ד"ה אלא) בפירושו הראשון - המקבל אינו רשאי לחלוק לפני שתם הזמן, הואיל וכך מנהג המקבלין, מפני שטיפול שנה ראשונה קשה יותר משנה שניה, אבל הנותן יכול לבקש לחלוק קודם לפני שתם הזמן. [ואף שפועל יכול לחזור באמצע היום מ"מ הכא שאני - עיין אמו"ה עמ' שעז].

ולפי רש"י בפירושו השני - בעל הבהמה אינו רשאי לחלוק קודם לכן. [מקושית רש"י נראה דהדין שלפי פירוש זה - המקבל רשאי לחלוק].

ג. זמן חיוב טיפול בוֹלְדוֹת

1. של בהמה דקה - אזלינן בתר המנהג, אבל במקום שאין מנהג:

לפי ת"ק - ל' יום.

ולפי רבי יוסי - ג' חדשים, מפני ששיניה דקות וצריכה לאמה ולאדם הרגיל בכך.

2. בולדות בהמה גסה - נ' יום.

מכאן מאילך

נוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו. רש"י (ד"ה מכאן) מבאר: מה שאינו צריך להוסיף לו שכר עמלו ומזונו אף שחצי אחריות של מחצית חבירו עליו, זהו משום שצריך לטרוח בה משום מחצה שלו שהוא קרן ואינו מלוה, ולא מיחזי כריביתא.

נד. המקבל עיסקא מחבירו האם יכול לחלוק את העיסקא בלא דעת הנותן, ומדוע? דף סט. סט:

תשובה :

1. אם קיבל סחורה [לא כסף] - אינו יכול לחלוק בלא דעת חבירו, הואיל וצריך שומא, ויש לחשוש שלא יעריך את הסחורה יפה לתת לכל אחד בשווה.

2. אם קיבל זוזי - יכול לחלוק בלא דעת חבירו, משום שזוזי כמאן דפליגי, אך זהו כשהמעות שוין, דהיינו טבי וטבי תקולי ותקולי.

3. אם קיבל זוזי טבי ותקולי ורוצה ליקח לעצמו את הטובים - אינו יכול לחלוק בלא דעת חבירו, ומבואר ברש"י (ד"ה אבל): שה"ה אם לקח לעצמו את התקולי והשאיר לחבירו את הטובים.

נה. האם מותר להשכיר לחבירו כלי או מעות ותכשיטים, כשהאחריות על המשכיר או על הנותן, ומדוע? דף סט:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה:

1. **להשכיר כלי לחבירו כשהאחריות האונסין על הנותן** - מותר, הואיל והכלי חוזר איליו בשלמות, ואינו הלואה עליו בדמים, והשכר שמקבל אינו בתורת ריבית אלא רק על הפגם ושניכר - רש"י, והקילקול שנעשה בכלי מחמת מלאכה.

בתוס' (ד"ה מרא) מבואר: שלכן מותר גם אם נותן את הכלי ע"מ להוציאו ולהחזיר אחרת.

2. להשכיר זוזי ליומא

רב חמא סבר שמותר, רש"י (ד"ה מוגר), כותב: שהיה סבור שמותר מפני שהיה מלוה בלשון שכירות ולא בלשון הלואה, ומבואר בתוס' (ד"ה אוגר): דמקבל היה עליו אחריות אונסין ולהכי ס"ד דשרי. ונע"ע בפנ"י ובאמ"ה עמ' שפג שפד ובהערה 112.

אבל הגמ' אומרת שאסור, ושונה משכירות כלי, דכלי חוזר בעינו משא"כ ממון שלהוצאה ניתנה, וגם אם מחזירן בעינן לא ידיע פחתיה, ודמי השכירות הם על המלוה ולא על הפחת. ומדברי התוס' הנ"ל יוצא שאסור אף שקיבל עליו אחריות אונסין, יש שדייקו מרש"י ד"ה הדרא, שאם קיבל אחריות אונסין מותר - אמ"ה עמ' שפג.

3. להשכיר מעות לשולחני להתראות בהם - תוס' (שם) מביאים: שבתוספתא מבואר שמותר.

4. **להשכיר שרשרת טבעת וכוס של זהב** - בתוס' (שם) מבואר: שמותר אע"פ שאין פגם ופחת, ומהטעם הנ"ל, שמה שמקבל דמי שכירות זהו על הפחת באם יהיה ולא על המלוה. ותוס' הקשו: שלפי רש"י הנ"ל דין 1 יוצא שבדין זה אסור.

נו. איזה ריבית אינה אסורה ואפי' מדרבנן, ומדוע?

דף סט:

תשובה:

מותר לראובן ליתן מעות לחבירו שיפייס את שמעון שילווה לראובן, משום שהמעות כאן הם רק שכר אמירה, וכן מותר לשמעון ליתן מעות ללוי שילווה לראובן, משום שלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלוה. ונעיין בראשונים ובאמ"ה עמ' שפז.

נז. מה הפירוש להפריז על שדהו או על חנותו או על ספינתו, והאם אסור משום ריבית, ומדוע?

דף סט:

תשובה:

להפריז פירושו: להשכיר את שדהו או את חנותו או את ספינתו בי' כורים לשנה, ונותן לשוכר עוד מאתים זוז על מנת שיעלה לו עוד שתי כורים לשנה. האופנים והדינים הם כדלהלן:

1. במשכיר שדהו והמאתיים זוז הם לצורך גוף השדה כזיבול קצירה זריעה וחרישה - מותר.

לפי רש"י (ד"ה תן לי, מותר) - המאתיים זוז השוכר מקבלם בתורת הלואה, ואעפ"כ אין זו ריבית, אלא רק שחוזר ממנו שדה משובחת יותר. ונעיין אמ"ה עמ' שצא ובהערה 10, המאירי מביא דעה: שהמאתיים זוז השוכר מקבלם פי' בתורת מתנה, אבל אם כשמקבלם בתורת הלואה הרי זו ריבית, והמאירי דחה פירושם.

2. במשכיר חנותו והמאתיים זוז הם לצורך קניית פירות למוכרם בחנות או קניית סחורה להוליכם בספינה - אסור [מדרבנן - אמ"ה עמ' שצג], דהריבית הוא עבור שכר המעות.

3. במשכיר חנותו והמאתיים זוז הם לצורך גוף החנות, כגון לצור צורות בחנות כדי שיהא נאה והכל ירוצו אל החנות ובספינה לעשות מלון יפה או תרון לספינה - מותר, כיון שתוספת המעות הם עבור שמשכיר לו חנות וספינה יותר יפים ומשובחים.

נח. האם מותר לשוכר לקבל עליו אחריות אונסין ושל זולא, ומדוע?

דף סט:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

1. **כשקיבל אחריות אונסין וגם של זולא** - אסור, דכיון שעשאה דמים מחיים, החפץ נהפך למלוה, ודמי השכירות הוי ריבית.

2. **כשקיבל אחריות רק של אונסין ולא של זולא** - רב סובר שמותר, וכן פוסק רב פפא, הטעם: דכיון שלא קיבל אחריות של זולא, החפץ נשאר שייך למשכיר, ולכן דמי השכירות אינם ריבית, וזהו אחרת ממה שהקשו רב כהנא ורב אסי "אי אגרא לא פגרא אי פגרא לא אגרא".

תוס' (דף ע. ד"ה דקא) כותבים: שלפי רב מותר רק אם הנותן מקבל עליו גם קילקול הספינה שמתקלקל העץ במים.

נט. האם מותר להשכיר חפץ באופן שהשוכר מקבל עליו להחזיר גם את תשלום פחת משקל החפץ, ומדוע? דף ע.

תשובה :

אם המשכיר מקבל עליו את פחת ערך החפץ מחמת השימוש מותר, אבל אם לא אסור, ואף אם הנותן מקבל עליו יוקרא חולא - תוד"ה דקא, ועיין מהר"ם ופ"י. הרמב"ן מצדד שהוי ריבית קצוצה, וע"ע רשב"א וריטב"א.

ס. **האם מותר לקבל עיסקא למחלית שכר קרוב לשכר ורחוק מהפסד באופן שהנותן מקבל עליו יוקרא חולא, והאם מותר למכור באופן שאחריות הקלקול על המוכר ואחריות היוקרא חולא על הקונה, ומדוע?** דף ע.

תשובה :

לפי הריב"ך (בתוס' ד"ה דקא) - מותר בשני המקרים.

ולפי התוס' (שם) - רק במכר מותר אבל בהלוואה אסור.

לפי רש"י - עסק הקרוב לשכר ורחוק מהפסד, היינו כשהנותן נוטל חלק מהשכר ואינו נוטל חלק בהפסדים, ואבק ריבית הוא. (והריטב"א סובר: שאופן זה נקרא ריבית קצוצה, וקרוב ורחוק היינו שהבעלים מקבלים חצי מההפסד ופחות מחצי בשכר).

סא. באיזה אופן מותר ליתן מעות של יתומים בריבית, באיזה אופן אסור, ומדוע? דף ע.

תשובה :

מעות של יתומים [שלא מונה להם אפטרופוס על ידי אביהם - מאירי] **לענין להלוותם בריבית דאורייתא** - ודאי שאסור, אך **בריבית קרוב לשכר ורחוק מהפסד** - הקילו בהם חכמים, משום שאם יתנו להם זוז זוז יכלה להם הקרן, ולכן אמרו חכמים:

1. שיש למצוא אדם נאמן, שנכסיו שקטים ואין ערעור על קרקעותיו, שמציית לדינא, ושאינו מקבל עליו שמתא דרבנן, ונותנין לו את המעות של היתומים בפני בי"ד קרוב לשכר ורחוק להפסד.

2. כשלא מצאו כבאופן הקודם, יש לחפש אדם עשיר שיש לו זהבא פריכא, שיתנו לו את מעותיהם קרוב לשכר ורחוק מהפסד, והוא יתן להם זהבא פריכא שאין בו סימן, למשכון באם יאבד את המעות היתומים, אבל לא יקחו ממנו משכון כלי שיש בו סימן, מחשש שמא הכלים הם פיקדון שהפקידו אחרים אצלו ויבואו בעליהם ויתנו סימן ויקחום מהיתומים.

3. אם אי אפשר לעשות גם כהאופן הקודם, יתנו להם זוז זוז לסעודת אכילתם.

סב. הטוען שהחפץ שאצל חבירו זה שלו שהפקיד אצלו, האם נאמן, ומדוע? דף ע.

תשובה :

אם הביא סימנים של החפץ - בסוגייתנו מבואר: שנותנים לו זאת ע"פ הסימנים, אך התוס' (ד"ה אתא) כותבים:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

1. **שזהו דוקא אם מביא עדים שהפקיד בידו חפץ שיש בו סימן**, אבל בלא עדים לא מחזירים, דיכולים לטעון שקנה ממנו זאת.
2. **אם הנפקד שקיבל את החפץ בפיקדון מהתובע טוען "החזרתיו לך ואלו אחרים"** - הנפקד אינו נאמן.
3. **כבדין הקודם אך טוען "לקוחה בידי"** - הנפקד נאמן.
4. **אם הנפקד נפטר והמפקיד תובע את היתומים** - טוענים ליתומים שהאב לקחה רק במילתא דשכיחא.
- התוס' בפירושם הראשון כותבים: שלכן אם תובע כוס יקר והאב לא אמיד, מחזירים למפקיד, וכ"ש אם נותן גם סימנים.
- ובפירושם השני כותבים: שאם האב לא אמיד, מחזירים לתובע רק אם מביא סימנים, אבל אם לא הביא סימן, לא מחזירים למפקיד.
5. **אם האב היה עשיר** - לא מחזירים למפקיד, דטענינן שהאב לקחה.

סג. האם מותר לקבל צאן ברזל בעיסקא, ומדוע? דף ע:

תשובה:

מישראל אסור לקבל אבל מן העכו"ם מותר.

רש"י (ד"ה אין) מפרש: דהיינו שאחריות העיסקא, [דהיינו אם מתו או אבדו או החלו] הכל על המקבל, ששמין את הצאן במעות, וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקין בשכר, וכיון ששמין הוי ליה מלוה, [ומן הנכרי מותר אפי' ריבית קצוצה]. ולפ"ז כותבים התוס' (ד"ה אין): שלפי רש"י - הריבית אינה אסורה אלא מדרבנן, מפני שהוא קרוב לשכר ורחוק מהפסד, [והקשו על פירושו, עיי"ש].

תוס' (שם) כותבים: שלכן נראה לפרש כר"ת בריבית דאורייתא, באופן שפסק דמים על הצאן וגם פסק דמי השבח שקיבל עליו לתת בכל שנה דבר קצוב, בין יהיה שבח ובין אם לא יהיה, וזהו ריבית דאורייתא.

סד. המקבל צאן ברזל מן הנכרי או בהמת ארנונא האם חייבים בבכורה, ומדוע? דף ע:

תשובה:

1. **המקבל צאן ברזל מן הנכרי** - פטור מן הבכורה, אף אם היהודי קיבל על עצמו את היוקרא וזולא, שהרי יד הנכרי באמצע, בזה שאם היהודי לא ישלם, הנכרי יתפוס את הבהמה, ואם לא ימצא את הבהמה יקח את הוולדות.

רש"י (ד"ה ולדות) מפרש: שמדובר ששמו את הצאן במעות על היהודי וכל זמן שאין נותן לנכרי את מעותיו חולקין בשכר, ולא רק הולדות של האמאות פטורין מן הבכורה, שהרי הן [האמאות] עצמן [וכן] של הנכרי, אלא אפי' הולדות של אותן המגיעין לחלק ישראל, פטורין מן הבכורה כשיתעברו וילדו, מהטעם האמור לעיל באם היהודי לא ישלם.

לפי התוס' (ד"ה אין) - פטור מן הבכורה, אף באופן שפסק דמים על הצאן וגם פסק דמי השבח, וקיבל היהודי על עצמו לתת לנכרי בכל שנה דבר קצוב בין יהיה שבח ובין אם לא יהיה, דכל דהוי יד נכרי באמצע פטור, דלא קרינן ביה "כל מקנך תזכר". [דעת רש"י בזה לא איתפריש. יעוין מהרש"ל, מהרש"א ובאמ"ה עמ' תט].

2. **בהמת ארנונה - תוס'** (ד"ה ואי) מביאים: שלפי לישנא קמא דרבא (בפ"ק דפסחים), כל שישראל יכול לסלקו בזוזי חייבת בבכורה, ומסבירים שזהו מפני שעיקר הבהמה שייכת ליהודי ומשועבדת לארנונא, וכיון שיכול לסלקו בזוזי, לא יצאת מרשות ישראל ולא חשיב יד נכרי באמצע, אף שאם לא יתן דמים הנכרי יכול ליקח הבהמה, משא"כ במקבל צאן ברזל מן הנכרי שבתחילה הבהמות היו שייכות לנכרי.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

סה. האם מותר 1. לישראל להלוות לנכרי בריבית. 2. לנכרי להלוות לנכרי אחר בריבית. 3. לישראל ללוות מנכרי בריבית, ומדוע?

דף עא.

תשובה :

א. ישראל להלוות לאינו יהודי

מדאורייתא - מותר להלוות לאינו יהודי בריבית, מדרבנן - הדין כדלהלן:

לפי רב נחמן בשם רב הונא - חכמים אסרו להלוות לנכרי בריבית, [לפי הפירוש הראשון בתוס' ד"ה תשיך - שלמה גזר זאת], והלוקח ריבית מנכרי הריבית יורד לטמיון.

לרב חייא בריה דרב הונא אליבא דרב הונא: מ"מ בכדי חייו התירו להלוות לנכרי בריבית, אבל יותר מכדי חייו אסור, ומפרש רש"י: דדילמא אתי למיסוך, וכן מפרש האור זרוע, ושלפי"ז האיסור הוא גם לת"ח להלוות יותר מכדי חייו, ולפי הר"ח הרמב"ם והרמב"ן - נקטינן כרב חייא וכרבינא לקולא, שבכדי חייו מותר לכל אדם, ולת"ח מותר אפי' להעשיר, דלית לן למימר דפליגי - אמ"ה עמ' תסז, וע"ע בהערה שבסמוך].

ולרבינא אליביה דרב הונא: לתלמיד חכם התירו, דלא חיישינן שילמד ממעשיו. [וכתב האור"ז שם: שלרבינא מותר לת"ח אפי' יותר מכדי חייו, ולשאינו ת"ח אסור בכדי חייו - אמ"ה שם ובהערה 5].

לפי תוס' (ד"ה תשיך) - לישראל בתרא בגמ' בדעת רב הונא חולקת וסוברת: שאין איסור כלל להלוות לנכרי בריבית, התוס' פוסקים: שהלכה שמותר להלוות לנכרי בריבית מכח הטעמים הבאים:

1. בדברי סופרים הלך אחר המיקל, וא"כ הלכה כלישנא בתרא, הסוברת: שלא אסרו רב נחמן ורב הונא ריבית דנכרי, [ואילו הרמב"ן והר"ן סוברים: שהלכה כלישנא קמא ולחזמרא - אמ"ה עמ' תיז].

2. הואיל ויש לנו מיסים וארנונות חשיב הכל כדי חייו.

3. אנו שרויים בין האומות ואי אפשר לנו להשתכר בשום דבר אם לא נישא וניתן עמהם, לכן אין לאסור ריבית, שמא ילמד ממעשיו יותר משאר משא ומתן.

ב. אינו יהודי להלוות לאינו יהודי

לפי התיירוץ הראשון בתוס' (ד"ה תשיך) - אסור, דבני נח מוזהרין על הגזל "מכל עץ הגן" ולא גזל וה"ה לריבית [ואתנאה].

ולפי תירוץ השני - מותר לו להלוות לנכרי אחר בריבית, דסברי שבני נח לא מוזהרין להלוות בריבית.

ג. יהודי ללוות מאינו יהודי

לפי התיירוץ הראשון בתוס' (שם) - אסור, דכיון שבני נח מוזהרין על הגזל "מכל עץ הגן" עובר משום "לפני עוור".

ולפי תירוץ השני - מותר, דסברי שלא מוזהרין.

סו. מה הפירוש "יורד עמו לחייו"?

דף עא.

תשובה :

לפי הפירוש הראשון ברש"י - רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו וכאילו בא להורגו.

לפי פירושו השני [רש"י לא הסכים לפירוש זה] - רשאי לירד עמו לתוך אומנותו של חברו ולמעט מזונותיו של חברו.

ולפי התוס' (ד"ה אדם) בשם תשובת הגאונים בשם רב האי צדוק - רשאי לשרוף שליש תבואתו.

סז. האם גר יכול למכור עצמו לעבד עברי או לקנות עבד עברי, והאם אשה יכולה לקנות עבד עברי או עבד כנעני או שפחה כנענית, ומדוע?

דף עא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

1. **גר למכור את עצמו לעבד עברי - אינו יכול, דכתיב "ושב אל משפחתו" וליכא,** (הריטב"א החדשים מקשה: דבמכילתא איתא, "כי תקנה עבד עברי" לרבות את הגר, ותיירי: דהתם בגר שאמו מישראל, והרשב"א תירי: דהתם מיירי בגר שבא על בת ישראל, ויש שהוכיח מהסמ"ג שגן גר וגירות אינו נמכר בעבד עברי - אמ"ה עמ' תכא).
2. **גר לקנות עבד עברי - אינו יכול, דגמירי דמיקני קני דלא מיקני לא קני,** אבל קונה לענין זה שדין הנמכר לו כדין הנמכר לנכרי שאינו עובד לא את הבן ולא את הבת.
3. **אשה לענין לקנות עבד עברי - אינה יכולה, הואיל וזה לא דרך ארץ, ופירש"י:** כיון שמתייחד עמה.
4. **אשה לענין לקנות עבד כנעני**
לפי ת"ק - אינה יכולה.
ולפי רבן שמעון בן גמליאל - יכולה, דיראה להפקיר לו את עצמה, מחשש שיגלה הדבר.
5. **אשה לענין לקנות שפחה כנענית - יכולה.**

סח. האם מותר להלוות לגר תושב בריבית, והאם מצווים להחיותו? דף עא.

תשובה :

מותר להלוות לו בריבית, ומצווים להחיותו. ואף שנאמר "אל תקח מאתו נשך ותרבית" הכוונה לתחילת הפסוק "כי ימוך אחיך", שאסור ליקח רק מאחיד.

סט. האם מותר לישראל להיות ערב לישראל שלוה מאינו יהודי בריבית, והאם מותר לישראל להיות ערב לקאינו יהודי קלוס מיהודי, ומדוע? דף עא. עא:

תשובה :

א. ערב לישראל שלוה מאינו יהודי

לפי רש"י (ד"ה הוא ניהו) - גרסינן בגמ' "אלא לנכרי", ולפי"ז יוצא מהגמ' שאסור, ומשום שבדיניהם גובה המלוה מן הערב תחילה, נמצא כאילו לזה הערב מן הנכרי וחזר והלוה לישראל בריבית. (לפי הרשב"א והר"ן - בערב קבלן שיכול לתבוע מי שרוצה מותר, ולפי הראב"ד - אסור, הרא"ש כותב: שבזמנינו אף בדיניהם אין פורעים מהערב באם יש ללוה לפרוע, הרי זה נידון כמי שקיבל עצמו לדון בדיני ישראל, שמבואר בסמוך, אך אם האיני יהודי קיבל עליו לדון בדיני ישראל [לענין זה שלא יגבה מן הערב תחילה - רש"י ד"ה לדון, וע"ע לקמן נושא ג'], מותר, דבזמן שפרע לנכרי את ההלוואה עם הריבית אותה שעה נחשב שמלוה לישראל, ואת זה הוא לוקח ממנו חזרה בלא תוספת, וואילו לפי בעל העיטור - בלוה ישראל מן העכו"ם, מותר לישראל אחר להיות ערב, אפי' לא קיבל עליו לדון בדיני ישראל, דהעכו"ם הוא הנוטל את הריבית, ולא אסרה תורה אלא ריבית מלווה למלוה, והכא בגמ' אסור גרסינן "ערב דעכו"ם", והיינו שישראל הלוה לעכו"ם ונעשה הישראלי ערב, ולכן כל שלא התנה שיהיה בדינו אסור, דבלא זה עיקר האחריות על הערב - אמ"ה עמ' תכז).

ב. ישראל ערב לנכרי שלוה מישראל

לפי תוס' (ד"ה בשלמא) - מותר, דהישראל המלוה הולך תחילה ללווה הנכרי, ואם לא ישלם אזיל בתר הערב שיפרע הקרן והריבית, ונחשב שעכשיו הוא מלוה לנכרי. (ולפי בעל העיטור שבנושא הקודם - זהו האופן שהגמ' מדברת עליו, שאם לא התנה שיהיו בדינו אסור - אמ"ה שס).

ג. ישראל ערב קבלן לנכרי שלוה מישראל

מרש"י (ד"ה לדון) משמע שאסור, וכן דייק הרשב"א מרש"י, והרשב"א השיג עליו בזה, וכתב שרק ערב דנכרי שלוף ודוף הוא דאסור - אמ"ה עמ' תל ובהערה 19 18.

ע. ישראל שלוה מנכרי בריבית ולהיפך, האם מותר להעביר את ההלוואה לישראל אחר, ומדוע? דף עא:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. כשישראל לוח מנכרי בריבית

1. **כשאמר לו ישראל אחר: תנם לי ואעלה לך כדרך שאתה מעלה לו** - אסור מדאורייתא, שהרי הישראל מלוה לישראל בריבית.

תוס' (ד"ה מצאו) כותבים: שאסור גם אם אמר "ואעלה לנכרי את הריבית", שהרי מלוה לחבירו בריבית כדי שיפרע לנכרי ריבית.

2. **כבדין הקודם אך באופן שהעמידו אצל הנכרי** - דינו שאסור בדיוק כבדין הקודם, כיון שאין שליחות לגוי, ועיין בתשובה הבאה, נמצא שישראל מלוה לישראל בריבית.

3. **כבדין הקודם אך באופן שהנכרי אמר "הניחם על גבי קרקע והיפטר" ומשם נטלם הישראל השני** - פשוט שמותר, וה"ה כשהגוי נשא ונטל ביד והעבירם לישראל.

4. **כבדין הקודם, ובאמר לו הנכרי "תנם לישראל חברך והפטר"**

לפי תוס' (ד"ה בשלמא) - אסור, דכיון שקיבלה המעות מיד ישראל הראשון שהיה באחריותו נראה כנותן לו ריבית. ויש ראשונים שמתירים זאת - אמ"ה עמ' תלד - תלד.

ב. כשנכרי לוח מישראל בריבית

1. **כשאמר לו ישראל אחר "תנם לו ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו"** - מותר.

2. **כשהעמיד את הישראל האחר אצל הישראל המלוה** - מדאורייתא אין איסור, שהרי אין שליחות לעכו"ם, נמצא שהאינו יהודי מלוה ליהודי בריבית, אך מדרבנן החמירו להחשיבו את הנכרי כשלוחו של הישראל.

לפי ר"ת בתוס' (ד"ה כגון) - למסקנת הגמ' רק בנשא ונטל ביד אסור, אבל בלא זה אין שליחות אפי' לחומרא, ומותר אפי' מדרבנן.

ולתוס' בשם רש"י וזה"ח - אסור מדרבנן גם למסקנת הגמ', דדנים לחומרא שיש שליחות לעכו"ם וכאילו בא מישראל לישראל.

3. **כבדין הקודם אך באופן שהישראל נשא ונתן ביד נכרי ונתנו לישראל האחר.**

לפי ר"ת (בתוד"ה כגון) - הוי איסור ריבית מדאורייתא.

עא. האם יש שליחות לגוי, ומנין למדים זאת?

דף עא:

תשובה :

1. **מסקנת הגמ' שאין שליחות לגוי בין אם נכרי שולח ישראל ובין ישראל שולח נכרי, דעיקר דין שליחות נלמד מתורה, דכתיב ביה "גם אתם" לרבות שלוחכם, מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית.** [לשיטת רש"י: בריבית אזלינן לחומרא מדרבנן שיש שליחות לעכו"ם. ולפי ר"ת - לא החמירו כנ"ל תשו' קודמת דין 2, עיי"ש.]

הגמ' דוחה את הלשון הראשון בגמ' אליבא דרב אשי שס"ל: שרק בתרומה אין שליחות לנכרי אבל בכל התורה יש, גם דוחה את הלשון השני אליביה, שס"ל: שרק הוא לא יכול לעשות ישראל שליח אבל ישראל יכול לעשותו, וגם דוחה את דברי רבינא דאמר שרק מדאורייתא אין לנכרי זכיה אבל מדרבנן יש לו כמו שלקטן יש רק מדרבנן.

2. **כשנכרי לוח מישראל בריבית והעמיד ישראל אחר אצל הישראל המלוה** - מדאורייתא אין איסור שהרי אין שליחות לעכו"ם, אך מדרבנן החמירו בזה להחשיב את הנכרי כשלוחו של הישראל.

עב. ישראל שקיבל מנכרי מעות פיקדון האם יכול להלוותם בריבית לישראל אחר, ומה הדין להיפך כנכרי שקיבל מישראל, ומדוע?

דף עא:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפו, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה:

תוס' (ד"ה כגון) מביאים בשם הירושלמי: זה הכלל, כל שהוא באחריות ישראל אסור, כל שהוא באחריות נכרי מותר.

עג. האם מותר לישראל למסור משכונותיו לנכרי כדי שילווה הנכרי מישראל?

דף עא:

תשובה:

לפי ר"ת בתוס' (ד"ה כגון) - כל שאחריות המלוה על המשכונות ואם יתקלקלו המשכונות לא יהיה ללווה דין ודברים עם המלוה עליהם מותר. ונ"ע ברמב"ן.

עד. האם מותר לישראל להיות ערב בשביל הנכרי, ומדוע?

דף עא:

תשובה:

התוס' (שם) כותבים: שמותר, הואיל והישראל המלוה הולך תחילה אל הנכרי הלווה, ואם לא יפרע הנכרי, יפרע היהודי הערב את הקרן והריבית, דהשתא הוא דמוזיף לנכרי. [והראב"ד חולק וסובר שאסור, אא"כ התנה המלוה עם הנכרי שלא ידחה אותו אצל הערב - אמ"ה עמ' תכח].

עה. ישראל שלווה נכרי ולהיפך ונתגייר הנכרי, האם גובה את הריבית, ומדוע?

דף עב:

תשובה:

1. ישראל שלווה מעות מן הנכרי בריבית וקודם שנתגייר זקף הכל [את הריבית יחד עם הקרן] **עליו במלוה** - גובה הגר מהיהודי את הקרן ואת הריבית, דכיון שזקפן הוי כגבוי, **אך אם זקפן לאחר שנתגייר** - גובה את הקרן ולא את הריבית. [וכתב הרא"ש: ואפי' הריבית שעלה על המלוה קודם שנתגייר, בביאור כוונתו עיין באמ"ה עמ' תנב].

2. נכרי שלווה מישראל בריבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר

לפי ת"ק - כבדין הקודם, שאם לא זקפן במלוה קודם שנתגייר, אינו גובה מהנכרי את הריבית.

ולפי רבי יוסי ובן פוסק רבא בשם רב הונא - בין כך ובין כך [דהיינו גם אם זקפן אחר שנתגייר] גובה הישראל את הקרן ואת הריבית מהנכרי, כדי שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה. [נחלקו הראשונים אם לרבי יוסי גובה את הריבית אפי' לא זקפן כלל - עיין ש"ך יור"ד סי' קעא ס"ק ג'].

עו. שטר חוב שכתוב בו גם ריבית 1. האם גובה בו את הקרן. 2. מצני חורין או אף ממסעבלי [והאם נאמן הלווה לומר "פרעתי"]. **3. מה הדין כשהלוה על פה בריבית לענין לגבות את הקרן. 4. מי שמלא שט"ח שיש בו גם ריבית, האם חייב להשיבו, ומדוע?**

דף עב:

תשובה:

שיטת רבי מאיר

אינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית, דס"ל דקנסין היתרא משום איסורא. תוס' (ד"ה קונסין) כותבים דאין הלכה כר"מ, דהלכה כר"מ רק בגזירותיו ולא בקנסותיו, וכאן זה קנס. תוס' (ד"ה שטר) כותבים בדעתו את הדברים הבאים:

1. לענין אם השטר כשר לגבות בו מבני חורין

לפי שיטת הריב"ם - יכול לגבות מבני חורין על פי השטר, דהעדים אינם פסולים, שהרי אינם "עידים חמס", הואיל ואינם מרויחים כלום. [בפשוטו אם הריבית לא מפורשת בשטר - הריב"ם מודה שפסול לגמרי, כדלקמן בשיטת חכמים דין 2. וכן בריבית דאורייתא יהיה תלוי בשתי תירוצי התוס' המובאים לקמן בדעת רבנן דין 3, עיי"ש].

ולפי שיטת התוס' - השטר פסול גם לענין לגבות מבני חורין.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. לענין אם יכול לגבות בו מבני חורין כשיש עדים אחרים או כשהייב מודה

לפי הריב"ם (הנ"ל) - ודאי שיכול, ושהרי יכול לגבות בו מבני חורין ע"פ השטר גם כשאין עדים ואין חייב מודה. (וזהו אף אם ישנו "פרעתי" - כור המבחין), וכן הוא לפי התוס' בתחילת דבריהם "מיהו נראה". (ומשום שרמ לא קנס את גוף הממון). ולפי התוס' ב"ועוד נראה" - אינו יכול, דר"מ קנס לגמרי שמפסיד גם את גוף הממון. כמו שמצינו שקנס גם במלוה על פה שלא גובה אפי' את הקרן.

3. **כשמצא שטר שכתוב בו ריבית** - יקרענו כמבואר בתוספתא, וביארו: שזהו משום שאסור להשהותו. (בב"י סו"ס קסא, מבואר: שדין זה גם לפי חכמים, עיי"ש את ביאוריו לדין זה, ועיין היטב בנימוק"י דף מב: בדפי הרי"ף ד"ה ת"ר, ובמש"כ הב"ח חו"מ ס' נב בשמו),

4. **המלוה את חברו בריבית לא בשטר, ובא לפני ביד -** בתוספתא מבואר: שקונסין אותו. ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית, כדין מלוה שבשטר.

שיטת חכמים

השטר כשר (עכ"פ כשהריבית שבו הוא רק מדרבנן - כדלקמן דין 3) לגבות בו את הקרן אבל לא את הריבית, דס"ל דלא קנסינן היתרא משום איסורא. תוס' (ד"ה שטר) כותבים בדעתם את הדברים הבאים:

1. **רבנן לא קנסו כלל, ושמשמע לכאורה דגובה את הקרן אפי' ממשעבדי.** (יש ראשונים החולקים וסוברים שלרבנן אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חורין, והמחלוקת בין ר"מ לחכמים הוא רק כשיש עדים אחרים או כשהייב מודה, שלרבנן גובה ולר"מ קנסינן - אמ"ה עמ' תסא).

2. **כשאין הריבית מפורשת בשטר** (כגון שכללו את הקרן עם הריבית) - **השטר פסול לגמרי**, (ואינו גובה אפי' מבני חורין), דגזרינן שמא יגבה את הריבית בתורת הקרן, ובסוגייתנו מדובר כשהריבית מפורשת בשטר. (וכן משמע מרש"י ד"ה שטר, שכתב: שכתוב בו "פלוני לזה מפלוני מנה בריבית כך וכך לזמן פלוני" - אמ"ה עמ' תנו. ועיין ברמב"ן החולק על התוס', ומפרש: שמדובר דוקא כשאין הריבית מפורשת בשטר, עיי"ש).

3. כשהריבית הוא דאורייתא

לפי תירוץ הראשון - חכמים מודים שהשטר פסול לגמרי, הואיל והעדים נפסלים מחמת שעברו על "לא תשימון" כדין אוכל נבילות להכעיס, ובסוגייתנו חכמים מכשירים רק בשטר שיש בו ריבית האסורה רק מדרבנן.

ולפי תירוץ השני - חכמים מכשירים גם כשהריבית אסורה מדאורייתא, הואיל והעדים חושבים ש"לא תשימון" לא קאי על העדים.

4. **במלוה על פה** - בתוספתא המובא בתוס' מבואר: שגובה את הקרן (מבני חורין) ולא את הריבית.

5. **לענין אם הלווה אמר "פרעתי"** - אינו נאמן, שהרי לחכמים השטר כשר לגבות בו את הקרן אפי' ממשעבדי.

עז. **שטרי חוב המאוחרים או המוקדמים, האם כשרים לגבות בהן והאם אפי' ממשעבדי, ומדוע?**
דף עב. עב.

תשובה:

במשנה (לעיל דף יז.) מבואר: 1. המאוחרין כשרים. 2. המוקדמין פסולים. הגמ' והראשונים מפרשים לענין מה הם פסולים, וכדלהלן:

1. **שטרי חוב המוקדמין לענין לגבות עמם מזמן שני**, [דהיינו מהזמן האמיתי]

לפי ר' שביעון בן לקיש - רק לרבי מאיר הם פסולים דקניס היתרא משום איסורא, ואינו גובה אפי' מזמן השני, אבל לרבנן דלא קנסו היתרא משום איסורא כשר לגבות בו מזמן שני (ואפי' ממשעבדים).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי רבי יוחנן - גם לרבנן [המכשירים שטר שיש בו ריבית] השרט פסול, [עכ"פ לגבות עמו ממשועבדים - עיין בהערה שבסוף דין הבא], ואינו גובה עמו אפי' מזמן שני, גזירה שמא יגבה ממשועבדים מזמן ראשון. והלכה כרבי יוחנן - חר"מ ס' מג סעי' ז'.

2. לענין לגבות מבני חורין

לפי תוס' (ד"ה שטר) בשם רש"י (ד"ה פסולים) - שטר המוקדם לר"מ הסובר שפסול הוא, מ"מ כשר הוא לגבות מבני חורין. [וכן סוברים הרמב"ן והרשב"א].

ולפי התוס' (ד"ה שטר) - פסול הוא לגמרי אפי' לגבות מבני חורין. [מהרא"ש משמע שכן הדין לרבי יוחנן בדעת רבנן. אבל הר"ף כותב: שלרבי יוחנן בדעת רבנן. הוי כמלוה על פה].

3. כשהעדים חתמו במיתכוון על שטר מוקדם

לפי שיטת התוס' (ד"ה שטר) - לכו"ע העדים עצמם נפסלו בחתימתם משום עדות שקר והשרט פסול לגמרי, וכל מה שר"ל בדעת רבנן מכשיר, זהו רק כשיש עדים המעידים שהעדים החתומים בשטר היו אנוסים מחמת נפשות או כשחתמו בטעות, כגון שאומרים טעינו בשנת המלך או טעו בעיבורא דירחא בין מלא בין חסר, ולא הזכירו בשטר בכמה בשבת אלא הזכירו בכמה בחודש.

4. לענין נאמנות הלווה לומר "פרעתי"

לפי ר"ל בדעת רבנן - כיון שהשטר כשר אין הלווה נאמן לומר "פרעתי".

לפי רש"י (הנ"ל דין 2 הסובר: שלר"מ כשר לגבות מבני חורין) - לא איתפריש, [ונראה שאינו נאמן לומר "פרעתי"].

לפי התוס' (הנ"ל דין 2, דסברי שלר"מ פסול לגבות אפי' מבני חורין) - נאמן לומר "פרעתי".

5. כשיש עדים אחרים המעידים על זמן ההלוואה - מתוס' (ד"ה שטר) הסוברים שפסול לגמרי א"כ ה"ה שפסול מלגבות ממשעבדי, אך לרש"י דס"ל שכשר לגבות מבני חורין, לכאורה אם יש עדים אחרים יהיה כשר לגבות ממשעבדי.

עח. מכר שדה בשטר ונמצאת שאינה שלו, האם הלוקח גובה ממשועבדים של המוכר, ומדוע?

תשובה:

א. לוקח שאנם את המוכר שימכור את שדהו וקדם המוכר ונתן את השדה לבנו

לפי אביי - כיון שזביני לא זביני, זוזי כמלוה בשטר דמי, והלוקח גובה אף ממשועבדים.

ולפי רבא - הלוקח גובה רק מבני חורין, הואיל ושטר כשאנסוהו למכור לא ניתן להיכתב, דכל שכתב את השטר זה רק מאונס, והרי זה רק כמלוה על פה.

ב. בגזל קרקע ומכרה בשטר

אף לרבא (בנושא הקודם) גובה מנכסים משועבדים, למ"ד אחד: זהו משום שניחא ליה לגזלן שלא יקראו לו גזלן, ולמ"ד שני: זהו משום שניחא ליה לגזלן דליקום בהימנותיה.

עט. כשאין לו פירות או היה תחילה לקוצרים באיזה אופן מותר לפסוק על הפירות, באיזה אסור, ומדוע?

תשובה:

א. לפני שיצא השער

מדרבנן אין פוסקין, דכל שלא יצא השער כמה נמכרים, אם אין לו - אסור מדרבנן שמא יתייקרו כשיצא השער שלהם, [ונמצא משתכר זה בהמתנה מעותיו - נימוקי יוסף, ואם יש לו פירות מותר. דהוי כמכר - עיין לעיל תשו' יט דין 1], אבל

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מדאורייתא מותר, הואיל ולא הוי ריבית קצוצה.

ב. יצא השער

פוסקין, וכן הוא הגירסא במשנתנו, וכן גירסת רש"י במשנה ריש פרקין – ועיין לעיל דף סב: תוד"ה והתנן, דאף שאין למוכר פירות מ"מ לאחר יש, ויכול המוכר לקנותו עכשיו בדמים שקיבל – רש"י לעיל דף סב: ד"ה יש לזה.

תוס' (לקמן דף עד: ד"ה ופוסק עמו) כותב: דמה דאיתא במשנה "ופוסק עמו כשער הגבוה" קאי גם על אופן זה, ויש החולקים על רש"י – אמ"ה עמ' תעג ובהערה 18.

ג. הגדרת "יצא השער" שמותר לפסוק אף שאין לו

לפי רבי יוהנן (כפי שפירשו רב אסין) – היינו שיצא כשער של דורמוס. (רש"י מפרש: איטליז רב וגדול, הפנ"י לעיל דף סג: כותב: מה שרש"י כותב שם שהוא שער היוצא ע"י חמרים דא ודא אחת היא – אמ"ה עמ' קצה, ובהערה 32 31 ובעמ' תעד בהערה 28, וכ"ש כשיצא שער של אכלבאי (פירושו: אוצרי פירות), וארבי (פירושו: הספינות הבאות), דמשיך תרעיה טפי. (לעיל תשר' יב מובאים: 1. מחלוקת רש"י ותוס' אם רבא אליבא דר' ינאי חולק על רבי יוחנן. 2. הטעם שמותר לפסוק כשיצא השער אף שאין לו. 3. חיוב נתינת דמי ספסירא. 4. כשבא לחוב בדמיהן).

ד. כשיש ב' שערים על מין אחד

1. **אם כשהשער של החדשים שונה משער של ישנים** (החדשים עדיין לא יבשים ומחירים פחות משל יבשים – רש"י) – אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן. כן הוא הגירסא בגמ'.

לפי גירסת רש"י – "אין פוסקין על חדשות מארבע". (דקדקו האחרונים, שלגירסא זו מותר לפסוק על הישנות בג' וכ"ש על החדשות, אבל הרי"ף הרמב"ם, הרא"ש, והטור גורסים: כגירסא המצויה בפנינו, וכתב המ"מ: שלשיטתם אפי' בישנות בשער ג' אסור לפסוק – אמ"ה עמ' תענה).

2. **אם כששער לקוטות מארבע**, (השיטמ"ק בשם הר"ח מפרש: עני המלקט לקט שכחה ופאה נקרא "לקוטי") **שונה משער של בעל הבית שהוא משלוש**. (ותבואה של לקוטות מערבין בהם שיבולי שיפין עם שיבולי חיטין ולכן אינם יפים) – אין פוסקין עד שיצא השער ללוקט ולמוכר.

אמר רב נחמן: פוסקין ללקוטות כשער הלקוטות, כיון שאם רוצה יכול ללוות מחבירו, לכן נחשב כאילו יש לו, אבל בעל הבית נחשב כאין לו אף שיכול ללוות מלקוט, טעם אחד: מפני שבעל הבית מתבייש ללוות מלקוט. טעם שני: מי שמביא כסף לבעל הבית דעתו שיביא לו מפירות יפים. (יש שכתב שמותר לפסוק עם בעה"ב בשלש, ואין אסור אלא לפסוק עם בעה"ב בארבע אפי' מפירות של לקוטות – מ"מ, אמ"ה עמ' תענה).

ה. היה תחילה לקוצרים ועדיין לא יצא השער (עב: עד.)

1. **כשנגמרה מלאכתן** – פוסק עמו על הגדיש. דכיון שיש לו אין כאן ריבית, דמעכשיו קנוי לו אף שלא משך. רש"י (ד"ה פוסק) מפרש: **א. פוסק עמו באיזה שער שירצה**. (הטור סי' קעה מפרש: שיכול להזיל אפי' יותר משער הלקוטות, וע"ע באמ"ה עמ' תעג ובהערה 12, אך לפי התוס' לעיל דף סג: ד"ה מהי, והרא"ש בפסקיו סי' ס' – יכול לפסוק רק כשער לקוטות). **ב. יש לתת לו רק מאותו גדיש**, (וכן טוברים תוס' לעיל דף סד: ד"ה האי).

2. **אם היה לו גדיש מחוסר מלאכות** (דף עד., וע"ע לקמן תשר' צד)

לפי רב – אם מחוסר רק ב' מלאכות (בין בידי אדם בין בידי שמים) פוסק, דנחשב כיש לו, אבל מחוסר ג' מלאכות אינו פוסק, דנחשב אין לו.

ולפי שמואל – מחוסר מלאכה שבידי אדם פוסק אפי' מחוסר מאה, אבל מחוסר מלאכה שבידי שמים אפי' אחת אינו פוסק, דנחשב שאין לו, דמי ימר דאתיא.

פ. האם מותר ללוות על שער שבשוק או על פירות שצוק, ומדוע: דף עב:

תשובה:

לפי הגירסא בגמ' בהו"א – אין לוויין על שער שבשוק, אבל למסקנא לוויין.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

רש"י (ד"ה אין לווי) בפירושו הראשון מפרש: שהיינו שלוח מעות על מנת שאם לא יפרעם יחזיר לו פירות כשער של עכשיו, ולמסקנא שמותר זהו משום שעשה כן דרך מקח וממכר. ומותר רק על שער שבשוק, דהיינו שיצא השער אבל לא יצא אסור. [ואנ"פ שאין מעמידין מלוה ע"ג פירות, מ"מ הכא שאני, שבשעת הפסיקה בא באיסרו בידו משא"כ שם שלא בא באיסרו בידו – אמ"ה עמ' תענח].

רש"י (שם) בשם ההלכות גדולות מפרש: היינו שלוחה סאה בסאה על סמך שער שבשוק, וכותבים התוס' (ד"ה אין): דצ"ל וכדי שלא יקשה מהמשנה לקמן דף ע"ג. האוסרת הלואה סאה בסאה, שכאן מותר כי מדובר ביש לו מעות ללווה דמצי זבין בשוקא או יש לו מעט פירות כדרכי יצחק, ולקמן דף ע"ג. בביאור כוונת תוס', אם דבריהם לא כרב התא החולק על רב יצחק – עיין אמ"ה עמ' תפ"ג, והתקשו, שצריך להיות מותר אף בלא יצא השער אם מצויין פירות אלו בשוק, ושלכן יש גורסין בגמ' "אין לוויין על פירות שבשוק". ולפי"ז למסקנא לוויין סאה בסאה על פירות שבשוק אף בלא שיצא השער. [הגר"א בהגהותיו על הש"ס כותב בשם הרמב"ן: שהגאונים מתירין בכל ענין אם יצא השער ושכן דעת הר"ף והרמב"ם, הב"י סי' קסג פוסק כפירוש הבה"ג, ושלפי"ז אסור ללוות מעות ע"מ שאם לא יפרעם יחזיר לו פירות כשער של עכשיו. וע"ע אמ"ה עמ' תענח ובהערה 15].

פא. האם מותר לקבל תבואה או סחורה במקום הזול ולהתחייב להביאם במקום היוקר. 2. לקבל מעות במקום היוקר ע"מ שיקנה סחורה במקום הזול, ויביאם לו במקום היוקר, ומדוע? דף ע"ג.

תשובה:

1. **המקבל תבואה או סחורה במקום אחד ע"מ להביאם במקום אחר**, [רש"י מפרש: דהיינו שמקבל להביאם ממקום הזול למקום היוקר, ועיין ריטב"א ובאמ"ה עמ' תפ"ג תפ"ג], כשאחריות הדרך עד מקום האחר על הקונה - אסור, שהרי הסחורה נהפכת למלוה כשער הזול וכשמחזיר כשער היוקר הוי ריבית. [ומסתברא דרק איסור אבק ריבית הוא, כיון דמעיקרא דמילתא זביני הוא].

2. **כבדין הקודם כשהאחריות הדרך על המוכר - מותר**, רש"י (ד"ה מותר) מפרש: דאין כאן מלוה עד שתמכר.

תוס' (ד"ה ברשות) כותבים: שמותר רק אם המוכר נותן ללוקח שכר עמלו ומזונו, דאל"ה נמצא טורח בתבואת המוכר בשכר ההלואה, [ויש חולקים – עיין ריטב"א, מ"מ פ"ט ממלוה ולווה הל' ט' ובי"י סי' קעג].

3. **כבדין הקודם ויש ללווה פירות במקום היוקר ומתחייב להביאם למוכר - מותר**, רש"י (ד"ה יש) מפרש: דמהשתא אוקמינהו ברשותיה ואף בלא שמשך את הפירות, דסאה בסאה הוי אבק ריבית, וכיון שיש לו, נידון כמכר ולא גזרו ביה רבנן.

4. **כבדין הקודם כשאין ללווה פירות במקום היוקר - אסור**, [הגידולי תרומה מסתפק אם אסור אף ביצא השער].

5. **כשקבל מעות במקום היוקר ע"מ למכור להם תבואה כבמקום הזול בגלל הקדמת נתינת מעות - אסור**, אבל לחמרין מותר, משום שהחמרין מרוויחים ע"י מעות המשלח ולכן מוזילים להם את השער, [והדין שמוותר זהו עכ"פ כשיש את כל התנאים הבאים: בחמרין ישנים, כשאחריות הדרך בחזירתם על הבעלי בתים, כשהבעל הבית אינו חשוב, כשהסחורה היא תבואה שהוא דבר שכיח לקנותו מחמת אדם].

הריוח שיש לחמרין הוא:

רב פפא אומר: שניחא להו דמגלו להו תרעא. רש"י מפרש: שע"י מעותיהם של הבעלי בתים העשירים שיש בידם הם ניכרים סוחרין ומקיפין להן סחורות אחרות, ותוס' מפרשים בשם הר"ח: שהבעלי בתים העשירים פעמים מגלים להם שערי היוקר ומסייעים להם למכור.

ורב אחא בריה דרב איקא אומר: שניחא להם דמוזלי גבייהו. ומפרש רש"י: בני המקום הזול כששומעין שאין אלו משתכרין בה, מוזילין להם כדי שלא יעזבו אותם.

6. **כבדין הקודם בחמרים חדשים - הגמ' אומרת שזהו הנפק"מ בין רב פפא לרב אחא בריה דרב איקא**, רש"י מפרש: לטעם של רב פפא מותר, שהרי יש להם ריות, ולטעם של רב אחא בריה דרב איקא אסור, שהרי אין מכירין את החמרין כדי למכור להם יותר זול מחמת שמוכרין אח"כ לבעלי בתים. [הגהות הגר"א

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כותב: שהרי"ף מפרש להיפך, ומ"מ אין נפק"מ לדינא לפי פירוש הבי"ד דלא פליגי.

7. בחמרים כדלעיל דין 5 באופן שאחריות הדרך על החמרים

לפי רש"י (ד"ה מ"ט) - הדין שמותר זהו אף כשהאחריות הדרך (גם בחזרתן - תוס') על החמרים.

לפי תוס' (ד"ה החמרים) - הדין שמותר הוא רק כשאחריות הדרך בחזרתן היא על הבעלי בתים אבל אם על החמרים אסור. ולעיל גבי טרשא דרב חמא, ההליכה היתה לצורך רב חמא שהוא הבעה"ב, שהיו מוכרים לו סחורתו ובחזרה המעות היו הלואה, ולכך היה צריך רב חמא לקבל על עצמו את אחריות הסחורה בהליכתם, משא"כ בידון דידן הוא להיפך, שבאותן המעות שקיבלו הם צריכים לקנות סחורה לבעה"ב, דהיינו בהליכה היו המעות הלואה ביד החמרים לכן האחריות החזרה צריך להיות על הבעלי בתים - מהר"ס.

לפי התוס' (ד"ה מאי) בשם הר"ה - האופן המדובר בסוגייתנו שאוסרת בכל אדם ומתירה בחמרים, זהו כשנותן לחמרים דמי שכירות החמרים (בלא מזונם), דאם לא נותן זאת לחמרים אסור, שהרי החמרים טורחים מחמת קבלת ההלואה, והרווח של "מגלי להו תרעא" ו"מוזלי גבייהו" הוא רווח מועט ולא מוריד את איסור הריבית.

ולפי התוס' (שם) - לחמרים מותר גם כשלא מקבלין שכירות חמרים, דכל האיסור כאן זהו רק אבק ריבית שהקילו בזה חכמים גם כשהלווה מקבל רווח מועט, כמו שמצינו ריש עגלא לפטומי.

8. בחמרים כדלעיל דין 5 באופן שנותנין לחמרים שכר עמלם ומזונם - בתוס' (ד"ה מאי) מבואר: שאפי' רבינו חננאל שבדין הקודם מודה שמותר בכל גווני, גם בלא טעם של גלויי תרעא ואוזלי גבייהו, ואף לכל אדם, שהרי בכך אינו טורח לו בשכר הלואה.

9. כדלעיל דינים 5-7 אך כשהבעל הבית הוא אדם חשוב - אסור לו ליקח את כל הריוח אבל מותר לו ליקח מקצת מהריוח ואת השאר ליתן לחמרים.

10. כבדין 5 אך בסחורה שאינן מצויות, כגון: גרוטאות וכלי פשתן, וכגון שברי זהב וכסף דליכא בזה גלוי תרעא ולא אוזלי גבייהו, דמי שמכר לו עכשיו לא ימכור לו למחר, ופרגמטיא שלקח היום אינו לוקח למחר] - אסור אף בחמרים, שהרי אין להם ריוח על טורח הליכתן עבור הלוקח.

פב. מהו פרדיסא, מה דינו, ומדוע?

דף עג.

תשובה:

א. פרדיסא

רש"י מפרש: דהיינו כרם שענביו עדיין לא ביכרו והלוקח משלם מחיר מוזל על כל הפירות שיגדלו בשנה זו, ונעיי' בזה במש"כ לעיל תשו' כב דין 4.

לפי רב - אסור, דכיון שבזמן קבלת הפירות מחירם שווה יותר, מיחזי שנותן לו יותר בגלל הקדמת המעות. (האופן שרב מדבר והטעם ששמואל חולק עליו - עיי' במש"כ לעיל שם).

ולפי שמואל - מותר, כיון דהוי ביה תיוהא, (פירושו: סיכון קילקול הכרם מחמת ברד גשמים וקרח, ומפסיד הכל), ולכן לא מיחזי כי אגר נטר. (ומודה שמואל כשאין סיכון כלל שאסור - עיי' פיר"ח שבתשובה הבאה).

ב. בתורי דנפיש פסדייהו

הגמ' אומרת שרב מודה שמותר.

רש"י (ד"ה ומודה) מסביר: דהיינו מקום שבוצרים כרמים בשוורים בעגלה ונתקלין בקלחי שרשים בקרקע והפסדן רב.

והתוס' (ד"ה בתורי) בשם הר"ה, מסביר: דהיינו כשמוכר עגלים קטנים אשר יולדו לו בשנה זו, והרגילות הרבה שמפילות, והוי קילקול יותר מתיוהא של פרדס, ולכן רב מודה לדין זה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פג. האם מותר ליתן שבשי שבשא, ומדוע?

דף עג.

תשובה:

אסור, משום דהוי כהלואת סאה בסאה, אך אם הבעל הבית מסייע בגופו בקרקע ואפי' מעט מותר, דנחשב כאילו הלווה קונה גוף הקרקע לפירותיה ונידון כ"ש לו".

רש"י מפרש: שבשי שבשא היינו שמלוה לאריסין תבואה לזרע ע"מ לקבל תבואה חדשה, ולכן הוי ריבית. [ועיין ריטב"א החדשים].

ותוס' בשם הר"ה מפרשים: ששיבשא היינו זמורות, שנותנים לבעלי זמורות מעות בסכום מסויים כדי לקבל בשעת הקציר תבואה שווה יותר, וכיון שליכא תיוהא בזמורות, גם לשמואל שבתשו' קודמת אסור, ולכן אם הבעה"ב הופך בארעא מותר.

פד. האם מותר לאחר תשלום של הפועל ולשלם לפועל בתבואה בזול בגלל האיחור, ומדוע? דף עג.

תשובה:

אסור, הואיל והוספת המעות הוא בגלל המתנת המעות, אך אם הפועל מסייע לבעל הבית עד סמוך לנתינת התשלום - מותר, דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ואז מה שמוסיף לפועל תבואה לא נקרא שכר המתנת מעות אלא מתנה יותר על שכרם. [מהשו"ע יור"ד סי' קעג סעי' מב משמע: שמוותר גם כשהתשלום הוא במעות].

פה. מקום שמקובל שבעל הבית מקבל ד' כורין בעד חכירת שדהו עד ניסן, האם מותר לבעה"ב לקבל ו' ולהשאיר לאריס את השדה עד אייר, ומדוע?

דף עג.

תשובה:

אם הוספת החודש הוא כדי שיתבשלו התבואה - מותר לקבל את הב' כורין הנוספים, הואיל והוספת הב' כורין הוא על חכירת השדה בעוד חודש כדי שתתבשל התבואה, ולא בעד המתנת ד' הכורין אצל האריס עד אייר.

פז. נכרי שמשכן את ביתו לישראל ואח"כ הנכרי מכרה לישראל אחר, האם מותר למלוה לדור בבית בחינם, ומדוע?

דף עג.

תשובה:

המלוה כל זמן שלא פורעים לו את כל החוב יכול לדור בחינם וא"צ להעלות דמי שכירות לישראל הקונה, משום שכל זמן שלא פורעים לו את החוב חשוב השדה הממושכנת כאילו קנויה למלוה, ואף שבדינינו לא חשוב כמכר, מ"מ כיון שבדיניהם חשיב כמכר, לא חשיב הלוקח כלוה מישראל אלא כלוה מהנכרי והנכרי מישראל, ולא עדיף הישראל הלוקח מגברא דאתית מיניה. [המהר"ם כותב: שמקושיית התוד"ה נטר "ומיהו קשה" משמע. שתוס' הבינו שרבא הלוקח לא שילם את כל דמי הבית לנכרי, וא"כ לפי"ז יוצא שמוותר אף באופן זה, ולא אמרינן שכאילו רבא נקרא לוה של הישראל ויהא אסור לדור בלא לשלם דמי שכירות לרבא הקונה].

פז. האם אדם יכול למכור או להקדיש מה שמושכר ביד אחרים?

דף עג.

תשובה:

1. למכור מה שמושכר ביד אחרים - תוס' (ד"ה השתא) כותבים: שמסוגייתנו מעובדא דרב מרי בר רחל מוכח שאפשר למכור.
2. להקדיש מה שמושכר - תוס' (שם) כותבים: שאפשר רק את מה שיתר על החוב, והואיל והקדש מעורב בו, לכן אין יכול לדור בו, וימכור הבית ויקח זה תחילה את השכר שנתן.

פח. האם מותר 1. לשלם ולפסוק בתשרי על יין ע"מ שבטבת יקח הקונה את היין הטוב. 2. דין זה בפירות ולא ביין. 3. הפוסק לפני הבעיר ע"מ שיתנו לו יין בשעת הבעיר כשער היוצא, האם מותר למוכר ליתן יותר מדעתו שלא בתנאי, ומדוע?

דף עג.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

1. **ביין** - מותר, דאם נמצא חומץ בטבת, הוברר למפרע שהתחיל להחמיץ בתשרי, וחומץ לא קנו. ודין יין שנתקלקל בלא שהחמיץ - עיין מש"כ לעיל תשו'... דין...].
2. **בפירות** - אסור, דקבלת המוכר את אחריות הקלקול הוי ריבית בשכר המתנה המעות.
3. **להוסיף יותר** - מותר, רש"י (ד"ה אחולי) מפרש: דכל שלא פסק עמם בתחילה להוסיף, הוי מתנה בעלמא, ומוסיפים התוס' (ד"ה ושפכי): דאין זה ריבית מאוחרת, הואיל ובזמן שמקבל את התוספת אין הלווה חייב לקונה, ורק בהלווה ואח"כ דר בחצירו הוי ריבית [מאחרות שאסור רק מדרבנן], כיון שהמלווה דר בזמן שהלווה עדיין חייב לו. [...לציין ללעיל].

פ.ט. המתחייב לקנות יין לחבירו ופשע ולא קנה לו, האם המתחייב חייב להביא לו כפי שהתחייב, ומדוע?
דף עג:

תשובה :

אם ההתחייבות היתה בקנין - ברש"י (ד"ה אסמכתא) מבואר: שהוא חייב כפי שהתחייב, והאופנים שבסוגיין שהגמ' קוראת לזה "אסמכתא" מדובר כשלא היה התחייבות בקנין, ויש שכתב שרב ס"ל כרב האי גאון שבכל דוכתא שהוא דומיא דאוביר שסומך עליו ומפסידו, שייכת התקנה ומשלם במיטב, וההתחייבות חלה גם בלא קנין, ושאם לא בידו הוי אסמכתא, ורש"י ס"ל כהנך ראשונים דסביר שבקנין לחודיה מבטל אסמכתא, ופליג על הרמב"ם הסובר בזה, שבעיני קנו בב"ד חשוב והוא שיתפס זכויותו - אמ"ה עמ' תקיג. האופנים והדינים הם כדלהלן:

1. **אם נתחייב לקנות לו "יין זה"** - הוי אסמכתא, דמי יימר שימכרו לו, וכיון שאסמכתא לא קניא פטור מלשלם לו, אפי' הבטיחו שאם לא יקנה אפרע משל עצמו.
2. **אם נתחייב לקנות לו "יין סתם"**

לפי רב זביר מנהדרעא בשם רב היא - זה נחשב שהיה בידו לקנות, וכיון שפשע ולא קנה, חייב למלא את התחייבותו להביא לו יין לפי שער הזול שקונים אותו בזמן הבציר.

ולפי רב אשי - גם זה נחשב שאינו בידו, שמא לא ימכרו לו, וכשער הזול, דשער הזול דוולשפט לא משיך כולי האי - תוד"ה התם, ובאמ"ה עמ' תקיג, ולכן הוי אסמכתא ופטור, משום דאסמכתא לא קניא. [אם זהו מדאורייתא - עיין אמ"ה עמ' תקסו].

צ. האם באופנים הבאים חייב לקיים הבטחתו: ומדוע, 1. כשהתחייב לחבירו לקנות לו יין כשער הזול ולא קנה. 2. המקבל שדה מחבירו למחצה והתחייב לשלם באם לא יחרוש ולא יעבוד בה?
דף עג: עד.

תשובה :

1. **כשהתחייב לקנות לו יין** - אם התחייב לקנות "יין זה" הוי אסמכתא, דשמא לא ימכרו לו, אבל כשהתחייב "יין סתם" הוי מחלוקת אמוראים - עיין תשו' קודמת.
2. **המקבל שדה מחבירו למחצה ולא חרשה ולא זרעה** - לא הוי אסמכתא, כיון שכתב לו "אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא" [את ההפסד], וזהו מפני שהיה בידו לחרוש ולזרוע, ולא הגזים בהתחייבותו.
3. **כבדין הקודם אך התחייב שאם לא יעבוד ישלם "אלפא זוזי"** - תוס' (ד"ה הכא) מביאים: את הגמ' (לקמן דף קד): האומרת דהוי אסמכתא ולא גמר ומקני לשלם את האלף זוז, כיון דגזים, ורק באופן הקודם דלא גזים לא הוי אסמכתא.

צא. האם בלופנים הנאים הוי אסמכתא, ומדוע?
דף עג: עד.

תשובה :

תוס' (שם) מביאים שמונה סוגיות בש"ס בענינים שונים, וכדלהלן:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

1. **המשליש שטרו** (מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו, ואמר לו: אם לא אתן לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו – משנה בב"ב דף קסח.]. **הוי אסמכתא, ואסמכתא לא קניא**, (זהו כדעת רבי יהודה במשנה שם, אבל רבי יוסי שם חולק וסובר שהתנאי תנאי, דס"ל אסמכתא קניא. לפי הגירסא בידינו בגמ' שם: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבא אמר רב "הלכה כרבי יוסי", ושרבי אמי מסיים שאין הלכה כרבי יוסי).
2. **משחק בקוביא - תוס' (שם) מביאים את הגמ' בסנהדרין האומרת שלא הוי אסמכתא**. (זהו רק כדעת רמי בר חמא שם, אבל לרב ששת שם הוי אסמכתא).
3. **כשאמר: אם אני חוזר בי** (מהתחייבותי) **ערבוני מחול לך - תוס' מביאים (את הגמ' לעיל דף מח:): האומרת: שלא קני, משום שהוי אסמכתא**, (ושרק לפי רבי יוסי דס"ל אסמכתא קניא קונה).
4. **שנים יושבין ואחד עובר, אמר אחד "הריני נזיר אם כמותו הוא שהוא נזיר", והשני אמר "הריני נזיר אם כמותו הוא שאינו נזיר" - תוס' מביאים את דעת רבי טרפון בסנהדרין שאין אחד מהם נזיר, דבמידי דלא בידו ולא ידע ליה, הוי אסמכתא**.
5. **שנים שהמרו זה את זה - תוס' מביאים את הגמ' (בשבת פרק כמה מדליקין לענין אם יצליחו להכניס את הלל...)** שחייב לקיים את התחייבותו.
6. **כשאמר: נאמן עלי אבא להיות דיין, או כשאמר: דור לי בחיי ראשך - תוס' (שם) מביאים מחלוקת תנאים במסכת סנהדרין אם יכול לחזור בו, (ולר"מ יכול, ולחכמים אין יכול).**
7. **מפריחי יונים באופן שאמר "אי אקדמיה יונך ליוני" - תוס' (שם) מביאים את הגמ' האומרת שדינו כמשחק בקוביא, דהוי אסמכתא שלמ"ד קני אינו קונה, ושאין לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים**.

ההגדרה להחשבת ההתחייבות לאסמכתא

שיטת רש"י (בסנהדרין מובא בתוס' ד"ה הכא)

כשהתחייב: באם אוביר ולא אעביד (אשלם אלפא זוזי – עיין תוס' בסנהדרין דף כד: ד"ה כלן) וכן המשליש שטרו וכו' נחשב לאסמכתא, מפני שסומך על דבר כסבור כל זה בידו לעשות, ולכן לא גומר ומקנה, אבל במשחק בקוביא לא סומך אמיד, דלא ידע אם ינצח אם לאו, ולכן גומר ומקנה.

ר"ת הקשה על רש"י מסוגייתנו האומרת להיפך שאם לא בידו הוי אסמכתא, תוס' בסוף הדיבור כותבים: שממפריחי יונים משמע כפירש"י, ולכן מיישבים את שיטתו, שיש ג' אופנים: 1. כבסוגייתנו שהוי **בידו ולא בידו**, דמצוי לקנות אבל תלוי ברצון אחרים למכור לו, לכן לא גמר ומקנה. 2. כשלא בידו לגמרי שאז גומר ומקנה, ואם באופן שמגזים לא גומר ומקני. 3. כשזה בידו לגמרי כגון אם אוביר וכו', ובאופן שלא מגזים שאז גומר ומקנה. (הב"י סיכס דיני אסמכתא לשיטת התוספות והרא"ש לד' חילוקים. א', דבר שאין בידו כלל, אע"ג דגזים, כגון משחק בקוביא לא הוי אסמכתא. כיון שהוא יודע שאם בידו להרויח, וידוע שאחד מהם ירויח, ודאי לא נתכוין להסמיך את חברו בדבר שאינו, אלא גמר ומקני. ב', דבר שהוא בידו לגמרי ולא גזים, כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא, גמר ומקני, שאומר בלבו, עלי לשלם ודאי מן הדין מה שבידי לעשות ולא עשיתי. ג', דבר שהוא בידו לגמרי וגזים, כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי, כיון דגזים הוי אסמכתא, ובכלל זה הך דהלוהו על שדהו מיקרי גזים שאין דרך למכור קרקעות, וכן גבי מהאי חמרא שלא הגיע זמן היין להמכר. ד', דבר שהוא בידו קצת ולא לגמרי, אע"ג דלא גזים, הוי אסמכתא, כי הריא חמרא דזולשפט, כיון שהוא בידו קצת סומך שימכרו לו יין, אבל לא גמר ומקני, כיון שתלוי ביד אחרים שמא לא ירצו למכור לו יין, ובדעת הרמב"ן כתב הב"י לחלק, דדוקא כשאמר בלשון תולה בדעת עצמו הוי אסמכתא, אבל כשאומר בלשון שימכרו לו יין, כיון שתולה בפירוש בדעת אחרים לא הוי אסמכתא, ומדברי תלמידי הרשב"א דייק, שאינם מחלקים – אמ"ה עמ' תקטז, ועיין בהערות 19).

שיטת ר"ת לפני שחזר בו

במשחק בקוביא לא הוי אסמכתא, דמשום דכל דבעי למיקני גמר ומקנה.

תוס' כותבים: שר"ת בעצמו חזר בו גבי עובדא דשנים שהמרו זה את זה בפרק במה מדליקין, שמדובר שהקנו זה לזה, ולא אמרינן "כל דבעי למיקני גמר ומקנה", דבלא הקנו יכולים לחזור בהם, ושרק כשיש להם תביעה זה על זה והם קיבלו כך את הדין לא בעי קנין, כמו בנאמן עלי אבא להיות דיין וכו'. (הב"י

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

חז"מ סי' רז סקכ"א. כותב: אין כונת התוס' שחזר בו מסברתו זו, אלא שבתחילה ר"ת היה סבור שאפי' בלא קנין קונה בדיבורא בעלמא, מכח סברת מיגו דבעי למיקני, ושוב חזר בו דמהני סברא זו להוציא מדין אסמכתא, מיהו קנין צריך עכ"פ, דאל"כ במה יקנה – אמ"ה עמ' תקטו].

עוד מפרש ר"ת (בסוף התוס'): דדוקא כשאמר: אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך, וכן כשאמר: אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים, וכו', וכן בההיא דמשלש שטרו, חשיבי אסמכתא, כיון דגזים כדי שחבירו יאמין לו, אבל משחק בקוביא אדעתא דהכי קעבדי, שירווחו זה או זה, לכן לא חשיב אסמכתא. (יש שכתב שפירושו זה של ר"ת אינו פירושו אחר, אלא שבא להוסיף על פירושו לעיל – אמ"ה עמ' תקטז ובהערה 22, עיי"ש).

[להשוות כל תשובה זו עם תוד"ה ומנוימי... לציין שם לכאן ולהיפך].

צב. המקבל מעות מכמה אנשים וקנה רק לאחד או רק לחלקם, למי קנה, ומדוע? דף עד.

תשובה:

1. **אם עירב את הכספים של כולם בשקית אחת - זבן לכולהו.** (ואפי' כיון בליבו בשביל אחד מהם – רמב"ם וטור, ואף אם אמר זאת בפני עדים – ב"ח, ויש חולקים – עיין שיטמ"ק).
2. **אם צרר של כל איש בנפרד - למי שקנה קנה ולמי שלא קנה לא קנה.**

צג. האם סיטומתא קונה, ומדוע? דף עד.

תשובה:

רב פפי משמיה דרבא אמר שקונה.

לפי רב הביבא - היינו שקונה לגמרי.

ורבנן אמרי - היינו רק לענין לקבל עליו "מי שפרע", ובמקום שנהגו לקנות על ידו לגמרי קנה.

צד. הפוסק עם חבירו ליתן לו פירות ודברים גמורים באופן שהיום אינם גמורים, האם נחשב "יש לו" ומותר לפסוק, לדוגמא: 1. על הגדיש. 2. על העביט של ענבים ושל זיתים. 3. על ביצים של יוצר. 4. על הסיד. 5. על הזבל, ומדוע? דף עב: עד.

תשובה:

לדברי רב - מחוסר שתי מלאכות פוסק, שלש אינו פוסק אפי' מחוסר מלאכות בידי שמים, ולפי שמואל - מחוסר שבידי אדם אפי' אחת אינו פוסק, מחוסר בידי שמים אפי' מאה פוסק, האופנים והדינים הם כדלהלן:

1. **על הגדיש לפני ששטחו את העומרין בשדה או בעביט ענבים לפני שנתחממו או על מעטן של זיתים לפני שנתחממו, או על ביצים של יוצר לפני שלפפן ולפני שיבשן**

לפי שמואל - פוסק, דס"ל שאם מחוסר רק מלאכות שבידי אדם אפי' מאה פוסק.

ולפי רב - אינו פוסק, דכל שחסר ג' מלאכות אפי' בידי שמים אינו פוסק.

2. **על הגדיש אחרי ששטחו את העומרין בשדה - אפי' לפי שמואל פוסק, ואף שחסר "מידרא" דבידי שמים היא, מ"מ כיון שאפשר בנפה, הרי דינו כחסר רק ב' מלאכות שבידי אדם.**

3. **על העביט של הענבים ועל המעטן של זיתים אחרי שנתחממו**

לפי שמואל - פוסק, דחסר רק מלאכות שבידי אדם.

ולפי רב - אם במקום דההוא דזבין הוא דנגיד פוסק, דחסר רק ב' מלאכות שבידי אדם, אבל אם המוכר הוא דנגיד אינו פוסק, שהרי מחוסר ג' מלאכות שבידי אדם.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

4. על ביצים של יוצר אחרי שלפפן [כדי לעשות בהם קדירות כלי חרט]

לפי שמואל - פוסק, דחסר רק מלאכות שבידי אדם.

ולפי רב - אם במקום שההוא דזבין הוא דמפיק פוסק, דחסר רק ב' מלאכות שבידי אדם, אבל אם במקום שהמוכר או דמפיק אינו פוסק, שהרי חסר ג' מלאכות שבידי אדם.

אם אין לו עפר

לפי ר"מ - אין פוסקין עד שיעשו.

ולפי רבי יוסי - אין פוסקין רק בעפר לבן שלא מצוי, אבל בעפר שחור שמצוי, פוסקין אפי' אינו בידו, דכיון שמצוי נחשב שיש לו.

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה וכפר) - רבי יוסי מתיר כשיש שער לביצים דחשוב כאילו יש לו ביצים לפסוק קדירות כשער מוכרי קדירות בזול, שהביצים לענין קדירות כעין לקוטות למוכרי תבואה.

ולפי פירוש השני - אפי' אין שער לביצים חשיב יש לו, לפי שדרך יוצרים דיזפי מהדדי שיש הרבה מהם.

5. על הסייד

לפי שמואל - פוסק משראוי לשקעו בכבשן, הואיל וחסר רק מלאכות שבידי אדם.

ולפי רב - פוסק רק אם חסר ב' מלאכות בלבד דהיינו דוקא אחר שישקענו בכבשן, ובמקום דההוא דזבין הוא דייק, אבל במקום שהמוכר דייק, מותר לפסוק רק אחר ששקעו בכבשן ואחר שאינו מחוסר מקלה.

6. על הזבל

לפי ת"ק - פוסק כל ימות השנה גם אם אין לו זבל באשפה.

לפי רבי יוסי - אין פוסקין כל ימות השנה על הזבל אלא א"כ היתה לו זבל באשפה.

ולפי חבמים - בימות החמה פוסקין גם אם אין לו, הואיל ואז מצוי שיש לאחרים, אבל בימות הגשמים שאין מצוי לאחרים זבל אין פוסקין.

צה. נתן מעות לקנות מטלטלין וירד המחיר לפני שמשך, האם יכול לומר למוכר "תן לי כמחיר של עכשיו", ומדוע?

דף עד:

תשובה:

א. כשהבעה"ב נתן מעות ליקנות [בלא שנשה שליח]

1. נתן מעות ולא משך ופסק מחיר והתנה "שאם ירד המחיר ישלם כשער נתינת הפירות" וירד המחיר - במשנתנו מבואר: שיותר לעשות כן, בלא שיש עליו "מי שפרע", ואין בזה ריבית. ונעיי' בדף עד. תוד"ה יכול].

2. כבאופן הקודם אך כשלא התנה

אם רוצה יכול לחזור בו מהקנין ולקבל על עצמו "מי שפרע", ואף שדעתו של אדם על השער הזול, מ"מ לא הוי כמי שהתנה, וזהו הן לפי רבנן הסוברים מעות לא קונות והן לפי רבי שמעון הסובר מעות קונות, דמודה ר"ש בתרי תרעי.

ולפי רבי יהודה - יכול לחזור בו ואפי' מי שפרע ליכא, דסבר דכיון ודעתו של אדם שאם יוזל השער יחזור, הוי כמו שהתנה בהדיא כן.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ג. בשליח שלא התנה וירד המחיר

בגמ' מבואר: שהמשלח יכול לחזור בו ואין עליו "מי שפרע", ומפרש רש"י: דמצי אמר לשליח, "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והיה לך להתנות", ומה בידו של השליח שבי"ד מקללין אותו.

צו. נתן מעות לקנות מטלטלין ולא משך האם יכול לחזור בו, מה הדין אם חזר, ומדוע? דף עד:

תשובה:

1. **אם לא נשתנה השער** [או בפסק ע"מ לקבל מיד ונשתהא - רש"י ד"ה בחזד]

לפי רבנן (דסברי מעות לא קונות) - אם רוצה יכול לחזור בו ולקבל על עצמו "מי שפרע".

ולפי רבי שמעיין (דסבר מעות קונות) - אינו יכול לחזור בו כלל.

2. **אם נשתנה השער ונהיה יותר זול**, [באופן שפסק לקבל הפירות לאחר זמן - רש"י] - עיין תשו' קודמת דין 2.

צז. האם מותר להלוות 1. סאה בסאה. 2. זרע לאריסו סאה בסאה, ומדוע? דף עד:

תשובה:

א. הלוואת סאה בסאה

המשנה אומרת: לא יאמר אדם לחבירו "הלויני כור חיטין ואני אתן לך לגורן", [לפי הגאונים והרמב"ם - היינו אפי' בשיש לו פירות, ואפי' אסור ללוות לזמן קבוע, ולא התירו אלא בדאיכא תרתין, שיש לו ובלא קביעות זמן, א"נ אין לו יוצא השער, ובלא קביעות זמן, אבל מרי היה אומר דמותר רק אם כשיש לו - ריטב"א חדשים מובא בשיטמ"ק ובאמ"ה עמ' תקלב].

ב. הלוואת זרע לאריסו סאה בסאה

1. **אם ההלוואה ע"מ לזרוע ולא ע"מ לאכול** - בב' האופנים [דלקמן] שהבעה"ב יכול לסלק את האריס מותר, הואיל והאריס יורד ע"מ שיטול הבעה"ב הזרע תחילה, והוי תנאי אריסות מיוחדים ולא הלוואה, זהו מעיקר הדין, ואעפ"כ רבן גמליאל היה מחמיר על עצמו שאם הוזלו נוטל מהם כשער הזול.

ב' האופנים שהבעה"ב יכול לסלק את האריס הם: 1. במקום שהאריס נותן את הזרע כל עוד שלא נתן זרע, 2. במקום שבעה"ב נותן את הזרע כל עוד שהאריס לא ירד.

2. **אם ההלוואה היא בזמן שהבעה"ב אינו יכול לסלקו** - הוי ריבית דרבנן.

3. **אם יצא השער** - עיין מש"כ לעיל תשו' ב'.

צח. לווה כור חיטים והוקרו מה משלם, כמה, ומדוע? דף עד: עה.

תשובה:

1. **אם קצץ סכום לחיטים כשער של הנתינה** - כמה שקצץ משלם, בין הוקרו בין הוזלו, כיון שקנה את החיטים והמעות נזקפו בהלוואה.

2. **אם לא קצץ והוקרו** - נותן דמיהם אבל לא חיטים, כיון דהוי ריבית מדרבנן, שקיבל חיטים בסכום כסף מסויים ומחזיר סכום כסף יותר מהשווי שקיבל, **ואם הוזלו** - נותן החיטים.

3. **אם באריס** - עיין תשובה קודמת נושא ב'.

4. **אם יש ללווה** - מותר.

לפי רב הונא - יש לו סאה לווה סאה, סאתיים לווה סאתיים.

לפי ר' יצחק - אפי' יש לו סאה לווה עליה כמה כורין. ור' חייא הביא ברייתא המסייעת לר' יצחק.

לפי הריב"ן (בתוד"ה ולית) - מה שמותר לפי רבי יצחק ללוות על סאה אפי' כמה כורין, זהו דוקא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שלא כשמלוה לו בזה אחר זה, וכתבו התוס': שהריב"ן מודה שאם מתנה "שתחול ההלוואה בזה אחר זה" מותר אע"פ שנותן לו הכל בבת אחת.

ולפי התוס' - מותר גם אם נותן ביחד בלא שמתנה, הואיל ואותה טיפה שיש לו יכולה להיות כנגד כל טיפה וטיפה.

5. כשאמר: הלוני עד שיבוא בני או עד שאמצא את המפתח

לפי תנא דמשנתינו - הוי כאילו יש לו, והדין כמו בדין הקודם.

ולפי הלל - הוי כאין לו ואסור, רב נחמן בשם שמואל אומר: שהלכה כהלל, ונע"ע תוס' לעיל דף טג: ד"ה מהו. ובמש"כ לעיל יט דין 2, הגמ' מסיימת שאין הלכה כהלל.

6. אשה לענין שיהיה מותר לה ללוות ככר לחם מחבירתה

לפי הלל - אסור עד שתעשיה דמים, שמא יוקרו חיטין ונמצאו באות לידי ריבית.

תוס' (ד"ה וכדברי) כותבים: שאסור רק בבני חבורה המקפידים, או בסתם בני אדם שסתמן מקפידים, ולא מחלי על מה שנתייקר ושווה יותר, אלא משום שכר הלואה.

ולפי חכמים - בני חבורה לווין סתם ופורעין סתם. תוס' (ד"ה וכדברי) כותבים: שמותר אפי' במקפידים, וה"ה בשאר בני אדם שמקפידים.

רש"י (ד"ה לווין) ותוס' (שם) בפירושים השני מפרשים: שמותר אפי' לא מוחלין על דבר מועט, מפני שלא החמירו לדקדק באיסור סאה בסאה כל כך לאסור אפי' ככרות.

תוס' (שם) בפירושים הראשון מפרשים: שמותר, מפני שמוחלין על דבר מועט ונותנין שלא בתורת ריבית.

4. משום לווין ופורעין ביו"ט - רש"י (ד"ה משום לווין) מפרש: דהיינו שאסור לומר הלוני וכמבואר במסכת שבת, שזהו משום שלא יבוא לידי כתיבה בשבת. תוס' (ד"ה ומשום) כותבים: שבלשון "שאלה" מותר ליקח.

5. משום ריבית

הגמ' אומרת: שהאיסור הוא רק לפי הלל, דכיון שמקפידים אם יוקרו הוי ריבית, כיון שלא מוחלין על מה שנתייקר ושווה יותר אלא רק בגלל ההלוואה, אבל לפי חכמים דהלל - לא עוברים שום איסור, כנ"ל תשובה קודמת דין 6.

צט. בני חבורה המקפידין זה על זה על מה עוברין, ומדוע: דף עה.

תשובה:

בני חבורה המקפידין זה על זה, שאין מוחלין על דבר מועט ומקפידין להלוות במידה במשקל ובמנין עוברים בשבתות וימים טובים ותוס' ד"ה ומשום לווין בשם י"מ כותבים: שהאיסור משום גזל, ודחו דבריהם, ועיין אמ"ה עמ' תקנ"ג ובהערה 1142. על האיסורין הבאים:

1. משום מדה - כשמזכירין מדה.

2. משום משקל - כשמקפידים לשקול.

לפי פירושים הראשון של התוס' (ד"ה בני) - היינו כשמקפידים לשקול במאזנים.

ולפי פירושים השני - אפי' ביד אסור להם לשקול כמו במאזנים, ושכן אסור להם לומר "מלא לי כלי זה" אפי' בלא הזכרת מדה, או "מנה שלקחת גדולה תן לי כמותה" והוא שוקלה בידו. ומביאים שגם מרש"י (במסכת שבת) משמע שסובר כפירוש זה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פירוש נוסף - עיין בדין הבא בסוף פירוש הר"ח את איסור "מנין".

3. משום מנין

לפי פירוש הר"ח (בתוס' ד"ה משום) - האיסור הוא באופנים הבאים:

א. כשהיו אגוזים ושקדים וכדומה ואמר "לקחת כ' אגוזים גם אני אקח כ'".

ב. כשאמר בעת נטילה "המתן עד שאשקול הימנה וצ"ל עד שאשקול המנה - מהר"ם, רש"ם, ועד שאמדוד אורך הדגים והקישואים הביצים האגוזים, והשקדים שאתה נוטל שאטול גם אני במשקלם במדתם ובמנינם", וזה אסור מפני שהוי כעובדא דחול כעין משא ומתן, ור"ל זה אסור בשאר בני אדם, והם בשביל שמקפידים יעברו על זה, ולפירוש השני בתוס' ד"ה בני, שלמקפידים אסור אפי' מה שמותר לשאר בני אדם, א"כ "משום מנין" פירושו, שאסור להם לומר "תן לי כ' אגוזים סתם" - עיין מהר"ם בתוס' שבת דף קמט ד"ה בני חבורה, ודוקא בבני חבורה אבל בחנוני הרגיל אצלו מותר בכה"ג, לפי שאין משמע שם קפידא על המנין אלא רק הודעה כמה הוא צריך.

תוס' כותבים: שאף אם נאמר שכה"ג מותר, ועיין מהר"ם, אפשר לפרש, כשאמר לו "המתן עד שאמנה לך האגוזים שאתה נוטל ואטול גם אני כמנינים". ושכעין זה אפשר לפרש במדה ובמשקל אסור.

לפי פירוש הבה"ג (בתוס' שם) - האיסור הוא כשכבר לקח שישים, ואומר שיקח עוד ארבעים להשלים למנין מאה, ושזהו כוונת ת"ק במסכת ביצה שמותר ליתן "ובלבד שלא יזכיר סכום מנין", ושרבי שמעון בן אלעזר חולק וסובר "ובלבד שלא יזכיר סכום מקח" אבל סכום מנין מותר.

תוס' הולקים על הבה"ג, וכותבים: שזהו חומרא גדולה לומר שאסור סכום מנין בכה"ג, ולא יתכן שת"ק יאסור בזה, דדוקא כשנותנים ק' אגוזים בצמצום של פרוטה אסור לת"ק.

עוד הביאו התוס', שהבה"ג מפרש: שסכום מקח, פירושו: שאסור לומר "מלא לי בדינר".

תוס' מביאים: שהר"ח גורס להיפך, שת"ק אוסר סכום מקח, ורשב"א סכום מנין, ושמהתוספתא משמע כגירסת הבה"ג, ומביאו שיש גורסים בת"ק "סכום מידה", וברשב"א "סכום מקח", ודחו זאת: משום שלפי גירסא זו לא מצינו מקור לאיסור מנין.

ק. באיזה אופן מותר ללוות בריבית קצוצה, ומדוע? דף עה.

תשובה:

1. כשהמלווה והלווה הם תלמידי חכמים - מותר להלוות אחד לשני בריבית, דכיון שיודעים שאסור, מה שמוסיפים זהו לשם מתנה.

תוס' (ד"ה מתנה) כותבים: שמותר רק במתנה מועטת, שיודע שהיה נותן בלא זה.

2. להלוות לבניו ובני ביתו

לפי רב יהודה אמר רב - מותר, דכל שעושה זאת אינו אלא כדי להטעימן טעם ריבית, ומפרש רש"י: שידעו כמה מצטער ומיצר הנותנו ויבינו כמה עונשו גדול. [נהרמב"ם פ"ד הל' ח' אוסר להלוות לבניו ובני ביתו בריבית - עיין אמ"ה עמ' תקסג].

למסקנת הגמ': אין הלכה כרב יהודה אמר רב, משום דאתי למיסרך.

קא. האם מותר לומר "נכש עמי ואנכש עמך", ומדוע? דף עה. עה.

תשובה:

1. אם הניכוש האחרון אינו קשה מהראשון, כגון: ששני הניכושים באותה רביעה - מותר.

2. אם הניכוש האחרון קשה מהראשון, כגון: חרוש עמי בגריד ואחרוש איתך ברביעה - אסור, דישי כאן אגר נטר, דבשכר שממתין לו על שכר פעולתו עד אותו הזמן, הוא מקבל עליו מלאכה שהיא קשה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מזו.

קב. אלו סוגי ריבית נוספים אסורים [מדאורייתא ומדרבנן] **דף עה:**

תשובה:

1. **ריבית מוקדמת אסורה מדרבנן.** כיצד, נתן עיניו ללוות הימנו, והוא משלח לו ואמר "בשביל שתלויני".
2. **ריבית מאוחרת אסורה מדרבנן,** כיצד, לוח ממנו והחזיר לו מעותיו, והוא משלח לו ואומר "בשביל מעותיו שהיו בטילות אצלי".
3. **ריבית דברים,** לכן הנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום, אסור להקדים לו שלום, שנאמר "כל דבר אשר ישך" אפי' דיבור אסור.

קג. אלו איסורים בהלוואת ריבית עוברים המלוה, הלווה הערב, העדים והסופר, ומנין למדים זאת.

[לענין מלקות – עיין לעיל תשרי י']

דף עה:

תשובה:

א. המלוה

1. בשעת הלוואה "את כספך לא תתן בנשך". 2. גם משום "אל תקח מאתי נשך ותרבית". 3. בשעה שדוחקו לשלם עובר על "לא תהיה לו כנושה". 4. בשעת פסיקה עובר משום "לא תשימון עליו נשך". 5. על "לפני עוור לא תתן מכשול". רש"י מפרש: להעבירו על "לא תשיך לאחיק", שהיא אזהרה ללווה.

ב. הלווה

1. משום לא תשיך לאחיק. 2. ולאחיק לא תשיך. 3. ולפני עוור לא תתן מכשול.

ג. הערב והעדים - משום "לא תשימון עליו נשך".

תוס' (ד"ה ערב) מוסיפים: שלפעמים עוברים גם משום "לפני עוור לא תתן מכשול", כגון שלא היה מלוה בלא ערב והעדים.

ד. הסופר - חכמים אומרים: שאף הסופר עובר.

קד. האם מותר להלוות שלא בעדים?**דף עה:**

תשובה:

לפי רב - אסור, משום "ולפני עוור לא תתן מכשול", שגורם ללווה שיוכל לכפור. ור"ל אומר: שגורם קללה לעצמו. וכ"ש שאסור להלוות לתלמיד חכם הטרוד בגירסתו ויכול לשכוח.

פרק ששי

השוכר את האומנין

@אשוכר את האומנים ע"י שליח, בשכיר יום או נקבלנות, והשליח הטעה אותם, כמה מקבלים, ממי, והאם יש להם תרעומת. 1. כשבעל הבית אמר לשלוחו "צא שכור לי פועלים בארבעה", והשליח אמר להם "בשלשה". 2. כשהפועלים הוסיפו "כמו שאמר בעל הבית". 3. כשבעה"ב אמר "ג" והשליח אמר "ד", ושכרכם עליו". 4. כשבעה"ב אמר "ג" והשליח אמר "ד", ושכרכם על בעה"ב, ומדוע?

תשובה:

א. כשבעה"ב אמר "ארבעה", והשליח אמר "שלשה"

לפי ליסנא קמא - אין להם תרעומת, שהרי סברו וקיבלו עליהם בשלשה.

ולפי ליסנא בתרא - יש להם תרעומת, משום "אל תמנע טוב מבעליו".

ב. כשבעה"ב אמר "ארבעה", והשליח אמר "בשלשה", והפועלים אמרו "כמו שאמר בעה"ב"

הוי ספק בגמ' אם "אדיבוריה דידיה" קא סמכי, וכוונתם כמו שאמר השליח בשם בעה"ב, ונוטלים ג', ויש להם תרעומת עליו, ד"אל תמנע", או שכוונתם כמו שאמר בעה"ב ממש ונוטלים ד'.

ג. כשבעה"ב אמר "בשלשה", והשליח אמר "בארבעה"

1. אם כשגם אמר "שכרכם עליו" - השליח משלם לפועלים ארבעה, ואפי' כשאמרו "כמו שאמר בעה"ב", וחוזר ונוטל מבעה"ב את מה שהנהנו, ואם נוטל מהבעה"ב שלשה או ארבעה - עיין אמ"ה ענ' תקסד, ובהערה 150.

2. אם אמר "שכרכם מבעה"ב", ומחיר שכירות פועלים הם ארבעה - הבעה"ב צריך לשלם להם ארבעה.

3. אם דמי שכירות פועלים הוא שלשה - נוטלים מבעה"ב שלשה, ואין להם עליו תרעומת.

4. אם לפועל יש לו שדות משלו ואינו נשכר למלאכת אחרים אא"כ נותנים לו יותר - אז יש לו תרעומת, שהרי לא היה מקבל את העבודה בפחות מד'.

5. אם הפועלים אמרו לו "שטרחנו ועשינו עבודה יותר טובה, בגלל שאמרת לנו ד'", ובדקו ומצאו שעשו יותר טוב - מקבלים ד', ואם א"א לבדוק - מקבלים ג' ויש להם על השליח תרעומת, ובאופן זה יש להם תרעומת גם באם מחזיר כל הפועלים הוא רק ג' - מהר"ם.

6. אם באופן שיש פועלים בשלשה ויש בארבעה - נוטלים שלשה מבעל הבית, ויש להם על השליח תרעומת, שאומרים לו "היינו יכולים לטרוח למצוא אדם שיתן לנו ד'". ואם נוטלים ג' אף כשרוב הפועלים משתכרים בד' - עיין אמ"ה ענ' תקסט, ולפי האיב"א בגמ' אין אפי' תרעומת - אמ"ה ענ' תקעא.

ד. כשבעה"ב אמר "בשלשה" והשליח אמר "בארבעה", ושכרכם על בעה"ב"

נוטלים שלשה, ויש להם עליו תרעומת, אע"פ שאמרו "כמו שאמר בעה"ב", ואם עבודתם שווה ד' נוטלין מבעה"ב ד' - ר"ף, אף היכא שהפועלים משתכרים בג' - מהר"ם בשם הטור.

@בהשוכר פועלים בקבלנות או כשכירי יום, וחזרו בהם או שבעה"ב חזר בו, האם וכמה צריך לשלם להם, ומדוע. 1. כשלא התחילו לעבוד, ואין הפסד לאחד מהם. 2. כשהתחילו לעבוד והפועלים חזרו בהם בדבר האבד. 3. כשבעה"ב חזר בו ולא יכולים למצוא עבודה במקום אחר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ועדיין לא הלכו לשדה. 4. בדבר שאינו אבד והפועלים חזרו בהם, באופן ששכרן התייקר או הוזל, וכן באם בעה"ב חזר בו ושכרן התייקר או הוזל. והאם יש הבדל בין שכיר יום לקבלנות? דף עה:–עח.

תשובה:

א. השוכר פועלים, והפועלים חזרו בהם, באופן שהבעה"ב יכול למצוא פועלים אחרים או כשהבעה"ב חזר בו, באופן שהפועלים יכולים למצוא עבודה במקום אחר, ועדיין לא התחילו את העבודה

לפי התירוץ האחרון בגמ' (דף עה:) וכן בברייתא שם - אין להם זה על זה אלא תרעומת בלבד, ולפי התירוץ הראשונים בגמ' אפי' תרעומת ליכא - רא"ש, ועוד ראשונים, ומבואר בתוס' (ד"ה אין): דפטור מלשלם אפי' אם כבר הלכו, הואיל ויכולים למצוא עבודה במקום אחר, ואין להם הפסד, וכן הבעה"ב יכול למצוא פועלים במקום אחר. ולפי הרשב"א - אם הלכו בעצמם ולא ע"י שליח חייב לשלם להם כפועל בטל, אף כשאין להם הפסד, דהליכה הוי כתחילת מלאכה, ואם בלא ששכרן לא היו מוצאים עבודה במקום אחר - סובר הרא"ש שגם תרעומת אין להם עליו, והנימוק"י חלוק עליו בזה.

ב. שכר פועלים וחזרו בהם

1. אם בדבר האבד, ואינו מוצא פועלים אחרים - שוכר עליהן פועלים אחרים ונותן להם עד כדי שכרן של הראשונים, ואף כשלא התחילו במלאכתן - אמ"ה עמ' תקנה.

2. אם באת לידו חבילת כלי עבודה שלהם, (רש"י ד"ה שבאתה, מפרש: שהכלים שלהם היו בידו, ותוס' ד"ה כגון, מפרשים: שהפועל נתן חבילתו בידו ע"מ שאם יחזור בו יוכל לשכור פועלים אחרים ויגבה הדמים מהחבילה - מהר"ם) - יכול לשכור אפי' עד כדי שווי החבילה, וכן יכול להטעותן להבטיח להם יותר שכר, ולבסוף לא לשלם להם, אלא כמו שסיכם בתחילה.

ג. אם בעה"ב חזר בו, ובגלל זה לא יכולים למצוא עבודה במקום אחר, ועדיין לא הלכו לעשות מלאכה

נותן להם כפועל בטל, דהיינו שאומדין כמה אדם רוצה לפחות משכרו של אותה הדרך לבא ריקם מלבוא טעון, בתוס' (ד"ה אין להם), מבואר: שזה רק לפי ר"מ דדאין דינא דגרמי, ורק מפני שלא יכולים למצוא עבודה במקום אחר, ואבל לפי רבנן - הוי גרמא ואין משלם להם אפי' כפועל בטל, ולפי הרשב"א הנ"ל - אף לפי ר"מ פטור, שהרי עדיין לא הלכו, ואין להם עליו אלא תרעומת בלבד.

ד. אם הפועלים התחילו לעבוד

1. אם חזרו בהם, בדבר שאין אבוד - שמין להם מה שעשו, ויקבלו כפי חשבון שעשו, ופירש"י (במשנה דף עה:): שזהו אפי' אם הוזלו הפועלים.

לפי רבנן - שמין להם כפי חשבון שהתנו מראש, אף אם שכר הפועלים התייקר או הוזל.

ולפי רבי רוסא - שמין להם מה שעתיד להעשות, דס"ל יד החוזר על התחונה, ולכן אם הפועלים חזרו בהם - יכול הבעה"ב לעכב שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולגמור כפי שסיכמו מראש.

2. אם הבעה"ב חזר בו - ידו על התחונה. ופירש"י (דף עו. ד"ה ואם בעה"ב חזר בו): שאם הוזל שכר הפועלים, על כרחו יתן להם כמו שפסק חוץ ממה שצריך להוצאות בהשלמתה. ובתבו התוס' (ד"ה השוכר): שאם הוקר שכר הפועלים מודה רש"י, שנותן להם רק כפי החשבון שהתנו מראש, ולא יותר ממה שהתנה עמהם. (וע"ע באמ"ה עמ' תקנט, ובהערה 2, ועיין ברא"ש שס"ל שרבנן חולקים וס"ל, שאין ידו על התחונה אף כשהבעה"ב חזר בו.)

לפי התירוץ הראשון בגמ' (דף עז:) - דברי רבי דוסא מדובר בין בשכיר יום ובין בקבלנות, והמשנה שאומרת "כל החוזר ידו על התחונה" כרבי דוסא, ורב (בדף עז:) פסק כרבי דוסא רק בקבלן, אבל בשכיר יום ס"ל שפועל יכול לחזור בו בחצי היום, ולא אמרינן שידו של הפועל על התחונה, משום דכתיב "עבדי הם" ולא עבדים לעבדים.

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי התירוץ תירוץ השני בגמ' - רבי דוסא דיבר בקבלן, ולא בשכיר יום, ששם מודה שרשאי לחזור, ורב דיבר בפועל שיכול לחזור בחצי היום, [נחלקו הראשונים באם יכול לחזור אף כשעשו קנין - אמ"ה עמ' תרכג], והמשנה "כל החוזר" יכולה ללכת גם לפי רבנן, דהיינו במוכר ולוקח שחזרו.

תחילת המשנה (שמדברת בקבלן) - לפי שני תירוצי הגמ' קאי כר' דוסא, [עיין תוד"ה השוכר, ובזכמת שלמה שם].

סיכום (של נושא ד')

לפי רבנן - שכיר יום וקבלן יכולים לחזור בחצי היום, ושמין להם לפי חשבון כפי שהתנו מראש.

לפי רבי דוסא - קבלן שחזר ידו על התחונה.

לפי התירוץ הראשון בגמ' - דברי רבי דוסא גם בשכיר יום, ורב פסק כרבנן בשכיר יום, וכרבי דוסא בקבלן, (והוי ג' שיטות) ולפי התירוץ השני - לא איתפריש דעתו של רבי דוסא בפועל, וא"כ הוי ב' שיטות א. דעת רבנן שסוברים שבין שכיר יום ובין קבלן יכולים לחזור בהם, ושמין לפי חשבון וכפי שסיכמו מראש, ב. דעת רבי דוסא שקבלן ידו על התחונה, (ולא מיירי בפועל), ורב פסק, ששכיר יום שחזר בו אין ידו על התחונה, (ואין הכרח שרבי דוסא ורבנן חולקים בזה).

ג. מה הדין במי ששכר פועלים ליום שלם ואירע בשדה דבר שבגללו אי אפשר לעבוד בקרקע או שאין צורך לעבוד בה או שגמרו לעבוד באמצע היום, האם צריך לשלם להם כפי שהתנה עמם, ומדוע?
דף עו: עז.

תשובה :

א. השוכר פועלים לחרוש שדהו, ובלילה ירד גשם

1. אם לא סיירה הבעה"ב מאתמול, [עם הפועלים - רש"י ותוס', והרמב"ם מפרש את הסוגיא באופן קצת שונה, ע"י הגהות הגר"א בסוגיין, ואמ"ה עמ' תקצב], **ובבקר הלכו ומצאו שלכן א"א לחרוש, וא"א להשתכר במקום אחר** - הבעה"ב צריך לשלם להם כפועל בטל, [והואיל ולא היה לו להוליכן בבקר אא"כ הודיעם מראש "אם תמצאו שדה לחה לא אתן לכם כלום" - רש"י ד"ה לא סיירו, ותוד"ה ואתא].

2. אם סיירה [רש"י ותוס' עם הפועלים] **מאתמול** - פסידא דפועלים, שהרי יודעים שהמטר מקלקל ולא היה להם לילך לשדה, וה"ה באם אירע אונס שגם הפועלים וגם הבעה"ב לא יכלו לדעת מהאונס - שאז ההפסד לפועלים, [לפי הריב"ן בתוס' לקמן דף עט. סוף ד"ה אלא, זה דוקא כשהפועלים הפסידו רק יום עבודה, ולא הפסד אחר, ולפי הריב"ם בתוס' שם - אין חילוק].

ב. אם שכר פועלים לדוולא

1. אם אתא מיטרא בלילה

לספרים הגרסי "בלילה", ולפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה ואתא) - הבעה"ב פטור, ואין חילוק אם הפועלים סיירו, דלא היה לו לירא יותר מפועלים ולא פשע, והדבר ידוע שכשירוד גשם אין צורך בהשקאה, [ואם התחיל הגשם אחר שהתחילו לעבוד - אין זה פשיעת הפועלים, ונטילים שכן].

ולפי הספרים דלא גרסי "בלילה" - בין אם סיירו ובין אם לא סיירו, בין אם באו הגשמים בלילה ובין משהתחילו לעבוד, הפועלים מפסידים - אמ"ה עמ' תרז].

2. ואם כשעלה הנהר על גדותיו [בין בלילה ובין משהתחילו לעבוד], **ולא הוצרכו כלל להשקותה** - ההפסד הוי לבעה"ב אפי' באופן שסיירו, כיון שאין לפועלים לידע שדרך הנהר לבוא לתוך שדה זו, וכתבו התוס' (ד"ה עביד): דה"ה אם שכרן לחרוש ועלה הנהר על גדותיו, [ונע"ע באמ"ה עמ' תקצח, איך הרשב"א, ואיך הרמב"ם, מעמידים דין זה].

ג. כשהפסיק באמצע היום הנהר שממנו משקים

1. אם דרכו להפסיק והם אינם יודעים זאת כי אינם בני העיר - פסידא דבעה"ב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. אם הם בני העיר - פסידא דפועלים.**3. ואם אין דרכו להפסיק - בכל גווני פסידא דפועלים, [בטעם הדבר - עי' אמ"ה עמ' תקצט, תרז].**

בתוס' (ד"ה דאגה) מבואר: שכל הדינים אלו הם רק באומנין, ואפי' התחילו לעשות אין להם אלא לפי מה שעשו, ויש שכתב שמתוס' בגיטין עד: ד"ה רבה, משמע שאם התחילו לעשות צריך לשלם להם כפועל בטל, וכן שיטת הראב"ד - אמ"ה עמ' תרז, אבל באריס - בכל מקרה משלם לו את כל מה שהתנה עמו. [מיהו דבריהם רק אם לא גורסים "בלילה", אבל אם גורסים "בלילה", דין אריס כדין אומן - אמ"ה עמ' תרז].

ד. פועל ששכרוהו ליום שלם וגמר בחצי היום

יכול הבעה"ב לתת לו עבודה יותר נוחה מהעבודה הקודמת או כהעבודה הקודמת, ואם אין לו עבודה - צריך לשלם לו כפועל בטל, ואם הפועל הוא מסוג אנשים שקשה להם בזמן שלא עובדים - צריך לשלם להם כפי שסיכמו מראש.

ד. מוכר שקיבל ממקצת דמי המכר, האם יכולים המוכר והקונה לחזור בהם, ויד מי על העליונה, ומדוע?

תשובה:

1. אם המוכר לא עייל ונפיק אזוזי, (פי' שאינו מחזר אחר הלוקח ליתן לו מעותיו) או כשמוכר שדהו מפני רעתה - אינם יכולים לחזור בהם כלל, והמעות נזקפין למלוה. וכן הדין באם כתבו שטר קיום שלא יוכלו לחזור. ובתוס' (שם) מבואר: שה"ה במטלטלין כשפירש "משיכה זו תהא קנין לחפץ והמעות יזקפו להלואה", שאינם יכולים לחזור.

2. אם המוכר עייל ונפיק אזוזי ולא מכר שדהו מפני רעתה, ולא כתבו שטר קיום - יכולים לחזור בהם, ומבואר בתוס' (ד"ה עייל): שיכולים לחזור אפי' אם עשה קנין משיכה.

3. מוכר שהיה צריך למאה זוז, ולא מצא שיקנו את שדהו הקטנה במאה ומצא רק קונה לגדולה, ועייל ונפיק אזוזי - יכול לחזור בו, אך אם היה טורח היה יכול למצוא קונה לקטנה - הוא ספק בגמ' אם נחשב כמוכר שדהו מפני רעתה, מדלא טרח למצוא קונה לקטנה מוכח שרצה להתפטר מהגדולה.

ד. יד החוזר על התחתונה, ולכן אם הלוקח חזר בו - המוכר יכול ליתן לו מעותיו או לתת לו קרקע זיבורית כנגד מעותיו, [גרנב"י: לפי תירוץ א' בתוס' - היינו מזיבורית שבנכסיו, ולפי תירוץ ב' בתוס' - היינו מזיבורית שבה], **ואם המוכר חזר בו - יכול הלוקח לומר למוכר "תן לי מעותי" או "תן לי קרקע מן העידית כנגד מעותי",** לפי רב נחמן בר יצחק - מעידית שבה, דס"ל שהלוקח דינו כבע"ח שגובה מבינונית, [אלא שגנשו את המוכר שיתן מעידית שבה], ולפי רב אחא בריה דרב איקא - יכול לגבות מעידית שבנכסיו, דס"ל שהמוכר דינו כמזיק, דסתם הקונה קרקע גדולה מסתמא מכר מטלטלין ושדות קטנות במחיר זול כדי שיהיה לו מעות לקנות, וחזרת המוכר הוא נזק לקונה.

ה. השוכר את החמור, להוליכה בהר והוליכה בבקעה, וליהפך, ומתה מחמת שינוי האויר או מחמת אובצנא [עייפות] או מחמת שהחליקה או מחמת שהוחמה, או מחמת שהכניסה נחש, האם השוכר חייב, והאם זה תלוי במחלוקת האמוראים בזין תחילתו כפשיעה וסופו כלאונס, ומדוע? דף עח.

תשובה:

לפי ר"ב - בכל מקרה ששינה מדעת בעה"ב, חייב באונסיה, הואיל ונקרא גזלן, [אם חייב גם בדמי השכירות - עיין ריטב"א, ואמ"ה עמ' תרסז], ולפי רבנן, דס"ל שלא נקרא גזלן - האופנים והדינים הם כדלהלן:

א. כשמתה מחמת שהחליקה

1. אם באופן ששינה מבקעה להר - חייב, [אף למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור - תוד"ה רבי יוסי], שהרי פשע בעלייתה, [וחייב אף לפי הפירוש השני של התוס' - המובא לקמן בסמוך - הסוברים שעלייה בהר לא מיקרי פשיעה כיון שיכול לזוהר.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

והוי תחילתו וסופו כעין גניבה ואבידה, כמבואר במהרש"א, בקרני ראם, ובאמ"ה עמ' תרפב.

2. אם באופן ששינה מהר לבקעה - פטור, שבהר וודאי היתה מחלקת, ומבואר בתוס' (שם): שה"ה שפטור באם מתה כדרכה או כשישנה מהר להר ומבקעה לבקעה.

לפי פירושם הראשון - פטור כשישנה רק אם ס"ל כרבא דאמר "מלאך המות מה לי הכא מה לי התם", אבל לפי אב"י דאמר "הבלא דאגמא קטלא" - בכל מקרה ששינה חייב, שהרי תחילתו בפשיעה.

ולפי פירושם השני - אף לפי אב"י פטור, דאין כאן תחילתו בפשיעה, דיכול לזזהר שלא תחליק בהר.

ב. כשמתה מחמת שהוחמה

1. אם באופן ששינה מהר לבקעה - חייב, [אף למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור - תוד"ה רבי יוסי], שהרי פשע כשהורידה לבקעה, [והוי חשיב תחילתו וסופו כעין גניבה ואבידה - מהרש"א].

2. אם כשישנה מבקעה להר - פטור, שהרי בהר יש אויר יותר מבקעה, ומבואר בתוס' (ד"ה אם): שפטור דוקא כשראינו שבעלייתה לא הוחמה ואח"כ הוחמה, אבל אם הוחמה מחמת טורח עלייתה - חייב, הואיל והוי כולו פשיעה, [מתוס' משמע שבספק אם הוחמה מחמת עלייתה חייב - אמ"ה עמ' תרעט, עיי"ש].

3. אם באופן ששינה מבקעה לבקעה ומהר להר או מתה כדרכה - הדין תלוי בשני הפירושים בתוס', כנ"ל דין ג'.

ג. כשמתה מחמת שינוי אויר

חייב. לפי שיטת רש"י - זהו דוקא כשישנה לסוג מקום אחר, לדוגמא: מבקעה להר, דיכול המפקיד לומר לו "שמתה מחמת שלא היתה למודה ליגדל באויר הר", [ולפי"ז הדין שחייב הוא רק לפי דבי ר' ינאי ור' יוסי בר חנינא, אבל לפי רבי יוחנן יתכן שפטור, וע"ע באמ"ה עמ' תרעו, שהביא שיש שכתב, שלפי רש"י - דבי ר' ינאי ס"ל כאב"י, דמיחייב היכן שפשע בה ויצאה לאגס, ויש שפירש דס"ל אף כרבא דאמר "מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם", וכאן הוי פשיעה במה שהולכה להר או לבקעה].

ולפי שיטת התוס' - חייב רק כשידוע שאותו יום היה אויר משונה בהרים יותר מבקעה או איפכא, והוי תחילתו וסופו בפשיעה, [ולכ"ע חייב].

ד. כשמתה מחמת אובצנא

חייב, משום שיכול לומר לו "שבלא השינוי לא היתה עייפה ולא היתה מתה".

ה. כשמתה מחמת שהכישוה נחש

חייב, לפי התוס' (שם) בפירושם הראשון - זהו רק למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, ולפי פירושם השני - חייב אפ"ל למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור, מפני שפעמים מצויים נחשים בהרים מבקעה או איפכא, והוי תחילתו וסופו בפשיעה. [הרמב"ם לא הביא את שלשת האוקימתות שבגמ', דהיינו שינוי אויר, אובצנא, והכשת נחש, המ"מ כתב, שיתכן והרמב"ם ס"ל שלפי רבי יוחנן אליבא דרבנן פטור בכל שלשת המקרים האלו, הואיל ואין פשיעתו נכרת - אמ"ה עמ' תרפג].

ו. האם תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב?

תשובה:

בדין זה נחלקו שני הלשונות בגמ' (לעיל דף מב.) אליבא דרב יוסף.

לפי תוס' (בסוגיין ד"ה הוחמה) - המחלוקת היא רק באופן שבלא הפשיעה לא היה האונס, אבל אם האונס אינו מחמת הפשיעה פטור.

והביאו שהרי"ף סובר, שלפי אב"י (בדף לו:) - חייב אף כשהאונס אינו מחמת הפשיעה, [וע"ע במש"כ לעיל בפרק ג' תשובה יא, כו, ובאמ"ה בסוגיין עמ' תרעט].

ז. מה הדין במי שנתן צמר לצבע לצבוע, אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום, ומדוע? דף עח:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה:

לפי רבי מאיר - נותן לו דמי צמרו, דס"ל שינוי קונה.

ולפי רבי יהודה - שינוי לא קונה, ולכן אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה, ואם היציאה יותר נותן לו את השבח. [וע"ע במש"כ על מסכת ב"ק פ"ט תשובה לס].

ח. מעות של צדקה, האם מותר לגבאי או לעני לשנותן, ומדוע?

דף עח:

תשובה:

א. מגבת פורים

לפי ת"ק - הגבאים מחלקים המעות לפורים, ובתוס' (ד"ה ר' אליעזר) מבואר: שהעני עצמו רשאי לשנות.

ולפי רבי אליעזר - מגבת פורים לפורים, וגם העני עצמו אין רשאי לשנותן, אא"כ התנה במעמד אנשי העיר, אבל **מגבת העיר** [לצורך סעודת פורים - תוס' שם] - לאותה העיר, [ואינן רשאים לשנותן].

ורשב"ג: מיקל [לא איתפריש אם מיקל בשני האופנים].

טעמו של ת"ק: הוא משום שהנתינה היתה על דעת פורים, [וטעמו של רשב"ג, מפני דס"ל שאדם לא מקפיד בדבר שלא נחסר ממנו - רש"י לקמן קז. ד"ה מיקל], ואין מדקדקין בדבר, אבל לוקחין את העגלים ושוחטין ואוכלין אותן והמותר יפול לכיס של צדקה.

ב. מעות של צדקה לא לשם פורים

בתוס' (ד"ה מגבת, על פי הגמ' בערכין) מבואר: שמותר לשנותה לכל מה שירצה, ואפי' בא לידי גבאי, ואפי' אמר "מנורה זו לבדק הבית", מותר לשנותה למצוה אחרת, ובסוגיין שמבואר שאסור לשנות, מדובר דוקא רק לצורך מגבת פורים, ומגבת העיר לאותה העיר גם מדובר לצורך סעודת פורים. [וטעמא דמילתא, לפי שבמגבת פורים מקיימים מצות "מתנות לאביונים" ואם ישנה לא יקיימו את המצוה - אמ"ה עמ' תרפט].

ט. מי ששכר חמור סתם, בלא שאמר "חמור זה", ומתה או נשברה או הבריקה או נשתתה או נעשית אנגריא חוזרת ושאינה חוזרת, בדרך הליכתה ושלא בדרך הליכתה, והאם המשכיר חייב להעמיד לו חמור אחר, ומדוע?

דף עח: עט.

תשובה:

א. השוכר את החמור ומתה או נשברה

חייב להעמיד לו חמור אחר, וכן לשון המשנה בדף עח. ונחלקו הדעות בכונת רש"י במשנה ד"ה חייב, אם ס"ל שיכול במקום זאת להחזיר לו שכרו, או שכל שמוצא לקנות או לשכור חמור אחר, חייב לעשות כן - עי' אמ"ה עמ' תרעג, תרעד. בשיטות הטור והרמב"ם - עע"ש מעמ' תרעא ואילך].

ב. אם הבריקה או שנשתתה

1. **אם כשיכול להשתמש בה ע"י הדחק** - אומר לו "הרי שלך לפניך".

2. **אם כשאינו יכול להשתמש בה כלל** - חייב להעמיד לו חמור אחר, ובשכירות למטרת רכיבה או להוביל כלי זכוכית, נחשב כאינו יכול להשתמש בה כלל.

ג. **אם נעשית אנגריא חוזרת**, [לפי תוס': היינו שמחזירים לו בזמן שנעדיין הוא צריך לה - אמ"ה עמ' תרצו]

לפי רב - יכול לומר המשכיר, "הרי שלך לפניך".

ומבואר בתוס' (ד"ה אס): שלפי שמואל - דינה כאינה חוזרת, ותלוי אם נלקחה בדרך הליכתה או שלא בדרך הליכתה, וע"ע לקמן בדין הסמוך. לפי המהר"ם שיף ועוד מפרשים אליבא דרש"י - ב"חמור סתם" בכל גווני דאנגריא ולכו"ע, לא אמרינן "הרי שלך לפניך", וצריך להעמיד לו חמור אחר, ומשנתינו ב"חמור זה" דוקא, ואילו לפי הרא"ש - בפסקיו, והטור בסי' שי' - משנתינו ב"חמור

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחברות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

סתם", ולפי המשנה למלך ועוד מפרשים – אף לפי רש"י מחלוקת רב ושמואל היא גם ב"חמור סתם", דבריהם הובאו באמ"ה בעמ' תרעא, תרעב, תשא וע"ע שם. ובעיקר דינו של שמואל, לכאורה לפי רש"י אליבא דשמואל אין חילוק אם נלקחה בדרך הליכתה או לאו, כשהיא אנגריא החוזרת, אך המגן גיבורים – הובא באמ"ה עמ' תרצד – סובר שגם לרש"י בכל אנגריא הדין תלוי באם בדרך הליכתה ניטלה.

ד. אם באנגריא שאינה חוזרת

1. **אם כשנלקחה שלא בדרך הליכתה** - לכו"ע חייב להעמיד לו חמור אחר, כדין מתה או נשברה.

2. ואם כשנלקחה בדרך הליכתה

לפי רב וכו' לתירוץ קמא בגמ' אליבא דשמואל - הוי מחלוקת תנאים, רב פסק: כמו ת"ק דס"ל שחייב להעמיד לו חמור אחר, שהרי אינה חוזרת, ושמואל פסק: כר"ש בן אלעזר, שיכול המשכיר לומר "הרי שלך לפניך", כיון שנלקחה בדרך הליכתה.

ולפי התירוץ השני בגמ' אליבא דשמואל - אין תנא שחולק על ר"ש בן אלעזר.

3. הגדרת בדרך הליכתה ושלא בדרך הליכתה

לפי שיטת רש"י - בדרך הליכתה היינו כשהאנגריא הולכת באותה דרך שהשוכר הולך, ובאופן שהדרך הוא שאחר שימצאו חמור אחר יוכל השוכר ליטול את שלו, והסתפקו התוס': אם כוונת רש"י שאומר לו "הרי שלך לפניך", אף כשצריך ליקח חמור אחר גם בהליכה, או שצריך את החמור רק בחזרה.

ולפי שיטת התוס' - דרך הליכה היינו כשפוגעים בדרך (כלומר שלא חיפשו אחריה), דא"ל המשכיר "מזלך גרם", ואף אם נלקחה ממנו לעולם, ושלא בדרך הליכתה, היינו שמחפשים גם בבתיים, [בשיטת"ק מבואר: שלשון תוס' "בבתיים" הוא לאו דוקא], ואז חייב להעמיד לו חמור אחר לעשות מלאכתו לאלתר, אפי' חוזרת האנגריא בעוד שתועיל חזרתה לשוכר, הואיל והוי כמתה או נשברה. [באופנים שאומר לו המשכיר "הרי שלך לפניך", לפי הרמב"ם - השוכר חייב לשלם לו את כל דמי השכירות, ולפי הראב"ד - אינו צריך לשלם, אלא רק לפי מה שהשתמש, וכן דייקו מרש"י במשנתנו - עיין אמ"ה עמ' תרצז, ובהערות 102-96. נחלקו הראשונים: באופנים שאין המשכיר יכול לומר "הרי שלך לפניך", האם זהו דוקא כשעשו קנין - אמ"ה עמ' תרסז].

י. **מי ששכר "חמור זה" ושילם מראש, ומתה באמצע הדרך, מה דינו. 1. לענין תשלומי השכירות. 2. לענין תרעומת, ומדוע? דף עט.**

תשובה:

א. אם מתה בחצי הדרך

1. **כשאין בדמי הנבילה בכדי ליקח או לשכור חמור אחר, לענין תשלומי השכירות** - השוכר חייב לשלם שכר חצי הדרך, ומבואר בתוס' (ד"ה אילו): שזה רק באם יכול לשכור חמור אחר (כמבואר בגמ') אפי' ביותר ממה ששכר ממנו, או באם יכול למכור סחורתו כאן, אבל אם אינו יכול לשכור חמור אחר - פטור מלשלם את דמי השכירות.

2. **אם יכול ליקח בדמיה חמור אחר** - יקח.

3. **אם כשלא יכול ליקח אבל יכול לשכור**

לפי שמואל - יכול לשכור בדמיה.

ולפי רב - אינו יכול, דס"ל שלא מכלינן קרנא.

לפי שיטת רש"י (במשנה ד"ה חייב, ובדף עט. ד"ה לא מכלינן) - מחלוקתם דוקא כשמתה באמצע הדרך, אבל אם מתה בבית בעלים - לכו"ע המשכיר חייב להוסיף כסף כדי לקנות או לשכור חמור אחר או לשכור חמור בדמי הנבילה, או להחזיר לו שכרו, ונע"ע במ"ש לעיל בתשובה הקודמת בהערה לד"ן א'. וכל זה לפי מה ששמענו בפשיטות מרש"י במשנה, שדבריו הם גם, או רק ב"חמור זה", וכנ"ל בתשובה הקודמת בהערה שבסוף ד"ן ג', מיהו יש שפירשו שדבריו הם רק ב"חמור סתם", וכנ"ל שם, ולפי"ז בדינו - ב"חמור זה" - הוא סובר כהראש"ש דס"ל: שדבריו רב אמורים אף כשמתה בבית בעלים, ושלכו"ע לא חייב המשכיר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

להוסיף כסף, דס"ל ש"בחמור זה" משועבד רק ל"חמור זה", וע"ע בכל זה באמ"ה עמ' תרעא-תרעה.

ב. לענין תרעומת

1. כשיכול למצוא חמור אחר - אין עליו תרעומת.
2. אם באופן שאינו יכול למצוא חמור אחר, ואין בדמי הנבילה בכדי ליקח או לשכור חמור אחר - יש עליו תרעומת.

יא. השוכר "בית זה" ונפל, האם יכול השוכר למכור את האכניס ע"מ לזנות בדמיה בית חלץ, ומדוע? דף ע"א.

תשובה:

בתוס' (ד"ה ואם, על פי הגמ' לקמן דף קג.) מבואר: שאינו יכול, הואיל ובית שנפל אינו עומד להמכר אלא להוסיף עליו ולחזור ולבנותו, וע"ז בעה"ב לא התנה ע"מ שיוסיף לו, משא"כ חמור שמת שעשוי למכור כדי לקנות חדש או לשכור בדמיה חמור חדש.

יב. מה דין אילן שמשכנו במשכנתא דסורא, ויבש האילן או נקצץ, ומדוע? דף ע"א.

תשובה:

הלווה והמלוה אינם יכולים להשתמש בהם, הלווה - משום שמשועבד למלוה, המלוה - מפני שהאילן שייך ללווה.

לפי שביאור - המלוה יכול למכרו ולקוח בדמיו קרקע, אף בזמן שהיובל נוהג, משום דס"ל דמכלינן קרנא. ולפי רב דס"ל "לא מיכלינן קרנא" - בזמן שהיובל נוהג אינו יכול למכרו וליקח בדמיו קרקע, שהרי חוזרת למוכר ביובל, וקא כליא קרנא, ואף באם לקחו לשישים שנה שאינה חוזרת ביובל מ"מ כליא קרנא כשחוזרת לאחר שישים שנה.

יג. השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך, מה הדין באם שילם דמי שכירות או כשעדיין לא שילם, באופנים הבאים: 1. בספינה זו ויין סתם. 2. בספינה סתם ויין זה. 3. בספינה זו ויין זה. 4. בספינה סתם ויין סתם, ומדוע? דף ע"א. ע"א.

תשובה:

א. בספינה זו ויין סתם

חייב המשכיר להחזיר לו, אפי' אם כבר שילם דמי השכירות, הואיל והשוכר יכול לומר לו "הב לי ספינתא דאנא מייתינא חמרא", ומבואר בתוס' (ד"ה אילמא): שחייב להחזיר לו אף שכר חצי הדרך שכבר הלך, הואיל והיין טבע ואינו יכול למכרו.

ב. אם בספינה סתם ויין זה

1. לענין תשלום דמי השכירות - השוכר חייב לשלם דמי שכירות, הואיל והמשכיר יכול לומר לו "הב לי ההוא חמרא ואנא מייתינא ספינה", ולכן השוכר חייב לשלם את כל דמי החצי דרך שהלך.

2. ואם לענין חיובי תשלומין על חצי הדרך שלא הלך

לפי תוס' (ד"ה אלא, וד"ה אי) - חייב לשלם כפועל בטל, ואם כבר נתן את הכל - לא יטול, דלדעת כן נותנו לו מראש, שיהא שלו לאלתר אם לא ישאר בו.

ולפי הריב"ם (בתוד"ה אי) - אינו חייב לשלם אפי' כפועל בטל, כיון שהוא אנוס, (ואם כבר נתן את הכל - לא יטול, כיון שהוא מוחזק, ואומר לשוכר "מזלך גרם").

ג. אם בספינה זו ויין זה

1. אם נתן - לא יטול כלום, ונאף למ"ד "שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף" דלדעת כן נותנו לו מראש, שיהא שלו לאלתר אם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לא ישאר בו - ע"פ דברי התוס' ד"ה אי.

2. **ואם לא נתן** - לא יתן, משום שב"ספינה זו ויין זה" לעולם יד התובע על התחונה, הואיל והנתבע יכול לומר "אני לא מעכב אותך מלהביא את מה שסיכמנו".

ד. **אם בספינה סתם ויין סתם**

חולקין, הריב"ם (בתוד"ה א) **מסתפק**: אם חולקין את שכר החצי הדרך שהלך דוקא ונותן רק רביעית או חולקין את כל דמי השכירות, ויתן שכר הדרך כיון שכבר הלך, ועדיין מזומן לקיים תנאו, וספיקו לפי פירוש - הנ"ל דין ב' - ששכר חצי הדרך שלא הלך פשיטא שלא יתן. כיון שהוא אנוס - מהרש"א, אך לפי פירושם של התוס' הנ"ל - משלם את החצי של כל הדרך.

יד. השוכר את הספינה, ובאמצע הדרך חזר בו, האם צריך לשלם כסף למשכיר, כמה, ומדוע?
דף עט:

תשובה:

א. **אם בעל הספינה אינו מוצא להשכיר את הספינה**

השוכר חייב להשלים את כל דמי השכירות, וכתבו התוס' (ד"ה כוליה): שכולה לאו דוקא, אלא משלם [את דמי החצי שלא הלך] כפועל בטל.

ב. **אם מוצא להשכיר את הספינה ובאופן שהספינה אינה מתקלקלת ע"י הכנסת הסחורות והוצאתם.**

לפי רש"י - משלם חצי הדרך שהלך ואין לו עליו אפי' תרעומת.

לפי התוס' בשם ר"ח - יש לו עליו תרעומת, כי שמא זה אדם הקונה הוא אדם קשה, וכן בגלל שצריך חבלים להוציא כלים של ראשונים ולהכניס של אחרונים, אך אין השוכר חייב לשלם על החבלים.

ולפי הריב"ם - אם השני מכניס ומוציא קמעה קמעה יש לו עליו תרעומת, הואיל ולא הורגל עם זה האחר ולא ידע להתנהג עמו לפי דעתו, אך אינו צריך לשלם לו דמי שכירות, אף אם צריך לקנות חבלים חזקים, הואיל ומקבל שכר יותר על חבילה מחמת גודלה.

ג. **אם מוצא להשכיר את הספינה, אך באופן שהספינה מתקלקלת ע"י הכנסת הסחורות והוצאתם**

השוכר חייב להוסיף את דמי קלקול הספינה, מלבד התשלום על חצי הדרך שכבר הלך עבורו.

ד. **אם שכר ספינה בתנאי שהתשלום יהיה לפי מספר החבילות, וחזר בו ורוצה להוסיף עוד צריך לשלם לו דמי החבילות הנוספות לפי חשבון המשאות שסיכמו מראש.**

לפי שיטת רש"י - יש לו עליו תרעומת, משום שינוי דעתא, ומשום צורך קנית חבלים נוספים במקום היוקר.

ולפי שיטת התוס' - אין לו עליו תרעומת, שהרי מקבל על זה תוספת שכר.

טו. השוכר את החמור לרכוב עליו האם יכול להניח עליו בגדים ומזונות, והאם יכול לעכב את המשכיר מלהניח בגדים ומזונות, והאם השוכר יכול להרכיב על החמור בין איש ובין אשה, גדולים וקטנים, ומדוע?
דף עט:

תשובה:

א. **השוכר**

יכול להניח על החמור את כסותו, והר"ח גרס "כסתו" דהיינו את הכר שמיניחים מתחת למראשותיו - תוס', ולגנותו, וכן את

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

המזונות של כל הדרך, ורק באופן שלא שכיח לקנות מיום ליום אלא ע"י טירחא, הואיל ואין דרכו לטרוח ולברר מהיכן ניתן לקנות מזונות, אבל אם שכיח לקנות בלא טירחא - החמר יכול לעכב עליו, ולוקח רק שיעור המספיק עד שימצא לקנות אחר.

ב. המשכיר

יכול להניח מזונות של אותה הדרך רק באם לא שכיח כלל לקנות, דאם שכיח ע"י טירחא - השוכר יכול לעכב, שהרי החמר דרכו לטרוח ולדעת מי מוכר מזונות.

ג. אם שכר

1. **אם כדי שאיש ירכב עליו - לא תרכב אשה.**

2. **ואם כדי שאשה תרכב עליו - כולם יכולים לרכב עליו, בין איש ובין אשה, בין גדולה בין קטנה, אפי' מעוברת ואף כשהיא גם מניקה.**

טז. השוכר את הפרה עם כלי המחרישה, ונשבר הקנקן ע"י הפועלים, מי חייב לשלם על הקנקן, ומדוע? דף פ.

תשובה:

א. אם שכר לחרוש בבקעה וחרש בהר

השוכר חייב, ודוקא כשהתנו "ולא בהר" אבל שכרה סתם רשאי לחרוש בין בהר ובין בבקעה, ופטור מלשלם - חידושי הריטב"א החזדשים, ומבואר בתוס' (ד"ה היכא): הטעם שהפועלים פטורים הוא מפני שמדובר באופן שהמשכיר את החמור הוא שוכר את הפועלים לילך עם פרתו ולעשות מלאכת השוכר, ודעתו שיעשו כמו שהשוכר יאמר להם, ולכן פטורים, דיכולים לומר "אם היינו חורשים בבקעה לא היה נשבר", וא"ן הרמב"ם ס"ל שבכל מקרה הפועלים חייבים - אמ"ה עמ' תשכז.

ב. לחרוש בבקעה וחרש בבקעה [או לחרוש בהר וחרש בבקעה]

השוכר פטור, והדין עם הפועלים של בעה"ב, שהרי אין להם הטענה שכתבנו לעיל דין א', ורק הפועל הפושע בשבירת הקנקן חייב לשלם.

לפי רב פפא - התופס במרדע הוא הפושע, הואיל ולא כיון את הפרה.

ולפי רב שישא בריה דרב אידי, וכן הילכתא - התופס את הקנקן הוא הפושע, הואיל והעמיק יותר מדאי.

ואם זה מקום שהיה ידוע לשניהם שמעלה אבנים וסלעים וטרשים - שני הפועלים משלמים.

רש"י מפרש: משום שהוי ממון המוטל בספק, ותוס' דחו פירוש זה, שהרי מספק אמרינן המע"ה (ושניהם פטורים).

ולכן מפרשים: ששניהם חייבים, מפני שהוי פשיעה מצד שניהם, שכל אחד היה צריך לשמור ולהזהיר את השני.

יז. המוכר שפחה לחבירו ומצא בה מום, באלו אופנים הוי מקח טעות, ובאלו לא, ומדוע? דף פ.

תשובה:

1. **היה בה מום אחד וסינפו בין המומין - הרי זה מקח טעות, דכסבור שבכולן משקר.**

2. **אם הזכיר מום זה ומום אחר - אין זה מקח טעות, דכיון שהזכיר לו אותו המום לבדו היה לו לבדוק.**

3. **היה בה כל המומין הללו - לא הוי מקח טעות, התוס' (ד"ה היו) כתבו: שמהתוספתא משמע, שאם פירש לו רק שני מומין והיה לה רק אחד מהם - לא הוי מקח טעות, עי' הביא' (בד"ה שפחה) את שיטת**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

רש"י (בכתובות) שס"ל: שעבד שנמצא ליסטים מזוין או מוכתב למלכות - לא הוי מקח טעות, דקלא אית ליה ו"סבר וקיבל", והתוס' מפרשים: דמשו"ה ליכא למיחש לקול, כיון שלא שמע הקול. ועיי' קידושין דף יא. ובכתובות דף נח. ד"ה הנהו, בשם רבינו אליהו אליבא דרש"י, שזוהו דוקא כשקיבל המוכר מעות, ושגם במומין שבסוגיין יש חילוק זה.

יח. השוכר חמור או גמל ע"מ להביא חיטים והביא חיטים, או ששינה והביא שעורים או תבן, והבהמה מתה, האם השוכר חייב, ומדוע? דף פ. פ:

תשובה:

1. **השוכר חמור או גמל להביא עליו חיטין והביא חיטין, והוסיף על משאו סאה לגמל או שלשה קבין לחמור ומתו - חייב.**

2. **אם התנה להביא חיטין והביא שעורין או כשהתנה להביא חיטין והביא תבן ומתה**

לפי אביי - חייב משהוסיף סאה לגמל ושלשה קבין לחמור, אף שהמשקל הוא פחות.

לפי שיטת רש"י - אף בשעורים מתולעים הדין כן.

ולפי שיטת הגאונים ולפי שיטת התוס' - בהתלעו, תוספת סאה אחת להשוותן למשאווי החיטין מחייבת, [בשיטתם] בשם תוס' חיצונית כתב: שתוס' יפרשו שתבן דיינו תבואה במוץ שלה.

לפי רבא - כל שהשוה במשקל חייב, משום הנפח שהוי תוספת, אך אם שוקל פחות - פטור, אף שהרבה ג' קבין בנפח או יותר עד סאה.

יט. האם לאומן יש דין של שו"ח או שו"ש או שואל, ומדוע? דף פ: פא.

תשובה:

א. **באופן שהאומן אמר "טול את שלך והכא מעות"**

דינו כשו"ח, כיון שגילה דעתו שאינו רוצה יותר לתפוס את החפץ על שכר מלאכתו, ונע" לעיל דף מט. תוד"ה אלא, ובמ"ש לעיל פרק ד' תשובה כד, דין ב'.

ב. **באופן שהאומן אמר "גמרתיו"**

הוי כשו"ח, [מכאן הקשו על שיטת רב אחאי בשאילתות, שס"ל שדינו כשו"ש, מובא באמ"ה עמ' תשפה], הואיל והודעתו שגמר מלאכתו, הוי כהודעה שנגמרה שמירתו, [כדעת הפרס בר פפא בשם רב חסדא, והוא מר בר מרימר, ונחלקו ב' הלשונות בגמ' האם רב נחמן בר פפא סובר כמותם או שחולק עליהם וסובר שהוא כשו"ש].

ג. **קבלן בעוד שמשתכר באומנותו ותפוס ליה אאגריה** [פי' לפני שגמר פעולתו, ועדיין תפוס הוא בו לגבות את שכרו]

1. **המקבל עליו לעשות מלאכה בביתו**

לפי התירוץ הראשון בגמ' - לכו"ע הוי כשו"ש, הואיל ותפוס ליה אאגריה.

ולפי התירוץ השני - הדין תלוי במחלוקת ר"מ ורבי יהודה בדין שוכר אם דינו כשו"ש או כשו"ח.

2. **ואם באומן שקיבל עליו לעשות מלאכתו בבית בעה"ב - אין מחלוקת בין ר"מ לרבנן, ועיין בדברי רש"י** [ד"ה כל האומנין, ובאמ"ה עמ' תשנו, שהביא מחלוקת באם כונת רש"י לרמז שלא הוי כלל שומר או דינו כשוכר ממש].

ד. **באופן שהאומן אמר "הכא מעות וטול את שלך"**

דינו כשו"ש, שהרי גילה דעתו במפורש שתופס את החפץ עד שישלם לו שכרו, וכן מובאר בגמ'. ולכאורה זה כהדין הראשון הנ"ל, שלפי התירוץ השני בגמ' אליבא דרבי יהודה, דינו כשו"ח. - עיין באמ"ה עמ' תשפה, ובהערות 47, 48.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כ. שואל ששלח את הפקדון להשיבה למשאל, ונאנסו או נגנבו בדרך, לפני שהגיע לידי המשאל, האם חייב בתשלומיה, ומדוע? דף פ: פא.

תשובה:

א. כששלחה בתוך ימי שאלתה

1. **אם שלא במצות המשאל - חייב באונסין עד שיבוא לידי המשאל.**

2. **ואם במצות המשאל - משנתנה לשליח המשאל, הרי הוא פטור לגמרי, וכמבואר ברש"י ד"ה וכן בשעה שמחזירה.**

ב. אם שלחה לאחר ימי שאלתה שלא במצות המשאל

לפי הפרס בר פפא בשם רב חסדא, ולפי אמימר - פטור מאונסין, אך כל זמן שלא הגיע לידי המשאל דינו כשור"ש להתחייב בגניבה ואבידה, הואיל ונהנה ממנה בימים ששאלה.

ג. השואל ע"מ למכור

1. **אם באופן שקצץ דמיהם ומשך - חייב באונסין, הואיל וחזרה הוי כהולכה, שהרי אם ימצא קונה יוכל למכרו, ומבואר בתוס' (ד"ה אתא):** דזה דוקא בסחורה שקל למוכרה מהר, שכל ההנאה ללוקח, אבל בסחורה שקשה למוכרה - דינו כשור"ש, שהרי יש כאן הנאה לשניהם.

2. **ואם כשלא קצץ - ברש"י (ד"ה נאנסו, ולפי הגמ' בב"ב) מבואר:** שאינו חייב באונסין (ואף בהולכה).

כא. באופנים הבאים האם השומר חייב אפי' באונסין או פטור לגמרי, ומדוע. 1. שמור לי (היום) ואשמור לך (היום). 2. שמור לי היום ואשמור לך למחר, שמור לי ואשאלך, השאילני ואשמור לך? דף פא.

תשובה:

א. שמור לי - היום - ואשמור לך (היום)

פטור, דהוי ליה שמירה בבעלים, דכתיב בשואל "אם בעליו עמו לא ישלם", עמו במלאכתו, וה"ה לשאר שומרין, ונחלקו [רב אחא ורביןא] אם פטור אפי' מפשיעה.

ב. שמור לי היום ואשמור לך למחר

הוי כשור"ש, שהרי עכשיו אינו במלאכתו. וה"ה כשאמר לו: השאילני ואשאלך, שמור לי ואשאלך, השאילני ואשמור לך, דאין זה שואל להתחייב באונסין, שהרי אין כל הנאה שלו, הואיל ואף הוא משאלו, והוי כשוכר, [וכדקיי"ל ששוכר כשור"ש דמי - אמ"ה עמי תשצ, ובהערה 73. ועי' שם שדך]. באם הדין כשור"ש היינו על שני הפרות או רק על הראשונה או רק על הפקדון ולא על הפרה השאולה.

לפי רש"י (ד"ה שמירה) - בשלשת המקרים האחרונים הוי שור"ש אף ששניהם שומרים בבת אחת, ואילו דעת הרמ"ה - שבשלשת המקרים האלו, אם היה בב"א, הוי שמירה ושאילה בבעלים, ועי' במש"כ בזה הקצוה"ח בסי' ש"ה ס"ק ג'.

כב. באופנים הבאים האם נחשב לשומר. 1. "שמור לי" וענה לו "הנח לפני". 2. כשענה לו "הנח לפניך". 3. כשענה לו "תכניס לחצרי". 4. כשענה לו "הנח", והאם יש הבדל באם פגשו בשוק או בבית, ומדוע? דף פא.

תשובה:

1. **"שמור לי" וענה לו "הנח לפני" - דינו כשור"ח, אפי' אמר לו כן בשוק.**

2. **שמור לי" וענה לו "הנח לפניך" - לא הוי שומר כלל, אפי' אמר לו כן בביתו.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. "שמור לי" וענה לו "תכניס לחצרי"

לפי רבנן - הוי שומר, הואיל ואין טורח בשמירתה.

ולפי רבי - לא קיבל שמירה, כיון שנתן רשות רק לכנס בלא שהתכוון לקבל עליו שמירה, ובביאור מחלוקתם. עיין מש"כ בזה בפ"ה ממסכת ב"ק תשובה יא.

4. **אם פגש אותו בשוק ואמר לו "שמור לי" וענה לו "הנח" - הגמ' נשארה בספק** ובין לפי רבי ובין לפי רבנן. אם מקבל עליו שמירה, דשמא רבנן מודים שבשוק לא מקבל עליו שמירה או שמא רבי מודה שבשוק מקבל שמירה, דאל"כ מדוע אמר לו "הנח", וולקולא עבדינן ופטור - ר"ף, ואם קיבל שכר מסתמא נעשה שר"ש - אמ"ה עמ' תתב, תתג. ואם אמר "הנה ביתי לפניך", עיין בתוס' לעיל דף מט. ד"ה כל, ובמש"כ על מסכת בב"ק פרק ה' תשובה יא, סוף דין ב'.

כג. המלוה את חבירו על המשכון ואבד. 1. כשמשכנו בשעת הלואה או לא בשעת הלואה. 2. במלוה בשטר או במלוה בעל פה, האם איבד מעותיו, ומדוע? דף פא:–פב:

תשובה :

1. **כשקיבל משכון על הלואת פירות - לכו"ע הוי כשו"ש, שדרך פירות להרקיב, וע"י ההלואה נהנה שאינו מפסיד את הרקבון,** [אם דין זה מדובר כשפורע מעות או אף כשפורע פירות, ובאיזה אופן - עיין אמ"ה עמ' תשנג, ובהערה 28].

2. **כשהלוהו מעות, לפי רבי אליעזר - דינו כשו"ח, ולכן ישבע** [ושלא פשע - רש"י, אך במסכת שבועות מפרש, ישבע שלא אבד - אמ"ה עמ' תתו], ויטול מעותיו, ולפי רבי עקיבא - דינו כשו"ש, ולכן אבד המשכון אבדו מעותיו, אך הגמ' אומרת שמחלוקתם אינה בכל האופנים, וכדלהלן:

א. קיבל משכון שלא בשעת הלואה

בין לר"א ובין לר"ע איבד מעותיו, שהרי קני ליה מדרבי יצחק, [אם יש מ"ד שחולק על רבי יצחק, מה נפסק להלכה, ומה הדין כשמשכנו בשעת הלואתו - עיין במש"כ לקמן תשובות כד, כה].

לפי רש"י - להתחייב באונסין.

ולפי התוס' - כשו"ש, שחייב רק על גניבה ואבידה ולא על אונסין. [וכן דעת הרמב"ם והשר"ע, סי' עב סעיף ב, וברמ"א הביא את דעת הרא"ש, הסובר: דהוי שו"ח לענין דמי המשכון היתרים על החוב, ובסוד הביא את שיטת הר"י דהוא כשו"ח, וע"ע ברמ"א בסעיף מג, ובש"ך ס"ק יז הסיק; דשלא בשעת הלואה הוי ש"ש אפי' ביתר מחובו כיון שקונה משכון, וסיים הרמ"א: דמספיקא לא מפקינן ממונא, וכתב הש"ך: דאם תפס המלוה כנגד מעותיו - לא מפקינן, ובקצה"ח סק"ט, וכן התומים והנתיבות חולקים על הש"ך].

ב. **כשהלוהו על המשכון - דהיינו בשעת ההלואה - בלא שכתבו שטר, באופן שהמלוה צריך למשכון להשתמש בה**

בזה נחלקו ר"א ור"ע הנ"ל אם המלוה איבד מעותיו, ...[באם מותר לו להשתמש בו לכתחילה או שמחלוקתם רק אם עבר ונעשה כן - עיי' טו"ע סי' עב סעיף א', ובאמ"ה עמ' תשנד–תשנז].

רב יוסף [דס"ל שומר אבידה כשו"ש] פירש: שר"א ס"ל, שכאן לא הוי כשו"ש, הואיל ולהנאתו קמיכוין, ור"ע ס"ל, שאפי' הכי יש מצוה ודינו כשו"ש, [ודיש לו הנאה שאם יבא עני לא יצטרך ליתן לו צדקה, מדין "העוסק במצוה פטור מן המצוה" - עיין גם במש"כ על ב"ק פרק ו' תשובה יג, דין א'].

רש"י אליבא דרבה מפרש: שר"א ור"ע סוברים שהמלוה על המשכון דינו כדין שומר אבידה, ופליגי אם דינו כשו"ח או כשו"ש, וס"ל לרבה שהלכה כר"א, ושאינן הלכה כשמואל הנזכר לקמן בסמוך. [שיטת שמואל עיין לקמן תשובה כה].

ותוס' (ד"ה נימא, ובד"ה לימא) אליבא דרבה מפרשים: שר"א ור"ע סוברים שדינו כשו"ח, ופליגי בדשמואל דאמר, "מי שהלוה אלף זוז לחבירו והניח משכון ואבד המשכון איבד כל מעותיו", בין בשווה המשכון כשיעור זוזי ובין כשאינו שווה, [אם שמואל אומר דינו אף כשאבד באונס - עיין אמ"ה עמ' תתיד], דר"א לית ליה דשמואל, ור"ע

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ס"ל כשמואל, ואבדו מעותיו אפי' היתרים על המשכון, דהוי כאילו פירשו "אם יאבד המשכון יאבדו מעותיו". ונע"ע לקמן תשובה כה. באם שמואל מיייר אף כשלא פירש שיפסיד או דוקא כשפירש, ומה דעת ר"א ור"ע בידון].

דעת רבי יהודה במשנתנו נראה דס"ל כר"א, ועיין רש"י במשנה, וואולי דברי רש"י הם לפי הה"א בגמ' שפליגי ר"א ור"ע בדרכה ורב יוסף].

ג. כשהלוהו על המשכון - דהיינו בשעת ההלוואה - בלא שכתבו שטר, באופן שהמלוה אינו צריך למשכון להשתמש בה, וגם מוכן להלוות אף בלא משכון

לפי רב יוסף - אף לר"א דינו כשו"ש, משום דמצוה קא עביד.

ולפי רבה - דינו כנ"ל דין ב', וכן מבואר בתוס' ד"ה במלוה.

ד. כשהלוהו על המשכון - דהיינו בשעת ההלוואה - בלא שכתבו שטר, באופן שהמלוה אינו צריך להשתמש בה, אך אינו מוכן להלוות בלא משכון

לפי רש"י - דינו כהנ"ל דין ג'.

ולפי התוס' (ד"ה במלוה) בשם הר"ח - דינו כנ"ל דין ב'.

ה. הלוהו בשטר וקיבל משכון בשעת ההלוואה

לפי רש"י (ד"ה אבל הלוה) - לכו"ע הוי שו"ש, דאז המשכון ודאי לגוביינא קאי, ולא רק לזכרון דברים.

ולפי התוס' (ד"ה דברי) - הלוואה בשטר דינו כהלוהו לא בשטר, והביאו בשם ה"ג דרב יהודאי גאון: ששמואל (הנ"ל דין ב') לא אמר את דינו באופן שההלוואה היתה בשטר, הואיל ועל השטר הוא סומך, וכן הוא לפי גירסתינו בתוס', ועיין בהגהות מהר"ב רנשבורג, ובהשמטות להגהותיו שהודפסו בסוף המסכת].

כד. הלוהו על המשכון, האם הבע"ח קונה את המשכון, ולענין מה, והאם שמיטה משמטת את ההלוואה, והאם הבע"ח עובר "ככל יראה", ומדוע?

דף פא:–פב:

תשובה:

א. משכון שקיבל שלא בשעת ההלוואה

לפי רבי יצחק - קונהו לכל הדברים, דכתיב "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה משכון צדקה מנא ליה, ונאף לקדש בו אשה, ולקנות בו עבדים וקרקעות - תוד"ה אימור], שיטת רש"י: שקונהו אף להתחייב באונסין, שיטת תוס' (שם) - דהוי רק כשו"ש.

ולפי מה שגרסו בגמ' בפסחים (דף לא:)- יוצא שלתירוץ א' בגמ' שם איכא מ"ד החולק על רבי יצחק, ואז לפי הגירסא המצויה בידנו - אין מ"ד החולק על רבי יצחק, וע"ע בגירסת רבינו חננאל שם].

ב. משכון שקיבל בשעת ההלוואה

לפי פשוט הגמ' - אינו קונהו, וכן כתבו התוס' וד"ה והא. והרמב"ן והרשב"א הביאו שכן גם דעת רש"י, והקשו עליו, ודעתם שאין הבדל בין משכון שקיבל בשעת הלוואה לשלא בשעת ההלוואה - אמ"ה עמ' תתכ, אך יש אחרונים שפירשו - באופנים שונים - שגם רש"י ותוס' אינם חולקים עליהם לדינא - עיין אמ"ה עמ' תתיב-תתיד, וע"ע ש"ך סי' עב, סק"ט שהאריך בישב שיטת רש"י, עוד כתבו התוס' (שם, על פי סתם משנה בשביעית): שמ"מ אלים שיעבודהי שלא מיקרי "של אחיך בידך", ולכן שמיטה לא משמטתו. ואם דין זה תלוי במחלוקת תנאים, ואם משמט אף שלא כנגד המשכון, עיין בדברי תוס' בסוגיין, בגמ' לעיל דף מז: המובא בתוס', ובגמ' בשבועות דף מד: ובמש"כ לעיל פרק ד' תשובה כב].

עוד מבואר בתוס' (ד"ה אימור): שאינו יכול לקדש בו אשה, והתוס' בקידושין דף ח: ד"ה משכון, ס"ל: שאליהם שיעבודהי אף לענין שיכול לקדש בו אשה, וכתב המהרש"א בסוגיין, שאת דברי התוס' בסוגיין דף פא: ד"ה והא, אפשר לפרש כשיטת תוס' ד"ה אימור או כשיטת תוס' בקידושין, ולפי הרמב"ן הנ"ל - יכול לקדש אשה כמשכון שקיבל שלא בשעת הלוואה, נפק"מ נוספת - עיין במש"כ לקמן פרק י' תשובה ר].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

@משה שמואל, באופנים שאין סכר מלוה, מה יהא הדין במי שהלוה מעות על המשכון (דהיינו בשעת ההלוואה) כלל
 שכתבו פטר א) כשפירש שלא יפסיד. ב) כשפירש שיפסיד ג) כשלא פירש?
 דף פב.

תשובה:

א. כשפירש שלא יפסיד

לכו"ע לא מפסיד.

ב. כשפירש שיפסיד

לפי ר"ע - מפסיד הכל, דלא הוי אסמכתא אלא מחילת החוב.

לפי רש"י - לר"א כמו לר"ע.

ולפי התוס' (בד"ה לא) בשם הר"ה ור"ת - לא מפסיד כלל, דאסמכתא היא

ג. כשלא פירש

לפי רש"י - כשהמשכון שווה פחות מהחוב לא מפסיד כלל, ולית ליה דשמואל, והמשכון לזכרון דברים
 בעלמא, ולפי ר"ע - מפסיד הכל דס"ל כשמואל, ואם שווה כנגד החוב - אף לר"א מפסיד הכל.

ולפי הר"ה ור"ת - בשני האופנים, לר"א לא מפסיד כלל, ולר"ע מפסיד מעותיו שכנגד המשכון.

כו. איך קיי"ל. 1. בדינא דרבי יצחק. 2. בדינא דשומר אבידה אם הוא כשו"ח. 3. בדינא דשמואל
 הנ"ל דס"ל "אבד המשכון אבדו מעותיו". 4. בפלוגתא ר"א ור"ע "במלוה על המשכון
 ואבד"?

דף פא:

תשובה:

1. לענין בע"ח אם קונה משכון - בסוגייתנו מובא רק דעת רבי יצחק, שקונה משכון שקיבל שלא בשעת
 ההלוואה. והגמ' בקידושין דף ט, פסקה להלכה כרבי יצחק - עיין במש"כ לעיל תשובה כג דין א', ועל מסכת "קידושין" פרק א' תשובה
 מא, מג.

2. בשומר אבידה - התוס' (ד"ה נימא, ובד"ה במלוה) פסקו כרבה דהוי כשו"ח, וכן הוא לפי גירסתינו בתוס'
 (ד"ה דברי), בשם ה"ג דרב יהודאי גאון, ואך לפי הגהות מהר"ב רנשבורג על התוס' שם - ה"ג דרב יהודאי גאון, פסק כרב
 יוסף, עיי"ש, ובהשמות להגהותיו שהודפסו בסוף המסכת, וע"ע בתוס' לעיל דף כט. שהביאו שהר"ח פסק כרב יוסף, ושכן משמע מרש"י
 שפירש את סוגייתנו כרב יוסף.

3. בדינא דשמואל כשאבד המשכון

לפי התוס' (ד"ה לא) - קיי"ל כשמואל בדלא פריש.

לפי הר"ה - אין הלכה כשמואל.

ולפי גירסתינו בתוס' בשם ה"ג דרב יהודאי גאון - הלכה כשמואל, [וע"ע בהגהות מהר"ב רנשבורג הנ"ל].

4. בפלוגתא דר"א ור"ע, לפי תוס' שכתבו שקיי"ל כרבה וכן כשמואל, וכן לפי מה שכתבו שרבה מעמיד
 את פלוגתא ר"א ור"ע בדשמואל, ושר"ע כשמואל, א"כ יוצא שלהלכה פוסקים כר"ע.

כו. האם מותר להשכיר משכון שבידו, לאחרים?

דף פ: פב.

תשובה:

לפי אבא שאול - מותר להשכיר משכון של עני לאחרים, ומבואר בגמ': שכן הלכה, ושדוקא בכלים כמו
 מעדר וכיו"ב ששכרם מרובה ופחתם מועט, [אבל עשיר אין רשאי ליגע כו' - תוספתא בסוף פ' ז', ועיי' אמ"ה עמ' תשנ"ד. רש"י
 כתב "להשכיר" לאחרים, באם זהו דוקא או שמוותר לו אף להשתמש בעצמו ולגבות מהחוב - עיי' בשיטמ"ק ובטור סי' עב ובנ"כ, ובאמ"ה עמ'
 תשנ"ד-תשנ"ח].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כח. מה הדין של שו"ח או שו"ש שהעבירו חבית ממקום למקום ונתקלו ושברוה, ומדוע: דף פב: פג.

תשובה:

לפי ת"ק במשנתנו ולפי ר"מ - בין שו"ח ובין שו"ש ישבע, ואף במקום שיש עדים, דלית ליה כאיסי בן יהודה דאמר "הא יש רואה יביא ראיה ויפטר" - רש"י ד"ה נייטין].

ר' אלעזר מפרש: שר"מ ס"ל נתקל לאו פושע [ואנוס הוא - רש"י ד"ה נייטין], וצריך לישבע "שלא פשע", ואיכא תנא דס"ל אליבא דר"מ - נתקל פושע, [ואפי' שר"ח ישלם].

ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן חולק על ר' אלעזר ומפרש: שנתקל ודאי פושע, ותקנו חכמים שישבע "שלא בכוונה שברתיה", שאם אי אתה אומר כן, אין לך אדם המעביר חבית לחבירו ממקום למקום, ומבואר בתוס' (ד"ה מאי): שלדעה זו אליבא דר"מ נפטר בשבועה זו אף אם פשע פשיעה אחרת.

לפי רבי יהודה - שו"ח ישבע [שלא פשע] ואף במקום שיש עדים, דלית ליה דאיסי בן יהודה, ושו"ש ישלם, דס"ל נתקל לאו פושע ולא אנוס הוא, ולכן כל אחד כדינו, וס"ל שחכמים לא תיקנו כאן שבועה.

ולפי רבי אליעזר [במסורת הש"ס גרס "אלעזר", והוא רבי אלעזר בן שמוע] - שו"ש משלם [ואף שנתקל לאו פושע, מ"מ לא נקרא אנוס], ושו"ח פטור רק במקום מדרון, במקום שאין עדים מצויין, אבל שלא במקום מדרון או כשיש עדים מצויין - חייב, [דס"ל כאיסי].

שיטת רש"י: שכשיש עדים מצויין אינו נפטר בשבועה, [יש ראשונים שחולקים וסוברים שיכול לפטור עצמו בשבועה - אמ"ה עמ' תתמב, דעת רבי יהודה אם מחייב שלא במקום מדרון - עיין טור סי' ד"ש ובתיו"ט]. והאמוראים פסקו שההלכה כאיסי.

כט. האם אלס המזיק זאונס חייב?

דף פב.

תשובה:

לפי תוס' (ד"ה וסבר) - אם אינו אנוס גמור אלא כעין אבידה חייב, משום דהוי קרוב לפשיעה, ואם באנוס גמור - פטור, ואפי' באנוס כעין גניבה, משום דהוי קרוב לאנוס גמור, [עיין רש"י דף פג. ד"ה ואתא רבי יהודה, שכתב: נתקל לאו פושע הוא, אלא קרוב לאנוס ולפשיעה ודמי לגניבה ואבידה, עכ"ל. ואע"פ שר"י אינו מחייב בשו"ח מדין "אדם המזיק", ומשמע ס"ל שאין לחייבו אלא בפשיעה גמורה, וכו' משמע ברש"י במשנה, עיי"ש, אמנם מקושת המהרש"א על רש"י משמע שלמד שרש"י ס"ל בתוס', וש"אבידה" לאו דוקא, אך המחנ"א, בהל' נזקי ממון סי' ה' מפרש ששיטת רש"י היא כמש"כ בתוס' רבינו פרץ במס' ב"ק דף כז., בשם הריב"א - שמי שמוטל? ... עליו להתעסק בהרב אין לו דין "אדם המזיק" להתחייב באנוס ברצון ועיי"ש, דבריהם הובאו באמ"ה כאן עמ' תתל' ובהערה 25, עיי"ש. שיטת הרמב"ן: שחייב את באנוס גמור - עיין בקה"י ב"ק סי' כג, ובאמ"ה על מסכת ב"ק חלק ב' עמ' לג, לה, ועיין במס"כ על מסכת ב"ק פ"א תשובה טו].

פרק שביעי

השוכר את הפועלים

א. האם יש חיוב לפועל להשכים ולהעריב לעבודתו, והאם יכול לבטל ממלאכתו כדי לאכול סעודתו, ומדוע?
דף פג. פג. פג.

תשובה:

א. כששכרן בסתמא לענין חיוב הפועל להשכים ולהעריב

הכל כמנהג המדינה, ולכן במקום שלא משכימים ומעריבין, אינו יכול לכופן, אף אם הוסיף להם בשכרם יותר משאר פועלים, ומבואר בתוס' (ד"ה השוכר): 1. **אם התנה לפני ששכרן** - הכל לפי תנאו. 2. **אם התנה שיהא כפועל דאורייתא או בעיר חדשה שנתלקטו אנשיה מהרבה מקומות ואין להם מנהג**, פועל בכניסתו - משלו, היינו בכניסתו לביתו, שאינו יוצא מבית הבעה"ב אלא רק אחר צאת הכוכבים.

ואם ביציאתו לעבודה, לפי שיטת רש"י - אינו צריך להקדים לפני הנץ החמה, וביארו התוס' (ד"ה פועל): שזמן הליכת הפועל לעבודתו משל בעה"ב כיון שהוא לצורך בעה"ב, ואבל ביציאתו - על חשבון הפועל הואיל ואינו צורך בעה"ב, ולא פליגי על רש"י בזה, ולפי שיטת התוס' בשם הר"ה - מדאורייתא כנ"ל, ונהגו שבכניסתו למלאכתו משלו, היינו שממהר לצאת קודם נץ החמה, ויוצא מעלות השחר, וביציאתו ממלאכתו משל בעה"ב, היינו משל בעה"ב שיוצא לפני צה"כ כדי שיגיע לביתו עם צה"כ, לקיים מאמר חז"ל "לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב", ומשום הכי שינו מהדאורייתא.

ב. לענין אם יכול לבטל ממלאכתו כדי לאכול סעודתו

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה דאי) - אין הבעה"ב יכול לומר לפועלים, "שיקדמו להשכים מעלות השחר כדי לאכול לפני הנץ", ויכולים לאכול אחר הנץ ואח"כ לילך למלאכתם.

ולפי הפירוש השני בתוס' - אינו רשאי לומר להם שילכו לעבוד בשדה עד שהאוכל יהיה מזומן ויביא להם בשדה, ויכולים לומר לו "שעתה נאכל בבית".

ב. האם יש חיוב לבעה"ב לספק לפועלים מזונות, כמה?
דף פג. פו.

תשובה:

- 1. כשלא פסק להם מזונות** - הכל כמנהג המדינה, במקום שנהגו לזון יזון, ולספק במתיקה - יספק.
- 2. אם כשפסק להם מזונות** - צריך להוסיף להם יותר מהמנהג, ואם חזר בו אפי' אחרי שהתחיל לעבוד - הוי חזרה, אלא שיש בו משום מחוסרי אמנה, וואף לשיטת רב לעיל דף מט. - ריטב"א חדשים שם, ומאירי שם, וע"ע במש"כ לעיל פרק ד' תשובה כג, שהרי לא היה צריך להתנות, ומדהתנה להם מזונות יתירי קאמר, (ואף כסעודת אברהם אבינו).
- 3. אם הבן של הבעה"ב פסק להם מזונות ולא התחילו לעבוד** - מותר לחזור בו, וואין בו אפי' משום מחוסרי אמנה - רש"י, ועיין הגהות הב"ח, ולפי רשב"ג - בכל מקרה הולכים כמנהג המדינה. (השר"ע פסק כרשב"ג).
- 4. אם יש שני מנהגים בעיר מנהג אחד יותר ומנהג שני פחות, ואמר להם "כאחד וכשנים מבני העיר"**

לפי רבי יהושע - יד הפועל על התחתונה ונותן להם כמנהג הפחות.

ולפי הבמים - משמנין ביניהם, ופירש"י (ד"ה משמנין): לא בפחות ולא ביותר, אלא כמנהג מדינה בינונית,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

[והרמב"ם מפרש: שמחשבין היתר שבשכירות והפחות, ונותן החצי - הגהות הגר"א].

ג. מאימתי סכין ופגיון מקבלים טומאה: דף פד.

תשובה:

סכין ופגיון מקבלים טומאה מגמר מלאכתן, לפי רבי יוחנן - היינו משיצרפם בכבשן, ולפי ר"ל - היינו משיצחצחן במים.

בתוס' (ד"ה הסכין) מבואר: שזהו דוקא בתחילת עשייתן, אך אם העלו חלודה, טהורים הם, ואם רוצה לתקן גמר מלאכתן הוא, סייף - משישופנו, וסכין - משישחיצנה, ואז חוזרין לטומאתם הראשונה.

ד. האם גזל כותי או הפקעת הלואתו מותרת, והאם אף כשיש חילול הקס? דף פז.

תשובה:

1. גזילת כותי - תלוי במחלוקת, רש"י מפרש: דפלוגתייהו במסכת ב"ק (דף קיג.), ותוס' (ד"ה אלא) פירשו: דפלוגתייהו בפרק המקבל (לקמן דף קיא:).

2. הפקעת הלואתו - התוס' (על פי הגמ' בב"ק) כתבו: שהדין תלוי במחלוקת בגמ' שם, ובדאיכא חילול השם - לכו"ע אסור.

ה. ממה פועלים יכולים לאכול גם באם לא פוסקים להם מזונות וגם בלא מנהג, ובאלו אופנים אסור להם לאכול, ומנין למדים זאת? דף פז-פט.

תשובה:

התורה התירה לפועל לאכול כשעוסק בשדה חבירו, ולא כשעוסק בשדה של הקדש, ואסור ליתן לתוך כליו, אך משדה עכו"ם מותר ליתן לתוך כליו, ומותר לאכול רק מגידולי קרקע, בין אם הם מחוברים בשעת תלישתם ואינם צריכים לקרקע, ובין אם הם תלושים כל שלא נגמרה מלאכתם למעשר או לחלה, אך אסור לו למצוץ את היין ולזרוק את החרצנים, או לאכול ענבים ודבר אחר כדי שיאכל מהם הרבה, ולא אכילה גסה, ולא בשעה שאינו נותן לכליו של בעה"ב. ולא כשעוסק בדברים שכבר נגמרה מלאכתן לחלה או למעשרות באם הם דברים שאין שייך בהם חלה, ולא מדברים שאינם גידולי קרקע.

חז"ל לומדים את הדינים הנ"ל, כדלהלן:

מ"מ שראמר "כי תבא בכרם רעך" (דברים כג, פסוק כה, כו) למדים, שפועל יכול לאכול מן התורה גם בלא שפסקו לו מזונות וגם בלא מנהג, ודוקא פועל, שנאמר כאן "תבא" ונאמר להלן "לא תבא עליו השמש" מה להלן פועל אף אצלנו בפועל הכתוב מדבר.

מ"מ שראמר "רעך" למדים - עכ"פ למ"ד גזל עכום מותר - שמשדה הקדש אינו יכול לאכול, ולמ"ד גזל עכו"ם אסור למדים מ"ורעך וכו' אל כליך לא תתן" שדוקא משדה רעך לא תתן לכליך, אבל משל גוי מותר לתת אפי' לכלים.

מ"מ שראמר "וחרמש לא תניף" למדים, שאוכל בכל דבר הנקצר בחרמש כקטניות, ומיני דגן, ווכל בעלי קומה, כמוסק זיתים וגודר בתמרים ושאר אילנות - כמבואר לקמן בסמוך.

מ"מ שראמר "ואכלת" למדים, שאסור למצוץ היין ולזרוק החרצנים, "ענבים" - ולא ענבים ודבר אחר, דהיינו לטבל ענבים במלח למתקן כדי שיאכל הרבה, "כנפשך" - כנפש של בעה"ב כך נפשו של פועל, מה נפשך אם חסמת פטור אף פועל אם חסמת (פי' שקצצת דמים שלא לאכול או בחזקה - רש"י) - פטור. "שבעך" - ולא אכילה גסה, "ואל כליך לא תתן" - בשעה שאתה נותן לכליו של בעה"ב אתה אוכל, אבל בשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב - אין אתה אוכל, והיינו כשתולש פירות שאינם צריכים עוד לקרקע - תוד"ה במחזור, וע"ע בדף פט.

תוד"ה יצא המנכש].

מ"מ שראמר "כי תבא בקמת רעך" מצינו שהפועל אוכל במחובר בשעת תלישתן כשאינו צריכים עוד

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לקרקע, ונאמר "ואל כליך לא תתן" – תוד"ה במחזקו, על פי הגמ' שמובא בסמוך, דאין לומר מה לקמה שכן חייבת בחלה, שהרי ילפינן מחרמש לרבות כל דבר חרמש אף שלא חייב בחלה.

הגמ' אומרת: שה"ה שמותר לו לאכול מהתלוש עד שלא נגמרה מלאכתו [למעשה ולחלה, שנאמר "דיש" – תוד"ה במחזקו, וכן הוא ברש"י שם, על פי הגמ' שמובא בסמוך], שנאמר "קמה" "קמה" ב' פעמים, "כי תבא בקמת רעך" "על קמת רעך", אם אינו ענין לאדם במחזקו תנהו לתלוש, עד שלא נגמרה מלאכתו [למעשה ולחלה – עיין הערה קודמת]. ורב אמי לומר זאת, ממה שנאמר "כי תבא בכרם רעך", דהיינו אף כששכרו לכתף. ורבינא לומר זאת, ממה שנאמר "לא תחסום שור בדישו" (עיי"ש), הוקש חוסם לנחסם ונחסם לחוסם, מה נחסם אוכל בתלוש אף חוסם אוכל בתלוש.

מביה שנאמר "דיש" (לא תחסום שור בדישו) למדים 1. מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע, ופועל אוכל בו אף כל גידולי קרקע פועל אוכל בו, למעוטי החולב, המחבץ, והמגבן שאינם גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו. ובלא דיש הייתי דורש מ"קמה" אף כל שאין גידולי קרקע. 2. מה דיש מיוחד דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, יצא המנכש בשומין ובצלים שאין פועל אוכל בו. והכוונה למנכש קטנים מתוך גדולים, כדי לתקן את הגדולים, ואינו אוכל מפני שאינו גמר מלאכה, אבל מנכש שומים ובצלים שאינם יפות למדים מ"אל כליך לא תתן" שאינו אוכל מדבר שאין נותנים לכליו של בעה"ב, וכן יצא המעדר והמקשקש תחת הזיתים. [לקמן דף צג. נחלקו רב ושמואל, אם תיקנו רבנן שמנכש יכול לאכול, מחלוקתם הובאה לקמן תשובה יד, דין ט"ו]. 3. מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר או לחלה ופועל אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר או לחלה פועל אוכל בו, לאפוקי דבר שאינו חייב בחלה, כגון, בודל בתמרים וגורגרות הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר [ורק בתחלתי שהם תמרים שלא נגמרו מלאכתו, פועל יכול לאכול ממנו – גמ"ל], וכן לאפוקי כל דבר שנגמרה מלאכתו לחלה, דהיינו לש, מקטף, והאופה, אבל לפני לישא - פועל אוכל בו.

לקמן בדפים צא: צג. מבוארים דינים נוספים, עיין מש"כ לקמן תשובה יד.

@ו.מה קובע את הפירות ואת התבואה להתחייב במעשרות. 1. בשבעת המינים. 2. בקישואים ודילועים. 3. במוכר ובלוקח מישראל או מגוי, והאם מדאורייתא. 4. שבת, וספיתה במלח, והאם מדאורייתא?

דף פח. פח:

תשובה:

א. בדברים שהם לאו בני גורן, כזיתים וענבים

לפי רבי ינאי - [מדאורייתא – תוד"ה עד], אין מתחייב במעשר [אפי' מירחו בכרי בשדה – רש"י] עד שתגמר מלאכתו, [מה נחשב גמר מלאכה – עיין מסכת מעשרות פרק א' ה"ח], ויראו פני הבית, אבל חצר אינה קובעת, שנאמר "ביערת הקודש מן הבית", ו"בשעריך" בא ללמד, שיכנסו דרך פתח הבית שהוא פני הבית, ולא דרך גגות וקרפיפות, ומבואר בתוס' (שם): שרבי ינאי מודה בחצר [המשתמרת], שמדרבנן קובעת גם בלא שהפירות רואות את פני הבית, [אבל בחצר שאינה משתמרת נראה, שלר' ינאי אפי' מדרבנן אינה חייבת, מכח משנת "חצר צורית", הערת הגר"מ הרש"ל והגר"ד גרודיציץ על תוס' הרא"ש. מהי חצר המשתמרת – עיין בתוד"ה עד, ובאנציקלופדיה תלמודית כרך יז, ערך "חצר" עמ' קמו].

ולפי רבי יוחנן - אפי' חצר קובעת (ומדאורייתא), שנאמר "ואכלו בשעריך ושבעו", ודוקא חצר המשתמרת, שנאמר "ביערת הקודש מן הבית", ללמד שצריך דומיא דבית. ובתוס' (ד"ה עד) מבואר: שלפי רבי יוחנן - גם חצר שאין הכלים משתמרים בתוכה קובעת מדרבנן. והרשב"א כתב: שהפטור בנכנס דרך גגות וקרפיפות, הוא גם לפי רבי יוחנן, עיי"ש. וכן נקטו המפרשים שנחלקו באם הרמב"ם פסק כרבי יוחנן או כרבי ינאי, ולא הביאו ראיה מדברי הרמב"ם ב"ד מהלכות מעשר ה"א, שפסק שדרך גגות וקרפיפות פטור].

לפי רש"י (ד"ה בענבים) ולפי תוס' (ד"ה כי) - ראיית פני הבית או החצר בזיתים וענבים קובעת דוקא בעומדים לאכילה ואין דעתו לדרכן, אבל כשדעתו לדרכן - גמר מלאכתו הוא ביקב, [ותפרש במסכת מעשרות פ"א משנה ז', ולקמן דף צב:], ודינם כחיטים ושעורים שתלוי בשני תירוצי הגמ', עיין לקמן דין ב'. [באנציקלופדיה תלמודית ערך "טבל" עמ' תקצה, תקצו, מובא, שדעת הרמב"ם: שאף תירוש ויצהר אינם חייבים אלא בראיית פני הבית, ועיין בדבריו שם].

תאנים ותמרים - דינם כזיתים וענבים, שראיית פני הבית או החצר קובעת. [אם חייב מעשרותיהם מדאורייתא –

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומשמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עיין לקמן תשובה ז'.

ב. בדברים שהם בני גורן

1. כחיטים ושעורים

לפי התירוץ הראשון בגמ' - דינם כדברים שלא בני גורן נינהו, ונע"ע בריטב"א בשיטמ"ק תחילת דף פח.י.

ולפי התירוץ השני בגמ' - כו"ע מודים שבגמר מלאכתן בלבד מתחייבים במעשר ומדאורייתא, ואף בלא ראיית פני חצר ובית. [מתוס' ד"ה מאי משמע שגם רבי יוחנן מודה בזה, ויש חולקים - אנציקלופדיה תלמודית כרך יח, עמ' תקצז. אם תירוץ ב' בסוגיין סוברת כן אף כשדעתו לאוכלן בבית או רק כשדעתו להוליכן לשוק - עיין מש"כ לקמן סוף דין ג'].

2. בקישואים ובדילועים - התוס' (ד"ה מאי) בתירוץ השני בותבים: שיתכן שהיו בני גורן כמו חיטין ושעורין. [דין דרבי אושעיא - עיין במסכת פסחים דף ט. אס רבי ינאי בסוגיין פליג עליה - עיין לקמן תשובה ט. אם להלכה נקטינן כתירוץ א' או כתירוץ ב' בגמ', ואם רבי יוחנן ורבי ינאי דיברו אף בטבול למעשר עני, לתרומה, ולמעשר ראשון - עיין אנציקלופדיה תלמודית כרך יח, ערך "טבל" עמ' תקצז].

ג. ישראל המוכר, וכן הלוקח מישראל

פטורים ממעשרות מדאורייתא, שנאמר "עשר תעשר, ואכלת" - ולא מוכר, [הרמב"ם בפרק ב' מהלכות מעשר הל' א' וב' פוסק, שזהו דוקא בממרח ע"מ למוכרן אבל לא בממרח ע"מ לאוכלן, ועי' במנ"ח מצוה שצ"ה, ובהערות על "המנ"ח החדשים", ובגר"ח על הרמב"ם שם]. "תבואת זרעך" ולא לוקח, ורק מדרבנן חייבים, [והדרשה מ"כנפשך" דפועל אינו כלוקח הוי אסמכתא בלבד].

לפי שיטת רש"י (דף פח. ד"ה מאי) - לוקח חייב מדרבנן גם בפירות שלא נגמרו מלאכתן למעשר, הואיל ומקח הוי כגמר מלאכה.

ולפי שיטת תוס' (ד"ה מאי לאו) - מקח קובע רק בפירות שנגמרו מלאכתן למעשר, [ונפק"מ כשלקט פחות מרובה שבעה"ב פסוק], ולפי רש"י - פטור דוקא כשעיקרו של אילן מחוץ לחצר או לבית, אבל בתאנה שכולה בחצר או בבית - חייב, ותוס' (ד"ה בעל) חלקו על רש"י בזה. [שיטת הרמב"ם בפ"א ממעשרות ה"י, שאילן הנטוע בתוך הבית או החצר, אין בו חיוב מעשרות מן התורה, והראב"ד שם ס"ל שאף מדרבנן אינו חייב, עיי"ש ובנו"כ. ונראה להוכיח מתוס' בסוגיין ד"ה בעה"ב, ומהראשונים שבשיטמ"ק, דס"ל שחייב מן התורה, וע"ע בבית אדם פ"ב ממצוות הארץ סעי' ב' אות ה' שם].

עוד מבוואר בגמ' (בדף פט.): שכל היכא שמקח קובע היינו דוקא משתי פירות ואילך, ומבוואר בתוס' (ד"ה בעל הבית): שאף בעה"ב כשאינו רוצה ללקוט עכשיו אלא את מה שאוכל - בשתיים חייב במעשר, [בבעה"ב חיובו מדאורייתא]. וכשלוקט את כל מה שראוי ללקוט - פטור, דבעה"ב עיניו בתאנתו ולא חשיב גמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה, והפועל - פטור בכל אופן, ואף כשאינו לוקט יותר ממה שאוכל היה צריך להיות חייב במעשרות מדרבנן כלוקח דעיניו במקחו, [ועיין תוד"ה תבואת זרעך], מ"מ רבנן לא חייבוהו, גם כשאוכל שתיים ויותר בבית אחת, ואסמכתוהו אקרא ד"כנפשך". ונע"ע במש"כ לקמן תשובה י'.

שיטת ר"ת: לוקח שאמרנו שמדאורייתא פטור וחייב רק מדרבנן הוא רק כשלקח אחר מירות, ומובוואר בתוס': שאם המוכר חזר וקנה את הפירות - חייב מדאורייתא, אבל כשלקח לפני מירות, ומירח בביתו - חייב מדאורייתא, [דקרינן ביה "זרעך"].

שיטת הריב"ם: לוקח שאמרנו שמדאורייתא פטור וחייב רק מדרבנן היינו רק כשלקח לפני מירות, אבל כשלקח אחר מירות - חייב מדאורייתא, דאחר שחל חיוב המעשרות תו לא פקע. [הכס"מ בפרק ב' מהלכות מעשר הלכה ב' כותב, ששיטת הרמב"ם כדעת ר"ת, ושיטת הראב"ד, שלוקח תמיד חייב והוי שיטה שלישית, ועי' ברידב"ז שם. במסכת מעשרות פ"א משנה ה' משמע, שגם המוכר מתחייב במעשרות, משעה שגמר בדעתו להוליך פירותיו למוכרן בשוק אף שעדיין לא ראו פני הבית או החצר, וכן מפרש הר"ש שם, ועיי"ש מה שהקשה על התירוץ הראשון של הגמ' בסוגיין, שהעמידה את משנת "הקישואים והדילועים משיפקסו" - שהיא הרישא של משנה זו - "משיפקסו שבבית", שהרי מפורש במשנה "בד"א במוליך לשוק", ואילו שיטת הרא"ש שם: שדין מוליך לשוק הוא דוקא כשראה פני בית שבשדה, ואעפ"כ כשהיתה דעתו להוליכם לביתו אין בית שבשדה קובע, והתוס' אנשי שם בשם "לחם שמים" מפרש: שלתירוץ א' בסוגיין - המשנה מדברת רק כשכבר ראה פני הבית, ולתירוץ ב' בסוגיין: לפי הרמב"ם - המשנה מדברת בדברים שהם בני גורן, ומתחייב מוכר גם בלא ראיית פני בית, ועל זה נאמר בסיפא, שבמוליך לאכול בביתו אינו מתחייב

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בלא ראיית פני הבית או החצר, ולפי הראב"ד ודעמיה - המשנה מדברת דוקא בדברים שאינם בני גורן, ומהני גמר מלאכתן להתחייב כאשר גמר בדעתו להוליכן לשוק, וע"ע אנציקלופדיה תלמודית ערך "טבל" עמ' תקצז-תקצט.

ד. לוקח מן הנכרי

מעשרן והן שלו, דמצי למימר "קא אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעווי דיניה בהדיה".

חוב המעשרות באופן שנתמרח אצל הנכרי - אינו מדאורייתא, שנאמר "דגנך" ולא דיגון נכרי, וחיובו רק מדרבנן, [החזו"א ס"ד ממעשרות ס"ק כג, ביאר מדוע לר"ת בעינן הדרשה, אם אינו מדאורייתא אף למ"ד אין קנין - עיין במש"כ על מסכת קידושין פ"ב תשובה ד'].
ואם לקחו קודם מירוח ומירח בביתו

לפי המ"ד ש"אין קנין לנכרי להפקיע מירי מעשרות" - החיוב מדאורייתא.

ואילו למ"ד "יש קנין לנכרי להפקיע מירי מעשרות" - החיוב רק מדרבנן.

ה. שבת

בתוס' (ד"ה מאי, על פי הגמ' בביצה) מבואר: שבפירות שנגמר מלאכתן - השבת קובעת מדרבנן גם בלא ראיית פני בית או חצר. ונע"ע באנציקלופדיה תלמודית ערך טבל עמ' תרטזו.

ו. ספיתה במלח

כשספת שתי פירות או יותר ביחד הוי קביעות, [מדרבנן - חזו"א שם]. רש"י בפרש: משום שנחשב לגמר מלאכה, [וכן משמע מתוס' ד"ה שתיים], אבל כשאוכלם אחד אחד - פטור, דכתיב "כי קבצם כעמיר גורנה", ואין גורן פחות משתים, ואין קיבוץ פחות משתים. [פסוק זה הוי רק אסמכתא - רש"י ד"ה שתיים, ובתוד"ה כן].

ז. האם כל פירות האילן חייבים במעשר מן התורה?

תשובה :

לפי תוס' (ד"ה כי, ובד"ה הכא, ובד"ה והבודל, וע"ע ברש"י שם ד"ה בענבים) - תירוש ויצהר - חייבים, וגם זיתים וענבים כשדעתו לאוכלם, אבל תמרים ותאנים ושאר פירות וירקות - אינם חייבים. [נדעת רש"י בכמה מקומות בש"ס - כשיטת תוס' הנ"ל, וכ"כ התוס' בעוד מקומות בש"ס, וכן דעת רוב הראשונים - עיין משנה למלך פ"ב מהל' תרומות ה"א, ו"במקורות וציונים" שבהוצאת "פרנקל". הרמב"ם שם פוסק; שכל מאכל אדם שגידולו מן הארץ ויש לו בעלים חייב מן התורה - עיי"ש בהמשך הפרק - חוץ מירקות, שמבוארים בסוף פ"א מהלכות כלאיים, ומעשרותיהם מדרבנן. וע"ע בנושאי כלים על הרמב"ם בה"א הנ"ל. שיטות נוספות בדין זה ע"ע ב"מקורות וציונים" שם].

ח. מהי התקנה למי שנתערב לו טבל בחולין, ומדוע?

תשובה :

בתוס' (ד"ה תבואת זרעך, על פי הגמ' במנחות) מבואר: שמעשרין מן החיוב על החיוב, ומן הפטור על הפטור, ואין מעשרין מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב, והוסיפו: שכן אין מעשרין מדבר הדומה לחיוב על הפטור, ולכן מי שנתערב לו טבל בחולין איכא מ"ד (בגמ' במנחות שם) שיקח מן השוק, ולא מן הנכרי, שדומה למפריש מן החיוב על הפטור, ואיכא מ"ד (שם) שיקח מן הנכרי, שמדאורייתא אינו חייב במעשרות, לר"ת כדאית ליה ולריב"ם כדאית ליה, ולא מן השוק אף דהוי דמאי, מ"מ כיון דרוב עמי הארץ אין מעשרין, דומה יותר למפריש מן החיוב על הפטור.

ט. תבואה, קישואים, ודילועין שהכניסן לבית לפני גמר מלאכתן, האם חייבים במעשר, ומדוע?

תשובה :

תבואה שהכניסוה במוץ שלה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לפי רבי אושעיא (במסכת פסחים דף ט. מובא ברש"י ובתוס' בסוגיא) - פטורה ממעשרות, ומבואר בתוס' (בד"ה לא משיפסוקו): שהיינו אף אם עשה בה אח"כ גמר מלאכה, [דעת רש"י בזה לא איתפריש].

שיטת רש"י (בסוגיא ד"ה אבל): שלפי תירוץ ב' בגמ' - רבי ינאי חולק וס"ל שמתחייב במעשרות בגמר מלאכה, הואיל ודין ראיית פני הבית לא נאמר בדברים שהם בני גורן, [מסתבר שכן הוא שיטת תוס' בד"ה לא משיפסוקו. ושיטת התוס' רא"ש, דאם איתא שס"ל שגמר מלאכה קובע למעשרות לפני ראיית פני הבית, לא מסתבר שאינה קובעת באם קדמה ראית פני הבית את גמר המלאכה, וכ"כ בהגהות על התוס' רא"ש]. ומבואר בתוס' (שם): שאם נאמר שלפי ר' ינאי אפי' קישואים ודילועין אינם מתחייבים בגמר מלאכה בלא ראיית פני הבית, [והיינו עכ"פ לתירוץ קמא בגמ', יצטרך ר' ינאי לומר, שרבי אושעיא דיבר רק בדברים שדרכם למרחן בשדה, אבל בקישואים ודילועין שדרך ליגמור מלאכתן בבית, וכלומר שמכניסין לבית קודם שיפסקו], מודה שאף אם נגמרה מלאכתן אחר שהוכנסו לבית - חייבים. [דין ענבים וזיתים שהכניסם לבית ע"מ לדורכן - עיין מסכת ע"ז דף נו. תוד"ה ואע"פ, וברש"ש שם. שיטת הרמב"ן, הר"ן, הר"ש במס' מעשרות פ"א מ"ה, ובמס' פאה פ"א מ"ו, וכן שיטת רבינו פרץ: שדברי רבי אושעיא הם דוקא בתבואה שהכניסוהו כשהיא מכוסה במוץ, דחשיב שלא רואה כלל פני הבית, אלא שהרמב"ן בסוגיא ס"ל, שכל דבר שהכניסוהו כשאינו מכוסה מתחייב בראית "פני הבית" אף שלא היה בו גמר מלאכה, ותבואה שהכניסוהו במוץ שלה מתחייב בגמר מלאכה, דהיינו רק אם יעשה כרי ומירוח או שיעמיד ערימה, גם בלי ראית פני הבית, וכן דעת הר"ן - אלא שהוסיף שבבית מתחייב דוקא כשמירח מיד אחר הזריה - שהם סוברים שר' אושעיא יכול לסבור כתי' ב' בר' ינאי, ואילו תוס' רבינו פרץ והר"ש ס"ל, שבהכנסת כשאינו מכוסה מתחייב אח"כ בגמר מלאכה, וכשהוכנס במוץ לעולם אינו חייב, ובפשוטו הם סוברים שר' אושעיא חולק על תי' ב' בר' ינאי, וכמש"כ לעיל בדעת רש"י, ודעת הרמב"ן במס' ע"ז דף מא: וכן דעת רבינו אפרים - הובא בתוס' במנחות דף סז: ד"ה כדי - כפי שפירשוהו הרשב"א בתשובותיו חלק א' תשובה שסא, והשיטתו"ק במנחות שם, כתוס' כאן, ובתוס' שם שדחו את שיטת ר' אפרים, משמע שלא פירשוהו כך, עיי"ש. עוד הוסיפו הרמב"ן שם ור' אפרים, שאם הוציאם החוצה או לראש גג חזרה אותם שם - דינם כאילו לא הוכנסו מעולם. הר"ן קורקוס והכס"מ בפ"ג ממעשרות הל"ו נחלקו בדעת הרמב"ם, עיי"ש ובביאור הגר"א יור"ד סי' שלא ס"ק קמו, ובחזו"א ממעשרות סי' ג'. וע"ע בהערות וביאורים לגר"ש רפאל זצ"ל על הריטב"א כאן בהערה 149, שהביא בהרחבה ובביאור שיטות ראשונים ואחרונים בענין זה, ובאפיקי ים סוף סי' כט, שחוקר אליבא דר' אושעיא, אם ההכנסה במוץ היא ראייה בפסוק, או שאינו ראייה כלל כיון דמכוסה במוץ, ובה נחלקו רבינו שמואל ורבינו אפרים הנ"ל].

י. פועל האוכל מפירות בעה"ב, האם צריך לעשרן, ומדוע? דף פט:

תשובה:

1. פועל האוכל - מן התורה, לא הוא כמקח להתחייב מדרבנן במעשר, [כנ"ל תשובה ר' סוף דין ג'].
2. אם הפועל קצץ עם הבעה"ב ורוצה לאכול אחת אחת - פטור, אבל שתיים ויותר - מדרבנן חייב, בין ספת ובין לא ספת, משום שקציצה קובעת כמקח.

לפי רש"י (על פי הראשונים, וספר הישר) - חייב אף באופן שהפועל היה זכאי לאכול גם בלא שקצץ.

לפי ר"ת (המובא בתוד"ה קוצץ, על פי הראשונים, וספר הישר) - באופן זה הקציצה כמאן דליתא, [ובביאור שיטת רש"י - עיין רשב"א בשיטתו"ק, שביאר: שנראה כמקח ואסור מדרבנן].

ולפי ר"ה - פועל שקצץ היינו אף באופן שאוכל מן התורה, כשהבעה"ב התנה עמו שלא יאכל יותר מכמות מסוימת.

יא. האם מותר לפועל או לבני ביתו, להכשיר את עצמו או את הפירות כדי שיוכל לאכול מהם הרבה, ומדוע? דף פט. פט:

תשובה:

פועל יכול להכשיר עצמו לאכילה מרובה, אך אסור לו לטבול את הענבים במלח כדי לאכול הרבה ענבים, וכן אסור לו להבהב באור, הואיל ואסור לו לעשות פעולה הגורמת לביטול מלאכה.

הגמ' מסתפקת: באופן שאין ביטול מלאכה, לדוגמא: כשהבהבו נעשה ע"י אשתו ובניו, ולא איפשטא.

לפי רש"י - אין לחלק בין פירות הראויין לאכילה לשאינם ראויים, והאיסור להטביל והספק בגמ' בשניהם.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי ר"ת - בפירות הראויין לאכילה - מותר להטביל במלח וכן להבהבן, והאיסור להטביל במלח ולהבהב הוא בפירות שאינם ראויין לאכילה בלא המלח וההבהב אלא ע"י הדחק.

@יפהאם באופנים הבאים האמירה לנכרי מותרת, ומדוע. 1. לעשות מלאכה בשבת או בחולו קל מועד עבור הישראל. 2. דבר שהנכרי מצווה שלא לעשותו. 3. חסום פרתי ודוש בתבואתך או בתבואתי. 4. אכול נבילה. 5. אמירה בשבת "הילך בשר ובשל לצרכיך". 6. אמירה לנכרי נשבעית שיחזקך צ.

תשובה :

א. אמירה לנכרי לענין שבת

שבות היא, דאיסור סקילה הוא, ומבואר בתוס' (ד"ה אבל): דה"ה בחולו של מועד, משום דשבת וי"ט חדא מילתא היא.

ב. אמירה לנכרי שיעשה דבר שהנכרי מצווה שלא לעשותו

הוי איסור דאורייתא מדין "לפני עור לא תתן מכשול".

ג. חסום פרתי ודוש בה

הוי ספק בגמ', דיתכן לומר שאין איסור אמירה מפני שהוא רק לאו.

רש"י מפרש: שמדובר כשאמר "ודוש בתבואתך" אבל כשאמר "ודוש בתבואתי" - עובר איסור, ולפי דעת השלטי גיבורים ברש"י - הספק בגמ' הוא גם כשאמר "ודוש בתבואתי", אולם דעת המ"מ בפ"ג משכירות הל' ג', שהוי איסור לאו - סברתם עי' בשע"מ ובמש"ל על הרמב"ם שם, ודעת החת"ס ועוד אחרונים, שהוי איסור בעלמא, וע"ע בגידולי שמואל. ולכאורה דעת רש"י, שהספק בגמ' רק כשאין ליהודי רווח, אבל כשיש לו רווח - ודאי שהאמירה אסורה, אבל במהרש"א על תוד"ה חסום, מבואר: שמשכחת ליה רווח גם באומר "דוש בתבואתך", ועל פי זה י"ל שגם לרש"י הספק רק כשיש רווח, ועיין במש"כ בסוף הערה הבאה.

אך התוס' (ד"ה חסום) הסתפקו בזה, שאולי אדרבא כשאמר "בתבואתך" שאין לו רווח פשיטא שמותר, וספק הגמ' רק כשאומר "ודוש בתבואתי". ולענין הלכה: באור זרוע פסק, שמותר, מכח הברייתא ד"אינו עובר", דדחיית הגמ' על זה דיחויא בעלמא היא, הרא"ש הביא שדעת הראב"ד, שהבעיא לא נפשטה ונקטינן לקולא, והבעל המאור פסק: שמשפך נקטינן לחומרא, אבל הרא"ש ועוד ראשונים הוכיחו: לפשוט ספק זה לאיסורא, עיי"ש. וכן נפסק בטורשו"ע ח"ו"מ סי' שלח, סעיף ו', וענ"ש שפסקו שאסור אף כשאמר "בתבואתך", ואף כשאין רווח.

ד. אמירה לנכרי "אכול נבילה"

בתוס' (שם) מבואר: שפשיטא שמותר, שהרי ישראל עצמו יכול ליתן נבילה בפיו של הנכרי.

ה. אמירה לנכרי בשבת "הילך בשר ובשל לצרכיך"

הוי ספק בתוס' (שם), אם אסור משום "שבות" או שיתכן ואין איסור בזה, הואיל והישראל לא נשכר מהאמירה, והוי כמו בחסימה כשאמר "בתבואתך", ובשיטת רש"י - עיין לעיל דין ג'.

ו. אמירה לנכרי כשביעית שיחרוש כשרהו של הנכרי

לפי צד אחד בספיקם של התוס' (הנ"ל) - הדין תלוי בספק הגמ' באם מותר רק כשכבר התחיל לחרוש ויש בו משום דרכי שלום או שבכל גווי מותר, ולפי גירסתנו בתוד"ה אבל, "דבשביעית", לצד זה של התוס' - ודאי שמותר רק כשיש בו משום דרכי שלום.

ולפי הצד השני בתוס' - ודאי מותר. [הסעם - עיין מהרש"ל ומהר"ם על התוס' שם. דינים נוספים העולים בסוגיין בענין אמירה לנכרי - עיין רא"ש ונימוק"ן].

יג. באלו אופנים נוהג איסור חסימה, ובאלו אופנים לוקה, ומהיכן למדים זאת: דף פח: פט. צ. צא:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

א. האיסור נוהג

בין בתלוש ובין במחובר, **בתלוש** - דכתיב "לא תחסום שור בדישו", ובמחובר, לפי סתמא דגמ' - שנאמר "רעך" רעך" ב' פעמים, אם אינו ענין לאדם במחובר תנהו לשור במחובר, ולפי רבינא - מדהוקש שור לאדם, (כמבואר בדף פח:). וכן נוהג במעשר (ראשון) ותרומת מעשר של דמאי, ובגידולי תרומה, הואיל ונקראים "דישו".

לפי רבי יהודה - נוהג אף במעשר שני בירושלים תוך חומת בית פאגלי, וכן בחולין מתוקנים אף לפני המירוח - עיין תוד"ה והדשות, וכן נוהג בישראל הדש בשורו של נכרי, (כמבואר בדף צ.). וכן אסור להושיב קוץ בפי הבהמה או להרביץ לה ארי מבחוץ כדי שלא תאכל בשעת דישה מפחד האריה, וכן אסור לחסום אותה מחוץ לבית, ואסור לחסום אף בקול. (כמבואר בדף צ.). ואם העמיד בנה מבחוץ - עיין לקמן דין ג'.

ב. האיסור אינו נוהג

בפירות שלא קרינא ביה "דישו", (כמבואר בדף צ.), ועיין תוד"ה והדשות, וברש"י ד"ה ממון גובה, לדוגמא: בדיש של תרומה, ושל מעשר ראשון, ושל מעשר שני מחוץ לירושלים, ואפי' אליבא דרבי יהודה דס"ל ממון הוא לקדש אשה, ומ"מ מודה רבי יהודה דחוץ לירושלים לא קרינא ביה "דישו" כדאשכחן בעיר הנדחת דלא נקרא "שללה", ופטורים מן החלה תוד"ה כאן.

לפי ר"ב - אינו נוהג גם במעשר שני בירושלים, דהרי ס"ל דלאו ממון הוא, ורק משום "מראית עין" צריך לתלות בה טרסקל.

לפי ר"ש בן יוהאי - יכול לתלות בטרסקל כרשינין, שיטת תוס' (ד"ה אמר להו): שלפי ת"ק - תולה דוקא מאותו המין, וכן דעת הרא"ש ותוס' שאנן. אך השיט"ק בשם הריטב"א כתב: שרשב"י בא לפרש דברי ת"ק ולא פליגי, ומסתבר שכן אינו נוהג בנטע רבעי - עיין לקמן בדף צג.).

ג. הגמ' (בדף צ. צ): מסתפקת באופנים הבאים:

1. כשישראל אמר לנכרי "חסום פרתי ודוש בה", דיתכן לומר שאין איסור אמירה לנכרי, מפני שהוא רק "לאו". לפי רש"י - היינו כשאמר "ודוש בתבואתך", (משמע שאם אמר "ודוש בתבואתי" עובר באיסור, וע"ע במש"כ בתשובה הקודמת דין ג'). ותוס' (בד"ה חסום) הסתפקו: דאולי אדרבא, כשאמר "ודוש בתבואתך" פשיטא שמותר. 2. כשישב לה קוץ. 3. כשרבץ לה ארי מבחוץ. 4. כשעמד בנה מבחוץ, ובתוס' (ד"ה עמד) הביאו גירסא "העמיד", ולפי"ז נראה שהספק גם כשעמדו, ולפי הגירסא "עמד", כשהעמיד - אסור. 5. כשהיתה צמאה למים ואינה רוצה לאכול עד שתשתה. 6. כשפרש קטבליא (עור שלוקן) על התבואה, והבהמה הולכת על גביו. (בסמ"ע בחז"מ סי' שלח ס"ק יב, כתב: שבשואל או שוכר בהמת חבירו ונחסמה באופנים הללו - חייב לשלם את מזונותיה לבעליה, דמשעת משיכה התחייב במזונותיה).

ד. כשחסמה

1. **אם במעשה** - לוקה, (כמבואר בדף צ: צא.).
2. **אם חסמה בלא מעשה** - הדין תלוי במחלוקת התנאים, בדין לאו שאין בו מעשה אם לוקים עליו.
3. **ואם חסמה חסמה בקול**

לפי רבי יוחנן - לוקה, דנחשב למעשה.

ולפי ר"ל - לא נקרא מעשה, ולכן הדין תלוי במחלוקת התנאים הנ"ל, ובתוס' (ד"ה ר"ל, בסופו) מבואר: שכל דברי ר"ל הם רק לפי המ"ד שמצריך לאו שיש בו מעשה, אבל הוא עצמו ס"ל כר' יהודה דלוקה.

ה. החוסם שור של חבירו ודש בה

לפי אביי אליבא דר"ב - לוקה ומשלם, ד' קבין לפרה, וג' קבין לחמור, (כמבואר בדף צא.), דאינו דורש "כדי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

רשעתו", למלקות וממון.

לפי אביי אליבא דרבנן - אין לוקה ומשלם דדרשי "כדי רשעתו" למלקות וממון.

לפי רב פפא - אפי' אליבא דרבנן לוקה ומשלם כנ"ל, דמשעת משיכה נתחייב במזונותיה, ומלקות מתחייב רק משעת חסימה.

לפי רבא אליבא דרבנן - בדיני אדם הוא פטור, אבל בדיני שמים הוא חייב, [לפי פ' א' ברש"י: לא יצא ידי חובתו עד שישלם, ולפי פירושו השני בשם רבה: יש נפק"מ. כשתפס שלא מפקינן מיניה, לפי הרש"ש - לכתחילה אסור לתפוס, ואם תפס ב"ד לא מפקינן מיניה, ולפי האמרי בינה הלכות דיינים סי' ג' - מותר לתפוס ואפי' לכתחילה].

ולפי רבא אליבא דר"מ - חייב אפי' בדיני אדם.

ו. דש באווזים ובתרנגולים

לפי רבנן (במשנה דף צא:): - יש לאו דחסימה, [דילפינן "שור" "שור" משבת, שלא רק שור אלא ה"ה בהמה חיה ועוף שווין באיסור - תוד"ה דש].

ולפי רבי יוסי ברבי יהודה - הוי ספק, [דשמא עוף אינו שווה לשור לענין חסימה - תוס' שם].

לפי רש"י ולתירוץ הראשון בתוס' (שם) - הספק מפני שאין דשין בכנפיהם.

ולפי התירוץ השני בתוס' - הספק אפי' כשדשו בכנפים, דדומיא דשור ממש בעינן.

ז. החמור והגמל

אוכלים ממשאווי שעל גביהן בהליכתן עד פריקת המשאוי, אך אסור לבעליהם ליטול בידו ולהאכילם, (כמבואר במשנה דף צא: ובגמ' דף צב.).

יד. ממה פועלים יכולים לאכול גם באם לא פוסקים להם מזונות וגם בלא מנהג, ובאלו אופנים אסור להם לאכול, ומה הדין מדאורייתא? ומדוע?
דף צא: - צג.

תשובה:

לעיל בדפים פז. - פט. נתבארו חלק מהדינים - עיין מש"כ לעיל תשובה ה'. בסוגייתנו בדפים צא: - צג. מבואר עוד דינים כדלהלן:

א. דש ברגליו או בידיו או בכתף

לפי ת"ק - אוכל, שנאמר "כי תבא בכרם רעך", בכל מאי דעביד.

ולפי ר' יוסי ברבי יהודה - אינו אוכל, עד שיעשה בידיו ורגליו, דהוקש חוסם לנחסם, ושור עושה בידיו וברגליו.

ב. היה עושה במין אחד לא יאכל ממין השני

ולכן: עושה בתאנים לא יאכל מענבים, וליהפך. [לפי הספרי והרמב"ם - למדים זאת מ"זאכלת ענבים" ולא דבר אחר, ויש שפירשו: שלמדים זאת מ"זאל כליך". ממין שאתה נותן ולא ממין דבר אחר - תו"ט].

ג. העושה בענבים

1. אם לפני שהלך שתי וערב בגת, לפי ת"ק [הנ"ל] - אוכל ענבים אך לא שותה יין, ופירש"י: הואיל ואין מלאכתו ניכרת ביין, והוה ליה עושה במין זה ואוכל במין אחר.

2. ואם אחרי שהלך שתי וערב בגת

לפי ת"ק - יכול לאכול מענבים ולשתות יין.

ולפי ר' יוסי בר יהודה - בשני המקרים לא אוכל ולא שותה, כיון שעושה רק ברגליו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. אדם העושה בגפן

1. **אם באופן שיש ביטול מלאכה** - לא יעשה בגפן אחר.
2. **אם באופן שאין ביטול מלאכה**, דהיינו ע"י שאשתו ובניו יביאו לו מגפן אחר - הוי ספק בגמ' ולא איפשטא.
3. **ובבהמה ובשור הדשים בתבואה מחוברת** - הגמ' מסתפקת אם רשאים לאכול מהשבלים אחרים שאינם דשים בו, ומותר רק אם זה בשירכא [פי' זמורה ארוכה מאד ומגעת עד לפני השור - רש"י].
4. **ובתבואה תלושה, לפי תוס'** - רשאים לאכול, משום דחשיב הכל אגודה אחת, [מרש"י משמע קצת שחולק ודינו כתבואה מחוברת].

ה. חכמים תקנו

שפועלים אוכלים בהליכתן מאומן לאומן, ובחזירתן מן הגת, ולא בזמן שעוסקים במלאכה מפני השבת אבידה, כדי שלא יבטל ממלאכתו ויאכל, אבל מדאורייתא אינו אוכל אלא רק בזמן שעוסק במלאכה, ולא בזמן שהולך. הגמ' מסתפקת מדוע, האם מפני שאמרינן שמהלך לאו כעושה מעשה, או שבאמת מהלך כעושה מעשה, ואינו אוכל מפני שעוסק בגפן זה אסור לו לאכול מגפן אחר. [הגמ' לא פשטה את שני הספיקות אלו].

ו. המהלך בצרכי בעל הבית

בגמ' יש ספק אם חשיב כעושה מעשה, ונפק"מ רק את"ל עוסק בגפן זה אוכל מגפן אחר.

ז. שכרו לבצור אשכול אחד לענין אם מותר לפועל לאוכלו

לפי האוקימתא השניה בגמ' - בזה נחלקו ת"ק וחכמים (במשנה דף צב.), שלפי ת"ק - יכול לאכול, ולפי חכמים - אינו יכול.

ולפי יתר האוקימתות - כו"ע ס"ל כרב אסי שיכול.

ח. אכילת פועל יותר משכרו

לפי ר' אלעזר הסמא - אינו יכול.

ולפי ת"ק והכמים - יכול, [לפי האוקימתא הראשונה בגמ': חכמים טוברים שמלמדים אותו לא לאכול יותר משכרו, כדי שלא ימנעו מלשכרו, ולפי ת"ק - אין מלמדים].

ט. שומרים**1. אם שומרי גנות ופרדסים** (דהיינו פירות מחוברים)

לפי רב - משמר כעושה מעשה, ולכן אוכלים מהלכות מדינה, אבל לא מן התורה שהרי שמירתן אינה בשעת גמר מלאכת חיבורן, וה"ה למנכש שאוכל מדרבנן.

ולפי שמואל - משמר אינו כעושה מעשה, ולכן אינם אוכלים כלל ואפי' מהלכות מדינה, וה"ה למנכש שאינו אוכל אפי' מדרבנן, וכן מדויק במשנ' בריש פירקין, [ואבל בהר"א, נראה שהבינה הגמ' דגם לשמואל מנכש אוכל מדרבנן - מהרש"א].

2. שומרי גיתות וערימות (דהיינו בתלוש), **עד שלא נגמרה מלאכתן למעשר**

לפי רב - אוכלים מן התורה דס"ל דמשמר כעושה מעשה.

ולפי שמואל - אוכלים רק ממנהג מדינה, דמשמר לאו כעושה מעשה דמי.

טו. האם פועל יכול לתת לאחרים לאכול תחתיו, והאם יכול לקצוץ עם הבעה"ב שיוסיף לו שכר על עבודת בני ביתו או בהמתו, באם ימנעם מלאכול?
דף צב-צג.

תשובה :

לפי רבי יוחנן (בדף צג. דס"ל: יכול הרב לומר לעבדו "עשה עמי ואיני זנך", ורבי יוחנן פסק: שיכול לומר) - תנא דברייתא ס"ל "משלו הוא אוכל", רש"י מפרש: דזה תוספת שכר שהוסיפה לו תורה, ותוס' כתבו: דהוי כאילו התנה עמו, ותנא דמשנתנו (בדף צג.) ס"ל משל שמים, הוא אוכל, פי' דהוי כמתנת גמילות חסדים כשאר מתנות עניים, ולפי רב דס"ל, שנחלו האמוראים באם יכול הרב לומר לעבדו "עשה עמי ואיני זנך", מצינו לאוקמא שפיר תנא דמתניתין "משלו הוא אוכל" - מהרש"א, ורב פסק: שאין יכול לומר כן, ולכן:

א. אמר "תנו לאשתי או לבני"

למ"ד משלו הוא אוכל (הנ"ל) - הבעה"ב חייב לתת לאשתו או לבנו כשיעור אכילת האב, חוץ מאופן שהפועל הוא נזיר, משום "דלך לך אמרינן לנזיר, סחור סחור לכרמא לא תקרב". ובתוס' (ד"ה ואי אמרת) מבואר: שפועל חולה מעיקר הדין אינו יכול לתת לאשתו ולבניו, מפני שאינו תאב לאכול, וגרע מנזיר שתאב לאכול.

ולמ"ד משל שמים הוא אוכל - הבעה"ב אינו חייב ליתן לאשתו ולבניו, רש"י (ד"ה לדידיה) מפרש: דכל זמן שלא הגיע לידו של פועל לא זכי ליה שיוכל לתת לאשתו ולבניו, [עיין הגהות הגר"א על דברי רש"י, אך עיין לקמן דף צב: רש"י ד"ה אי אמרת משל שמים, ובד"ה משל שמים, וכן הקשה המנחות חינוך מצוה תקעו אות ג', ובאילת השחר תירץ, דיש לחלק בין קטן לגדול]. ותוס' (ד"ה אי אמרת) מפרשים: שהתורה לא זיכתה לפועל אלא רק את מה שהוא לועס.

ב. פועל שקצץ "ע"מ שיאכל בני בשכרי"

הבן חייב במעשר, למ"ד משל שמים הוא אוכל - זהו משום שהוי "מקח גמור", ולמ"ד משלו הוא אוכל - זהו משום דמיחזי כמקח, הואיל והתנה, (האב פטור ממעשר שהרי לא התנה ושכרו הוא, ופטריה רחמנא מ"כנפשי").

תוס' ביארו בשיטת רש"י (ד"ה אני ובני): דמיחזי כמקח אף כשהתנה שיאכל הבן עם האב בשכר פעולת האב.

שיטת תוס' (ד"ה על): דכשאוכל הבן בנוסף לאכילת האב, הוי מקח גמור, ו"מיחזי כמקח" הוא רק כשהבן בלבד אוכל תחת האב, וכשיעור אכילת האב, אבל היותר מאכילת האב - הוי מקח ונע"ע לעיל תשובה י', אולם הריטב"א "חדשים" ביאר דדעת רש"י "בשכרי" בתוספת שכרי, ובנו אוכל במקומו, וכמו שכתבו התוס'.

ג. שכר פועלים ולא הודיעם שאינם יכולים לאוכלם

אם מחמת שהפירות הם נטע רבעי ואסורים באכילה או מפני שכבר נגמרה מלאכתן ואינם זכאים לאוכלם - הבעה"ב פודה ומעשרן ונותן להם, בין למ"ד משלו הוא אוכל, ובין למ"ד משל שמים הוא אוכל, דמיחזי כמקח טעות, דאלמלי הודיעם לא היו נשכרין לו. [ופעלים שידעו מעצמם שהפירות אסורים להם באכילה ובעה"ב לא פירש זאת, לפי המהרש"א אליבא דמ"ד משלו הוא אוכל - הבעה"ב חייב לתקן את הפירות ולהאכילם, ולפי המהרש"ל - פטור].

ד. לקוין ליטול מעות במקום אכילה

1. **שאדם גדול לא יאכל** - יכול לקצוץ כן עליו על אשתו והגדולה - רש"י, עיי"ש, ועבדו ושפחתו הגדולים, ובנו ובתו הגדולים, במלאכתן, [כשהסכימו, ואם לא הסכימו דינם כבקטנים], אף באופן שאין מעלה להם מזונות, מפני שיש להם דעת וידעי וקמחלי.

2. **על פעולת בהמתו** - אינו יכול לקצוץ, משום לאו דחסימה, שהרי הוא עצמו גם אינו רשאי לחסמה.

3. **שבניו הקטנים לא יאכלו** - לא יכול לקצוץ, [וכן של אשתו הקטנה - רש"י], אף כשמעלה להם מזונות ואף אם נאמר "משלו הוא אוכל", משום שהתורה לא זיכתה לאב את צער של בנו ובתו הקטנים, [וזהו לפי רש"י דף צג. ד"ה מר סבר, אך המהרש"א בשיטת תנוד"ה אלא, כתב: שלמסקנת הגמ' אליבא דרבי יוחנן, לתנא דברייתא דס"ל "משלו הוא אוכל", אם מעלה לו מזונות - קוצין].

4. **לקצוץ על פעולת עבדו ושפחתו הקטנים, באופן שמעלה להם מזונות** - הדין תלוי באם אומרים משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

5. ואם באופן שאין מעלה להם מזונות

אם נאמר משל שמים הוא אוכל - אינו קוצץ.

ואם נאמר משלו הוא אוכל, לפי רב [דס"ל שאין הרב יכול לומר לעבדו "עשה עמי ואיני זנך"] - אינו יכול לקצוץ, ונע"ע במהרש"א בדף צג. על הש"י ד"ה מר סבר. ולפי רבי יוחנן [דס"ל שלכ"ע הרב יכול לומר כן] - הדין תלוי [במחלוקת הברייתא והמשנה דפליגי] אם אומרים משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל.

ה. לענין לקצוץ לפני העבודה

1. של עבדו ושפחתו הקטנים או את בהמתו - יכול לקצוץ ליטול מעות ויאכיל אותן לפני עבודתו, כדי שיהו שבעים ולא יאכלו בשעת מלאכתו.

2. ולענין בנו ובתו הקטנים

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה דכוותיה) - יכול אף אליבא דמ"ד שלא יכול לקצוץ שלא יאכלו כלל.

ולפי תירוץ השני - למ"ד זה אסור אף בכה"ג, "דלאו כל כמיניה לצערם כלל".

טז. האם שומרי גינות ופרדסין, ושומרי גיתות וערימות, והמנכש בשומים ובצלים קודם גמר מלאכה אוכלים, והאם מהתורה או מהלכות מנהג מדינה? דף צג.

תשובה:

א. שומרי גינות ופרדסין, ושומרי גיתות והמנכש בשומים ובצלים קודם גמר מלאכה

לפי רב - אוכלים ממנהג מדינה.

ולפי שמואל - אף ממנהג מדינה לא אוכלים, כיון שס"ל שמשמר לאו כעושה מעשה.

ב. שומרי גיתות וערימות

לפי רב - אוכלים מהתורה, משום שמשמר כעושה מעשה.

ולפי שמואל - אוכלים מהלכות מדינה.

@יזהאם באופנים הבאים רועה בשכר או בחינם חייב. 1. כשהעביר בהמה על גשר והחליקה. 2. כשדחפתה חברתה. 3. כשהניח עדרו ובא לעיר. 4. כשתחילתו בפשיעה וסופו באונס או כשתחילתו בכעין גניבה ואבידה וסופו באונס. 5. כשיכל לקרוא לאנשי שלטון ולא קרא. 6. כשנגנבה באונס והוכר הגנב? דף צג. צג:

תשובה:

א. רועה בשכר, שהעביר בהמה על הגשר והחליקה ונפלה לנהר

לפי רבה - פטור, דנקרא אונס, ולפי הרמב"ן והר"ן המובאים בהערה שבדין הסמוך - זהו משום שעד כדי כך לא קיבל עליו לשמור.

ולפי רב חסדא ורבה בר רב הונא - חייב, שהרי נתנו לו שכר על דעת שישמור שמירה יתירה, ומבואר בתוס' (ד"ה אי הכי): משום דהוי כעין גניבה ואבידה. ואם היה רועה בחינם - פטור, דהרי לא הוי פשיעה.

ב. רועה בשכר שהעביר שתי בהמות על הגשר ואחת דחפה את השניה למים

לפי רב פפא - חייב, משום דהיה לו להעביר כל בהמה בנפרד, ומבואר בתוס' (ד"ה איבעי): דסובר שלא הוי פשיעה, (וכרבא במסכת ב"ק דף נח.), אלא שס"ל כרב חסדא ורבה בר רב הונא (החולקים על רבה בדין הקודם), שטעמם הוא, דמכיון שנתנו לו שכר חייב לשמור שמירה יתירה, ולפי"ז רבה - הנ"ל שם - חולק על ר' פפא, וש"ח פטור גם לר' פפא וכתבו: שלפי רב כהנא (במסכת ב"ק) - חייב משום דהוי פשיעה. [אולם דעת הרמב"ן והר"ן - שאף ר' פפא יכול לסבור בב"ק כר' כהנא דהוי פשיעה, ואפ"ה פטור שו"ש לרבה, וש"ח לכ"ע, דכיון שקיבל על עצמו שמירה רק כדנטרי אינשי].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ג. רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר

1. אם באופן ששמע קול אריה והיה לו לקדם ברועים ובמקלות בחינם ולא קידם - אפי' שו"ח חייב.

2. אם היה לו אפשרות לקדם בשכר ולא קדם - שו"ח פטור שו"ש חייב, ורק כשהיה לו לקדם עד כדי דמיהן, וחוזר ולוקח הדמים מבעה"ב.

3. אם כשנכנס בזמן שבני אדם לא נכנסים בלא ששמע קול אריה, ובא אריה - חייב, דתחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא.

4. אם כשנכנס בזמן שכולם נכנסים

לפי רבה - פטור.

ולפי רב הסרא ורבה בר רב הונא ורב פפא - חייב.

5. ובחזני מתא - חייבים, דכל העיר סומכים עליהם שישמרו, והם ודאי צריכים שמירה יתירה.

ד. תחילתו בפשיעה וסופו באונס

לפי המבואר בסוגייתנו - חייב, ומרש"י (ד"ה תחילתו) משמע, שחייב אף באם האונס בא שלא מחמת הפשיעה, ונע"ע במש"כ לעיל פרק ג' תשובות יא. כו.

תחילתו כעין גניבה ואבידה וסופו באונס

לפי התוס' (ד"ה אי הכי) - פטור, ובתבו: דשמא שו"ש שמסר לשו"ח פטור אפי' אם פטרו מפשיעה, דלא חשיב תחילתו בפשיעה, דסתם בן דעת רגיל לשמור הרבה אפי' מדברים שאינו חייב.

ה. נגנבה באונס באופן שיכל לקרוא לאנשי השלטון

חייב.

ו. נגנבה באונס והוכר הנגב

שו"ש - צריך לשלם, ואילו שו"ח - יכול לישבע וליפטור, ומבואר בתוס' (ד"ה אמר): שזהו רק לפי סברת השואל (וכדעת אביי בגמ' ב"ק), אך לפי רבא - שו"ח דינו כשו"ש שצריך לשלם, ונע"ע במסכת ב"ק פ"ט תשובה טג. דינים ה', ר'.

יח. האם האופנים דלהלן נחשבים לאונס: כשהבהמה הוזקה ע"י זאב או זאבים, ע"י אריה או אריות, ע"י ליסטים מזויין ושאינו מזויין, וכן כשנפלה מראש צוקין? דף צג:

תשובה:

1. שני זאבים או אריה אחד שבאו מאליהם - הוי אונס.

2. ליסטים מזויין כשבא מאיליו - הוי אונס, אף אם הרועה גם מזויין, משום שהליסטים מוסר נפשו והרועה אינו מוסר נפשו.

3. אם הליסטים אינו מזויין - אינו אונס.

4. זאב אחד שבא מאיליו - אינו אונס.

5. בשעת משלחת זאבים

רש"י מפרש: משולחת בגזירת מלך, ונע"ע במפרש על הרי"ף המיוחד לרש"י

לפי ת"ק - לא הוי אונס.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ולפי רבי יהודה - הוי אונס.

6. אם הוליכן למקום גדודי חיה וליסטים - אינו אונס.

7. אם עלתה לראש צוקין או העלה אותה לשם ונפלה ומתה - עיין במש"כ לעיל פרק ג' תשובה יב.

יט. האם שו"ח יכול להתנות להיות פטור משבועה או להתנות להיות כשואל? דף צד.

תשובה :

1. מתנה שו"ח להיות פטור משבועה, וואפי' לפי ר"מ דס"ל מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו אינו קיים, משום שמתחילת קבלת השמירה לא משעבד נפשיה, ופירש"י (ד"ה אפי'): שהרי התנה קודם שמשך.

2. מתנה שו"ח להיות כשואל

[כן הוא לפי גירסתנו. אך בתוס' לעיל דף נח. ד"ה אמר ר"י, וברא"ש ובהגהות אשר"י בסוגיין גורסים "שו"ח", ומסתפק בהגהות אשר"י, מה הדין בשו"ש, עיי"ש, ובגליון הש"ס דן בדין שו"ח אליבא דגירסתנו].

לפי שמואל - משעבד נפשו דוקא בשקנו מידו.

ולפי רבי יוחנן - אף כשלא קנו מידו, דבההיא הנאה שיוצא קול שהוא אדם נאמן גומר ומשעבד נפשו, ונע"ע במש"כ לעיל פרק ד' תשובה סב, דין ד' ה'.

כ. אלו דיני תנאים מבוארים בסוגייתנו? דף צד.

תשובה :

1. כל המתנה על מה שכתוב בתורה

לפי ר"מ - תנאו בטל אף בדבר שבממון.

ולפי רבי יהודה - בדבר שבממון תנאו קיים. ונע"ע במש"כ על מסכת "קידושין" פ"א תשובה כג.

2. צריך להקדים את התנאי למעשה, אבל אם הקדים המעשה לתנאי, לפי ר"מ - תנאו בטל, ומלשון הגמ' משמע שלפי רבנן - תנאו קיים, והקשו התוס' על רש"י בגיטין דס"ל שלכר"ע תנאו בטל, ונע"ע במש"כ על מסכת "קידושין" שם, ובפרק ג' תשובה יא.

3. כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עמו מתחילתו - תנאו קיים.

4. ואם כשאי אפשר לקיימו בסופו

לפי רבי יהודה בן תימא - תנאו בטל, דאינו אלא כמפליגה בדברים.

ולפי חכמים - תנאו קיים.

פרק שמיני

השואל את הפרה

א. שאל פרה ושאל בעליה לפני או אחרי שאלתה או עס קאלתה, האם הבעלים נחשבים לשואלים עמה, והאם אף מקצת האמירה לפני קסתחילו לעבוד?
דף צד. צד:

תשובה:

בשואל נאמר "אם בעליו עמו לא ישלם" ששואל פטור בשבורה ומתה כשבעליו עמו, ודוקא כששאל את הפרה ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה, וכן כששאל את הבעלים או שכרן ואח"כ שאל את הפרה ומתה, אבל שאל את הפרה ואח"כ שאל את הבעלים או שכרן ומתה - חייב. ומבואר בגמ' (דף צד:): שהבעלים יש להם דין שואל באמירה בלבד.

התוס' (ד"ה פרה) כתבו: שבאמירה קודם פסק מלאכתן לא נחשב "בעליו עמו", ורק בזמן הליכתן או אפי' מזמנין עצמם לילך חשיב "בעליו עמו", ואולם דעת הר"ן. שבר באמירה נחשב "בעליו עמו", כיון ששארית ישראל לא יעשו עולה.

ב. מה הם דיני ד' שומרים באופן שבעליו עמו וכשאינ בעליו עמו, לענין אונסין, גניבה ואבידה, פשיעה, ומנין למדים זאת
דף צד: צה:

תשובה:

א. שואל

1. כשאין בעליו עמו - משלם את הכל, אפי' באונסין כשבורה או מתה, שנאמר "כי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם", ואף באופן שאין כל הנאה שלו, לדוגמא: כשזן את הבהמה, וכן חייב על השבויה, מדכתיב "או" לרבות את השבויה, וכן דרש ר' נתן. והגמ' מבארת מדוע אף ר' יאשיה - עס'ל בעלמא שצריכים "או" לחלק - מודה שה"אר" לא נצרך לחלק, עיי"ש, וברש"ש מש"כ בזה.

בתוס' (ד"ה שומר, על פי הגמ' לקמן דף צו:): **מבואר: שפטור הוא באם מתה מחמת מלאכה**, ו"דאמר ליה, לאו לאוקמא בכילתא שאילתה" - גמ' דף צה: הטעם שפטור בזה אף שבאונס גמור חייב, הרמב"ן ביאר: דכיון שנשבר מחמת מלאכה, מוכח שהבעלים נתנו לו חפץ במצב לא טוב והוי פשיעה מצידם, והרשב"א מפרש: דאיגלאי מילתא שאין הבעלים מקפידים, וע"ע במחנ"א סי' ד' מהלכות שומרים, ובדרכי דוד.

2. בגניבה ואבידה כשאין בעליו עמו - חייב, ק"ו משו"ש שפטור בשבורה ומתה וחייב בגניבה ואבידה כשאין בעליו עמו, וכדלקמן בדין הסמוך, שואל שחייב בשבורה ומתה כ"ש שחייב בגניבה ואבידה, אבל באונס בבעלים - פטור, שנאמר "בעליו אין עמו שלם ישלם".

3. בגניבה ואבידה בבעלים - פטור כמו כן, שהרי אינו חייב בגנו"א אלא בק"ו משו"ש כנ"ל, ואמרינן "דיו לבא מן הדין להיות כנידון", ולמ"ד שלא אמרינן "דיו", מההיקש של שואל לשו"ש דכתיב "וכי ישאל" ו"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון, ומבואר בתוס': שאם ילפינן עליון מתחתון ותחתון מעליון - א"צ לק"ו הנ"ל, ואלא ילפינן משו"ש הן את החיוב, והן את הפטור בבעלים.

ב. שומר שכר

1. כשטוען שבורה, שבויה, מתה - נשבע ונפטור.

2. כשטוען נגנבה - משלם, דפרשה שניה שמחייבת את השומר שטוען "נגנבה", מסתבר להעמידה בשו"ש שהוא חמור משו"ח.

3. כשטוען טענת אבידה - חייב, שנאמר "גנב יגנב", ולמ"ד דיברה תורה כלשון בני אדם, ילפינן זאת מק"ו מה גניבה שקרובה לאנס משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

4. **כשבעליו עמו** - פטור, דהוקש לשואל, דכתיב "וכי ישאל" וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון, ובשואל נאמר פטור "בעליו עמו", עכ"פ בחיובים המפורשים בו.

ג. שו"ח

1. **כשלא פשע** - על הכל נשבע ונפטר, דפרשה ראשונה הפוטרת את השומר בטענת גנב, מסתבר להעמידה בשו"ח שהוא קל משו"ש.

2. **כשהיה פשיעה בבעלים** - הדין תלוי במחלוקת רב אחא ורבינא, אחד מהם סובר - שפטור אף בפשיעה בבעלים וה"ה לשאר השומרים, דקסבר מקרא "אם בעליו עמו" האמור בשואל נדרש לפניו ולפני פניו, והשני סובר - שחייב בפשיעה בבעלים, דקסבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו, הלכך "אם בעליו עמו" אשומר חינם לא כתיב, ובשאר שומרים לא מצינו פטור של פשיעה בבעלים.

ד. שוכר

הדין תלוי במחלוקת ר"מ ורבי יהודה אם דינו כשו"ח או כשו"ש.

ג. **"בעליו עמו", באיזה זמן והיכן?**

דף צה:

תשובה:

לפי רבי המנונא - לעולם הוא חייב ואפי' בעליו עמו, עד שיהיו בהמה ובעלים במלאכה אחת, **משעת שאלה עד שעת שבורה ומתה**, אבל במלאכה אחרת אין נחשב "בעליו עמו"

רב המנונא איתותב, מברייתות שמבואר שם: שפטור "בעליו עמו" הוא אף במלאכה אחרת, וכן אם היה עמו בשעת שאלה א"צ להיות עמו בשעת שבורה ומתה, [שנאמר "בעליו אין עמו" ונאמר "אם בעליו עמו" וכו' עיי"ש. ורב אשי לומד זאת מזה שנאמר "וכי ישאל איש מעם רעהו", ולא שרעהו היה עמו בשעת שאלה], אבל היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאלה.

@דהאם במקרים דלהלן הוי שאלה בבעלים. 1. כששאל פרה משותפין ונשאל לו אחד מהם. 2. באשה ששאלה ונשאל לבעל. 3. כששאל מן האשה ונשאל בעלה או כששאל מן האיץ לכל או מןאיץ. 4. כשאמר לשלוחו או לעבדו "צא והשאל לי עם פרת". 5. באשה ששכרה פרה מראובן והתחתנה עם שמעון, באם יש לשמעון חיובי שמירה, ומדוע? דף צו. צו:

תשובה:

א. **כששאל פרה משותפין ונשאל לו אחד מהם**

על חצי ודאי חייב, ועל חצי השני - הגמ' מסתפקת דיתכן וכולו "בעליו" בעינן, והא ליכא, ונע"ע בשיטת הרמב"ם בפ"ב מהלכות שאלה ה"ח, במשנ"ל שם. ובנימוק"י.

ב. **אשה ששאלה ונשאל לבעל**

לפי רבי יוחנן הסובר "קנין פירות בקנין הגוף" - הוי שאלה בבעלים.

ולפי ר"ל הסובר "שלא הוי בקנין הגוף" - לא הוי שאלה בבעלים.

ג. **שאל מן האשה ונשאל בעלה** [עמה - הגהות הב"ח]

הדין כדלעיל דין ב', ולפי פירוש א' במהר"ם אליבא דתירוץ א' בתוס' - ה"ה כששאל מן האיץ, שהרי אין לאחד מהם כח יותר מהשני, ולפירושו השני - זהו דוקא כששאל משניהם, אבל לא כששאל מאחד מהם, שהרי אינם יכולים להשאל זה בלא זה,

לפי התירוץ השני בתוס' - זהו רק כששאל מן האיץ, אבל לא כששאל מן האשה, שהרי הפירות שייכים לבעל, ואינה יכולה להשאל לאחרים.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ד. האומר "צא והשאל לי עם פרתי"

1. כשאמר זאת לשלוחו

לפי ר' יאשיה, (הסובר שבנדרים שלוחו לא יכול להפר) - ה"ה בשואל לא נחשב לשלוחו. (בביאור השוואת הגמ' - עיין תוד"ה שליח).

ולפי ר' יונתן, (דס"ל שלוחו של אדם כמותו אף בנדרים) - א"כ ה"ה בשואל.

2. **ואם כשאומר לעבדו - מסתברא שהוי שאלה בבעלים, הואיל ויד עבד כיד רבו,** (וע"ע לקמן דף צט. ובתוד"ה באומר, דזה דוקא כשנשאל הרב עצמו עם הפרה, ואח"כ שלח את עבדו במקומו, אבל המשאל את עבדו - לכו"ע לא הוי שאלה בבעלים, משום שזה כמשאל שתי פרות).

ה. **אשה ששכרה פרה מראובן, ואח"כ התחתנה עם שמעון**

שמעון פטור.

לפי רבי יוסי (דאמר "תחזור פרה לבעלים הראשונים") - פטור, משום דכלוקח הוא, ומבואר בתוס' (ד"ה בעל): שמ"מ דינו כש"ח שחייב על פשיעה, (אבל הרמב"ם ועוד ראשונים חולקים - נימוק", ביאור הגר"א, וע"ע בשיטת הראב"ד בשיטמ"ק הסובר, שחייב גיבה ואבידה כשר"ש).

ולפי חכמים (דפליגי על רבי יוסי) - פטור, משום שהוי כשאלה בבעלים, (דין שואל בבעלים באם חייב בפשיעה, תלוי במחלוקת אמוראים - כנ"ל תשובה ב' דין ג').

ה. **שואל, גנב, וגזלן ששאלו גרזן ונשבר לא מחמת מלאכה, האם יכולים לשלם את הגרזן שלקחו ולהשלים את דמי הנזק, ומדוע?**

דף צו: צז.

תשובה:

א. שואל

רב רצה לומר, שחייב לשלם גרזן מעולה.

ולפי רב כהנא ורב אסי - יכול להחזיר למשאל את הגרזן השבור, ולהשלים לו את דמי הנזק, ורב הודה להם, (וע"ע בדברי המהרש"א על תוד"ה זיל).

לשיטת רש"י: מחלוקתם אם שמין לשואל או אין שמין, וצריך לשלם דמי גרזן חדש, (וע"ע במש"כ במסכת בב"ק פ"א תשובה מז).

לשיטת התוס' (ד"ה זיל) בשם הרשב"ם: לכו"ע שמין ויכול לשלם את הגרזן השבור כמו שיכול לשלם סובין, ומחלוקתם הוא לענין הפחת שהזול משעת השבירה, עד שעת העמדה בדין, אם הוא לשואל או למשאל.

והריב"ם הוסיף: שפליגי גם כשאין פחת, שלפי רב - אין מלמדים אותו לשלם השברים, דס"ל שהשברים ברשות שואל, ולפי רב כהנא ורב אסי - מלמדים אותו לשלם בשברים, דס"ל שהשברים ברשות משאל.

ב. גנב וגזלן

בתוס' (שם, על פי הגמ' בב"ק) מבואר: שלפי רב ושמואל - אין שמין לגנב, מדכתיב "חיים שניים ישלם", וכן אין שמין לגזלן, דכתיב "אשר גזל". (הגמ' בב"ק דף צד. ואומרת ששמואל ס"ל "שינוי קונה", ואיכא מ"ד שמחלק בין שינוי החזר לשאינו חוזר, ועיין במש"כ על מסכת בב"ק פ"ט תשובה ה'), ולפי עולא אמר ר"א - שמין, וכתבו בתירוצם הראשון, משום דס"ל שינוי אינו קונה, ובתירוצם השני כתבו, דשמין רק כשנשבר ממילא, ולא כשנשבר בידים ע"י טביחה.

ו. **מה הדין כשקיבל פרה אחת בשאלה ופרה אחת בשכירות ומתה אחת מהן, המשאל אומר "שאלה מתה", והשואל אומר "איני יודע", ומה הדין ליהפך או כששניהם "בריי" או כששניהם "שמא"?**

דף צז-צח:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

א. כשהמשאל אומר "שאלה מתה" והשואל אומר "איני יודע"**1. לפני שנתקנה "שבועת היסת"**

לפי רב הונא ורב יהודה – חייב, משום שברי ושמא ברי עדיף.

ולפי ר' נחמן – פטור, וחייב לשלם רק באם יש עסק שבועה ביניהם, ואליבא דמ"ד שאומרים משאל"מ כדלקמן תשובה ח' ט'. (ומבואר בתוס' ד"ה ביום: שאין מגלגלין שבועה, מפני שהנתבע טוען ספק, ולא הוי דומיא לסוטה).

2. אחר שנתקנה "שבועת היסת" – כתבו התוס' (ד"ה רב נחמן): שאף לפי ר"נ חייב ליטבע "איני יודע".**ב. כשהשואל אומר "שכורה מתה", והמשאל אומר "איני יודע"**

פטור, משום שלכו"ע אמרינן "ברי" להחזיק, ומבואר בתוס' (ד"ה השוכר): שמה שאין יכולים להשביעו מספק, זהו משום שהוי כאילו אומר המשאל "ספק לי אם השאלתיך", ועוד שכאן הוא כופר הכל, ומיהו משנתנינו למ"ד "לאו ברי עדיף" – עיין לקמן דף צז. צח: – מתיישבת רק כהטעם הראשון. כי הוא מעמיד אותה באופן שמודה במקצת, ע"ש.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה ביום) – מדובר דוקא כשהמשאל מאמינו שמתה כדרכה, אבל אם אינו מאמינו – יכול המשאל להשביעו "שמתה כדרכה" ולגלגל שבועה "ששכורה מתה".

ולפי התירוץ השני – פטור אף כשאין מאמינו, מפני שבזמן שלתובע יש "טענת שמא" אין משביעים את הנתבע עליה ע"י גלגול, אלא בדבר שדומה קצת להיות אמת.

ג. זה אומר "שאלה מתה" וזה אומר "שכורה מתה"

ישבע השוכר "ששכורה מתה". לפי עילא – משביעו רק ע"י גלגול שבועה, דא"ל "השבע לי איזו מתה כדרכה", ומתוך זה משביעו גם "ששכורה מתה", אבל בלא גלגול שבועה אינו יכול להשביעו "ששכורה מתה", שהרי מה שטענו לא הודה לו, והוי כופר הכל, ונעין הנהות הגר"א.

ומבואר ברש"י (דף צח: ד"ה ואמאי, ובד"ה אשתבע): שלפי רמי בר חמא ור"נ, המצריך כפירה והודאה כדי להתחייב בשבועת השומרים – חייב ליטבע "שכורה מתה" גם בלא גלגול, שהרי מודה במקצת.

ד. זה אומר "איני יודע" וזה "איני יודע"

לפי סומכוס – חולקין בלא שבועה, דממון המוטל בספק חולקין.

ולפי רבנן – השוכר פטור, דאמרינן המע"ה.

ז. האם ברי ושמא ברי עדיף?**דף צז:**

תשובה:

א. "מנה לי בידך"**1. כשהלה אומר "איני יודע" ("אם הליתני")**

לפי רב הונא ורב יהודה – חייב, דברי עדיף.

ולפי ר"נ – פטור, הלאו ברי עדיף, וואם באופן שאמר "מנה לי בידך" והלה אומר "חמישים ידענא וחמישים לא ידענא" – עיין במש"כ לקמן תשובה ט'.

2. אם הלווה אמר "איני יודע אם החזרתי לך" – בתוס' (ד"ה והלה) מבואר: שאפי' לפי ר"נ – חייב, דמשנה היא בב"ק.**3. אחר שנתקנה שבועת היסת – בתוס' (ד"ה ר"נ) מבואר: שאף לפי ר"נ חייב ליטבע "איני יודע".**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. ניוזק אומר "ברי" ומזיק "שמא"

בתוס' (ד"ה רב הונא) מבואר: שלפי שמואל אליבא דסומכוס - חולקים, ושלפי חכמים - המע"ה, וכתבו התוס': דשמואל מודה בזה דלאו ברי עדיף, הואיל ובניזק הוי "ברי גרוע" לפי שיודע שהמזיק לא היה שם ולא יכחישנו, ומבואר בתוס': שהיכא שה"ברי" טוב - הוא עדיף אף מ"שמא טוב", דהיינו כשלא היה עליו לדעת.

ושלפי אביי - אמרינן "ברי עדיף" אפי' "בברי גרוע" ועדיף הוא אף משמא טוב, ולכו"ע נותן כדאמר ניוזק, ושיטת תוס' בב"ק דף מו. ד"ה דאפי': שגם לפי אביי כשהברי גרוע - לא אמרינן "ברי עדיף", וע"ע במש"כ על מסכת בב"ק פרק ה' תשובה ד"א.

ח. האם גלגול שבועה דאורייתא היא, באלו אופנים מגלגלין, ובאלו אינן מגלגלים, ומדוע? דף צז. צח:

תשובה :

1. גלגול שבועה - מן התורה היא, הגמ' במסכת קידושין (דף כז; מובא ברש"י בסוגיין דף צח: ד"ה אישתבע), לומדת זאת מ"סוטה" שנאמר "ואמרה האשה אמן אמן".

2. מגלגלין לא רק לאיסורא אלא גם לממונא, וזהו מק"ו מסוטה שמגלגלין אף שלא ניתנה ליתבע בעד אחד, ממון שניתן להיתבע בעד אחד כ"ש שמגלגלין, ואף כשלתובע יש טענת ספק, מגזירה שווה, שהרי נאמרה "שבועה" בפנים (דהיינו בסוטה שחיובה לישבע הוא בביהמ"ק), ונאמרה "שבועה" בחוץ (דהיינו בדיני ממונות), מה בפנים עשה ספק כודאי אף בחוץ עשה ספק כודאי.

לפי תירוץ הראשון בתוס' (ד"ה ביום) - מגלגלין אפי' בדבר שאינו דומה שהוא אמת, ולמדים זאת מגז"ש "שבועה" "שבועה", ואף כשלתובע יש טענת "שמא".

ולפי התירוץ השני - מגלגלין בטענת "שמא" רק בדבר שדומה קצת שהוא אמת, (וכן סתמו התוס' לעיל דף ג. ד"ה שבועה, ובקידושין דף כח. ד"ה נאמרה).

עוד מבואר בתוס' (שם): שבמחויב שבועה מכח גלגול ואינו יכול לישבע מחמת שאינו יודע - אינו משלם, הואיל ומגלגלין דוקא כשיש לנתבע טענת "ודאי" דומיא דסוטה, ווכ"כ הסוד בדעת הרא"ש, ואילו שיטת הנימוק"י - שזהו דוקא כשטענתו הראשונה של התובע היא "שמא", ואז נשבע "איני יודע", אבל כשהיתה "ברי" - אמרינן ד"מתוך שאינו יכול לישבע שבועת הגלגול, משלם", וכן דעת הפילפולא חריפתא אליבא דהרא"ש, עיי"ש, והסוד - בקיצור פסקי הרא"ש, ובסוד - כתב: שדעת הרא"ש כדעת התוס', ואילו הפילפולא חריפתא כתב: שדעתו כהנ"י בזה, וע"ע בהגהות הגר"א לקמן בדף ק. ובביאור הגר"א חו"מ סי' פד, וסי' עה ס"ק מו.

ט. מה הדין למי שמחויב שבועה לאורייתא או לרצון ואינו יכול לישבע? דף צז:

תשובה :

1. כל המחויב שבועה מן התורה ואינו יכול לישבע

לפי רבי אבא - לכו"ע מפסיד, (דהיינו אם הוא נתבע - משלם, ואם הוא תובע - אינו נוטל).

ולפי רב ושמואל (במסכת שבועות, שיטתם הובאה בתוד"ה מתוך) - אינו משלם.

2. אם אינו יכול לישבע משום שהוא חשוד על השבועה - חכמים תקנו "שכנגדו נשבע ונוטל", ומבואר בתוס' (שם): שהטעם שלכו"ע לא אמרינן "משאיל"מ" בחשוד, דאם היינו אומרים כן, לא שבק חיי לכל חשוד, וולפי"ז יוצא שהתקנה לטובת הנתבע, תירוץ נוסף - עיין בתוס' לעיל דף ה. ד"ה שכנגדו, ואם התירוץ השני פליג וסובר שהתקנה אינה לטובת הנתבע - עיין במש"כ שם תשובה כ', ודבריהם למ"ד שאמרינן מ"שאיל"מ", וע"ע בתפארת ישראל מסכת שבועות פ"ז ב"בועז", סוף אות ג'. שכתב שם, שלמ"ד שלא אמרינן "משאיל"מ" ודאי שהתקנה לטובת התובע.

לפי שיטת רש"י

בחמשיין ידענא וחמשיין לא ידענא" אם חשיב "מחויב שבועה", הדין תלוי במחלוקת האמוראים, שלפי רמי בר חמא (בדף צח.) - לא חייבתו התורה שבועה עד שיכפור, וכאן לא כפר, ורק לחולקים על רמב"ח, שבעצם ההודאה במקצת היא המחייבת שבועה אף לא בכפירה - הוא מחויב שבועה ומשאיל"ל משלם. ונבתוס' ד"ה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

משכחת לה, מבואר: שגם לרמי בר חמא כשאמר "איני יודע", נחשב למחוייב שבועה ואינו יכול לישבע אף שאינו כופר בכל – עיין בתשובה הסמוכה בסוף הערה שבדין ב'.

לפי ר"ת

- 1. כל המחוייב שבועה דרבנן, לדוגמא: הפוגם שטרו, ופוגמת כתובתה ומתה ונפלו לפני היתומים, וברועה שכפר ואמר "לא קיבלתי בהמות לרעות" - לכו"ע פטור, דבשבועה דרבנן לא אמרינן בזה "מתוך שאינו יכול לישבע משלם".**
- 2. ואם בשבועת הנוטלין, לדוגמא: ביתומים מן היתומים באופן שאינם יכולים לישבע, (דהיינו כשמת לוה בחיי מלוה, והמלוה התחייב שבועה דרבנן "שלא התקבל כלום", ויורשיו אינם יכולים לישבע שבועה זו). לפי רב ושמואל - אמרינן "מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד", (אף שהשבועה דרבנן), לפי שבעלילה מועטת פוטרים את היתומים משלם. ולפי ר' אלעזר - לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד", ככל שבועה דרבנן.**
- 3. ואם במחוייב שבועה דאורייתא ושניהם חשודים שאינם יכולים לישבע. לפי ר"ב הלכה כרבי יוסי - שיחלוקו, דשניהם מחוייבים שבועה ואינם יכולים לישבע, ולפי ר"ב - חזרה השבועה למקומה דהיינו לנתבע ואמרינן "משאיל"מ", והתובע אינו מפסיד, שהרי אצלו חיוב השבועה אינו אלא רק מדרבנן ("שכנגדו"), ובדרבנן לא אמרינן "משאיל"מ".**

ולפי שיטת ר"י

שאינו לחלק את החילוקים הנ"ל, דהיינו בין שבועה דאורייתא לדרבנן, בין יתומים ללא יתומים, וכששניהם חשודים, ושלש שיטות יש בזה: לפי רבי אבא ר"מ ור"א - אם הנתבע או התובע מחוייבים שבועה ואינם יכולים לישבע הנתבע חייב לשלם הכל, לפי רב ושמואל - בכל מקרה לא אמרינן משאיל"מ, ולפי ר"ב - הלכה כרבי יוסי שאמרינן "יחלוקו", דמסתפק אם הלכה כרב ושמואל או כרבי אבא.

המגלגל שבועה על חבירו והלה אומר, "איני יודע" - עי' במש"כ לעיל בתשו' הקודמת.

לסיכום:

- 1. בשבועה דאורייתא, לשיטת ר"ת - לכו"ע אמרינן "משאיל"מ", לשיטת ר"י - הגמ' מביאה בזה ג' שיטות, אם אמרינן "משאיל"מ", אם לא אמרינן "משאיל"מ", ואם הוא ספק ויחלוקו.**
- 2. בשבועה דרבנן, לשיטת ר"ת - לכו"ע לא אמרינן "משאיל"מ", לשיטת ר"י - כנ"ל דין א' (דהיינו ג' שיטות).**
- 3. בשבועה דרבנן כביתומים מן היתומים, לפי ר"ת אליבא דרב ושמואל - אמרינן "מתוך שהתובע אינו יכול לשלם מפסיד", והיתומים הנתבעים פטורים לגמרי, ואליבא דר"א - הנתבעים חייבים, ככל שבועה דרבנן, דלא אמרינן "משאיל"מ", (ויש בזה רק ב' דעות), ולשיטת ר"י - כנ"ל דין א', (שיש ג' שיטות).**
- 4. בחשוד על השבועה - חכמים תיקנו "שכנגדו נשבע ונוטל".**
- 5. אם כששניהם חשודים על השבועה, לפי רבי יוסי - יחלוקו וכן פסק ר"ג, ולפי ר"ב - חזרה השבועה למקומה דהיינו רק לנתבע, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם הכל, (בין לפי ר"י ובין לפי ר"ת הוי ב' דעות בלבד).**
- 6. המגלגל שבועה על חבירו והלה אומר, "איני יודע" - עי' במש"כ לעיל בתשו' הקודמת.**

י. במלוה או בפקדון כשטוען להד"ס או נאנסו או כשמודה במקלטה, האם חייב שבועה, ומהיכן למדים זאת? דף צח.

תשובה:

בתוס' בסוגיין (ד"ה משכחת ליה) מבואר כדלהלן:

א. במלוה

- 1. כשכופר הכל - פטור משבועה חמורה, שנאמר "כי הוא זה", ותוס' לעיל דף ג' ד"ה מפני, כתבו: דגזייה"כ היא, ורש"י בב"ק דף קז. ד"ה כדרבה, כתב: שזה מפני שיש חזקה שאין אדם מעיז בפני בעל חובו, ואף מדרבנן אינו נשבע שבועה**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

חמורה, וזה אף למ"ד שלא אמרין עירוב פרשיות – עיין תוס' במסכת ב"ק שם ד"ה עירוב, ובמש"כ שם תשובה נח דין א'. ולענין **חייב שבועת היסט** – ללישנא קמא אליבא דר"נ במסכת שבועות דף מ'. – נשבע שבועת היסט, והיא בלא נקיטת חפץ כמבואר ברא"ש שם, פרק י' תחילת סי' ט', ובר"ן שם בדף כ. בדפי הרי"ף, ועיי"ש בתוס' דף מא. ד"ה מאי, ובד"ה ומאן, ובב"ק דף קיח. ד"ה רב נחמן, שדנו אם הלכה כלישנא זו, והתוס' לעיל דף ה. ד"ה אין, ובתוס' ע"י עה סעי' ז, ובסי' פז סעי' א', נוסף שהלכה כלישנא זו.

2. ואם מודה במקצת - חייב שבועה, שנאמר "כי הוא זה", ועיין מש"כ בב"ק שם דין ב'.

ב. בפקדון כשמודה במקצת

לפי רש"י וריב"א, וכן לפי התוס' במס' ב"ק (דף קז. ד"ה עירוב, ודבריהם הובאו בתוס' בסוגיין ד"ה משכחת ליה) בשם ר"ת - לכו"ע חייב שבועה מדאורייתא.

ולפי התוס' בסוגיין (שם) אליבא דר"ת - זהו דוקא לר' חייא בר יוסף, אבל לפי ברייתא דרמי בר חמא וכן לפי ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן - אינו חייב שבועה חמורה, ואף לא מדרבנן, ולענין חייב רק שבועת היסט - עיין לעיל בהערה בדין א', והביאו הוכחה שא"א לומר כהתוס' במס' ב"ק, ועי' מהרש"א בדיבורו הראשון על תוס' בסוגיין שכתב, שאם ר"ת יסכים לדברי רש"י כאן בד"ה ולרמי, תדחה הוכחתם, אמנם בדיבורו השני כתב הוכחה לדעתם כאן מצד אחר.

ג. בפקדון כשכופר בכל

התוס' (בסוגיין שם על פי הגמ' בב"ק) כתבו: שאינו חייב שבועה חמורה, ולפי שיטת רש"י בב"ק דף קז. ד"ה כדרבה, אליבא דרבי חייא בר יוסף - חייב שבועה מדאורייתא, והתוס' שם הקשו עליו מסוגיין ומעוד מקומות, עיי"ש.

ד. בפקדון כשמוען "נאנסו" בלא שמודה במקצת

לפי ר"ת - לכו"ע פטור משבועה דאורייתא אך מדרבנן חייב, אך מדרבנן חייב שבועה [עכ"פ לר' חייא בר יוסף, ואולי גם לר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, וצ"ע], ומבואר בתוס': שזהו מדין המשנה, והיא כעין של תורה בנקיטת חפץ. כמבואר בר"ן במסכת שבועות דף כ. בדפי הרי"ף, עיי"ש. וכן פסק השו"ע סי' פז סעי' יג, באם יש חולקים על הר"ן עיין בב"י ובפרישה שם, ובביאור הגר"א שם ס"ק מא.

ולפי הריב"א - תלוי באם אמרין "עירוב פרשיות כתוב כאן", שלמ"ד אמרין - החיוב הוא מדאורייתא, משום שדוקא בטענה ששייכה במלוה, דהיינו כפירה, אמרין "אין אדם מעיז פניו", משום שידוע חבירו בשיקרו, אבל בטענה שלא שייכא אלא בפקדון כטענת "נאנסו" - מעיז ומעיז, הואיל וחבירו לא יודע בשיקרו. ולמ"ד שלא אמרין - פטור משבועה חמורה ואף מדרבנן, ולענין שבועת היסט - עיין מש"כ לעיל דין א' בהערות.

דינים נוספים וביאור הילפותות מהפסוקים - עיין במסכת ב"ק דף קה:–קו: ובמש"כ שם תשובה נח.

יא. מה הדין במי ששאל בהמה עם בעליו ואח"כ שכרה שלא בבעלים או להיפך או כששכרה בבעלים וחזר ושכרה שלא בבעלים או כששאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים וחזר ושאלה בבעלים:

תשובה:

1. שאלה בבעלים ואח"כ שכרה שלא בבעלים - הוי ספק בגמ' אם הקנין "בבעליו עמו" שבשמירה הראשונה ממשיך גם לשמירה השניה.

2. שכרה בבעלים ושאלה שלא בבעלים - את"ל שבדין א' לא הוי שמירה בבעלים, כ"ש בנידון דידן, ואת"ל בדין א' שהוי שמירה בבעלים, מסתפקת הגמ' אם זה גם בנידון דידן.

לפי שיטת רש"י - ספק זה הוא רק לענין להתחייב באונסין, אבל לענין שאר חיובים - דינם כדין א'.
(הרש"ש הוכיח מתוס' ד"ה ה"ג, שהם חולקים וסוברים שהספק לגבי כל החיובים).

3. שכרה בבעלים וחזר ושכרה שלא בבעלים - בתוס' (ד"ה שאלה) מבואר: שפטור, דגזיה"כ דכל שיש בעלים בראשונה או בשניה פטור.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

4. שאלה בבעלים ואח"כ שכרה שלא בבעלים ושוב חזר ושאלה

לפי רש"י - ספק זה, רק את"ל בדין הראשון הנ"ל, שהשמירה השניה מצטרפת לשמירה הראשונה, (ואילו להצד בגמ' ש"לא מצטרפת" - גם באופן זה פשיטא שמצטרפת), ורק את"ל בדין השני הנ"ל שהשמירה השניה לא מצטרפת לראשונה, (ואילו להצד שמצטרפת פשיטא שגם בזה מצטרפת).

ולפי התוס' - ספק זה רק את"ל בשני הדינים הנ"ל שמצטרפת, (והספק אם גם כן מצטרפת או שלא אומרים צירוף לצירוף), אבל את"ל באחד הדינים הנ"ל שלא מצטרפת גם באופן זה פשיטא שלא מצטרפת.

5. שכרה בבעלים ואח"כ שאלה שלא בבעלים ושוב חזרה ושכרה, לפי התוס' - לא יתכן ספק זה אלא רק את"ל שבשני הדינים הראשונים השמירות מצטרפות, והספק הוא באם אומרים צירוף לצירוף, ולשיטתם - הספק הנ"ל דין ד' והספק כאן שווים בצדדיהם ובדינם, ומוכח זה הקשו על שיטת רש"י, שהרי מלשון הגמ' מוכח שהספק כאן מותנה באותו צד שמותנה הספק הקודם. ולפי ישרבו של הרש"ש, גם לפי רש"י - ספק זה מותנה באותו צד שלפי שיטתו מותנה הספק שבדין ד', וכאן גם רש"י מסכים שהספק שמא לא אומרים צירוף לצירוף, אלא שלדידיה זהו באת"ל שבדין ד' לא מצטרפות השמירות. הרמב"ם בפ"ב מהל' שאלה ופקדון הל"ז, פסק שהספק הראשון נפשט שלא הוי שמירה בבעלים, וכל שאר הספיקות עלו בתיקו. וכן פסק המחבר בסי' שמו סעיף יד, ופירשו המ"מ, הר" ירוחם, הב"י, והגר"א, שהרמב"ם גרס "את"ל" רק אחרי הבעיא הראשונה, וע"ע תשב"ץ ח"ב סי' ערב ד"ה "ומצינו" השני.

ב. משאל ששלח פרתו לשואל, באלו אופנים האחריות על המשאל, ובאלו אופנים על השואל, ומדוע?

תשובה :

1. משאל ששלח את הפרה ביד בנו שלו או ביד בנו של שואל או ביד שכירו ולקיטו של שואל - אין השואל חייב באונסיה.

2. אם השואל אמר לו "שלח" - השואל חייב באונסיה.

3. אם השואל אמר למשאל "שלחה לי ביד עבדך העברי" - השואל חייב באונסיה, שהרי לא אמריןן בעבד עברי "יד עבד כיד רבו".

4. אם אמר "שלח ביד עבדך הכנעני" - השואל פטור, דאמריןן "יד עבד כיד רבו".

5. אם השואל אמר "הכישה במקל והיא תבוא" ויצאה מחצירו, לסימטא או לצידי רה"ר

לפי רב - השואל חייב, ואפ"ל אם הלך איתה עבדו הכנעני של המשאל, שהרי שיעבד עצמו מרגע שהבהמה יצאה מחצירו של המשאל, בתוס' (ד"ה כיון) מבואר: שזהו משום שהוי כאילו משכה, ונלדיטב"א - מדין ערב, וכתב שכן גם כונת רש"י, ומשום ששלח המשאל את עבדו עם הפרה השואל אינו נפטר.

התוס' (בד"ה אמר) הביאו, שרבינו הננאל מפרש: שלפי שמואל - השואל פטור, והילכתיה כוותיה. ווהר"ן כתב - מובא בנימוק"י בסוגיין, בב"י, ובד"מ סי' שמ, ובש"ך שם ס"ק י' - שפטור אף אם אמר "הכישה במקל ואתחייב אני לך", עיי"ש, אבל הריטב"א בחדשים, חולק ומחייב בזה. הטעם שלפי שמואל אינו חייב מדין ערב - עיי"ן בנימוק"י שם. והרא"ש סי' יב, סובר דלא פליג שמואל על רב, ועי' רמ"א חו"מ סי' שמ סעי' ד', ז' ובש"ך שם, ובנתיבות המשפט ס"ק יב, ועיי"ן עוד במחנ"א הל' שומרים סי' ד'.

6. ואם יצאת מיד לרה"ר

לפי התיירוץ הראשון בתוס' (ד"ה כיון, וכן שיטת הריצב"א במסכת כתובות דף לא: תוד"ה וברשות, והתוס' בב"ק דף עט. ד"ה או) - השואל פטור, שהרי לא הוי מקום הראוי לקנין.

ולפי התיירוץ השני בתוס' - השואל חייב, דאף שלענין מקח לא הוי מקום הראוי לקנין, מ"מ לענין אונסין הוי קנין, וכן משמע קצת מדברי רש"י בתחילת ד"ה לפניו.

7. אם השואל עשה שליח בעדים - ברש"י (במשנתנו על פי הגמ' בב"ק) מבוואר: שלפי רב חסדא - הוי שליח, והשואל חייב, דע"י עדים זה כמו שאמר בפני המשאל "שלח", ולפי רבה - לא הוי שליח, כיון

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שלא היה בפני המשאיל.

8. **אם השואל כתב בפני עדים "שלח לי על ידי פלוני" – בתוס' (ד"ה ואמר) מבוואר:** שהוי כאילו אמר לו בפניו "שלח", דאין הבדל בין אמר לו בפניו "שלח", לבין כתב לו "שלח". ואך התוס' בב"ק דף קד. ד"ה שליח, כתבו: דבכל ענין כל שלא היה בפניו אף אם היה בפני עדים – הדין תלוי במחלוקת רבה ורב חסדא.

יג. **מאימתי השואל חייב באונסין, והאם המשאיל יכול לחזור בו לפני שהמשאיל התחיל להשתמש בחפץ, ומה סלן כן נקאלר הסומרין, ומדוע:** דף צט.

תשובה:

א. שואל

1. **לענין להתחייב באונסין - התוס' (ד"ה כך תיקנו) סתמו לדינא שמתחייב משעת משיכה,** ודבריהם הם לפי מה שפסקו בתוד"ה אמר, כשמואל, אבל לרב – א"צ משיכה – עיין ביאור הגר"א סי' שמ ס"ק טז, ובש"ך סק"י, וזהו אפי' מדאורייתא, וכן כתבו בב"ק דף עט. בד"ה תיקנו, וגם בפירוש"י ד"ה תיקנו, משמע שכך מפרש את דברי רבי אלעזר המובאים גם בסוגיין – כך פירשוהו כמה אחרונים, אך עי' פנ"י שם, ובאמ"ה על מס' ב"ק עמ' תתמג הערה 116, ועי' בתו"ט לעיל פ"ח סוף משנה י' – וכ"כ הרא"ש שם, וכן דעת הרבה ראשונים, אך הרא"ש בסוגיין סי' טו, לכאורה סותר את דבריו שם, שכאן פסק על פי דברי רב הנ"ל, וז"ל: אם אמר ליה "הכישו במקל והיא תבא" ויצאה לרה"ר במקום שאין משיכה קונה וכו' ואפ"ה מתחייב באונסין, עכ"ל. כלומר: שדעת הרא"ש שהשואל מתחייב מוזמן הסתלקות הבעלים, וקבלת השמירה ע"י השומר אף לפני משיכה, ודלא כהתוס' דילן, וכ"פ הרמ"א סי' שמ סעי' ד', ועיין בשלטי הגבורים בסוגיין בדף נ: מדפי הרי"ף, שרצה לפרש כונת הרא"ש במס' ב"ק, "דה"ק הרא"ש משעת משיכה חייב באונסין וה"ה נמי משעה שקיבל עליו לשמור", וסיים בצ"ע, וב"דרישה" סי' שז, כתב כע"ז גם בכונת התוס', עיי"ש – ולכא"ו גם ברש"י אפשר לומר כן – ליישב בזה הא דכתב הטור בסי' שג, וכן בסי' רצא, שז, ושם, כתב בשם ר"י בעל התוס' שמתחייב משעה שסילקו בבעלים את עצמם, ולכאורה לפי"ז גם יתיישב דברי הרמ"א בסי' ש"מ הנ"ל, ממה שהקשו עליו האחרונים שם סתירה משתיקתו בסעיף ז', ועיי"ש בנתיבות ביאורים ס"ק יב, אלא שהגר"א בביאורו בחז"מ סי' רצ"א ס"ק יג-טו וסי' ש"מ ס"ק טז למד, שדברי התוס' הם בדוקא, וישו מחלוקת בין התוס' ב"ק וב"מ בשו"ח ושו"ש כפי שיתבאר לקמן דין ב', דעת הרמב"ם בפ"ב משכירות ה"ח: שכל השומרים מתחייבים משעת משיכה, ועיין במ"מ שם, ובשו"ע חז"מ ובש"ך ובגר"א בסי' רצא סעי' ה', שג סעי' א, שז סעי' ב', שמ סעי' ד', ז', ובנתיבות סי' רצא בביאורים ס"ק יב, ושם ס"ק יב.

2. ולענין חזרת הבעלים

לפי רבי אמי - ה"ה שמשעת משיכה אין המשאיל יכול לחזור בו ולתבוע את החפץ.

לפי רב הונא - משיכה לא קונה בשומרים לענין חזרה, ובין מדאורייתא ובין מדרבנן, ולכן כל זמן שהשואל לא התחיל להשתמש בחפץ המשאיל יכול לחזור בו ולתבוע את החפץ.

ולפי ר' אלעזר – מדאורייתא, כל זמן שהשואל לא התחיל להשתמש בחפץ המשאיל יכול לחזור בו ולתבוע את החפץ, אלא שחכמים תקנו, שמשעת המשיכה אין המשאיל יכול לחזור בו ולתבוע את החפץ, וכתבו התוס' בסוגיין (שם): שהשוכר לענין זה - דינו כשואל, ודבריהם הם אליבא דר' אמי, ונראה דה"ה לפי שאר השיטות. ועי' בהגהות הגר"א על התוס' בסוגיין, ובמה שנכתוב בעוה"י על מסכת ב"ק פרק ז' על דף עט, באם יכול המשאיל לחזור בו כשהתחיל השואל להשתמש בחפץ בלא שמשך – עי' אמ"ה על מס' ב"ק פ' מרובה בעמ' תתמג, ובהערה 125.

ב. שו"ח ושו"ש

בתוס' (ד"ה כך) מבוואר: שחיובי שמירה (שו"ח - בפשיעה, ושו"ש - בגניבה ואבידה), מתחיל משעת קבלת השמירה, ואף כשהשומר אמר "הנח לפני" בלא שמשך, ובתוס' במס' ב"ק דף עט. ד"ה תיקנו, כתבו: שכל השומרים דינם שיהיה להתחייב משעת משיכה, וכפי שנתבאר בדין הקודם, וכשיטת הרמב"ם לעיל דין א'. וכן פסק הרא"ש שם, ולכאורה הם חולקים על שיטת התוס' בסוגיין, אלא שקשה שהרא"ש בסוגיין בסי' טו, פסק בשו"ח ושו"ש כהתוס' אצלנו, ועיין מה שכתבנו בזה לעיל בהערה שבדין א', ועיין במחנה אפרים הלכות שומרים סי' ז', מש"כ בכל זה, ועי' באמ"ה על מסכת ב"ק פרק מרובה עמ' תתמג-תתנד, במש"כ על שיטות המפרשים בסוגיין.

יד. **המשאיל או הנותן קרדום של הקדש לחבירו, מי מועל, בכמה, ומדוע:** דף צט.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילן לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

לפי רבי אמי - המשאיל מעל לפי טובת הנאה שבו, וחבירו מותר לבקע בו אפי' לכתחילה, ודין זה אף אם השואל עדיין לא התחיל להשתמש בחפץ, משום דס"ל (כנ"ל בתשובה הקודמת), שמשכיח קונה בשואל גם לענין חזרה.

ולפי רב הונא - אם עדיין לא התחיל להשתמש בו, השואל יכול להחזירו, והמשאיל לא ימעול, דס"ל: משיכה קונה בשואל רק לענין להתחייב באונסין, ולא לענין חזרה, וכן הוא לפי ר' אלעזר, [דאל"כ הו"ח חומרא דאמי לידי קולא, עיין ב"ק דף עט. תוד"ה תיקנו. אבל הריטב"א - מובא בשיטמ"ק - ס"ל שלפי ר' אלעזר אחרי תקנת חכמים, הדין לגמרי כמו לר' אמי בין לקולא בין לחומרא. דלענין זה קנין דרבנן חשיב כקנין דאורייתא].

ובתוס' (ד"ה וחבירו) מבואר: שיש לחלק בין קרדום שאינו כלי שרת לבין קרדום שהוא כלי שרת, וכדלהלן:

1. **קרדום כשאינו כלי שרת שנתנו לחבירו - מעל, והחפץ יצא לחולין, כיון שהתכוין להוציאו מרשות לרשות** [ובשוגג, דאילו במזיד ס"ל לרבי יהודה דלא מעל - עיין במש"כ על מסכת "קידושין" פ"ב תשובה נה, דין ג'], והשני לא מעל, ואם לא התכוין להוציא מרשות לרשות, לדוגמא: בגזברים המסורות להם קורדמות של הקדש - כולן מועלים והחפץ אינו יוצא לחולין. [באופן שכל אחד יודע שאינו שלו, אך אינו מתכוין לגזול, וכונתו רק ליהנות בו ולהניחו, ותוס' בסוגיין בתחילה סברו שבכה"ג יצא כולו לחולין, דהא קיי"ל שואל שלא מדעת גזלן הו"י. במהרש"א ובמהר"ם מבואר: שתוס' בסוף חזרו בהם וס"ל שדינו שווה ללקמן דין ג'. וע"ע בחידושי ר' מאיר שמחה, שפירש על פי השיטמ"ק: שלא חזרו בהם לענין פרט זה].

2. **קרדום שהוא כלי שרת** [שנתחנכו - עיין מסכת קידושין דף נד. תוד"ה בכתנות] - יש בו מעילה אחר מעילה ולא יוצא לחולין, אף כשהתכוין להוציא מרשות לרשות, וכל אחד משלם לפי טובת הנאה שהיה לו במלאכה, [לפי רבי יהודה - אף כשהמעילה היתה בשוגג, ולפי ר"מ דפליג עליה - עיין במש"כ על מסכת "קידושין" פ"ב תשובה נה, דין ב'].
 3. **המשאיל קרדום של הקדש לחבירו - מועל, רק לפי טובת הנאה שבו, שהרי לא התכוין להוציאו מרשות לרשות,** [ואומדים כמה הוא רוצה להיות נחסר משלו להחזיק לו השואל טובת הנאה כזו - רש"י ד"ה מעל]. והשואל מותר לבקע בו לכתחילה, וזהו דינו של רבי אמי.

הר"י מ'צדד: שהקרדום אינו יוצא לחולין אלא אותה הנאה שנותן לשואל, ומותר לבקע בו עד זמן השאלה ולא יותר, משא"כ בנותנו לחבירו בעלמא שכל הקרדום יוצא לחולין.

טו. **נטל אבן או קורה של הקדש, האם מעל, ככמה, ומדוע?** **דף צט:**

תשובה:

1. **גזבר שנטל לעצמו - לא מעל,** [ודוקא גזבר, הואיל ולא שינה רשות, אבל אחר הנוטל חפץ של הקדש הו"י מעילה בנטילה בלבד - רש"י על פי הגמ' במעילה].

2. **נתנה לחבירו - הוא מעל וחבירו לא מעל,** שהרי ע"י נתינת הגזבר לאחר נעשה הוצאה לחולין. הר"י (בתוס' בעמ' א' ד"ה וחבירו) מ'צדד: שבנתנו לחבירו משלם כשוויות כולה, ולא רק לפי טובת הנאה שבה, אע"פ שלא נהנה יותר מכך.

3. **בנאה לתוך ביתו - הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה שו"פ,** והוא שהניחה על פי הארובה, הגמ' אומרת: שאע"פ שקיי"ל "זה נהנה וזה לא חסר פטור", מ"מ הכא שאני, משום "שהקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי", [בביאור כונת הגמ' עיין פירש"י בסוגיין, ובתוס' במס' ב"ק דף כא. ד"ה כהדיוט. שיטת רש"י במסכת ב"ק דף כ: ד"ה והוא: דמה ששנינו "שלא מעל עד שידור בה שו"פ", זהו דוקא כשלא קבעה בבית, אבל קבעה - הו"י שינוי ומועל מיד, שיטת תוס' שם: דאפי' קבעה - לא מעל עד שידור תחתיה שו"פ, הואיל והו"י שינוי החזר כברייתו, וע"ע במש"כ במסכת ב"ק תשובה כ"ו].

טז. **היכי שיימינן את נזקי הבהמה אגב שדה אחר?** **דף צט:**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

רש"י (ד"ה שמין) פירש: שמין כמה נחסר בית סאה מדמיה, באם היה בא למכור הקרקע עם זריעתה, ומה חסרו דמיו בשביל אכילת ערוגה זו, ונע"ע במש"כ בזה על מסכת בב"ק תשובה כאן, וששמין מה נחסר בית סאה מדמיו בשביל אכילת ערוגה זו, (והיינו לחד מ"ד במס' ב"ק דף נח; והוא ר' יוסי בר חנינא), ו**בתוס'** (בסוגיין ד"ה שמין, על פי מהגמ' שם) כתבו: שלמ"ד זה שמין סאה בשישים סאים, ורש"י שם מפרש שזוהי שומא נוספת לקבוע שוויו של בית סאה, ומזה מנכים את החסרון שהחסירה אכילה זו לפי היחס שמצאו בשומא הראשונה, ושלפי מ"ד שני שם (והוא ר' ינאי) - שמין תירקב (חצי סאה) בשישים תרקבים ופירש"י שם, שזוהי השומא השניה, כנ"ל בשיטת ר"י בר חנינא, ומפרשים בשיטתם ק' והמהר"ם שיף שם, שר' ינאי אינו חולק על ריב"ז לגבי השומא הראשונה, ויוצא שהשומא השניה היא בעצם סאה בשלושים סאין, ושלפי מ"ד שלישי שם (והוא חזקיה) - אין שמין לה בית סאה אלא שמין כמה שאכלה בשישים שיעורים כמותו ונע"י אמ"ה מס' ב"ק שם עמ' מ' ובהערה 22 שיתכן שרש"י יפרש שמחלקים השיעור הוא לששים, ויתכן שיפרש כהתוס' - ששמין כמה נחסר מדמי ששים שיעורים כמותו ע"י קרחת אכילה זו.

ואילו לפי שיטת התוס' - לר' יוסי בר חנינא: שמין שדה שיש בה שישים סאין תבואה, כמה נחסר מדמיה ע"י קרחת סאה אחת, ואם אכלה פחות מסאה או יותר, מחלקים או מכפילים בהתאם, את הסכום העולה לסאה, לפי ר' ינאי - שמין תרקב בשישים תרקבים באופן הנ"ל, ולפי חזקיה - לעולם שמין כמה שאכילתה מחסירה בדמי שדה הגדולה פי שישים מאכילתה. [בתוס' שם הסתפקו אולי "בית סאה" וכן תרקב" הכונה לבית סאה זרע כמו ברוב המקומות בש"ס, אך צידדו כפירושם כאן. ונע"ע במהר"ם שיף בב"ק שם, בביאור שיטת רש"י ותוס' וביישוב פירש"י מקושיות התוס', ונע"ע בשיטת הרשב"א בשם הראב"ד, שהבאנו שם בתשובה כאן.]

יז. כמה משלם מי שגזל חמישים תמרים תלושים, של הדיוט או של הקדש, ואכלן או הזיקן, באופן שאם כשמוכרם ביחד שוויים 50, ואם כשמוכרם בנפרד שוויים 49, וכמה משלם מי ששבר חבית לחנוני כשמחירו ביום השוק חמשה, ובשאר ימים ארבעה, ומדוע? דף צט:

תשובה :

א. בתמרים תלושים

1. **אם הם של חולין** - משלם 49... דמקילים על המזיק, כמו ששינונו "שמין בית סאה באותה שדה".
2. **אם כשאכל תמרים של הקדש** - משלם חמישים (וחומש).
3. **ובמזיק פירות של הקדש** - משלם קרן בלא חומש, שנאמר "כי יאכל" פרט למזיק, ומבואר בתוס' (ד"ה פרט): שהפסוק "כי יאכל" נאמר בתרומה, ולמדים הקדש מתרומה בגז"ש, "חטא" "חטא", שפטור אף מקרן, וחייב הקרן במזיק הקדש שבסוגייתנו הוא רק מדרבנן, ונע"ע במש"כ על מסכת בב"ק פרק א' תשובה כז.

ב. השובר חבית של חנוני, בין ביום ובין ביום אחר

יכול להחזיר חבית בלא להוסיף ממון רק אם מחזירה עד סוף יום השוק הראשון, ואף אח"כ באם החנוני לא מכר ביום השוק את כל חביותיו, (ובאופן זה באפשרותו גם ליתן חמשה, ולנכות למוכר שכר טרחה, ודמי ברונייתא). **אך כשמכר כל חביותיו אחר שעבר יום השוק** - אינו יכול להחזיר חבית, וחייב לשלם חמשה, ולנכות למוכר כנ"ל. וכן שיטת רש"י והתוס' בסוגיין. אבל שיטת הראב"ש והראב"ד, שאם שברה ביום השוק, חייב לשלם חמשה, ואינו נפטר בהחזרת חבית אא"כ מחזירה באחד מימי השוק, ודוקא באופן שיוכל למוכרה בו ביום, דהיינו שאין לו חביות רבות מדי משלו, דיוכל למוכרה ולקבל חמשה, ואם שברה ביום אחר שאין בו שוק - חייב רק ארבעה, דס"ל דלעולם החיוב הוא כפי שעת השבירה, ולפי הרי"ף והרמב"ם - לעולם משלם חבית או כסף ששוה ביום התשלומין, וביום השוק נחשב ששוה חמשה רק אם היה יכול למוכרה בו ביום, אבל אם יש לו חביות רבות מדי משלו - נחשב ששוה ארבעה, מכיון שגם אם היה מקבל חבית, לא היה יכול למוכרה ביום היוקר, ולשיטה זו אין חילוק באיזה יום שברה, וע"י בהגרות הגר"א בסוגיין ובבאורו בשו"ע חו"מ סי' ד"ש ס"ק ח"י, היאך גרסו מפרשים אלו בגמ' וא"י ביאורה, ונע"ע שם, ונע"ע מה שהקשה הקצוה"ח שם ס"ק א' על שיטה זו.

יח. האם יכולים לקנות עבד כנעני בקנין כסף?

דף ק. ק:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

רש"י (במשנתנינו) הביא, דקיי"ל עבד כנעני נקנה בכסף, ובתוס' (בעמ' ב' ד"ה רבי מאיר) מבואר: דאפי' לר"מ דסבר לענין שבועה וגזל "עבדי כמטלטלי", ועיין לקמן תשובה כא, מ"מ לענין קנין כסף הרי הוא כמקרקעי, ונע"ע במסכת ב"ק דף צ: תוד"ה המחליף, דבפירושם הראשון כתבו: שלפי ר"מ דסבר עבדי כמטלטלי – אין עבד נקנה בכסף, ועיין במש"כ שם תשובה יח.
@ יטמה הדין במי שהחליף פרה בחמור וילדה למי נותנים את הוולד, ומדוע. 1. כשאחד "מוחזק" ושניהם טוענים "ברי". 2. כששניהם אינם מוחזקים ושניהם טוענים "שמא" או "ברי". 3. כששניהם טוענים "שמא", והלוקח או המוכר מוחזק, ומה הכללים במכר קמח הבא להוליא ממוחזק? דף ק.

תשובה :

א. כשאחד מהם מוחזק ושניהם טוענים "ברי"

לפי רבנן - המע"ה (ובלא שבועה), התוס' (ד"ה הא מני, ובד"ה תנן) בשם הרשב"ם הוכיחו מסוגייתנו - שאפי' סומכוס מודה לרבנן שאזלינן בתר מוחזק (ובלא שבועה, והוכיחו, שזהו אף כשהלוקח הוא המוחזק, ואפי' ב"גודרות" – ע"י בסמוך דין ג' – דהואיל ויש דררא דממונא, פי' שיש ספק בדבר גם בלא טענותיהם – עיין פירוש רש"י לעיל דף ב: ד"ה דררא וגם טוען "ברי", אין להוציא מידו, ובשיטת הר"ף והרמב"ם עיין... בהגהות הגר"א, ובקונטרס הספיקות כלל א' סעי' ג').

ר"י הוכיח: שהסוגיא בב"ק (דף לה:) חולקת וסוברת שסומכוס חולק על חכמים גם באופן זה. (באם זוהי מחלוקת ר"י ורשב"ם או מחלוקת הסוגיות, עיין מ"ש בהערה בסוף התשובה).

ב. כששניהם אינם מוחזקים

1. אם כששניהם טוענים "שמא"

לפי רבנן - אזלינן בתר חזקת מרא קמא, (ובלא שבועה).

לפי סומכוס - יחלוקו, (ודוקא כשיש גם דררא דממונא, אבל כשאין דררא דממונא מודה סומכוס שהמע"ה – תוד"ה דמי).

2. אם כששניהם טוענים "ברי, שברשות... ילדה"

לפי רבה בה רב הונא - גם בזה סומכוס אומר "יחלוקו", ומודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא, דישיבע המוכר, ויחזיק בכל הוולד.

ולפי רבא - סומכוס מודה לרבנן שלא אמרינן "יחלוקו". אלא אזלינן בתר חזקת מרא קמא, (ומה ששנינו "ישבע המוכר" זהו רק באופנים המבוארים לקמן דין ר').

ג. כששניהם טוענים "שמא", והלוקח "מוחזק"

בתוס' (ד"ה וליחזי, וד"ה הא מני) מבואר: דבפרה סברא הוא שלא תועיל חזקתו מספק במקום שטוען "שמא" ולא היה מוחזק בהם מעולם, ומשמע לכאור' מתוס' שזהו מכח דינו של ריש לקיש דאמר במס' ב"ב דף לו. "הגודרות אין להם חזקה" כי מוחזקתו אינה הוכחה שקנאה, "משום דשמא מאליהם באו לרשותו או שתפטן ברחוב כשהן הולכות", וה"ה לכל ה"גודרות" דהיינו כל בעלי חיים שדרכן לילך לבד, ולמעט עזים, וכמבואר במס' ב"ב שם, וכל כיו"ב, וכן עבדים, והוסיפו התוס'. שאע"פ שרבא אמר שם בגמ' שעבד קטן שאינו יכול ללכת יש לו חזקה, זהו דוקא כשאמו בחזקת אדם אחר, דודאי מעצמו לא הלך, ואמרינן חזקה שאמו לא הביאתו לשם ושכחתו, אבל כשהאם ובנה בחזקת אדם אחד, אין חזקה אף על הבן, ועי' ברש"י בסוגיין מה שהקשה על התוס' בכל זה. אך כל זה רק לפי המהרש"א ומהר"ם המובאים לקמן בהערה הסמוכה, אך לפי החולקים עליהם – לעולם אין תפיסה מועילה ב"שמא", ולא רק ב"גודרות". **ואם המוכר מוחזק - בתוס' (ד"ה וליחזי) כתבו: שמהני חזקתו, אף שטוען "שמא", הואיל והיה מוחזק בהם בתחילה, ומה שהתוס' בסמוך ד"ה הא מני, כתבו "התם שהמוחזק נמי טוען שמא, אין חזקתו מועלת" אף ששם מדובר במי שהיה מוחזק מתחילה – זהו רק לסומכוס, וכ"כ בהערות לספר תוס' הרא"ש, דעת המהרש"ל: שר"י ורשב"ם הני"ל דין א' חולקים, שלפי הרשב"ם, בין לרבנן ובין לסומכוס – מרא קמא יכול להוציא ממוחזק רק אם אין הלה טוען "ברי", ושלפי ר"י אליבא דרבנן – אף כשטוען "ברי" מוציאים ממנו ונותנין למרא קמא, אא"כ מסייעת לו חזקת הגוף, שאז אף לסומכוס אין מוציאים ממנו, ואפילו כשטוען "שמא", דעת המהרש"א והמהר"ם: שלא נחלקו רשב"ם ור"י, וכשמרא קמא רוצה להוציא ממוחזק – זוכה אותו שחזקת הגוף מסייעתו, בין לרבנן ובין לסומכוס, וכשאין חזקת הגוף, יש מחלוקת בין סומכוס לחכמים, שלפי חכמים – מרא קמא לעולם אינו מוציא ממוחזק, אלא שב"גודרות" אם אינו טוען "ברי" אינו נחשב כלל למוחזק, ואילו**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי סומכוס – בכל המטלטלין יחלוקו כשאינן המוחזק טוען "בריי", עי' ב"נתיבות" בסי' רכג, בביאורים ס"ק ה', שדברי המהרש"א תמוהים, ושהעיקר כדברי המהרש"ל, וענ"ש.

כ. הטוען שקנה מחבירו "קרקע או עבד", והלה מודה במקצת, באילו אופנים חייב להישבע, ומה הדין לפי סומכוס?
דף ק. ק:

תשובה:

א. זה אומר "קרקע גדולה" או "עבד גדול לקחתי", והלה אומר "קרקע קטנה", "עבד קטן מכרתי".

לפי רבנן - המוכר פטור משבועה, ומלתת לו אפי' "קרקע קטנה" ו"עבד קטן", כדן "טענו חיטים והודה לו בשעורים", דקיי"ל שפטור משבועה ומתשלומים, ועיין במש"כ על מסכת ב"ק פרק ג' תשובה מדן, ועוד ד"הילך" הוא, דקיי"ל שפטור מלישבוע, ועיין במש"כ לעיל פרק א' תשובה יב, ועוד דקיי"ל "אין נשבעין על הקרקעות ועל העבדים".

ולפי סומכוס - יחלוקו.

מה ששנינו במשנתנו "ישבע המוכר שקטן מוכר", ומשלם את הקטן, יש להעמידה כשהוא מודה במקצת מין הטענה בלא הילך, ובאופנים דלהלן: 1. במטלטלין כשטוענו "דמי עבד גדול ודמי עבד קטן, דמי שדה גדולה ודמי שדה קטנה".

2. במטלטלין כשטוענו "כסות עבד גדול וכסות עבד קטן" ועדיין לא נחתכה מדת הבגד, וכן כשטוענו "עומרי שדה גדולה ועומרי שדה קטנה".

3. כשטוענו "עבד גדול וכסותו, עבד קטן וכסותו, ושדה ועומריה", דנשבע ע"י גלגול שבועה.

4. כר"מ דסבר "עבדי כמטלטלי", ונשבעין עליהן, וכר"ג דסבר "טענו חיטים והודה לו בשעורים חייב", באופן שלא הוי "הילך" כגון שקטע את היד של העבד. והגמ' דחתה אוקימתא זו, שהרי שנינו במשנה גם "קרקע", והרי ר"מ מודה שאין נשבעין על הקרקעות. הגמ' אומרת: שאפי' לפי סומכוס - לא אמרינן כאן "יחלוקו", הואיל ומודה סומכוס במקום שאיכא שבועה דאורייתא.

ב. באותו אופן שאירי במשנתנו בבא "ישבע המוכר", כשהוא אומר "איני יודע"

במשנתנו מביאר: שזכה הלוקח. ואך יתכן לפי חלק מהשיטות, שלא זכה בכל טענתו וכדלהלן: דלמ"ד לעיל דף צז: "ברי ושמא לאו ברי ענדיף", צ"ל שזכה מדין משאיל"מ, וכמו שתירצה הגמ' את המשנה שם, אך לפי אוקימתא 3, הנ"ל דין א', קשה על שיטת התוס' לעיל דף צז. ד"ה ביום, הסוברים שלא אמרינן בשבועת גלגול משאיל"מ, ומכח ראייה זו ועוד ראיות חלקו הנימוק"י שם ועוד, על התוס' ופסקו, שאף בשבועת הגלגול נאמר דין זה, ונדחקו האחרונים לישב את המשנה לפי התוס', הגר"א בהגהותיו בסוגיין כתב שהוא כסומכוס, ועי' בביאור לשו"ע סי' ע"ה ס"ק מו, בליקוט השלישי, שאין סותר לדברי התוס' לעיל דף צז. ד"ה לימא, שכתבו שם שלמ"ד "לאו ברי ענדיף", והו אף לסומכוס ענ"ש שיישבים נוספים לשיטת התוס', ובמאירי בסוגיין, ובנתיבות שם בביאורים ס"ק יא. פרטי דינים נוספים בזה עיין בביאור הגר"א שם, וענ"ע פרטי דיני ברי ושמא, לעיל תשובה ח', ופרטי דיני משאיל"מ לעיל תשובה ט'.

כא. האם נשבעין על העבדים ועל הקרקעות, ועל ענבים העומדות ליבצר, ומדוע?
דף ק:

תשובה:

לפי רבנן - לא, ודדרשי כלל ופרט כלל - עיין תוד"ה דילמא, ובמש"כ לעיל פרק א' תשובה טז, וכן אין נשבעים על ענבים העומדות ליבצר, הואיל ונחשבים לקרקע.

ולפי ר"מ (וכדמחליף רבה בר אבון ותני ר"מ) - נשבעין על העבדים, ודדרשי ריבוי מיעוט וריבוי - תוס' שם, ואין נשבעין על הקרקעות, ונדאית ליה שום מיעוט - תוס' שם, וענ"ע במש"כ לעיל בפרק א' שם, אך נשבעין על ענבים העומדות ליבצר, דס"ל דכבצורות דמי.

כב. פירות העומדים ליבצר, האם דינם כקרקע לענין שבועה, קנה, וכו"ח?
דף ק:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

1. לענין שבועה

לפי רבנו - דינם כקרקע שלא נשבעין עליהם.

לפי ר"מ - דינם כמטלטלי.

2. לענין שבת - בתוס' (ד"ה ואמר) מבוואר: שלכו"ע הוי כקרקע והתולשן חייב.

3. לענין בע"ח - בתוס' (שם) מבוואר: לכו"ע הוי כתלוש, והביאו שהר"ח סובר, שזה רק לפי ר"ש (במסכת

ב"ק) הסובר, שאם בהמתו אכלה פירות גמורים משלם פירות גמורים. (התוס' בב"ק דף נט: ד"ה ופסק, ובכתובות דף נא. ד"ה סוף, כתבו רק כשיטת הר"ח).

כג. המוכר זיתיו לעצים, כדי שיקוף אותם לשריפה, והשהה אותם הלוקח בקרקע, ובינתיים עשו זיתים, למי שייכים הזיתים?

דף ק:

תשובה:

1. אם אמר לו "קוף לאלתר" - אפי' עשו פחות מרביעית (שמן - רש"י) לסאה, הרי אלו לבעל הקרקע,

(הרמב"ם פ"ד מהלכות שכנים ה"א, פסק; הכל לבעל הקרקע, והרשב"א מפרש: יחלוקו).

2. אם אמר לו "קוף מתי שהנך רוצה" - הרי אלו לבעל הזיתים, אפי' עשו יותר מרביעית.

3. בסתמא כשנשאר רביעית לסאה לאחר שהוריד זיתים בשווי דמי הוצאות מסיקתן ועצירתן -

יחלוקו, שהרי הרווח בא מכח שניהם, דזיתי הלוקח גדלו בקרקעו של מוכר, אבל אם נשאר פחות מרביעית לסאה לאחר שהוריד זיתים בשווי דמי הוצאות מסיקתן ועצירתן - הכל לבעל הזיתים, הואיל ועל זה לא קפדי אינשי.

כד. שטף נהר זיתיו ושתלם לתוך שדה חברו, למי הפירות, האם לבעל הזיתים ו/או לבעל הקרקע, ומדוע?

דף קא:

תשובה:

לפי עול"א אמר ריש לקיש, כשנעקרו בגושיהן ולאחר שלוש שנים מזמן ששתפן הנהר - יחלוקו, וזה

לא מטעם ספק, אלא משום שעל ידי שניהם באה הרווח. אבל בתוך שלש - הכל לבעל הזיתים, דאמר ליה "אם אתה היית נוטע בתוך שלש לא היית אוכל", (משום ערלה).

לפי רבין אמר ר"ל, בתוך שלוש - יחלוקו, דאמר ליה "אי אנא נטעי הוה קטיני" - ופירש"י: ולא היה להן

צל, "וזרענא תחותיהו סילקא וירקא", "ולאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה", ופירשו התוס' (ד"ה ולימא): שטוען מאחר שהנחתי את זיתיך בקרקעי, על דעת כן שנאכל שנינו ביחד הנחתיים - ומ"מ כתבו

תוס': שחייב ליתן דמי נטיעות, והיינו כמו שהיו שנים בתחילה, שהרי על העיבוי שבינתיים א"ל ארעאי אשבח - נמוק"י, וכן נפסק בטוש"ע. דעת הסמ"ע - שנתן לו רק לאחר ג', ואילו לפי הט"ז - נתן לו מיד אם בעל הזיתים אינו רוצה לחלוקו. ולאחר שלוש - הכל

לבעל הקרקע, דאמר "לאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה" וכו"ל. (הרמב"ם פ"ד מהל' שכנים הל"ז, והטוש"ע סי' קסז פסקו: שאם נעקרו בלא גושיהן, אף בתוך שלש - הכל לבעל הקרקע, וכתב הסמ"ע: אנ"פ שהפירות ערלה, מ"מ נפק"מ לשבח העץ והענפים, והט"ז שם הקשה עליו, דבזה גם בנעקרו עם גושיהן הכל לבעל הקרקע, וכו"ל, אלא מפרש שהנפק"מ לענין שיכול בעל הקרקע להשכיר

האילנות לנכרי בתשלום או בתמורת אילנות של הנכרי והכל שלו, משא"כ בנעקרו בגושיהן שבעל האילנות מקבל חלק, ומשמע בגר"א בהגהותיו בסוגיין, ובביאורו על השו"ע שם ס"ק ד', שהתוס' חולקים על הרמב"ם וס"ל שגם בנעקרו בלא גושיהן יחלוקו בתוך שלש, ונראה שלפי הט"ז

נחלקו התוס' דוקא בהשכיר לנכרי, ולא לענין שבח העץ והענפים, וכן יש משמעות מהגהות הגר"א בסוגיין. וכ' הראב"ד בהשגות על הרמב"ם שם, שאף בנעקרו בלא גושיהן משלם דמי הנטיעות, וכ"פ הטוש"ע, באם הרמב"ם חולק ע"ז, עיין מ"מ, כס"מ, ומל"מ).

דעת רבי יוחנן: שמשום "ישוב ארץ ישראל" יכול בעל הקרקע לעכב את בעל הזיתים מלקוצם, אע"פ

שלאחר ג' הכל יהיה לבעל הקרקע, ובעל הקרקע יתן לבעל הזיתים דמי הזיתים כמו ששורים למכור לנטיעות ולא מספיק שיתן

רק דמי עצים, שהרי לעשות פירות הם עומדים - תוד"ה ואם. ואם בעל הקרקע רוצה לקוצם - יכול לקוצם ואפי' בארץ ישראל, דגם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בארץ ישראל אין כל אדם נוטע בתוך שלו אלא מה שירצה – טוש"ע סי' קסח טע"א, ובסמ"ע שם סי' ק"א ה"ג, ובח"ל - יכול בעל הזיתים לקוצם, ובין תוך ג' ובין לאחר ג' – שר"ע שם, ואין בעל הקרקע יכול לעכבו, ואפי' אם הוכחש הקרקע מחמת הנטיעה, הואיל ולא עשה כן בידים אלא ע"י שטיפת הנהר – עמ"ב' תוד"ה בשדה.

כה. החוכר או המקבל שדה מן הנכרי בארץ ישראל או בחוץ לארץ או צוקיאל, האם חייב בתרו"מ, ומדוע?

תשובה :

א. החוכר שדה בארץ ישראל מן הנכרי

חייב לעשר את כל התבואה, ורק אח"כ נותן לנכרי את חלקו.

למ"ד אין קנין להפקיע - חיוב המעשר הוא מדאורייתא, [ואף על חלקו שמשלם לנכרי, משום שהוי כפורע חוב מכספו].

ומבואר בתוס' (ד"ה סברוה): שלמ"ד יש קנין להפקיע - אינו חייב מעיקר הדין, אלא רק מפני שחכמים חייבוהו כמו שחייבו את הלוקח מן הנכרי לעשר, וכתבו (על פי הגמ' בגיטין): שהחוכר בסוריא - פטור מלעשר ואפי' חוכר מן הישראל.

ב. המקבל באריות מן הנכרי שדה בארץ ישראל שאינה של אבותיו

פטור מלעשר את חלקו של הנכרי, משום שיש קנין לעובד כוכבים להפקיע מיד מעשר, ומקבל באריות לאו כחוכר דמי.

לפי שיטת רש"י (ד"ה יש קנין) - מפני שני טעמים פטור לעשר 1. שיש קנין לעכו"ם להפקיע מיד מעשר, 2. דמקבל לאו כחוכר דמי, ונחשב שברשות הנכרי גדל, וזה אף אם נאמר שאין קנין לעכו"ם להפקיע, מפני שלא מוטל עליו לעשר את חלקו של הנכרי.

לפי שיטת התוס' (ד"ה סברוה) - מקבל אם נחשב כחוכר או לאו כחוכר, תלוי באם יש קנין לעכו"ם להפקיע, או באם אין קנין, ולכן רק למ"ד "יש קנין להפקיע" - אין ראוי להחמיר במקבל, אבל למ"ד "אין קנין" - צריך לעשר מדרבנן אטו חוכר.

ג. המקבל בארץ ישראל מן הנכרי שדה של אבותיו (שגזלה מאבותיו - רש"י ותוס')

מעשר (אף את חלקו של הנכרי) ונותן לו, רבי יוחנן נתן טעם לדבר, דזה מפני שקנסוהו חכמים.

לפי גירסת רש"י - כדי שתהא "ברה" בידו, פירוש, דמתוך שיקשה עליו ליתן מעשר אף על חלקו של הנכרי, יטרח לקנותה, שהרי השדה חביבה עליו, בגלל שהיה של אביו, אבל לאחר לא קנסו, שהרי אין חביבה בעיניו ולא יטרח לקנותה.

ולפי גירסת התוס' בשם הר"ה - כדי שתהא "בורה" בידו, פירוש: כדי שלא ירצו לקבל מן הנכרי, ועי"ז ימכרנה לישראל, וממילא לא יהא הנכרי רגיל עוד לגזול, [אבל הרמב"ם בפירושו ובחיבורו לא הזכיר "שגזלה מאבותיו", עיין במשנה ראשונה על המשניות מש"כ בזה], דין זה איתא במשנה בשם "רבי יהודה", ומבואר בתוס' (ד"ה סברוה): דרבי יהודה מוסיף על דברי ת"ק, ולא חולק עליו.

כו. היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות, האם מקבל דמי הוצאותיו ושכר טירחא? דף קא.

תשובה :

א. בשדה העשויה ליטע

יד הנוטע על העליונה, ואומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה, [רש"י בד"ה גלית, מפרש: כמנהג המדינה של שאר שתלי העיר, כלומר דאמדין דעתיה דניחא ליה, והריטב"א מפרש: דהואיל וידע ושתק הרי הוא כמי שירד מדעתו, ולדעת הר"ה - בשבח שיותר על הוצאה אין לו כלום, אלא שמקבל שכר טיפול הכנסת והוצאת הפועלים, שעכשיו אין בעל השדה צריך להתעסק בזה כלל].

וכן אם בעל השדה אמר, או שעשה מעשה שבזה גילה דעתו שנוח לו בנטיעות, שיד הנוטע על

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

העליונה.

ב. בשדה שאינה עשויה ליטע

שמין לו וידו על התחתונה, ופירש"י (ד"ה ידו): דאם ההוצאה יתר מהשבח מקבל כשיעור השבח, ואם השבח יותר מההוצאה מקבל ההוצאה, וכן דעת הרא"ש סי' כב, והביא שרב האי גאון כתב: שידו על התחתונה בפחות שישומו אותו שמאין בקיאיין.

כז. היורד לתוך חורבתו של חברו ובנאה שלא ברשות או הנוטע את שדהו של חברו שלא ברשות, ואומר לו "הריני נוטל עצי ופרי", ידו של מי על העליונה? דף קא. קא:

תשובה:

לפי רשב"א ור"נ - לכו"ע שומעין לו, וב"ש וב"ה לא פליגי בדין זה.

ולפי רשב"ג ורב ששת - הדין שנוי במחלוקת ב"ש וב"ה, והלכה כב"ה שאין שומעין לו.

להלכה אומר רבי יוחנן: בבית - שומעין לו, והואיל ואין כחשא דארעא, ובשדה שבארץ ישראל - אין שומעין לו, משום ישוב ארץ ישראל, ובשדה שבחוץ לארץ, לפי לשון ראשון - שומעין לו, כיון שלא שייך הטעם של ישוב ארץ ישראל, ולפי האיכא דאמרי - ג"כ אין שומעין, משום שכבר הקרקע הוכחשה מחמת הנטיעות. וכן נפסק בשו"ע שם, וכשבעל השדה אומר "איני חפץ בנטיעות" בשדה שאינה עשויה ליטע - ודאי יכול לומר לו "קח נטיעותיך ולך", אבל בשדה העשויה ליטע, י"א שאין שומעין לו, אחר שכבר ירד, אבל כשמוכר מעיקרא ודאי יכול לומר "קח נטיעותיך ולך", דהא גלי דלא ניחא ליה - כן הוא פשוט, וכ"כ בכה"ג, אבל הרא"ש ס"ל שאף בעשויה ליטע שומעין לו, וכ"פ הב"י, בסי' שעה.

כח. המשכיר בית או חנות לחבירו, האם יכול להוציא את השוכר או לדרוש לייקר את התשלום בלא הודעה מראש, והאם השוכר יכול לצאת בלא שמודיע מראש מחמת שהוזלו הדירות או סיבה אחרת, ומדוע? דף קא:

ענייני סעיף זה נפסקו ברמב"ם פ"ו מהלכות שכירות

ובטוש"ע סי' שיב

תשובה:

א. המשכיר בית בעיירות לחבירו "סתם" [ששכרו בכך וכך לחודש, ולא פירש לכמה זמן]

1. אם רוצה להוציא בימות הגשמים - אינו יכול להוציא. "ימות הגשמים", היינו מן החג עד הפסח, משום שלא מצוי בית לשכור.

2. אם הודיעו ל' יום קודם החג, [לפי רש"י - היינו ט"ו אלול, ולפי השיטמ"ק בשם רבינו יהונתן - היינו י"ג אלול] שיוציאו מהבית - יכול להוציא.

3. אם עבר אפי' יום אחד מהתאריך הנ"ל ועדיין לא הודיעו - אינו יכול להוציא עד פסח, [פ"י מוצאי פסח, והוא שיוודיעו ל' יום מקודם - רמב"ם שם ה"ז].

לשיטת רש"י (ד"ה להודיע): דין זה אמור אף בקובע זמן לשכירות וכלו ימי השכירות בימות הגשמים, שצריך להודיע לו בחודש אלול, [והריטב"א חולק, וכן נפסק ברמב"ם שם ה"ז, ובשו"ע סי' שיב סעי' ז'].

ב. אם רוצה להוציא בימות החמה

יכול להוציא, לפי רש"י (ד"ה להודיע) - מ"מ אינו יכול להוציא בלא שיוודיעו ל' יום מקודם "שלא ירחיב לו את זמן השכירות", ואף בקבע לו זמן לשכירות, [והרמב"ם שם, פסק: דזה דוקא כשהשכיר לו בית "סתם", ובקובע זמן - אינו צריך להודיעו כלל, אבל הרשב"א פסק כהראב"ד הסובר, שאם השכיר לו "סתם" ועברו ל' יום מתחילת השכירות - יכול להוציא, אע"פ שלא הודיעו מתחילה, והואיל ובימות החמה שכיחי בתי, ומ"מ כתב הרשב"א: דל' יום קודם החג כבר לא שכיחי בתי, ואין יכול להוציא אא"כ הודיעו ל' יום קודם].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. המשכיר בית לחכירו בכרכים

צריך להודיעו י"ב חודש מקודם, אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים, הואיל ושם מקום השווקים והכל נמשכים לגור שם והבתים אין מצויים לשכור.

ד. בחנויות

1. **בסתם חנויות** - צריך להודיעו י"ב חודש מקודם, בין אם הם בעיירות ובין אם הם בכרכים, כדי ליתן לשוכר זמן שיוכל לגבות את החובות מהקונים שקנו מחנותו בהקפה.

2. **בחנויות של נחתומים ושל צבעים**, לפי רשב"ג - שלש שנים, מפני שהקיפן מרובה. [ב"בדק הבית" שבב"י מבואר: שבזמן הזה חזינן דדי להם בי"ב חודש, ככל החנויות, ולהכי השמיט הרמב"ם את דינו של רשב"ג, אך ברמ"א הובא דינו של הרשב"ג להלכה].

ה. אם רוצה המשכיר שהשוכר יוסיף לו דמים

1. **אם באופנים הנ"ל שהיה חייב להודיעו ולא הודיעו** - אינו נותן לו אלא רק כמו שנתן בתחילה, ואין צריך להוסיף לו דמים.

2. **ואם כשהוקרו הבתים** - צריך להוסיף לו, ואם לא מוסיף - יכול להוציאו, [אף שלא הודיעו - ב"ה].

ו. דין השוכר

כדין המשכיר, שצריך להודיעו כהנ"ל, ול' יום בעיירות או שנים עשר חודש בכרכים, כדי שיבקש שוכר הגון ולא ישאר ביתו פנוי, ובחנויות י"ב חודש, כדי שיוכל המשכיר למצוא מוכר אחר ולהמתין לו י"ב חודש שיפרע הקפותיו. [בשיטמ"ק בשם הרמ"ך, מבואר: שבחנויות של נחתומים אליבא דינו של רשב"ג - גם צריך להודיעו ג' שנים קודם, מטעם הנ"ל, ואם לא הודיעו - אינו יכול לצאת אלא [אם - ב"י] יתן השכר כמו שסיכמו בתחילה, [ואו כשיזמין למשכיר שוכר הגון מאד - ב"י, ודוקא כשהבתים לא הוזלו, אבל אם הוזלו - יכול השוכר לומר לו "או השכר לי כשער של עתה או הרי ביתך לפניך", וכל זה דוקא כשהשכירו "סתם", אבל באופן שהשכירו לזמן ידוע, שניהם אינם יכולים להוסיף או לגרוע - שר"ע שם סעי' ט' י', הואיל ושכירות לזמן היא כמכירה - ביאור הגר"א שם].

כט. כשצריך המשכיר את הבית בגלל סיבה שלא ידע בשעת ההשכרה, האם יכול להוציאו בלא להודיעו קודם, ומה הדין כשמכרה או כשנתנו במתנה או כשהורישו? דף קא:

תשובה:

א. כשנפל הבית של המשכיר

יכול המשכיר להוציאו מביתו, אף אם לא הודיעו מראש.

לפי רש"י (ד"ה לא עדיפת מינאי) - יכול להוציאו [אף בימות הגשמים] רק באם קבע לו זמן והגיע הזמן, [ואף אם לא הודיעו ל' יום קודם], מפני שיכול המשכיר לומר, "לא ידעתי שיפול, ואני איני מוצא בית לשכור, ולא טוב שתדור אתה בפנים ואני בחוץ", אבל כשלא הגיע הזמן - אינו יכול להוציאו, והואיל והוא כמכירה לזמן - שיטמ"ק, ובשכירות סתם יכול להוציאו מיד ובכל מקרה, וכ"פ השר"ע שם, ומבואר בבאר היטב שם, שתוך ל' יום מתחילת השכירות הוא קבע לו זמן ואינו יכול להוציאו].

ולפי התוס' (דף קב: ד"ה בחזקת, - עיין הגהות הגר"א) - יכול להוציאו גם בתוך זמנו, ואף כשקבע לו זמן.

ב. אם המשכיר מכר את הבית או נתנו במתנה או כשהורישו

דינו כדין הבעה"ב, שאין יכול להוציאו עד שיוודעו מקודם שלושים יום או מקודם י"ב חודש (כנ"ל בתשובה הקודמת דין א-ה), שהרי השוכר אומר לו "אין כוחך בבית זה יותר מכח זה שבאת מחמתו".

ג. אם רוצה ליתן את הבית לבנו למטרת חתונת בנו

1. **אם באופן שידע ויכל להודיע מוקדם לשוכר את מועד הנשואין ולא הודיע** - אינו יכול להוציאו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. **ואם נזדמנה לו אשה והרי הוא נושאה מיד בלא שיכל להודיע לשוכר על כך - יכול להוציאו אף בימות הגשמים,** [שאינו בדין שיריה זה יושב בביתו וכן בעה"ב מחזר לשכור בית שיעשה בו חתונה - רמב"ם שם].

ד. **אם המשכיר השכיר את דירתו מחמת שהשוכר המעוהו**

יכול המשכיר לשכור פועלים שיוציאו את הפירות לרחוב, ולשלם להם מפירותיו של השוכר, שנאמר "כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו", ואפי' בחצר דקיימא לאגרא. [וכתב הרא"ש: וחייב להודיעו שמפנה חפציו, ואם פינה בלא שהודיעו מתחייב באונסין. ויש חולקין - עיין טור, והרמב"ם כתב: דהוי מידת חסידות להודיעו].

ל. **המשכיר בית לחבירו, אלו תיקונים מוטלים על המשכיר לעשותם, ואלו תיקונים מוטלים על השוכר, והאם בתום השכירות השוכר יכול לקחתם עמו, ומדוע? דף קא: קב.**

תשובה:

1. **תיקונים המצריכים אומן - מוטלים על המשכיר.**

2. **תיקונים שאינם מצריכים אומן - מוטלים על השוכר.**

3. **מקום הנחת המזוזה שאינה צריכה אומן, והמזוזה עצמה - על השוכר, שהרי חובת הדר היא, וכשהוא יוצא - לא יטלנה בידו, והטעם כתבו התוס' (ד"ה לא יטלנה): שלפי שמואל דסבר "מטילין ציצית מבגד לבגד", צ"ל דהכא אסור, לפי שהמזיקין באים בבית שאין בו מזוזה וכשנוטלה כאילו מזיק אותם שידורו בבית. [ודחיישין שלא ימצאו מיד מזוזה אחרת - שיטמ"ק במס' מנחות דף מא: על תוס' שם ד"ה רב, ולפי רב דסבר "אין מטילין" - אסור מעיקר הדין, אך בתוס' מס' שבת דף כב. ד"ה רב, כתבו בתירוצם הראשון. דשמא איסור ליטול המזוזה הוא רק כשאין בדעתו לקובעה בבית אחר, ודוקא כשהמשכיר הוא יהודי, אבל כשהמשכיר הוא גוי - יכול ליטול את המזוזה בידו.]**

לא. **המשכיר בית ו/או חצר ו/או רפת לחבירו, הזבל למי, כשהחצר משתמרת וכשאינה משתמרת, כשהזבל מהשוורים של המשכיר או מהשוורים של השוכר או שמעלמא? דף קב.**

תשובה:

א. **כשהשכיר**

1. **חצר עם שוורים או בשוורים של שוכר - הזבל שמן התנור והכיריים, וכן זבל הבהמות, כשהשכיר חצר עם שוורים או בשוורים של שוכר שייכים לשוכר, שהרי לא הפקירן.**

2. **כשהשכיר בית ושייר לעצמו את החצר והשוורים - הזבל למשכיר, והטעם בשני דינים אלו, הוא מפני שמי שיש לו זכות שימוש בשור לא הפקיר את הזבל, ולכן בכל מקרה - אדם אחר לא יכול לזכות בזבל.**

ב. **כשלא השכיר את חצרו המשתמרת**

הזבל שבאו משוורים דעלמא, של בעל הבית, [ודסתם גללים אפקורי מפקר להו], וכו' יוסי ברבי חנינא דאמר "חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו", ולא מועיל מה שקדם השוכר והגביהו, [והתוס' לעיל דף יא: ד"ה וכו', ובתירוץ ראשון בתוס' בגיטין, דף עט: ד"ה פנימית, ובהגהות אשרי בסוגיין כתבו: שזהו דוקא כשיש למשכיר בית נוסף שפתוח לאותו חצר ולא השכיר, דבעינן "עומד בצד שדחו", אבל באופן שאין לו - לא קונה, הואיל והחצר אינה משתמרת לדעתו, שהרי השוכר גם משתמש בחצר, מיהו לפי הש"ך סי' שיג ס"ק א' - דבריהם כשהחצר מושכרת אף היא, אך בהגר"א שם ס"ק"ה תמה עליו, ודעתו להיפך, דבריהם באופן שאינה מושכרת, דאם היתה מושכרת - קונה לשוכר, וע"ע במהרם שי"ף שם, ובמש"כ לקמן בהערה שבדין הסמוך, ובחזו"א בב"ב סי' ג' סק"ג, ולפי תירוץ שני בתוס' בגיטין, המשכיר קונה גם אם אין לו בית פתוח לחצר, משום שהשוכר הוי שומר ושליח של המשכיר, ובריטב"א בחדשים בסוגיין כתב בשם "התוס' - והוא בתוס' רבינו פרץ - דמיירי שהמשכיר אמר לשוכר בפירוש "תשים עיניך בחצר", שנעשה שלוחו לשומרו].

ואם בקולט מן האויר - באופנים שר' יוסי בר חנינא מודה שחצירו לא קונה, דהיינו במדביק כלי בשולי פרה סמוך לנקביה ואין אויר, וכן לפי רבא אף כשאינו מדביק הכלי בשוליה, מפני שהכלי מפסיק - הזבל לשוכר, ולפי אב"י כל שלא הדביק הכלי בשולי הפרה - הזבל למשכיר.

ג. **כשהשכיר חצר משתמרת והשוורים מעלמא, לפי רש"י (ד"ה בחצר דמשכיר, וכן מוכח מתוס' (ד"ה תרתי)**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

- הזבל לשוכר, וולפי הרמב"ם - מובא בהגהות הגר"א - למשכיר, ועיין קצה"ח סי' שיג סק"א, וחזו"א ב"ב סי' ג' סק"ג. בדעת התוס' לעיל דף יא: ד"ה וכי - יש מחלוקת בין הש"ך להגר"א שם, והמהר"ם שיף על התוס' שם, האם סוברים כרש"י או כהרמב"ם, ועיין לעיל בהערה שבדין הקודם.

ד. בחצר שאינה משתמרת

כל הקודם זוכה, ואם יצא לו שם מציאה בעיר - הדין כחצר המשתמרת, הואיל ואנשים בדילי מיניה.

ה. המשכיר חצר סתם בלא שפירש שמשכיר גם את הרפת שבה

אין הרפת שבה מושכרת, ולכן הזבל שבה לבעל הבית.

לב. המשכיר בית לחצירו ולא השכיר לו החצר אלא רק לענין כניסה ויציאה לבית, האם החצר קונה למשכיר את המזילות שחצרה?

תשובה :

לפי תוס' (ד"ה תרתי) - הגמ' בהו"א הסתפקה בדין זה. ולכאורה לפי מסקנת הגמ' - החצר קונה לו, שהרי כתבו שבכדי לומר שלא קונה לו, צריך יותר מיוחד בברייתא לחדש זאת, וכ"כ החזו"א ב"ב סי' ג' סק"ג, כך גם דעת התוס' לעיל דף יא: ד"ה וכי, לפי הבנת המהר"ם שי"ף שם והבית מאיר בשו"ת רעא סי' קג, והחזו"א הנ"ל. אם זהו דוקא שיש למשכיר בית שפתוח לאותו חצר ולא השכירו - עיין במש"כ לעיל תשובה קודמת בהערה שבדין ב', אך דעת הגר"א - בהגהותיו בסוגיין, ובביאורו בחו"מ סי' שיג סק"ז - כדלהלן: שתוס' בסוגיין ולעיל ס"ל שלא קונה למשכיר, ושכונת התוס' לעיל שהשוכר רק משתמש בפועל בחצר, בלא שקיבל זכות לכך, ושב"חידושי הריטב"א" - המיוחדות לו, לעיל דף י', ד"ה ואע"ג, חולק וסובר שאף שכשיש לשוכר זכות לכך - קונה למשכיר, שב"חידושי הריטב"א" הנ"ל לא כתב בהדיא כי אם שהשוכר לא קונה, ותו ש"בחידושי המיוחדות" הנ"ל הביא בסוגיין את דברי התוס' בסוגיין בלא שחלק עליהם, מ"מ עיין היטב שם ודוק, אך צ"ע במש"כ הגר"א בדעת התוס' בסוגיין, דלכאורה טענת חזו"א בזה מוכרחת, ובעצם עיקר הדין אם שוכר גמור קונה ע"י חצר שכורה - עיין במש"כ לעיל פרק א' תשובה מח, דין ג'.

לג. מה דין של יוני שובך ויוני עליה שנכנסו לחצר המשתמרת, לענין גזל, ומדוע?

תשובה :

א. יוני שובך ויוני עליה

לפי התירוץ הראשון בגמ' - אסורות בגזל משום דרכי שלום, ופירש"י: משום שדעתו של בעל השובך עליהם, דבטוח הוא שיחזרו בערב לשובך.

ולפי התירוץ השני בגמ' - אפי' משום דרכי שלום אין כאן, והואיל ואינה נוחה לתופשה לא סמכה דעת בעל השובך עלה, ואינו מתקוטט עם מי שלוקחן - רש"י חולין דף קמא: ד"ה ואיבעית אימא.

ב. ביצי יוני שובך ויוני עליה

1. **אם לפני יציאת רוב הביצה - כדין האם, (שמדאורייתא אין בהם גזל, ונחלקו ב' תירוצי הגמ' באם יש גזל משום דרכי שלום).**

2. **ואם לאחר יציאת רוב הביצה ולפני שנפלו לחצר**

לפי התירוץ הראשון בגמ' - אין בהם משום גזל, שהרי עדיין חצירו לא זכתה לו.

ולפי התירוץ השני - אסור לגזול משום דרכי שלום, (ודעתו עליהם ומתקוטט עם מי שלוקחן).

ג. לאחר שהביצה נפלה לחצרו, ובאופן שאין האם רובצת עליהם

אסור ליקח את הביצים משום "לא תגזול", כר' יוסי בר חנינא דאמר "חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו.

ד. אם כשהאם רובצת על הביצים

אסור לקחתם. לפי רבא - משום "לא תגזול", שהרי חצירו זכתה לו, ולפי רב יהודה אמר רב - משום

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שמוטל עליו לשלח קודם את האם, וולא משום איסור גזל – רש"י חולין שם ד"ה ומשני, ולכן (לפי רב).

אם קטן לקח את הביצים בשעה שהאם רובצת - אביו חייב להחזירו לבעל החצר רק משום דרכי שלום, וכתבו בתוס' (ד"ה לא): דה"ה בגדול שנתן ידו או בגדול תחת הביצים בשעה שהאם רובצת, שחייב להחזירם לבעל החצר רק משום דרכי שלום.

לד. מה הדין של יוני שובך ויוני עליה שנכנסו לחצר המשתמרת לענין שילוח הקן, ומדוע? דף קב.

תשובה:

1. **ביצה כל עוד שלא פירשה רובה** - עדיין לא מוטל עליו מצות "שילוח הקן".

2. **משפירשה כולה, והאם אינה רובצת עליהם** - פטור ממצות "שילוח" דכתיב "כי ימצא" פרט למזומן.

3. **אם כשפירשם רובה לפני שנפלו לחצר**

לפי התירוץ הראשון בגמ' אליבא דרבא, ולפי רב יהודה אמר רב - חייב בשילוח.

ולפי התירוץ השני אליבא דרבא - פטור משילוח, דדעתו עליהם והוי "מזומן".

4. **ואם כשהאם רובצת**

לפי רבא 3 – פטור, שהרי משפירשה רוב הביצה זוכה בה בקנין חלר.

ולפי רב יהודה אמר רב - חייב בשילוח, שהרי אף אם תיפול לחצר מוטל עליו לשלוח, ואסור לו לזכות בהם עד לאחר שהאם תעזוב את הקן.

לה. המשכיר בית לחבירו ונתעברה השנה, האם השוכר צריך להוסיף כסף על חודש העיבור, ומדוע? דף קב. קב:

תשובה:

א. **כשנתעברה השנה**

1. **כשאמר "לשנה"** - אין השוכר צריך להוסיף, הואיל וחודש העיבור בכלל שנה.

2. **וכשאמר "לחודשים"** - צריך להוסיף.

ב. **כשאמר ב' לשונות**

כגון "בשנים עשר זהב לשנה מדינר זהב לחודש" או כשאמר "דינר זהב לחודש משנים עשר זהב לשנה"

לפי רב - אמרינן "תפוס לשון אחרון", ואם היה לחודשים צריך להוסיף, ואם לשנה אין צריך להוסיף.

לפי שמואל - מספק אזלינן בתר מי שמוחזק היום, ואין מוציאין מאף אחד, דהיינו שאם בא בתחילת החודש - הקרקע חוזרת למשכיר, הואיל והוא מוחזק בקרקע, דקרקע בחזקת בעליה קיימא, ואם בא בסוף החודש - לשוכר, וכלומר שא"צ לשלם. שהרי מוחזק בכסף, ואם בא באמצע החודש - יחלוקו, כלומר שהקרקע חוזרת למשכיר, ואת כסף השכירות מתחילת החודש לא ישלם.

ולפי ר' נחמן - הכל למשכיר, הואיל ובשעת לידת הספק דהיינו בתחילת החודש צריך לומר "העמד קרקע על חזקתו" ונמצא שדר בשל חבירו שצריך להעלות לו שכר.

לו. מתי אמרינן "תפוס לשון ראשון" או "תפוס לשון אחרון", ומתי את "שניהם", ומדוע? דף קב:

תשובה:

לפי רב - בכל מקרה אמרינן "תפוס לשון אחרון", ונס"ל שרבי יוסי כסומכוס - מהר"ם. ועיין מהרש"א.

ומבואר בתוס' (ד"ה ובא): שלפי שמואל אליבא דרבי יוסי - במקום שאפשר לומר שדיבור אחרון מפרש

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

את דיבור הראשון אמריןן שמפרש, ובמקום שא"א לומר שמפרש ואעפ"כ אינם סותרים - תופסים לשון שניהם, אלא שבאופן שהלשונות סותרים לגמרי זה את זה - הוי ספק ואזלינן בתר מוחזק.

לז. מה הדין בשוכר או בע"ח שאומר בתוך הזמן או כשאומר ביום שנשלם הזמן או לאחר זמנו "פרעתי", מי נאמן, ומה הדין לענין פדיון הבן, כשמת האב ולא ידוע אם פדה את בנו, ומדוע?
דף קב: קג.

תשובה :

א. שוכר

1. **אם כשאמר "פרעתי בתוך זמנו" - אינו נאמן עד שיביא ראיה שפרע.**

2. **אם כשאמר ביומא דמישלם זימניה או "לאחר זמנו" - נאמן בשבועת היסת.**

ב. כפריון הבן

1. **אם כשמת האב בתוך ל' יום מלידת הבן, ואין ידוע אם פדאו - הרי הוא בחזקת שלא נפדה, וחייב לפדות עצמו, עד שיביא ראיה שנפדה.**

2. **ואם כשמת האב לאחר שלשים - בחזקת שנפדה, עד שיודעוהו שלא נפדה, ויום שלושים כבתוך ל', הואיל ואינו ראוי לפדיון - טור יור"ד סי' שהו.**

ג. כבעל חוב

1. **אם כשהלווה אמר "פרעתי", אם ביום שנשלם זמנו - הלווה נאמן, ונבשבעת היסת - רש"י ד"ה אבלי, עד שהמלוה יביא ראיה שלא נתן.**

2. **ואם אמר "פרעתי בתוך זמנו" - בתוס' (ד"ה בחזקת, על פי הגמ' בב"ב דף ה.) מבואר: שלפי אביי - נאמן, דעביד איניש דפרע בתוך זמנו כי היכי דלא ליטרדן, ולפי ר"ל שם - אינו נאמן. דחזקה לא עביד איניש דפרע בגו זימניה.**

ד. שכיר בזמנו

נשבע מדרבנן שבועת הנוטלין, אף כשהבעה"ב אומר "נתתי", משום שבעה"ב טרוד בפועליו, וכסבור שנתן לזה כשנתן לחבירו. ונקודם זמנו ודאי נאמן. מפני שאין אדם פורע בתוך זמנו. וכשעבר זמנו ועוד פרטי דינים - עיין מש"כ לקמן בפ"ט תשובה מג.

לח. אדם השואל חפץ מחבירו "בטובו", האם שואל לו, והאם לעולם?
דף קג.

תשובה :

אדם השואל חפץ מחבירו "בטובו", רש"י מפרש: דהיינו כל זמן שהוא טוב. לפי רב נהמי - החפץ שואל לעולם כל זמן שהוא ראוי למלאכה, ואפי' מחזירו חוזר ונוטלו כשיצטרך ואף בלא קנין, ומוסיף רב מרי בריה רבת שמואל - שזהו דוקא כשעשה קנין.

לפי שיטת רש"י - אם לא עשה קנין, מכי אהדריה ליה כלתה קנין משיכה ראשונה, אבל כל זמן שלא החזירו - שואל לעולם אף שלא עשה קנין, ושיטת הר"ף הרמב"ם ועוד מפרשים: שבלא קנין יכול המשאיל ליטלו אפי' לא אהדריה - הגהות הגר"א. עוד אמר רב אשי: שאם נשבר הקת צריך להחזיר שבריו, ואינו יכול לתקנו - הגהות הגר"א, ופירש"י: שהרי לא טוב הוא, ולא נתנו לו במתנה. ותוס' (ד"ה שואל) הביאו את פירוש הערוך - וכן שיטת הר"ח בשיטמ"ק - ש"בטובו" היינו שיחזיק לו טובה על כך, ודחו פירוש זה, מפני שלא מסתבר שמחמת זה יוכל להשתמש לעולם. (פירושים נוספים בפירושו המילה "בטובו" - עיין רי"ף, רמב"ם, ושיטמ"ק).

לט. המשאיל לחבירו מעדר לחרוש בו, האם השואל יכול לעדור בו כל פרדס שרוצה, כשאמר "האי פרדיסא" או "פרדיסא" או "פרדיסי", ומה הדין במוכר כשאמר "פרדיסי", ומדוע?
דף קג.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילן לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. אם המשאיל אמר

1. "האי פרדיסא" - מותר לעדור רק בפרדס הזה.

2. **ום כשאמר "פרדיסא" ולא פירט איזה** - מותר לעדור כל פרדס שרוצה. רש"י (ד"ה כל דבעי) מפרש: שקמ"ל שאפי' גדול כאנטוכיא, (שיטת הרמב"ם: שקמ"ל שאפי' שאינו שלו - הגהות הגר"א).3. **ואם כשאמר "פרדיסי"** - מותר לו לעדור במעדר את כל הפרדסים שיש לו, אפי' אם הם יותר משנים.

ב. במוכר שאמר "פרדיסי"

בתוס' (ד"ה פרדיסי, על פי הגמ' בב"ב) מבואר: שהכוונה רק לשנים, וכתבו שני הבדלים לחלק בין מוכר למשאיל: 1. דבמכר סברא היא שלא מוכר כל קרקעותיו, משא"כ משאיל דמשאיל לכל צרכו, 2. במוכר מפני שהוא מוחזק, לכן יד הלוקח על התחונה, משא"כ בשואל מטלטלין שהשואל מוחזק.

מ. הקונה דבר לל' יום, ובסוף ל' יום נולד ספק אם זכה בו הוא או אחר, האם פניך זיה דין מוחזק [או "חזקת מלא קמא"]?

דף קג.

תשובה :

מתוס' (ד"ה פרדיסי): מוכח, שהקונה נקרא "מוחזק", [בקה"י לעיל סימן ט' ד"ה והנראה, כתב בדעת הרמב"ם, שפשיטא שלא שייך בזה "חזקת מרא קמא", דהבעלות הראשונה שהוחזק בה לא חייבה בעלות אלהבא].

פרק תשיעי

המקבל שדה מחבירו

א. מה הפירוש "המקבל" שדה מחבירו?

תשובה:

- יש מקבל באריסות** והוא, שהבעה"ב נוטל מחצה והפועל מקבל ממה שתוציא הקרקע, וסתם אריסות למחצה – מאירי, או לשליש ולרביע, ובאם הבעה"ב נותן את הזרע או בפרדס שאין צריך לזרע – הבעה"ב מקבל ב' חלקים או ג' חלקים, אבל כשהאריס נותן הזרע – האריס מקבל יותר מהבעה"ב דהיינו ב' או ג' חלקים – דף קג: תוד"ה ואזל.
- יש מקבל בחכירה** והוא, שנותן לבעה"ב דבר קצוב מפירות הקרקע, ונבאם לא הוציאה יבול ברוב המקרים חייב לקנות בשוק פירות ולשלם לו מהם – עיין לקמן תשובה ג'.
- ויש שמקבל בשכירות** והוא, שנותן לבעל הקרקע דבר קצוב ובדמים, ויש "שתלא" – עיין במש"כ לקמן תשובה ל', וענייני הפרק בחלקו הראשון עוסק, בדין מקבל שדה מחבירו מה יש לו לעשות ובמה הוא זוכה בו, ואח"כ בדיני מצרנות, ובחלקו השני, בענין שכר שכיר, ובחלקו השלישי, בדין הבא בתוך ביתו של חבירו למשכנו.

בביאור המשנה הראשונה

ב.המקבל שדה מחבירו בחכירה או באריסות, האם יכולים לעכב זה על זה מלשנות מהמנהג,
בעבודות הקרקע. 1. של אופן ליקוט התבואה אם בקצירה או בעקירה. 2. בעבודת החרישה
והניכוש. 3. האם זכאי האריס לקבל חלק גם בפירות האילנות. 4. בתום זמן הקבלנות מי מקבל
את התבן והקש הזמורות והקנים. 5. על מי מוטל לספק הדברים הצריכים לעבודות הקרקע.
6. ושמירתה, ומדוע? דף קג-קג: קג:

תשובה:

א. אופן ליקוט התבואה אם בקצירה או בעקירה

המקבל חייב לעשותם בדיוק כפי מנהג המדינה, ומעכבין זה על זה מלשנות מהמנהג, ודוקא כשיש טעם למנהג, כמבואר בגמ', שפעמים בעה"ב מעדיף עקירה מהשורש, כדי שתהיה ארצו נקיה, ופעמים שמעדיף קצירה, כדי שישארו השרשים ותזדבל הקרקע, ופעמים האריס מעדיף קצירה, כדי שלא ירבה בטורח, ופעמים מעדיף עקירה, כדי להרבות בתבן וקש שהוא חולק בה, ואף כשהמנהג בלי טעם אין הולכים אחריו לעכב שכנגדו. דזה נהנה וזה אינו חסר, וכופין על מדת סדום – שיטמ"ק, תוי"ט.

ב. בעבודת החרישה והניכוש

במקום שנהגו לחרוש אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שורשים של עשבים רעים, יכול הבעה"ב לכוף את המקבל לעשותם כהמנהג, אף באם כבר המקבל ניכש את העשבים הרעים קודם הקצירה או העקירה.

אם המקבל פירש "שהניכוש במקום החרישה" – מהני, [אף באם הבעה"ב שתק, הואיל וגילה דעתו שנוח לו בכך. – טור סי' שכ, בשם הרמ"ה. ואף כשהמקבל פירש זאת רק בשעת הניכוש ולא בתחילה, דבעה"ב מחל לו – ב"ח ודרישה שם, וכן במקום שנהגים לנכש והמקבל אינו רוצה לנכש – אין שומעין לו. אפי' אם אומר שיחרוש אח"כ, כמבואר בגמ' לקמן דף קה. "אי אמר ליה וכו'", וכדלקמן תשובה יא].

ג. חלק האריס באילנות

כשמקבל קרקע לתבואה בשדה לבן – יש מקומות שנהגו שהאריס נוטל חלק בפירות האילן אע"פ שאינו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

טורח בהם, ולכן גם בזה כשלא פירשו - האילנות מושכרין כמנהג המדינה, ואפ"י כשהוסיף בעה"ב על שכרו של האריס יותר מהמנהג, ויש מקומות שנהגו שלא יטול, שהרי האילנות אינן צריכים לעבודה, ולכן כשלא פירשו - אינם מושכרין, ואף כשבעה"ב נוטל יותר מהמנהג, [אמנם כשפירשו לכלול את האילנות - פשיטא שזה כלול].

ג' דינים הנ"ל: אמורים הן באריסות והן בחכירה (גמ' דף קד., עוד עיין ברמב"ם פ"ח משכירות ה"ו).

ב' הדינים הבאים: לפי הרמב"ם - אמורים גם בחוכר, ולפי הטור - הובא בהגהות הגר"א - אינם אמורים אלא באריס, אבל בחוכר אין על בעל השדה לתקן כלל, הטעם מבוואר בב"י: דכיון דדבר קצוב הוא נותן לו ואף אם לא תוציא השדה כלום, הו"ל כשוכר שאין לבעל השדה עסק בצרכי השדה.

ד. כשחולקים בתום זמן האריסות

כשם שחולקים בתבואה כך חולקים בתבן ובקש, ואם יש מנהג - הולכים אחר המנהג, [ואם התנו - אחר התנאי]. וכשם שחולקים ביינן כך חולקים בזמורות, ושניהם מספקים [חייבים לספק - ראב"ד בשיטמ"ק] את הקנים המעמידים את הגפנים, ולכן בסוף זמן הקבלנות, חולקים ביניהם את הקנים, [ואם האחד עשאה לבדו - יקחם האחד לבדו].

ברש"י (במשנתנינו) ובתוס' (ד"ה הני) **בבוואר**: שדין זה אמור רק באריסות, דאילו בחכירה לא שייך חלוקה.

ה. חיוב הספקת הדברים הצריכים בעיקר לעבודת הקרקע

מוטלים על בעל הקרקע, והם: מרא [מעדר], זבילא [כלים שלוקחים בהם את העפר], דוולא [הדלי] שמשקים בו, זרנוקא [הנוד ששואבים בו מים].

אבל עשית היאורים להמשיך המים על פני כל השדה - מוטלים על האריס, [הואיל ודברים שהם להקל על העבודה אינם מוטלים על בעל הקרקע - טור סי' שכ].

ו. חיובי שמירה

1. **עשיית הדברים שהם עיקר שמירת הקרקע** - מוטלים על בעל הקרקע.

2. **עשיית דברים שהם שמירה יתירה** - על האריס, [באם ירצה בכך - רש"י].

בביאור המשנה השניה

ג. המקבל שדה מחבירו בחכירה או באריסות, ואירע אונס הגורם הפסד בעניני הקרקע, למי הפסד. 1. כשהאונס הוא מכת מדינה. 2. כשאינו מכת מדינה. 3. כשיכול להציל מים בטווח. 4. כשהיה גילוי דעת מצד החוכר או מצד המחכיר שמעלה בדמים רק מחמת מעלת השדה, ומה נקרא גילוי דעת? דף קג: קד.

תשובה:

א. אם השדה היא בית השלחין ויבש הנהר הגדול

בכל האופנים מנכה לו מחכירתו, שהרי מכת מדינה היא.

בתוס' (בסוגיין ד"ה מנכה) וברש"י (לקמן דף קה:): **בבוואר**: שדין זה מתפרש רק בחכירה, אבל באריסות, [באם לא התנה] - אין מנכה לו, שהרי החלוקה היא כפי שסיכמו בתחילה, למחצה שליש ורביע, בלא קשר לכמות הפירות שהשדה מוציאה, [והטור סי' שכא, חולק וסי'ל, שאף באריסות מנכה לו, דהיינו שאם סיכמו שמקבל האריס רביע וכיו"ב - יקבל יותר כפי מה שנפסד, שאר פרטי דיני מכת מדינה עיין לקמן תשובה טו].

הגמ' (לקמן דף קו:): **אומרת**: שאם המושל סגר את הנהר הגדול באופן שלא רגיל לסגור - הוי מכת מדינה ומנכה לו, ואם כשרגיל לסגור - לא הוי מכת מדינה ולא מנכה לו, עיי"ש.

ב. אם השדה היא בית האילן ויבש האילן או אם השדה היא בית השלחין ויבש רק המעיין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

של אותו שדה

1. **אם קיבלו בחכירה** - אין המקבל מנכה לו מחכירתו, דמזלו גרם ולא התנה עמו.
2. **ואם קיבלו באריסות** - משלם במיטבא כדין המקבל שדה ומובירה, עיין לקמן בתשובה הסמוכה.
3. **אם השדה היא בית השלחין ויבשו הנהרות הקמנים של שדה זו וגם של שדות אחרות, אבל יכול להביא מים בטורח**

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה דאפשר) - אין מנכה לו מן חכירו, וכדין א', שהרי יכול להביא בטורח ממקום אחר, ולפי התירוץ השני - נחשב כמכת מדינה, ומנכה לו מן החכירה, וכדין ב', וכ"פ הטור. אך בהגהות אשר"י משמע, שתירוץ ב' אינו חולק על התירוץ הראשון, וע"ע ב"ח ופרישה שם. ובביאור הגר"א ס"ק ב'.

- ד. **אם בזמן ההסכם עמדו בשדה והחוכר אמר למחכיר "שדה בית האילן זה" או "בית השלחין זה"**

לכו"ע מנכה לו, דקפידא הוי ולא רק "שמא".

הגמ' אומרת: שדין זה מתפרש הן כשקיבלה באריסות, ויקבל האריס יותר מהחלק שסיכמו ביניהם, כפי מה שנפסד, והן כשקיבלה בחכירה, שהרי החוכר אמר "בית האילן זה", וכוונתו כל זמן שהיא בית האילן.

- ה. **כשאמר המחכיר בן לחוכר ולא עמדו בתוכה**

לכו"ע לא הוי קפידא.

- ו. **כשהמחכיר אמר בן לחוכר, ועמדו בתוכה**

לפי רבינא - הוי קפידא.

ולפי שמואל - אמרינן "שמא בעלמא קאמר ליה", ולא מנכה לו. ובמאירי מבואר: שה"ה כשלא עמדו בתוכה אלא הצביעו באצבע, ומ"מ אם אמר "בית השלחין שיש לי במקום פלוני" - אין מנכה לו, דדוקא בעומד בתוכה או מראה באצבע מהני.

- ז. **כשלא עמדו בתוכה והחוכר אמר "חכור לי בית השלחין שלך"**

לפי שמואל - הוי קפידא, ומנכה לו מן החכירות.

שיטת התוס' (ד"ה אידי, וכן שיטת הרא"ש): שלפי רבינא - לא הוי קפידא ואינו מנכה לו, ווהרמ"ה סובר - הובא בטור ובהגהות הגר"א בסוגיין - שרבינא לא חולק בזה, וכן דעת הרמב"ן והרשב"א, וכן פסק הרמ"א בסי' שכא. ובאם חייב להעמיד לו בית שלחין אחר - הרא"ש בסי' ב', והטור שם, כתבו, שכשאמר החוכר למחכיר "בית השלחין זה" - מנכה לו ואינו חייב להעמיד לו אחר, כיון שאמר לו "זה", ועל אחר לא התחייב, וכשאמר לו סתם - חייב להעמיד לו אחר.

לסיכום [כשאין מכת מדינה]:

דין ב: **כשלא פירשו "בית השלחין זה"** - לכו"ע ובכל מקרה לא הוי קפידא.

דין ד: **כשהמקבל אמר לבעל השדה ועמדו בתוכה ופירש "בית השלחין זו"** - לכו"ע הוי קפידא.

דין ה: **כשבעל השדה אמר למקבל ולא עמדו בתוכה** - לא הוי קפידא, אפי' פירש "בית השלחין שלי".

דין ו: **כשבעל השדה אמר למקבל ועמדו בתוכה** - מחלוקת רבינא ושמואל.

דין ז: **כשהמקבל אמר לבעל השדה ולא עמדו בתוכה** - לפי תוס' - רבינא חולק על שמואל וסובר שלא הוי קפידא, ולפי הרבה ראשונים רבינא לא חולק.

בביאור המשנה השלישית

- ד. **מה דינו של המקבל שדה מחבירו בחכירה או באריסות, ופשע בעבודתו, ומדוע? דף קד. קד.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

שמין את השדה כמה היתה ראויה לעשות, ונותן לבעל הקרקע, הואיל והתנו ביניהם על זה, שכותב לו "אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא", וולא אסמכתא היא. דהכי אפסדיה – רש"י דף קד: ד"ה לא גזים].

בתוס' (ד"ה היה) **מבואר**: שגם בלי "דרשינן לשון הדיוט" לא הוי אסמכתא, וכן ריהטא דלישנא של רש"י הנ"ל. עיי"ש. וכן דעת הרמב"ן, ומה שצריך ל"דרשינן לשון הדיוט" הוא לענין, שאפי' אם לא כתב לו כן, הוי ככתב לו, ואבל ר' האי גאון, ר"ח, הרשב"א, והנימוק"י, סוברים שלולא שדרשינן לשון הדיוט, הוי אסמכתא אף כשכתב לו, אלא הואיל וכן גיגלים לכתוב ובידו הוא ולא הגזים בהתחייבותו. אמרו חכמים שלא הוי אסמכתא, וישלם את ההפסד, ואפי' בלא כתב.

ולא מפחית משומא זו את "כחשא דארעא", [דליכחוש ארעא. ולא ליכחוש מרא, ושני הפירושים בתוס' ד"ה סבר, הם רק לפי ה"סבר" רב כהנא], **ואם לא כתב "במיטבא" ורק אמר "אלפא זוזא"**, לפי נהרדעא - משלם אלפא זוזא, ולפי רבא - הוי גוזמא ונחשב לאסמכתא, ואסמכתא לא קניא, וכן נפסק בשו"ע. אך חייב לשלם "במיטבא". דהיינו כמה שהפסיד לבעל השדה – רא"ש סי' ז', עיי"ש].

ברש"י (במשנתנו) **מבואר**: שדין זה מתפרש רק באריסות, אבל אם קיבלו בחכירה - בכל מקרה נותן חכירתו, דלא שייך בזה "שמין", שהרי אפי' אם לא גדל כלל, גם חייב ליתן לו את כל מה שהתנו ביניהם בתחילה. @ההאם הבעל חייב. 1. בקרבנות אשתו שהתחייבה בימי נשואיה. 2. בקרבנות שהתחייבה בימי נשואיה וגירשה. 3. בקרבנות שהתחייבה לפני נשואיה. 4. בחובות שלוטה בימי נשואיה ושלפני נשואיה?
דף קד.

תשובה :

א. אשה שהתחייבה בקרבנות בזמן נשואיה, ועדיין היא נשואה

הבעל חייב בהן, ואם הוא עשיר מביא קרבן עשיר, ואם הוא עני - מביא קרבן עני, דתניא: אדם מביא קרבן עשיר על אשתו, וכן כל קרבן וקרבן שהיא חייבת, ומבואר ברש"י: שזהו דוקא באותם שהתחייבה בע"כ, ואף כשבא מחמת מעשה שלה, כקרבן חטאת מחמת שחיללה שבת, ואשם מחמת שאכלה חלב, וכן מבואר בירושלמי שהביאו התוס', ונע"ע ברש"י מש"כ בזה, אמנם הר"ש על משנה זו בפ"ד מנגעים מ"ב, כתב, שלא חייב בהן, ושכן מבואר בספרי זוטא, והרמב"ם בפ"י משגגות ה"ו פסק, שכל קרבנות שהאשה חייבת – בעלה מביא על ידה, יעוי"ש שלא חילק בין החיובים, ועיין בדברי המאירי שהבאנו בהערה שבסוף דין זה, אבל אינו חייב בקרבנות נדר ונדבה, וביארו בתוס': שזהו משום שיכולה להפסידו ע"ז הרבה, ותוס' הוסיפו: שבקרבן נזירות שלה גם חייב, וכן מוכח מהגמ' בנייר דף כד, ואע"פ שבא ע"י שקיבלה על עצמה מרצונה את הנזירות, הואיל ואין לחוש לשמא תידור ותפסידו, וכיון שהיא מצטערת – תוס' רא"ש, אבל המאירי חולק על סברא זו, ואומר שמהגמ' שם מוכח שמביא כל קרבנותיה, אא"כ נעמיד שמיידי שם דוקא באופן שלא ידעה שמתחייבת בקרבנות מכח נזירותה.

ב. אשה שהתחייבה בקרבנות חובה בזמן נשואיה, והתגרשה, ועדיין הם עליה

אם כתבה לו בשובר "אחראין דאית ליה עליך מן קדמת דנא" - הוא נפטר מהם, [גגירסת רש"י – זהו הנידון בסוגיין, ואילו לגירסת תוס' – אין זה הנידון, אמנם עיין בירושלמי – שתחילת דבריו מובא בתוס' – מבואר דין זה להדיא].

ג. אשה שהתחייבה בקרבנות חובה לפני נישואיה, ונשאת

לפי גירסת תוס' - בעלה חייב בהן, שגורסים בהמשך הברייתא (גירסא אחרת מרש"י): שכך כתב לה "אחריות דאית לך עלי מן קדמת דנא", [דעת ר"י בתוס' במסכת נזיר דף כד. ד"ה דתניא, והמודכי במס' ב"ב רמז תקצו – שאין הבעל מחייב את עצמו בקרבנות שהתחייבה לפני הנישואין, ויש להסתפק כשכתב "אחריות דאית לך עלי" וכו' האם מודה רש"י שחייב או דילמא אינו חייב, הואיל ואין כונתו בזה לחובות שקדמו לנישואין].

ד. מעות שלוטה

1. כשלוטה בעודה נשואה

התוס' כתבו: שאינו חייב לפורען, בין שלוטה לפני הנישואין, ובין שלוטה בזמן שהיא תחתיו לצורך דבר שאינו משועבד לה, דחיישינן שמא יקניטוה, [בתוס' רא"ש הגירסא "תקניטוה"], ותחייבו בכל יום ק' מנה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

והביאו שלפי רב אהא (יש מפרשים, שהכוונה לרב אחאי גאון, ויש גרסו "רב אחד" - וע"ע בתוס' רא"ש, ובהערות שם) - הבעל חייב לפרוע חובות אשתו שלוותה קודם שנישאת, עיי"ש. ונראה דה"ה שלפי רש"י פטור, מכ"ש ממה שכתבו בסוף הדין הקודם.

2. **ואם בלוותה בלא שטר לפני נישואיה** - הגמ' (במסכת ב"ב - מובאת בתוס') מסתפקת: האם הבע"ח גובה מהבעל את הנכסים שהכניסה לו, וצדדי הספק: האם הבעל נחשב כגון דא כיוורש או כלוקח.

ו. **משכון שקיבל המלוה בשעת ההלוואה או שלא בשעת ההלוואה, האם קונהו, ולמאי נפק"מ, ומדוע כותב הלווה למלוה "תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיכ"י"?** דף קד. קד.

תשובה:

א. **משכנו והשיב לו את המשכון ומת**

יכול המלוה לגבות את המשכון מהיתומים, ולא הוי כשאר מטלטלי דיתמי שלא משתעבדי.

ברש"י (ד"ה טעמא) **מבואר**: שזהו מפני שקנייה, וכדידיה הוא לגובינא, ולפי שיטת הרמב"ן בחידושו, והרשב"א כאן ולעיל דף פב. - דינו של ר' יצחק שם, שמלוה קונה משכון הוא אף כשמשכנו בשעת ההלוואה, ושמשום כך אף בכה"ג אין המשכון נעשה מטלטלין אצל יתומי הלווה. לפי שיטת רש"י שם ד"ה אימור, ותוס' לעיל דף פא: ד"ה והא - דינו של ר' יצחק הוא רק במשכנו שלא בשעת ההלוואה, אלא שהתוס' שם הוסיפו, שמכיון שמשכון קונה שלא בשעת ההלוואה, לכן גם כשמשכנו בשעת ההלוואה - דליכא קנין - אלים שנעבודיה לענין כמה דברים, עיי"ש, וכ' הפנ"י 'מס' גיטין דף לז, ע"פ סברתם זו, דה"ה דמהני לענין שלא נעשה מטלטלין אצל היתומים - דבריו הובאו באמ"ה לעיל על דף פא: בעמ' תתיב, וענ"ש ובעמ' תתיב, תתיב, ותתיב, ותתיב - מחלוקת התוס' עם הרמב"ן והרשב"א הובאה לעיל פרק ו' תשובה כד, ושם הבאנו שיש אחרונים שפירשו שגם רש"י ותוס' אינם חולקים על הרמב"ן והרשב"א לדינא, עיי"ש. שיטת המאירי בסוגיין, שעיקר דין זה "שלא נעשה מטלטלין אצל היתומים" הוא רק כשהחזירו מדין חיוב השבת עבטו, אבל כשהחזירו מאליו בלא שהיה מחויב בכך - נעשה מטלטלין אצלם, וע"ע בדבריו לעיל דף פב. בזה - ועי' לקמן דפים ק"ג-קטז, ובמש"כ שם בתשר' מו, באלו אופנים חייב להחזיר. בשיטת הראב"ד במשכנו בשעת ההלוואה לענין אם נעשה מטלטלין אצל בניו - עיין היטב בחי' הרשב"א לעיל דף פב. ד"ה והכא בדשרה, ובסוגיין. **וסובר רבי יוחנן, שדין זה גם בלא שכתב הלווה למלוה "תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיכ"י".**

ב. **מלוה שהחזיר את המשכון ללווה כדי שישתמש בו, ונפחת המשכון, וכאופן שכתב "תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיכ"י"**

לפי שיטת רש"י ותוס' - הלווה משתעבד לשלם את הפחת. ומבואר בתוס' (ד"ה אהני כתיבה): שמתחייב להיות כשואל.

לפי תירוץ הראשון - זהו דוקא כשהמלוה בא להחזירו לו לימים רבים, שמאחר שאינו מצווה אלא להחזיר כלי יום בכל יום וכלי לילה בכל לילה והוא מסכים ליותר מכך, יכול לדרוש מהלווה להקנות לו את המשכון, ועכשיו שמחזירו ללווה, אינן עוד בידו מדין "מצות השבת העבוט" אלא בתורת שאלה, אבל כשמחזיר לו רק ליום או רק ללילה כמצוותו, וכדלקמן דף ק"ג, ובתשובה מו, אין ללווה לכתוב לו כן, וכעין זה מבאר הנימוק"י בכונת רש"י, אלא שלפי התוס', לכאור' אם הפחת הוא מחמת תשמיש - פטור, דהר"ל "כחשא מחמת מלאכה", ואילו ברש"י מבואר שחייב בזה, ואולי זהו מדין שיכול שומר לחייב עצמו אף ביותר מדינו - וכמבואר לעיל במשנה סוף פרק ו' עיי"ש - ויתכן שאף התו"ס"ל כרש"י מטעם זה.

ואילו לפי תירוץ השני - אף כשמחזירו כמצוותו בלבד, יכול המלוה לדרוש מהלווה לכתוב לו כן, ולחייב עצמו להיות כשואל בעל כרחו, וזאת מכח תקנת חכמים, כדי שלא ימנעו מלהחזיר, וכמו תקנת פרזבול - מורש"א, ונראה שהראב"ד בשיטמ"ק בדיבור השני, הבין שלשיטה זו הכתיבה לא באה לחייבו כשואל אלא להפקיע את הקנין של המלוה, ונמצא שנעדיין לא נפרע החוב, ולכן חייב הלווה לשלם את הפחת, וכן אם הוזל משלם את ההפרש, כדי להשלים את שיעור החוב - ועיי"ש מה שהקשה על זה - ונראה שלפי שני הדרכים הללו גובה את הגירעון גם מיתומים. ומכח קושיותיו הראב"ד חולק ומפרש להיפך, שהכתיבה היא לטובת הלווה, שיהא כשואל שפטור במתה מחמת מלאכה, ולולי שכתב היה חייב - עיין בהערה לקמן דין ג', וכן מפרשים עוד ראשונים בשיטמ"ק.

ג. **כנ"ל, באופן שלא כתב לו "תשלומתא וכו" ל'ענין הפחת**

לפי רש"י ונ"פ הנימוק"ה, ותוס' - הלווה אינו כשואל כלל, שהרי המלוה מצווה להניח לו להשתמש בחפץ ללא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כל תשלום, ואך נראה שהראשונים בשיטמ"ק הבינו, שלשיטה זו הרי כשואל, שפטור דוקא כשנפוזת מחמת השתמשותו – וכדין "מתה מחמת מלאכה" – או הוול, והם חולקים וסוברים שאדרבה, כל שלא כתב כן חייב הלווה בגרעון, ונראה שלשיטת הרמב"ן והר"ן, דס"ל שהמשכון אינו באחריות המלוה לאונסין – חייב הלווה בכל גירעון, ואילו לשיטת הראב"ד שהמשכון הן באחריות המלוה לאונסין – הלווה חייב רק במה שנגרם ע"י השתמשותו, ועי' ברשב"א ובמאירי פרטי הדינים בזה, וע"ע במ"ש לעיל פרק ר' תשובה כד).

ד. מתחילה כשממשכנו

לא ימשכנו יותר מחובו, שהרי כשמחזיר לו את העבוט, כותב הלווה בשטר "יהיו לך כל תשלומין עלי ליפרע ממני דמי משכון זה", ואם משכנו יותר מחובו, נמצא גובה שלא כדין, ודעת המהר"ם – שהאיסור למשכנו יותר מחובו הוא רק בתנאי שאכן יכתוב אחר"כ "תשלומתא וכו'", דעת המהרש"א – שדורשים "לשון הדיוט", ולכן במקום שנוהגים לכתוב כן, אסור גם אם לא יכתוב, ודוקא לענין זה דורשים, אבל לענין לשלם לו את הגירעון, גם אם לא כתב לו הרי כאילו כתב, ואילו דעת המהרש"ל – שדין "שלא ימשכנו" אינו תלוי כלל בכתיבה זו, אמנם ברש"י ד"ה לא ימשכנו, מובאר: שכל זה דוקא במשכנו ע"י שליח ב"ד, דהיינו שלא בשעת הלוואה.

ז. מקום שנהגו לכתוב כתובה את גודל הנדוניא ולהכפילו מחמת כבוד, ולגבות מהאב בפועל רק מחצה, האם הבעל גובה רק מחצה כנהוג, ומה הדין כשהאב ציוה בשעת מותו "תנו ארבע מאות זוז לבתי", או כשאמר "כתובו" ארבע מאות זוז לבתי, כשהוסיף "בכתובתה" או "לכתובתה" או בסתמא, ומדוע?

תשובה:

1. במקום שנהגו לכפול - הבעל גובה מחמיו רק מחצה, ודוקא כשלא עשו קנין, אבל אם עשו קנין - גובה את הכל, ולהעיקר א"צ קנין, שהרי אלו דברים שנקנים באמירה, אבל לתוספת צריך קנין – שיטמ"ק בשם ר' יהונתן, ובלא הקנין גובה מחצה, וי"מ שגובה הכל, ושדברים אלו אינם תלויים אלא במנהגות הידועים בכל מקום.

2. אם האב ציוה ליורשיו בשעת מותו "תנו ארבע מאות זוז לבתי" במקום שנהגו לכפול

לפי הלשון הראשון בגמ' אליבא דרב אשי - אם אמר "תנו" כוונתו לגוביינא, וכותבים "שמונה מאות", ואם אמר "כתובו" - כוונתו לכתוב, וכותבים "ארבע מאות".

ולפי הלשון השני - אם אמר "לכתובתה" הכוונה לגוביינא, [בפלפולא חריפתא אות ה' משמע שכן הדין אפי' אמר "כתובו"], ואם אמר "בכתובתה" - הכוונה לכתוב, וכותבים "ארבע מאות".

ולפי מסקנת הגמ' - בין אמר "לכתובתה" ובין אמר "בכתובה" הכוונה לכתובה וגובה רק מאתיים, אפי' אמר גם "הבו לה", ורק אם אמר "הבו לה" סתמא בלא שהזכיר "כתובתה" - גובה ארבע מאות.

@חמה דינו של המקבל מחבירו בחכירה או באריסות שדה לזרוע שומשום וזרע חיטים. 1. באופן שהקרקע הוציאה חיטים כהרגלם, מאיזה תבואה צריך לתת לבעל הקרקע. 2. באופן שהוציאה כשומשומים לענין לנכות "כחש ארעא". 3. באופן שהוציאה חיטים יותר משומשום, לענין "חלוקת השבח", [ומה הדין כשקבל לזרוע חיטים וזרע פומפוס, לענין שישלם לבעל הקרקע דמי "כחש קרקע", והאם יש הכלל בין אריסות לחכירה], ומדוע?

תשובה:

א. כשקיבל קרקע לשומשומין וזרע חיטים, (שומשומין מכחישים יותר את הקרקע מחיטים, ויקרים יותר)

נותן לבעל הקרקע כפי שהיה מרויח יותר, וכן מובאר לעיל דף קד. לענין המקבל באריסות, וכמובאר ברש"י שם, ושבחכירה - בכל מקרה נותן לו כפי שסיכמו מראש, וע"ע במש"כ לעיל תשובה ד'.

ב. ואם כשהוציאה חיטים כשומשומים

אינו מנכה לבעל הקרקע את הכחש של הקרקע, דאמרי אינשי "כחשא ארעא ולא ליכחוש מרה". רש"י נקט בסוגיין לשון "אריסות" ולא פירש הדין בחכירות, שיטת הרמב"ן, שדין זה הוא דוקא באריסות והטעם, מפני שהיה יכול לכופו שלא לשנות - וכדלקמן תשובה יח - ועכשיו ששינה טוענים עליו טענה זאת, וידו על התחתונה, אבל בחכירה מותר לו לשנות ולנכות לו מחכירתו, והרשב"א כתב: שאמנם דברי הגמ' מתפרשים דוקא באריסות, אבל ה"ה שבחכירות אינו מנסה לו, ואילו הראב"ד בשיטמ"ק, כתב: שמתפרש

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

דוקא בחכירה].

ג. ואם כשהוציאה חיטים יותר משומשומים

חולקים גם בשבח כדרך שחולקים בשאר, שהרי גם הקרקע גורמת שהחיטים יושבחו יותר ולסיכום: בכל מקרה יד בעל הקרקע על העליגה. דין זה לכו"ע מתפרש עכ"פ כשקיבלה באריסות, ועיין פירש"י, וברש"ש מש"כ בזה, וע"ע בב"ח סי' שכו, ואם היה הדבר להיפך, והוא שבעל הקרקע מסרו לחיטים, והלה זרע שומשומין, נוטל חלקו הראוי, ונותן אצ"כ לבעל השדה בכדי כחש קרקעות – מאירי, ולכאורה זהו רק כשיטת הרמב"ן המובא לקמן תשובה יח, שסובר שאסור לעשות כן לכתחילה, אבל רש"י לקמן במשנה השניה בדף קו: חולק ומתיר, ומשמע מדבריו שגם א"צ לשלם כחש קרקעות].

ט. המקבל מחבירו סכום כסף לעשות בהם עיסקא "מחצה מלוה ומחצה פקדון", האם חלק המלוה נעשה כמלוה לכל דבר?
דף קד:

תשובה :

לפי סתמא דגמ' - חלק המלוה נחשב למלוה לכל דבר, שיכול להוציאו להוצאות ביתו, ואם מת נעשה מטלטלין אצל בניו.

ולפי רבא - אינו כמלוה לכל דבר אלא "כעיסקא", ולכן 1. אינו יכול להוציאו להוצאות ביתו. 2. ואם מת אינו נעשה מטלטלין אצל בניו, ועל החצי פקדון פטור מאונסין, ונחלקו הראשונים באם פטור גם מגניבה ואבידה – מאירי.

י. שנים שקיבלו מאחד לעשות עיסקא עד זמן מסוים או אחד שקיבל לעשות עיסקא מחבירו, האם יכולים לחזור בהם מהסכם קודם הזמן שהתנו זיניהם, ומדוע?
דף קה:

תשובה :

א. שנים שקיבלו לעשות עיסקא בשותפות עד זמן מסוים

בכל מקרה אין האחד יכול לחלוק את הקרן ו/או הריחוק ו/או הריחוק והקרן שלא בהסכמת חבירו, וחבירו מעכב עליו עד שיגיע הזמן שקבעו לבעה"ב, משום שהריחוק משועבד לקרן, והעסק משועבד לשניהם, ומזל של שניים עדיף משל אחד.

ב. כשאחד קיבל לעשות עיסקא לזמן מסוים עבור חבירו

בתוס' (ד"ה הני) מבואר: שהמקבל - יכול לחזור בו קודם הזמן, משום שפועל יכול לחזור בו בחצי היום.

ונסתפקו התוס': באם בעל העיסקא יכול לחזור בו [נראה שהספק על החצי פקדון ולא על החצי מלוה. ובדיעבד אם חלק אחד את העיסקא בלא הסכמת חבירו, ו"א שמהני, כמו שמצינו במעשה של איסור ורב ספרא, לעיל דף לא, ו"א שרק בשותפים מהני ולא בעושים עיסקא. ואם נתברר שאין כאן עוד ריחוק או שיש הפסד בשהיית החלוקה – כופה כל אחד את חבירו לחלוק, וכן אם אין שם זמן קבוע – חולקין כל זמן שירצה אחד מהם – מאירי].

בביאור המשנה הרביעית

יא. המקבל שדה מחבירו בחכירה או באריסות ואינו רוצה לעבד את השדה כראוי, האם בעל השדה יכול לעכבו, ומדוע?
דף קה:

תשובה :

בכל מקרה אין שומעין לו, לדוגמא: באם המנכש אמר "איני רוצה לנכש את העשבים הרעים", ואף אם הוסיף "אחרוש את השדה בזמן יציאתי", שהרי אף אם יעקור את העשבים מ"מ החרשה לא תועיל לזרעים שנפלו לארץ והם יצמחו בשנה הבאה, ומבואר ברש"י (ד"ה אין שומעין לו): דמשנה זו מתפרשת רק באם קיבלה בחכירה, אבל באריסות פשיטא שאין שומעין לו, ושהרי בעל השדה מעונין בניכוש כדי שהעשבים הרעים לא יכזישו את השבלים].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בביאור המשנה החמישית

יב. המקבל שדה מחבירו בחכירה או באריסות, והאריס אינו רוצה לטפל בה הואיל והשדה אינה עושה בכדי טרחו, האם בעל השדה יכול לעכבו, ומדוע? דף קה. קה:

תשובה:

לפי רבנו - אם יש בה כדי להעמיד כרי, חייב ליטפל בה, (הגמ' מפרשת: דהיינו בכדי שיכניס בו הרחת עד שלא יהא כונס שלו רואה פני חמה, לפי רש"י - היינו צדדי הרחת, ולפי תוס' - היינו לצד הרחב של הרחת שיש בו בית קיבול קצת לקבל תבואה), השיעור של הנ"ל הוא, לפי לוי - שלש סאין, ולפי דבי רבי ינאי - סאתיים, ואמר ר"ל: סאתיים שאמרו חוץ מן ההוצאה, ואף לשון השטר על לשון "כרי הוא", שכך היו כותבים בשטר האריסות, "אנא איקום ואטרח וכו' ואוקים כרי קמך וכו'", ושיעור זה הוא קצוב בין בשדה גדולה ובין בשדה קטנה.

ולפי רבי יהודה - יש לחלק בין שיעורה של שדה גדולה לשיעורה של שדה קטנה, ותמיד השיעור הוא "כדי נפילת זרע" (במפולת יד - רש"י במשנה), שיכול לחזור ולזרוע את אותה שדה בשנה הבאה מתבואת שנה זו, ושיעור זה משתנה גם לפי טיב הקרקע, דבימי רבי יוחנן הקרקע היתה שמנה והשיעור היה ד' סאין (ולפי הגהות הגר"א - קבין) לכור, (לפי רש"י - בית כור, ולפי תוס' - שדה הראויה לעשות כור), ובימי רבי אמי הקרקע היתה כחושה והשיעור היה ח' סאין (ולפי הגהות הגר"א - קבין) לכור.

ברש"י (במשנתנו ד"ה חייב) מבואר: שדין זה מתפרש רק באריסות, אבל בחכירה לא שייך טענה זו, שהרי גם אם לא מטפל בשדה יש לו לעלות את דמי חכירותו.

יג. מהו בית הפרס, ובאלו אופנים ההולך או הרוכב בבית הפרס טמא, ובאלו אופנים טהור, ומדוע? דף קה:

תשובה:

- 1. בית הפרס - היינו שדה שנחרש בו קבר, וחכמים חששו שמא יש שם עצם כשעורה, והמהלך עליו יגע בו ויהיה טמא, לכן גזרו חכמים על עפרו להיות מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל, (אבל ההולך בו בלא שנגע בעפרו, כגון שהיו שם אבנים שאינם מתנדדות בשעה שתוקע רגלו עליהם, טהור - מאירי).**
- 2. הרוכב על אבנים שיכול להסיט על אדם או בהמה שכוח רע (דהיינו שכח התחתון רע מחמת העליון) - טמא, הואיל ונחשב שהעליון מסיט את האבנים, (מלשון המשנה נראה, דמילי מילי קתני "על אבנים שיכול להסיטן או על אדם או בהמה שכוח רע", אך מפירש"י נראה שמפרש בחדא - עיין מהרש"א).**
- 3. כנ"ל דין ב' אך על אדם או בהמה שכוח יפה - העליון טהור, דלא נחשב כמסיט את האבנים, ומבואר בתוס' (ד"ה על אדם): דזה רק אם התחתון הוא נכרי שאינו מקבל טומאה, וטהור העליון מטומאה דאורייתא, (והרש"ש כתב, שצ"ל "וטהור מטומאת שבעה", ושכוונתם לאפוקי מטומאת ערב, שהרי העליון טמא מדרבנן דעשו חכמים את הנכרים כזבים). וכן באופן שאין טומאה בחיבורים, כגון שלובשים הרבה בגדים, דטומאה בחיבורים מטמא אדם אחד או כלי אחד, והבגד השני מטמא רק טומאת ערב, ואין מטמא אדם וכלים, ואפי' לשיטת הר"י דס"ל, שמטמא אדם וכלים מדרבנן (טומאת שבעה - מהרש"א), מ"מ הבגד השלישי (עיין רש"ש), ודאי שאינו מטמא אדם וכלים ואפי' מדרבנן, שהרי אינו עושה אלא ראשון. (וסדר טומאתם היא: הראשון - טמא ז' מדאורייתא, השני - טומאת ערב מדאורייתא, וטומאת ז' מדרבנן, והשלישי - טהור מן התורה, וטמא טומאת ערב מדרבנן - תוס' רא"ש. דוק בדבריו שדברי תוס' "מ"מ שלישי לא היו וכו'" הכונה הבגד השלישי עושה ראשון ולא הבגד השני. המהרש"א מפרש אחרת, והרש"ש בסוגיין השיג עליו, עיי"ש).**

יד. רוח שפיזרה את העומרים ונתערב הלקט בקצירו של בעל הבית, כמה צריך ליתן לעניים? דף קה:

תשובה:

לפי ת"ק - אומדים אותה כמה לקט ראויה לעשות ונותנה לעניים.

ולפי רשב"ג - נותן כדי נפילה, (ואין הלכה כרשב"ג - רמב"ם על המשנה בפאה, אבל הר"ש שם כתב: שרשב"ג לא בא לחלוק על

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ת"ק, ואף הרמב"ם בחיבורו חזר בו ופסק כרשב"ג – תוי"ט, ושיעור כדי נפילה הוא ארבעה קבין לכור זרע, פי' לתבואה היוצאת מבית כור, והגמ' מסתפקת: אם הכוונה למפולת יד או למפולת שוורים.

בביאור המשנה השישית

טו. המקבל שדה מחבירו בחכירה או באריסות ואכלה חגב או נשדפה השדה, באלו אופנים מנכה למחכיר מחכירתו, ובאלו אופנים אינו מנכה, ומה נקרא "מכת מדינה", ומדוע? דף קה:–קו:

תשובה:

א. אם אינה מכת מדינה

אין מנכה לו מן חכורו, דאמר ליה המחכיר לחוכר "מזלך גרם", [ואף כשנשתדפו כל שדותיו של מחכיר – גמ'].

דין זה מתפרש רק בחכירה אבל באריסות - צריך לשלם "במיטבא", [ועי' במש"כ לעיל תשובה ג'].

ב. אם מכת מדינה היא

לפי ת"ק - מנכה לו, אפי' קיבלה הימנו במעות, הואיל ויכול לומר לבעל הקרקע "מזלך גרם".

ולפי רבי יהודה - אם קיבלה הימנו במעות אין מנכה לו, הואיל ועל המעות לא נגזירה גזירה, הלכך עליה לא היתה פורענות, והגמ' (בדף קו:) אומרת: שאין הלכה כדעת רבי יהודה.

ברש"י (במשנתנו ד"ה בין כך) **ביבואר**: שדין זה מתפרש רק בחכירה, דאילו באריסות מה שייך "לנכות", מה שימצאו יחלקו, למחצה שליש ורביע.

ג. האופנים שאין מנכה לו למרות שהיתה מכת מדינה, הם כדלהלן:

1. כששינה מתנאי חכירותו, דא"ל המחכיר לחוכר: התפללתי על חטים, ואילו לא שינית היה מתקיים בי "ותגזר אומר ויקם לך".

וביבואר בתוס' (ד"ה לניסא): שלפי שמואל זהו דוקא כשאמר לו "זרע חטים" ולא זרעה כלל, אבל כשאמר לו "זרע מה שתרצה" ולא זרעה כלל - מנכה לו, שהרי אין את הסברא "ותגזר אומר ויקם לך", ולפי רב ששת - גם באופן זה אין מנכה לו.

2. כשנשתדפו גם כל שדותיו של חוכר אף אותם שהיו במקום אחר, דא"ל המחכיר לחוכר "מזלך גרם".

3. כשהחוכר לא זרעה כלל, דא"ל המחכיר לחוכר: אם היית זורע היה מתקיים בי הפסוק "לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו", [ולפי רבי יהודה במשנתנו יש אופן נוסף - עיין לעיל דין א'].

ד. אכלה חגב או נשדפה

1. **אם כשזרעה פעם ראשונה - מנכה לו, ואם עדיין הוא זמן זריעה באותו מקום, הדינים** [לפי פשוט הגמ', ועי' בהערה שבסוף דין זה] **הם: שהמקבל חייב לחזור ולזרעה שנית, ובזרע הבכיר, כחטים ושיפון, בתחילת החודש - רש"י, והיינו עד טבת - מאירי, ובזרע האפיל כקטניות, ושאר מיני תבואות, לרש"י - באדר, ולתוס' בתירוצם הראשון - עד תחילת שבט, חוץ מקרקע חשובה שנמשך ימי הזרע עד סוף שבט, ולתירוצם השני - בכל הקרקעות תחילת שבט של חמה, שהוא בדרך כלל בערך תחילת אדר, שערוין, לרש"י - כורע האפיל, ולמאירי - כורע בכיר, וצ"ע].**

2. **אם לא חזר וזרעה - אין מנכה לו אפי' היא מכת מדינה.**

3. **אם זרעה פעם שנית ואכלה חגב או שנשדפה**

לפי רבי - אינו חייב לחזור ולזרעה, דס"ל שבשני הפעמים הוי חזקה לריעותא, ומנכה לו.

ולפי רשב"ג - חייב לחזור ולזרעה, ואם לא חזר וזרעה, אינו מנכה לו, ורק אם בפעם השלישית שוב אכלה חגב או נשדפה - אין חייב לזרעה, דס"ל דבשלשה פעמים הוי חזקה ומנכה לו. [הרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה, ועיין בסמוך].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

4. **כשזרעה ולא צמחה - ר"ל אומר:** שצריך לזרעה שוב ושוב עד סוף זמן הזריעה שבאותו מקום וכמו שנתבאר בהערה שבתחילת דין זה. הרי"ף והרמב"ם בפ"ח משכירות ה"ה, לא הביאו דין הנ"ל של חזקה בתרתי או בג'. הרא"ש כתב, שלשיטה זו – ר"ל קאי על המשנה, והוסיף הלח"מ שהם סוברים שהברייתות מדברות בזרעה ולא צמחה ושכונת ר"ל לדחות את הברייתות, ולפי"ז כשזרעה ואכלה חגב או נשדפה אינו צריך לזרוע שוב, ואילו הב"ח – בהגהותיו על הרא"ש – כתב שהם סוברים שהברייתות הם נצח טובה לענין שדה של עצמו, וכ"כ ביאור הגר"א בסיומן שכב ס"ק ד' בליקוט, ואילו בס"ק ב' שם כתב, שמה שהשמיטו את הדין של חזקה בתרתי או בג', הוא משום שזהו מאד לא שכיח.

ה. הגדרת מכת מדינה

לפי רב יהודה - שאשתדוף רובא "דבאגא" וכן גירסת רש"י, והיינו רוב הבקעה שזו בתוכה, אבל לפי הרמב"ם בפ"ח משכירות ה"ה – היינו רוב השדות של אותה העיר, וכגירסת הרא"ש בס"י יד, "רובא דבאגא" – הגהות הגר"א, אבל אם לא לקתה רוב הבקעה אע"פ שלקו השדות שבסביבות שדה זו, והסמוכים לה בארבע רוחותיה - אין זה מכת מדינה.

ולפי עולא - אפי' נשדפו שדות הממוצרים לה מארבע רוחותיה לבד גם היא בכלל "מכת מדינה".

הגמ' מסתפקת: באופנים דלהלן, אם אליבא דעולא הם בכלל "מכת מדינה".

1. כשנשדף תלם אחד על פני כל השדות הסמוכות לה והוא תלם הממוצר לשדה זו מארבע רוחותיה ושאר השדה לא נשדף ושדה זו נשדף כולו.
2. כשנשדפה שדה עם כל ארבעת השדות הסמוכות חוץ מן התלם הממוצר לה מארבע רוחותיה.
3. כשארבעת השדות הסמוכות היו בורים ולא זרעו בהם בשנה זו, ונשדפו ארבעת השדות הסמוכות לאותם השדות הבורים, שהרי אין אלו סמוכים, אבל הם סמוכים מכל השדות הזרועות.
4. כשהיו השדות הסמוכות זרועות "אספסתא" ולא לקו, והשדות הסמוכות להם היו זרועות שעורים כשדה של המחכיר, ולקו אף הם כמוהו, דשמא אם היו נזרעות בשעורים אף הם היו לוקים.
5. כשדה המחכיר זרוע חטים, והאחרות במין אחר או בשעורים, רש"י מפרש: דאת"ל אספסתא לאו הפסקה וכו' זרע אחר מי הוי הפסקה, ויש שפירשוהו, כששדות האחרים נשדפו, והספק הוא באם נאמר דהואיל ואינו מאותו המין אין זה מכת מדינה, ושגדולי המפרשים נוטים בכל אלו לומר שמנכה לו – מאירי, כונתו להראב"ד בחי' המיוחסים לריטב"א ד"ה היכי דמי, ובשיטתו ק"ד"ה ולענין פסק, אך הרמב"ם שם פסק כעולא, ובכל ספיקות הנ"ל לא הוי "מכת מדינה".
6. כשכל העולם כולו בשדפון ושלו בירקון אם נחשב למכה אחת או לאו, ו"כל העולם", לפי עולא – היינו ארבעת השדות, ולפי רש"י אליבא דרב יהודה – היינו רוב בקעה, ולפי הרמב"ם אליבא דרב יהודה – היינו רוב העיר, ומ"מ אם של כל העולם בשדפון ושלו אכלה חגב או בהפך אין ספק שאין מנכה לו, הואיל ואין שני מינים אלו דומים זה לזה – מאירי.

טז. הקונה או המקדיש שדה אחוזה, כשבאים לפדותו (בזמן שהיובל נוהג) מיד ההקדש או מיד המוכר, אלו שנים אינם עולות להם מן המנין, במה הם שונים ממחכיר שדהו, ומדוע? דף קו.

תשובה:

1. **שדה אחוזה**, רק השנים שלא היו בהם תבואה כלל בשום מקום בעולם (כשנות אליהו) - לא עולים לו מן המנין, שנאמר "במספר שני תבואות ימכר לך" שנים שיש בהם תבואה בעולם, וה"ה ששנת שביעית לא עולה לו מן המנין, אף שיש תבואה בחו"ל, הואיל ואפקעתא דמלכא היא, ולא נקראת "שנת תבואה".
2. **מקדיש שדהו לענין חשבון גירעון שנים** - דומה לשדה אחוזה, חוץ משנת שביעית, שבמקדיש שדהו עולה לו מן המנין, הואיל והקרקע ראויה לטטוח עליה פירות, ופירש"י: דגבי פדיון לא כתיב "שני תבואות".
3. **בחכירה** - כהנ"ל בתשובה הקודמת, שתלוי באם זה "מכת מדינה", ולרב יהודה – היינו רוב באגי, ולעולא – היינו כשנשדפו ארבע שדות מארבע רוחותיו, אף שהמכה אינה דומה לשנות אליהו, וכ"ש שפטור מדמי חכירה עבור שנת השביעית. ושונה מקונה שדה אחוזה שנאמר בו "שני תבואה", ושונה ממקדיש שדהו, שעדיין יכול

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לשטוח בה פירות, משא"כ חוכר שההסכם היה לזריעה.

בביאור משנה שביעית

יז. המקבל קרקע מחבירו בחכירה או באריסות ועשתה פירות רעות, האם יכול לשלם לבעה"ב מהפירות, ומה הדין כשעשתה פירות יפים והחוכר רוצה לשלם לו מפירות שבשוק, ומדוע?
דף קה:

תשובה:

המקבל משלם לבעה"ב מהפירות של אותה שדה, בין שעשתה תבואה לקויה, ובע"כ של הבעה"ב, ואף אם התקלקלו הפירות אחרי שבצרם, ודוקא כשלא איחר לאוספם יותר מן המנהג – רש"י ד"ה בעומריה, ובין שעשתה תבואה יפה (ובע"כ של המקבל), ו**מבואר ברש"י** (במשנתינו): שמשנתינו אינה מתפרשת אלא בחכירות, אבל באריסות הדין פשוט הוא, שהרי כל אחד זוכה ומתחייב בחלקו. **יש שלשה אופנים**, שהחוכר חייב לתת לבעה"ב פירות יפים מן השוק ולא את הפירות הלקויות שמתוכה.

1. כששינה מדברי הבעה"ב, לדוגמא: כשקיבל לזרוע אספסתא ע"מ לתת לבעה"ב שעורים, והקרקע עשתה אספסתא וחרשה זרעה שעורים (או מין אחר – רמב"ם) ולקו, הואיל והקרקע לא עשתה שליחותה, שהרי שינה מדברי בעה"ב, וכן הדין אם זרעה בתחילה רק שעורים, ודברי הגמ' לאו דוקא, ומעשה שהיה כך היה, ובהגהות הגר"א כתב, שאף רש"י ס"ל כן.

2. כשחכרו בעשרה כדי יין והחמיץ - הואיל והקרקע עשתה שליחותה לעשות ענבים טובים, ומה שהחמיץ היין, הוא מפני מזלו של המקבל שעשה בחביותיו שלו ובביתו לקה, וכן מפרש רש"י, ובפרישה ובסמ"ע סי' שכג ס"ק ג', כתבו: דהיינו דוקא כשהתנה עמו ליתן לו יין סתם, אבל אם פירש דבריו ליתן לו יין הנעשה מכרם זה, מה יש לו לעשות לו עוד, כיון שלא פשעו.

3. כששינה מהמנהג בזה שאיחר להכניסם לביתו, (כדמשמע ברש"י ד"ה בעומריה).

בביאור המשנה השמינית

יח. המקבל קרקע בחכירה או באריסות ע"מ לזרוע דבר מסוים, האם המקבל יכול לזרוע דבר אחר, בלא הסכמת בעל הקרקע, ומדוע?
דף קו: קז.

תשובה:

א. כשהתנה עמו בדבר שמכחיש מעמ, לדוגמא: שעורים

אינו רשאי לשנות ולזרוע דבר שמשובח יותר באם הוא מכחיש הרבה כחיטים ביחס לשעורים, ועושים בזה על פי היודעים בטבע אותו המקום שזרעה מן המתעסקים בחרישתה ובעבודתה, כמבואר בגמ' שיש חילוק בין אר"י לבבל.

לפי רש"י - דין זה מתפרש רק בחוכר, דאם באריסות, הרי כבר אמרנו "תכחוש ארעא ולא ליכחוש מרא", ופי' הואיל והאריס נותן לבעל השדה חלק מהיבול, כפי המוסכם ביניהם, אין בעל השדה מקפיד כל כך על הכחשת הקרקע, ובלבד שיקבל יבול משובח, והרמב"ן חולק על רש"י וסובר, שבמקבל באריסות אדרבה בכל מקרה אסור לו לשנות – הובא בהגהות הגר"א – שהרי לבעל השדה יש חלק בגוף התבואה, ולכן יכול לומר לו "רוצה אני במה שהתנינו ולא בדבר אחר – וע"ע במש"כ, לעיל תשובה ז' דין ג'.

ב. כשהתנה עמו בדבר שמכחיש הרבה, לדוגמא: חיטים

לפי ת"ק - יכול לשנות לדבר שמכחיש מעט כשעורים.

ולפי רשב"ג - אינו יכול לשנות, ולפי הרמב"ן הנ"ל שם – דין זה הוא דוקא בחכירות אבל באריסות אינו יכול לשנות וכו"ל, דגם לפי רש"י הנ"ל אסור, דתיכחיש ארעא ולא ליכחוש מרא.

טעמו של רשב"ג, ורב חסדא מפרש: משום דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה, שאסור לשנות ממה שהתנו ואפי' לטובה – הגמ' דחתה טעם זה, רש"י אליבא דאביי מפרש: משום שזריעת שדה בכל שנה ממין אחר מקלקלת את הקרקע,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ושמא זרעה בעל הקרקע בחיטים ואם יזרענה המקבל שעורים נמצא מקלקל את השדה, ותוס' אליבא דאביי מפרשים, להיפך: שזריעת שדה בכל שנה מאותו מין מקלקל את השדה, וחיישין שמא זרעה בעל קרקע בשעורים ואם יזרענה שוב בשעורים נמצא מקלקל את השדה, ולכן בכל מקרה אסור לשנות ממה שבעל השדה התנה עמו. [הנפק"מ בין רש"י לתוס' הוא, באופן שידוע שבעל הקרקע זרעה בשנה שנעברה שעורים, ועכשיו נתן לו לזרעה חיטים, שלפי רש"י אליבא דרשב"ג - אסור לו לשנות, ולפי תוס' - אפי' לרשב"ג מותר לשנות].

יט. מעות צדקה, האם מותר לגבאי או לעני לשנותו, ומדוע:

דף קו:

תשובה:

עיי' במש"כ בזה לעיל פרק ו' תשובה ח'.

כ. האם מותר ללקט שחליים או עקצים משדה חבירו, ומדוע:

דף קז:

תשובה:

שחליים הגדלים בין הפשתן שלא הוקשו לזרע - אין בהם משום גזל, הואיל ואי עקירתן מזקת את הפשתן, והעוקרן משביח את הפשתן.

ואם באופן שלא מפסידים, לדוגמא: כשעומדים על הגבולים או כשהוקשו לזרע - יש בהם משום גזל, ומבואר בתוס' (ד"ה הני, על פי הגמ' בב"ק): שהאיסור משום גזל אמור דוקא בעשבים שהם מאכל אדם, אבל בעשבים שאינם ראויים לאדם וראויים רק לבהמה - אין בהם משום גזל, והוא אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע.

כא. למי שייכים הפירות באופנים דלהלן. 1. כשהשורשים והענפים כולם נמצאים במיצר שהוא של שניהם ואין השורשים והענפים מתפשטים לקרקעו של זה יותר משל זה. 2. כשהאילן נטוע סמוך למיצר של אחד מהם, והשורשים בשל חבירו. 3. כהאופן הראשון אלא שמעט מהענפים יוצאים מהמיצר לרשות של אחד מהם, וואם הרבה ענפים יוצאים לצידו של אחד - עיי' לקמן בתשובה הסמוכה.

דף קז:

תשובה:

1. באופן הראשון - לכו"ע יחלוקו, אע"פ שיש ענפים בצד אחד.

2. באופן השני

לפי רש"י - הדין תלוי במחלוקת רב ושמואל, שלפי שמואל - יחלוקו, ולפי רב - אזלינן בתר השורשים. ולפי תוס' - לכו"ע אזלינן בתר השורשים.

3. באופן השלישי

לפי רש"י (ד"ה בממלא, ובד"ה דתלי) - לכו"ע יחלוקו.

ולפי תוס' - בזה נחלקו רב ושמואל, שלפי שמואל - חולקים, ולפי רב - בענפים שכנגד המיצר חולקים, והשאר לבעל הרשות שנוטים לה הענפים.

לסיכום:

לשיטת רש"י: לפי שמואל - בשלשת האופנים יחלוקו, ולפי רב - באופן הראשון והשלישי יחלוקו, ובאופן השני אזלינן בתר השורשים.

לשיטת תוס': באופן הראשון - לכו"ע יחלוקו, באופן השני - לכו"ע אזלינן בתר השורשים, ובאופן השלישי לפי שמואל - חולקים, ולפי רב - בענפים שכנגד המיצר חולקים, והשאר לרשות שנוטים הענפים.

כב. שתי גנות זו למעלה מזו באופן שקורקי הירק יונקים משדהו של העליון, ונפו נמלא רק באויר התחתון, ומדוע זה שונה מהתשובה הקודמת?

דף קז:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

התוס' (ד"ה אילן, על פי הגמ' לקמן דף קיח:), הביאו שלפי ר"מ - הם של העליון, דאזלינן נופו בטר עיקרו, ושלפי רבי יהודה - השורשים של העליון והנוף של תחתון, ושלפי ר"ש - אזלינן בטר השורשים אלא שאם אין העליון יכול לפשוט ידו וליטלם - הוי מחילה לתחתון.

ובתבו התוס': שמחלוקת ר"מ ורבי יהודה אינה תלויה במחלוקת רב ושמואל, שרב יכול לפרש שמחלוקת ר"מ ור"י הוא דוקא באופן שהשורשים כולן בשל העליון, אבל באילן ששרשיו במיצר שבין שניהם - יודה ר"מ שאזלינן בטר הענפים, ושמואל יכול לפרש בב' אופנים: לפי התירוץ הראשון בתוס' (שם) - יכול לפרש שמחלוקת התנאים דוקא בגינות שהדרך למלאות התחתונה עפר ולהשוותה לגינת חבירו - ויכול ע"פ דין לסלק הירקות ולעשות כן - אבל בשדה שאין הדרך להגביה ולהשוותה למיצר, יודה ר"י שחולקים אף בענפים הנוטים, ולפי התירוץ השני בתוס' - יכול לפרש שמחלוקתם דוקא כשכל הנוף אצל אחד, אבל באילן שרוב ענפיו כנגד המיצר ורק מעט ענפים נוטים לכאן ולכאן חוץ לרוחב המיצר - נוטל כ"א את מה שאצלו.

כג. הבא לזרוע סמוך לאמת המים של רבים, וקל יחיד, ומנהר, מהו ההרחקה שצריך להרחיק, ומדוע?

תשובה :

1. **מאמת המים של רבים - צריך להניח מלזרוע מסביבה, שיעור ד' אמות בשני אגפיה.**

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה בתרי) - בכל צד ד' אמות.

ד' אמות אלו, לפי רש"י (ד"ה ארבע) - יכולות להיות מצומצמות, דכל הטעם שצריך להניח, כדי שלא יתקלקלו שפתיה, ולפי התוס' (ד"ה ארבע) - צריך להיות ד' אמות שוחקות, דהטעם הוא כדי שיכולו הדולים לעמוד שם בריוח ולא יפלו למים.

ולפי התירוץ השני של התוס' - ד' אמות שאמרנו, הכוונה לב' אמות של תוכה, ואמה מכאן ואמה מכאן.

2. **לנהר - אמות אלו צריכות שתהיינה בשיעור שניכר לעין בלא מדידה שהן שלימות, כי הנהר שייך לכל בני רה"ר ושמה יש מי שלא ימחל, וצריך גם לקצוץ ענפי האילנות הסמוכים, "כמלא כתפי נגדי", פי' מלא כתף של מושכי הספינות.**

ומבואר בגמ': שאם יש שדות של גויים למעלה ולמטה משדהו ובאותו צד, וידוע שלא יקוצו - א"צ לקוצצם, שהרי מושכי הספינות לא ילכו בצד ההוא בלאו הכי

3. **מאמת המים של יחיד, שמכרה בעל השדה לחבירו להשקות בה בית השלחין שלו - בגמ' במס' בב"ב (דף צט. עכ"פ לפי גירסת ת' ב' בתוס' בסוגיין, ועי' גירסאות הרשב"ם והתוס' שם) מבואר: שיכול הקונה להרחיבה עד ג' אמות, ועוד מבואר בגמ' שם: שיש ללוקח אמה אחת מכל צד לתקן אגפיה, ושמותר לבעל השדה לנטוע שם, ונחלקו האמוראים שם, אם מותר לו לזרוע, (שאר דיני האגפים הללו - עי"ש, וברשב"ם שם).**

כד. האם מותר להחזיק ברקתא דנהרא של רבים, ולהשתמש גם בשימושים שמונעים את הרבים מלהשתמש שם?

תשובה :

1. **מקום שנהגו המוכרים במכירותיהם להניח מקום סמוך לנהר לפירוק משא ספינות וטעינתם - המחזיק בו נקרא חצוף אבל לא מסלקינן ליה.**

לפי רש"י (ד"ה האי מאי) - מדובר אף כשהמחזיק מקלקל את המקום ע"י שבונה שם בנין או חורש זורע שם, והמאיירי סובר, שמעכבין אותו מן הדין מלקלקל את הרקתא דנהרא. כמבואר במסכת בב"ב דף כז. "מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו".

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. ואילו במקום שנהג המלך לכתוב למחזיק "שהשדה קנויה לו עד המים" - מסלקין את המחזיק.

לפי רש"י (ד"ה והאידינא) - מסלקין רק את הבא להחזיק סמוך לנהר אחר שכבר נקנתה השדה מן המלך, ונראה שזהו אף במקום שלא נהגו לקנות עד תוך המים.

ולפי התוס' (שם) - מסלקין את הראשון שבא להחזיק בשדה ודוקא במקום שנהגו לקנות עד תוך הנהר, כגון עד מלא צואר הסוס, דחיישינן שיבוא להחזיק עד תוך הנהר, ויעכב הילוך הספינות וביאתן לנמל, ולכן קנסינן ליה להסתלק מכל שטח פירוק המשאות, אפי' ממה שחוץ לנהר.

כה. האם אומרים "יש דינא דבר מצרא", ובאלו אופנים לא אמרינן, ומדוע? דף קח. קח:

תשובה:

המחזיק קרקע שבין אחין או שבין השותפין

לפי רב יהודה אמר רב - נקרא חצוף אבל לא מסלקין ליה.

ולפי ר"ג - גם מסלקין ליה, דעשה יותר מדאי להחזיק ביני אחין, וכן דעת נהרדעי שמסלקים אותו, משום שיש לו דינא דבר מצרא, שנאמר "ועשית הישר והטוב".

לפי רש"י (ד"ה לא מסלקין ליה) - רב יהודה אמר רב ור"ג סוברים, שאין דינא דבר מצרא, וולפי"ז בכל האופנים שנביא לקמן שיש דינא דבר מצרא, זהו רק לפי נהרדעא ולא לפי רב יהודה אמר רב ור"ג.

ולפי התוס' (ד"ה האי) - זהו דוקא כשהמחזיק קיבל את השדה בטסקא מן המלך, שהרי גם הם יכלו ללכת למלך לקבלו בטסקא ולא חשו ללכת, אבל במכר - כו"ע מודו שיש דינא דבר מצרא, דלא הוי להם לעלות על דעתם שבן המיצר ימכור שדהו.

פירוט דינא דבר מצרא (לסוברים: יש דינא דבר מצרא)

א. לוקח שלקח שדה

יכול הבר מצרא לסלקו, ע"י שיתן ללוקח את הדמים שנתן, ואף אם הלוקח התייעץ עם הבר מצרא "אם לקנות", והבר מצרא אמר לו "שיכול לקנות", דיכול הבר מצרא לומר "משטה הייתי בך, כדי להעמידה על דמים הראויין לה, והבעלים לא יעלוה לי בדמים", ונ"מ גדולי המחברים בפ"ד משכנים ה"ג, כתב בשם הגאונים: שאם היה המצרן במדינה אחרת או חולה או קטן, ואחר זמן באו לסלקו - אין יכולים לסלקו, שאם אי אתה אומר כן, אין אדם יכול למכור קרקעו - מאירי.

ואם הלוקח עשה קנין עם הבר מצרא שלא יסלקו - אין יכול לסלקו, ונגדולי המחברים שם הל"ב, כתב: שלא צריך קנין אלא רק לפני שהלוקח לקח, אבל אחר שלקחה - מספיק מחילה אף בלא קנין - מאירי.

ב. אם הלוקח קנה שווה מאתיים במנה

1. **אם באופן שהמוכר מוזיל לכל מי שיבוא לקנות** - נותן לו בן המצר מאה ומסלקו, דללוקח יש דין של "שליח".

2. **ואם אינו מוזיל אלא לו** - בן המצר צריך לתת מאתיים בשביל לסלקו, [דכל מה שהמוכר הוזיל ללוקח זה מפני שרצה ליתן לו מתנה או בגלל שאוהבו].

ג. לקח שווה מנה במאתיים

יש שסברו - שנותן לו רק מנה, משום שיכול לומר ללוקח "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי".

ולפי מר קשישא בריה דרב הסדא, (וכן הלכה) - צריך לתת ללוקח מאתיים, הואיל ואין אונאה לקרקעות, [וטען בן המצר "שעשור קנוניא ביניהם", נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונותן מאתיים זו, ואם יש עדים שנתן מאתיים ובן המצר אומר "אמנה היה" צריך לתת מאתיים כדברי הלוקח ומשביעו היסת שמאתיים לקח - רמב"ם שם ה"ד, מאירי].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. מכר לו קרקע מעט באמצע שדהו ואח"כ מכר לו קרקע בצד אותו שדה שבאמצע.

1. כשבא המצרן הראשון וטען "שלא מכר לו באמצע שדה אלא דרך הערמה בלבד כדי לעשותו מצרן" - רואין אם אותו המעט שמכר לו תחילה הוא עידית וזיבורית לגבי זאת הקרקע שמכר לו באחרונה - זכה הלוקח.

2. ואם לאו...מה לאו... - בן המצר מסלקו, והרמב"ם שם פ"ג ה"ה, הוסיף: שמסלקו רק מן השדה שקנה בסוף, ולא ממה שלקח באמצע, והוסיף המאירי: דכן אם מכר רוב שדהו באמצע והשאיר תלם אחד סמוך למצרנים הראשונים, וניכר שנעשה זאת דרך הערמה, שהמצרנים יכולים לסלק את הלוקח, ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות.

ה. נתן קרקע במתנה

1. אם שלא באחריות - אין בו דינא דבר מצרא.

2. ואם באחריות - יש דינא דבר מצרא, והואיל ומכירה היא ולא כתבה "מתנה" אלא כדי לבטל זכות מן המצר, ואם אמר הלוקח בכך וכך קניתייה ואין עדים בדבר - נשבע בנקיטת חפץ כמה נתן ונטל כדין השלוחין, ויראה לי שצריך לטעון דמים שהן ראויין או יותר מעט, אבל אם אמר על שווה מאה במאתן קניתי, אינו נאמן - רמב"ם שם ה"א, וכן כל כיוצא בזה שאין הטעות מצויה בכך אינו נאמן - מאירי, וע"ע בדברי הלח"מ שם, ואם כתוב בשטר המתנה "וקבלית עלי אחריות מתנתא דא דאי מפקין לה מרשותיה מחמתאי יהיבנא ליה מאתן" - מסלקו במאתן ממה נפשך, דאם מתנה היא אין בין המיצר יכול לסלקו, ואם מכירה היא אין אדם עשוי לחייב עצמו באחריות יתר על מה שנתנו לו - רי"ף, ומאירי.

ו. המוכר כל נכסיו לאחד

אין בן המיצר יכול לסלקו, דנוח למוכר למכור את הכל לאחד ממה שלשנים, וי"א שאם היה מצרן זה רוצה ליקח את כולן - יכול לסלקו, ולא יראה לי כן, אא"כ היה מצרן לכולם, והואיל ואין הדבר מצוי, ולכן סלקוהו מדין זה מכל וכל - מאירי.

ז. בקנה מאחד וחזר ומכרה לו או בקונה מגוי או במוכר לגוי

אין דינא דבר מצרא, אך משמתין את המוכר לגוי, עד שיקבל על עצמו כל אונס ונזק שיבוא לו מחמת העכו"ם, ומביאר בתוס' (ד"ה משמתין): שזהו דוקא כשהישראל רוצה ליקח בדמים שהעכו"ם נתן, וואם אנסו שלא כדין המוכר חייב לשלם - רמב"ם שם פ"ב ה"ז, ומכאן אנו למדים, שעד שלא קיבל עליו כך ונודמן לו נזק מחמת הגוי - פטור מלשלם - מ"מ שם, מאירי.

ח. משכנתא

אין בה דינא דבר מצרא, רש"י מפרש: שאם מכרה למי שממושכנת לו אין בה דינא דבר מצרא, ולדעה זו אם בעל הקרקע מכרה לבעל המצר - אין בעל המשכון יכול לעכב - וכן דעת הרמב"ן והרשב"א, מובאים במ"מ - וגדולי הצרפתים פרשוה, הכוונה לרש"י לעיל דף סז. ד"ה בשכונה גביה - שהמלווה יכול לסלקו, ויש שפירש שלשני דעות אלו, זהו דוקא במשכון הממושכנת לזמן ואין יכול לסלקו, אבל כל שיכול לסלקו - אין בעל המשכון יכול לעכבו מלמוכרו לבן המצר - מאירי, עיי"ש, יש מי שכתב: שבן המצר יכול לעכב מלמשכן את הקרקע ולומר "אתה מערים כדי למוכרה", והראב"ד חולק וסובר שאינו יכול לעכב - מ"מ עיי"ש, מצרן שאין גוף הקרקע שלו, אלא שהשדה הממוצרת עם השדה שעומדת למכירה ממושכנת אצלו - אין למלוה דין "בר מצרא", ורק ללווה שהוא בעל הקרקע יש דין "בר מצרא" וה"ה שלשוכר אין דין "בר מצרא", - מאירי, רמב"ם שם ה"ב, והוכיח מזה הב"י בח"מ סי' קנה, שאפי' אם מלוה או שוכר קנו את השדה - יכול בן מצר גמור להוציא מידם, ובלח"מ כתב להוכיח מהרשב"א הנ"ל, שאין הוכחה שבן המצר יכול להוציא את המלוה שקנה את הקרקע הסמוכה לזו שממושכנת.

ט. באופן שאיחור המכירה יכול לגרום הפסד למוכר

אין דינא דבר מצרא, לדוגמא: כשמוכר מקום רחוק כדי לגאול מקום קרוב או שמכר רע כדי לגאול יפה בדמיו, שע"י האיחור יכול לימכר השדה היפה, וכן כשמכר כדי להעלות מס למלך, ודהיינו מס האלמנה והבנות - תוד"ה מזבנין, ועיי' במש"כ לקמן בתשובה הסמוכה, וכן לקבורה, משום בזיון המת, וכן למזון האלמנה או למזון הבנות, וגדולי המחברים בפ"ב ה"א, כתבו: שאם טען הלוקח "שמפני לאחת מסיבות אלו מכר לו הלוקח", והמצרן טוען "שאינו כן" - על המצרן להביא ראיה, ואח"כ יוציא מהלוקח, ואם לא מביא, משיבע את הלוקח ויסת, ואפי' היתה שם אמתלא בדברי המצרן אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה, וכן באם הלוקח טען "אי אתה מצרן, והשדה שהנך מחזיק בו בגזילה היא" או "באריסות" או "בשכירות" או "במשכון", על

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

המצרן להביא ראיה – מאירי.

י. במוכר לאשה או ליתומים

אין דינא דבר מצרא, דאין לך חסד גדול מזה שיעמידוה ביד אלו, שאין דרכן לחזר ולטרוח כדי ליקח, ויש מפרשים כן אף באשה ויתום שמכרו. מפני שאין דרכם לחזר אחר הלוקחים, וגדולי המחברים שם ה"ט, כתב, דבמכר לטומטום ואנדירוגנוס – בעל המצר יכול לסלקו, מפני שהם ספק אשה, במאירי הגירסא "אין יכול לסלקו". ויש חולקים באנדירוגינוס, ודוק בדברי המ"מ שם.

יא. שותף הקונה מחבירו

אין לסלקו משום דינא דבר מצרא, ולומר שיחלוק בשווה עם שאר המצרנים, אלא מקבל כולה. וזוהו דוקא כשלא נתברר חלקם, ומ"מ גדולי המחברים שם בה"ה, מפרש זאת, שאם מכר לאחד משותפין שלו שאינו שותף עמו בקרקע אלא במשא ומתן – אין שאר השותפין או בני המצר נוטלין עמו.

יב. סדר הקדימה

1. **שכיני העיר ושכיני שדה - שכיני העיר קודמין.**

2. **שכן ות"ח - ת"ח קודם.**

3. **קרוב ות"ח - ת"ח קודם.**

4. **שכן וקרוב - שכן קודם.**

לפי רש"י (ד"ה שכיני) - בכל האופנים האלו זה רק עצה טובה למי להעדיף ולמכור לו, אבל ודאי שאין בכוח הנ"ל לדחות את הבר מצרא, ובאם שניהם מצרנים - חולקין בשווה. ומ"מ אם קדם אחד מן האחרים ולקח אין מוציאין מידו - ר"ף, ומאירי.

ולפי תוס' (ד"ה שכיני) - באם שניהם מצרנים יש להקדים לפי הסדר הנ"ל, ולא רק עצה טובה אלא מעיקר הדין.

יג. בשלמוכר יש ריוח או איזה תועלת במכירתו לאחד מן השוק יותר משימכור למצרן

אין בו משום דינא ד"בר מצרא", ולכן באופנים הבאים אין דינא דבר מצרא, כשהמעות של המצרן רעות ושל הלוקח יפות, וכן כשמעות הלוקח אינם קשורים ושל מצרן צרורין, וזבאופן ששלחן ע"י שליח, וירא המוכר להתירם שלא יאמר המצרן "יותר היד" - רש"י, והמאירי מפרש: של פקדון ביד המצרן היו, ואומר "שרוצה לבקש רשות מהמפקיד להשתמש בהם", וכן כשאומר "אלך ואטרח להביא מעות באופן שאינו אמיד", אבל אם הוא אמיד - קובעין לו זמן וממתינים לו.

יד. קרקע של אחד ובית או דקל של אחד

לבעל הקרקע יש דין בר מצרא שיכול לעכב ולסלק את הלוקח שלקח את הבית או את הדקל, ולבעל הבית או לבעל הדקל אין דינא דבר מצרא, ואינו יכול לעכב ולסלק את הלוקח. ופירשו הגאונים: שזוהו דוקא כשאין לבעל הבית או האילנות זכות בקרקע, אבל באופן שיש לו זכות בקרקע, כגון שקנה ג' אילנות בתוך שדה חבירו או כשמכר קרקע ושייר אילנות, אף הוא נעשה מצרן לבעל גוף הקרקע, ויכול לעכב או לסלק את הלוקח - ר"ף, מאירי.

טו. כשהלוקח מטרתו לבנות בית ומצרן רוצה לזרען

אין דינא דבר מצרא ואינו יכול לסלק את הלוקח משום שישוב הארץ עדיף מזריעה.

טז. היה מפסיק בינו לבין חבירו סלע או רכב של דקלים

1. **באופן שיש ריוח להכניס משדהו לשדה חבירו תלם אחד,** (שיכול לחורשה בבת אחת - תוד"ה ארעא) - יש דינא דבר מצרא.

2. **אם כשא"א להכניס תלם אחד - אין דינא דבר מצרא.** ויש מפרשים, שזוהו דוקא כשההפסק אינו של אחד מהם או של מוכר ואינו בכלל המכר, אבל אם זה של מצרן או של מוכר והכניסו בכלל המכר, הרי זה מצרן אפי' לא יכול לכניס תלם אחד, ולפי"ז

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

יוצא שאם שדה של מוכר גדול ושל מצרן קטן, אין הלוקח יכול לומר "אי אתה מצרן אלא במה שכנגדך", אלא הרי הוא מצרן על הכל – מאירי].

יז. שדה שיש לה ד' מצרנים

1. כשקדים אחד מהם וקנה - זבינא זבינא.

2. ואם כשבאו כולם כאחד - חולקים בשווה, וכן אם אחד מן השוק קדם וקנה ובאו כולם לסלקו – מסלקין אותו כאחד, קדם אחד וסילקו – זכה ואין לאחרים כלום, וכתבו גדולי המחברים שם פ"ב ה"ה, שאם באו מקצתם ומקצת המצרנים היו במדינה אחרת מסלקין אותו אלו שבכאן – מאירי].

יח. בית אצל בית או אצל קרקע שאינו עומד לזריעה

לפי התוס' (ד"ה ארעא) - אין דין של מצרנות בבתיים, ודוקא בשדה של זריעה שייך בו "הישר והטוב", הואיל ויכול לחורשה בבת אחת. [במאירי מובא אופנים נוספים המבארים במקומות אחרים, ומדברי הגאונים, וכן מהרמב"ם פ"ב ה"ה וה"ח, ובפי"ג, עיי"ש].

כז. האם מותר למכור את נכסי היתומים, ואף בלא אכרזתא, ומדוע?

דף קח:

תשובה:

"לכרגא למזוני ולקבורה" - מוכרין בלא אכרזתא.

לפי רש"י (ד"ה בלא אכרזתא) - כרגא הכוונה של יתומים, דמשום רווח של היתומים, לא ממתנינים מלמכור פן יכעוס שוטר המלך, וכן מפני חסרון מזונות אלמנה והבנות, ובזיון המת, [ומשמע מרש"י, א. שלא מוכרים נכסי יתומים עבור מס האשה, וכמו כן משמע לכאורה שלא מוכרים שאר צרכי יתומים בלא הכרזה, וע"ע במש"כ שם תשובה כא].

לפי תוס' (ד"ה מזבנין): שכרגא הכוונה מס שהאשה חייבת למלך, [ובכלל מזוני הוא - תוס' בכתובות דף פז, ד"ה לכרגא], דאילו של היתומים, הדבר פשיטא שמותר, כמו שמוכרים כל צרכי היתומים בלא הכרזה.

כח. המקבל שדה בחכירה או בקבלנות, האם יכול לזרוע פשתן, והאם יש לו בקורות פשתן, ומדוע?

דף קט:

תשובה:

1. אם קיבלה לפחות מז' שנים [בלא שנעשה שום תנאי - מאירי] - לא יזרענה פשתן, משום שהפשתן מכחיש בארץ הרבה ואינה חוזרת ליושנה עד ז' שנים, וכן אין לו בקורות שיקמה, משום שחוזרות ונעשות קורות בפחות מז' שנים, ואם יזרע פשתן או יקוץ את השיקמות נמצא שאין חוזר הקרן לבעל הקרקע.

ברש"י (ד"ה לא יזרענה פשתן) מבואר: שדין זה מתפרש רק בחכירה, אבל באריסות - מה שרוצה זורע, שהרי הבעלים חולקין בו.

2. אם כשחכרה לשבע שנים - בשנה ראשונה יכול לזרוע פשתן וזכאי בקורות שיקמה, שהרי הקרן חוזר לבעל השדה, [דין זה מתפרש גם באריסות].

כח. האם יובל מפקיע אריסות וחכירה, ומנין למדים זאת?

דף קט:

תשובה:

אינו מפקיע, שנאמר "לצמיתות", שיובל מפקיע מי שקנה לצמיתות, והנ"ל לא קנו לצמיתות.

כט. המקבל מחבירו שדה בחכירה או באריסות, האם בזמן יציאתו מהשדה זכאי לקבל את השבח שבשדה, ומדוע?

דף קט:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה:

א. בשבח שיקמה, ואילנות סרק, שבעל השדה נמטע, ובאופן שהשבח יצא מאיליו

לפי אב"י - יש להם בשבח גידול הענפים, ופירשו בתוס' (ד"ה אלא): שהרי אין לשיקמה פירות, ועל דעת שבח הענפים ירד.

לפי רבא - אין לו בשבח שיקמה, שהרי אין למקבל הפסד בזה שהשיקמה השביחה, וממילא לא אמרינן שעל דעת כן ירד.

ב. אם היו זרעים בשדה בזמן שהחוכר היה צריך להסתלק

יכול לתולשם, שהרי הוא זרעם ועל דעת כן ירד.

אם עדיין לא הגיע יום השוק [או שעדיין לא נתבשלו יפה - מאירי], ואם יעקרבם יפסדו - שמין אותן ונוטל [החוכר] את דמיהן מבעל הקרקע.

ג. בשבח ובענפי אילנות העושים פירות (כנ"ל, ובאופן שהשבח יצא מאיליו)

אין להם בשבח, ואפי' אב"י מודה לזה, מפני שקיבלו דקל לפירותיו, ורק על דעת הפירות ירדו ולא על דעת השבח ועיבוי האילנות.

וביורה רבא: במוכר שדה לצמיתות והגיע יובל, ששמין את השבח ונותנים ללוקח, שנאמר "ויצא ממכר בית", הממכר חוזר ואין השבח חוזר.

ד. קיבל בחכירה [או באריסות - מאירי] קרקע לזרוע אספסתא, וזרע אספסתא, ואח"כ צמחו אילנות בשדה מאליהם

מחשבין לו את הפסד הזריעה במקום האילנות, ומחשבין לו רק כדמי עצים בלבד, וכפי זרע שזרע בשאר השדה, ולא כפי זרע יקר שהיה יכול לזרוע, שהרי גילה דעתו שירד על דעת לזרוע רק דברים כאספסתא, שאינו בר קיימא, ולפי תירוץ א' בתוס' ד"ה אין לך - זהו דוקא כשצמחו אילנות כאלו שלא היה אפשר לעוקרם ולהעבירם למקום אחר. ולתירוץ זה אם צמחו אילנות שאפשר לעוקרם ולהעבירם למקום אחר - נוטל דמי נטיעות העומדים ליטע, ולפי תירוץ ב' - דינו הוא דוקא כשטען "שריה זרע דבר יקר שאינו בר קיימא", ולתירוץ זה אם טען "שריה זרע דבר יקר" - נוטל דמי נטיעות העומדים ליטע.

שיטת תוס' (ד"ה אין לך): שזהו רק באופן שהאילנות לא היו מכחישים את הקרקע יותר מאספסתא, אבל אם מכחישים יותר מאספסתא - לא מקבל כלום, שהרי לא יכול לטעון "יכולתי ליטע כאלו אילנות", ויש אופנים ומקומות שיכול לשנות ולנטוע אילנות - כנ"ל תשובה יח דין א' - ונפק"מ גם לעניינינו - הגהות הגר"א, ואם צמחו במקום שאין ראוי לזריעה - אינו נוטל כלום, דאדעתא דהכי לא נחית.

ל. מהו "שתל", ובמה הוא שונה מאריס וחוכר, ומה דיניו?

דף קט. קט:

תשובה:

א. "שתל"

הוא אריס שמקבל על עצמו ליטע נטיעות משלו ולעסוק בקרקעו של בעל השדה, ומנהגו היה שמקבל "מחצה", והבעל השדה "מחצה", ובעל השדה לא יכול לסלקו בכל אותן הימים שהאילנות שנטעם קיימים, [חוכר ואריס כבר התבאר לעיל תשובה א', עיי"ש].

ואם נגרם הפסד - יכול לסלקו אף בלא התראה, דהוי הפסד שאינו חוזר, וכל הפסד שאינו חוזר כמותרה ועומד הוא, [ואם זה פסידא החוזרת נראה, דאינו יכול לסלקו ומנכה מחלקו].

ב. כשמסלקין אותו מחמת שנגרם הפסד לענין שיטול בשבח

לפי רב... יהודה - לא מקבל שבח.

ולפי רב בהנא - שמין לו את מה שהשביח ונוטל החצי, ומנכין לו מחצי השבח הראוי לו מה שהפסיד.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

אם כשאמר "שאם אפסיד לא אקבל שבח כלל", והפסיד

מודה רב בהנא: שמסלקין אותו בלא שבח.

ולפי רבא - עדיין זכאי לקבל את השבת, משום שאסמכתא היא ואסמכתא לא קניא.

ג. אם השתל מת והניח כמה יורשים

יכול בעל השדה לסלקם, אע"פ שלא הפסיד עדיין, הואיל והדבר ידוע שיגיע בזה הפסד, מחמת שסומכים זה על זה, ונוטל את חלקם בשבח.

ובבואר בתוס' (בעמ' ב' ד"ה מסלקינן): שמה שרב יוסף אמר להם "שלא יקבלו שבח", זה היה רק כדי להפחידם, וכן הדין בכל אופן שניכר שאם לא יסלקנו יפסיד, אע"פ שעדיין לא הפסיד. ואם הניח יורש אחד והוא ראוי לכך - אין יכול לסלקו. ויכול להורשה לבנו ובן בנו עד כמה דורות. ויש חולקין שכל שמת השתל, יכול לסלק את היורש לומר "לא התניתני אלא לאביכם", ואין הדברים נראין - מאירי.

ד. שתל שרוצה להסתלק מעצמו ולא מחמת בעל השדה

אינו זכאי ליטול בשבח, שהרי בעל השדה צריך להוריד אריס אחר במקומו, ולשלם לאריס מחלקו של השתל.

במקום שהמנהג ששתל מקבל מחצה, ואריס שלישי

רב אשי אליבא דרב פפא סבר לומר: שהבעה"ב נותן לשתל שישית.

ואילו לפי רב אחא בריה דרב יוסף אליבא דר"פ - הבעה"ב נותן לשתל רבע.

שיטת רש"י (ד"ה כי מטית): שרב אשי קיבל את דבריו של רב אחא בריה דרב יוסף, ושיטת הר"ף - שרב אשי לא קיבל את דבריו, ופסק הר"ף כרב אשי.

ה. כשהזקינו הגפנים והעצים שבשדה וצריך לקצצן

נוטל מחצה, דעל דעת כן ירד, והרי הם כשאר זמורות ופירות שבכרם.

אם שטפה נהר ובאו לחלוק בעצים - נוטל רבע, כדין שתל המסתלק בלא זמנו שלא מחמת הבעלים, [במאירי הובא פירוש אחר לדין גפנים שהזקינו או ששטפוה נהר, עיי"ש].

ואם באופן שיבשו האילנות לפני זמנם - בתוס' (ד"ה רבא) מבואר: שמקבל מחצה כדין עצים שהזקינו, והואיל ויש לו זכות בגוף העצים, ועל דעת כן ירד, (והנהגה ממשכנתא - עיין לקמן בתשובה הסמוכה, משום דבמשכנתא יש לו זכות רק בפירות ואין לו שום זכות בגוף העצים).

לא. אשה שנפלו לה גפנים שאינם יכולים לעשות שום פירות או שהזקינו או שנוקסין קלת פירות, האם יש להם דין קרן או פירות, והאם כן הדין גם בשתלא ובמשכנתא, ומדוע? דף קט: קני.

תשובה:

א. באשה

1. כשאינם עושים פירות כלל

לפי רבא - בכל מקרה דין קרן להם, שמוכרים אותן וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות, וזהו אפי' לפי רבי יהודה שחולק על רשב"ג, הואיל ואינם עושים כלל פירות - תוד"ה נפלו.

לפי אב"י - דין קרן להם רק באם נפלו לה עצים זקנים בשדה אחרת ואין לה בקרקע כלום או באופן שנפלו עצים ואח"כ הזקינו ואפי' בשדה שלה, דכיון שהזקינו שלא בזמנם לאו אדעתה דהכי נחית, אבל אם נפלו בשדה שלה והזקינו בזמנם - דין פירות להם, [דהשדה נקרא קרן והעצים שאינם עושים פירות נקראים פירות].

2. ואם עושים קצת פירות, בתוס' (שם) מבואר: שאם הם בשדה שאינה שלה - הדין תלוי במחלוקת

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

רבי יהודה ורשב"ג (במסכת כתובות), שלפי רשב"ג - ימכרו את העצים וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות, ולפי רבי יהודה - כל שעושים קצת פירות, לא תמכור מפני שבח בית אביה, ובשדה שלה - אפי' לפי רשב"ג לא תמכור מפני שבח בית אביה.

ב. בשתלא

נוטל מחצה, כיון שאורחיה בהכי, ועל דעת כן ירד, וגם יש לו חזק בקרקע. כנ"ל בתשובה הקודמת.

ג. כמשכנתא

1. **אם כשהתייבש לפני זמנו** - לכו"ע ילקח בהם קרקע והמלוה אוכל פירות עד סוף הזמן.

2. **ואם התייבשו [לגמרי - תוס'] או הזדקנו בזמנם**

לפי רבא - גם בזה ילקח בהם קרקע והמלוה אוכל פירות.

ולפי אביי - דין פירות להם והכל שייך למלוה, ואם כשלא נתייבשו לגמרי - לכו"ע אין להם דין פירות. ומשמע מתוס' שהמלוה יכול לעכב את הלווה מלמכורם,

לב. משכנתא דסורא כשהמלוה טוען "שלש" והלווה טוען "לא היתה אלא שתיים", או כשהמלוה טוען "חמש" והלווה טוען "שלש" או כשהמלוה טוען "לקוחה בידי", מי נאמן, ומדוע? דף קי.

תשובה:

א. **כשהמלוה אומר "שלש" והלווה אומר "לא היתה אלא שתיים"**

לפי רב...י... יהודה - קרקע בחזקת בעליה קיימא, ועל המלוה להביא ראיה, גם אם המלוה קדם ואכל את הפירות של השנה השלישית.

ולפי רב כהנא - אם קדם המלוה ואכל את הפירות, על הלווה להביא ראיה, דפירות בחזקת אוכליהן קיימא. והלכתיה כרב כהנא, הואיל והדבר עלול להתגלות, ואטרחהו בי דינא פעמיים לא מטרחינן.

ב. **אם המלוה טוען "לקוחה היא בידי"**

נאמן, שהרי אכלה ג' שנים בלא שהלווה מחה והוי חזקה, וזהו גם באם הלווה טען "שבמשכנתא באה לידו", וגם כשלא כבש את השטר וטוען "שבא בידו בתחילה בתורת משכון ואח"כ לקחה. והחזיק בה ג' שנים". דיש לו מיגו שיכל לכבש את השטר ולומר "לקוחה היא בידי". ומ"מ אם נראית בידו שטר המשכונה קודם שיבוא לבי"ד או שנתברר באיזה צד שבתורת משכון באה לידו. ו"א שאינו נאמן וי"א שנאמן. ולכן כל מי שממשכן מוטב שימחה תוך ג' שנים כדי שלא יפסיד - מאירי.

ג. **כשהמלוה אומר "חמש", ואבד לי השטר", והלווה אומר "שלוש"**

לפי רב יהודה - מלוה נאמן, דיש לו "מיגו", שיכל לומר "לקוחה היא בידי".

ולפי רב זביר ורב עירא - אינו נאמן, דלא אומרים מיגו כשהדברים מוכיחים שהמלוה מרמה, שהרי השטר לגובינא קאי, והיה לו לשומר, ואמירתו "אבד השטר", נראה שזה כדי לאכול עוד שתי שנים.

לג. כשהאריס אומר "למחצה ירדתי", והבעל הבית אומר "לשליש הורדתי", מי נאמן, ומדוע?

תשובה:

לפי רב יהודה - בעל הבית נאמן, אף נגד מה שנהוג, דיש לו מיגו, שיכול לומר "שכירי ולקיטי הוא", ופירש"י (בד"ה שכירי): דנאמן רק בשבועת היסת.

ולפי רב נחמן - הכל כמנהג המדינה, בין במקום שנהוג שהאריס נוטל מחצה ובין במקום שנהוג שנוטל שליש, ולא אמרינן מיגו נגד מה שנהוג.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לד. יתומים שאמרו "אנו השבחנו", והבעל חוב אומר "אביכם השביח", על מי להביא ראיה, ומה הדין עד שלא הביא ראיה, וכשהביא, לענין השבחה, [והוללוהו], ומדוע? דף קי. קי:

תשובה :

1. חובת הראיה - על היתומים להביא ראיה, הואיל וקרקע לגוביינא עומדת, וכמי שגבוי הוא, עוד מבואר בתוס' (ד"ה סבר): שכל דין זה הוא דוקא כשעשה את הקרקע אפותיקי, [אך עיין בחו"מ סי' קז בש"ך ס"ק לג. ובביאור הגר"א שם ס"ק כא. מש"כ בדעת הרמב"ם].

2. ואם הביאו ראיה שהם השביחו את הקרקע - גובה את השבח "ומעלה להם בדמים", [רש"י ד"ה אנו, מפרש: שמעלה להם דמי כל השבח, ועיין לעיל דף טו. בתוס' ד"ה בע"ז, מש"כ בדעת רש"י במסכת בכורות, וביתר ביאור בחידושי הרמב"ן בסוגיין, מיהו יתכן שדברי רש"י הנ"ל הם רק באופן שלא נעשה אפותיקי כפי שמיידי בהו"א דסוגיין, אך לכאן לפי הדעות - המובאות בתשובה הסמוכה בהערה הראשונה - שדעת רש"י שאין גובים שבח מלקוחות שבח יותר מגודל החוב אף בעשאו אפותיקי - ה"ה מיתומים לפי שיטתו כאן], ואילו שיטת התוס' (ד"ה סבר): שמעלה להם רק את הוצאותיהם, [ומבאר בתוס' לעיל דף טו. ד"ה בעל חוב, ובדף טו: ד"ה כגון, ובב"ק דף צו. ד"ה הא, וברמב"ן, שהיינו כשהחוב כשיעור הקרקע והשבח - דאל"כ, אף אם אביהם השביח הדין כן, דהו"ל כ"יורד לשדה חבירו" - ואם הביאו ראיה שהם השביחו, גובים ומקבלים הוצאותיהם אף שהחוב כנגד הקרקע והשבח כדין "יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות", וכל שלא הביאו ראיה - הדין עם הבע"ז שטוען "אביכם השביח", ומאחר שהחוב גם כנגד השבח, אינו צריך לשלם להם מה שהוציא אביהם, שהרי נכסיו היו משועבדים לשלם החוב, שיטת התוס' שם, שבכה"ג - שהחוב כשיעור הקרקע והשבח - כשלא עשו את הקרקע אפותיקי, גובה כל הקרקע עם השבח בלא שמעלה להם אפי' את הוצאותיהם, אף שאין להם על מי לחזור, משום שברא כרעיה דאביו, אבל לפי רש"י - הדין כן רק כשאביהם השביח, ואם לא הביא הבע"ז ראיה שאביהם השביח, שמין לו קרקע מושבחת כשיעור שהיתה שווה לפני שהשביחוה, ושאר הקרקע - ששוויה כשיעור השבח - נשארת ליתומים, ולפי הרמב"ן: כל שלא הביא הבע"ז ראיה - גובה את השבח ומשלם להם את הוצאותיהם, משום שהם כעין "יורד לשדה חבירו", ואין להם על מי לחזור, ובכה"ג - שלא נעשה אפותיקי - כשהחוב כנגד הקרקע בלא השבח, לכל השיטות הנ"ל שמין לבע"ז קרקע מושבחת כשיעור חובו בלבד, ושאר הקרקע - ששוויה כשוי השבח - נשארת ליתומים, ואף כשהבע"ז הביא ראיה שאביהם השביח הדין כן, והרא"ש בסוגיין סי' מב, וע"ע שיטות שונות בשיטמ"ק, ובשו"ע סי' קכו מסעי' ב' ואילך, ובנו"כ שם, בסוגיא לעיל דף יד-טו; משמע: שבע"ז גובה כל השבח ולא רק את חציו, והראשונים הקשו שיש סוגיות סותרות בזה, ונחלקו ביישוב הסוגיות - עיין אמ"ה שם עמ' תרלח].

לה. האם בע"ח יכול לגבות את חובו משבח שהשביחו הלקוחות, בלא שמעלה להם דמים, [והוללוהו], כשעשאו אפותיקי וכשלא עשאו אפותיקי, ומדוע? דף קי:

תשובה :

א. אם החוב כשיעור הקרקע בלא השבח

1. באופן שעשה את הקרקע אפותיקי - גובה את השבח ומעלה להם בדמים, [לפי התוס' לעיל דף טו: ד"ה הא - מעלה להם רק הוצאותיהם, כדין יורד לשדה חבירו שלא ברשות, יש ראשונים ואחרונים שכתבו, ששיטת רש"י - לעיל בפ"ק - חולק וסובר שאף באפותיקי אינו גובה יותר משווי החוב, וס"ל שאינו חולק - עי' אמ"ה שם עמ' תרמו, תרנג-תרנה].

2. ואם באופן שלא עשה אפותיקי - הדין שנוי במחלוקת האמוראים בדין "לוקח שיש לו מעות כשיעור החוב באם יכול לסלק את הבע"ח בזוזי", שלמ"ד שיכול לסלקו - ודאי שהלוקח זכאי בקרקע כשיעור כל השבח, ואילו למ"ד שאינו יכול לסלקו - הבע"ח זכאי בקרקע, ושמין את השבח ומעלה בדמים.

ב. ואם החוב כשיעור הקרקע והשבח ולא עשאו אפותיקי

גובה הכל, [ואם נעשה אפותיקי - התוס' לעיל שם, נסתפקו אם דין הלקוחות כדין היתומים המבואר בהערה שבסוף התשובה הקודמת, או שגובה את הכל, כמו בלא נעשה אפותיקי, הואיל ואין להם הפסד, מאחר ויכולים לחזור על הלווה, ובספ"ק זה נחלקו שני תירוצי התוס' במסכת בב"ק דף צו. ד"ה הא, וע"ע במש"כ שם בתשובה יב, ובמש"כ לעיל פרק א' תשובה טז, דין א'].

לו. מתי הוא זמן גבייתו של שכיר יום, שכיר לילה, שכיר שעות, וכו', ומנין למדים זאת? דף קי: קיא:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. שכיר יום

גובה כל הלילה שלאחריו, שהרי אינה לשכירות אלא לבסוף דהיינו בתחילת הלילה, ונאמר "לא תלין פעולת שכיר עד בוקר", בין לענין שעובר "בבל תלין" מיד בבקר שלאחריו, ובין לענין שבועה שתיקנו לו חכמים "בזמנו נשבע ונוטל".

ב. שכיר לילה

גובה כל היום שלאחריו, שהרי אינה לשכירות אלא לבסוף דהיינו בתחילת היום, ונאמר "ביומו תתן שכרו, לא תבוא עליו השמש", [בין לענין שעובר "בל תלין" רק בתחילת הלילה שלאחריו, ובין לענין שבועה שתיקנו לו חכמים "בזמנו נשבע ונוטל".]

ג. שכיר שעות

1. כשנגמרה שכירותו לפני סוף היום - גובה כל היום.

2. כשנגמרה שכירותו לפני סוף הלילה

לפי רבי שמעיזן - גובה כל הלילה וכל היום שלאחריו, וכן סתמה המשנה, וכן דעת שמואל.

ולפי רבי יהודה - גובה רק כל אותו הלילה, וכן דעת רב. [הרמב"ם פ"א מהלכות שכירות הי"ב, פסק כמו רב, ובסמ"ג פסק כשמואל, ועיין בש"ך סי' פט, ס"ק ח"י].

ד. שכיר שבת, שכיר חודש, שכיר שנה, שכיר שבוע

כדין שכיר שעות הנ"ל דין ג', שאם נגמרה שכירותו ביום גובה כל היום, ואם נגמרה בלילה - הדין תלוי במחלוקת התנאים הנ"ל.

לז. כמה איסורים עובר מי שכובש שכר שכיר יהודי [שאינו גר], ואלו הן, ובאלו אופנים אינו עובר?

דף קיא-קיב.

תשובה :

א. כל שעבר הזמן לתשלומי השכירות ולא שילם

מיד עובר עליו בלא תעשה דכובש שכר שכיר, דהיינו "לא תלין" או "לא תבא עליו השמש", ובעוד שלשה לאוין, [שהם: לא תעשוק את רעך, לא תגזול, לא תעשוק שכיר עני ואביון - רש"י ד"ה "ה' שמות", ועיין בהגהות הב"ח, ובמאירי מש"כ בזה]. וכן עובר על מצות עשה "ביומו תתן שכרו", ומ"מ אחרי הזמן הנ"ל אינו עובר בכל יום ויום משום "בל תלין", שנאמר "עד בוקר", מלמד שעובר עליו רק בבקר ראשון, [בשיטתם"ק מובאת שיטה, שעל כל שאר הלאוין ועשה ד"כובש שכר שכיר" - עובר גם בכל יום נוסף, ושהר"ן סובר שלא, ודברי הר"ן הובאו גם בנימוק"י, וכן נפסק ברמב"ם]. **מדרבנן - עובר בכל יום משום "לא תשהא"**, שנאמר "אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך", [ומדויק מ"ויש אתך" שכל שלא היה לו ליתן, כדלקמן דין ה' - אפי' מדברי סופרים אינו עובר - מאירי]. **ועובר אפי' באם השכיר הוא פועל עשיר**, [מצוה זו נהגת אפי' בחו"ל, דחובת הגוף היא - תוד"ה כל שבארצך], **ואפי' כששכרו לבצור אשכול אחד, התוס' (ד"ה לבצור) בתירוצם השני כתבו: שקמ"ל שעובר אף באופן שהשכירו לאשכול ואכלו**. [במאירי חידש, שעובר בהנ"ל אף כששכרו הוא פחות משווה פרוטה, וכ"כ ב"חידושים המיוחסים לריטב"א" בשם הראב"ד, מתוס' הנ"ל משמע שלא ס"ל כן, מדחופשו חידושים אחרים בדין "אשכול אחד".]

ב. האומר לחכירו או לשלוחו לך ושכור לי פועלים

1. **אם השליח אמר לפועלים "שכרכם על בעה"ב" - שניהם אינם עוברים**, זה לפי שלא שכרם וזה שאין פעולתם אצלו.

2. **ואם השליח לא הודיעם ממי יקבלו את השכר או שאמר "שכרכם עלי" - השליח עובר**.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומשורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. אם לא תבע השכיר את שכרו

אין השוכר עובר, וכן הדין במי שנשכר אצל אנשים שמוחזקים שאין להם כסף עד יום השוק, ואפי' שיש לו כסף, דאדעתא דהכי הוא השכיר עצמו, ונהרי הוא כמי שהתנה, ואפי' תבעו, ומ"מ עובר על איסור "בל תשהא", כיון שנתבעו – מאירי.

לפי רש"י (ד"ה מידע) - לעולם אינו עובר, הואיל ועבר בוקר ראשון בלא עבירה, (ולפי המאירי – עובר).

ד. הימחהו אצל חנווני או אצל שולחני

אינו עובר עליו, שנאמר "אתך", ולא כשהימחהו אצל חנווני.

ה. אם אין לבעה"ב כסף

אינו עובר עליו, שנאמר "אתך", וכתב המנחת חינוך סוף מצוה רל. במ"ש בדין גוי ששכר פועל, שבכל האופנים הנ"ל, ואף באותן שאינו עובר, מ"מ אם לא שילם כלל, עבר ב"לא תגזול".

לח. איזה עושה ואיזהו גזל, ומנין למדים זאת:

תשובה:

לפי רב הסדא, עושה - כשאינו כופר, אלא דוחה ב"לך ושוב", "לך ושוב", גזל - גם כשאינו כופר, אלא באומר "יש לך בידי ואיני נותן לך".

לפי רב ששת, עושה - כשכופר דומיא דפיקדון, ואומר "נתתי לך", דכתיב "או עשק", דמשמע שכפרו בשעת תביעה, גזל - "יש לך בידי ואיני נותן לך", דכתיב "או בגזל", מכלל שהודה לו כבר.

לפי אביי, עושה - כשנאמר "לא שכרתיך מעולם", דהיינו שכפר מתחילה, גזל - כשנאמר "נתתי לך", דהיינו שכופר בשעת תביעה.

ולפי רבא - זהו עושה וזהו גזל וחילקן הכתוב כדי לעבור עליו בכל מקרה בשני לאוין. (ומ"מ גזל ועושה שהתורה חייבה קרבן עליהם, לא נאמר אלא בכפירה כגון "נתתיו" או "לא היו דברים" והודה אחר כך – מאירי).

לט. הכובש שכר של שכיר גוי, גר תושב, גר צדק, ובהמה וכלים, האם עובר איסורים ואלו הם, ומנין למדים זאת:

תשובה:

הכובש שכר

1. של שכיר גוי - אינו עובר בשום איסור, שנאמר "מאחיק".

2. של גר צדק - עובר בכולן, שנאמר "גרך".

3. הכובש שכר של גר תושב, בהמה וכלים

לפי ת"ק - גם עובר בכולן, שנאמר "בארצך" כל שבארצך, ולומד זאת מגז"ש דשכיר שכיר.

לפי רבי יוסי בר יהודה, גר תושב - יש בו משום "ביומו תתן שכרו" וכן "לא תעשוק שכיר" האמור בחומש דברים, הואיל וסמוכים לפסוק "מארצך", ולא גמר שכיר שכיר, אבל הכובש שכר בהמה וכלים - יש לו רק "לא תעשוק", ולא משום "ביומו תתן שכרו", שנאמר בו "כי עני הוא", ובבהמה וכלים לא שייך עניות ועשירות.

ולפי תנא דבי רבי ישמעאל ותנא דמתניתין, על בהמה וכלים - עובר בכולן, שנאמר "אתך" כל שפעולתך אתך, אבל בגר תושב - עובר רק על "ביומו תתן שכרו" ועל "לא תעשוק" האמור בחומש דברים, ולא גמר שכיר שכיר. (המאחר שלשם שכירות קרקע – בשו"ע סי' שלט סעי' א' פסק, שיש מי שאומר – והוא הרמ"ה, המובא בטור ללא חולק – שאינו עובר באיסורים אלו, ועי' בסמ"ג לאו קפא, שכ' ע"פ התורה כהנים, שגם שכירות קרקע דינה כשכירות

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומשורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

כלים, ב' השיטות הובאו במנחת חינוך מצוה רל, ועיי"ש מש"כ בזה, וכן הביא המנח"ח את דברי "קצות החושן" שם סק"א, שלענין זה, "בית" דינו כ"מטלטלין" לחומרא, ועיין בהערות שבהוצ' "מכון ירושלים" מש"כ בכל זה.

מ. המחיה אצל חנווני, האם השוכר יכול לחזור ולגבות שכרו מהבעה"ב, והאם הבעה"ב עדיין היא מוזהר על "בל תלין", והאם החנווני יכול לחזור בו מלקבל לשכיר, ומדוע? דף קיב.

תשובה:

לפי רב ששת - אינו חוזר, ולפי רבה - חוזר.

לפי שיטת רש"י (והרי"ף המובא בתוס') - האמוראים פליגי אם החנווני יכול לחזור בו מהתחייבותו.

התוס' (ד"ה חוזר) דנו: אם זוהי מחלוקתם או לא, ואם כן - באיזה אופן ומה שורש מחלוקתם. מפירושם השלישי (ועוד י"ל) יוצא - שהשכיר יכול לחזור אל הבעה"ב לגבות שכרו, [אפי' אם מחילה א"צ קנין]. דפשיטא שלא פטרו לגמרי - שהרי החנווני יכול לחזור בו מאחר שלא קיבל כלום ולא התחייב בקנין - חוץ מאופן שאמר מפורש "אני פוטרך לגמרי אפי' לא יתן לי". ובאם נימא "מחילה א"צ קנין", ולשני הפירושים הראשונים - האופנים והדינים הם כדלהלן:

א. כשאמר לו "אני פוטרך לגמרי אפי' לא יתן לי"

אינו חוזר לבעה"ב, אפי' בלא קנין, דמחילה אינה צריכה קנין, [מיהו לפירוש ב' אין הכרח גמור מסוגיין שמחילה א"צ קנין], והחנווני - אינו יכול לחזור בו, דכשהסמך עליו את השכיר הוי כאומר "סמוך עלי" ומתחייב מדין ערב.

ב. כשאמר לו "אני פוטרך אם יפרע לי חנווני", והחנווני אינו רוצה ליתן

פשיטא שחוזר, כיון שאין השולחני רוצה ליתן לו, [והחנווני יכול לחזור בו, כי לא קיבל כלום, ולא התחייב בקנין, וגם לא שייך בו דין "ערב" הנ"ל בדין א', שהרי השכיר לא מפסיד כלום בגללו].

ולענין אם הפועל יכול לחזור אצל הבעה"ב לפני שהחנווני נתן לו

לפי הפירוש הראשון בתוס' - לכו"ע אינו יכול.

ולפי הפירוש השני בתוס' - בזה פליגי רב ששת ורבה.

ג. כסתמא בלא קנין

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה חוזר) ולפי רש"י הנ"ל - בזה פליגי רב ששת ורבה, אם אמרינן אדעתא דהכי סמך שדוקא אם יתן לו, ואם לאו יחזור, או דילמא לגמרי פוטרו אפי' לא יתן לו, [דמחילה אינה צריכה קנין].

והוסיפו התוס': שמחלוקתם היא גם לענין החנווני באם יכול לחזור בו מלתת לשכיר, דהא בהא תליא, שלפי רבה - החנווני יכול לחזור בו, ולפי רב ששת - אינו יכול לחזור בו, משום שכבר נתחייב לו מדין "ערב", מאחר שהשכיר סמך עליו, ואם החנווני לא ישלם לו, הרי הוא יפסיד.

ד. באופנים הנ"ל לענין איסור "בל תלין"

1. אם אינו יכול לחזור לבעה"ב או כשחזר אל הבעה"ב לא מיד באותו יום ראשון - אין איסור "בל תלין", [ועיין לעיל תשובה לז].

2. ואם כשחזר מיד באותו יום ראשון

לפי הפירוש השלישי בתוס' - בזה פליגי רבה ורב ששת.

ולפי הרי"ף ושיטת רש"י הנ"ל ושני הפירושים הראשונים של התוס' - אינו עובר "בל תלין", [דפליגי רק לענין תשלומין].

מא. האם מחילה ופזרה לריכוס קנין? דף קיב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. מחילה

לפי התוס' (ד"ה חוזר) בפירושם הראשון (והשני) - יש להוכיח מסוגייתנו, שא"צ קנין.

ולפי פירושם השלישי - יורד ההוכחה, אבל הביאו שתי ראיות נוספות לדין זה שא"צ קנין, ממסכת "קידושין", מדין עבד עברי שנקנה בשטר, וממסכת "כתובות", מדין אלמנה שאחר שעברו כ"ה שנים בלא שתבעה כתובתה אבדה כתובתה, ונע"ע במש"כ על מסכת "קידושין" פרק א' תשובה פה.

ב. פשרה

לפי התוס' (ד"ה חוזר) בשם הבה"ג - צריכה קנין, המוחל צריך להקנות "שמחל לו", והמשלם צריך להקנות "שישלם לו החצי", ומשום שדומה למחילה בטעות. ולכן אין ראייה מכאן לנידון שבדין הקודם.

ולפי התוס' (במש"כ "כ"ש אם לא נפרש"), - אינה צריכה קנין, כמו במחילה, והקנין הוא רק קודם שבי"ד ישמעו, שיקימו דברי הפשרנים, דבלא קנין יכולים לחזור בהם.

מב. האם בקבלנות עוברים על איסור "בל תלין", ומדוע? דף קיב.

תשובה :

1. **אם בכלי שאין בו שבח, לפי רב ששת - יש איסור "בל תלין".**

2. **ואם כשיש שבח**

למאן דס"ל אומין לא קונה בשבח בלי - עובר, ודינו ככל "שכיר".

ולמ"ד אומין קונה בשבח בלי - אינו עובר, הואיל והוי כמקח, והתוס' הוכיחו מהגמ' בב"ק דף צט. שר' ששת ס"ל שקונה.

מג. שכיר שטוען "לא קיבלתי שכרי", והבעה"ב טוען "פרעתי הכל" או "פרעתי במקצת" באופן שזה היה בזמנו או כשעבר זמנו, מה הדין מדאורייתא ומה מדרבנן, ומה הדין כשזה טוען "קצצתי אחד", וזה טוען "קצצת שתיים", ומדוע? דף קיב: קיג.

תשובה :

א. מדאורייתא

1. **כשהבעה"ב כופר בכל וטוען "פרעתי הכל" - מדאורייתא פטור מלשלם לשוכר ואינו צריך לישבע, וכדין כל כופר הכל - עיין במש"כ לעיל פרק א' תשובה ז'.**

2. **ואם כשאמר "פרעתי מקצת השכירות" - חייב לישבע מדאורייתא כדין כל מודה במקצת.**

ב. חכמים תיקנו ששכיר בזמנו

השוכר לא ישבע הואיל וטרוד הוא בפועליו, והשכיר נשבע ונוטל, והשבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב.

ומבואר בתוס' (ד"ה שקלוה, על פי הגמ' בשבועות): שלפי ת"ק (במשנה בשבועות) - השכיר נשבע ונוטל אף כשהשוכר כופר בכל, ודמחזיקים את השוכר כודאי שכח וכאומר "איני יודע" - תוד"ה א"ה נתיב, ולפי רבי יהודה - שכיר נשבע ונוטל רק כשהשוכר מודה במקצת דאיכא שבועה דאורייתא, אבל כשכופר הכל ואומר "פרעתי הכל" - הבעה"ב פטור משבועה, [דלא נחשב שהשכיר אמר "איני יודע" אלא רק כשמודה במקצת - תוס' שם].

עוד מבואר בתוס' (ד"ה שכיר, על פי הגמ' בשבועות): שאם שכרו שלא בעדים, אף לפי ת"ק - השוכר פטור מלשלם לשכיר, די ש לו מיגו דאי בעי אמר "לא שכרתיך מעולם", ואמנם לפי תירוצם השני של התוס' ד"ה קציצה - כשמודה במקצת לא אמרינן מיגו, דמה שלא רצה לכפור בכול, זה מפני שלא רוצה להעניזו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומשורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. כשעבר זמנו

1. **אם אין עדים שתבעו בזמנו** - אמרינן המע"ה, ולענין שבועה - עיין לעיל דין א', כאן חכמים לא תיקנו שהשכיר ישבע, משום שלבעה"ב יש שתי חזקות 1. שלבעה"ב יש שני איסורים, משום "בל תלין" ו"בל תגזול", וחזקה היא שכשמיגיע זמן חיובו זוכר הוא לא לעבור עליהם, 2. חזקה אין בעה"ב משהה שכרו, ולשכיר יש רק חזקה אחת בלבד שאין שכיר עובר ב"לא תגזול".

2. **ואם יש עדים שתבעו בזמנו** (פי' שתבעו כל היום - גמ' דף קיג.) - הרי זה נשבע ונוטל, [מיהו לרבי יהודה "פרעתי הכל" - פטור].

ד. כשהאומן אומר "שתיים קצצת לי"

1. **כשהבעה"ב אומר "לא קצצתי לך אלא אחת"** [ועבר זמנו - גמ' ב"ב דף מה. ובשבעות דף מז.]. המוציא מחבירו עליו הראיה, כאן חכמים לא תיקנו שהאומן ישבע ויטול, משום שקציצה הבעה"ב זוכר. ומבואר בתוס' (ד"ה שתיים): שאם האומן לא הביא ראיה - הבעה"ב חייב שבועה [מדאורייתא] כיון שמודה במקצת, ונותן רק אחת, ושזהו רק לפי ת"ק. אבל לפי רבי יהודה - נשבע האומן מדרבנן ונוטל, [דס"ג שגם בקציצה הבעה"ב לא זוכר, ושאיין זה אותה מחלוקת שהבאנו קודם בדין א', כמבואר בגמ' בשבעות].

2. **ואם בזמנו** - נשבע האומן מדרבנן ונוטל שתיים (גמ' ב"ב דף מה:).

לפי התירוץ הראשון בתוס' (בסוגיין ד"ה קציצה) - זהו דוקא כששכרו בעדים בלא שראו את הקציצה או ששכחו מהו הקציצה, אבל בלא עדים כלל - בכל האופנים הנ"ל הבעה"ב נאמן ואף כשמודה במקצת, מכח מיגו שיכול לומר "לא שכרתיך", [ואפי' לפי רבי יהודה אמרינן המע"ה], ונותן לו רק אחת, (כנ"ל דין א').

ולפי תירוץ השני - כשמודה במקצת לא אמרינן מיגו, דמה שלא רצה לכפור בכל, זה מפני שלא רוצה להעזי, [וכשעבר זמנו - אמרינן דמע"ה, ונוטל רק אחת, ובזמנו - נשבע האומן ונוטל שתיים], וכן אפשר להעמיד ש"נשבע ונוטל" פי' אחר שיביא עדים ששכרו.

@**מהאם מותר למלוה או לשליח בי"ד. 1. להכנס לבית הלווה ולמשכנו. 2. לנתק בשוק מהלווה דבר שאוחז בו. 3. להכנס לבית הערב ולמשכנו, ומנין למדים זאת? דף קיג. קיג: קטו.**

תשובה:

א. למלוה

אסור מדאורייתא להכנס לבית הלווה למשכנו, שנאמר "בחוף תעמוד", כמו כן אסור לנתחו [פי' שלא ינתק ממנו דבר שאוחז בידו - רש"י] אלא בבי"ד.

ומבואר בתוס' (ד"ה אימא): שזהו רק מדרבנן, גזירה שמא יכנס בביתו, [והביאו סיוע ממ"ש בהמשך המ' - לפי גירסתם - "גזירה שמא יכנס ביתו", וכן דעת הנימוק"], אך האחרונים דייקו, שהרמב"ם בפ"ג מהלכות מלוה ולווה ה"ד, והטוש"ע סי' צז סעי' ו' סוברים שאסור מדאורייתא, והביאו שבספרי מפורש כן, בביאור הפסוקים לשיטתם, עיין "פרישה" שם. ב"אבן האזל" דחה הסיוע מהמשך הגמ', וב"לבוש מרדכי" במסכת דין סו"ס ב', כתב, שהדבר תלוי במחלוקת בדשמואל, וביאר מדוע, ועע"ש, ובספר המפתח שברמב"ם "הוצאת פרנקל". איסורים אלו הם רק כשרוצה למשכן שלא בשעת הלואה, אבל בשעת הלואה, מותר - רמב"ם פ"ג מהלכות מלוה ולווה ה"ה, טוש"ע חו"מ סי' צז סעי' ר'.

ב. לשליח בי"ד

הדין שנוי במחלוקת תנאים (בדף קיג:), אם מותר לו להכנס לבית הלווה ולמשכנו, דחד תנא לומד זאת מהפסוק "והאיש" ששליח בי"ד כלוה שגם הוא יעמוד בחוף, וחד תנא לומד זאת מדכתיב "חבל תחבול", בשליח בי"ד הכתוב מדבר שהוא רשאי להכנס לבית הלווה ולמשכנו. ושמואל פסק כהתנא האוסר, ולכו"ע מותר לשליח בי"ד לנתק ממנו כשרואהו בשוק.

לפי התוס' (דף קטו. ד"ה אלמנה) בפירושים הראשון - ר"ש סובר שמותר לו להכנס לבית הלווה ולמשכנו.

ולפי פירוש השני - אין הכרע כמו מי הוא סובר, וכתבו שפירוש שני עיקר, [ועע"ש לקמן בתשובה הסמוכה. האיסור

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לשליח בי"ד הוא רק כשהמלוה רוצה משכון לביטחון, אבל כשבא לגבות – מותר לשליח בי"ד להכנס לבית הלווה – כן פסקו הטו"ש"ע שם סעי' טז.

ג. להכנס לבית הערב למשכנו

הגמ' (בדף קטו.) אומרת: שאפי' למלוה מותר להכנס, שנאמר "לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו", לביתו אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב.

מה. האם מותר למלוה או לשליח בי"ד, להכנס לבית האלמנה ולמשכנה או לנתחה בשוק, ומניין למדים זאת?

1. **אם היא עניה - בגמ' (דף קטו.) מבואר: שלכו"ע אסור, (ואפי' ע"י שליח בי"ד).**

2. ואם היא עשירה

לפי רבי שמעון (בגמ' שם) - מותר, משום דדרש טעמא דקרא, ולכן דוקא אם היא עניה אסור, הואיל ואתה משיאה שם רע בשכנותיה, בזמן שאתה נכנס אצלה בוקר וערב, דדריש טעמא דקרא.

ולפי רבי יהודה - אסור אפי' אם היא עשירה, (ואפי' ע"י שליח בי"ד), דלא דריש טעמא דקרא.

לפי פירוש א' בתוס' (שם ד"ה אלמנה) - "לא יחבול בגד אלמנה" פירושו "לא ימשכן", ור"ש סובר שמותר לשליח בי"ד למשכן כל לוה, ולא כשמואל הנ"ל בתשובה הקודמת דין ב', ולפי פירוש השני - פירושו "לא ינתח", ואין הכרע אם ר"ש לא כמו שמואל, וכתבו שפירוש שני עיקר, היוצא מדבריהם:

א. בשליח בי"ד הנכנס לבית אלמנה עשירה למשכנה

לפי רבי יהודה - עובר בלאו ד"לא תחבול".

לפי שמואל אליבא דרבי יהודה - עובר בשני לאוין, ואפי' אם הממשכן הוא שליח בי"ד.

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה אלמנה) - ר"ש סובר שאין שום איסור.

ולפי הפירוש השני בתוס' - יתכן שר"ש סובר כשמואל, ואם כן עובר רק בלאו אחד וד"לא תבוא".

ב. בשליח בי"ד הנכנס לבית אלמנה עניה למשכנה

לפי הפירוש הראשון בתוס' אליבא דרב יהודה ושמואל, ולפי ב' בתוס' אליבא דכו"ע - עובר בשני לאוין, ואין הבדל בין עניה לעשירה.

אבל לפי הפירוש הראשון בתוס' אליבא דרבי שמעון - עובר רק בלאו אחד בלבד, משום "לא תחבול בגד אלמנה".

ג. לנתח אלמנה עשירה

לפי הפירוש הראשון בתוס' - לכו"ע מדאורייתא מותר, אלא שלפי שמואל, למלוה אסור מדרבנן לנתחה, (ואליבא דר"ש - מותר לכתחילה ואפי' למלוה).

ולפי הפירוש השני של התוס' אליבא דרבי יהודה - בין למלוה ובין לשליח בי"ד אסור לנתחה מדאורייתא, משום "לא תחבול" בלבד.

ולפי פירוש השני אליבא דר"ש - מדאורייתא מותר להם, (מיהו לפי שמואל דפסק כמ"ד ששליח בי"ד כהמלוה - דעתם הובאה לעיל בתשובה הסמוכה דין ב' - למלוה יש איסור מדרבנן, ויש החולקים בכל זה "וסוברים שלמלוה אף בנייתוח יש איסור דאורייתא ד"לא תבא". עכ"פ לפי שמואל - עיין לעיל תשובה מד. סוף דין א' בהערה שכתבנו שם).

ד. לנתח אלמנה עניה

לפי הפירוש הראשון בתוס' - אין הבדל בין עניה לעשירה, ומדאורייתא אפי' למלוה מותר לנתחה, ולפי שמואל - למלוה אסור מדרבנן, ולר"ש אין איסור כלל,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ולפי פירושם השני - לכו"ע אסור מדאורייתא, משום "לא תחבול" בלבד. [לפי השיטתם"ק בשם הא"ז - לא אסרה תורה למשכן אלא בגד, כגון בגד לבישתה, ומצעותיה וכיוצ"ב, אבל אם היו לה שאר וכי', ראוי למשכן אותם ממנה, וכי' עכ"ל. והרש"ש כתב על זה, שמתניית המשנה והפוסקים משמע שאסור למשכן כל דבר, ושאלו האו"ז גם מודה שמדברנן אסור, ענ"ש מה שהקשה בזה. הרמב"ם בפ"ג מהל' מלוה ולוה הל' א' פסק, שהאיסור לקחת משכון אלמנה, הוא אף בשעת הלואה, והראב"ד שם משיג ע"ז, וכן הוכיח הרא"ש, וכן פסקו הטו"ש"ע סי' צז סעי' יד, וע"ע בספר המפתח שברמב"ם - הוצאת פרנקל - ביישוב שיטת הרמב"ם. לענין אם "אלמנה" דוקא או כל שאין לה בעל, נחלקו האחרונים: לפי הש"ך ס"ק א' - אלמנה דוקא, לפי הסמ"ע ס"ק כב - אף גרושה, ולפי הט"ז - אף פנייה].

מו. מה הפירוש מסדרין, מחזירין, ונידון בכבודו, והאם אומרים כן בערכין, בבע"ח, ובהקדש, ומנין למדים זאת: דף קיג-קיד:

תשובה:

- 1. מסדרין - פי' שאם אין ידו משגת, מעמידים אותו ומעריכין אותו ומניחין לו צרכי חייו ונוטל השאר. צרכי חייו, היינו מיטה אחת לאכול עליה, ומיטה שניה לישן עליה, וכן מצע לעשיר, ומפץ לעני, ודוקא לו אבל לא לבני ביתו, ופירש רש"י (ד"ה ומפץ, וד"ה לא): שדרשינן "הוא מערכך", ולא הטילה התורה להחיות את בני ביתו, וביארו זאת התוס' (דף קיד. ד"ה מהו): דדרשינן "הוא" ולא אשתו, [וכן איתא בגמ' מס' ערכין דף כד. - רש"ש]. ומבואר בתוס' (ד"ה השתא): שאם אין לו כסות וכסת ומצע, מניחין לו מן המעות כדי לקנות כסות לצורך י"ב חודש.**
- 2. מחזירין - פי' מצות החזרת המשכון: בכסות יום - ממשכנו בלילה ומחזירו ביום, ובכסות לילה - ממשכנו ביום ומחזירו בלילה.**
- 3. נידון בכבודו, פי' שאם אמר "ערך לבי" או "ראשי" או "כבידי" - נותן דמי כולו, הואיל ונדר בדבר שהנשמה תלויה בו.**

הדינים בערכין, בבע"ח, ובהקדש, הם כדלהלן:

א. בערכין

- 1. מסדרין - שנאמר "והעמידו לפני הכהן והעריך אותו", ויצא ידי ההקדש, ואפי' העשיר לאחר שאמדוהו, ובתוס' (ד"ה מה ערכין שאין) מבואר: שזהו דוקא כשבא ליטול ממנו בתורת פירעון, ופירש"י (בכמה מקומות בסוגיא): שהיינו לאחר ל' יום שנותנים בל"ד לכל אדם שחייב כסף, אבל כשנוטל ממנו בתורת משכון - אין מחזירין לו אפי' כדי חייו כל זמן שלא נגבה חובו, [וכן נראה מרש"י ד"ה ויחזירו, ומש"כ רש"י לעיל דף קיג: ד"ה ומפץ "למשכנו", צ"ל דהיינו גבייה גמורה, וכדמצינו במשנה בערכין דף כג. עיי"ש].**
- 2. ונידון בכבודו, פירש"י (ד"ה ההוא): דכתיב "ערך נפשות", שבאומר "ערך אבר זה של פלוני עלי", שהאבר נידון לפי כבודו, כלומר, שאם הנשמה תלויה בו נותן דמי כולו, [אבל אם אין הנשמה תלויה בו - לא אמר כלום, שאין ערך כתוב אלא לנפש]. היה עני והעשיר והעני - נותן ערך עשיר דכתיב "ואם מך הוא מערכך", עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו, ומבואר בתוס' (ד"ה במכותו, ובד"ה מהו, על פי המשנה בערכין): שזהו רק לפי רבי יהודה, אבל לפי רבנן - נותן ערך עני, [פרטי דיני עני שהעשיר ועשיר שהעני - עיין ברמב"ם פ"ג מערכין הל' ה' ובמפרשי המשנה, וברש"ש על המשנה שם]. ואין נוהג בו מצות השבת העבוט.**

ב. בע"ח

- 1. לענין חיוב השבת העבוט - מחויב, ומבואר בגמ' (דף קטו): שזהו דוקא כשמשכנו שלא בשעת ההלואה, אבל אם משכנו בשעת הלואה - אינו חייב להחזיר לו. בממשכן שלא בשעת ההלואה, התועלת למלוה היא, שלא תהא שביעית משמטת, ולא תעשה מטלטלין אצל בני הלווה, [בביאור דין זה, ובאם הלווה חייב להחזיר את הפחת של המשכון מחמת השתמשותו - עיין לעיל דף קד. ובמש"כ שם תשובה ו', והטעם שחזו"ר וממשכנין, הוא כדי שלא יוכל הלווה לכפור, וגם ממחר לפרוע חובו ולבקש מעות, כי מתבייש שבכל יום ויום יחזירו משכנו - תוד"ה ... לפי ר"ת (בדף קיג. תוד"ה ואת המחרישה) - אין חיוב השבת העבוט אלא בכלי העשוי לגוף האדם ולהנאותו, [מסתימת רש"י במשנה דף קיג. משמע שגם במחרישה שחורשים את הקרקע וכל כיוצ"ב, יש חיוב החזרת העבוט, וכן הביא הנימוק"י בשם הירושלמי].**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכי' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. לענין אם מסדרין

לפי רשב"ג, ולפי ר' יעקב משמיה דבר פדא, ור' ירמיה משמיה דאילפא - אין מסדרין לו, שהרי סובר שלאחר ל' יום מוכרין אף את הכלים הצריכים לו, הגמ' (בדף קיד.) אומרת שלומד זאת מדכתיב "ואם מך הוא מערכך" הוא ולא בע"ח, (והסתפקו התוס': אם יש הכרח שרבנן דר' יהודה - הנ"ל דין א' - ס"ל שאין מסדרין לבע"ח).

ויש מ"ד הסובר שמסדרין, דגמר "מיכה" "מיכה" מערכין, דגבי לווה כתיב "וכי ימוך אחיך", וגבי ערכין כתיב "ואם מך הוא מערכך", רש"י (שם ד"ה ואיך) מפרש: דהיינו ת"ק דמשנתנו דפליג על רשב"ג, וס"ל "אם מת מחזיר לירשיו" הא לו מחזיר לעולם, ותוס' (שם ד"ה ואיך) מפרשים: דהכוונה לאלו ששאלו "מהו שיסדרו לבע"ח", אי נמי לברייתא בדף קיג; דס"ל מסדרין. לפי גירסתנו - גם רבה בר אבוב סבר כן, ובתוס' (ד"ה מהו) הוכיחו: שאין לגרוס כן, וכתבו: שאף לגרוס כן, אין ראייה שאלוהו סבר כרבה בר אבוב.

עוד כתבו התוס' (בד"ה מהו): שאם בא למשכנו בתורת גבייה - לכו"ע [דהיינו רשב"ג ות"ק דידיה. וכן ר"ע ורבי ישמעאל ות"ק דידיה] יכול למכרו מיד ולא יסדרו ולא יחזירו לו כלל, והמחלוקת בין ת"ק דמתניתין לרשב"ג היא רק כשבא ליטלו בתורת משכון, שלפי רבנן - מחזירו כל ימי חייו, ומצי סברי "אין מסדרין", ושלפי רשב"ג - מוכרין רק אחר ל' יום, כן י"ל גם במחלוקת שבין ת"ק לר"ע ור"י שהיא רק באופן שבא ליטלו בתורת משכון, שלפי ת"ק - אם לבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ונותנין לו הראויה לו, וממנה עושין השבת העבוט בכל יום ויום, והמותר יהיה למלוה בתורת משכון ולא יחזירנו כלל, ור"ע ור"י סוברים, דמן האיצטלא היקרה עושה השבת העבוט, [ומצי סברי "אין מסדרין", ולפי רש"י - אין הבדל בין בא ליטול בתורת משכון לבין בא בתורת גבייה].

ג. הקדש כשאמר "הרי עלי מנה לברק הבית"

1. לענין החזרת העבוט - אין מחזירין, דכתיב "ולך תהיה צדקה", מי שצריך צדקה יצא הקדש שא"צ צדקה.

2. לענין אם מסדרין

לפי ר' יעקב משמיה דבר פדא, ור' ירמיה משמיה דאילפא - אין מסדרין, ק"ו מבע"ח שמחזירין ואין מסדרין, [עיין לעיל דין ב'] הקדש שאין מחזירין כ"ש שאין מסדרין.

ולפי רבי יוחנן - מסדרין, דהוקש לערכין, דכתיב "כי יפליא נדר בערכך", ונידון בכבודו - דהוקש לערכין. ואם אמר "דמי ידי עלי" - שמין אותו כעבד הנמכר בשוק, כמה שוה עבד עם יד וכמה בלא יד.

מז. האם עכו"ם שמת מטמא באהל, ובאלו אופנים מותר אפי' לנזיר ולכהן גדול ליטמא למתים, ומדוע?

תשובה:

לפי ר"ש בן יוחאי - אינם מטמאין באהל, שנאמר "ואתו צאני צאן מרעייתי אדם אתם", אתם קרויין "אדם" ולא עכו"ם.

ויבואר בתוס' (ד"ה מהו): דלא קי"ל כר"ש בן יוחאי אלא כרשב"ג [במסכת אהלות פ"ח מ"ט], הסובר שמטמאין באהל, [התרי"ט שם משנה ז', השיג על התוס', עיי"ש. קיצור הדברים כתב גם בחיבורו "פילפולא חריפתא" בסוגיין סי' מז, אות צו. ושם יש בארונות פותח טפח - אינם מטמאין, וכמבואר במסכת ברכות דף יט, והיינו מן התורה, ורבנן גזרו על כל הארונות אטו מיעוט שאין בהם פותח טפח, ויש מקומות שלצורך מצוה לא גזרו רבנן, וע"ע ברא"ש בסוגיין סי' מז, ובפולפולא חריפתא שם אות ק', ומותר ליטמא למת מצוה, וכמבואר במסכת מגילה דף ג' וברש"י שם - ובעוד מקומות, גם במקום פיקוח נפש מותר להיטמא, שהרי דוחה היא את כל התורה כולה - כמוזכר בתוס' (ד"ה אמר).

מח. איסור ללא יחבול ריחיים ורכב", האם הכוונה למשכן או אף ניתוח?

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה אלמנה) אליבא דשמואל - הממשכן עובר בשני לאוין, (בין אם הוא המלוה ובין אם זה השליח ב"ד), דהיינו משום "לא תבוא" ומשום "לא יחבול", וניתוח מדאורייתא אינו אסור, וביאור דפליג על שמואל (ומתיר למשכן דברים אחרים ע"י שליח ב"ד) - כלי אוכל נפש אסור למשכנם ואסורים אף בניתוח, ורק משום "לא יחבול" ואף לשליח ב"ד, [נמצא ששמואל מיקל בזה שמתיר בניתוח].

ולפי הפירוש השני בתוס' (תוס' כתבו שהוא עיקר) - מלוה הממשכן עובר בשני לאוין, ולשמואל אף השליח ב"ד עובר בשני הלאוין, והניתוח אסור מדאורייתא, אף לשליח ב"ד משום חד לאו, דלפירוש זה "לא יחבול" פי' גם ניתוח. נויש החולקים וסוברים, שלמלוה אף בניתוח יש איסור ד"לא תבוא". עיין לעיל תשובה מד. סוף דין א' בהערה שכתבנו שם.

מט. החובל ריחיים ו/או רכב, או שאר כלי אוכל נפש או אכלים או צמד של פרות או מחרישה או מסרק, כמה איסורים ומלקות הוא לוקה, ומשום מה, ובאם חבל כשמחזירים – האם יכול לתבוע חובו כנגד משכונו, ומדוע?
דף קטז. – קטז.

תשובה :

א. החובל ריחיים ו/או רכב לענין מלקות

1. כשחבל ריחיים או רכב

לפי רב יהודה - לוקה אחת משום "לא יחבול", ונאינו לוקה משום "נפש הוא חובל", הואיל ואת הפסוק צריך לחייב שאר דברים של אוכל נפש].

ולפי רב הונא - לוקה גם משום "נפש הוא חובל", [דמזה שהכתוב כתבו בסתמא משמע שאף החובל ריחיים ורכב לוקה גם משום לאו זה, דס"ל כרבא, שלוקין על "לאו שבכללות"].

2. אם חבל ריחיים ורכב

לפי רב יהודה - לוקה שתיים.

ולפי רב הונא - שלוש.

...על מה ועל איזה דעה הולך פיסקא זו...ומבואר בתוס' (ד"ה וחיב): דזהו דוקא כשחבל פעם אחת ובהתראה אחת, אבל אם בשתי התראות - חייב שתיים אף אם זה היה ריחיים וריחיים, ולפי רב הונא - לוקה ארבע, שהרי סובר שלוקה עוד פעמיים גם משום "נפש הוא חובל".

ב. החובל שאר כלים לענין מלקות

1. אם של אוכל נפש - לוקה אחת, משום "נפש הוא חובל", [ומחלוקת רב הונא ורב יהודה הנ"ל הוא באם מ"נפש הוא חובל" משמע איסור לחבול אף ריחיים ורכב, הואיל והכתוב כתבו בסתמא].

2. אם צמד של פרות - לוקה כשאר כלי אוכל נפש.

לפי רש"י (דף קטז. ד"ה חייב שתיים) - היינו ב' פרות חורשות עם צמדן, [והואיל ועושים אוכל נפש - תוס' דף קיג. ד"ה ואת. מרש"י שם בסוף הדיבור משמע, ש"צמד" הכונה ל"עול" עצמו, וכתב בדרישה סי' צז ס"ק יח, שרש"י בסוף דבריו חזר בו, וענ"ש].

לפי ר"ת (בתוס' שם - וע"ע ב"טור השלם" סי' צז, בהגהות והערות אות טז) - מחרישה שחורשין בה את הקרקע לא נקרא "כלי אוכל נפש", [והואיל ואין מתקנין בו בעצמו אוכל נפש, ומחרישה שמבואר במשנה בדף קיג, שצריך להחזירה ביום, היינו מסרק שהוא כלי העשוי לגוף האדם ולהנאתו]. וצמד פרות שלוקה, היינו המרכסות בתבואה.

לפי ר"י (בתוס' דף קטז. ד"ה וצמד) - לוקה רק על הכלי ולא על הפרות, [בחיידושי הר"ן בסוגיין וכן בנימוקי - החולקים על ר"ת - כתבו שהוא פירש: עץ שעשוי להניח על התבואה והפרות דורסות עליו, והתבואה נידושה בכך. בפשטות גם רש"י מודה לדברי התוס' במסרק ובצמד פרות הרוכסות].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

...מה שונה אופן זה מאופן הקודם... **החובל צמד של פרות**, לפי רב יהודה ותניא בוותיה - חייב שתיים, וכתב רש"י, שנראה לו שמייירי בעול העשוי מפרקים, וכשחבל זה בעצמו וזה בעצמו אינו חייב אלא אחת.

לפי רש"י אליבא דרב הונא - לוקה שתיים, דעל כל כלי חייב משום "כי נפש", [וכן נראה שלמדו התוס' בשיטת רש"י, אך יתכן שלפי רש"י - הוי ספק בגמ' דילמא לוקה שלושה, משום "רכב", ומשום "ריחיים", ומשום "כי נפש"].

לפי תוס' אליבא דרב הונא - לוקה או רק אחת הואיל ונקרא כלי אחד, ולוקה רק מ"כי נפש הוא חובל", או לוקה שלש, מפני שנקרא שני כלים ולוקה על כל כלי וכלי כריחיים ורכב, מלבד על לאו של "כי נפש הוא חובל".

ג. לחבול אוכלין

התוס' (בד"ה כלים) בתבו: שדוקא כלי אוכל נפש אסור לחבול, אבל אוכלים מותר.

ד. כשמחזירם לענין לתבוע חובו

1. **כשחבל ריחיים או רכב או שאר כלים של אוכל נפש - חייב להחזירם**, [ועיי' לקמן תשובה נב, באלו אופנים יכול לתבוע חובו כנגדם בלא ראייה], ומבואר בתוס' (סוד"ה וריחיים): שאליבא דאביי דס"ל (במסכת תמורה דף ד:): "כל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני" - חייב להחזיר, לא מפני שלאו של "לא יחבול ריחיים ורכב" ניתק לעשה, אלא מפני שחבלה בשוגג הוי זכיה בטעות, שהרי אם היה יודע שהוא אסור לא היה חובל, ונחבל במזיד - חייב להחזיר רק באופן שנעבר על "לא תבא אל ביתו לעבוס עבוטו", כפי שנתבאר לעיל תשובה מד, ומשמע מתוס', שלרוב אף בחבל במזיד חייב להחזיר, שישות נוספות בזה - עיי' בשיטמ"ק על המשנה לעיל דף קיג.

2. **בדברים שאין עשויין להשאל ולהשכיר**, אם אין עדים שראוהו תופס - יכול לתבוע חובו עד כדי דמי המשכון, מכח מיגו שיכול לומר "לקוחה היא בידי".

3. **בדברים שעשויין להשאל ולהשכיר** - אינו נאמן לומר "לקוחה בידו", [ועיי' לקמן תשובה נג], ולכן אין לו מיגו, וצריך להביא ראיה שהלה חייב לו, ובלא זה יכול הלה לכפור ולישבע שבועת היסת וליפטר.

4. בסכין של טבחין

לפי אביי - הוי כדברים העשויין להשאל ולהשכיר.

ולפי רבא - לא, הואיל ויש חשש שיפגם ומקפידים שלא להשאילם.

נ. **האוכל את הפסח נא או מבושל או חי או מזוקל צחמי טכריאל, אלו איסורים הוא עובר, והאם חייב מלקות וכמה, ומנין למדים זאת?**
דף קטו: קטז:

תשובה:

א. אבל נא או מבושל

1. אם בלילה ראשון, בשעה שמצווה בקום "אכול צלי"

לפי רבא - לוקה שתיים אחד משום "נא" או מבושל, והשני משום "כי אם צלי אש", דמיותר הוא, וע"כ שבא ללאו שני, וס"ל שלוקין על לאו שבכללות.

ולפי אביי - לוקה אחת, משום "נא" או "מבושל", אבל משום "כי אם צלי אש" אינו לוקה, הואיל והוי לאו שבכללות, ואין לוקים על לאו שבכללות, וס"ל שאפילו ר' הונא - הנ"ל בתשובה הקודמת - יודה שאינו לוקה כאן, משום שצריכים את הפסוק ללמדנו שאינו לוקה על אכילת "נא" אלא כשאכלו בלילה שהוא זמן מצות אכילתו בצלי.

2. **ואם אכל נא או מבושל בבקר** - אינו לוקה, ומבואר בתוס' (ד"ה אהל): שזהו לכו"ע, ושלפי רבא לפינן זאת מקרא דלקמיה, מהקישא ד"צלי אש וכו' יאכלוהו", דסמיק ליה "אל תאכלו נא".

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. אבל חי או מבושל בחמי מבריא

לפי תוס' (ד"ה אבל) - לכו"ע ובכל מקרה עובר רק בעשה ואין לוקה עליהן, דכתיב "נא ומבושל" אמרתי לך ולא חי ולא מבושל בחמי טבריא.

ורדו את שיטת רש"י (בפסחים) דס"ל: שלפי רבא - לוקה שתיים, ושלפי לשון א' בגמ' אליבא דאביי - לוקה אחד, ולפי לשון שני אליבא דאביי - אפי' מלקות אחד אינו לוקה דלא דמי לחסימה. [בגמ' במס' מיר דף לח: מובא דעת אביי ורבא להיפך מכאן ומפסחים].

@נאבמה מלקות יש: 1. לפי ר' יוחנן, כשאוכל בשר מן החי ובשר מן הטריפה - משום "בשר טריפה לא תאכלו". 2. לחובל ריחיים יחד עם רכב - משום "לא תחבול ריחיים ורכב". 3. לכהן שנושא אלמנה שהיא גם גרושה - משום "אלמנה וגרושה לא יקחו". 4. לאוכל חלב קודם קטן ועז? דף קטו:

תשובה:

א. על "בשר בשדה טריפה לא תאכלו", כשאכל בשר מן החי ובשר מן הטריפה

בתוס' (ד"ה שנאמר) מבואר: שהטעם שלוקה אחת, לר' יוחנן [במס' חולין דף קה: וכמו"כ לר"ל כשאכל אבר ובשר מן החי, משום "לא תאכל הנפש עם הבשר" - מהרש"א], הוא משום ששניהם נאמרו בלשון איסור אחד, [וכתבו התוס' בחולין שם ד"ה אבל, שזוהו אף לפי אביי הסובר שאין לוקין על לאו שבכללות, עיי"ש].

ב. על "לא תחבול ריחיים ורכב", כשאכל ריחיים ורכב, על "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו", כשאכל שאור ודבש, ונע"ע במס' מנחות דף נח:], על"לא תאכלנו נא ובשל מבושל במים", כשאכל נא ומבושל

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה שנאמר) - הטעם שבכל אלו לוקה שתיים אף שנאמרו בלאו אחד, זהו משום שבכל אחד מהפסוקים יש לשון המורה שכל אחד בא ללאו בפ"ע, וכגון "ממנו" או עד, ולגבי "ורכב" - עיי' מהרש"א].

ולפי תירוץ השני - זהו משום שכל איסור מפורש בפ"ע, ונחשב שהלאו קאי על כל אחד ואחד גם ללא הלשונות הנ"ל, וכתבו שצ"ל שאף ר' יאשיהו שס"ל בדרך כלל ש"ו" אינו מחלק - מודה כאן מטעמים אלו, (ועיי' תוס' מס' מנחות דף נח: ד"ה שנאמר).

ג. בה"ג שנשא אלמנה שהיא גם גרושה

בתוס' (ד"ה שנאמר) מבואר: שהטעם שצריך ריבוי מיוחד ללמדנו שלוקה שתיים, זהו משום שבגוף אחד אין לחייב שתיים.

ד. חלב שור וכשב ועז, לחם קלי וברמל, מעשר דגן תירוש ויצהר

בתוס' (ד"ה שנאמר) מבואר: שבלא פסוק מיותר היה לוקה רק אחת, הואיל והכל שם אחד הוא.

ה. "מבל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל".

לפי רבא בגמ' בפסחים (מובא בתוד"ה אמר לך) - אם אכל זג וחרצן לוקה שלוש, משום "זג" משום "חרצן" ומשום "כל אשר יעשה", וכתבו התוס' (שם): דזהו אף ש"כל אשר יעשה" הוא אזהרה לשאר דברים, דיש חילוקים בין לשון "כל אשר וכו'", לבין לשון "כי נפש וכו'", שלגביו מבואר בסוגיין, שרבא יכול לסבור שבא רק לשאר דברים ולא לריחיים ורכב, וכו' יהודה.

ולפי אביי (שם) - לוקה רק שתיים, דמ"כל אשר יעשה" אינו לוקה, מפני שהוא לאו שבכללות, [נשיטת רש"י: שאביי בנייר שמחייב רק שתיים לא יכול לסבור כרב הונא בריחיים ורכב הסובר שלוקה שלוש, שיטת תוס': שאין הכרח לכך, עיי"ש].

נב. מי שיש בידו חפץ של חבירו וטוען "חוב לי עליך, וחפץ זה משכון הוא בידי", האם נאמן, ומדוע? דף קטז:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

1. **בדברים שאין עשויין להשאל ולהשכיר** - אם אין עדים שראוהו תופס, יכול הוא לתבוע חובו עד כדי דמי המשכון, מכח מיגו שיכול לומר "לקוחה היא בידי".

2. **ואם בדברים שעשויין להשאל ולהשכיר** - אינו נאמן, שהרי אין לו מיגו של "לקוחה היא בידי", ועיין לקמן תשובה נג, וצריך להביא ראיה שהלה חייב לו, ובלא זה יכול הלה לכפור ולישבע שבועת היסט וליפטר.

3. ובסנין של טבחין

לפי אב"י - הוי כדברים העשויין להשאל ולהשכיר.

ולפי רבא - לא הוי כדברים העשויין להשאל ולהשכיר, הואיל ויש חשש שיפגם ומקפידים שלא להשאלם.

נג. האם אדם נאמן לומר "כלים אלו או ספרים אלו לקוחין הן בידי", ומדוע?

דף קטז.

תשובה :

א. **ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ואמר "לקוחין הן בידי"**

אם הוא בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, וכלים שאין דרכן להטמין ובאיניש דלא צניע, בגמ' בשבועות מבואר - מובאת בתוס' (ד"ה והא) - שאינו נאמן.

לפי גירסת הגמ' שם - כל התנאים הנ"ל הם דוקא בכלים העשויים להשאל ולהשכיר, ובאם חסר אחד מהתנאים הנ"ל - נאמן, אבל בכלים שאין עשויים להשאל ולהשכיר - בכל מקרה נאמן לומר "לקוחין הן בידי".

ותוס' דחו גירסא זאת וגירסתם, שכל התנאים הנ"ל אמורים דוקא בכלים שאינם עשויים להשאל ולהשכיר, אבל בכלים שעשויים להשאל ולהשכיר - בכל מקרה אין נאמן לומר "לקוחין הן בידי".

ב. **"גנבת ממני את הספרים האלו", והנתבע טוען "לקוחין בידי"**

בתוס' (שם, על פי הגמ' בשבועות) מבואר: שאינו נאמן אע"פ שיש לו מיגו "שאולים הם בידך", דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן.

ג. **"גנובים הם אצלך", והנתבע טוען "לקוחין בידי"**

1. **אם יצא לו שם גניבה בעיר, בגמ' בב"ק מבואר (מובאת בתוס' שם):** - שישבע כמה נתן ויטול.

2. **ואם לא יצא לו שם גניבה** - לא נאמן לומר "נגנבו ממני".

לפי ר"ת (בתוס' שם) - זהו דוקא כשמכירים שאין בעל הספרים רגיל להשאל לאותן שבידו, אבל כשרגיל להשאל לאותן שבידו - נאמן לומר "גנובים הם בידך" אף שלא יצא לו שם גניבה בעיר, במיגו שיכול לומר "השאלתי לך", וישבע כמה נתן ויטול.

ולפי התוס' שם בשם הר"ר דודו - בכל מקרה אינו נאמן "גנובים הם בידך", דמיגו להוציא לא אמרינן. ונ"ע במש"כ לעיל פרק א' תשובה ג'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פרק עשירי

הבית והעליה

א. הבית והעליה של שנים שנפלו, כיצד חולקין העצים האבנים והעפר, ומדוע? דף קטז:

תשובה:

א. נפל הבית והעליה

שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר, ופירש"י: הכל לפי הגובה לפי מה שהאחד היה גבוה מחבירו, ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו.

ב. אם כשנשתברו מקצת האבנים

רואים איזה ראויה להשתבר אם אבני הבית או העליה, ודבר זה ידוע מדרך הנפילה, שכשמתמוטט התחתון תחתיו, אז השבורות לתחתון, וכשנפול הבית הצידה כמו מקל, אז השבורות לעליון.

ג. כשאין יודעים כיצד נפל, לדוגמא: כשנפל כלילה ופינוהו בני רה"ר והלכו להם

1. אם האבנים בחצר של שניהם או ברה"ר - חולקין האבנים השלימות והשבורות בשווה.

2. ואם נפל בחצר של אחד מהם

לפי התירוץ הראשון בגמ' - המע"ה, והחלוקה כדלקמן דין ד'.

ולפי התירוץ השני - חולקין את האבנים השלימות והשבורות בשווה, ולא אמרינן המע"ה, הואיל ושותפין לא קפדי אהדדי, ושניהם מוחזקין בשווה, וכן נפסק בשו"ע סי' קסד דין ג'. ועיין בנתיח"מ שם, שכתב שדין החלוקה הוא אפי' בבירי וברי ואפי' מונח ברה"ר, שהרי אין אחד מהם מוחזק יותר מחבירו, ולא אמרינן "כל דאליס גבר", הואיל ויש דררא דממונא.

ד. היה אחד מכיר מקצת האבנים והן שלימות

1. אם כשהשני מודה לו - נוטלן אפי' הן גדולות וטובות יותר משאר האבנים, ואח"כ השני נוטל כנגדן, לפי אביי - היינו לפי חשבון שלימות, [אלא שמרויח הראשון אם הכיר שהטובות שלו כ"ל, ועוד, שאם לא נמצא עוד שלימות, יפסיד השני - סמ"ע בשו"ע שם].

2. אם השני אינו מודה לו אלא אומר "איני יודע"

...למ"ד ברי עדיף - ...האם צריך למחוק שורה זו

הדין תלוי במחלוקת אם ברי ושמא ברי עדיף, וקיי"ל לאו ברי עדיף, וחולקין כ"ל דין ג'.

2. ואם השני מודה לו במקצת, ועל מקצת אומר "איני יודע" - הדין תלוי במחלוקת אם אמרינן "משאיל"מ", [ועיין במש"כ לעיל פרק א' תשובה ה', ובפרק ח' תשובה ט', וקיי"ל שאמרינן משאיל"מ. וחולקין כדברי ה"ברי", וכמבואר בתחילת דין זה].

ב. השוכר עלייה מחבירו או האחין שחלקו כך כנחלת אביהם, ונפלה או נפחתה קרקעיתו של עליונה, האם התחתון חייב לתקנו או להעמיד לו אחרת או האם בגלל זה יכול העליון לדור בבית התחתון ולצאת דרך פתח הבית של התחתון, ומה הדין באופן שאמר "גפן זו שעל גבי אפרסק זה אני מוכר לך", ונעקר האפרסק [או שנקלף], ומדוע? דף קטז: קיז.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילן לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. המשכיר עלייה ונפלה

1. **אם אמר "עלייה זו" - א"צ להעמיד לו בית אחר, ומבואר בתוס' (ד"ה אי):** שהשוכר נותן לו שכרו שכבר דר, שאם דר חצי יתן חצי.

2. **אמר "עלייה סתם" ונפלה - חייב להעמיד לו עלייה אחרת.**

ב. אמר "עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך"

1. **אם כשנפחתה ברובה - חייב המשכיר לתקן, ואם לא תיקן הרי השוכר יורד ודר עם בעל הבית, שהרי** שיעבד את הבית לעלייה.

לפי תוס' (בסוגיין ד"ה הבית) - דינים אלו אמורים אך ורק בשוכר ומשכיר, אבל באחין שחלקו - התחתון אינו חייב לתקן את התקרה.

לפי התוס' (לקמן דף קיז: בד"ה וכן) - יש להסתפק בזה.

ולפי הבנת התוס' (בסוגיין) **אליבא דרש"י** (לקמן במשנה דף קיז) - גם באחין שחלקו, התחתון חייב לתקן את התקרה, ואך הרא"ש מבאר, שרש"י שם מודה שכאן אין התחתון חייב לתקן את התקרה, עיי"ש, וע"ע בהגהות הגר"א על הגמ' ועל הרא"ש.

2. ואם נפחתה בארבעה טפחים

לפי רב - חייב להעמיד לו למטה רק כנגד הפחת, דאדם יכול לדור חציו למעלה וחציו למטה.

ולפי שמואל - יכול לירד ולדור עם בעל הבית, דאין אדם יכול לדור חציו למעלה וחציו למטה, וה"ה באופן שאמר "עלייה זו שאני משכיר לך אם תפחות גור בבית שתחתיה", ונפחתה ברובה, ולפי שמואל אף כשנפחתה בארבעה טפחים ואינו רוצה לתקן.

3. **אם כשנפחתה ברובה, ולפי שמואל, אף כשנפחתה בארבעה טפחים - הגמ' מסתפקת: אם דר לבדו או שניהם דרים, וכשמשתמש האם דרך פתחים משתמש או דרך גגין.**

בשור"ע (סי' שיב סעי' יח) נפסק: שהעליין דר עם הבעה"ב, ונכנס ויוצא דרך פתח הבית, עד שיתקן את העלייה, והרמ"א הוסיף: שאם נפל כל העליה - צריך לבנותו כל זמן שהבית קיים, וכדעת הטור - וכדין ד' המובא בסמוך - ודלא כהרמ"ה שסובר שא"צ לבנותו, ושחייב רק לתקן את קרקעית העלייה שהיא תקרת התחתון. עוד הוסיף הרמ"א שאם נפל הבית והעלייה או רק הבית - א"צ לבנות אחרת כיון שאמר לו "בית זה".

ג. היו שתי עליות זו על גב זו

1. **אם נפחת העליונה - יכול לדור בתחתונה.**

2. **ואם נפחת התחתונה - הוי ספק בגמ' באם שם "עלייה" קיבל ממנו ויכול המשכיר לדחותו לעליונה או שנאמר עלייה אחת קיבל ולא שתיים ודר עם המשכיר.**

בשור"ע (שם, סעי' יט) נפסק: שמשפך לא ידור עם המשכיר, ואם דר אין מוציאין אותו משם, ודוקא כשהתחיל לדור בדיעת בעל הבית, אבל בלא ידיעתו - יכול להוציאו, הואיל וקרנע בחזקת בעליה קיימת - קצה"ח ס"ק ט' עיי"ש.

ד. אמר לחבירו "גפן זו שעל גבי אפרסק זה אני מוכר לך" ונעקר האפרסק

חייב להעמיד לו אפרסק כל זמן שהגפן קיים.

ג. **השוכר בית מחבירו ונפלה המעזיבה, על מי מוטל לתקן את המעזיבה, האם על העליון או על התחתון, ומדוע?** דף קיז.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. כשהתחתון תובע את העליון

1. **שלא יזיקו בהיזק ד"גירי דיליה** - לכו"ע העליון חייב לתקן את הנזק.
2. **ואם לא בגירי דיליה**

לפי ת"ק - על המזיק להרחיק את עצמו.

ולפי רבי יוסי - על הניזק להרחיק את עצמו.

- ב. **כשהתחתון אינו חש למימיו של עליון, והעליון תובע את התחתון לחזק את התקרה, ועיין**
רש"י ד"ה בחזוקי תקרה]

לפי ת"ק ור' חייא בר אבא - על התחתון לתקן, הואיל וס"ל שמטרת המעזיבה לחיזוק התקרה.

ולפי רבי יוסי ור' אילעי משמיה דר' חייא בר יוסי - על העליון לתקן, הואיל וס"ל שמטרת המעזיבה לאשווי גומות, וחזוק התקרה אפשר ביתדות].

- ד. **בית והעלייה של שנים שנפלו, והתחתון אינו רוצה לבנותה, האם יכול העליון לבנות בית ולישב בה או בעליונה, והאם יש הבדל בין שוכר ומשכיר לבין אחין שחלקו, ומה הדין כשאין לשניהם כסף לבנות את הבית ואת העלייה, והתחתון רוצה למכור את הקרקע או לזרוע קס, ומדוע? דף קיז. קיז:**

תשובה :

א. לענין אם מותר לעליון לבנות בית בעצמו ולגור בתוכה

לפי ת"ק - בעל העלייה יכול לבנות את הבית (אף בלא העלייה) ולדור בה עד שיתן לו יציאותיו, דס"ל דזה נהנה וזה לא חסר פטור.

ולפי רבי יהודה - חייב לעלות לו שכר, או משום שס"ל זה נהנה וזה לא חסר חייב, או משום שס"ל שנחשב ל"חסר", הואיל ויש אשחרוריתא דאשייתא, ונע"ע במש"כ ב"ק פ"ב תשובות יז. יט. אך יכול הוא לבנות את הבית ואת העלייה, ומקרה את העליונה ויושב "בתוכה" עד שיתן לו יציאותיו, וכן לפי גירסת רש"י שיכול לשבת "בתוכה" דנחשב "לא נהנה", הואיל ועלייתו מוכנת לו, אך לפי תוס' (ד"ה ויושב) - הוי נהנה וחייב לשלם, ולכן גרסו במשנה "ויושב בעליונה", ושיכול למנוע מהבעה"ב להכנס לתוך התחתונה, בירושלמי מבואר: שאם הבעה"ב ישנו כאן, בי"ד כופין אותו לבנות - וכל דין הנ"ל הוא כשהלך למדה"י, ונחלקו הראשונים האם קי"ל כך או שלהלכה א"א לכפותו אלא על ההוצאות - עי' נמוק"י, ובטוש"ע בסי' קס"ה סעיף ה' ובנו"כ שם].

במשנה זו מדובר: באחין שחלקו בנחלת אביהן, וזהו בין לפי רש"י ובין לפי התוס', ובדף קטז: ד"ה אי. ובדף קיז: ד"ה וכן. ויש לעיין האם חייב התחתון לבנות את התקרה שריא קרקעיתו של העליון. דומיא דשוכר ומשכיר - ועיין בהערה קודמת, ובמש"כ לעיל בתשובה ב' סוף דין א'.

ב. אם אין לשניהם כסף לבנות את הבית והעלייה

לפי רבי נתן - התחתון נוטל שני חלקים בקרקע והעליון שלישי, וכן פסק רבה.

ולפי אחרים - התחתון נוטל שלשה חלקים, והעליון נוטל רביעי.

לשיטת רש"י: המחלוקת הוא בענין שהבעה"ב רוצה למכור את הקרקע.

ואילו לשיטת תוס': זה פשיטא שאין יכול למכור אלא את כוחו, דהיינו שבעל העלייה יגור מעל הלוקח, שהרי משועבד לזה לבנות עליה, וכל המחלוקת היא רק כשרוצה לזרוע, ובעל העלייה גם רוצה לזרועה, באם יכול בעל הקרקע לעכב, הואיל והקרקע משועבדת רק לעלייה ולא בקרקע ממש, ובפשוטות

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אף רש"י מודה לתוס' בזה.

ה. בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינה אחת על גביו ונפחתה גגו של בית הבד, האם התחתון חייב לתקנו, הן באחין שחלקו וכן כְּסוּכָר וּמְסָכִיר, ומדוע?

דף קיז: קיח.

תשובה:

במשנה מבואר: שבעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיעשה התחתון כיפין לבית בדו, ונחלקו רב ושמואל האם זהו דוקא משנפחתה רובה או אפ"ד טפחים, וכמו לעיל בתשובה ב' - עיי"ש.

לפי רש"י (ד"ה בית הבד) - דין זה הוא אף באחין שחלקו.

ואילו התוס' בסוגיין (ד"ה וכן) הסתפקו בזה.

ולפי דברייהם לעיל (בדף קטז: ד"ה הבית) - זהו דוקא בשוכר ומשכיר - והיינו כשאמר "גינה זו שעל בית בד זה אני משכיר לך", וכמו לעיל תשובה ב', עיי"ש, (ועיין מש"כ בהערות שם).

ו. כותל ואילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו, האם בעל הכותל והאילן חייב בנזקין, [ומלן מס], ומדוע?

דף קיז: קיח.

תשובה:

פטור מלשלם, הואיל ואנוס הוא, ואם בי"ד נתנו לו זמן ל' יום לקוץ ולסתור, וההיזק היה אחר שעברו ל' יום - חייב, ואם היה בתוך הזמן - פטור, [מדין מה, ומדוע - עיין במש"כ בזה על מסכת "בבא קמא" פרק א' תשובה כג].

ז. מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל הכותל לגינה, האם בעל הכותל חייב לפנותו, ומה הדין כשהסכימו ביניהם שיהיו שייכים לבעל הגינה, ואח"כ בעל הכותל חזר בו מהסכם זה, ומדוע?

דף קיח.

תשובה:

א. אם בעל הכותל אמר "הגיעוך ופנה אותן לעצמך", ובעל השדה אינו רוצה לקנותם

בעל הכותל חייב לפנותם, דאין בעל השדה קונה דבר הפקר או מתנה באם אינו רוצה לקנותם.

ב. כשבעל הגינה נתרצה לפנותם

1. אם אחר שפינה אותם, בעל הכותל אמר לו "הילך הוצאותיך ואני אטול את שלי" - אין שומעין לו, שהרי כבר פינהו, (ואפ"י כשפינהו שלא בפניו - ב"ח, סמ"ע סי' קסו, אך בנימוקי" כתב, שדוקא בפניו, אבל שלא בפניו שומעין לו - ש"ך, עיי"ש).

2. אבל כל זמן שלא פינהו - לא קנה חצירו, הואיל ובעל הכותל לא כיוון אלא לדחותו.

ח. השוכר את הפועל לעשות בשלו או בשל חבירו או בדבר של הפקר, האם יכול לומר לו "טול מה שעשית בשכרך", ומדוע?

דף קיח.

תשובה:

1. כששכרו לעשות בשלו - אינו יכול לומר לו "טול מה שעשית בשכרך", ופירש"י (במשנה, ד"ה שם): שאע"ג שבדר"כ שו"כ ככסף, הכא בל תלין שכרו כתיב, מאי דאתני בהדיה משמע, (וע"ע ברשב"א, דבריו הרבאו בשיטמ"ק, ובפתחי תשובה סי' שלו ס"ק א').

2. וכן כששכרו לעשות בשלו והראהו בשל חבירו, דבכה"ג שכרו עליו.

3. וכן באם שכרו ללקוט דבר מן ההפקר, הואיל ופועל כיד בעה"ב, והבעה"ב קנה את החפץ, והוי כשכרו לעשות בשלו.

4. אם שכרו לעשות בשל חבירו - יכול לומר לו כן, דבכה"ג אין שכרו עליו, (וכ' הר"ן: שאין הכוונה שנוטל התבן,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שהרי שייך לשלישי, אלא הכונה שאין השוכר חייב לשלם, וע"ע בראב"ד, דבריהם הובאו בשיטמ"ק. ולענין אם חבירו יכול לומר לו כן, ע' מהרש"א בשני הדיבורים שבסוגיין, וע"ע בפתחי תשובה הנ"ל, ואם אמר "שכרכם עלי" – שכרו עליו ואינו יכול לומר לו, הואיל והוי כבשלו, ועיין הגהות הגר"א.

5. ואם שכרו לשמור דבר הפקר

לפי ר"ג - הדין תלוי במחלוקת ת"ק ורבי יוסי, שלפי רבי יוסי - הבטח בהפקר לא קני, נמצא שאין פעולתו על המשכיר, ואין כאן "בל תלין", ולכן המשכיר יכול לומר לו "אני עדיין לא זכיתי בזה, לך ותזכה בזה", ולפי ת"ק - קני, וממילא המציאה שייכת למשכיר, הואיל ויד פועל כיד בעה"ב אפי' אמר לו "עשה עמי מלאכה סתם", ולכן לא יכול לומר לו "טול מה שעשית בשכרך".

לפי הלשון הראשון בגמ' אליבא דרבא - לכו"ע הבטח בהפקר קנה, ולא יכול לומר לו כן.

ולפי רבין אמר רבי יוחנן, ובן ללשון ב' אליבא דרבא - לכו"ע הבטח בהפקר לא קנה, ויכול לומר לו כן.

ט. האם מותר לאדם להוציא לרה"ר את זבלו, והאם חייב בנזקין? דף קיח:

תשובה:

לפי ת"ק - בכל גווני אפי' הוציא ברשות חייב לשלם, דהיינו אף כשהוציא בשעת הוצאת זבלים, וגם כשמזבל לאלתר - תוס'.

ולפי רבי יהודה - אם הוציא ברשות, והיינו בשעת הוצאת זבלים, פטור מלשלם.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה מחזורתא) - רבי יהודה פוטר גם שלא בשעת הוצאת זבלים באם מזבל הוא לאלתר.

ולפי התירוץ השני בתוס' - אין רבי יהודה פוטר בזה. ווע"ע במש"כ על מסכת ב"ק, פרק ג' תשובה כא, דין ב'.

י. שתי גינות זו על גב זו, והירק בינתיים, למי שייך הירק, ומדוע? דף קיח: קיט.

תשובה:

א. עיקרו, דהיינו שורשי הירק

לכו"ע שייך לעליון, שהרי משלו הוא יונק, ונכתב הראב"ד: דג' טפחים סמוך לתחתון. לכו"ע הם של התחתון - הגהות הגר"א דף קיט אות ב'.

ב. נופו

לפי ר"מ - של עליון, דאזלין נופו בתר עיקרו.

לפי רבי יהודה - של תחתון, שהרי הם תלויים באווירו של תחתון, ולא הולכים אחר עיקרו.

ולפי ר"ש - כל שהעליון יכול ליפשוט את ידו וליטלו הרי אלו שלו, והואיל ומעפרו הוא חי ובר"מ - רש"י, וכ"כ התוס' לעיל דף קז. ד"ה אילן, וע"ע בהגהות הגר"א, והשאר של תחתון, ודעלין גופיה אפקורי מפקר להו לגביה - רש"י, התוס' לעיל שם כתבו: שרב ושמואל - שנחלקו שם בדין אילן העומד על המיצר - יכולים לפרש את מחלוקת ר"מ ור"י ואת סברותיהם באופנים שונים, עיי"ש ובמש"כ לעיל בפרק המקבל תשובות כא, כב.

יא. מה דין אילן היוצא מן הגזע או מן השרשים לענין מקח וממכר, ולענין ערלה, ומדוע? דף קיח: קיט.

תשובה:

א. דין אילן

1. היוצא מן השרשים - הרי הן לבעל הקרקע, וחייב בערלה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. והיוצא מן הגזע

לפי ר"מ - הרי הן של בעל הקרקע, ונגזע תוך ג' לקרקע כקרקע הוא. ואף שלא יונק ממש מהקרקע, מ"מ שדי נופו בתר עיקרו - רש"י, וחייב בערלה.

ולפי רבי יהודה - הרי הן של בעל האילן, ופטור מן הערלה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר